TEREZÍNSKÉ KALENDÁRIUM
TEREZÍN V KONEČNÉM ŘEŠENÍ "ŽIDOVSKÉ OTÁZKY"

Miroslav Kárný, Margita Kárná

Věnování Vydavatelé, děti autorů, věnují tuto knihu, vydanou ke 100. výročí narození jejich otce, především těm, kterých se přímo či nepřímo dotýká konečné řešení "židovské otázky". Mohou to být nejen dosud žijící oběti či jejich potomci, ale i ostatní lidé, které osobně či profesně zajímají o historii a z ní plynoucího poznání pro dnešek i zítřek.

Poděkování Vznik této práce podpořil *Česko-Německý Fond Budoucnosti – Deutsch-Tschechischer Zukunftsfonds* `http://www.fondbudoucnosti.cz` prostřednictvím *Nakladetelství Sefer* `http://www.sefer.cz`. Toto vydání bylo podníceno Mgr. Terezou Štěpkovou, ředitelkou Institutu Terezínské Iniciativy, `http://www.terezinstudies.cz/`, s nímž byli oba autoři spjati.

© Miroslav Kárný a Margita Kárná a dědicové
`https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/cz/`
`https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/cz/legalcode`
1. vydání připravili Jana Chalupová, Miroslav Kárný a Zdeněk Kárný, děti autorů. Historicky neredigováno.
Praha 2019
ISBN 978-80-270-6392-5

Obsah

1 Úvodní tabulky **5**
- 1.1 Židovské obyvatelstvo Čech, Moravy a Slezska v roce 1930 . . 5
- 1.2 Židé česko-moravského pohraničí 5
- 1.3 Židovské obyvatelstvo Protektorátu 6

2 Mezi Mnichovem a 15. březnem 1939 **7**
- 2.1 Rok 1938 7
- 2.2 Rok 1939 28

3 Genocida v okupovaném Protektorátě **41**
- 3.1 Rok 1940 114
- 3.2 Rok 1941 160
- 3.3 Na počátku cesty ke konečnému řešení 189
- 3.4 Terezín - koncentrační a průchozí tábor 201
- 3.5 Rok 1942 242
- 3.6 Město Terezín koncentračním táborem 305
- 3.7 Rok 1943 359
- 3.8 Rok 1944 438
- 3.9 Rok 1945 517
- 3.10 Bilance 564

4 Ediční poznámky **565**
- 4.1 Vznik “Kalendária”a tohoto vydání 565
- 4.2 Osobní poznámky 566

5 Doplňky **567**
- 5.1 Seznamy tabulek a literatury 567
- 5.2 Zkratky archivů a základních odkazů 586
- 5.3 Další zkratky a pojmy 589
- 5.4 Rejstřík zkratek 591

5.5 Rejstřík jmenný 595
5.6 Rejstřík místní (podvýběr) 611
5.7 Rejstřík časový 615

Kapitola 1

Úvodní tabulky

1.1 Židovské obyvatelstvo Čech, Moravy a Slezska v roce 1930

Tabulka 1.1: Podle sčítání lidu v roce 1930 žilo osob židovské národnosti

v Čechách	15 697
na Moravě a ve Slezsku	21 396
celkem	37 093

Tabulka 1.2: Podle sčítání lidu v roce 1930 bylo osob židovského náboženství

v Čechách	76 301
na Moravě a ve Slezsku	41 250
celkem	117 551

1.2 Židé česko-moravského pohraničí

Podle statistického přehledu "Die Endlösung der europäischen Judenfrage", který vypracoval oficiální `Himmler`ův statistik `Richard Korherr`, bylo 29. září 1938 v pozdější tzv. Sudetské zemi, tedy českém, moravském a slezském okupovaném pohraničí, 30 000 osob, na které se vztahovaly norimberské zákony, z nichž 27 000 bylo židovského náboženství. Tento údaj zhruba odpovídal výsledkům sčítání, při kterém bylo tam v roce 1930 zjištěno 27 073 osob židovského náboženství.

Ovšem centrálně neevidovaný přesun židovského obyvatelstva do českého vnitrozemí započal už dávno před tím, než se naplnila dennodenně z Německa i sudetoněmeckými nacistickými fanatiky hlásaná hrozba:"Es kommt der Tag!" Když pak začátkem října "ten den" skutečně přišel, proud židovských uprchlíků a vyhnanců razantně zesílil. Při sčítání obyvatelstva 17. května 1939 bylo v "Sudetské zemi" zjištěno už jen 2 649 židovských osob (podle norimberské definice), tedy necelých devět procent původního stavu. Z tohoto počtu žilo 2 378 v Sudetské župě, ostatní na území tří jiných německých žup, ke kterým byly menší části okupovaného českého a moravského pohraničí připojeny.

1.3 Židovské obyvatelstvo Protektorátu

15. března 1939
Při vyhlášení Protektorátu byla skutečná evidence židovských osob pouze podle jejich náboženství nebo jejich židovské národnosti. Těch bylo nejprve k 1. dubnu nahlášeno 85 952, později dodatečnou registrací se jejich počet zvýšil celkem na 103 960. Tehdy se pochopitelně nevedla evidence židovských osob, které se nehlásily ani k židovské národnosti, ani k židovskému náboženství, ale byly za Židy považovány podle ustanovení norimberských zákonů později uplatněných. Jejich evidence se doplňovala postupně a posléze byla rekonstruována oficiální statistika.

Podle této oficiální statistiky bylo 15. března 1939 na protektorátním území 103 960 osob židovského náboženství a 14 350 Židů, kteří se k židovskému náboženství nehlásili. Pod definici norimberských zákonů 15. března 1939 spadalo tedy celkem 118 310 obyvatel Protektorátu. Do tohoto počtu nejsou samozřejmě zahrnuty osoby, kterým se podařilo zatajit před okupačními i protektorátními úřady své židovství anebo se tajně vystěhovat.

Tabulka 1.3: Věkové složení protektorátního židovského obyvatelstva 15. března 1939 podle oficiální statistiky

	do 18 let	19-45 let	46-60 let	nad 60 let	celkem
muži	9 305	25 458	14 467	9 912	59 142
ženy	8 728	24 024	14 404	12 012	59 168
celkem	18 033	49 482	28 871	21 924	118 310

Kapitola 2

Mezi Mnichovem a 15. březnem 1939

2.1 Rok 1938

29. září 1938

V Mnichově podepsali Adolf `Hitler`, `Neville Chamberlain`, `Edouard Daladier` a `Benito Mussolini` jménem Německa, Velké Británie, Francie a Itálie dohodu o odstoupení československého pohraničí Německu. Vyklizování tohoto území mělo začít 1. října a skončit do deseti dnů.

1. října 1938

Započalo obsazování československého pohraničí německými vojsky a útvary SS[19] .

3. října 1938

Z deníku německého ministra propagandy Josepha `Goebbels`e: "Večer u Vůdce. Probírá znovu politickou situaci. Jeho rozhodnutí zničit jednou českou zemi je neotřesitelné. A také je uskuteční. Tento mrtvý a amorfní státní útvar musí pryč." Joseph Goebbels, Deníky 1938. Liberec 1992, s. 251.[1]

4. října 38

Deník agrární strany Venkov uveřejnil zprávu ze schůze předsednictva, poslanců, senátorů a krajských důvěrníků této strany, kteří se usnesli na "vypovězení uprchlých Němců, Židů a henleinovců a propuštění jich ze státních služeb v novém státním útvaru."

11. října 1938

Podle mnichovského ujednání čtyř velmocí mělo být zavedeno opční právo,

umožňující přesídlení do "odstoupených území" anebo vystěhování z nich. Německo-československý výbor měl určit podrobnosti opce a uvážit způsob, jak usnadnit výměnu obyvatelstva a vyjasnění podmínek opce. Hitler dal německému ministrovi zahraničí Joachimovi von Ribbentropovi pokyn, že mezinárodní komise musí přijmout usnesení, že "všechny otázky spojené s opcí podléhají bezprostředně uspořádání mezi Německem a Československem", tj. měly by být vyňaty z kompetence mezinárodní komise zástupců čtyř velmocí. Hitler dal Ribbentropovi za úkol, aby příslušné instituce posoudily, zda by bylo možno v tomto rámci vystěhovat z Vídně 27 000 Židů českých státních příslušníků. Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918-1945. Aus dem Archiv des deutschen Auswärtigen Amtes. Série D (1937-1945), svazek IV, Baden-Baden 1951, dokument 53, s. 52. (Dále citováno jako ADAP[1] [2].)

12. října 1938
Na poradě v ministerstvu sociální péče za předsednictví ministra Petra Zenkla bylo jednomyslně konstatováno, že s urychlením nutno učinit opatření, aby uprchlíci z obsazeného území, především Židé a Němci, nenastupovali do námezdního zaměstnání bez svolení státních úřadů. Legislativní cestou bylo učiněno opatření, aby zmíněné osoby nedostávaly povolení k zaměstnání. Ministerstvo sociální péče žádalo ministerstvo vnitra, aby s ministerstvem financí jmenovalo dostatečný počet dozorčích orgánů zařídilo soustavné prohlídky závodů, zda opatření nejsou obcházena. Dopis ministerstva sociální péče z 13. 10. 1938 ministerstvu vnitra o výsledcích porady. SUA[43] MV-SR[28] 1936-1940, 12/27/34, karton 5907.

12. října 1938
Zmocněnec německého abwehru major Helmuth Groscurth ve své zprávě šéfovi abwehru Wilhelmu Canarisovi referoval, že velitel vojsk okupujících české pohraničí vydal rozkaz, aby zatýkala pouze úřední místa; "SDP[18] [Sudetoněmecká strana] dokonce zamýšlela zřídit KT[8] [koncentrační tábory]. Skutečné zatýkání se má provádět pouze podle pátrací knihy [Úřadu Tajné státní policie]." Helmuth Groscurth, Tagebücher eines Abwehroffiziers 1938-1940. Hrsg. Helmuth Krausnick, Harold C. Deutsch unter Mitarbeit v. Hildegard von Kotze, Stuttgart 1970, s. 327-329[3].

13. října 1938
Československý ministr zahraničí František Chvalkovský sliboval německému ministru zahraničí Ribbentropovi, že nová vláda "upraví židovskou otázku". Stěžoval si, že "na všech klíčových místech v tisku a v československém zahraničním úřadě sedí Židé". Ubezpečoval, že se postará o rychlou

nápravu ve vlastním ministerstvu. V tisku údajně Židé absolutně ovlivňovali veřejné mínění ve svém vlastním smyslu a pokoušejí se o to stále. Jako odstrašující příklad uvedl, že jeden časopis vedený židovským redaktorem chtěl dát titulek na zprávu o saarbrückenské vůdcově řeči: "Hitler už zase očekává novou světovou válku." Časopis samozřejmě dal zkonfiskovat. ADAP 1 D, sv. IV, dok. 55, s. 58-59.[2]

13. října 1938
Výnosem ministerstva vnitra bylo zavedeno povinné policejní hlášení uprchlíků z okupovaného československého pohraničí.

13. října
Z deníku Josepha Goebbelse: "Jinak se Praha brání proti Židům a emigrantům. To nám může být jen vhod. Židé budou hnáni z jedné země do druhé [...]." J. Goebbels, Deníky 1938, s. 265[1].

14. října 1938
Ministr Chvalkovský byl přijat Hitlerem. Podle záznamu "v dalším podtrhl ještě jednou pevnou vůli české vlády usměrnit se na Německo, zvláště uvedl skutečnost, že nové Československo bude mít jen zcela malou armádu, že její vnitropolitické poměry budou vyřešeny ve smyslu zredukování stran a omezení židovského vlivu." ADAP 1 D, sv. IV, dok. 61, s. 66.[2]

14. října 1938
Hermann Göring na tajné poradě vylíčil kritickou situaci v německém hospodářství ("Pokladny jsou prázdné...") a úkoly "gigantického zbrojního programu". V dochovaném zápise se o Göringově vystoupení mj. píše: "Židovská otázka musí být nyní uchopena všemi prostředky, neboť ti musí z hospodářství ven. Za všech okolností však se musí zabránit divokému komisařskému hospodaření, jaké se vytvořilo v Rakousku. Tyto divoké akce musí přestat a vyřízení židovské otázky nesmí být nazíráno jako zaopatřovací systém nezpůsobilých stranických soudruhů." Nato dostal slovo ministerský rada Fischböck. Sdělil, že v Rakousku bylo nejprve 25 000 komisařů. Dnes je jich stále ještě 3 500, kteří jsou téměř všichni nepotřební. V Rakousku zastává strana stanovisko, že arizace je věcí strany a že má být spojena s odškodněním starých stranických soudruhů. [...] Generální polní maršál Göring zaujal ostré stanovisko proti pojetí, že arizace je věcí strany. Je výhradně věcí státu. On však nemůže poskytnout devizy pro odsun Židů. V případě nouze by se musela v jednotlivých velkoměstech zřídit ghetta. Der Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militärgerichtshof, Norimberk 1947-1949, sv. XXVII, dok. 1301-PS, s. 160-164. Citováno jako IMT 27 .[4]

14. října 1938
Ústředí československých právníků poslalo ministrovi vnitra Josefu Černému pro vládu "k laskavému uvážení" memorandum požadující, "aby pro budoucnost vůbec nebylo přípustno v zájmu nejdůležitějších statků národa, aby povolání lékařská, právnická a technická byla vykonávána židy."

V současnosti měl být pro Židy zaveden procentuální numerus clausus ve svobodných povoláních, v soudcovském stavu a ve veřejné správě. Tj. "aby se Židy v našem státě bylo nakládáno - pokud již svobodné povolání provozují - jako s menšinou, a to podle poměru jejich počtu k celkovému počtu obyvatelstva. Za žida budiž pokládána osoba, jejíž oba rodičové nebo jeden z nich jest původu židovského."

Memorandum podepsali za Ústředí československých právníků jeho předseda univerzitní profesor dr. V. Hora a jednatelka dr. Anděla Kozáková, za Ústřední jednotu československých lékařů její jednatel dr. O. Janota a její starosta dr. Josef Malík, za Jednotu advokátů československých její předseda dr. J. Schlecht a jednatel dr. A. Čižinský, dále prezident lékařské komory v Praze profesor dr. Arnold Jirásek, prezident advokátní komory v Praze JUDr. Theodor Kopecký, za Spolek československých notářů předseda dr. Jar. Čulík a jednatel dr. Fr. Janatka, dále prezident notářské komory v Praze JUDr. Jaroslav Ponec a prezident inženýrské komory v Praze inž. Václav Stieber.

U memoranda je tato poznámka, datovaná 3. února 1939: "Úpravami ohlášenými p. předsedou vlády některým podnětům memoranda vyhověno." SUA 43 MV 31 1936-1940, 1-21-5.

15. října 1938
Deník Venkov přinesl tuto zprávu: "V Mostě byl okupačním vojskem přeměněn hornický reprezentační dům v koncentrační tábor. Jsou tam zadrženi Židé a socialisté."

16. nebo 17. října 1938
Podle pořízeného záznamu vedoucí činitel Hlinkovy strany a slovenské vlády Ferdinand Ďurčanský ubezpečoval Hermanna Göringa: "Židovský problém bude u nás vyřešen podobně jako v Německu." ADAP 1 D, sv. IV, dok. 68, s. 76.[2]

19., 22., a 29. října 1938
V Praze na Příkopě a na Václavském náměstí proběhly protižidovské demonstrace, při nichž policie zadržela 25 osob. Polední list přinesl 24. října zprávu o demonstraci z předcházejícího dne: "Šlo z velké části o účastníky rozpuštěné schůze advokátů, lékařů, inženýrů a právníků jiného povolání,

kteří měli v úmyslu hájiti se proti invazi nečeských živlů do Prahy a českých krajů." O dva dny později Polední list oznámil, že 200 advokátů převzalo obhajobu zatčených demonstrantů. SUA 43 207-938-5, s. 167-9.

20. října 1938
Ve spisech československého ministerstva zahraničí je záznam "O"-služby, která odposlechla telefonický hovor paní Revilliotové s předsedou Československého Červeného kříže dr. `Linhart`em o osudu židovských utečenců, přinucených živořit v "území nikoho". Paní `Revilliotová` referovala o rozmluvě s prezidentem Mezinárodního výboru Červeného kříže prof. M. Huberem.

Záznam zní: "Přijel `Max Huber` a ona s ním mluvila. Uteklí Židé z jižní Moravy jsou v neutrálním pásmu u Reyhradu přes 40, u Landshutu přes 80. Jsou to většinou starci, ženy a děti. Jsou úplně bez prostředků a beze stravy. Brněnští Židé vybrali pro ně peníze a nakoupili to nejnutnější, avšak naše armáda je nepropustila. Červený kříž má žádati na vládě volnější ruku v této věci." AMZV 2 'O'-služba no. 141737, karton 47.

21. října 1938
Reportáž Pavla Borače "V obsazeném Vimperku", uveřejněná v deníku Venkov, vylíčila také osud místního židovského obchodníka[5]:

"Ve Vimperku zůstal pouze jediný Žid, obchodník železářským zbožím, a jediná Židovka, obchodnice s koloniálním zbožím. Žid dostal od místních činitelů, které hojně a vydatně podporoval, ujištění, že se mu nic nestane, jakmile však byly ve Vimperku vyhlášeny říšskoněmecké zákony, byl přikázán do koncentračního tábora. Jeho zařízený obchod ve vlastním domě na nejlepším místě Vimperka v milionové ceně "odprodala" jeho manželka za 70 000 Kč ve "špermarkách" bývalému vyučenci. Ten je bude splácet správě koncentračního tábora na výživu přikázaného, což vlastně prakticky by mělo znamenat, že tam bude tak dlouho, dokud špermarky nebudou spotřebovány."

"Špermarky": míněny jsou marky na zablokovaném kontě, s kterými židovská osoba nemohla disponovat bez souhlasu německých úřadů.

21. října 1938
Protižidovská demonstrace cca 150 lidí před židovskou synagogou v Plzni byla rozptýlena zásahem policie. SUA 43 207-938-5, s.172.

22. října
Völkischer Beobachter uveřejnil článek svého pražského korespondenta `Heinze Kleisse`, který psal: "Hospodářské možnosti češství se podstatně zúžily. Boj o pracovní místo se po dlouhou dobu povede aktivněji. Židům nepřátelské smýšlení bude nutně stoupat a projeví se, nezasáhne-li vláda včas, drastickými svépomocnými opatřeními." Heinrich Bodensieck, Das Drit-

te Reich und die Lage der Juden in der Tschecho-Slowakei nach München. In: Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte[45] 1961, č. 3, s. 252[6].

24. října 1938
Na schůzi Bankovní rady Národní banky bylo konstatováno, že ze zálohy 10 milionů liber, přislíbené britskou vládou, měly být 4 miliony darovány a 6 milionů přeměněno na zápůjčku. Z britské strany byly kladeny i politické podmínky. Částka čtyř milionů měla být věnována na emigrační akci. Půjčka šesti milionů liber byla spojena s podmínkou, "aby nebylo v zákonodárství a uvnitř v žádné části československé republiky nic excepcionálního, ani rasově, ani národnostně nebo podobně". Archiv Národní banky, protokol zasedání Bankovní rady. Václav Král, Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945, sv. I, Praha 1957, s. 115[7].

27. až 29. října 1938
První hromadné deportace Židů z Německa na východ. Podle sdělení šéfa bezpečnostní policie a bezpečnostní služby Reinharda `Heydrich`a šéfovi říšské kanceláře Hansu Heinrichu `Lammers`ovi z 2. prosince bylo přes německo-polskou hranici odsunuto 17 tisíc Židů polské státní příslušnosti. ADAP[1] D, sv. IV, dok. 117[2].

28. října 1938
Ze zprávy četnické stanice Čachrov okresnímu úřadu v Klatovech: Včera večer říšskoněmecké orgány přivezly nákladním autem na československé území za obec Jesení čtrnáct jmenovitě uvedených příslušníků židovské národnosti z okupovaného území. Jedna část byla 9. října zatčena ve Vimperku, druhá příštího dne v Nýrsku. Byli dopraveni do věznice v německém Straubingu, kde byli vězněni do včerejšího dne. Vyprávěli, že tam byli trýzněni a pak násilím dopraveni na naše státní území "s pohrůžkou, vrátí-li se, budou usmrceni". SUA[43] 207-938-5, s. 98.

29. října 1938
`Himmler` poslal šéfovi říšské kanceláře `H.H. Lammers`ovi opis memoranda sudetoněmeckého poslance `Ernsta Kundta` o naléhavých úkolech, možnostech a otázkách ve zbytkovém Československu. V něm mj. píše: "Český národ má dobré dispozice k boji proti židovstvu. Musíme zajistit, aby nebyl židy sveden, ale osvobodil se od nich, chce-li svobodně žít ve smyslu hospodářském, sociálním a národním. Znova se objevují židovské snahy upevnit pozice. Jsou to především pražští židé a jejich rasoví druhové, kteří k nim uprchli z obsazeného území. Český lid to nerad vidí, protože má co dělat s uplatněním svých vlastních lidí. Bude-li naše propaganda správně zaměřena, přejde český lid od protižidovských nálad k aktivní činnosti." SUA[43] AA, karton 22,

s. 39 116-25. Překlad: Šárka Bartošová, K nacistický plánům konečného řešení české otázky. In: Slezský sborník, 1976, č. 1, s. 42-43.[8]

5. listopadu 1938
Podle hlášení pražského policejního ředitelství žilo v Praze 6 860 osob židovského náboženství, které uprchly z obsazeného československého pohraničí. "Je nutno mít obavu, že ti, kteří budou hledati v Praze trvalé ubytování a zaměstnání, budou opět hlavně uprchlíci židovského náboženství, resp. národnosti", komentovalo tuto skutečnost prezidium ministerstva vnitra ve sdělení ministerstvu obchodu 24. listopadu.

7. listopadu 1938
V Čechách a na Moravě bylo podle Statistického zpravodaje zaregistrováno 103 239 uprchlíků z okupovaného území, z nichž 6 434 byli Židé, tj. podle úřední terminologie osoby židovské národnosti, a 12 392 izraelité, tj. osoby židovského náboženství.

7. listopadu 1938
Židovský mladík `Herschel Grynszpan`, jehož rodiče byli deportováni z Německa do Polska, spáchal atentát na legačního sekretáře německého velvyslanectví v Paříži Ernsta Eduarda `von Ratha`, který o dva dny později zemřel. Friedrich Karl Kaul, Der Fall des Herschel Grynszpan, Berlin 1965.[9]

8. listopadu 1938
Říšský vůdce SS `Himmler` v projevu ke generalitě SS[19] (SS-Gruppenführerům) zdůrazňoval nezbytnost "konečného řešení židovské otázky". Neslýchané konflikty příštích deseti let - hlásal - budou nejen bojem národů, ale "světonázorovým bojem všeho židovstva, svobodného zednářství, marxismu a církví. Těmto silám je jasné - přitom Židy považuji za popoháněče, za pralátku všeho negativního -, že budou zničeny, nebude-li zničeno Německo a Itálie." Velký význam přikládal `Himmler` šíření antisemitismu v ostatních zemích světa. "Posíláme tam naše nejlepší propagandisty. V okamžiku, kdy židovští emigranti přijdou do Švýcarska, Holandska atd. a usídlí se ve svých typických povoláních, začnou se patrioti náhle měnit v antisemity", řekl. Jednou nebude na světě žádné místo pro Židy. Německo označil `Himmler` za "das Ursprungsland des Antisemitismus", za zemi, kde antisemitismus vznikl, a proto jej Židé chtějí zničit. Heinrich Himmler, Geheimreden[24] 1933 bis 1945 und andere Ansprachen. Hrsg[6] B.F. Smith, A.F. Petersen, Frankfurt a. M., Berlin, Wien 1974, s. 37-38. (Dále citováno jako Himmler, Geheimreden[24].[10])

9. až 11. listopadu 1938
V noci z 9. na 10. listopadu a v následujících dnech se rozpoutal říšský pogrom, v jehož průběhu bylo vypáleno nebo jinak zdemolováno nejméně 267 synagog a vypleněno na 7 500 obchodů a bytů, přímo při pogromu zabito nejméně 91 židovských osob a uvězněno na 30 000 Židů, převážně v koncentračních táborech Dachau, Buchenwald a Sachsenhausen. V nacistickém žargonu byl tento pogrom výsměšně nazýván "křišťálovou nocí", podle zvuku rozbíjených skel výkladních skříní židovských obchodů a oken demolovaných bytů. Synagogy hořely i v Sudetské župě, v Liberci, Jablonci nad Nisou, Karlových Varech, Mostě, Tachově, Chomutově, Duchcově, Svitavách, Opavě a mnoha dalších místech. Také odtud byli Židé odváženi do koncentračních táborů, zejména do Dachau a Sachsenhausenu, a v příštích dnech se na hranici do vnitrozemí odehrávaly dramatické události: německé úřady vyháněly do vnitrozemí ožebračené židovské vyhnance.

10. listopadu 1938
Z německé kroniky Falknova (Sokolova): "Dne 10. listopadu ve 4 hodiny vyrazila najednou nad židovským templem rudá zář. Za chvíli vyšlehly i plameny. Okolní domy (centrální škola a tělocvična) byly chráněny silnými hasičskými sbory, takže nevyhořely. Na ulicích se vmžiku shromáždily tisíce občanů, kteří chtěli být svědky mimořádné podívané. Požár, sycený vyschlým trámovím, pronikl záhy až do kopule chrámu. Ta se asi za 2 hodiny zřítila..." Okresní archiv Sokolov, Archiv města Sokolova, kronika, sv. 3, s. 405.[11]

10. listopadu 1938
Podle hlášení okresního hejtmana v Chomutově byla 10. listopadu večer v tomto městě vypálena synagoga. Okolní domy nebyly poškozeny. Co bylo ve zprávě zamlčeno, lze doplnit ze zprávy četnického oddělení v Roudnici nad Labem "Pronásledování židů v Chomutově", zpracované podle výpovědí židovských vyhnanců:

"Dne 10. listopadu 1938 ráno byli shromážděni židé v Chomutově na náměstí, kam byli vyvedeni ze svých bytů policisty za výpomoci civilních osob. Na náměstí v Chomutově byl shromážděn velký dav lidí a provolával "Ven se židy".

Každý Žid dostal koště a pod dohledem policejním museli Židé zametati náměstí a k rychlému výkonu byli poháněni nadávkami, ranami a kopanci. Smetí museli sbírati rukama a nakládati do vozíku. Aby vozík se smetím byl těžký, byly do něho posazeny děti, a když jej nemohli Židé utáhnout, byli poháněni týráním. Po této práci byli seřazeni do průvodu a v průvodu museli nésti tabule s německým nápisem "Ven se Židy" a "Pomsta za Paříž".

V průvodu museli Židé provolávati "Juden sind die größten Schweinehunde" [Židé jsou ti největší svinští psi]. Ti, kteří nenesli tabule s nápisy, museli míti ruce vzpaženy, a když jim klesaly ruce, byli za to biti. Po průvodu byli odvedeni na radnici v Chomutově k výslechu, z věcí, které měli při sobě, byly jim odebrány klíče od bytu a peníze.

Po úředním řízení byli naloženi do nákladních aut a odvezeni z Chomutova na demarkační čáru u Loun. Od vzdálenosti 40 m delimitační čáry musili Židé mladší 50 let kleknouti na zem a plaziti se po kolenech k hranici, při čemž dostávali kopance." Třicet z nich zadržela hlídka četnické stanice Louny, dopravila je na četnickou stanici, kde jim zajistili lékařské ošetření, a ty, kteří příslušeli do zabraného území, [...] předali zpět říšskoněmeckým orgánům. SUA[43] 207-938-5, s. 125-126.

10. listopadu 1938

Karlovarská úřadovna Gestapa vydala 10. listopadu směrnici svým podřízeným služebnám, aby byli "předběžně" zatčeni všichni Židé, aby u nich byly provedeny důkladné domovní prohlídky, aby byly uzavřeny a prohledány všechny židovské podniky, do větších z nich měly být příslušným okresním hejtmanem dosazeni po dohodě se Sudetoněmeckou stranou zatímní komisařští vedoucí. Gestapu měli být předáni všichni Židé, u kterých by byl nalezen "státu nepřátelský materiál anebo kradené zboží". Všichni ostatní měli podepsat závazek, že se dobrovolně do šesti dnů vystěhují z říšského území. Neučiní-li tak, budou na základě tohoto svého závazku odsunuti.

Státní oblastní archiv v Plzni: Z protokolu sepsaného s `Annou Fischerovou` 24. listopadu 1938 na policejním ředitelství v Českých Budějovicích: "Jmenovaná bydlela až do 10. 11. 1938 v Karlových Varech. Toho dne přišli do jejího bytu o 15.30 hod. čtyři Ordneři a 2 úředníci Gestapa a odvedli ji spolu s jejími rodiči a 4 sestrami do "Schützenhausu" v Karlových Varech, kde bylo postupně soustředěno na 50 osob židovského původu z Karlových Varů a okolí. Ze Schützenhausu byly tyto osoby dopraveny v otevřených vozech do komisariátu Gestapa. Během cesty ulicemi Karlových Varů projížděly špalírem obecenstva, které se vůči nim chovalo nepřátelsky a častovalo je urážlivými a hanlivými výkřiky." Po výslechu v komisariátu Gestapa byly vězněny ve vazbě okresního soudu až do soboty 12. listopadu, pak převezeny do věznice ve Falknově, kde jich bylo na osmdesát. "Tam jim bylo řečeno agentem Gestapa, že budou odstrčeni přes hranice a že se nesmí již nikdy vrátit do Německa, jinak že jim nemůže být zaručen život ani na 14 dní. [...] Kolem 16 hod. dne 14. 11. 1938 odjel transport dvěma autokary směrem k hranici, kam dorazil asi v 18 hod. V blízkosti československé státní hranice na hlavní silnici do Plzně musely všechny osoby z autokarů

vystoupiti, byly rozděleny ve skupiny po 7 až 15 osobách a pod dozorem civilních orgánů Gestapa - každá skupina zvláště a v delších intervalech dovedeny po státní silnici až ke hranici." Tam jim orgánové Gestapa "důrazně přikázali, aby [...] se nikdy nevraceli do Německa". SUA 43 207-938-5, s. 93-94.

10. listopadu 1938
Ze vzpomínky `Margity Maršálkové`, rozené `Schückové`, devítileté v době pogromu, žijící tehdy ve Varnsdorfu: "Nikdy mi nevymizí z paměti události varnsdorfské křišťálové noci. Ten den sebrali mého otce. Přišli dva policisté, jeden místní, jeden v říšskoněmecké uniformě. Nedovolili mu ani vypít kávu. Matka plakala, otec ji uklidňoval, že se vrátí, že jde o nějaký omyl, který se brzo vysvětlí."

V noci jí a sestru vzbudila hrůzná demonstrace před jejich domem, volání: "Juden heraus!" a "Židé na šibenici!" Zastala se jich německá dívka, která byla u nich na návštěvě. Vyšla ven a zakřičela na zástup, aby se styděl takhle k smrti vylekat ženu a děti, které za nic nemohou. Zakrátko zástup odtáhl, ale - jak se ukázalo - stejná demonstrace se odehrála u každého domu, odkud byl někdo uvězněn. Po čase, který se zdál nekonečný, přišel od otce lístek, že se mu daří dobře a že je v Sachsenhausenu. O vánocích se vrátil domů, ale přišel ve strašně zubožením stavu, s rukama a nohama omrzlýma až na živé maso. Když se uzdravil natolik, že mohl chodit a brát věci do rukou, odstěhoval se do Prahy, kde zůstal, dokud nebyl deportován do Terezína.

V celém souboru vzpomínek, zaznamenaných v Židovském muzeu v Praze, je statečné vystoupení německé dívce ve Varnsdorfu jedinou zmínkou o pomoci poskytnuté Židům ve dnech pogromu v okupovaném českém pohraničí. Záznam rozhovoru s Margitou Maršálkovou 3. května 1992, AZMP 9 kazeta č. 114.

12. listopadu 1938
Polední list přinesl tuto zprávu: "Synagogy v Liberci, Opavě a Krnově v plamenech. V Německu vzplály synagogy. Požáry židovských chrámů přeskočily i na okupovaná území. Ve čtvrtek v 1.15 vzplanula židovská synagoga v Liberci a za mnoho hodin, obklopená davy občanů, vyhořela do základů. Plameny stoupaly z požářiště do pozdních hodin nočních a u trosek se vystřídali téměř všichni liberečtí Němci. O 5. hodině ranní ve čtvrtek vzplanula synagoga opavská a ve stejnou dobu i krnovská. Obě lehly popelem."

12. listopadu 1938
Četnická pasová kontrolní stanice Milostín ohlásila rakovnickému okresnímu úřadu: "Hlásím, že říšskoněmecké úřady vypovídají po protižidovských bou-

ších v městech v zabraném území všechny Židy, a to i takové osoby, které tam mají prokazatelně domovské právo. Dne 11. listopadu 1938 byly dopraveny poledním říšskoněmeckým vlakem na stanici do Milostína následující židovské osoby: [...]

Ačkoli při pasové kontrole bylo našimi orgány prohlášeno, že osoby tyto jako sem nepříslušející nemohou být do ČSR přijaty, byly říšskoněmeckými finančníky z vlaku vysazeny a zanechány na nádraží v Milostíně. Teprve následující vlakovou spojí večer podařilo se tyto osoby vrátit zpět do Německa.

Dne 11. listopadu 1938 v 22.30 hod. přijel ze Sádku mimořádný vlak, který přivážel opětně vypovězené Židy. Už předem jim byly odebrány ve vlaku říšskoněmeckými finančními orgány cestovní doklady a ponechány jim pouze osobní doklady, jako domovské listy apod. Všechny tyto osoby, v počtu asi 30, byly příslušny do míst v zabraném území. Tento transport nebyl přijat a všichni Židé byli týmž vlakem odvezeni zpět do Sádku.

O 3. hodině v noci byl avizován pravidelný vlak ze Sádku, který však do Milostína nedojel. Tento vlak dopravoval výhradně Židy, a to ty, kteří předcházejícího večera byli vráceni. Vlak zastavil na delimitační čáře na pokraji lesa, Židé byli z vlaku vyhnáni, rozprchli se po cestách a přes pole na naše území a část jich dne 12. listopadu 1938 ráno přišla do Milostína na nádraží. Z jejich výpovědí bylo uvedené zjištěno.

Dne 12. 11. 1938 o 9. hodině dovezen byl opět transport asi 30 Židů, příslušných do zabraného území, tentokráte s propustkami s poznámkou "Nur für Ausreise" [Jen pro výjezd]. Nebylo jim dovoleno z vlaku vystoupiti a byli vráceni zpět. Týmž vlakem byli zasláni zpět i Židé, kteří ráno přišli ze zabraného území na nádraží pěšky.

Vypovězení Židé se všemi prostředky brání návratu do zabraného území, prohlašujíce, že jim tam jde o životy, následkem čehož dochází na nádraží k pohnutým scénám." SUA[43] 207-938-5, s. 124-125. Otištěno: Rakovnicko v letech 1938-1941. Vzpomínky a archivní dokumenty. Vydavatel Antonín Cikánek, Rakovník 1965, s. 30-31.[12]

10. listopadu 1938

Říšské ministerstvo zahraničí oznámilo německému vyslanectví v Praze, že se česká fašistická organizace Vlajka obrátila na ministra Josefa `Goebbels`e s prosbou o pomoc, odvolávajíc se na svých údajných 10 tisíc přívržen̈ců, na svůj boj proti Židům a svobodným zednářům. Ministerstvo žádalo vyslanectví o informace. Po pěti dnech charge d'affaires německého vyslanectví v Praze `Andor Hencke` nedoporučil poskytnout Vlajce podporu s ohledem na její malý význam. Uznával, že sleduje cíle zaměřené zvláště proti Židům, svobodným zednářům a bolševistům, ale má výslovně nacionálně český cha-

rakter, takže konec konců je protiněmecky zaměřena. Kromě toho byla 11. listopadu policejně zakázána. SUA[43] AA, karton 2, s. 18 186.

11. listopadu 1938
Říšský zákon o doplňovacích volbách do Velkoněmeckého říšského sněmu, které byly vyhlášeny na okupovaném československém území, zakázal židovským voličům účast na nich.

12. listopadu 1938
Základní směrnice v "židovské otázce", která napříště měla být ústředně a jednotně řízena, stanovil Hitlerem pověřený Hermann Göring na poradě, které se zúčastnili ministři Joseph Goebbels, Wilhelm Frick, Walter Funk, Ludwig Johann Schwerin von Krosigk, Franz Gürtner, státní sekretáři a jiní vedoucí říšští činitelé. Göring prohlásil, že židovská otázka musí být "tak či onak" vyřízena a že v současnosti je to problém především hospodářský. Odtud se musí začít. Ohlásil, že německému židovstvu bude uložena kontribuce za smrt von Ratha ve výši jedné miliardy marek. Toho dne bylo také vydáno nařízení o vyřazení Židů z německého hospodářského života.

Na poradě informoval Reinhard Heydrich o zkušenostech s vystěhovalectvím rakouských Židů a navrhl pro celou Německou říši zřídit ústřednu pro židovské vystěhovalectví. Doporučoval také zavedení veřejného označení Židů, Göring byl raději pro zvláštní židovské uniformy s tím, že posléze bude třeba ve velkém měřítku zřizovat v městech ghetta. Heydrich žádal ghetta jako "zcela zvláštní města". Perspektivu "konečného řešení" spojil Göring s válkou: "Přijde-li v dohledné době Německá říše do zahraničněpolitického konfliktu, pak je samozřejmé, že také my v Německu budeme v první linii myslet na to, abychom se Židy uskutečnili velké zúčtování." Prohlásil: "Ostatně musím ještě jednou konstatovat: nechtěl bych být Židem v Německu." IMT[27] sv. XXVIII, dok. 1816-PS, s. 499-540.[4]

13. listopadu 1938
V programovém prohlášení Mladé národní jednoty, organizace mládeže vládnoucí strany, jsou židovské tematice věnovány tyto věty: "Národní myšlenkou musíme být vedeni ve všech oborech života, jak na poli politickém, tak hospodářském i kulturním. Tím je vyloučena účast Židů a všech jinonárodních živlů na politickém životě státu. Jejich mravní postavení budiž upraveno zvláštním zákonem. [...] Židé a ti, kteří nerostou z těchto duchovních základů, nesmí proto ovlivňovati duchovní výchovu národa." Venkov, 13. 11. 1939.

14. listopadu 1938
Ministerstvo vnitra sdělilo ministerstvu zahraničních věcí, že "předpokládajíc

vzhledem k protižidovským opatřením a událostem v Německé říši příliv Židů z obsazeného území", vydalo pokyn, aby přes demarkační čáru nebyli propouštěni Židé, kteří nemají v nynějším území Československé republiky domovské právo. SUA[43] PMR[35] sv. 786/18-1938-40, karton 3417.

18. listopadu 1938
V záznamu o `Göring`ově projevu na zasedání Říšské rady obrany se píše: "Velmi kritická situace říšských financí. Náprava nejprve miliardou uloženou židovstvu a zisky říše při arizaci židovských podniků." IMT[27] sv. XXXII, Dok. 3575-PS, s. 415.[4]

23. listopadu 1938
Nejvyšší rada Svazu židovských obcí náboženských v Čechách, na Moravě a ve Slovensku se obrátila dopisem na příslušná ministerstva. Psalo se v něm: "Je nám známo, že v poslední době četní jednotlivci obracejí se na jednotlivá ministerstva, na Národní banku čsl. a pod. s návrhy a náměty o různých problémech židovské otázky, považujíce se za povolány v těchto věcech něco směrodatného a obecně platného říci. Jsou to snad někdy návrhy a náměty uvážené, dobře a nezištně míněné. Zpravidla však běží o nezralé myšlenky anebo o to, aby podatel opatřil si pro sebe prospěch." Nejvyšší rada požadovala, aby "ve věcech židovské otázky v celku či v jednotlivostech byla slyšena a spolu s ní další židovské organizace - Svaz Čechů Židů, Židovská strana, Sionistická organizace v Praze, Palestinský úřad a ve věcech vystěhovaleckých (mimo Palestinu) pomocná organizace Hicem. Spoluprací s těmito organizacemi bude využito "jejich znalosti tohoto problému a jejich styků za hranicemi." SUA[43] MPOZ[30] karton 1129.

24. listopadu 1938
`Hitler` řekl jihoafrickému ministrovi obrany a hospodářství
`Oswaldu Pirowovi`, že "exportuje jen jednu ideu, ale tou není nacionální socialismus. On exportuje antisemitismus." ADAP[1] D, sv. IV, dok. 271, s. 293 a 295.[2]

24. listopadu 1938
Oficiální časopis SS [19] Das Schwarze Korps vyhlásil: "Ve stadiu takového vývoje stojíme tedy před tvrdou nezbytností vyhladit židovské podsvětí právě tak jako v našem státě pořádku vyhlazujeme zločince: ohněm a mečem. Výsledkem bude skutečný a konečný konec židovstva v Německu, jeho zničení beze zbytku." Švýcarský deník Neue Zürcher Zeitung k tomu ve svém komentáři napsal: "Bylo by zcela chybné tuto hrozbu pochopit jako pouhý poplašný výstřel nebo jako vážně nemíněný manévr. V průběhu posledních let se všechny návrhy "Schwarzen Korps" k vyřizování židovské otázky, ať

v momentu svého zveřejnění vyhlížely sebe fantastičtěji, uskutečňovaly bod za bodem." Cituje: Eric Dreifuss, Die Schweiz und das Dritte Reich. Vier deutschschweizerische Zeitungen im Zeitalter des Faschismus 1933-1939, Frauenfeld, Stuttgart 1971, s. 124-125.[13]

26. listopadu 1938
Himmlerův zástupce `Werner Best` při jednání o nové finanční prostředky pro výstavbu koncentračních táborů uvedl, že "události posledních dnů způsobily vzestup počtu vězňů z 24 000 na přibližně 60 000." BAK 13 R 2/12, 164. Cituje Martin Broszat, Nationalsozialistische Konzentrationslager 1933-1945. In: Anatomie des SS-Staates. Gutachten des Instituts für Zeitgeschichte, Bd. 2, 5. Aufl., München 1989, s. 80.[14]

27. listopadu 1938
Tisk politických stran, které se sloučily ve Stranu národní jednoty, uveřejnil tuto zprávu: "Organizační komise strany Národní jednoty sděluje k četným dotazům místních přípravných výborů, že ve smyslu přijatého organizačního řádu mohou se do strany Národní jednoty přijímati jen příslušníci národnosti české. Příslušníci národností cizích, jako Němci a Židé, se do strany Národní jednoty přijímati nebudou."

28. listopadu 1938
Četnická stanice Kněževes informovala velitelství četnického oddělení v Příbrami: "Hlásím: Židé v obsazeném území byli v sobotu dne 26. listopadu 1938 svoláni na obecní úřady, kde jim bylo nařízeno, že se musí do čtyř dnů z obsazeného území vystěhovati.

Museli podepsati, že toto nařízení vzali na vědomí." SUA 43 PZU 34 1931-40, 207-938-5/96, karton 938, list 96.

29. listopadu 1938
Svaz Čechů Židů se obrátil dopisem na předsedu přípravného výboru Strany národní jednoty `Rudolfa Berana` "jako česká národně menšinová organizace, která sdružuje Čechy Židy, kteří byli, pokud se týče jsou příslušníky čs. státotvorných politických stran s československým národním programem." V dopise je citována zpráva organizační komise Strany národní jednoty, uveřejněná 27. listopadu, že příslušníci cizích národností, jako Němci a Židé, nemohou být do této strany přijímáni. "Svaz Čechů Židů soudí, že tedy u příslušníků české národnosti se nebude dělat rozdíl podle jejich náboženského vyznání, případně původu." Ve skutečnosti však jsou odmítány osoby české národnosti židovského původu, i když byly po léta organizovány ve stranách, které vytvořily stranu Národní jednotu a z nichž ani jediná neměla v programu rasismus, nebo dokonce arijský paragraf. Protože

jde o "stěžejní otázku našeho česko-židovského hnutí", požadoval Svaz Čechů Židů:

1) aby organizační komise Národní jednoty, pokud opravdu měla v úmyslu vyloučiti jen občany židovské národnosti z možnosti přijetí, své stanovisko náležitě vysvětlila a zabránila nedorozumění a omylům,

2) aby usnesení bylo revokováno, kdyby snad skutečně bylo úmyslem strany nepřijímati občany české národnosti židovského náboženství, případně původu.

Dopis podepsal předseda dr. `Stross` a místopředseda dr. `Rudolf Neuwirth`. SUA[43] MV-SR[28] 1936-40, 1/21/5, karton 4372.

2. prosince 1938
`Göring` vydal nařízení, jímž uložil Židům v sudetoněmeckých územích, aby přihlásili svůj majetek. Reichsgesetzblatt[20] , I, 1938, s. 1703.

3. prosince 1938
JUDr. `Františku Kafkovi` zastavila toho dne pražská advokátní komora výkon advokacie. Podal si stížnost u ministerstva spravedlnosti a 7. března 1939 vyhrál. Ministerstvo označilo rozhodnutí advokátní komory za nezákonné s tím, že má být o věci rozhodnuto znovu. Nové rozhodnutí mu bylo doručeno den, dva před 15. březnem, ale hned toho dne mu advokátní komora zastavila činnost podruhé a to definitivně. František Kafka, Malý mundstockovský trenink. In: Židovská ročenka 5730 (1969-1970), s. 67-74.[15]

6. prosince 1938
Při poradě župních vedoucích nacistické strany (NSDAP[9]) sdělil `Göring`, že `Hitler` odmítl návrh, aby Židé v říšském území byli označeni znamením. Údaj obsažen v dopise státního sekretáře v ministerstvu vnitra W. `Stuckarta` šéfovi říšské kanceláře `H.H. Lammersovi` ze 14. října 1941. Norimberský dokument NG-1111. Cituje H.G. Adler, Der verwaltete Mensch. Studien zur Deportation der Juden aus Deutschland. Tübingen 1974, s. 47.[16]

9. prosince 1938
Britský vyslanec v Praze `Basil Newton` předal ministru Chvalkovskému pozvání své vlády k jednání o britskou půjčku Československu, které mělo být 14. prosince zahájeno v Londýně. Přitom prohlásil, že postoj britské vlády k problému půjčky bude do značné míry záviset na tom, jak se bude československá vláda chovat k Židům a uprchlíkům. Vyslovil obavy, zda židovští obyvatelé pohraničí nebyli diskriminováni při výkonu práv opce, tj. budou-li mít jako ostatní právo optovat pro pomnichovské Československo.

Newton žádal Chvalkovského o intervenci u slovenské vlády, aby se usnadnila dohoda s maďarskou vládou o osudu 70 Židů v "zemi nikoho" mezi Slovenskem a Maďarskem. Chvalkovský prohlásil, že připravované vládní prohlášení "bude pravděpodobně obsahovat zásadní linie jejího řešení". AMZV[2] Fond Chvalkovský, Kb 4020/38.

10. prosince 1938
Hermann Göring jako pověřenec pro čtyřletý plán vydal nařízení o vyřazení Židů z německého hospodářství a o způsobu jeho realizace. IMT[27] sv. XXVII, dok. 1208-PS, s. 70-71.[4]

11. prosince 1938
V programovém projevu na ustavujícím sjezdu Národní strany práce prohlásil podle zprávy Práva lidu Josef Macek: "Pro nás otázka židovská není otázkou rasovou. (Potlesk.) Pro nás je otázkou národní. Zase se nesmíme vyhýbati žádnému problému, který nás potkává dnes. Byl-li občan židovský vždy věrným členem našeho národa, zůstává pro nás Čechem. (Výborně! Potlesk.) Rozeznáváme Čechy skutečné a Čechy konjunkturální. O těch máme všichni stejné mínění jako o každém renegátu.(Potlesk.)" Právo lidu, 13. prosince 1938.

12. prosince 1938
Vláda projednala vládní prohlášení, které měl její předseda Rudolf Beran přednést příštího dne na schůzi Národního shromáždění. Plány vlády v "židovské otázce" byly vyjádřeny takto: "Budeme také řešit otázku židovskou. Poměr státu k těm, kteří jsou již dlouho usazeni na území republiky, bude se říditi podle toho, jaký je jejich vztah k potřebám státu a národů, které jsou nositeli státní myšlenky. Za všech okolností musí zvláště ti z nich, kteří nesrostli s Čechy, Slováky a Rusíny, počítati s tím, že jejich postavení v našem životě a zvláště v hospodářství nesmí být neúměrno početní jejich síle, a to také v jejich zájmu vlastním." Příloha k protokolu schůze vlády. SUA[43] PMR[35] karton 4145.

V noci z 12. na 13. prosinec 1938
Československá delegace, která v Londýně jednala o britské finanční pomoci, požádala telegramem vládu o maximální zdrženlivost ve výrocích o "židovské otázce" s ohledem na to, že se 14. prosince má konat československo-britsko-francouzské plenární zasedání o otázkách půjčky Československu. Na základě toho byl text vládního prohlášení upraven. K této problematice podrobněji: Miroslav Kárný, Politické a ekonomické aspekty "židovské otázky" v pomnichovském Československu. In: Sborník historický, sv. 36/1989. s. 171-198.[17]

13. prosince 1938
V Národním shromáždění přednesl vládní prohlášení předseda `Rudolf Beran`. Do něho zařadil tato slova: "Budeme také řešit otázku židovskou. Poměr státu k těm Židům, kteří jsou již dlouho usazeni na území republiky a kteří mají pozitivní vztah k potřebám státu a jeho národů, nebude nepřátelský." Venkov, 14. prosince 1938.

14. prosince 1938
`Andor Hencke`, charge d'affaires německého vyslanectví, poslal z Prahy do Berlína zprávu o důvěrných informacích šéfa Chvalkovského kabinetu `Huberta Masaříka` o opatřeních, která už usnesl za předsednictva ministra `Jiřího Havelky` výbor ministrů určený ke zpracování židovských záležitostí:

1) Uzavření povolání právního zástupce pro Židy. Opatření již prakticky bylo provedeno.

2) Odpovídající opatření pro lékaře se připravuje.

3) Zákon o úřednících, který zabrání Židům přístup k veřejným úřadům a

4) zákon o majetkové dávce Židů se toho času zpracovává."

Ministerský prezident měl původně v úmyslu vyhlásit židovský program ve veřejném vládním prohlášení. V noci z 12. na 13. však došel od československé delegace z Londýna telegram, který mi vyslanec `Masařík` ukázal v originále, v němž byl ministerský prezident `Beran` žádán o co možná největší zdrženlivost ve výrocích o židovské otázce s ohledem na plenární zasedání s Angličany a Francouzy o otázkách půjček, které se bude konat 14. t.m. Tím se vysvětluje zklamání vzbuzující matné `Beran`ovy formulace o židovském problému." Henckeho depeše č. 794. SUA[43] AA, karton 2, s. 18 098.

14. prosince 1938
O vystoupení poslance `Ladislava Rašína` v parlamentní diskusi o vládním prohlášení referovalo Právo lidu: "Řečník vítá, že v židovské otázce nepodlehl předseda vlády demagogii ulice. Vláda, jejímž předním úkolem bude péče o vývoz a jeho rozšíření, sotva by posloužila svým snahám, kdyby trpěla protižidovské výtržnosti, jejichž jediným výsledkem by bylo uzavření důležitých cizích trhů pro naše zboží. Tyto experimenty nemůže si dovoliti desetimilionový ochuzený stát, který chce opatřit práci všem občanům. Za to je nutno, aby rychle byla upravena právní jistota, pokud jde o židovské podnikání a Židy samé, protože dnešní stav nejistoty způsobuje, že židovské

podnikání je ochromeno a že židovský kapitál se vyhýbá investicím a podnikání."

14. prosince 1938
Z memoranda Svazu Čechů Židů v Československu adresovaného prezidentovi a vládě: "Sionismus chce řešiti židovskou otázku jako otázku zvláštního samostatného židovského národa a státu, ačkoli je zřejmo, že židům, zejména ve střední a západní Evropě, chybí k tomu objektivní předpoklady. Není tu ani jednotného jazyka, ani jednotné kultury, ani společné vlasti a v dohledné době jí tu také nebude. [...]

Židé jsou plnoprávnými a rovnoprávnými příslušníky národa, s nímž se po staletí sžili, a pokud trvají stopy odlišnosti, úkolem asimilačního hnutí je působit, aby je úplně odstranilo, aby se Židé nelišili od ostatních příslušníků národa, leč snad náboženstvím. [...]

Českožidovské hnutí má sociální strukturu poměrně zdravou, nezastírá si však určitou nepravidelnost dnešního stavu. I když vychází z předpokladu, že rozdělení hospodářských pozic podle náboženského nebo národnostního klíče jest nevhodné z toho důvodu, že může zabránit schopným, aby se uplatnili, přece přijalo již před mnichovským diktátem směrnici, podle níž bude pečovat o převrstvení židovské mládeže. Příslušné kursy byly již zahájeny. Toto převrstvení dá se ovšem úspěšně a racionálně prováděti u generací teprve přicházejících, nikoliv u těch, kteří se již v určitém povolání zapracovali. [...]

Chápeme plně, že v novém zmenšeném státě nebude bohužel lze umístit uprchlíky z obsazeného území, pokud jsou jiné národnosti než československé."

Svaz poukazoval na svou dřívější rezoluci, kde se souhlasí s tím, "aby vláda ve shodě s velmocemi se postarala o emigraci jejím vhodným umístěním mimo oblast Československé republiky. Nelze připustiti, aby se emigrace usazovala v našich městech a ohrožovala nejen jejich národní ráz, nýbrž i existenci českých lidí bez rozdílu vyznání." Memorandum vítalo zřízení Ústavu pro péči o uprchlíky, v němž viděla záruku, že "uprchlický problém bude řešen bez rozdílu národnosti, náboženství a původu". V závěru memoranda se prohlašovalo, že "českožidovské hnutí jest spolehlivým hnutím národně českým a že je proto nelze z národa vylučovati", a formulovaly se tyto návrhy:

1) Čechům Židům buďtež i nadále přiznána všechna práva rovnoprávných občanů české národnosti.

2) Svaz Čechů Židů [...] budiž přizván k řešení všech otázek, týkajících se úpravy dalšího života židovstva v tomto státě."

...

5) Vzhledem k neutuchající protižidovské propagandě prosíme, aby byla zostřena bezpečnostní opatření a zesílena cenzurní prakse."

SUA[43] MV-SR[28] 1936-40, 1/21/5, karton 4372.

14. prosince 1938
V Listárně redakce informovala Přítomnost: "Židé a strana národní jednoty. Podle našich informací zůstává otázka přijímání Židů do strany národní jednoty stále nejasná, patrně úmyslně. [...] Mezi organizátory strany národní jednoty jsou zřejmě dva směry. Jeden se chce zalíbit ostrou protižidovskou politikou, druhý upozorňuje na těžké hospodářské následky, které by měl český antisemitismus pro export."

15. prosince 1938
Extrémně pravicový Polední list uveřejnil článek Jiřího Stříbrného "Co se bude dělati v židovské otázce? " Komentoval příslušnou část `Beran`ova vládního prohlášení. "Tedy prvním úkolem vlády je odlehčiti našemu hospodářskému životu vystěhováním všech těch emigrantů-Židů, kteří se k nám ze Sudet utekli. Ať je jich 14 nebo 15 tisíc, možná i více. [...]

Druhý problém je, co se zbývajícími Židy. A zde zase se rozlišují Židé čeští a jinonárodní. Dosud není rozhodnuta otázka, koho nutno považovat za českého Žida. Jedni žádají, aby za takové byli považováni ti, kdož se už v roce 1910 hlásili k české obcovací řeči, Česká obec sokolská stanovila za rozhodující sčítání lidu z roku 1930 už v republice. Při druhém návrhu muselo by se zkoušeti také státní občanství, kdy bylo jednotlivcům uděleno." Článek požadoval revizi všech státních občanství udělených za republiky. "Zbývající Židé musí pak býti podřízeni zájmům celku." Proto autor žádal "poměrnost" (numerus clausus) také v hospodářském a obchodním životě, jak "prakticky to začínají řešit advokáti". Podle Stříbrného "tento program daleko už mnohé občany tohoto národního státu nebude uspokojovat", ale on chtěl "varovati před upřílišněnými nadějemi druhých, kteří věřili, že naše oficiální kruhy postaví se na úplně shodné stanovisko sousedů."

16. prosince 1938
Depeše z německého vyslanectví do Berlína sdělila, že Národní noviny zavedly stálou čtenářskou rubriku o židovské otázce. "První příspěvek zdůrazňuje nezbytnost rozdělení podle rasy." SUA[43] AA, karton 2, s. 18 091.

19. prosince 1938
V pokynech pro úředníky tiskové dozorčí služby se při vykonávání předběžné tiskové přehlídky [tj. cenzury] zdůrazňovalo, že stále platí: "Zprávy, které

by podněcovaly k nenávisti, zášti nebo mstě nebo násilnostem proti Židům, anebo popuzovaly vůbec proti příslušníkům jiné národnosti, rasy nebo náboženství, nutno bezpodmínečně potlačiti." Úředníci tiskové dozorčí služby byli ustanoveni ve všech koncernech denního tisku a svou funkci vykonávali přímo v redakcích denních listů. Jejich vedení bylo soustředěno v Tiskovém odboru Prezidia ministerské rady. SUA[43] MV[31] D, karton 59.

20. prosince 1938
Na zasedání Bankovní rady Národní banky její guvernér Karel Engliš referoval o tom, jaké podmínky klade britská vláda při jednání o daru čtyř milionů liber šterlinků, které mají být využity na uprchlickou a emigrantskou akci. Podmínkou je, "aby nebylo v zákonodárství a uvnitř v žádném díle republiky nic exepcionálního ani rasově ani národnostně nebo pod." ANBC[7] Bankovní rada, IV, protokol ze zasedání, s. 26-27.

21. prosince 1938
Týdeník Přítomnost uveřejnil v Listárně redakce toto své stanovisko: "Jak na to? Voláte v židovské otázce po zákonných opatřeních. K některým, pokud se týká Židů německých, jistě dojde, a nikdo nebude mít právo pokládat to za rasové opatření. Bude to sebeobrana národa, jemuž jeho území bylo umenšeno a jenž nyní bude se muset starat hlavně o to, aby své, české lidi, uživil."

24. prosince 1938
Andor Hencke oznámil z Prahy do Berlína, že včera vláda zmocnila ministerstvo školství, aby na všech německých školách v Česko-Slovensku přestaly od 1.ledna 1939 učit všechny židovské učitelské síly. ADAP[1] D, sv. IV, dok. 153, s. 164.

27. prosince 1938
Nařízením, podepsaným říšským ministrem vnitra Wilhelmem Frickem a Hitlerovým zástupcem R. Hessem, byly zavedeny norimberské rasové zákony v Sudetoněmeckých územích. Tyto dva zákony přijal Říšský sněm 15. září 1935 v průběhu sjezdu nacionálně socialistické strany v Norimberku.

Zákon o říšském občanství stanovil, že říšským občanem může být jen státní příslušník německé nebo druhově příbuzné krve. Na tomto základě byli Židé zbaveni říšského občanství a s ním spojených práv.

Zákon na ochranu německé krve a německé cti zakazoval sňatky mezi Židy a německými říšskými občany a rovněž zapovídal mimomanželský styk mezi nimi. Porušení tohoto zákona bylo kvalifikováno jako trestný čin "hanobení rasy" (Rassenschande). Tresty byly kruté. Nejednou byl trestem rozsudek smrti nebo smrt bez soudního rozsudku v koncentračním táboře.

Uvedené zákony vycházely z rasové teorie německého nacionálního socialismu, ale ve skutečnosti se "židovská rasa" určovala podle vztahu k židovskému náboženství, resp. dle členství v židovské náboženské obci. Rozhodující však nebylo jen židovské náboženství té které osoby, ale také jeho rodičů, prarodičů, případně i manželského partnera. Za Žida byl považován každý, kdo měl alespoň tři židovské prarodiče, i když třeba oba jeho rodiče i on sám byli pokřtěni nebo zůstávali bez vyznání. Kdo měl pouze dva nebo jednoho židovského prarodiče, mohl být považován za "míšence" prvního nebo druhého stupně, ovšem pouze za předpokladu, že sám nikdy nebyl členem židovské obce, případně nevstoupil do manželství s židovskou osobou.

Zvláštní případy představovala tzv. smíšená manželství. Pokud se "árijský" partner rozhodl nerozvést, zpravidla to vedlo k určitému zmírnění či odkladu některých perzekučních opatření vůči jeho židovskému druhovi a dětem přímo postiženým norimberskými zákony. Nežidovští partneři ovšem byli zpravidla vystaveni silnému tlaku, aby se rozvedli, a postihovala je i určitá diskriminační opatření. Reichsgesetzblatt[20] I, 1938, s. 1997.

28. prosince 1938
Ve zprávě O politické situaci v Česko-Slovensku koncem 1938 charakterizoval `Andor Hencke` poměr k Anglii jako chladný, ale s připomenutím, že česko-slovenská vláda si to s Londýnem nechce zcela pokazit. "Své sliby o půjčce anglická vláda neplní nebo plní jen neuspokojivě. Určité, na poskytnutí půjčky vázané podmínky, které směřují k tomu, aby se česko-slovenská vláda zavázala, že nebude nijak diskriminovat zdejší Židy, byly mi pražskou vládou označeny za nepřijatelné. Stěží však lze předvídat, zda ohledy na Anglii nakonec přece jen nebudou brzdit praktické provádění protižidovské politiky." SUA[43] AA, karton 1, s. 3256-3265.

29. prosince 1938
Přítomnost uveřejnila článek `Mileny Jesenské` "V zemi nikoho" o lidech, vypovězených a žijících po celé týdny mezi československou, německou, maďarskou a polskou hranicí: "Dnes už jsou všichni pod střechou. Podél polské hranice je jich sice ještě asi 6 000. Ale mají zrobené nějaké provizorní baráky. A za nedlouho všichni odjedou. Totiž, abych mluvila pravdu, všichni ne. Staří a choří nemohou odjet. Ti už tady někde v koutě umřou [...]

Není to naše vina, že zažili u nás mnoho zlého. Dokud jsme měli sami nepobořený dům, byli jsme pohostinní a laskaví. Dnes jim můžeme přát jenom nový a dobrý život někde daleko. A přejme jim ho z celého srdce."

31. prosince 1938
V Ústí nad Labem byla vypálena synagoga, poškozená při "Křišťálové noci".

Koncem roku 1938
Do té doby nejméně 15 tisíc židovských obyvatel uprchlo či bylo vyhnáno z československého pohraničí okupovaného Německem.

2.2 Rok 1939

2. ledna 1939
Britský vyslanec Basil Newton z rozkazu své vlády intervenoval na československém ministerstvu zahraničí u stálého zástupce ministra Ivana Krny a dotazoval se, zda se zakládají na pravdě zprávy tisku, zejména Times, o protižidovských opatřeních československé vlády (numerus clausus, propouštění židovských státních zaměstnanců, program mladé generace Strany národní jednoty). Tlumočil doporučení britské vlády, aby opatření - jsouli zprávy pravdivé - byla "přinejmenším" odložena, dokud v Londýně není skončeno jednání o půjčce. Krno přislíbil věci přešetřit a dodal: "Upozornil jsem znovu, že česko-slovenská veřejnost je velmi zklamána dojmem, že Anglie stará se jen o Židy a ne o celé Česko-Slovensko. V jednání, které vedlo k Mnichovu, bylo přece přislíbeno, že Anglie a Francie poskytnou pomoc nejen Židům a uprchlíkům, ale celému Česko-Slovensku v jeho rekonstrukci." Krnův záznam z 2. 1. 1939. AMZV ^{2} Kabinet, Politické věci 1938-1939, karton 45.

10. ledna 1939
Vládě byla podána zpráva o rozvrstvení obyvatelstva Česko-Slovenska, "vypracovaného na podkladě dat z roku 1930 promítnutých do dnešních hranic státu". Podle tohoto propočtu bylo v Čechách a na Moravě (v zemi Moravskoslezské) 21 324 osob židovské národnosti a 19 227 osob německé národnosti židovského náboženství. SUA ^{43} PMR ^{35} 1938-1939, karton 4146.

10. ledna 1939
Vláda vzala se souhlasem na vědomí sdělení předsedy vlády Rudolfa Berana o ustavení dvou speciálních subkomisí v rámci již zřízené komise pro studium otázky židovské. První měla projednat bezodkladné modality, za nichž bude povolován vývoz majetku židovských emigrantů. Druhá subkomise, ministr vnitra Otakar Fischer a ministr Jiří Havelka, měla bezodkladně v dohodě s náměstkem předsedy vlády Karolem Sidorem připravit "návrh na řešení židovské otázky v celé šíři." Obě materie měly být zpracovány tak, "aby nejbližší ministerská rada, proponovaná na pátek dne 13. ledna 1939, mohla učiniti již konečné rozhodnutí". Dopis prezidia ministerské rady minis-

terstvu vnitra 11. 1. 1939. SUA[43] MV[31] 1936-1940, 1-33-1, karton 4372.

11. ledna 1939
Z depeše československého vyslance `Lisického` v Londýně: "Doporučujeme po dobu londýnských jednání neučiniti žádná rozhodnutí o Židech." AMZV[2] Telegramy došlé, 11. 1. 1939, č. 19/39.

13. ledna 1939
Vláda projednala důvěrnou zprávu ministra `Jiřího Havelky` o zásadách eventuálních osnov pro řešení židovské otázky, které v protokolu schůze, ani v jeho přílohách nejsou zaznamenány, ani alespoň charakterizovány. Komise pro studium této otázky byla rozšířena o ministry Vlastimila Šádka, `Vladislava Klumpara` a Ladislava `Feierabend`a. Komisi bylo uloženo znovu projednat dosavadní výsledky a podněty přednesené v generální debatě na této schůzi, a to za účasti zástupců vlády Slovenské krajiny. Svůj návrh měla předložit příští schůzi. Podle zápisu: "Jako zásada zdůrazněno řešení celostátní anebo alespoň analogické ve všech zemích. Po stránce formální zdůrazněna důvěrnost všech těchto jednání, ale zároveň usnesena nutnost urychleného provedení." SUA[43] PMR[35] karton 4146.

14. ledna 1939
Svaz Čechů Židů v Československé republice se obrátil dopisem, podepsaným jeho předsedou Dr. `Stross`em, na ministra vnitra Otakara `Fischer`a, jímž reagoval na novinářské zprávy, že se vláda hodlá usnést na opatřeních k židovské otázce. Svaz se dožadoval, "aby v nové zákonné úpravě bylo výslovně zdůrazněno, že příslušnost k českému národu není podmíněna kmenovým původem a že také Židé, kteří žili a žijí českým životem, jsou plnoprávnými příslušníky českého národa." Svaz prosil, aby toto ustanovení bylo pojato přímo do zákonného textu. Dopis doporučoval, aby Svaz Čechů Židů byl uznán za poradní orgán pro příslušné administrativní úřady. Dopis zdůrazňuje, že Svaz "za české Židy považoval a považuje jen ony osoby, které [...] se ničím neliší od příslušníků českého národa kromě náboženského vyznání". SUA[43] MV[31] 1936-1940, 1-21-5, karton 4372.

17. ledna 1939
Exportní ústav česko-slovenského vypracoval zprávu "Židovská otázka a vývoz", která obsahuje výňatky z jeho korespondence, z nichž je zřejmo, jak zprávy o protižidovských opatřeních a o protižidovské kampani oslabují česko-slovenský export. Exportní ústav ocenil, že se podařilo získat oficiální prohlášení Svazu Čechů Židů, "kde sami čeští Židé oficiálně prohlašují zprávy o antisemitismu v Česko-Slovensku za nesprávné a vysvětlují skutečnou situaci". SUA[43] MV[31] 1936-1940, 1-21-5, karton 4372.

18. ledna 1939
Československý vyslanec v USA Vladimír Hurban odpověděl na depeši ministerstva zahraničí, která požadovalo zákrok u Jana Masaryka, aby ve svých přednáškách neútočil na naše sousedy: "Masarykovi sděleno. Hlásí, že se omezuje na soukromý cíl pomoci židovské emigraci vůbec, což je i v zájmu Německa. Svým vystoupením paralyzuje sílící hnutí bojkotu československého zboží." AMZV 2 Telegramy došlé 40/1939, též Telegramy odeslané 22/39. 21. ledna.

18. ledna 1939
Při své cestě do Berlína se ministr zahraničí František Chvalkovský nejprve sešel s říšským ministrem zahraničí Joachimem von Ribbentropem. Na jeho výtky týkající se situace v Československu reagoval odvoláním "na omezenou volnost jednání česko-slovenské vlády v židovské otázce v důsledku protičeské propagandy v zahraničí, která přirozeně na malou zemi, jakou je Česko-Slovensko, působí ohromně silněji, než na velkou Německou říši. Také Angličané spojují jimi poskytnutých 10 milionů liber vždy s novými podmínkami na ochranu Židů. Američané hrozili bojkotem a propuštěním všech česko-slovenských dělníků v Americe, jestliže Češi půjdou proti Židům." Chvalkovského přijal také Adolf Hitler. V protokolu jsou Hitlerova slova zaznamenána takto: "Židé budou u nás zničeni. [...] Avšak v Československu Židé ještě dnes otravují národ."

Chvalkovský odpověděl, že Židé v Československu panovali. "Nejhorší je, že nedovolili vyrůst dorostu, a tak dnes není dost lidí k nahrazení Židů, které se chce vyhodit. Ostatně nepřáteli Německa nebyli jen nacionalisté a šovinisté, nýbrž marxisté, komunisté, vychovaní Židy. Komunistická otázka je už v Československu vyřešena. Dnes už nejsou žádní organizovaní komunisté. Nyní přikročí Československo k vyřešení židovské otázky. Avšak nejde to ve třech měsících." Chvalkovský si trpce stěžoval na Angličany, kteří tolik slibovali, např. že dovolí přesídlit 2 000 Židů do Austrálie a Nového Zélandu. "Ještě dnes je těchto 2 000 Židů v koncentračním táboře a Angličané se nechystají je odebrat. Československo dostalo od Anglie půjčku 10 milionů, ale s ní současně instrukce, jak ji využít na pomoc Židům."

Chvalkovský položil si otázku, "kam a přes které hranice má poslat Židy. Na německou hranici je postavit nemůže, také ne na polskou a maďarskou. Na maďarské hranici je vojsko zahnalo zpět. "Anglická, francouzská a americká pomoc spočívá v těžkém bojkotu Československa. Slováci v USA patří k nejchudším přistěhovalcům, jejich životní standard je pod úrovní černochů. Jejich počet je vyšší milionu. Tito chudí lidé jsou ohrožováni Židy a vyhozeni na ulici. Z toho důvodu se musí židovská akce v Československu zpomalo-

vat." Podle protokolu Hitler doporučil vysadit Židy na nějakém kousku světa a pak humanitou slzícím angloamerickým státům říci: "Zde jsou, buď vyhladoví nebo přeměňte své řeči do praxe." ADAP 1 D, sv. IV, dok. 159, s. 171-177 a tamtéž, dok. 158, s. 170-171.

23. ledna 1939
Zřízena komise pro řešení židovské otázky na Slovensku.

24. ledna 1939
Před svým odjezdem do Moskvy navštívil ministra Chvalkovského sovětský vyslanec Sergej S. Alexandrovskij z příkazu lidového komisaře zahraničních věcí Maxima Litvinova. V rozhovoru Alexandrovskij prohlásil, že "Sovětům bude řešení otázky židovské ukazatelem, jak daleko Česko-Slovensko zašlo ve své snaze dohodnouti se s Berlínem." Záznam rozhovoru Chvalkovský-Alexandrovskij, AMZV 2 Chvalkovského pozůstalost, karton 181/39.

24. ledna 1939
Hermann Göring ve své funkci zplnomocněnce pro čtyřletý plán v dopise říšskému ministrovi vnitra Wilhelmu Frickovi stanovil, aby k podpoře židovského vystěhovalectví byla v rámci ministerstva vnitra zřízena Říšská ústředna pro židovské vystěhovalectví, kterou povede šéf bezpečnostní policie, tj. Reinhard Heydrich. O její činnosti mu mělo být běžně referováno a před zásadními opatřeními měla si ústředna vyžádat jeho rozhodnutí. Hlavním jejím úkolem bylo, všemi prostředky urychlovat vystěhování Židů z Německa. Norimberský dokument NG 2586.

25. ledna 1939
Vláda usnesla, že pro území, která byla součástí Česko-Slovenské republiky a nyní jsou pod svrchovaností Německa, třeba používat výrazu "území připojená k Německu". Jiné výrazy byly zakázány. SUA 43 PMR 35 karton 4146.

25. ledna 1939
Říšské ministerstvo zahraničí rozeslalo všem německým zastupitelským úřadům oběžník "Židovská otázka jako faktor zahraniční politiky v roce 1939". Zdůrazňuje se v něm, že úkolem této politiky je podpora antisemitské vlny a že vystěhovaný Žid je nejlepší propagandou pro německou židovskou politiku. "Čím je vystěhovavší se Žid chudší a tím obtížnější pro zemi, do které se vystěhuje, tím silněji bude hostitelská země reagovat, a tím vítaněji zapůsobí v německém propagandistickém zájmu." Poslední cíl německé židovské politiky - praví se v dokumentu - je vystěhování všech Židů z říšského území. ADAP 1 D, V, dok. 664, s. 780-785.

27. ledna 1939
Výnosem prezidia ministerstva vnitra byla rozpuštěna Židovská strana.

27. ledna 1939
Vládní nařízení stanovilo: "Par. 1.

1. Osoby, které

   a/ nemají česko-slovenské státní občanství,

   b/ neprokáží, že podle přezkoumatelných znaků jsou Čechy, Slováky nebo Karpatorusy a item[c/] zdržují se na území Česko-Slovenské republiky, aby se vyhnuly nepříznivým důsledkům opatření, která by je postihla při návratu na území jejich domovského státu, nebo jejich dřívějšího pobytu, jsou povinny na příkaz zemského úřadu opustiti území Česko-Slovenské republiky. K tomu cíli jest jim povoliti přiměřenou lhůtu ne kratší než 1 měsíc a zpravidla ne delší než 6 měsíců. [...]

2. Za přezkoumatelný znak podle odstavce 1, písm. b) se pokládá zejména národnost zjištěná při úředním sčítání lidu v roce 1930, popřípadě i jiné objektivní znaky (školské vzdělání, účast na kulturních a jiných institucích).

3. Zemský úřad může v případě nebo i dodatečně uložiti emigrantu do té doby, než opustí území Česko-Slovenské republiky, omezení, jež uzná za nutná, zejména pokud jde o hlášení a místo pobytu."

Sbírka zákonů a nařízení č.14/1939.

27. ledna 1939
Podle protokolu vzala vláda na vědomí, že ministr zahraničních věcí `Chvalkovský` bude "ve vhodné formě informovati zástupce cizích států, zejména Německa, o řešení otázky židovské v Československu a poukáže na to, že vedle dvou vládních nařízení o předpisech a pobytu cizinců-emigrantů a o přezkoumání česko-slovenského státního občanství některých osob, schválených v této schůzi ministerské rady, vydala již vláda řadu opatření řešících nepřímo otázku židovskou (např. nabývání nemovitostí, evidence emigrantů apod.), dále že se provádí soupis židovských příslušníků a jejich určitá eliminace ve státních službách atd. Pokud jde o další postup, vyčkává vláda obsah úpravy této otázky v jiných státech středoevropských, zejména v Maďarsku, a připojuje se k podnětu Rumunska na mezinárodní řešení této věci." Vláda se usnesla, aby v činné službě státní nebyli ponecháni zaměstnanci

židovského původu. Židovský původ je dán tehdy, jestliže oba rodiče (nemanželská matka) příslušeli, třebas jen po určitou dobu k židovskému náboženství nebo k židovské národnosti. SUA 43 PMR 35 karton 4146.

27. ledna 1939
Ve zprávě `A. Henckeho` pro Berlín o ohlasu berlínské cesty ministra Chvalkovského a o přislíbených opatřeních československé vlády se uvádí: "V židovské otázce má kabinet přijmout zostřená ustanovení. Přesné sdělení o jejich obsahu mně bylo přislíbeno." ADAP 1 D, IV, dok. 161, s. 177-179.[2]

28. ledna 1939
Venkov uveřejnil tuto úřední zprávu, kterou po podepsání finanční dohody anglo-francouzsko-česko-slovenské vydal britský Úřad pokladu: "S výhradou schválení parlamentem britská vláda věnuje jako dar vládě česko-slovenské částku 4 milionů liber šterlinků z celkové sumy 10 milionů liber, která byla již poukázána. Tato částka 4 milionů liber bude vyplacena na zvláštní konto a bude sloužit k tomu, aby poskytovala devizy uprchlíkům vystěhovavším se z Česko-Slovenska, a to podle již ujednaného schématu. Francouzská vláda s výhradou schválení parlamentu převezme závazek česko-slovenské vlády zajistiti úrokovou a umořovací službu česko-slovenské pětiprocentní půjčky 1937-42 upsané ve Francii, jejíž nominální hodnota dosahuje 700 milionů franků, to jest 4 miliony liber šterlinků.

Částka, kterou česko-slovenská vláda by měla splatiti na úrokovou službu této půjčky, bude poukázána na zvláštní konto a rovněž se jí použije k tomu, aby byly poskytnuty zahraniční devisy k dispozici uprchlíkům opouštějícím Česko-Slovensko. [...] Pokud jde o zacházení s uprchlíky, nebude se postupovat diskriminačně z důvodů náboženských, politických nebo rasových."

29. ledna 1939
`Rudolf Beran` na shromáždění Mladé národní jednoty v Brně: "Provedeme revizi státního občanství od roku 1918. Vláda již v předvčerejší schůzi zákon o této revizi schválila. Tak jako se staráme, aby cizí emigrace neujídala z krajíce našeho dělníka nebo obchodníka, tak se musíme zbavit všech živlů nám cizích, které se po převratu v r. 1918 k nám nastěhovaly."

30. ledna 1939
V Říšském sněmu prohlásil Adolf Hitler: "Dnes chci být opět prorokem: Kdyby se mezinárodnímu finančnímu židovstvu v Evropě a mimo ní podařilo uvrhnout národy ještě jednou do světové války, pak výsledkem nebude bolševizace zeměkoule a tím vítězství židovstva, nýbrž zničení židovské rasy v Evropě." Hitler se později častokrát na toto své "proroctví" odvolával, ale datoval je falešně - jako by je přednesl 1. září 1939. Max Domarus, Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945, sv. I. München 1962, s. 1058.[18]

31. ledna 1939
Charge d'affaires britského vyslanectví v Praze Troutbeck referoval ministrovi Halifaxovi, že po Chvalkovského návštěvě v Berlíně se urychlí protižidovské zákonodárství, ale mínění informovaných a nepředpojatých osob se různí, nakolik tato akce je výsledkem německého tlaku a nakolik německý tlak se pouze používá k ospravedlnění akce, kterou Češi jsou rozhodnuti uskutečnit pro své vlastní zájmy. Documents on British Foreign Policy (dále citováno DBFP [12]), série 3, sv. IV, dok. 68, s. 61-64.

31. ledna 1939
Výnos Heinricha Himmlera stanovil, že Židé vězněni v "ochranné vazbě" mohou být propuštěni, vlastní-li "vystěhovalecké papíry", ale mělo jim být ústně sdělena výstraha, že budou doživotně uvězněni v koncentračním táboře, kdyby se později do Německa vrátili. Výnos o propuštění se netýkal kriminálních a politických vězňů. Joseph Walk, Das Sonderrecht für die Juden im NS-Staat, Karlsruhe 1981, s. 278.[19]

Leden 1939
Ze situační zprávy okresního úřadu v Hradci Králové: "[...] radikálním složkám Strany národní jednoty zdá se být postup vlády stále ještě pomalým a kompromisním. To platí zvláště v židovské otázce: Nespokojenost v tomto smyslu se projevila v poslední době tím, že hozena byla kouřová bomba do synagogy a dvakrát byla židovským advokátům vytlučena okna. Kouřová puma byla však nástrojem velmi primitivním a také škody způsobené advokátům nejsou veliké. Útočníky nutno hledati ve skupině asi 80 mladých mužů, studentů obchodní akademie a gymnazia. Jde o organizaci mladých nacionálních fanatiků, kteří si přezdívají Mafie apod."

Únor 1939
Únorové číslo časopisu Index, který v Brně redigoval Josef Ludvík Fischer, Vladimír Helfert a Oldřich Blažek, přineslo tuto poznámku:

Náš antisemitismus.

Dělají s ním velký poprask bulvární večerníky, kterým se nyní tento

nekalý obchod konečně uvolnil. V zahraničí nám to nedělá dobře a proto je patrný na směrodatných místech umírněný postup v této ožehavé otázce. Nutno za to zaznamenat, že vedoucí úlohu vedle bulvárních večerníků převzaly organizace tzv. svobodných zaměstnání. Naši lékaři a advokáti a jejich organizace provádějí tu fakticky již to, s čím se zatím oficielně váhá. A to je na smutné věci nejsmutnější, protože se za tím zcela zřetelně rýsuje pouhý, ne zrovna čistě prováděný konkurenční boj. Zaznamenáváme pro všecky časy.

2. února 1939
Prezidium ministerstva školství a národní osvěty výnosem č. 1167/39 nařídilo opatření, aby bylo provedeno usnesení vlády proti zaměstnancům židovského původu. Výjimku lze učinit, "jde-li o zaměstnance zcela mimořádné způsobilosti a lze-li ho zaměstnati na služebním místě, odpovídajícím jeho služební hodnosti, při jehož zastávání je vyloučen jakýkoli (tedy i písemný) styk s veřejností". SUA[43] URP[44] I-3b-5800, 1939-1940.

5. února 1939
Národní práce uveřejnila článek "Koncentrační tábory". Autor, podepsaný šifrou D., polemizuje s článkem předsedy propagační komise Strany národní jednoty dr. Oldřichem Suchým, který se v časopise `Brázda` vyslovil pro zřízení koncentračních táborů. O. Suchý napsal:" Pro ty, kteří jsou, zdá se, nenapravitelnými milovníky stálého rozruchu a kterým se, i když mluví o klidu a pořádku, křiví huba falší a kteří nedovedou pochopit, že šeptané i psané nesmysly, zejména do ciziny posílané, jsou tím nejhloupějším a současně nejnebezpečnějším prostředkem k řešení věcí domácích, je na místě jediné účinné přesvědčení: koncentrační tábor." V polemice s tím Národní práce varovala: "Koncentrační tábor je heslo příliš nebezpečné. Nemělo by být ani vysloveno." `Oldřich Suchý` se později sám stal vězněm německého koncentračního tábora, osvobození se dožil.

7. února 1939
Ústav pro péči o uprchlíky při Ministerstvu sociální a zdravotní správy vydal souhlas Palestinskému úřadu v Praze, aby mohl organizovat akci přeškolování židovské mládeže a židovských mužů a žen ve věku do 40 let pro vystěhovalecké účely. Dokument v soukromém archivu.

8. února 1939
Československý vyslanec v Berlíně `Vojtěch Mastný` v depeši do Prahy informoval o projevu říšského poslance `Richarda Kunzeho`, jednoho z nejstarších členů nacistické strany, na důvěrné stranické schůzi. Podle depeše

"poprvé postavil ve straně požadavek, aby určitý počet Židů byl ponechaný v Německu jako rukojmí. Tito by svými životy garantovali, že mezinárodní židovstvo nebude podkopávat německé zájmy v cizině." AMZV ^{2} fond PZ, Berlín, ZB 17/1.

9. února 1939
Venkov přinesl zprávu, že 8. února schválila britská dolní sněmovna osnovu o finanční pomoci Česko-Slovensku.

11. února 1939
Z protokolu prvního pracovního zasedání výboru Říšské ústředny pro židovské vystěhovalectví: Předsedající `Reinhard Heydrich` se skepticky vyjádřil o tzv. Rubleeho plánu, který vzešel z neúspěšné mezinárodní konference o uprchlících, konané v červenci 1938 v Évianu, kde byl ustaven Mezivládní výbor pro uprchlíky (Intergovernmental Committee on Refugees). Americký právník `George Rublee` byl první jeho ředitel.

Plán, který se měl stát základem pro masové židovské vystěhovalectví z Německa, nebyl ve skutečnosti nijak zajištěn a nedalo se pouze s ním samotným počítat. Za hlavní považoval Heydrich přitáhnout k tomuto úkolu Židy samotné, využít jejich mezinárodních spojení, umožňujících jim vstup do cizích zemí a získání k tomu potřebných deviz. Argumentoval výsledky Ústředny pro židovské vystěhovalectví ve Vídni, založené v srpnu 1938, které se podařilo vystěhovat na 100 000 Židů. Podle tohoto vzoru měly být vybudovány podobné ústředny v Berlíně i jiných německých městech.

Za zvláštní úkol považoval Heydrich podporu vystěhovalectví málo majetných Židů, soustředění všech za tím účelem zřízených fondů a jejich jednotné uspořádání v celé říši. Vyzdvihl příklad berlínského policejního prezidenta, který nařídil bohatým Židům zvláštní dávku a odvedl z ní zatím už 3 miliony marek říšskému ministerstvu hospodářství.

Aby židovstvo samo bylo přitaženo k "řešení vystěhovalecké otázky", byli všichni "rasoví Židé" soustředěni do Říšského sdružení Židů, které samo má Židy připravovat na vystěhování. Jeho prostřednictvím lze získat spojení k zahraničním židovským organizacím a dosáhnout zesíleného vystěhovalectví z Německa.

`Heydrich` zaujal také stanovisko k ilegálnímu židovskému vystěhovalectví do Palestiny. I když zásadně třeba ilegální vystěhovalectví odmítat, v tomto případě je tomu jinak, řekl. V současnosti jdou do Palestiny ilegální transporty z mnoha jiných evropských zemí, které samy jsou jen průchozími zeměmi, a za těchto okolností by se také Německo mělo toho chopit, ovšem bez jakékoli své úřední účasti. Zástupci Zahraničního úřadu ve výboru, `Walther Hinrichs` a `Ernst Eisenlohr`, neměli námitek s tím, "že má být

využita každá možnost, která by mohla Žida dostat z Německa". Ministerský rada `Helmuth Wohltat` informoval, že v Londýně slyšel, že Palestina může ještě přijmout asi 800 000 až milion Židů a že by tento kontingent byl vyplněn jinými zeměmi, kdyby nepřišli do Palestiny žádní Židé z Německa." ADAP [1] D, IV, dok. 665, s. 786-788.[2]

16. února 1939
Plénum programové komise vládní Strany národní jednoty schválilo její program.

> Článek 2 zněl: "Národní pospolitost jest společenstvím všech členů národa, spojených živými a pevnými pouty společné krve, jazyka, kultury, půdy, práce, tradice a odpovědnosti za osudy a budoucnost vlasti."
>
> Článek 3: "Jest proto [...] Židy pokládati za národ zvláštní, ať užívají kteréhokoli jazyka. Jejich právní postavení bude upraveno zákonem. [...] Nemohou míti účast na státní a veřejné správě a budtež zbaveni všeho vlivu na duševní a fyzickou kulturu národa."
>
> V článku 17 je vyslovena naděje, že brzy "nebude jednoho slovanského národa, který by se nevymanil z pout bolševismu, liberalismu, marxismu, židovství a zednářství".

Miloš Hájek, Od Mnichova k 15. březnu, Praha 1959, s. 133-135.[20]

17. února 1939
Ve Sbírce zákonů a nařízení bylo uveřejněno prováděcí ustanovení o přezkoumání občanství některých osob. Ustanovuje se tu, že přezkoumání nepodléhá státní občanství osob, které podle přezkoumatelných znaků jsou Čechy, Slováky nebo Podkarpatorusové. Přezkoumání podléhá česko-slovenské státní občanství všech osob naturalizovaných mezi 1. listopadem 1918 a 2. únorem 1939, osob, které měly mezi 1. lednem 1938 a 2. únorem 1939 bydliště na připojeném území [tj. na území okupovaném Německem], dále osob, které občanství nabyly po 1. listopadu 1918 nebo je příště nabudou sňatkem, jestliže jejich manželství bylo nebo bude rozloučeno. Dále podléhá přezkoumání státní občanství všech osob, které je odvozují od osob výše uvedených. Viz též Národní práce 18. února 1939.

19. února 1939
`Jiří Stříbrný` v článku "Osvoboďte půdu od spekulantů", uveřejněném v Nedělním listě, se dožadoval změny zákona na ochranu republiky, chránící všechny rasy: "Tam stále ještě požívá ochrany nejen národnost, ale rasa,

proti níž někdo popuzuje k zášti, násilnostem nebo jiným nepřátelským činům." Stříbrný reklamuje pro sebe prioritu, že on to byl, kdo rozvinul židovskou otázku v plné šíři.

23. února 1939
Oběžník prezidia ministerstva vnitra uložil, aby každý státní zaměstnanec ministerstva vnitra v činné službě (i smluvní) "

1) Příslušíte nebo příslušel(a) jste někdy, třeba jen po určitou dobu, k židovskému náboženství nebo židovské národnosti?

2) Přísluší nebo příslušel(a) někdy, třeba jen po určitou dobu k židovskému náboženství nebo k židovské národnosti

   a) Váš otec?
   b) Vaše matka?"

   Zaměstnanci nemanželského původu měli odpovědět jen na otázku, týkající se matky.

" SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

25. února 1939
Svaz Čechů Židů byl přeměněn v organizaci Česko-židovské ústředí.

26. února 1939
Od tohoto dne byl německý, na antisemitismus specializovaný, Der Stürmer volně prodáván v Československu.

28. února 1939
Říšský komisař pro sudetoněmecká území `Konrad Henlein` vydal nařízení o provádění norimberských zákonů.

Březen 1939
Březnové číslo Indexu uveřejnilo tento dopis:

Ještě poznámku k antisemitismu. K poznámce "Náš antisemitismus" v I. čísle Indexu, ve kterém zjišťujete, že předbojovníky antisemitismu u nás jsou advokáti a lékaři, bych poznamenal, pokud o lékaře běží, že ne všichni čeští lékaři souhlasí s antisemitismem, jak se mezi lékaři projevuje. Jsou čeští lékaři a čeští arijští lékaři (odpusťte mi tento dobový, dříve tak nezvyklý termín!), kteří se stydí za to, co se u nás děje proti Židům a kteří odsuzují celé to nesmyslné protižidovské tažení. Jak mezi českými lékaři, tak mezi českými advokáty jsou kulturní lidé, kteří se současným antisemitským poblouznění nemají nic společného. I to jest, myslím, vhodné zaznamenat pro budoucí časy.

MUDr. Mil. Matoušek

K dopisu Miloslava Matouška byla připojena tato redakční poznámka:

Vážený pane, dovolte,abych - děkuje za Váš krátký a přece nejvážnější příspěvek - aspoň připomněl, že jsou i čeští a čeští arijští (!) příslušníci jiných povolání, kteří - s Karlem Tomanem - "mlčí a pohrdají".

Děkuji Vám.
Blažek

Oba autoři byli účastníky domácího odboje. Oldřich Blažek byl popraven. Miloslav Matoušek se dožil osvobození v Buchenwaldu.

4. března 1939
Centrála Gestapa dopisem, podepsaným Wernerem naBestem, rozeslala říšskému ministerstvu zahraničí, abwehru, vojenské zpravodajské službě, a vedení sicherheitsdienstu zprávu svého důvěrníka o schůzi Vlajky a také o rozmluvě, kterou tento důvěrník měl po ní s vůdci českých fašistů. Ti projevili názor, že se židovská otázka v Československu nedá řešit mírnými prostředky a že tedy budou postupovat radikálně, požáry a bombovými útoky, aby se židovská otázka dostala do "rozhodujícího stadia".

Rozmluva se konala 2. února a čeští fašisté tehdy ohlásili, že už počátkem příštího měsíce v ohni vezme za své plzeňská synagoga a že budou demolovány židovské obchody. Tato akce měla být provedena naráz v celé republice a měla "svět a především říši upozornit na tuto organizaci". Werner Best ke zprávě připojil dotaz, jaké stanovisko by podle názoru tří adresátů mělo zaujmout Gestapo[5] vůči Vlajce, která zřejmě rozvine silnou aktivitu a vbrzku může vystoupit s většími teroristickými akcemi. Best se odvolával na svůj dopis z 21. února, podle něhož tajná státní policie, Gestapo[5] , dosud v této věci zaujímala úplnou neutralitu. SUA[43] AA, karton 32a, s. 489-632.

Odpovědi se v archívech nenalezly. Rychlý sled událostí, 15. březen, je učinil zbytečnými, také výsledek ohlášené akce, kterou vlajkaři 6. března v Plzni uskutečnili.

5. března 1939
Na zasedání tzv. židovského komitétu slovenské vlády, kterému předsedal Karol Sidor, přednesli své návrhy protižidovských zákonů senátor Karol Mederly, Ferdinand Ďurčanský a ministr Pavel Teplanský. Komitét se usnesl, že na nejbližší ministerské radě se postaví za Mederleho návrh a že bude "urgovat rychlé vyřešení židovské otázky na Slovensku". Karol Sidor, Moje poznámky k historickým dňom. Rozmnožený text, s. 11-12. AMK[3]

6. března 1939
Na zasedání představenstva Kooperativy sdělil ministr
Ladislav Feierabend, že vláda ocenila židovský majetek v tehdejším Československu na 16 miliard korun a že by bylo možno ročně získat majetek v hodnotě 1 miliardy korun. SUA 43 ZLO Kooperativa. Cituje Václav Král, Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945, sv. I, Praha 1957, s. 109.[7]

6. března 1939
Vlajkaři se pokusili o pumový útok na synagogu na plzeňském židovském hřbitově, při kterém vybuchnuvší puma zabila oba strůjce atentátu. Při vyšetřování bylo zatčeno sedm vlajkařů. Jeden z atentátníků - jak se prokázalo - nabídl před akcí plzeňskému rabínovi, že mu za 1 000 Kč prozradí, co se na Židy v Plzni chystá. Miloš Hájek, Od Mnichova k 15. březnu, s. 89.[20]

9. března 1939
Ministerstvo dopravy uložilo všem ředitelstvím státních drah, pošt a telegrafů, také Poštovní spořitelně, aby bezpodmínečně nejpozději dnem 31. března zrušily aktivní služební poměr zaměstnanců židovského původu. Výjimky nejsou přípustny. SUA 43 PMR 35 karton 3420.

9. března 1939
Polední list uveřejnil zprávu, že na včerejší 70. valné hromadě fakultního spolku posluchačů práv "Všehrd" byl do spolkových stanov odhlasován "árijský paragraf". Zpráva má titulek: "Všehrd bez Židů".

12. března 1939
Národní listy napsaly: "Židovskou otázku je třeba řešit u nás v bankách, v průmyslových kartelech, v různých veřejných institucích, akciových společnostech a všude, kde jde o to, aby se ve zvýšené míře mohl uplatnit národní a árijský živel se zřetelem na svoji početnost a státní suverenitu."

13. března 1939
Andor Hencke referoval z Prahy do Berlína: "Dnes na německé Vysoké škole technické studenti vyhodili provokující Židy na ulici. Tam se jich zastaly menší skupiny Čechů. Policie obsadila vchod do vysoké školy." ADAP 1 D, sv. IV, dok. 203, s. 214-215.

14. března 1939
Slovenský zemský sněm vyhlásil samostatný stát, prezident Emil Hácha spolu s ministrem Františkem Chvalkovským odjeli do Berlína za Hitlerem. Německá armáda překročila československé hranice a obsazením Ostravska začala okupovat Československo.

Kapitola 3

Genocida v okupovaném Protektorátě

15. března 1939
Německá armáda obsadila celé území Čech a Moravy. Šéfem civilní správy v Čechách se stal `Konrad Henlein`, na Moravě `Josef Bürckel`. Byli přiděleni k vrchnímu velitelství vojskových skupin 3 a 5. Spolu s okupačními vojsky přicházely pohotovostních skupiny (Einsatzgruppen[3]) německé bezpečnostní policie a bezpečnostní služby, složené ze 12 pohotovostních komand (Einsatzkommandos).

O jejich poslání vypovídá pozdější záznam jejich šéfa, Reinharda `Heydrich`a z 2. července 1940: "Při všech dosavadních nasazeních: Východní marka, Sudety, Čechy a Morava a Polsko, byly podle zvláštního rozkazu vůdce nasazeny zvláštní policejní pohotovostní útvary, Einsatzgruppen [3] , spolu s postupujícími, v Polsku s bojujícími vojsky, a na základě provedené přípravné práce zasazovaly systematicky zatýkáním, zabavováním a zajišťováním nejdůležitějšího politického materiálu tvrdé rány říši nepřátelským elementům ve světě z tábora emigrace, svobodného zednářstva, židovstva a politicko-církevního nepřátelstva i 2. a 3. internacionály." Hans Buchheim, in: Anatomie des SS-Staates, sv. I, 1965, s. 82-83.[21]

15. března 1939
Ze situační zprávy šéfa civilní správy u XIII. armádního sboru: "Ještě před příchodem vojsk [nacistická] strana v [Českých] Budějovicích dosadila komisaře do bank a židovských podniků. Žádal jsem, aby tito komisaři byli opět odvoláni, což mně bylo přislíbeno. Jsem názoru, že zde nepřichází v úvahu dosazení komisařů za účelem zabránění nepřístojností a že arizace židovských podniků musí být ponechána spořádanému řízení." SUA[43] URP[44] karton 1.

15. března 1939
Čeští fašisté začali pustošit a vykrádat židovské synagogy a sbírky Židovského muzea v Praze. "Před parlamentem [tehdy byl v budově dnešního Rudolfina] viděl jsem nákladní auta sedmiramenných svícnů a jiných předmětů uloupených v židovské synagoze", napsal o tom poslanec Jaromír Nečas ve své zprávě Edvardu Benešovi 17. prosince 1940 po svém útěku do Londýna. Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. K vydání připravily Libuše Otáhalová, Milada Červinková, sv. 1, Praha 1966, dok. 123, s. 153. (Dále citováno jako Dokumenty z historie[19]).[22]

15. března 1939
Gajdovi fašisté se domnívali, že mohou získat důvěru nacistů zpustošením a rozkrádáním muzejních sbírek Židovského muzea. "Dochází však k paradoxní situaci: Němci postaví k "ochraně" Židovského muzea po zuby ozbrojené hlídky SS[19]." Vilém Benda, Státní židovské muzeum v Praze. In: Židovská ročenka 5729 (1968-1969), s. 47.[23]

16. března 1939
Adolf Hitler vydal výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, který prohlásil za území Velkoněmecké říše. Němečtí obyvatelé Protektorátu se stali německými státními příslušníky, na které - jak v Hitlerově výnosu výslovně uvedeno - platí norimberské zákony o říšském občanství a na ochranu německé krve a cti. Ostatní obyvatelé Čech a Moravy byli napříště státními příslušníky Protektorátu. Protektorátu slíbil Hitler autonomii a samosprávu, dokonce státního prezidenta, který však musel mít důvěru německého vůdce a říšského kancléře. Ten jmenoval říšského protektora jako "strážce říšských zájmů", jako svého zástupce a pověřence říšské vlády. Říšský protektor měl dbát, aby se Hitlerovy politické směrnice v Protektorátu plnily, a k tomu byl vybaven absolutními pravomocemi. Protektor mohl zrušit všechna opatření protektorátní vlády, zastavit vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, zabránit výkonu správních opatření i právoplatných soudních rozsudků. Takzvaná autonomie a autonomní správa byla pouze formou, v jaké Německá říše uplatňovala svou absolutní okupační moc. Dokumenty z historie[19] sv. 2, dok. 343, s. 418-420.[22]

16. března 1939
Fonogram prezidia Zemského úřadu v Praze "Akci Gitter" (Mříže), původně zaměřenou pouze na masové zatýkání komunistů, rozšířil na "všechny německé emigranty ze Sudet marxisticky orientované a na emigranty Židy, politicky činné, na teroristy a anarchisty". Zadržené osoby měly být "zajištěny

vazbou". Oldřich Sládek, Zločinná role gestapa, Praha 1986, s. 66-67.[24]

16. března 1939
Toho dne byl založen požár v olomoucké synagoze.

16. března 1939
U generálmajora von Gablenze, velitele města Prahy, se přihlásila delegace Českého národního výboru. Podle generálova záznamu byli v ní: Radola Gajda, Stanislav Sousedík, princ J. Lobkowic, Jaromír Nečas a inž. František Macalík. Doprovázel je Leopold Überlacker z Deutsche Nachrichten-Büro. Jejich mluvčí inž. Macalík prohlásil, že Český národní výbor je "v současnosti jediné zastoupení českého národa, protože v současnosti česká vláda neexistuje". Nabídl spolupráci se služebnami wehrmachtu. Především navrhl nasazením komisařů, "jejichž výběr chce výbor provést, zajistit majetek různých společností a soukromých podniků, aby nebyl zašantročen do zahraničí". Výbor chtěl zřídit hospodářskou službu, která měla se souhlasem wehrmachtu "pečovat o další hospodářský vývoj". Výbor zamýšlel služebnám wehrmachtu "předat Benešovy stoupence", aby mohli být co možná nejdříve odstraněni z českých centrálních úřadů. Český národní výbor ještě žádal, aby byl zapojen do jednání wehrmachtu s českými úřady. Generálmajor von Gablenz byl s nimi rychle hotov. Prohlásil, že není kompetentní "pro žádné politické vměšování". SUA[43] URP[44] karton 1.

16. března 1939
Absurdní byla představa, že by Hitler, který dosáhl toho, že legálně zvolený československý prezident Emil Hácha a československá vláda Rudolfa Berana byli přinuceni souhlasit s okupací, ve dnech svého triumfu místo nich dal přednost takovým pochybným osobnostem jako byl Radola Gajda.

16. března 1939
Provolání českého národního lékařstva. Odpovědní zástupci všech českých stavovských lékařských organizací shromážděných na společné poradě se jednomyslně usnesli, aby byl ihned vydán zákaz výkonu lékařské praxe lékařům neárijského původu ve všech veřejných a zdravotnických orgánech a zařízeních sociálního pojištění. SUA[43] MPOZ[30] P, karton 195-P-2163.

17. března 1939
První schůze vlády Rudolfa Berana po vyhlášení Protektorátu - podle protokolu - usnesla:

"IV. Omezení prakse lékařů - Neárijců. 1/. Vysloven souhlas, aby ve smyslu požadavku lékařské komory pro Čechy, Ústřední jednoty českých lékařů a Lékařské národní jednoty byl vydán zákaz výkonu lékařské prakse

lékařům neárijského původu ve všech veřejných a zdravotních orgánech a zařízeních sociálního pojištění.

V. Stavovská organizace advokátů. Vzato na vědomí opatření advokátní komory v Praze o zastavení prakse neárijských advokátů a usneseno, aby ministr spravedlnosti předložil návrh na generelní normativní úpravu této věci a s tím souvislých otázek, zejména zabezpečení zájmů zaměstnanců těchto kanceláří,

VI. Odstranění neárijců z funkcí v některých hospodářských organizacích. Vzato na vědomí sdělení ministra zemědělství, že na zákrok státní správy resignovali všichni Neárijci na funkce v Obilní společnosti, Plodinové burse v Praze a Škrobárenském syndikátě.

VII. Odstranění Neárijců z vedení průmyslových podniků a organizací. Ministr obchodu byl zmocněn,aby ihned projednal s organizacemi a podniky průmyslovými odstranění Neárijců ze všech vedoucích míst v tomto oboru.

VIII. Označování obchodů. Vysloven souhlas, aby obchodnický spolek "Merkur" vydal nálepky k vnějšímu označení čistě árijských obchodu." Zasedání vlády se zúčastnili všichni ministři.

Protokol ze zasedání vlády. SUA[43] PMR[35] 1939, karton 4148.

18.března 1939
`Hitler` jmenoval Konstantina svobodného pána šl[echtice] `Neuratha` Říšským protektorem v Čechách a na Moravě, Karla Hermanna `Franka` státním tajemníkem a Kurta šl[echtice] `Burgsdorffa` ministerským ředitelem u Říšského protektora, oznámil Úřední list č. 67 z 20. března 1939 na straně 799. V německé verzi byl Frank Staatssekretär a Burgsdorff Unterstaatssekretär, státní podsekretář.

20. března 1939
Šéfové civilní správy u skupin vojsk 3 a 5, `Konrad Henlein` v Praze a `Josef Bürckel` v Brně, vydali nařízení, jimiž zakázali ustanovovat komisařské důvěrníky a správce v židovských obchodech, kupovat, propachtovávat a darovat podniky, které jsou zcela nebo částečně v židovském vlastnictví.

O dva dny později vydali ještě nařízení, jímž zakázali prodej, pronájem (pacht) a darování i jakékoli zatížení nemovitého židovského nemovitého majetku. Taková právní jednání sjednaná po po 15. březnu byla prohlášena za neplatná. Výjimky mohl schválit výlučně šéf civilní správy. Miroslav Kárný, "Konečné řešení". Genocida českých Židů v německé okupační politice, Praha

1991, s. 26.[25] Úřední list zemského úřadu v Brně č. 71 z 25. března 1939. Pro Čechy bylo obdobné nařízení součástí denního rozkazu č. 3 šéfa civilní správy u skupiny vojsk 3. SUA[43] URP[44] karton 1. Stanislav Jurášek, Předpisy o židovském majetku a další předpisy Židů se týkající, Praha 1940, s. 62.[26]

21. března 1939
Vrchní velitel německého pozemního vojska `Walther von Brauchitsch` jako nositel výkonné moci na území Protektorátu vydal nařízení, jímž zakázal jakýkoli zásah jednotlivců a organizací Protektorátu do správy, do věcí spolkových a do hospodářství Protektorátu. Sbírka nařízení pro Čechy a Moravu, č. 3/1939, s. 11.

21. března 1939
V protokolu ze schůze protektorátní vlády je zaznamenána účast zástupce šéfa civilní správy, vládního prezidenta `Friedricha Bachmanna` a jeho vyjádření k postup v protižidovské politice. "Pokud jde o úpravu otázek židovských, vyslovuje pan vládní president přání, aby tato věc v zájmu dalšího chodu nynějšího hospodářství a uklidnění veřejnosti byla upravena nikoli překotně nebo nezákonně." Na této schůzi protektorátní vláda přijala nařízení o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi, v němž se stanovilo:

"Pro hospodářský podnik může ministerstvo, do jehož působnosti podnik náleží, ustanoviti, vyžaduje-li toho veřejný zájem, na náklad podniku důvěrníka nebo, jde-li o podnik s hlediskem veřejného zájmu zvlášť důležitý nebo který jeho držitel opustil, vnuceného správce." SUA[43] PMR[35] 1939, karton 4148. Sbírka zákonů a nařízení, částka 33 z 31. 3. 1939, s. 461-462.

21. března 1939
V Praze se konala porada představitelů říšského ministerstva hospodářství, říšského komisariátu v Liberci, Drážďanské banky, Německé banky a Úvěrového ústavu Němců, při které došlo k dohodě o rozdělení zájmových sfér mezi těmito německými bankami. Drážďanská banka byla určena k převzetí arizované České eskomptní banky, Německé bance byla přiřčena arizovaná česká banka Union, Úvěrovému ústavu Němců byl uznán jeho zvláštní zájem na Zemské bance. Výsledek byl k definitivnímu rozhodnutí předložen generálnímu referentu říšského ministerstva hospodářství Hansu Kehrlovi, zmocněného `Göring`em k řízení německé arizační politiky v Protektorátu. Norimberský dokument NID-13 394. Též in: Anatomie des Krieges, Hrsg[6] Dietrich Eichholtz a Wolfgang Schumann, Berlin 1969, dok. 99, s. 208-210.[27]

22. března 1939
`Martin Kurnik` poslal německému konzulátu v Praze opakovanou žádost, předanou již 16. března, aby byl jmenován vedoucím židovské náboženské

obce v Praze nebo židovské vystěhovalecké organizace Hicem. Žádost zdůvodnil tím, že je zvyklý na vojenskou poslušnost, že je "frontový bojovník a přísně spolehlivý". Co nejzdvořileji svou žádost doložil, že je vlastníkem Čestného kříže pro frontové bojovníky, který mu byl udělen jménem vůdce a říšského kancléře 15. dubna 1935. V témže roce se legálně vystěhoval do Palestiny, ale vrátil se, neboť nesnášel tropické podnebí.

Podepsal se: S největším respektem nejposlušněji Martin Kurnik.

Z civilní správy vojskové skupiny 3 se mu dostalo písemné odpovědi, že se na jmenování komisaře do těchto židovských organizací nepomýšlí. SUA[43] URP[44] karton 2.

23. března 1939
Šéf civilní správy u vojskové skupiny 3 `Konrad Henlein` do svého denního rozkazu č. 5 zařadil zvláštní pokyny pro hospodářské otázky:

"a) Existuje důvod ještě jednou poukázat na to, že od dosazování důvěrníků a komisařů pro jednotlivé podniky má se zásadně upustit. Jestliže výjimečně takové opatření je nezbytné, třeba odpovídající návrh předložit zde.

b) Divokým arizačním opatřením třeba zabránit."

SUA[43] URP[44] karton 1.

24. března 1939
Národohospodářská komise Národního souručenství, jejímž předsedou byl `Josef Nebeský`, vyzvala vládu, aby vydala nařízení, podle kterého se na celém území Protektorátu zakazují jakékoli dispozice, kterými se převádí majetek neárijců. Za neárijce se měly ve smyslu tohoto nařízení považovat "osoby, které samy nebo jejich předkové do třetího stupně jsou neárijského původu". Vláda měla v naléhavých případech být oprávněna dosadit do jejich podniků dozorčí orgány, zejména bude-li to vyžadovat zachování nerušeného jejich chodu. Nejpozději do 15. dubna měl být proveden soupis veškerého neárijského majetku na protektorátním území. Vládní nařízení mělo platit "až do doby, kdy bude otázka převedení majetku neárijců vyřešena dalším zákonným nařízením". Na schůzi Výboru Národního souručenství, konané příštího dne, sdělil jeho předseda `Adolf Hrubý`, že se otázkou zabývá také vláda, a proto s ní vstoupí ve styk o těchto návrzích. Kronika Národního souručenství, 1939, s. 46. SUA[43] N SOUR[38] karton 21.[28]

25. března 1939
Ministerstvo financí vydalo - "z podnětu příslušných míst" - nařízení k ochraně měny, kterým byly zásadně zakázány výplaty Židům z jejich kont vyjma

výplaty, které jsou určeny k účelům provozním, a částek nejvýše 1 500,- K týdně, pokud zvláštní předpisy neobsahují ustanovení přísnější. SUA [43] URP [44] I-3b-5800, karton 392.

25. března 1939
Státní sekretář říšského ministerstva vnitra `Wilhelm Stuckart` tlumočil na poradě státních sekretářů říšských ministerstev směrnice pro německou politiku v Protektorátu. Pokud šlo o postup v "židovské otázce", reprodukoval `Hitler`ovo stanovisko takto: "Na opatřeních k rasové péči na ochranu českého národa není z hlediska říše zatím žádný zvláštní zájem. K tomu směřující předpisy se proto nepředpokládají.

Zásadně může zůstat přenecháno vládě Protektorátu, zda a jaká opatření přijme proti Židům. Židovská otázka se zřejmě v Protektorátu bude vyvíjet sama od sebe.

Z hlediska říše však existuje zájem na tom, aby Židé bydlící v Protektorátu neovlivňovali celkový vztah Protektorátu k říši. Vůdce proto rozhodl, aby Židé byli vyřazeni z veřejného života Protektorátu. Provedení tohoto úkolu náleží vládě Protektorátu a není bezprostředním úkolem říše."

Říšský protektor doporučí vládě v Praze, aby přijala potřebná opatření. K nim patří:

a) Odejmutí aktivního a pasivního volebního práva,

b) vyloučení z veřejných úřadů,

c) vyřazení z tisku, rozhlasu a jiných činností, jimiž je ovlivňováno veřejné mínění,

d) vyřazení z technických svazů zřizovaných k udržování vnitřní bezpečnosti a pořádku [...],

e) k doplnění d) zákaz držet zbraně a dále zákaz výroby a obchodu se zbraněmi.

V hospodářství nemají být ze strany říše podniknuta proti Židům žádná zvláštní opatření. Spíše má být přenecháno vládě Protektorátu, aby se sama od sebe ujala hospodářské stránky vyřazení židovstva.

SUA [43] AA, karton 10, 195 974-7. Miroslav Kárný, Jaroslava Milotová, Anatomie okupační politiky hitlerovského Německa v "Protektorátu Čechy a Morava". Dokumenty z období říšského protektora Konstantina von `Neuratha`. In: Sborník k problematice dějin imperialismu, sv. 21, Praha 1987, dok. 2, s. 13-14. (Dále

citováno: Anatomie okup. politiky[5]).[29]

25. března 1939
Slůvko "zunächst", nejdříve, opakované v `Stuckart`ově výkladu, vyjadřovalo, že Hitlerovy směrnice jsou zamýšlené pouze pro počáteční období okupace ještě neupevněné okupační moci. Pomocí "židovské otázky" doufal Hitler připoutat českou politickou a hospodářskou reprezentaci a také širší kruhy české společnosti k osudu "Třetí říše" právě její účasti na protižidovské perzekuci, k níž měla být lákána korumpujícími materiálními výhodami.

27. března 1939
V protokolu ze zasedání vlády je zaznamenáno: "Schválena osnova vládního nařízení, kterým se omezuje nakládání s některými hmotnými věcmi movitými. Nařízení sluší - nebude-li námitek říšskoněmecké civilní správy - předložiti panu státnímu presidentu k spolupodpisu." Nařízení stanovilo, že pouze se souhlasem okresního úřadu lze nakládati s hmotnými věcmi jakéhokoli druhu, jejichž obecná hodnota přesahovala 50 000 korun. Úřední souhlas mohl být dán pouze "není-li námitek s hlediska veřejných zájmů, ty se posuzují podle volného uvážení".

V důvodové zprávě ministerstvo obchodu zdůvodnilo, že osnova je výsledkem porad "o řešení otázky nabývání a zcizování majetkových hodnot náležejících neárijcům". SUA[43] PMR[35] 1939, karton 4148. Též: SUA[43] URP[44] I-1d-6714 (1939), karton 317.

27. března 1939
Šéf správy u XIV. armádního sboru v Pardubicích ve své situační správě hlásil: "Zdá se, že je čas s nejvyšším urychlením uskutečnit odžidovštění zvláště maloobchodu, neboť radikální skupiny hrozí násilnostmi proti židovským obchodům. Protože takové násilné akty budou masou obyvatelstva odmítnuty, policie se dostane do nepříjemné situace, když bude muset chránit Židy před násilnostmi. Německé územní správy se pak budou muset vměšovat do otázek, které by měli vyřizovat raději Češi sami. K zabránění podobných protižidovských jednotlivých akcí je naléhavě nutné:

a) aby s největším urychlením česká vláda přijala zákonnou úpravu, která by ve smyslu říšskoněmeckých ustanovení umožnila urychlenou arizaci židovských obchodů,

b) aby se tisk postaral o dostatečnou popularizaci těchto zákonných opatření a aby byly zakázány všechny jednotlivé akce."

SUA[43] URP[44] karton 2.

28. března 1939
Šéf civilní správy u vojskové skupiny 3 vydal denní rozkaz, v němž se mj. stanovilo:

"Arizace. Není v zájmu hospodářství forsírovat arizaci. Pokyny týkající se převzetí podniků vydají v krátké době příslušné zemské úřady v dohodě se mnou." SUA[43] URP[44] karton 1.

29. března 1939
Kdyby bylo vstoupilo v platnost v nařízení protektorátní vlády z 27. března, znamenalo by to, že by každý arizační případ byl vázán na souhlas českých úřadů. Vydat ze svých rukou tuto kompetenci bylo nepřijatelné pro politické a hospodářské představitele okupační moci. Zasáhl `Göring`ův zmocněnec `Hans Kehrl`, který svolal zasedání zástupců německých bank, na němž bylo dohodnuto: "Aby se zabránilo počeštění českých židovských pozic, vyjde zítra zvláštní nařízení, které váže prodej židovského majetku na úřední schválení." Rozumí se: na německé úřední schválení. Kehrl poslal text tohoto nařízení šéfovi civilní správy a ten je vydal. První paragraf zněl: "Nabytí koupí, jakož i jakékoliv jiné opatření o hospodářských podnicích, účastech a majetkových hodnotách všeho druhu, jež jsou zcela nebo zčásti židovským majetkem, jest zakázáno." Výjimky ze zákazu povoloval výhradně německý šéf civilní správy. Jeho dodatečné povolení bylo nezbytné i pro změny již uskutečněné v židovském hospodářském podnikání a jmění po 15. březnu Dopis Hanse Kehrla šéfovi civilní správy (k rukám vládního prezidenta `Bachmanna`) z 29. března 1939. SUA[43] URP[44] karton 1. Nařízení o opatřeních s židovským majetkem všeho druhu. Úřední list, č. 78, 1. dubna 1939, s. 935.

29. března 1939
Zástupce Drážďanské banky dr. `Herbeck` podal zprávu o poradě s referenty říšského ministerstva hospodářství, sicherheitsdienstu a Gestapa: "Aby se držely německé hospodářské pozice v Čechách a na Moravě, budou zdejší německé banky přednostně zapojeny do arizace. Arizace se má provést soukromohospodářsky. Náš náskok před českými bankami: výjezdní povolení upřednostněně vydávaná Gestapem. Neárijci přenesou majetek k věrné ruce zdejších německých bank a dostanou za to výjezdní povolení." Norimberský dokument NID-13 365.

30. března 1939
V situační zprávě velitelství armádní skupiny 5 bylo zaznamenáno: "V Jihlavě došlo v obou posledních nocích k násilnostem německého obyvatelstva proti židovským obchodům. Synagoga byla vypálena. Není vyloučeno, že

se na těchto násilnostech podíleli jednotliví příslušníci wehrmachtu, policie a SS[19] . Proti viníkům se zakročí s veškerou přísností. Záležitost je třeba vhodnou formou využít k poučení všech jednotek. SUA[43] URP[44] karton 2.

30. března 1939
Prezidium ministerstva vnitra poslalo prezidiu policejního ředitelství v Praze tento pokyn: "Vyskytl se případ, že stráž bezpečnosti předvedla ku zjištění osobu, která varovala kolem jdoucí před nákupem v jednom obchodním závodě z toho důvodu, že majitelem obchodu je Žid. Bezpečnostní orgány buďtež poučeny, aby v podobných případech zatím nezakročovaly, leč by hrozilo dojití k násilí." SUA[43] 207-938-5/56.

30. března 1939
Předseda Všeobecného penzijního ústavu `Ježek` psal předsedovi vlády Rudolfu `Beran`ovi: "Dovídám se z výboru árijských advokátů, že správou podniků uvolněných neárijci, jsou pověřováni výhradně příslušníci národnosti německé, což by znamenalo postupnou germanizaci. Zvláště závažný materiál o těchto věcech přednášel náš společný přítel advokát Dr. `Slabý`. Prosím Vás, pane ministerský předsedo, abyste s p. Dr. Slabým promluvil a kdybyste laskavě zakročil, aby tato prakse byla změněna." SUA[43] PMR[35] sv. 786/25-1939, karton 3417.

31. března 1939
Výbor Národního souručenství se na návrh předsedy tiskové a propagační komise dr. Suchého usnesl: "Všechen denní a krajinský tisk, vycházející v koncernech politických stran a hnutí, bude napříště orgánem Národního souručenství [...] Židé budou odstraněni z redakcí, administrací i z vydavatelstev." Usnesení vyžadovalo, "aby se veškerý tisk vyvaroval uveřejňování židovských a nemravných inzerátů." Kronika Národního souručenství, s. 64-66.[28]

1. dubna 1939
Do této doby se podle Statistického zpravodaje uchýlilo z odstoupeného československého pohraničí na území, které se 16. března 1939 stalo protektorátním, celkem 189 252 osob, z nichž bylo 166 698 československých státních příslušníků a 22 554 cizích státních příslušníků. K 1. dubnu se však už počet registrovaných uprchlíků snížil na 169 333, z čehož Statistický zpravodaj usoudil, že se jich 19 919 vystěhovalo. Registrovaných uprchlíků Židů, tj. osob židovské národnosti, bylo 6 273 a izraelitů, tj. osob židovského náboženství, ale jiné než židovské národnosti, bylo 13 335. Mezi židovským obyvatelstvem Protektorátu žilo tedy 19 608 uprchlíků z okupovaného československého pohraničí.

Tabulka 3.1: Rozvrstvení Židů v obcích

ve 4 obcích s více než 5 000 členy žilo	42 533 Židů	49,48 %,
v 6 obcích s 2 001 až 5 000 členy žilo	15 709 Židů	18,28 %,
ve 4 obcích s 1 001 až 2 000 členy žilo	5 049 Židů	5,88 %,
v 8 obcích s 501 až 1 000 členy žilo	4 615 Židů	5,37 %,
ve 28 obcích s 200 až 500 členy žilo	8 741 Židů	10,17 %,
ve 42 obcích se 100 až 200 členy žilo	6 420 Židů	7,47 %,
v 32 obcích s 50 až 100 členy žilo	2 470 Židů	2,87 %,
v 10 obcích do 50 členů žilo	415 Židů	0,48 %.

1. dubna 1939
Ve dnech následujících po 15. březnu požadovaly okupační úřady prostřednictvím okresních úřadů jmenné seznamy všech židovských osob. Podle hlášení 134 židovských obcí bylo k 1. dubnu evidováno 85 952 židů žijících na území Protektorátu. Podle přehledu, který zpracoval dr. `Alter`, bylo takové jejich rozvrstvení uvedené níže. Jaroslava Milotová, Okupační aparát a příprava transportů do Lodže. In: Terezínské studie a dokumenty 1998, s. 51.[30]

3. dubna 1939
Ministerstvo vnitra vydalo - "z podnětu příslušných míst" - nařízení všem soukromým pojišťovnám a pojišťovacím spolkům, aby výplaty pojistných částek, je-li osobou oprávněnou k výběru Žid, poukazovaly na jeho vázané konto. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

4. dubna 1939
Na mimořádné schůzi Bankovní rady Národní banky pro Čechy a Moravu se projednávaly potíže vzniklé opatřeními omezujícími dispozice s židovským majetkem. Podle zápisu guvernér `Ladislav František Dvořák` na poznámku, že Poštovní spořitelna žádá od majitelů kont průkaz árijského původu, reagoval těmito slovy: "To je jedna z věcí, která souvisí s celým naším hospodářským životem. Nejen že byly obstaveny vklady, ale byly zakázány také převody nemovitostí i movitostí. To směřuje k tomu, aby se odlišovalo jmění árijců a neárijců. Páni hospodářští ministři jednali již několikráte o nutnosti precizovat ten pojem, protože s tím je spojena odpovědnost každého úředníka. Ten systém dlouho trvati nemůže, poněvadž svými důsledky, obavou před sankcemi, by ochromil značnou část hospodářského života." Znovu se k tomu vrátil na schůzi Bankovní rady 24. dubna a naléhavě upozorňoval

"na nutnost vyřešit pro naše hospodářství pojem Žida. Všechna naše nařízení operují pojmem Žida, který vlastně není právně stanoven. Slovensko má už aspoň tu výhodu, že se tam tento pojem upravil. To je také jedna z nejdůležitějších věcí pro klid v peněžnictví." ANBC [7] NBC [40] , IV, protokoly ze 4. dubna 1939, s. 16-18 a z 24. dubna, s. 31-32, 35.

5. dubna 1939
V Praze vyšlo první číslo deníku Der Neue Tag (Nový den), ústředního orgánu německých okupačních úřadů.

6. dubna 1939
Ministerstvo financí nařídilo okresním finančním ředitelstvím, aby neprodleně dalo výpověď těm prodavačům tabáku, maloprodavačům výbušných látek a umělých sladidel, kteří jsou nebo po nějakou dobu byli židovské národnosti či náboženství anebo jestliže takovým byl jejich otec a matka. SUA [43] URP [44] I-3b-5800, karton 392.

15. dubna 1939
Dvě plné stránky svých podpisů připojili občané obce Horoušan z okresu Český Brod na svou žádost, aby mohl i nadále ve službách nemocenských pojišťoven léčit MUDr. `Jan Skála Rosenbaum`, který byl zbaven pro svůj "neárijský původ" vedení další lékařské praxe. "Jmenovaný lékař požívá v našich obcích plné důvěry a zaslouží naší vděčnosti za svoji činnost jako lékař zvláště u chudých a nezaměstnaných, kterým byl vždy nezištně prvním lékařem a zachráncem," psali v dopise dochovaném ve spisech prezidia ministerské rady. SUA [43] PMR [35] sv. 786/21-1939, karton 3417.

17. dubna 1939
Úřad říšského protektora sdělil prezidiu ministerské rady, aby se "prozatím" nevydalo nařízení, přijaté vládou 27. března, které vázalo prodej židovského majetku na souhlas protektorátních úřadů. Ve skutečnosti "prozatímní" zákaz byl míněn jako definitivní odmítnutí. Viz záznam 27. března 1939. Koncept dopisu. U něho poznámka: "Osnova má po dohodě mezi mnou a Kehrlovou skupinou zatím být odložena." SUA [43] URP [44] I-1d-6714, karton 317.

19. dubna 1939
Na poradě v říšském ministerstvu vnitra informoval vládní rada `Kurt Lischka`, že se v Protektorátu rozšířila nepravdivá pověst o možnosti vystěhovat se do Anglie bez vstupního víza. Velké množství protektorátních Židů odcestovalo na holandskou hranici, kde však musí čekat na anglické vízum. Případně budou muset být dopraveni zpět. Ostatně - dodal - otázka vystěhování Židů z Protektorátu není ještě zralá k rozhodnutí, protože ari-

zace se tam má provést pomalu. Rolf Vogel, Ein Stempel hat gefehlt. Dokumente zur Emigration deutscher Juden. München, Zürich 1977, dok. 84, s. 268.[31]

21. dubna 1939
Na schůzi protektorátní vlády bylo poukázáno na výzvy v Sudetendeutsche Wirtschaftsblätter, aby se hlásili interesenti o převzetí neárijského majetku na území Protektorátu. Ministr financí upozornil na stížnosti, že vystěhování je neárijcům povolováno na základě předložení "neomezené plné moci dané určitým [čti: německým] peněžním ústavům." SUA 43 PMR 35 1939, karton 4148.

23. dubna 1939
Zahájen nábor členstva do Národního souručenství. V pokynech pro tuto náborovou akci bylo stanoveno: "Členem se může státi každý muž od 21 let svého věku, české národnosti. Ženy v Národním souručenství se neorganizují. Zásadně se nepřijímají přihlášky Židů." SUA 43 N SOUR 38 karton 10.

23. dubna 1939
Denní list Venkov napsal o úkolech připravované nové protektorátní vlády: "Vláda silné ruky musí si najít a jistě si najde prostředky i způsob, jak prakticky střežit, aby při všech převodech a poarizování uplatnil se především český národní zájem."

24. dubna 1939
V předcházejících dnech došlo v plzeňských městských dopravních prostředcích přibližně ke třiceti případům polití německých vojáků kyselinou. Gestapu se nepodařilo zjistit viníky, ačkoli vypsalo na jejich odhalení odměnu 10 000 korun, provedlo tedy odvetné opatření (Sühnemassnahmen): zatklo 50 Židů a 50 komunistů a sociálních demokratů. Dva zatčení Židé byli ubiti hned v Plzni, někteří bohatší Židé propuštěni po zaplacení výkupného ve výši od 5 do 100 tisíc, ostatní posláni do tábora v Ostrově u Karlových Varů. Po čtyřech, pěti týdnech byla propuštěna další část, ostatní posláni do Dachau a odtud v září do Buchenwaldu. Oldřich Sládek, Zločinná role gestapa, s. 70.[24]

27. dubna 1939
Emil Hácha jmenoval novou vládu v čele s Aloisem Eliášem, který byl současně ministrem vnitra.

29. dubna 1939
Návrh zákona o řešení židovské otázky na protektorátním území projednával výbor protektorátní vlády určený k jeho redakci, referovala zpráva vedoucího

SD-Sonderkommanda, zvláštního komanda sicherheitsdienstu (SD[16]), státnímu podsekretáři v Úřadu říšského protektora Kurtovi von Burgsdorffovi.

Podle projednávaného návrhu měl být za Žida považován každý, kdo náleží nebo náležel k židovské náboženské obci, anebo kdo z ní sice vystoupil, avšak nepřestoupil k některému křesťanskému vyznání.

Židé, kteří přestoupili ke křesťanskému náboženství před l.listopadem 1918, měli být považováni za Čechy. Mělo jít jen přibližně o 60 až 100 osob.

Češi, kteří před uveřejněním zákona vstoupili do manželství s Židem, resp. s Židovkou, měli být uznáni za Čechy, ale židovský manželský partner by zůstal židovským.

Jejich děti, pokud by byly pokřtěny, by se považovaly za Čechy, jinak za Židy.

Český partner v česko-židovském manželství, uzavřeném po vydání zákona, by byl ve smyslu tohoto zákona považován za Žida.

Počet židovských lékařů a právních zástupců se měl snížit na pouhé 1,5 % současného stavu, Židé činní v živnostech a průmyslu měli být nuceni do konce roku snížit své obchodní podíly na 60 %, v roce 1940 na 40 % a v roce 1941 na 25 %.

"Pouze ve výboru zastoupení právní zástupci dr. Čihák a dr. Vítek se zasazovali za řešení na rasovém základě,"stěžovala si zpráva sicherheitsdienstu. "Jejich námitky proti zamýšlenému řešení na náboženském základě předsedající výboru dr. Mimra odmítl s poukazem, že pan říšský protektor dal již svůj souhlas k nyní usnesenému řešení." SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388. Otištěno in: Anatomie okup. politiky[5] dok. 78, s. 203-205.[29]

Květen 1939

Ze vzpomínek Ladislava Feierabenda, tehdejšího ministra zemědělství protektorátní vlády, který v lednu 1940 uprchl do Londýna a stal se ministrem exilové československé vlády.

"Někdy na začátku května dostali jsme od Franka příkaz, abychom vydali protižidovské zákony podle norimberského vzoru. Ve vládě byla dlouhá debata o tom, zda máme vyhovět a snažit se vymoci pro české Židy nějaké úlevy, ač jsme všichni byli zásadně proti takovému zákonu. Ministr Kapras tvrdil, že se německému nátlaku neubráníme, a navrhoval, abychom vydali vlastní mírnější protižidovský zákon, ale většina ministrů se usnesla příkaz odmítnout.

Asi za 14 dní po zamítnutí Frank opakoval svůj příkaz, tentokráte písemně. Odpověděli jsme, že Židé byli v Protektorátu odstraněni ze všech veřejných místa z významných hospodářských pozic, nemají žádný politický a hospodářský vliv, a proto že není potřebí vydávat zvláštní protižidovské

zákony. Od Franka však přišel třetí příkaz, zase písemný a se lhůtou. Havelka se při jeho projednávání v ministerské radě postavil kategoricky proti vydání protižidovských zákonů a navrhl vládě podat demisi, kdyby Úřad říšského protektora trval na svém. Havelkův návrh jsme schválili jednomyslně a byli jsme zvědavi, jaké to bude mít následky.

Němci však na nás nežádali, abychom vydali protižidovské zákony, a Reichsprotektor je vydal 21. června sám ve svém Verordnungs-Blattu. Velkou zásluhu o to, že jsme vyhráli, měl Hácha, který se plně postavil za naše stanovisko. Protektorát bylo jediné území pod nacistickým vlivem, které nevydalo protižidovské zákony." Ladislav Karel Feierabend, Politické vzpomínky, sv. I., Brno 1994, s. 178-179.[32]

Květen 1939
Feierabendovo svědectví není podpořeno žádným jiným. Ani ti ministři protektorátní vlády, kteří byli souzeni po válce Národním soudem na základě obvinění z kolaborace. Vzpouru proti K.H. Frankovi by byli na svou obhajobu nepochybně připomněli, kdyby k ní bylo skutečně došlo. Neučinil tak ani Josef Kalfus, ani Jaroslav Krejčí, ani Jiří Havelka. Jejich výpovědi z 8. a 9. listopadu 1945: Československo a Norimberský proces, Praha 1946, s. 185-191.[33]

Květen 1939
Ve skutečnosti protektorátní vláda vydala mnohá protižidovská zákonná nařízení, v nichž byla norimberská definice židovství akceptována, první z nich 4. července 1939, posléze přijala 24. října 1940 i vládní nařízení, které mělo plnit funkci zákona na ochranu české árijské krve. K tomu: Helena Petrův, Právní postavení Židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941), Praha 2000.[34]

2. května 1939
Kurt von Burgsdorff zaznamenal Hitlerovo stanovisko k "židovské otázce" v protektorátu, jak mu je sdělil říšský protektor Neurath.

"*Židovské zákony.* P. říšský protektor mluvil s Vůdcem o zavedení norimberských zákonů. Vůdce nařídil, že Češi mají sami uspořádat židovskou otázku a že jim do toho nemáme mluvit. Ostatně p. říšský protektor je toho názoru, že židovská otázka z dané dynamiky nakonec poběží ve smyslu norimberských zákonů." Pod strojopisným záznamem je Burgsdorffova rukopisná poznámka ze 6. května: "Hr. Staatssekretär Frank weiss Bescheid, also zunächst laufen lassen." Volně přeloženo: K.H. Frank si ví rady a židovskou otázku lze tedy "zatím nechat běžet" vlastní dynamikou, až se vyvine "ve smyslu norimberských zákonů". SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388. Otištěno

in: Anatomie okup. politiky[5] dok. 77, s. 203.[29]

4. května 1939
Arizační komise Národního souručenství projednala návrh vládního nařízení o židovské otázce a v její zprávě, která byla poslána Háchovi, se uvádělo: "Výbor Národního souručenství si dovoluje dále upozornit, že vymezení pojmu Žid stalo se na základě přátelských rozhovorů se zástupci českých Židů všech směrů, kteří s tímto vymezením projevili úplný souhlas." Tomáš Pasák, Pod ochranou říše, Praha 1998, s. 125 s odvoláním na SUA[43] Národní soud, 10/46.[35] Dokument na této signatuře nebyl nalezen.

4. května 1939
Pražský večerník Expres přinesl pod titulkem "Čeští Židé souhlasí s akcí Národního souručenství" tuto zprávu: "Dnes dopoledne navštívili vedoucího Národního souručenství `Ad. Hrubého` zástupci českých Židů, kteří již byli v povšechných rysech zpraveni o tzv. protižidovských návrzích Národního souručenství. Čeští Židé se plně ztotožňují s návrhy, jak je vypracovala arizační komise Národního souručenství a slibují Národnímu souručenství v provádění jeho akcí v tomto směru úplnou a naprostou podporu."

6. května 1939
Kancelář prezidenta (podepsán Dr. `Josef Kliment`) poslala s dopisem čís. D3100/39 "osnovu o úpravě poměrů Židů, která byla panu presidentovi předložena dopisem výboru Nár[odního] souručenství ze 4. května 1939, jakožto výsledek práce výboru Nár. souručenství". Dopis byl adresován předsednictvu ministerské rady, k rukám ministerského předsedy. Tam byl prezentován 8. května a s datem 9. května na spisu připojena tato rukopisná poznámka: "K osnově Nár. souručenství bylo přihlíženo při pracování osnovy vládní." Osnova vládního nařízení "o úpravě poměrů Židů" je uvedena jako dílo Arizační komise Národního souručenství a datována 4. května. Stanoví, že plnoprávnými občany Protektorátu Čechy a Morava mohou být pouze osoby arijského původu, Židé jsou podrobeni omezením v osnově uvedeným.

Za Žida osnova považovala každého, kdo pochází od nejméně tří židovských prarodičů a jenž sám, nebo jeho rodiče dne 1. ledna 1910 příslušeli k židovské náboženské společnosti.

Za Žida měla platit i osoba, pocházející od dvou prarodičů příslušejících k židovské náboženské společnosti,

a) jestliže v den účinnosti tohoto nařízení příslušela k židovské náboženské společnosti nebo později do ní byla přijata,

b) která v den účinnosti tohoto nařízení byla spojena manželským svazkem s Židem nebo později do takového svazku vstoupila. Podle osnovy měla za Žida platit také osoba, pocházející z manželství se Židem, které bylo uzavřeno po dni účinnosti tohoto nařízení, nebo osoba narozená více než 10 měsíců po jeho účinnosti z mimomanželského styku se Židem.

Z omezení, uvedených v osnově, měly být vyňaty: "osoby, kterým Národní souručenství nebo orgán jim zřízený na jejich žádost vydá potvrzení, že vyhovují všem níže uvedeným podmínkám". Potvrzení by mohlo být vydáno osobám, které

"a) nebyly příslušníky komunistické strany, ani se jinak hnutí komunistického nezúčastnily,

b) které samy, jakož i jejich otcové, dědové, případně pradědové z otcovy strany bydlely na území země České a Moravskoslezské po dobu nejméně 50 roků,

c) které nebyly soudně trestány pro skutek, spáchaný z pohnutek nízkých a nečestných a nedopustily se ani žádného jednání nebo projevů smýšlení, které by je vylučovalo ze společenství národního."

Kromě toho státní president jakožto "Vůdce Národního souručenství" měl mít možnost na návrh Národního souručenství povolit výjimky z předpisu tohoto nařízení. Paragraf 5. stanovoval, že "Židé nemohou býti:

1. členy Národního souručenství,
2. členy kteréhokoliv sboru, vyjadřujícího vůli národa nebo zastupujícího práva občanská,
3. státními a veřejnými zaměstnanci nebo zaměstnanci, veřejnoprávních, sociálně-pojišťovacích ústavů,
4. profesory nebo učiteli na vysokých školách nebo školách požívajících práva veřejnosti,
5. členy vědeckých ústavů nebo učených společností, institucí,
6. redaktory nebo spolupracovníky periodických tiskopisů,
7. veřejnými notáři, autorisovanými civilními inženýry, nebo lekárníky,
8. soudními tlumočníky nebo znalci,

9. zaměstnanci ústavů a podniků národně-kulturní činnosti,

10. advokáty nebo lékaři, pokud není jinak stanoveno v §7 tohoto nařízení."

Podle §6 dále nemohli Židé:

"1. býti členy správních sborů a správních orgánů hospodářských organisací a institucí sociálních,

2. býti pachtýři zemědělských nemovitostí,

3. býti vlastníkem nemovitostí.

   Zemědělské nemovitosti, které v den, kdy toto nařízení nabude účinnosti, budou ve vlastnictví Židů, budou ponechány ve vlastnictví nynějšího vlastníka po dobu jeho života, pokud nepřesahují rozsah 5 ha.

4. Provozovati nebo zúčastniti se provozu koncesovaných a řemeslných živností, které se dotýkají zájmů duševního i tělesného zdraví národa, nebo které mají za předmět obchod penězi a cennými papíry nebo provoz podniků kulturních.

5. Provozovati nebo zúčastniti se jakkoliv na provozu podniků obchodních a průmyslových.

6. Býti držiteli práv horních, vodních a všech věcných práv k nemovitostem.

7. Býti zaměstnán ve služebním poměru v podnicích arijských."

Podle §7 mohli být Židé připuštěni k výkonu praxe v advokacii a lékařství "pouze výjimečně a jedině v poměru odpovídajícím počtu jejich příslušníků ke všemu obyvatelstvu v obvodu příslušné komory advokátní nebo lékařské". Lékařské a advokátní komory měly provést výběr těchto osob s přihlédnutím "k národní, politické, osobní a odborné spolehlivosti žadatelově".

Podle §8 Židé, na které se vztahovala ustanovení tohoto nařízení, měli být povinni předat majetek, který nemohli déle držet, "do správy ústavů pro arisaci židovského majetku, "Radost ze života", který bude zřízen, a pověřiti ústav tento provedením převodu tohoto majetku". Nařízení stanovovalo Židům povinnost přihlásit k soupisu veškeren svůj movitý i nemovitý majetek. Pokud nebude podle ustanovení tohoto nařízení převeden na jiné osoby, bude podroben zvláštní arisační dávce ve prospěch ústavu "Radost ze života".

Paragraf 9 hodlal zavést daň z vystěhování, jejíž výnos měl připadnout akci Národního souručenstva "Radost ze života". Toto zdanění mělo být regulováno takto: "Židé, kteří:

1. byli dne 28. února 1939 československými státními občany,

2. byli dne 31. března 1931 státními německými příslušníky nebo 1. ledna 1938 rakouskými spolkovými občany a osoby, které se staly německými státními příslušníky zákonem o opětném spojení sudetských Němců v Říši ze dne 21. 11. 1938 (Reichsgesetzblatt [20] s. 41) ve spojení se smlouvou mezi Československou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce (č. 300/1938 Sb. z. a n.),

3. osoby, které v době vystěhování nemohou prokázati žádné státní občanství, jestliže se po 1. březnu 1938 vystěhovaly nebo vystěhují z území Protektorátu Čechy a Morava jinam než na území Říše Německé, jsou podrobeny dani z vystěhování, pokud jejich jmění v den vzniku daňové povinnosti převyšovalo částku 50 000 K. Výnos této daně připadne akci Národního souručenství "Radost ze života".

Daň činí 25 % z čisté hodnoty jmění podrobeného dani ke dni vzniku daňové povinnosti.

Každá osoba, která jest podrobena dani z vystěhování, jest povinna podati písemné přiznání k této dani. Jmění, které poplatník ve svém přiznání neuvedl, propadá ve prospěch akce "Radost ze života"." Paragraf 10 počítal s těmito tresty: Kdo provede nebo jakkoliv se zúčastní jednání, které by mohlo účel tohoto nařízení zmařiti, zejména tím, že v soupise nebo přiznání uvede okolnosti nepravdivé, dopustí se trestného činu, a bude potrestán soudem trestem na svobodě v trvání 6 měsíců až 5 roků. V případě odsouzení pro takový čin propadá jmění odsouzeného ve prospěch akce "Radost ze života". Soud mohl také rozhodnout, že odsouzený má být po odpykání trestu dodán do pracovního kárného tábora. SUA [43] PMR [35] 402/1399, karton 2437.

8. května 1939
V politické krátké zprávě B 2, kterou vydala Národnostněpolitická skupina Úřadu říšského protektora, se kritizuje postup arizace: "Po 15. březnu nastala vlna spěšných arizací, které měly většinou formu předdatovaných pamětních protokolů, jiné byly kryty šikovnými smlouvami. Např. v Praze obchodní domy (ARA: majitel `Amschelberg Andres`, nyní `Konečný`) a jiné velkofirmy (Brod, sukna en gros, nyní `Tomšů`) byly zdánlivě převedeny do arijského vlastnictví." SUA [43] URP [44] II. d., karton 31.

9. května 1939
Vrchní inspektor státních drah v Brně, `Karel Geiger`, poslal stížnost prezidiu ministerské rady, ve které vylíčil svůj život syna židovských rodičů,

funkcionáře Sokola a strany národní demokracie, jehož ústředního výboru i předsednictva byl dlouhá léta členem. Obě jeho děti jsou římští katolíci, jejich manželskými partnery jsou árijci. Syn Dr. `Antonín Erich Geiger`, od mládí Sokol, nejprve byl aktivní v agrární, pak národně socialistické straně. "Není tudíž v životě mém, ani v životě mých dětí," psal, "ani stínu národní nebo etické viny. Přesto musil jsem zakusiti trpké a nezaviněné ponížení, když rozhodnutím českých lidí v brněnské advokátní komoře byl můj syn, vykonávající advokacii v Brně, usnesením brněnské advokátní komory výkonu advokacie zbaven, jako t.zv. neárijec." SUA[43] PMR[35] S, karton 34.

11. května 1939
Gestapo[5] ohlásilo zatčení zástupce slovenské vlády v Praze. `Joz. Dobrowosky` zařadil za úplatek 10 000- K jednoho Žida do souhrnné žádosti o vystavení propustek pro slovenské státní příslušníky, kteří bydleli v Praze a chtěli se vrátit do svého domova. Zjistil se sice jen tento jediný případ, ale zpráva vyslovuje názor, že nešlo o případ ojedinělý. SUA[43] 114-300-2.

11. května 1939
Předseda vlády Alois `Eliáš` v dopise říšskému protektorovi `Neurath`ovi oznámil, že se vláda zabývá s největší intenzitou návrhem vládního nařízení o židovské otázce, neboť "jde o důležitý a naléhavý problém, jehož nejrychlejší řešení a brzké vyhlášení je v zájmu spořádaného vývoje Protektorátu". Eliáš žádal `Neuratha`, aby ještě před formálním schválením v ministerské radě došlo k přímému styku zplnomocněných referentů Neurathových a Eliášových a aby tak bylo všechno definitivně vyjasněno. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388. Otištěno in: Anatomie okup. politiky[5] dok. 79, s. 205-206.[29]

11. května 1939
K dopisu byl přiložen návrh vládního nařízení. Stanovil, že Židé nejsou plnoprávnými občany Protektorátu, a ukládal jim značně radikální omezení. Nemohli pracovat ve veřejné správě, v soudnictví, školství, ve vědeckých institucích, nesměli být advokáty, obhájci ve věcech trestních, lékaři, zvěrolékaři, lékárníky, umělci, redaktory apod. Nemohli být také členy Národního souručenství. Jako výjimka bylo stanoveno, že určitý počet Židů mohl učit na židovských školách, léčit výlučně židovské pacienty, zastupovat pouze židovské klienty a redigovat speciálně pro Židy určené a takto označené časopisy.

Osnova určovala, že ve smyslu vládního nařízení byla Židem osoba, která pocházela ze čtyř židovských prarodičů. Výjimku tvořil ten, jehož alespoň jeden z rodičů nebyl v době po 1. listopadu 1918 členem židovské náboženské

obce, kdo sám nebyl v té době jejím členem a nevstoupil do manželství s židovskou osobou.

Kdo pocházel ze tří židovských prarodičů, byl považován za Žida, byli po 1. listopadu 1918 buď on sám nebo jeho manželský partner členem židovské náboženské obce. Totéž platilo pro osoby ze dvou židovských prarodičů, pouze s tím rozdílem, že rozhodující nebyla celá doba po 1. listopadu 1918, nýbrž den, kdy nařízení vstoupí v platnost.

Za židovského prarodiče se považovala osoba, která kdykoli v životě byla členem židovské náboženské společnosti.

Pokud jde o omezení Židů v hospodářském životě, ohlašovalo se, že bude vydáno zvláštní vládní nařízení. Z omezení v hospodářském životě měly být vyňaty osoby, které byly nejméně 50 let usedlé na území bývalých zemí Čechy a Morava-Slezsko. Pokud šlo o osobu mladší 50 let, měla se připočítat doba, po kterou potřebnou podmínku splňoval jeho otec, resp. děd. Tyto výjimky neměly platit pro osoby, které byly členy komunistické strany nebo byly odsouzeny pro skutky spáchané z důvodů nízkých a nečestných anebo se jiným způsobem provinily jednáním, "které zlehčilo jejich vážnost v očích spoluobčanů". Na poskytnutí uvedených výhod - zdůrazňovalo se - nebyl právní nárok a měla o nich rozhodovat komise u prezidia vlády.

Státnímu prezidentovi se v paragrafu 4 navrhovalo přisoudit pravomoc, aby na návrh vlády mohl vyjmout židovské osoby z omezení vyplývajících podle ustanovení tohoto vládního nařízení.

Za porušení předpisů tohoto nařízení se předpokládal trest buď pokuta do výše 100 000,- K nebo vězení až šestinedělní. Tentýž trest hrozil každému, kdo by vědomě uvedl nepravdivé údaje, podstatné pro posouzení toho, zda jiná osoba je Židem ve smyslu tohoto nařízení.

Do závěrečných ustanovení byl zařazen paragraf, který měl přenést na okresní úřady kompetenci schvalovat dispozice s nemovitým majetkem, s hospodářskými podniky, s podíly na takových podnicích a také s movitými věcmi, jejichž hodnota přesahovala 50 000,- K. Tato kompetence byla dosud na základě březnových výnosů šéfů civilní správy výlučně v rukou okupačních úřadů. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388. Otištěno in: Anatomie okup. politiky[5] dok. 61, s. 207-212.[29]

11. května 1939

Výbor Národního souručenství poslal důvěrný oběžník všem okresním vedoucím Národního souručenství s touto výzvou: "Vážený bratře, je třeba co nejrychleji učiniti všechna opatření pro jmenování důvěrníků, event. vládních komisařů do neárijských továrních podniků, obchodů, živností atd. Pověřuji Tě proto sestavením podrobného seznamu všech těchto podniků a jejich

majitelů neárijců v obvodu Tobě svěřeného okresu podle přiloženého vzorce. Důležité je, aby byl alespoň přibližně udán počet zaměstnanců a roční obrat jednotlivých podniků. Současně předlož seznam uprchlíků a jiných osob v okresu (pokud jsou Ti známy), které by event. přicházeli v úvahu pro jmenování důvěrníků, či vládních komisařů..." Oběžník, podepsaný Š. Drgačem, J. Nebeským a L. Hartmannem, požadoval splnění úkolu do 20. května, SUA[43] N SOUR[38] karton 10.

11. května 1939
V Úřadu říšského protektora byla vládní osnova nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě rozeslána do připomínkového řízení všem příslušným oddělením a skupinám úřadu. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

13. května 1939
Denní zpráva velitele bezpečnostní policie v Čechách a na Moravě č. 38 uvedla, že od 15. března do 12. května bylo v Čechách zatčeno celkem 4 376 osob. Z nich bylo mezitím propuštěno 3 251, takže ve vazbě se jich tehdy nalézalo 1 125. V přehledu vězněných se uvádí 165 Židů, není však zřejmo, zda jsou mezi nimi zahrnuti také Židé, vedení zvlášť v kategorii odvetných opatření v Plzni (100 Židů a marxistů). SUA[43] 114-3002, s. 16-18.

15. května 1939
Bývalý předseda vlády Rudolf Beran napsal ministrovi obchodu Vlastimilu Šádkovi tuto stížnost na údajně jen formálně provedenou arizaci: "Byl jsem z několika míst upozorněn, že Svaz dovozců bagounů z ciziny, byl arizován. Byl prý však arizován tak, že navenek vystupují firmy křesťanské, v pozadí však stojí židovské firmy, které obstarávají nákup a vedou celý obchod. Tato věc vyvolala velkou nespokojenost, poněvadž se tvrdí, že toto arizování děje se pod patronací některých úředních činitelů. Nevím, a nemohu zjistiti, do jaké míry je to oprávněné, ale upozorňuji Vás na tyto zprávy a prosím, abyste si je nechal vyšetřiti a zařídil co v zájmu věci jest nutno učiniti." U spisu je koncept dopisu ministra Šádka sdělující výsledek šetření, že arizace Svazu dovozců a vývozců dobytku, masa a tuků (jak se správně jmenoval svaz, o němž Beran psal) byla provedena řádně, do výboru byli zvoleni toliko árijští funkcionáři a zbaveny členství všechny firmy židovské a smíšené (židovsko-árijské). SUA[43] MPOZ[30] P, karton 244.

17. května 1939
Britská Bílá kniha stanovila, že v příštích pěti letech bude povoleno pouze 75 tisícům osob přistěhovat se do Palestiny, tj. každý rok 10 tisíc a dalších 25 tisíc podle toho, jak britský vysoký komisař bude usuzovat, že jsou vytvořeny

potřebné hospodářské předpoklady.

17. května 1939
Při sčítání obyvatel bylo v Sudetské župě zjištěno celkem 2 363 židovských osob (podle norimberské definice). Z nich bylo 542 osob zahraniční státní příslušnosti. Více než třetina židovského obyvatelstva (37,3 %) žila v šesti městech (v Teplicích-Šanově, v Ústí nad Labem, v Opavě, v Liberci, v Turnově a Jablonci nad Nisou). Židů hlásících se k židovskému náboženství bylo 1 621, tedy 68,6 % židovského obyvatelstva určeného kritériemi norimberských zákonů. Z nich bylo 605 mužského a 1 016 ženského pohlaví. Sudetská župa byla tehdy rozdělena do tří vládních okresů. V ústeckém vládním okresu žilo 969 osob židovského náboženství, v okrese chebském 397 a v opavském 255. Míšenců prvního stupně bylo 2 186, míšenců druhého stupně 1 301. Statistisches Reichsamt. Die Hauptergebnisse der Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939 im Reichsgau Sudetenland. Berlin 1941/1942. SUA[43] SÚS, karton 94.

19. května 1939
Na své mimořádné schůzi vláda za přítomnosti prezidenta Emila Háchy (předseda vlády byl omluven nemocí) schválila nařízení o opatřování dokladů pro úřední důkaz rodového původu. Uveřejněno bylo až 17. července.

Současně vláda schválila osnovu vládního nařízení o dani z vystěhování. Podle materiálu přiloženého k protokolu měla činit 25 % z čisté hodnoty jmění.

Dále vláda vzala na vědomí zprávu komitétu ministrů pro otázky hospodářské s tím, že "komitét projednal a upravil osnovu vládního nařízení o právním postavení Židů a že bude s urychlením podle schválených zásad formulována." SUA[43] PMR[35] karton 4149.

19. až 25. května 1939
Ze zprávy člena Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD) `Antonína Pešla` o demonstracích moravských fašistů, odeslané tajně do Londýna: "V jejich čele stojí prononcovaný hotelier `Vála`, který má v Brně hospodu na Olomoucké (Křenové) ulici s animýrkami a prostitutkami. Vedle něho jako hlavní figura vystupuje redaktor Národního Táboru `František Vocílka`, jehož spisovatelský pseudonym je `František Maria`. Brněnští fašisté jsou početně i kvalitou velmi slabí, představují jen malý zlomek českého obyvatelstva v Brně. Význam mají jedině jako exponenti Němců, kteří fašisty podporují finančně, dodáváním členů (Němců, hovořících česky) a přímou pomocí policejní. Brno bylo vybráno jako místo demonstrací právě proto, že je tu mnoho Brňáků, ovládajících oba jazyky. Čeští fašisté v Brně s Vlajkisty

jsou vlastně jen stolními společnostmi a nezmohli by se sami na žádnou větší demonstraci ani jiný podnik.

Při demonstraci brněnských fašistů v týdnu mezi 19. a 25. květnem postupovali proto vždy za hloučkem českých fašistů Němci hovořící česky. Trapné a hrozné scény (trhání odznaků NS [10] z kabátů chodců, odvlečení těchto chodců za vrata domů a jejich ztýrání, přepadávání kaváren, mučení Židů, očitý svědek líčí, jak byli Židé vlečeni po chodníku za nohu tak, že hlavou tloukli do hran chodníků a hlava přímo na chodník drkotala atd.), byly dělány přímo po vzoru říšskoněmeckém a způsobem, k jakému by se čeští lidé nikdy nepropůjčili. Jenom vyvrhelové české společnosti a naprostá spodina mohla by se tu dát do služeb Němců.

Brněnské demonstrace byly však pečlivě sledovány německými úřady. Několik vedoucích úředníků Protektorátu i oficiálního tisku německého rozjelo se do Brna a pomáhalo řídit demonstrace.

V pondělí 22. května byli přijati zástupci fašistů presidentem Dr. Háchou, později předsedou vlády Ing. `Eliášem`. Žádali přijetí fašistů do vlády, či lépe řečeno, převzetí státní moci fašisty. Pres. `Hácha` vzal stížnosti a přání fašistů na vědomí při audienci, jež byla neobyčejně bouřlivá. Odkázal je pak na vládu. Předseda vlády generál Ing. `Eliáš` přijal v audienci gen. Gajdu, jemuž však jeho požadavky odmítl. Poukázal též na obojaké jednání Gajdovo, který napřed se stavěl tak, jako by brněnští fašisté byli v odboji proti vedení Gajdovu a jednají na vlastní pěst - zatím co vše bylo asi předem domluveno, když `Radola Gajda` se za požadavky brněnských fašistů staví. Fašisté žádali u státního presidenta i u předsedy vlády 22. května nejen předání státní moci účastí ve vládě, nýbrž žádali ještě, aby bylo do NS [10] čítajícího nyní 70 členů přijmenováno ještě 30 fašistů.

Nastala nyní doba těžkého jednání.

Odmítnutým fašistům dostalo se podpory Protektorátu. Ač představují jen nepatrné procento v národě, začali vystupovat sebevědomě. `Gajda`, který po létě zápasil s finančními potížemi, hází nyní tisícovkami jako jiní občané korunami. Vede bujný, rozmařilý a nákladný život Němci stále více a více se ujímají otevřeně fašistů. Za jejich pomoci a za pomoci svržených fašistů pokoušejí se fašisté ve službách Němců také o demonstrace v Praze. Dochází k nim 25. a 26. května, ale znamenají fiasko. Hloučky několika set lidí demonstrovaly bez jakékoli ozvěny. Pražský lid věděl, oč jde, a demonstrace prostě ignoroval. Toto selhání fašistů v Praze může mít vliv na další vývoj událostí. Němci se přesvědčili, že vlastní síly extrémních skupin (fašistů a vlajkistů) v českém lidu jsou uboze slabé." Dokumenty z historie [19] sv. 2, dok. 351, s. 434-435.[22]

19. až 25. května 1939
V Kronice Národního souručenství byly audience u Háchy zaznamenány takto: "Delegace českých fašistů byla přijata Emilem Háchou, který odpoledne zvlášť přijal Radolu Gajdu." Mezi jedenácti předloženými požadavky byl i tento: 11) Neprodlené vydání židovského zákona na podkladě rasovém podle norimberských zákonů bez jakýchkoli výjimek a bez tak zvaného čestného árijství." Kronika Národního souručenství, s. 290-291.[28]

22. května 1939
V Úřadu říšského protektora se konala porada o osnově vládního nařízení o právním postavení Židů. Řídil ji ministerský rada `Mokry` a zúčastnili se jich zástupci sedmi skupin a národnostněpolitického oddělení úřadu. Nejprve bylo konstatováno, "že o určení pojmu Žid nelze jednat, protože podle rozhodnutí vůdce a říšského kancléře má být toto vyhrazeno protektorátní vládě". V průběhu diskuse však např. zástupce skupiny živnostenské hospodářství poukázal na obtíže, které by musely vzniknout při arizacích, kdyby byl akceptován dvojí pojem árijce, neboť - jak se vyjádřil - "radikální odžidovštění je možné pouze tehdy, budou-li v Protektorátu platit stejná ustanovení jako v říši".

Zástupci všech skupin jednotně zejména odmítali, aby byly z platnosti nařízení vyňaty na protektorátním území dávno usedlé židovské rodiny. Zástupci všech skupin si přejí, "aby bylo přijato jednotné uspořádání židovské otázky podle předpisů norimberských zákonů," zaznamenal protokol. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388. Otištěno in: Anatomie okup. politiky[5] dok. 82, s. 212-215.[29]

22. května 1939
Vedoucí Národního souručenství `Adolf Hrubý` poslal prezidiu ministerské rady tuto stížnost: V Českých Budějovicích dekretem ministerstva obchodu byl důvěrníkem (tj. nuceným správcem) podniku `Filip Stein`, továrna na sudy a obchod dřívím v Hluboké, ustanoven podplukovník `Quido Matoušek`. Gestapo[5] mu však nařídilo, že funkci zatím nesmí vykonávat, v jiném případě že by měl nepříjemnosti. Dekret mu odebrali. SUA[43] MPOZ[30] karton 244.

24. května 1939
Zasedání Bankovní rady projednávalo vážnou situaci na peněžním trhu. Člen rady Dr. `Wild` odhadl na 3 a půl až 4 miliardy korun peníze, které jsou tezaurovány mimo peněžní ústavy. Požadoval tvrdá opatření, "poněvadž jest skutečným velezrádcem ten, kdo peníze nechává doma", neboť "to hrozí úplným zastavením hospodářského života". Guvernér `Dvořák` reagoval: "Jest

viděti, že zde působí jiná věc, tj. nevyřešená otázka židovská. Velké inkaso za prodané zásoby zboží přišlo do rukou obchodníků a z velké části právě obchodníků, kteří nevědí, jestli nebudou postiženi zákonem upravujícím židovskou otázku. To znamená, že vklad, který by takový obchodník dal do peněžního ústavu, bude prohlášen za volný nebo vázaný podle toho, jestli on sám bude prohlášen za Žida nebo ne. To je souvislost s otázkou židovskou, nehledě k tomu, že pro nevyřešení této otázky je blokován trh nemovitostí a trh státních papírů." S odvoláním na svou nedávnou rozmluvu s říšským ministrem hospodářství `Waltherem Funkem` řekl: "V Berlíně jsem upozornil na to, že jsme ve stavu zadušení a že když se to neuvolní, těžko bychom mohli hospodářsky dýchati." Podle protokolu se všichni shodli: Hrozí katastrofa. Protokol ze zasedání Bankovní rady Národní banky pro Čechy a Moravu, ANBC[7] NBC[40] , IV, s. 24-27.

24. května 1939
Protektorátním bankám bylo uloženo oznámit veškerý majetek židovských emigrantů, který překročil hodnotu 100 000 korun, a opatřit je konfiskačním záznamem ve prospěch Gestapa. Od prosince 1939 byl pak se zpětnou účinností od 16. března policejně konfiskován majetek všech ostatních židovských osob, které emigrovaly v roce 1939.

25. května 1939
V situační zprávě pražského vrchního zemského rady, oberlandrat [13] a, říšskému protektorovi je uvedena informace o jeho rozmluvě s prezidentem a se sekretářem Pražské obchodní komory, kteří požadovali" konečné uspořádání arizace židovských podniků". Podle nich zejména ještě chybí německé místo rozhodující o arizacích. Projevili obavy, že podstatný kapitál by tak mohl přijít do falešných rukou. Sice existuje nařízení šéfa civilní správy, že pouze s jeho souhlasem může dojít k arizaci, ale neexistuje povinnost hlásit připravované arizace. Jednáním židovských vlastníků s jejich prokuristy nebo správci se arizace obchází. Nápravu by měl zjednat tzv. židovský zákon. SUA[43] URP[44] II.d., karton 31.

25. května 1939
Okresní hejtman v Náchodě podal zprávu o incidentu při kontrole, kterou vrchní zdravotní komisař prováděl v závodě `Hedviky Popílkové` v Bělovsi. Když mu byl znemožněn přístup k prameni minerální vody Hedva, vyslal tam okresní hejtman komisi, která za asistence dvou českých strážníků začala nařízenou kontrolu vykonávat. V jejím dokončení zabránil zákrok německé policie. Podnětem k němu bylo udání, že úřad chrání židovský podnik dr. `Honl`a, majitele přírodní kyselky IDA, rovněž v Bělovsi se nacházející,

a že ubližuje árijskému podniku Hedva. Okresní hejtman zašel za velitelem německé policie v Náchodě nadporučíkem Schimkatem, vysvětlil mu, že konkurenční podnik IDA není židovský, a dohodl se s ním, že v zájmu autority úřadu uskuteční přerušené řízení, k němuž si vyžádal pozorovatele z řad německé policie. Výsledkem revize bylo zjištění neoprávněné manipulace s minerální vodou a zákaz provozu v podniku Hedva. V závěru zprávy okresní hejtman napsal: "U příležitosti intervence okresního hejtmana u říšskoněm. policie poskytl npor. Schimkat okresnímu hejtmanovi možnost, aby pobytem v kanceláři říšskoněm. policie přesvědčil se o tom, kdo a jací lidé docházejí k říšskoněm. úřadům žádati o zákrok event. o pomoc v různých záležitostech. Podepsaný byl přítomen v kanceláři po dobu 1 hodiny a za dobu tu přišlo do kanceláře 14 nebo 15 osob české národnosti s rozmanitými stížnostmi a s prosbou, aby říšskoněm. orgány zakročily."

27. května 1939
Ze zprávy Večerního Českého slova: "Ministerská rada včera projednala a schválila návrhy, vypracované hospodářským a personálním výborem ministrů. Veřejnost očekává se zvýšeným zájmem vyhlášení židovského zákona. Návrh osnovy tohoto zákona byl vládou pečlivě vypracován. Pak byl návrh odevzdán úřadu říš. protektora k prozkoumání. Nebude-li námitek, bude osnova předložena k podpisu státnímu prezidentu a uvedena v platnost vládním nařízením. Osnova židovských zákonů byla vypracována na základě podnětů odborníků z Výboru Národního souručenství. Výboru Národního souručenství bylo přiznáno právo zákonné iniciativy, jakou měly zákonodárné sbory."

31. května 1939
Ministerstvo spravedlnosti uložilo prezidiu vrchního soudu v Praze a v Brně zastavit výkon veřejné funkce v soudnictví osobám, které nejsou s to, aby úřad vykonávaly z důvodů veřejného klidu a pořádku. "Za takové až do vydání případných dalších pokynů buďtež pokládáni ti, kdož

a) byli příslušníky strany komunistické v době zastavení její činnosti v bývalé republice Československé,
b) jsou členy náboženské společnosti židovské, jestliže pocházejí alespoň ze dvou židovských prarodičů, při čemž se židovskými prarodiči rozumějí dědové a báby, kteří, třebas ne po celou dobu svého života, byli členy náboženské společnosti židovské."

SUA 43 MS, karton 2002.

31. května 1939
Definice změněna 4. září 1939 a zavedena definice podle nařízení říšského

protektora z 21. června 1939. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

31. května 1939
Úřad říšského protektora odeslal do Berlína říšskému ministerstvu vnitra osnovu vládního nařízení o právním postavení Židů, kterou si toto ministerstvo vyžádalo. SUA[43] URP[44] I-3b-4801, karton 388. K tomu: Anatomie okup. politiky[5] dok. 83, s. 215-216.[29]

Květen-červen 1939
Vedoucí Palestinského úřadu v Praze `Jakob Edelstein` byl vyslán k týdennímu pobytu v Palestině. Podnětem jeho cesty byl požadavek Adolfa `Eichmann`a, aby se 60 000 protektorátních Židů vystěhovalo v průběhu jednoho roku. V Praze zůstali `Edelstein`ova manželka a jeho syn jako rukojmí.

Podle Edelsteinovy zprávy o výsledku jeho palestinských jednání, kterou vypracoval pro Gestapo[5] , vláda Palestiny vydala k rozdělení pro období duben-září 1939 celkem 7 850 certifikátů, umožňujících vystěhovalectví do Palestiny. Z nich bylo 902 určeno pro Protektorát (pro 1 593 osob).

K tomu se Edelsteinovi dostalo ubezpečení o "nepřímém vystěhovalectví" do Palestiny oklikou přes profesní vyškolení přibližně 1 500 dalších lidí z Protektorátu v různých jiných státech. Z toho `Edelstein` uzavíral, že Palestinský úřad v Praze by mohl být v situaci, že do 30. září bude moci zabezpečit vystěhovalectví více než 3 000 lidí z Protektorátu. "Samozřejmě tato práce se může zdařit, budou-li v tuzemsku vytvořeny odpovídající předpoklady," psal `Edelstein`. Text Edelsteinovy zprávy Bericht über meine Reise nach Palästina Mai-Juni 1939, in: Peter Heumos, Die Emigration aus der Tschechoslowakei nach Westeuropa und dem Nahen Osten 1938-1945, München 1989, Dokument 11, s. 305-309. (BA, R 58/978, 88-92).[36]

Květen-červen 1939
Podle oficiálních německých statistik se v roce 1939 od 15. března vystěhovalo z Protektorátu do Palestiny 2 068 židovských osob. Podle údajů palestinských úřadů se v roce 1939 přistěhovalo do Palestiny 2 786 československých židovských osob. Podle zprávy jednoho z vůdčích organizátorů tzv. českého transferu Paula Davida `März`e se v roce 1939 vystěhovalo nejméně 1 500 Židů z Čech a Moravy s využitím finančních prostředků, které po Mnichově britská vláda poskytla na podporu židovské emigrace československé vládě. Bohumil Černý, Emigrace českých Židů z Českých zemí v letech 1938-1941. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 62.[37] Annual report for 1939 of the Palestine Department of Migration, Jerusalem,1940, 15. Peter Heumos, c. d., s. 117. Paul David März, Zpráva o českém transferu 500 000 liber a s tím spojená alijah, podzim 1938-1939-1940. Rukopis z dubna 1971. CZA[15] A 314/6.

1. června
K vládnímu návrhu protižidovského zákona se vyjádřil německý velitel bezpečnostní policie v Protektorátu. Nesouhlas s určováním Židů a "položidů" podle náboženství zdůvodnil touto argumentací: "Protože podle zkušenosti se zříkají mojžíšského vyznání právě bohatí a vlivní Židé, podle návrhu by se tedy právě s nimi nezacházelo jako se Židy." Proti možnosti výjimek, které by uděloval protektorátní prezident, argumentoval takto: "Prakticky by toto výjimečné uspořádání nepochybně přicházelo v úvahu jen pro zámožné Židy s dobrými styky, na jejichž označení jako Židů musí být kladena zvláštní váha." V prvních červnových dnech se v Úřadu říšského protektora k návrhu vyjádřila skupina IIB: "Nedostatky, které existují v definici pojmu Žida podle konfesních hledisek, jsou evidentní. Podle směrnice vůdce a říšského kancléře však určení tohoto pojmu má zůstat přenecháno protektorátní vládě, takže zde zatím není žádná možnost zasáhnout." SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

5. června 1939
Prezidium Zemského úřadu v Brně ohlásilo: "Dne 5. června 1939 kolem 18 hod. shlukli se před kavárnou "Louvre" v Brně, navštěvovanou dosti četně Židy, fašisté, kteří vnikli do kavárny a donutili Židy k odchodu. Při tom bylo jedno okno kavárny vyraženo. Policie zakročila a zjednala v krátké době pořádek. Podle hlášení policejního ředitele v Brně byla uniformovaná stráž při zákroku inzultována několika příslušníky německé armády. Policejní ředitel prohlásil, že zjedná pořádek a že učiní vše, aby se podobné demonstrace neopakovaly." SUA[43] PMR[35] č. 513/1939, karton 3732.

6. června 1939
Výbor Národního souručenství postoupil ministerstvu obchodu, průmyslu a živností žádosti 20 osob, ucházejících se o zařazení na místa komisařů do neárijských průmyslových a obchodních podniků. Na spisu je toto vyjádření ze dne 8. července 1939: "Připojené žádosti staly se vzhledem k výnosu říšského protektora ze dne 21. 6. 1939 o židovském majetku bezpředmětnými, ježto kompetence přešla na říšskoněmecké úřady. Proto se navrhuje, aby žádosti byly uloženy ad acta." SUA[43] MPOZ[30] P, karton 244.

9. června 1939
V noci na 10. června byla zapálena synagoga v Přívoze.

9. června 1939
Olomoucký oberlandrat [13] `Molsen` poslal přerovskému okresnímu hejtmanovi (pravděpodobně i dalším okresním hejtmanům v okruhu své působnosti)

dopis s touto výstrahou: Docházejí zprávy, že jsou stejně jako dříve různými ministerstvy dosazováni treuhändři a nucení správci, kteří pak skládají slib Zemskému úřadu, případně jiným služebnám. "Znovu a naposledy upozorňuji, že [...] u žádného židovského podniku nejsou předpoklady, které by ospravedlňovaly dosazení treuhänderů atd. [...] Prosím Vás, abyste si pozval všechny dosud jmenované treuhändery, pokud nebyli svého času jmenováni šéfem civilní správy v Brně, a sdělil jim, že jsem proti jejich jmenování a činnosti treuhänderů vznesl protest a že musí ukončit veškerou činnost v příslušných podnicích, dokud o mém protestu nerozhodne pan říšský protektor. Prosím současně treuhänderům sdělit, že v případě odporu bude proti nim postupováno oznámením Tajné státní policii a následujícím jejich zatčením." O tom, že byli takto poučeni, měl být pořízen protokol podepsaný treuhändery. Opis. Příloha k dopisu zemského viceprezidenta K. Drbala ministrovi Šádkovi ze 14. června 1939. SUA[43] MPOZ[30] P, 4040/25-39, karton 244.

10. června 1939
Ze situační zprávy pražského oberlandrat[13] a pro Úřad říšského protektora: "Činnost teroristické skupiny, která už počátkem května spáchala několik explozí, byla dále pozorována. Dne 25. května došlo k nové explozi na chodbě domu Pařížská ulice č. 17 v Praze V, který je obydlen převážně židovskými nájemci a nachází se v blízkosti Staronové synagogy. V bytě domovníka bylo zničeno zařízení. Židovka Marta Eichmannová a její pomocnice v domácnosti Machová byly lehce zraněny. [...]

29. května byl nalezen pekelný stroj v Josefské ulici č. 76, další v č. 9, ale v obou případech nedošlo pro technické závady k explozi. Šlo o pekelné stroje stejné konstrukce a stejného původu." SUA[43] URP[44] II. d., karton 31.

11. června 1939
Přímo od vojenské rozvědky pochází pouze nejstarší dochovaná zpráva k židovské problematice. Jde o rozsáhlý soubor komentovaných novinových výstřižků Poměry v Čechách a na Moravě do počátku června 1939, resp. jeho část s názvem Židovská otázka. Zpráva vznikla 11. června 1939 v Praze a její autor skrývající se pod pseudonymem "Citoyen" patřil ke spolupracovníkům bývalých zpravodajských důstojníků štábních kapitánů Antonína Longy a Františka Fárka. Celkem jde o devět výstřižků z deníků České Slovo, Polední list, Národní politika a A-Zet, které jsou především věnovány diskriminaci Židů, rasově motivovaným teroristickým činům a přípravě vládního nařízení o tzv. židovské otázce. K tomu je připojen komentář, v němž se konstatuje, že prvním "protižidovským počinem" bylo vládní nařízení č. 87 z 21. března 1939 o správě hospodářských podniků a o dozoru nad nimi. Co

se pak týče květnové přípravy tzv. židovského zákona, vláda podle autora "nechce do tohoto kyselého jablka plně kousnout", a proto návrh osnovy "stále vesele běhá od vlády k protektorovi a od protektora k vládě".

Pro Citoyenův postoj bylo charakteristické, že odmítal antisemitské štvaní části protektorátního tisku, solidarizoval se s židovskými spoluobčany, avšak současně i rozlišoval mezi českými Židy a Němci židovského původu: "Český lid se nedal svést k nějakým násilným činům proti Židům; instinktivně cítí, že Žid je na téže lodi jak on sám. To je jedno plus, se kterým můžeme anebo budeme moci později propagačně pracovat. [...]

V kruhu známých jsme proti protižidovské horečce pracovali hesly "Árizace rovná se germanizace", "I když máš papírový árijský rodokmen, nemůžeš ještě zaručit, že se tvá babička někdy s někým nezapomněla"; také se něco podobného objevilo v některých letácích. [...]

Z hlediska budoucnosti je možno objektivně říci, že tato nynější sprcha je pro některé Židy dobrá; alespoň nebudou příště dobrovolným germanizačním nástrojem. Z hlediska dnešního jsou všichni Židé našimi spojenci a to je nutno některým našim lidem neustále připomínat."

11. června 1939
Gestapo[5] provedlo domovní prohlídku v zámku bratří Bondyových ve Slapech. Při ní byly nalezeny dva nevyplněné blankety křestních listů, opatřené razítkem farního úřadu ve Štěchovicích a podepsané římsko-katolickým farářem Ferdinandem Půrem. Egon Bondy tvrdil, že tyto blankety při návštěvě Půry odcizil. Bondy byl zatčen, svázán a odvezen. Podle sdělení prezidia ministerstva vnitra předsednictvu ministerské rady byl Egon Bondy za války nadporučíkem italských legií, od podzimu 1936 obecním starostou ve Slapech za republikánskou stranu, židovského původu, bez vyznání, od prosince 1938 římský katolík. Jeho bratr Emil Bondy v druhé polovině března 1939 odjel do Londýna. SUA[43] PMR[35] karton 3732.

11. června 1939
Vyhořela židovská modlitebna v Hrušově. Předešlého dne žháři neuspěli, protože přivolaní hasiči požár zlikvidovali.

12. června 1939
V noci na 13. června byly vypáleny a zničeny synagogy v Moravské Ostravě.

14. června 1939
Ve Frýdku byla vypálena židovská modlitebna.

20. června 1939
Tisková služba Národního souručenství č. 80 informovala, že ve schůzi výkonného výboru a v plenární schůzi Výboru Národního souručenství byla učiněna řada zásadních usnesení. První v pořadí bylo: "Usnesení o tom, aby bylo uspíšeno řešení otázky židovské..." SUA[43] N SOUR[38] karton 15.

21. června 1939
Říšský protektor `Konstantin von Neurath` vydal nařízení o židovském majetku, jímž byla v Protektorátu všeobecně zavedena definice židovství uplatněná v norimberských zákonech. Od té doby platilo, že za Žida se považuje osoba, která pochází od nejméně tří podle rasy úplně židovských prarodičů. Za úplně židovského se "podle rasy" považoval prarodič, jestliže kdy příslušel k židovské náboženské společnosti. Při dvou takových prarodičích byl "míšenec" považován za Žida, jestliže 15. září 1935 nebo později náležel k židovské náboženské společnosti, byl-li toho dne nebo později v manželství se Židem, resp. pocházel-li z manželství se Židem, které bylo uzavřeno po 15. září 1935.

Rafinovaně byla stanovena definice židovského podniku. Za židovský byl považován podnik veřejné obchodní nebo komanditní společnosti, "jsou-li jeden nebo několik osobně ručících společníků Židé". Podobně u podniků právnické osoby mohl stačit jeden židovský člen nebo několik židovských členů správní nebo dozorčí rady. Jiným kritériem mohla být skutečnost, že Židé vlastnili více než čtvrtinu kapitálu takové společnosti. Odbočka židovského podniku se považovala za židovský podnik, zatímco odbočka nežidovského podniku se považovala za podnik židovský, byl-li vedoucí nebo jen jeden z vedoucích Žid. Navíc bylo připojeno ještě ustanovení připouštějící nejvolnější a nejsvévolnější výklad: "Podnik se považuje za židovský i tehdy, je-li skutečně pod rozhodným vlivem Židů."

Židům, židovským podnikům a židovským osobním sdružením Neurathovo nařízení zakázalo nabývat nemovitosti, práva na nemovitostech, podíly na hospodářských podnicích, cenné papíry všeho druhu, propachtovávat pozemky a hospodářské závody bez písemného schválení říšského protektora. Nařizovalo se do 31. července ohlásit u německých vrchních zemských radů (oberlandrat[13] ů) zemědělské a lesní pozemky. Do stejného termínu bylo třeba u Národní banky nebo jí stanovených míst ohlásit do stejného termínu předměty ze zlata, platiny, stříbra, drahokamy, perly, nacházející se ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví Židů, také drahocenné a umělecké předměty, pokud cena jednotlivých předmětů nebo sbírky přesahovala částku 10 000 korun. Zakazovalo se nabývání nemovitostí, podílů na hospodářských podnicích, cenných papírů, přejímání a znovuzřizování hospodářských závodů. Říšský protektor mohl ustanovovat v židovských podnicích správce, kteří

podléhali jeho dozoru a příkazu. Mohl odvolat důvěrníky a vnucené správce dosazené podle protektorátních předpisů.

Tímto nařízením říšského protektora byla nahrazena březnová nařízení šéfů civilních správ, vydaná v době dočasné vojenské správy Protektorátu Čechy a Morava.

Der Neue Tag, který byl hlavním tiskovým orgánem okupačních úřadů, uveřejnil 22. června text nařízení říšského protektora o židovském majetku, které tím nabylo účinnosti, ale 1. července publikoval některé opravy, které pak byly vtěleny do definitivního textu, uveřejněném ve Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 6/1939, 7. července 1939, s. 45-49.[38]

21. června 1939
Heydrich jako šéf bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu vyslovil souhlas se zřízením ústředny k podpoře židovského vystěhovalectví z Protektorátu za podmínky, "že tím nebude brzděno vyhánění Židů z Německé říše". Heydrich po 15. březnu nařizoval podle možnosti brzdit židovské vystěhovalectví z Protektorátu z obavy, aby při omezených možnostech získat pro Židy povolení k imigraci do jiných států vystěhovalecká vlna z Čech a Moravy nezastavila židovské vystěhovalectví "z ostatní říše". Hans Safrian, Die Eichmann-Männer, Wien, Zürich 1993, s. 72-73. BAK ^{13} R 58/978, fol. 64.[39]

23. června 1939
Protektorátní vláda se usnesla na podání rozkladu (Vorstellung) panu říšskému protektorovi ve věci jeho nařízení o židovském majetku. Jeho text není u protokolu ze zasedání přiložen. SUA ^{43} PMR ^{35} 1939, karton 4149.

23. června 1939
Dopis předsedy vlády Aloise Eliáše říšskému protektorovi Neurathovi objevila Jaroslava Milotová v jiném archivním fondu SUA ^{43} 114-181-4). Předseda vlády především zdůrazňuje, že se vláda o protektorově nařízení dozvěděla z denního tisku, a sděluje usnesení, které vláda o věci učinila.

"1) Jako právní podklad nařízení je uveden článek 5 výnosu Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939. Podle citovaného článku může říšský protektor vydávati nařízení pro Protektorát jen, je-li nebezpečí v prodlení a jsou-li nutná ve společném zájmu Říše a Protektorátu (odstavec 4).

I když se nepřihlíží k tomu, zda skutečně je dán společný zájem Říše a Protektorátu, jde tu přece zřejmě o normotvorný akt, který zásadně spadá do autonomní působnosti Protektorátu. Proto dovoluji si upozorniti, že mnohé otázky zde upravené řeší již několik vládních nařízení

(viz na př. vládní nařízení ze dne 9. října 1938, č. 218 Sb. z. a n., o přechodném omezení zcizení a propachtování určitých nemovitostí, jehož platnost byla prodloužena nařízením č. 26/1939 Sb. II, dále vládní nařízení ze dne 4. listopadu 1938, č. 265 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, vládní nařízení ze dne 25. ledna 1939, č. 9 Sb. I , o některých opatřeních, týkajících se výdělkových a hospodářských společenstev a útvarů obdobných, vládní nařízení ze dne 21. března 1939, č. 87 Sb., o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi.

Mimo to se vláda již 27. března 1939 usnesla na osnově vládního nařízení, kterým se omezuje nakládání některými věcmi movitými, a na osnově vládního nařízení, jímž se novelisuje nařízení č. 265/1936 Sb. z. a n. o převodu živností. Na žádost Vašeho úřadu byla sice publikace těchto dvou nařízení zatím odložena, ale konečné stanovisko nebylo dosud vládě sděleno.

Veškerá uvedená opatření, byť i byla rázu obecného, poskytují, resp. poskytly by úřadům autonomním takovou možnost omeziti disposice židovským majetkem, že podle názoru vlády nebylo třeba použíti oprávnění čl. 5 výnosu, daného jen pro případ nebezpečí v prodlení.

2) K obsahu nařízení pokládá vláda za nutné připomenouti, že nařízení, pověřujíc svým prováděním říšského protektora nebo místa, na něž tuto kompetenci říšský protektor přenese, vylučuji výslovně kompetenci autonomní správy Protektorátu, ač jde o záležitosti, jež jsou pro hospodářství v zemích Protektorátu nejvýš důležité.

K tomu je třeba ještě uvážiti, že největší část majetku, o nějž tu jde, je v životním prostoru, který je jediným životním prostorem českého národa a že tento majetek vznikl a tvořil se prací rukou a mozků převážnou měrou českého lidu, takže lze jej plným právem považovati především za majetek českého národa, na nějž si může činiti nárok při jeho arizaci v prvé řadě náš český lid.

To platí nejen o majetku, který - posuzujíc podle osoby majitele - je převážně vlastnictvím židovským, nýbrž zvláště o majetku společností, kde podle §7 zmíněného nařízení je židovský charakter na př. dán již tenkrát, když jeden člen správní nebo dozorčí rady byl dne 17. března 1939 Židem. Tato účast židovských elementů je však v mnohých případech ryze nahodilá a nemůže být náležitým dokladem pro charakter podniku.

> Odstranění židovského elementu z hospodářství nebylo možno ostatně pro krátkost doby ani technicky, ačkoliv vláda se o to sama velmi intensivně starala, jak je toho důkazem vládní nařízení č. 87/1939 Sb. o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi. Dosavadní postup vlády byl také zřejmě schvalován úřadem říšského protektora, kdyžtě uvedené nařízení bylo s jeho souhlasem vydáno.
>
> Bylo by nanejvýš spravedlivé, aby při provádění vydaného nařízení o židovském jmění byl přiznán vládě Protektorátu náležitý vliv. Prosím Vaši Excellenci, abyste laskavě k tomuto usnesení vlády laskavě přihlédl.
>
> Ministerský předseda
> ing Eliáš

SUA[43] 114-184-4, listy 17-18. Dopis je psán v české i německé verzi. Ačkoli je dopis datován 23. června, prezentační razítko v kanceláři říšského protektora má datum až 27. VI. 1939. Připojeno je razítko, že Eliášův dopis byl Neurathovi předložen.

24. června 1939
O ohlasu Neurathova nařízení o židovském majetku v českém tisku referovala zpráva vypracovaná v Úřadu říšského protektora: "Veškerý český tisk přináší nyní komentář k nařízení říšského protektora o židovském majetku. Zřejmě na základě ústředního českého pokynu se v úvodnících vyjadřuje, že nyní nastala první etapa úplného řešení židovské otázky, že však nařízení není náhradou za židovský zákon, který česká vláda předložila říšskému protektorovi ke schválení, že má velký hospodářský význam, přičemž se projevuje obava, zda při nastávajících arizacích bude nyní dbáno českých hospodářských zájmů. Zhusta se přitom poukazuje na výroky učiněné svého času rozhodujícími místy." Pressebericht. Gruppe Kulturpolitische Angelegenheiten (Erich Schubert), SUA[43] URP[44] karton 1147.

26. června 1939
Nedlouho před půlnocí přišli dva příslušníci Gestapa do židovského učňovského útulku v Ostravě-Mariánských Horách, odzbrojili strážného a pod záminkou pátrání po zbraních vtrhli do budovy, kde založili požár. Českým lidem zabránili v hašení a přivolaní hasiči směli zasáhnout pouze, pokud byly ohroženy okolní objekty. Českým policistům příslušníci Gestapa ukázali služební legitimace. Oldřich Sládek, Zločinná role gestapa, s. 86.[24]

28. června 1939
Ústředna sicherheitsdienstu pro Čechy a Moravu ohlásila své berlínské centrále, že vydáním protektorova nařízení o židovském majetku považuje za skon-

čenou akci, kterou ve spolupráci s bankami stojícími pod německým vlivem odňala židovský majetek ze sféry českého vlivu a převedla jej do německých rukou. Akce byla zahájena 29. března a přinesla 440 milionů korun na hotovosti, cenných papírech, vkladních knížkách, majetkových účastech, domovním a pozemkovém vlastnictví i devizových pohledávkách. Dopis prosí, aby tento výsledek byl ohlášen osobně šéfovi Hlavního bezpečnostního úřadu [Heydrichovi], protože celá záležitost byla s ním projednána při jeho inspekční cestě v Praze. Reprodukce dokumentu in: Eichmann, Henker, Handlanger, Hintermänner. Eine Dokumentation. Berlin 1961, s. 18.[40]

Červenec 1939

V měsíci červenci ujal se vedení Gestapa, oddělení pro židovskou otázku, Obersturmführer `Eichmann`, jenž do té doby byl rozhodujícím činitelem pro židovskou otázku ve Vídni a v Ostmark [11] [Rakousku]. Jmenovaný `Eichmann` vybaven jest mimořádnými plnými mocemi a podléhá prý přímo `Himmler`ovi. Do Prahy přišel za tím účelem, aby Protektorát zbavil Židů.

P. `Eichmann` ihned energicky přikročil k plnění tohoto svého úkolu. Poněvadž, jak sám praví, nemůže vyjednávat s každým Židem zvláště, uznává celkem 4 osoby za mluvčí židovstva v Protektorátu, resp. za takové osoby, jimž rozkazy své uděluje a jež ve slyšení přijímá. Jsou to předseda židovské náboženské obce v Praze Dr. `Emil Kafka`, tajemník téže obce Dr. `František Weidmann` a dva představitelé Palestinského úřadu Dr. `Kahn` a tajemník `Edelstein`. Především vyslal Dr. `Weidmann`a na 24 hodin do Vídně, aby tam shlédl zařízení pro židovské vystěhovalectví. Po jeho návratu dal příkaz k okamžitému zřízení vystěhovaleckého oddělení při židovské náboženské obci v Praze. Vydáno bylo asi 18 různých dotazníků, jež každý Žid, jenž se chce vystěhovati - úřední termín zní: der auswanderungslustige Jude - musí vyplniti. Dotazníky sluší vyplňovati strojem a jedině německy. Židovská náboženská obec v Praze jest povinna dbáti na to, aby dotazníky byly vyplněny správně a bezvadně, dále jest povinna vyměřovati židovskou dávku z majetku, jež obnáší od 1/2 % do 20 % celkového majetku, do něhož se zahrnuje vše, co vystěhovalec vlastní, tedy šatstvo a to i ono, jež má na sobě.

Při tom věci zakoupené po 1. září 1938 (třicetosm) se sluší uváděti cenou nákupní, ostatní cenou odhadní. Když vystěhovalec má všechno připraveno, obdrží od náboženské obce propustku, jež dává mu právo, aby dostaviti se mohl v den a hodinu, jež obec určí, do Zentralstelle für jüdische Auswanderung, úřadu to vedeného Gestapem, resp. p. Eichmannem a jeho spolupracovníky `Günther`em, `Bartl`em, `Nowak`em a `Fuchs`em. Zde úřadují také představitelé jednotlivých českých úřadů, t.j. policie, finančních úřadů a pod., poněvadž p. `Eichmann` nařídil, že pro příště žádný úřad nesmí vydati Židům

nějaké úřední potvrzení o zaplacení daní, poplatků, vysvědčení zachovalosti, cestovní pas a pod. Veškeré tyto listiny obdrží Žid jen prostřednictvím Zentralstelle a jen, když se chce vystěhovati. Tento zákaz způsobuje již sám o sobě četné nesnáze, neboť v mnohých případech potřebují Židé daňové a policejní doklady i pro jiné účely než vystěhovalecké a nemají prakticky možnosti si je opatřiti.

Kompetence Zentralstelle jest výlučná, to znamená, že jedině ona může udělovati svolení k vystěhování do ciziny. Odbočky zřizovány nejsou a nebudou. Proto každý Žid musí přestěhovati se do Prahy dříve než se do ciziny vystěhuje, poněvadž současně nařízeno bylo, že tato Zentralstelle povolení smí udělovati jen Židům v Praze žijícím a v Praze k pobytu policejně přihlášeným. Toto nařízení však souvisí již s další otázkou, totiž s nařízeným soustředěním všech Židů v Protektorátu v Praze, jímž níže se zabýváme.

Žid odjíždějící do ciziny musí však kromě dávky z majetku ve výši 1/2 % - 20 % zaplatiti zvláštní dávku z věcí, které si do ciziny bere s sebou. Tato dávka činí 25 % hodnoty těchto věcí. Tato hodnota se počítá u věcí koupených před 1. zářím 1938 (třicetosm) z ceny odhadní, u věcí později koupených z ceny kupní. Všeobecně platí zásada, že lze vzít s sebou do ciziny jen věci zakoupené před 1. zářím 1938, jinak jen předměty pořízené jako náhrada za opotřebované šatstvo a prádlo a konečně předměty pořízené vystěhovalcem v rámci potřeby za účelem vystěhování (zařízení, výstroj apod.). Předměty ze zlata, stříbra nebo platiny, drahokamy a perly mohou býti vyvezeny jen v tomto rozsahu: vlastní snubní prsten a snubní prsten zesnulého manžela, stříbrné náramkové nebo kapesní hodinky, upotřebené stolní stříbro a sice pro každou osobu po dvou čtyřdílných příborech sestávajících z nože, vidličky, lžíce a lžičky a dále stříbrné předměty do 40 gr váhy za kus, v celkové váze však do 200 gr na osobu. Rovněž nemohou býti brány s sebou do ciziny i před 1. zářím 1938 nabyté hodnotné předměty jako optické přístroje, radioaparáty, ledničky, psací stroje, hudební nástroje a pod.

Tolik po stránce formální.

Náboženská obec židovská v Praze nese však ještě další odpovědnost, ona ručí p. `Eichmann`ovi za to, že denně dostaví se do Zentrastelle s žádostí o svolení k vystěhování do ciziny 250 Židů (dvěstě padesát) a má tento počet býti později zvýšen na 300 osob denně. Při velkém napětí pracovním lze dnes docíliti toho, že vystěhovalecké oddělení připraví asi 220 osob k emigraci denně, jest to možné i díky tomu, že mnoho osob použilo času k tomu, aby si opatřilo víza a nemohlo se pak vystěhovati, poněvadž nedocílilo svolení Gestapa. Jest však jisté, že tento počet osob bude brzy vyčerpán. Poněvadž jest dnes téměř nemožné získati vystěhovalecké možnosti, hrozí Židům sku-

tečná katastrofa, neboť p. `Eichmann` jest si jist, že každý Žid se nějakým způsobem vystěhuje, bude-li dvakráte až třikráte zatčen. P. Eichmann totiž má v úmyslu vytvořiti zde již tu náladu mezi Židy, že budou ještě šťastni, dovolí-li jim, aby se vystěhovali, třeba téměř nazí. Proto podporovány jsou osoby a "cestovní kanceláře", které se zabývají vývozem Židů ve velkém. P. Eichmann dovolil, aby do Prahy přeložily své sídlo různé podezřelé osobnosti, které profesionálně a za drahé peníze organizují transporty do ciziny. Jsou to smutně proslulé ilegální transporty do Palestiny, do Jižní Ameriky a pod.

Světovým tiskem prošly podrobné zprávy o utrpení lidí židovských z lodi St.Louis směřující na Kubu nebo z výpravy, jež po tři měsíce křižovala Středozemním mořem aniž mohla přistát. Dopisy účastníků mluví o utrpení bez konce, jest jistě příznačné, že sdělují, že za po celou dobu trvání cesty trpěli nedostatkem vody k pití i k mytí, nedostatkem potravy, takže spadli se během tří měsíců až o 15 kg. Na lodi byly dvě kabiny pro 8 osob a celkem dopravováno bylo na 800 lidí. Dnes tato výprava organizovaná cestovní kanceláří v domě U černé růže v Praze na Příkopě jest v karanténě v Beyruthu a její další osud jest nejistý. Jinou takovou výpravu chystá nyní pan `Mandler` z Lützovovy ulice, zvláštní ochránce pana Eichmanna. Ten má připraveno asi 800 lidí a když někdo chce upustiti od úmyslu odejeti s touto výpravou, hrozí mu zatčení Gestapem.

1. července 1939
Der Neue Tag uveřejnil tyto opravy v textu nařízení říšského protektora o židovském majetku, který publikoval 22. června. V původním textu bylo stanoveno, že za Žida platí také židovský míšenec, pocházející ze dvou zcela židovských prarodičů, jestliže 17. března 1939 náležel židovské náboženské obci nebo po tomto datu do ní vstoupil, kdo byl toho dne v manželství se Židem nebo do něho poté vstoupil, kdo pochází z manželství se Židem uzavřeném po 17. březnu 1939.

V nové, konečné verzi se rozhodující datum mění ze 17. března 1939 na 15. září 1935, tj. na datum převzaté z originálu norimberských zákonů.

Pro posouzení toho, zda akciovou nebo komanditní společnost bylo třeba považovat za židovskou, bylo podle původní verze mj. rozhodující, zda 17. března 1939 byl Žid členem jejího představenstva, správní nebo dozorčí rady. V konečné verzi byl tento termín přesunut už na 15. březen 1939. Vyřazení Židů z uvedených orgánů uskutečněných v prvních dvou dnech okupace nebylo tedy uznáno.

4. července 1939
Protektorátní vláda schválila nařízení o právním postavení Židů ve veřejném

životě. V důvodové zprávě se uvádí, že vláda připravila začátkem května návrh nařízení, které mělo vyloučit Židy z veřejného života a stát se základem pro řešení otázky účasti Židů v hospodářském životě. Neurathovým nařízením z 21. června byly hospodářské otázky židovského problému zásadně řešeny, avšak vládní nařízení se nestalo zbytečným. Schválením vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě zavedla protektorátní vláda definici židovství podle norimberských zákonů do své legislativy. Protokol ze zasedání: SUA 43 PMR 35 1939, karton 4150. "Motivenbericht" (důvodová zpráva), SUA 43 URP 44 I-3b-5800, karton 388.

4. července 1939
Desátým prováděcím nařízením k zákonu o říšském občanství bylo zřízeno Říšské sdružení Židů v Německu (Reichsvereinigung der Juden in Deutschland), kterému bylo podřízeno všechno židovské obyvatelstvo, vyčleněné z normálního fungování státu, podléhající bezprostředně Tajné státní policii, Gestapu. Odbočka tohoto sdružení byla zřízena také v Sudetské župě. Der Nationalsozialismus. Dokumente 1933-1945. Hrsg 6 Walter Hofer, Frankfurt a.M. 1957, s. 273.[41] J. Walk, Das Sonderrecht, s. 297.[19]

7. července 1939
Prezidium ministerstva obchodu ve své zprávě prezidiu ministerstva vnitra uvádí na příkladě okresu Prostějov: "Ministerstvem obchodu jmenovaní důvěrníci a vnucení správcové v židovských závodech v Prostějově byli úřadem vrchního zemského rady odvoláni a jsou do těchto podniků dosazováni noví důvěrníci resp. vnucení správcové. Tato akce není dosud skončena." SUA, PMR 35 S, karton 13.

12. července 1939
V memorandu zplnomocněnce wehrmachtu u říšského protektora generála `Ericha Fridericiho` Český problém se doporučuje, pokud jde o židovské obyvatelstvo, nejostřejší provádění protižidovských zákonů a usnadňovat židovské vystěhovalectví: "Škody, napáchané politicky a národně ponecháním a činností Židů na protektorátním území, jsou z dlouhodobé perspektivy závažnější než pár milionů propašovaných židovskými emigranty." Anatomie okup. politiky 5 dok. 13, s. 52.[29]

15. července 1939
Říšský protektor `Neurath` sdělil ministerskému předsedovi `Eliášovi` založení Ústředny pro židovské vystěhovalectví (Zentralstelle für jüdische Auswanderung) v Praze. V jeho dopise bylo formulováno sedm jejích úkolů: vytvoření vystěhovaleckých možností jednáním o povolení imigrace s příslušnými vy-

stěhovaleckými organizacemi, obstarávání deviz potřebných k vystěhování, zřizování a kontrola přeškolovacích zařízení, spolupráce s cestovními kancelářemi a lodními společnostmi pro technické provedení výjezdu, dohled nad židovsko-politickými a jinými vystěhovaleckými organizacemi, pokud jde o vystěhovalectví, stálé udržování styku se všemi německými služebnami a služebnami protektorátní vlády, které připadají v úvahu při vystěhování Židů, jednotné a urychlené obstarání všech pro vystěhování potřebných podkladů a potvrzení při respektování kompetence jednotlivých rezortů. Vedením ústředny byl pověřen velitel bezpečnostní policie u říšského protektora SS-Oberführer `Franz Walter Stahlecker`. Originál dopisu. SUA[43] PMR[35] 786/21, karton 3417.

15. července 1939
Ústředna pro židovské vystěhovalectví postupně fakticky převzala veškerou agendu spojenou s uskutečňováním německé politiky vůči židovskému obyvatelstvu Protektorátu. K tomu: Jaroslava Milotová, Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze. Geneze a činnost do počátku roku 1940. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 10-29.[42]

20. července 1939
Protektorátní vláda vzala zřízení Ústředny pro židovské vystěhovalectví na vědomí - jak se praví v protokolu o jejím zasedání - "v předpokladu a za podmínky, že zůstanou zachována v platnosti dosavadní ustanovení, kterými transfér židovského majetku je vyhražen pro potřeby zdejšího hospodářství, zejména ku podpoře vývozu." Do Ústředny, která měla napříště vyřizovat všechny žádosti o povolen k vystěhování, vyslala vláda úředníky ministerstev sociální a zdravotní správy, obchodu, financí, vnitra a zemědělství, současně i zástupce Národní banky. SUA[43] PMR[35] karton 4150.

20. července 1939
Tajemník pražské Židovské náboženské obce `František Weidmann`navštívil na `Eichmann`ovu výzvu vídeňskou Ústřednu pro židovské vystěhovalectví, zaznamenala zpráva Židovské náboženské obce za období 23. až 29. července 1939.

22. července 1939
Der Neue Tag uveřejnil zprávu o založení Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Čechách a na Moravě.

25. července 1939
Představitel Drážďanské banky v Praze `Otto Herbeck` navrhl vedení banky odeslat děkovný dopis říšskému vůdci SS[19] Heinrichu `Himmler`ovi za to, že

úřadovny sicherheitsdienstu v Praze a v Brně pomohly při jednání s Rothschildovou skupinou o prodeji Vítkovických železáren. Odhadl, že kupní cena byla jejich zásluhou zlevněna o přibližně milion liber šterlinků. V děkovném dopise Himmlerovi, který posléze podepsal ředitel Drážďanské banky `Karl Rasche`, byla však tato konkrétní cifra vynechána. Norimberský dokument NID-13 674 (koncept dopisu), odeslaný dopis je norimberský dokument NID-13 674. K tomu podrobněji: Miroslav Kárný, "Konečné řešení", s. 35.[25]

25. července 1939
Vláda rozhodla, aby na pozvání říšských úřadů byli do Vídně vyslání tři zástupci příslušných ministerstev ke studiu zkušeností tamější Ústředny pro židovské vystěhovalectví, která měla být vzorem pro její pražskou obdobu. SUA 43 PMR 35 1939, karton 4150.

27. července 1939
Výnos protektorátního ministerstva financí oprávnil správce "k věrné ruce" dosazené do židovských podniků v Sudetské župě, že mohou disponovat podnikovým jměním v Protektorátu. SUA 43 MS, karton 2002.

Červenec 1939
V podzemí vydávaný časopis V boj[43], uveřejnil ve svém 11. čísle článek Germanizace: "V rámci tzv. arizace (odžidovštění našeho hospodářství se zabírají české závody a banky způsobem, který lze srovnat jen s pobělohorskými konfiskacemi. Např. textilní podnik v Jihlavě v hodnotě 5 milionů byl prodán Němci za 200 000- K přesto, že český kupec zaň nabízel 5 milionů. V západních Čechách nežidovský podnik (neboť podle nařízení p. Franka přísluší Němcům rozhodovat o tom, má-li podnik být považován za židovský či ne) v hodnotě 50 milionů byl prodán Němci za 9 milionů, podnik v ceně 30 mil. za 5 mil. Celý těžký průmysl - Škodovka, Zbrojovka, Vítkovice, Pražská železářská, Poldina huť a jiné závody jsou v rukou nacistických dobrodruhů a kořistníků vyslaných tam říšskými bankami či zbrojařskými koncerny. [...]

Pokud se půda vezme neárijcům nebo lidem starého režimu, dostane se do ruk[ou] Němců (v okolí Prahy již kupuje židovskou půdu saské kolonizační družstvo)." V boj. Edice ilegálního časopisu, sv. II, s. 238-241.[43]

Srpen 1939
Zpráva "Židovská otázka", kterou československé zpravodajské služby dopravily do Londýna 21. srpna 1939, vznikla z podkladů poskytnutých českému odboji z okruhu pražské Židovské náboženské obce a referuje o vývoji postavení židovského obyvatelstva od vyhlášení Protektorátu až po zřízení Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Stanislav Kokoška, Dvě neznámé zprávy

z okupované Prahy o postavení židovského obyvatelstva v Protektorátě. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 36-38.[44]

1. srpna 1939
Ze záznamu ministerstva vnitra: "Dne 1. srpna 1939 v 15.30 hod. se dostavilo na plovárnu Českého plaveckého klubu na Slovanském ostrově v Praze asi 10 mužů v uniformě SA s ještě několika muži německé národnosti v občanském obleku. Jeden z uniformovaných vystoupil na můstek pro skok na oddělení pánském a v jazyku českém a německém vyzval přítomné Židy, aby plovárnu opustili s tím, že i propříště jest pro ně vstup na plovárnu zakázán. Vyzvání bylo vyhověno." Jak zřejmo ze zápisu, pražský policejní prezident `Charvát` při této příležitosti opětovně "poukázal telefonicky na naléhavost úředních protižidovských opatření uvedeného rázu, než budou tato pod tlakem poměrů uskutečněna fakticky". SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 042.

1. srpna 1939
Protektorátní ministerstvo vnitra oznámilo zemským úřadům v Praze a v Brně, že 31. července byla zřízena v Praze - Střešovicích, Dělostřelecká 21 Ústředna pro židovské vystěhovalectví. Vedena je úředníky říšské tajné policie, ale "za účelem soustředění agendy" jsou v ni exponováni též úředníci policejního ředitelství v Praze, finančí správy, Ústavu pro péči o uprchlíky při ministerstvu sociální a zdravotní správy. "Ústředna má sloužiti k opatření všech dokladů a náležitostí potřebných pro vystěhování židovských vystěhovalců..." V tomto měsíci se z Protektorátu vystěhovalo 316 židovských osob.

Židovským představitelům dr. Emilu Kafkovi a `Marii Schmolkové` bylo povoleno odjet do Paříže nebo do Londýna k projednání dalších možností vystěhovalectví.

3. srpna 1939
Protektorátní ministerstvo vnitra vydalo výnos, v němž varuje před samovolnými protižidovskými akcemi. "Vývoj poměrů přináší s sebou, že některé kruhy obyvatelstva dávají se strhnouti k samovolným akcím proti obyvatelstvu židovského původu, které mívají namnoze velmi vážný ráz (viz např. pokusy o útoky třaskavinami, k nimž na některých místech došlo) a mohou proto ohroziti těžkým způsobem veřejnou bezpečnost celého okolí a porušiti veřejný klid a pořádek. V zájmu bezpečnosti všeho obyvatelstva nelze takovéto počiny trpěti a je z důvodů prevence žádoucno odníti jim včas každý podnět.

Některé úřady, pokládajíce patrně za nutné vyhověti smýšlení určitých kruhů a tím snad i zameziti včas různé samovolné akce, učinily, pokud jde o soužití nežidovského obyvatelstva s obyvatelstvem židovským, různá

opatření policejního rázu. Takovéto, obsahově, místně i časově nejednotné řešení zmíněné otázky nelze připustiti, neboť jednak některé způsoby řešení neshodují se zcela s platným právním řádem, jednak jest obávati se, že některé úřady, chtějíce zmíněným směrům co nejvíce vyhověti - šly by ve svých opatřeních dále, než vyžaduje skutečná potřeba a veřejný zájem. Tím by se do celé věci vnesly další nesrovnalosti a jest proto nutno, aby ve věci bylo včas zjednáno jasno a pořádek a aby podřízeným úřadům bylo přesně řečeno, v jakém rámci jsou k opatření tohoto druhu oprávněny." Výnos proto stanovil, že na základě čl. 3 zákona o organizaci politické správy ze dne 14. června 1927, č. 125 Sbírky zákonů a nařízení mohou úřady vydávat nařízení, "jimiž by styk mezi obyvatelstvem nežidovským a židovským ve veřejném životě byl upraven zatím po této stránce".

V dalším výnos vypočítává konkrétní protižidovská nařízení, mezi nimi: zákaz vstupu do některých veřejných místností, do veřejných lázní a koupališť, případně místní nebo časové oddělení nežidovských a židovských návštěvníků, označení živnostenských podniků, jejichž majitel nebo provozovatel je židovského původu, jako židovský obchod nebo závod, zabezpečení, aby ve veřejných ústavech, jako jsou nemocnice, chorobince, chudobince a sanatoria, nedocházelo ke společnému používání týchž místností.

Výnos zdůrazňuje, že účelem těchto opatření je "zajistiti v prvé řadě bezpečnost osoby a majetku osob židovského původu a nesmí proto opatření tato jíti dále, než to právě zmíněný účel a veřejný zájem žádá. Opatření ovšem musí býti prováděna takovým způsobem, aby osobám židovského původu skutečně byla úplná bezpečnost osoby a majetku zaručena." SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12042. SUA[43] URP[44] I 3 b 5800, karton 392.

7. srpna 1939
Palestinský úřad v Praze vypravil transport 24 dětí do Palestiny, toho druhu z Protektorátu poslední. V tomto měsíci odjelo do Palestiny celkem 109 osob.

7. až 22. srpna 1939
V těchto dnech probíhala v Moravské Ostravě "Aktion Meldepflicht", při které museli Židé odevzdávat rozhlasové přijímače, šperky, vkladní knížky, cenné papíry a také peníze, pokud hotovost překračovala 2 000 korun. Podle hlášení Gestapa bylo takto zabaveno 84 0690 korun, které byla převedeny na vázaný účet Židovské náboženské obce. SUA[43] 100-653-9.

8. srpna 1939
Ministerstvo vnitra oznámilo, že k odlišení vystěhovaleckých pasů pro osoby árijské od pasů pro neárijské vystěhovalce, které vydává Ústředna pro židovské vystěhovalectví, budou tyto označeny razítkem "vystěhovalecký emi-

grant" nebo"V.E.", a to v zelené barvě. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

8. srpna 1939
Okresní četnické velitelství Praha-východ ohlásilo, že toho dne na základě písemného dožádání Gestapa v Praze byly všem židovským příslušníkům obvodu stanice Zbraslav odebrány radiové přijímací přístroje a dopraveny Gestapu v Praze.

Po 8. srpnu 1939
Ve svém 15. čísle uveřejnil tajně vycházející časopis V boj článek "Pozor na noviny!" Píše se v něm: "Rozšířený deník přinesl už 30. června úvodník z pera známého žurnalisty, který dovozuje nutnost aktivnějšího poměru k Němcům a k daným mocenským poměrům, žádá konec pasivity, abychom se vyhnuli tomu, že pro naši pasivitu říšské úřady vykonají nezbytnou "Vorleistung", která pak dopadne hůř pro nás, než kdybychom věc vzali do rukou sami. Dokazuje to mj. na židovském zákoně.

Nuže, opak je pravdou.Čím více budeme v tomto smyslu "aktivisty"..., tím více pomáháme maskovat německé panství svým souhlasem. Nejen před světem, ale před sebou samými. Hlásat aktivismus neznamená nějakou zvláštní politickou chytrost, nýbrž podlamovat vůli k odporu a vštěpovat našim lidem názor, že dnešní poměry jsou trvalé. Konkrétní příklad se židovským zákonem: žádná naše ochota nemohla nic změnit na tom, že Němci chtějí pomocí tohoto zákona převést český majetek do rukou německých. Nebyli by schválili zákon, který by toto nebyl umožnil. Ale nadto by celá ostuda tohoto zákona byla ulpěla na nás, kdežto takto je jasno, že byl vydán proti nám, že náš národ nepropadl největší kulturní hanbě doby, rasismu [...].

Je důležité, že židovský zákon zrovna tak nenese podpis vlády, jako dosazení německých starostů v pěti velikých městech a jako řada jiných protičeských opatření. Bylo by chyba, kdyby se v tom něco měnilo. V boj. Edice ilegálního časopisu, sv. III, s. 392-393.[43]

10. srpna 1939
Zásadní stanovisko k protižidovské politice uplatňované v Protektorátu vyjádřil v dopise říšskému protektorovi státní sekretář `Wilhelm Stuckart` jménem říšského ministerstva vnitra. Opakoval v něm Hitlerovy směrnice, které předtím tlumočil na poradě státních sekretářů 25. března 1939. Pokud je židovská otázka biologickým problémem, nemá říše zatím bezprostřední zájem na zvláštních opatřeních ve prospěch českého národa. Protektorátní vládě má být - až na další - přenecháno, zda a jaká opatření přijme na ochranu krve.

Naproti tomu má říše velký zájem, aby protektorátní Židé neovlivňovali

všeobecný vztah Protektorátu k říši, tedy aby byli vyřazeni z veřejného života. Zájmem říše však také je, aby řešení židovské otázky nebylo překotné. Podle zkušeností z Německa lze vyřazení Židů při jejich silném propojení se všemi oblastmi uskutečnit bez poškození veřejnosti pouze plánovitým a nepříliš rychlým postupem.

Z tohoto hlediska mělo říšské ministerstvo vnitra silné námitky proti vládnímu nařízení, které schválila protektorátní vláda 4. července, neboť by se bylo nepříznivě projevilo na všeobecném hospodářském vývoji Protektorátu. Ministerstvo proto požadovalo etapovitý postup. V první etapě se mělo přistoupit pouze k opatřením, která byla vypočítána v Stuckartově březnovém projevu, a teprve pak se měla přezkoumat možnost opatření dalších, zvláště vyřazení Židů z vedoucích míst hospodářství. Překotná opatření - zdůrazňovalo se - by mohla ohrozit také židovské vystěhovalectví.

Ministerstvo nebylo tedy proti předpokládaným protižidovským zákrokům, nebralo ohledy na perzekvované, nýbrž v říšském zájmu nesouhlasilo s tempem těchto zákroků. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

13. srpna 1939

V Praze se sešlo 128 zástupců židovských náboženských obcí z Protektorátu. Předseda pražské židovské obce dr. `Emil Kafka` řekl, že ze strany úřadů byl vydán příkaz, aby se protektorátní židovstvo vystěhovalo, ale vystěhovalecké možnosti jsou až na ojedinělé výjimky uzavřeny. Podal zprávu o výsledcích své zahraniční cesty. V Paříži se dohodl s americkým Joint Distribution Commitee a získal jeho finanční podporu v celkové částce 1,7 milionů korun, použitelnou pro vystěhovalectví. Obnos bude poskytnut v dolarech a budou z něho hrazeny pouze cestovní výlohy, přístavní poplatky atd. jednotlivcům v určeném místě proti předložení cestovního pasu. Podmínkou Jointu bylo předložení dokladů, že protektorátní židovské obce opatří samy přibližně 1 000 000 korun měsíčně. S organizací Hicem vyjednal Kafka, že prostřednictvím nově vytvořeného vystěhovaleckého ústředí při pražské Židovské obci bude poskytovat podporu, kterou dosud věnovala prostřednictvím své pražské pobočky. Baron `Robert Rothschild` při jednání s dr. Kafkou projevil zájem o malé zemědělce, kteří obhospodařovali 10 až 20 hektarů půdy a vyžádal si jejich seznam.

Tajemník obce dr. `František Weidmann` informoval o soustředění Židů v Praze, které se má uskutečnit po etapách. Především se mají do Prahy přestěhovat hlavy rodin, které mají vystěhovací možnosti. Za pobytu v Praze si mají opatřit výjezdní dokumenty. Členové jejich rodin prozatím zůstanou mimo Prahu. Ke konci svého výkladu prohlásil `Weidmann`, že přesídlení do Prahy musí býti provedeno ihned, ježto byl zdejší židovské obci přikázán

kontingent 200 židovských osob, které musí denně poukázat na Ústředí za účelem opatření úředních výjezdních dokumentů. Podle zprávy policejního ředitelství v Praze o této schůzi. SUA[43] PMR[35] sv. 786/18, karton 3417. Též SUA[43] 225-1323-2, s. 94-96.

16. srpna 1939
Zprávu o třech procesech pro zhanobení rasy, které se konaly v Praze, přinesl týdeník Přítomnost. Šlo o říšské Němce, kteří žili s židovskými ženami a byli odsouzeni na 1 až 2 roky vězení.

16.až 26. srpna 1939
V Ženevě jednal 21. sionistický kongres, kterého se zúčastnila také delegace protektorátního židovstva. Vedl ji `Franz Kahn` a jejím členem byl i `Jakob Edelstein`. Kahn vyzval sionistické hnutí, aby zejména mladým lidem pomohlo vystěhovat se do Palestiny a zapustit tam své kořeny. Všichni delegáti se vrátili do Protektorátu s výjimkou Fritze `Ullmann`a, Kahnova asistenta, který zůstal ve Švýcarsku, aby organizoval spojení protektorátního židovstva se svobodným světem.

17. srpna 1939
Na poradě u zplnomocněnce wehrmachtu u říšského protektora konstatováno, že se zatím přihlásilo přibližně 150 českých důstojníků a rotmistrů a přibližně 50 civilních zaměstnanců vojenské správy, kteří chtěli být ustanoveni jako vnucení správci v židovských podnicích. K tomu představitel Úřadu říšského protektora konstatoval: "Dosud bylo ustanoveno jen 25 vnucených správců a všeobecně možno říci, že se na ustanovení vnucených správců ve větším množství nepomýšlí." Závěr porady podle protokolu : "Býv. voj. gážisty nutno uvědomiti, že není v Protektorátu nucená arizace, proto nutno při získávání neárijských podniků postupovati cestou dohody." SUA[43] PMR[35] sv. 786/31-1939, karton 3481.

23. srpna 1939
V Moskvě byl podepsán pakt o neútočení mezi Sovětským svazem a Německem, v jeho tajné doložce se stanovilo: "V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k polskému státu bude rozhraní sfér vlivu mezi Německem a SSSR tvořit zhruba linie řek Narev, Visla a San."

23. srpna 1939
Židovská náboženská obec v Pelhřimově sdělila dopisem ministrovi obchodu `Vlastimilu Šádkovi`, že včerejšího dne byl jejím funkcionářům v úřadovně Gestapa v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě vydán tento rozkaz:

"1) Všichni Židé, i takoví, kteří jsou dle vydaných zákonů za Židy považo-

váni (pokřtění a bez vyznání), mají se do 14 dnů z venkova vystěhovat a přesídlit do Prahy. Každý se měl odhlásit u svého obecního úřadu a při příjezdu do Prahy se přihlásit u Židovské náboženské obce, Maislova čís. 18, kde mu budou dány další pokyny ohledně přihlášky v Praze.

2) S likvidací majetku mělo se ihned započít. U větších podniků se doporučovalo vyjednávat s některou bankou. Za tímto účelem byla zřízena v Praze u židovské náboženské obce právní a majetková poradna.

3) Podle výslovného prohlášení vedoucího úředníka Gestapa v Německém Brodě bylo za všech okolností bezpodmínečně nutno tomuto rozkazu vyhovět, aby nebylo přikročeno k nucenému vystěhování."

Tyto výzvy byly rozesílány v okrese Pelhřimov, v Humpolci, Kamenici nad Labem, Vlašimi, Německém Brodě a Ledči nad Sázavou.

Krátce nato dostal Šádek fonogram prezidia ministerstva vnitra a v něm telefonické hlášení prezidia zemského úřadu v Praze. Referovalo o pelhřimovských událostech a dále uvádělo: "Okresní hejtman se ve věci dotázal Oberlandrata v Německém Brodě, který sdělil, že věc projedná sám s Gestapem, že dojde pravděpodobně k prodloužení lhůty a že Gestapo [5] dostane přesné instrukce, jak likvidovati židovský majetek. Při tom buď zejména dbáno, aby hospodářské celky (továrny) byly drženy v chodu." Šádek v dopise předsednictvu ministerské rady požadoval intervenci, "ježto ústní příkaz tento jest již sám o sobě v stavu ohroziti hospodářský život a chod ve zmíněných okresích a provedení příkazu ve většině případů v dané lhůtě jest zřejmě nemožné". 2. září 1939 předsednictvo ministerské rady oznámilo Šádkovi, že "podniklo písemný zákrok u úřadu říšského protektora". SUA [43] MPOZ [30] P, 2163/4, karton 195.

24. srpna 1939

Dr. `Franz Kahn` jménem osmičlenné delegace sionistické organizace v Protektorátu pozdravil sionistický kongres v Ženevě. Vyzval mezinárodní sionistické hnutí, aby pomohlo vystěhovat se do Palestiny a zapustit tam své kořeny zejména mladým lidem, "požadujícím právo vstupu, nikoli pro svou současnou těžkou situaci, ale pro svou sionistickou výchovu". Ruth Bondy, Elder of the Jews. Jakob Edelstein of Theresienstadt, New York 1989, s. 149-150.[45]

25. srpna 1939

`K.H. Frank` sdělil říšskému ministrovi vnitra, že hodlá požadovat, aby připravované nařízení protektorátní vlády nevylučovalo židovské osoby z protektorátní příslušnosti. Podle jeho názoru jde osnova tohoto nařízení příliš

daleko. Důvod Frankova stanoviska je uveden takto."[...] umístění Židů bez státní příslušnosti v cizině je téměř vyloučeno." Opis dopisu zaslaný Frankem na vědomí skupině I A Úřadu říšského protektora. SUA 43 URP 44 I-1d6714, karton 318.

25. srpna 1939
V Úřadu říšského protektora skupina I/1b (generální referát, národnostně-politické záležitosti) zaujal kritické stanovisko k §3 vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Podle něho by státní prezident mohl na návrh vlády vyjmout židovskou osobu z působnosti tohoto nařízení. Referát namítal, že prezident může udělit milost pouze vztahující se na soudní tresty, nikoli osvobodit od zákonných povinností, a argumentoval: "Už 2 měsíce existuje usnesení Národního souručenství, aby komunistický Žid a sportovní redaktor `Laufer`, který v rozhlase podává zprávy o zahraničních zápasech českých svazů, byl vyňat jako první. Vezmeme-li v úvahu, že mluvčí vlády, ministři `Havelka`, `Feierabend`, `Kalfus` a `Kapras`, jsou svobodní zednáři a prosemitsky zaměřeni a ministr dr. Feierabend se ještě před nedávnem před svědky vychloubal, že pokud bude ve vládě, nebude žádnému Židovi zkřiven vlas, tak se musí předpokládat, že by ustanovení §3 bylo vydatně využíváno ve prospěch oněch Židů, kteří jsou vůdčími svobodnými zednáři. Z toho důvodu musí §3 padnout. V české veřejnosti byl také jednoznačně odmítnut. Kromě toho za daných poměrů tento paragraf otevírá korupci dveře dokořán." SUA 43 URP 44 I-3b-5801, karton 388.

25. srpna 1939
Z Moravské Ostravy bylo odsunuto do Polska 31 Židů polských a bez státní příslušnosti, kteří žili z podpory židovské náboženské obce. 28. srpna bylo odsunuto 12 dalších. Zpráva komanda hraniční policie v Moravské Ostravě úřadovně Gestapa v Brně, a 30. srpna. SUA 43 114-287-1.

26. srpna 1939
Uveřejněna zpráva o zákazu návštěv biografů židovskými osobami.

26. srpna 1939
Náboženská obec židovská v Praze ohlásila pražskému policejnímu ředitelství vydávání týdeníku "Židovské listy - Jüdisches Nachrichtenblatt" s podtitulem "orgán židovské náboženské obce v Praze a sionistické organizace (Palestinský úřad) v Praze". Odpovědným redaktorem byl dr. `Josef Polák`. Časopis o nákladu 10 000 výtisků měl obsahovat články české i německé a zabývat se v nich "informačními, kulturnímu a zábavnými otázkami židovskými, zvláště vystěhovaleckými".

27. srpna 1939
Uveřejněna zpráva o vyloučení židovských členů ze Sokola.

28. srpna 1939
`Adolf Eichmann` poslal oběžník, kde úředníkům Ústředny pro židovské vystěhovalectví vysvětlil, že jednání se Židy má být docela jiné než s árijci, a to jenom věcné a stručné. Šikanování židovských návštěvníků není na místě, ale stejně důstojnosti zaměstnanců Ústředny neodpovídá přílišná zdvořilost při jednání se Židy. Oslovovat židovské osoby slovy "pane doktore" nebo "milostivá paní" je nepřípustné. O obsahu tohoto oběžníku byli vyrozuměni úředníci přidělení Ústředně a poučeni, že podle stejných zásad mají jednat se zaměstnanci Náboženské obce židovské a Palestinského úřadu, kteří jsou Ústředně přikázáni. Ze zprávy o činnosti oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze u Ústředí pro vystěhovalectví Židů z 28. srpna 1939, SUA[43] MV[31] D, karton 93.

29. srpna 1939
Tajná telegrafická depeše domácího odboje do Londýna: "V neděli podniklo Gestapo[5] v Praze bezohledné drancování židovských domácností. Vzali všechno, co se dalo: potraviny, kožichy, obleky, psací stroje, fotoaparáty, záclony, koberce atd."

31. srpna 1939
Hospodářské oddělení úřadu pražského oberlandrat [13] u doporučilo do situační zprávy zařadit návrh, aby v Úřadu říšského protektora byla založena ústřední kartotéka uchazečů o židovské podniky, "aby uchazeč ze Staré říše nebo ze Sudetské země měl jedno místo, kam by se mohl obrátit, aby svůj zájem mohl příslušně uplatnit". Oberlandrát do své situační zprávy tento návrh nezařadil. SUA[43] URP[44] I-1a-1803, karton 279.

1. září 1939
Německá armáda zahájila válečnou agresi proti Polsku.

1. září 1939
Činnost Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze byla zastavena, ale po dvanácti dnech zase obnovena.

1. září 1939
Hromadné zatýkání rukojmí - "Akce Albrecht První". Zatčení byli posláni nejprve do koncentračního tábora Dachau, později do Buchenwaldu. Jedním ze zatčených byl židovský továrník v Olomouci `Robert Fischel`. Podle jeho výpovědi, kterou učinil po své emigraci na Kubu v září 1941, bylo

mezi zatčenými přibližně 180 židovských rukojmí. Jmenovitě uvedl deset v táboře zahynulých židovských vězňů, z nichž nejméně šest bylo zastřeleno "na útěku". AMV CR^4 S-205-2, s. 124-125.

3. září 1939
`Reinhard Heydrich` vydal výnos Zásady vnitřní bezpečnosti státu za války. Osoby, které ohrožují "jednotné nasazení všech sil národa pro uskutečnění vůdcových cílů", měly být zatčeny a po přezkoumání jejich případu se měla neprodleně podat zpráva šéfovi bezpečnostní policie s prosbou o rozhodnutí, jak dále zacházet se zatčenou osobou, "poněvadž eventuálně bude na vyšší rozkaz následovat brutální likvidace takových elementů". Tak byl oficiálně zaveden institut Sonderbehandlung, zvláštní zacházení, popravy bez soudního rozsudku, policejní vražda. Jeho obětmi byly posléze miliony židovského obyvatelstva. Timothy Mason, Arbeiterklasse und Volksgemeinschaft. Dokumente und Materialien zur deutschen Arbeiterpolitik 1936-1939. Opladen 1975, dok. 180, s. 1061.[46].

7. září 1939
`Heydrich` nařídil zatknout na říšském území a v Protektorátu židovské muže polské státní příslušnosti a evidovat jejich manželky a děti do 16 let.

8. září 1939
Major abwehru Helmut `Groscurth` zaznamenal ve svém deníku, že Heydrich kritizoval příliš pomalý postup poprav na okupovaném polském území s tím, že také válečné soudy jednají příliš pomalu. "Lidé musí být zastřeleni nebo pověšeni okamžitě bez řízení... Malé lidi chceme ušetřit, šlechta, popové a Židé se ale musí zabít." Helmuth Groscurth, Tagebücher eines Abwehroffiziers, s. 201.[3]

8. září 1939
Německé noviny uveřejnily první zprávu o uplatnění "Sonderbehandlung". Říšský vůdce SS^{19} a šéf německé policie `Heinrich Himmler` oznámil, že byl předcházejícího dne popraven `Johann Heinen` jako sabotér obrany země. Ve skutečnosti se Heinen jako člověk bez státní příslušnosti bránil pracovat na stavbě protileteckého krytu. Patřil k hnutí "badatelů bible" (Bibelforscher), kteří odmítali brannou službu. Zastřelen byl v koncentračním táboře Sachsenhausenu.

Německá tisková kancelář (DNB) vydala tuto zprávu jako sdělení říšského vůdce SS^{19} a šéfa německé policie. Lothar Gruchmann, Justiz im Dritten Reich 1933-1940. Anpassung und Unterwerfung in der Ära Gürtner, München 1988, s. 677.[47]

8. září 1939
Později již zprávy o uplatňování "Sonderbehandlung" zveřejňovány nebyly, ale tento způsob vraždění se realizoval ve stále rozsáhlejších dimenzích.

9. září 1939
Zvláštní referát v Úřadu říšského protektora se vyjádřil k osnově vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Žádal vypustit ustanovení, že úřad, který rozhodne o vyřazení Žida z veřejných funkcí, může jmenovat jeho nástupce. Důvod: protektorátní úřady by jmenovaly výlučně Čechy.

9. - 15. září 1939
Ústředna pro židovské vystěhovalectví uložila vedení Židovské obce v Praze, aby odevzdalo soupis Židů, kteří jsou polskými státními příslušníky, a těch, kteří jsou sice bez státní příslušnosti, ale dříve byli polskými státními příslušníky.

Uvnitř vedení Židovské obce proběhly diskuse, zda seznamy vydat či nevydat. Předpokládalo se, že okupační úřady tuto evidenci již mají, potřebují ji jen doplnit. Posléze bylo jednomyslně rozhodnuto seznamy předat, ale pokud možno varovat ohrožené, aby se případně mohli ukrýt. Podle odhadu šlo přibližně o tisíc osob. Ruth Bondy odvoláním na týdenní zprávu pražské židovské náboženské obce za dobu 9.-15. září 1939. "Elder of the Jews". Jakob Edelstein of Theresienstadt, s. 154.[45] O jejich dalších osudech: Luděk Přibyl, Osud třetího protektorátního transportu do Niska. In: Terezínské studie a dokumenty 2000, s. 309-346.[48]

12. září 1939
Úřad říšského protektora sdělil, že byla zrušena platnost protektorátních cestovních pasů a že napříště budou cestovní pasy vydávat úřady vrchních zemských radů, oberlandrat [13] ů. Židům byly pasy označeny červeným J (Jude) a mezi jméno a příjmení majitele pasu se vkládalo slovo Israel nebo Sara. Napříště se vybíral poplatek 3 marky za pas a 8 marek za vizum.

Ze zprávy o činnosti oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze u Ústředí pro vystěhovalectví Židů ze 16. září a 2. října 1939. SUA[43] MV[31] D, karton 93.

13. září 1939
Denní zpráva č. 8 hraničního policejního komisariátu v Moravské Ostravě oznámila zatčení pěti Židů a důvody jejich zatčení: "asociální chování k nájemníkovi", "státněpolicejní důvody a poslech zahraničního rozhlasu", "státu nepřátelské výroky", "intimní vztahy k polskému úředníkovi pohraniční po-

licie a podezření z uchování munice polského pohraničního úředníka", "sabotáž opatření vzdušné ochrany". SUA 43 114-287-1.

14. září 1939
Podle protokolu z porady jeho štábu prohlásil Reinhard Heydrich o "židovském problému v Polsku": "Říšský vůdce [SS] předloží vůdci návrhy, které může rozhodnout jen vůdce, neboť budou mít také značný zahraničněpolitický dopad." Institut für Zeitgeschichte München, MA 433, s. 8498-8500.

15. září 1939
Směrnice pro německý tisk, jak má ospravedlnit zákaz vycházení Židů na ulici po 20. hodině: "Všechny místní policejní úřady v říši vydaly takové nařízení s odůvodněním, že se častěji stávalo, že Židé využili zatemnění, aby obtěžovali árijské ženy." Joseph Walk, Das Sonderrecht, s. 305.[19]

16. září 1939
Z hlášení Einsatzgruppe 2, nasazené v Polsku, že v Ciechanově byla "zajištěna listina židovských polských studentů v Praze, kteří se účastnili piklů usilujících o převrat v bývalé ČSR". Biuletyn Glównej komisji badania zbrodni hitlerowskich w Polsce (BGKBZHP 14 sv. XXII (1971)„ dok. 23, s. 90.

16. září 1939
Werner Best z Heydrichova úřadu sdělil ministru Goebbelsovi, že Himmler se schválením Hitlera nařídil státní policii zabavení rozhlasových aparátů Židům, aniž by k tomu bylo vydáno zvláštní nařízení a cokoli zveřejněno. H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 43.[16]

17. září 1939
Sovětská armáda překročila sovětsko-polské hranice a zahájila obsazování části Polska vymezené Sovětskému svazu tajným dodatkem srpnového, německo-sovětského paktu o neútočení.

19. září 1939
V deníku šéfa generálního štábu pozemního vojska Franze Haldera je záznam o rozmluvě, kterou měl generální intendant pozemního vojska Eduard Wagner s Heydrichem: "Flurbereinigung: židovstvo, inteligence, duchovenstvo, šlechta." Podle slovníku slovo Flurbereinigung se překládá jako "rozorání mezí", podle smyslu lze vyložit jako "vyčistění pole ze samého základu". Franz Halder, Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939-1942, sv. I, Stuttgart 1962, s. 79.[49]

20. září 1939
Heydrich vydal nový výnos o zásadách vnitřní bezpečnosti státu za války,

aby odstranil "všechna nedorozumění" vzniklá z jeho výnosu vydaného 3. září. Uvádějí se v něm případy, které nemohou být vyřízeny "obvyklou cestou" a u nichž musí být uplatněno Sonderbehandlung: "...jde o takové události (Sachverhalte), které pro svou zavrženíhodnost, svou nebezpečnost nebo propagandistický účinek vyžadují, aby bez zřetele na osobu nejbezohlednějším postupem (totiž exekucí) byly vymýceny. Takové případy jsou např. sabotážní pokusy, pobuřování nebo rozkládání příslušníků vojska nebo většího počtu osob, křečkování, hromadění zásob ve velkém množství, aktivní komunistická nebo marxistická činnost atd." Heydrich zdůraznil, že jsou to pouhé příklady, které nemají nárok na úplnost. Dojde-li úřadovna nebo řídící úřadovna Gestapa k názoru, že jde o případ, kdy je třeba uplatnit "Sonderbehandlung", okamžitě uvalí "ochrannou vazbu", co nejrychleji (bleskovým dálnopisem) podá zprávu šéfovi bezpečnostní policie (tj. Heydrichovi) a vyčká jeho rozhodnutí. T. Mason, Arbeiterklasse und Volksgemeinschaft, dok. 182, s. 1065-1067.[46]

20. září 1939

V Halderově deníku je záznam o jeho rozhovoru s vrchním velitelem pozemních vojsk Waltherem von Brauchitschem: "Ghetto - myšlenka existuje ve velkém; v jednotlivostech ještě nevyjasněno. Ohled na hospodářské zájmy především." F. Halder, Kriegtagebuch, sv. I, s. 80-82.[49]

21. září 1939

Reinhard Heydrich se sešel na poradě se šéfy úřadů, které mu podléhaly, a s šéfy operativních skupin nasazených na polském území (Einsatzgruppen[3] der Sicherheitspolizei). Těm ještě téhož dne poslal spěšný dopis "Židovská otázka v obsazeném území":

"Odvolávám se na poradu konanou dnes v Berlíně a připomínám ještě jednou, že plánovat celková opatření (tedy konečný cíl) je třeba považovat za přísně tajné. Je třeba rozlišovat mezi:

1) konečným cílem (který vyžaduje delší lhůty) a
2) úseky ke splnění tohoto konečného cíle, (které budou krátkodobě provedeny).

Plánovaná opatření vyžadují nejdůkladnější přípravu jak z technické, tak také z hospodářské stránky."

Za první předpoklad pro dosažení konečného cíle Heydrich považoval urychlenou koncentraci Židů ve větších městech, přičemž měla být za místa koncentrace vybrána jen taková města, která leží buď na železničních křižovatkách nebo alespoň na železničních tratích. Zásadně měly být rozpuštěny všechny židovské obce s méně než 500 členy a koncentračních středisek

nemělo být mnoho, zejména pak v těch územích, o nichž se předpokládalo, že budou "začleněny" jako nové říšské provincie přímo do Německé říše. Hitlerovým výnosem z 10. října 1939 byla takto připojena území Gdaňska, Západního Pruska, Poznaně a Východního Horního Slezska.

Podle Heydrichovy směrnice měla být v každé židovské obci zřízena Rada starších, pokud možno ze zbývajících vlivných osobností a rabínů. Byla plně zodpovědna za exaktní a včasné provedení všech příkazů. Za jejich sabotáž hrozila nejpřísnější opatření. Prvním úkolem Rady starších bylo "pomocné sčítání Židů" v okruhu její působnosti a musela zabezpečit ubytování židovského obyvatelstva, které bude přesídleno z venkova. V městech, kam budou Židé koncentrováni, měla být zřízena ghetta. Sice se vždy mělo přihlížet k hospodářským nezbytnostem, ale mezi bezpečnostně-policejními opatřeními, která "pravděpodobně" budou nutná, byl uveden např. zákaz opouštět ghetto, zákaz vycházet po určité večerní hodině apod.

V Heydrichově pokynech je podrobně vypsáno, jak postupovat při vysídlování židovského obyvatelstva, při vyřazování Židů z hospodářského života a při arizacích, aby "hospodářské zabezpečení obsazených území neutrpělo žádné škody". Die faschistische Okkupation in Polen (1939-1945). Hrsg[6] Werner Röhr, Berlin 1989, dok. 13, s. 120-122. Norimberský dokument PS-3363.[50]

22. září 1939

Ze záznamu majora Helmutha `Groscurth`a s informacemi o jednání Heydricha s vrchním velitelem pozemního vojska `Brauchitsch`em a generálním intendantem `Wagner`em. "Heydrich informuje o zamýšlených opatřeních: Nejprve židovské deportace z venkova do měst v souladu s ministerstvem zemědělství. Přitom musí být zajištěno obdělání půdy. Vůdcové Židů budou zapojeni do tohoto hnutí." U Wagnera pak Heydrich projednával plány podrobněji. Mezi nimi Groscurthe zaznamenal: "Židovský stát pod německou správou u Krakova. Tam též všichni cikáni a ostatní nelibé osoby." H. Groscurth, Tagebücher eines Abwehroffiziers 1938-1940, Anhang I, dok. 14, s. 361-362.[3]

22. září 1939

Židovská náboženská obec v Praze rozeslala všem Židovským náboženským obcím oběžník, v něm z příkazu německých úřadů uložila provést během dvou dnů soupis všech Židů v jejich obvodu, tj. nejen Židů podle náboženství, ale všech, které jsou za takové považováni podle protektorova nařízení o židovském majetku. O každé osobě mělo být na jeho soupisovém listu uvedeno: jméno, příjmení, rok narození, povolání, náboženství, přibližný majetek, adresa, šlo-li o nájemníka, také adresa pronajímatele. Při vyplňování rubriky

“bylo třeba jako přibližný majetek uvést uhrnné jmění jedním číslem, přičemž bylo nutné zahrnout také majetek nemovitý (hodnotou realizační). Z úředního příkazu měla pražská obec obdržet všechny soupisové listy nejpozději v neděli dne 24. září 1939 večer spěšnou poštou. AMK [3]

26. září 1939
Hitler v rozhovoru se Švédem Birgerem Dahlerusem, který v Londýně sondoval možnosti německo-britských mírových jednání, zdůraznil jako předběžnou podmínku, že mu bude ponechána volná ruka v Polsku, aby mohl v příštích nejméně 50 letech kultivovat tato dříve k německému kulturnímu okruhu náležející území. K posílení své argumentace - podle Dahlerusova záznamu - dodal: “...když by on reorganizoval polský stát, také pro Židy by tam mohl být zřízen azyl.” ADAP [1] D, VIII, dok. 138, s. 109-112.[2]

27. září 1939
Toho dne byl zřízen Hlavní úřad říšské bezpečnosti (Reichssicherheitshauptamt), do jehož čela byl jmenován Reinhard Heydrich. Do tohoto hlavního úřadu (RSHA [21]) byla včleněna bezpečnostní policie (tajná státní policie-gestapo a kriminální policie-kripo) a bezpečnostní služba (Sicherheitsdienst [17] , SD [16]).

27. září 1939
Ze zápisu o plenární schůzi Výboru Národního souručenství: Dr. Josef Matoušek uvedl rozpravu o hospodářsko-sociální části programu Národního souručenství a k bodu “očista hospodářství” řekl: “Proto bude hospodářství zbaveno vlivu židovského, což se však v území českém nemůže díti na úkor českého národa.” “Někteří členové upozorňují na neobvyklý postup Gestapa při odebírání radioaparátů Židům a při oznámení zákazu Židům, aby po 8. hodině večerní nevycházeli na ulice. Stalo prý se tak skrze náboženskou obec židovskou s výslovným příkazem nikde ve veřejnosti o tomto postupu nemluvit.” SUA [43] PMR [35] karton 3173.

27. září 1939
Dopis Jana Masaryka britskému ministerstvu zahraničí oznamoval, že z technických důvodů nemohlo emigrovat z Čech a Moravy 1 200 Židů, kteří byli pečlivě vybráni pražským Palestinským úřadem Židovské agentury a kterým byl poskytnut palestinský imigrační certifikát několik týdnů před vypuknutím války. Německé úřady jsou ochotny - bez ohledu na válku - umožnit jim emigraci i nyní. Masaryk prosil britskou vládu, aby tyto osoby považovala i nadále za potencionální obyvatele Palestiny a aby jim neodmítala pohostinnost Židovské národní domoviny, která jim byla přislíbena individuálně

poskytnutím palestinským certifikátem.

29. září 1939
O své rozmluvě s `Hitler`em si do deníku zapsal `Alfred Rosenberg`: "Chce nyní stanovené území rozdělit do tří pásem:

1. Mezi Vislou a Bugem: celé židovstvo (také z Říše) stejně jako všechny nějak nespolehlivé elementy. Na Visle nepřekonatelný Východní val - ještě silnější než na západě.

2. Na dosavadní hranici široký pás germanizace a kolonizace. Tam bude velký úkol pro celý národ: vytvořit německou obilnici, silné rolnictvo, dobré Němce z celého světa [tam] přesídlit.

3. Mezitím polská "státnost". Zda po desetiletích bude možné dále posunout osidlovací pás, to musí ukázat budoucnost."

Das politische Tagebuch Alfred Rosenberg 1934/35 und 1939/40. Hrsg[6] H.G. Seraphim, Mnichov 1964, s. 98-99.[51]

29. září 1939
Z Eichmannova záznamu je zřejmo, že župní vedoucí NSDAP[9] v Katovicích `Josef Wagner` zamýšlí vysídlit ca. 60 000 Židů ze svého teritoria. Představitelé wehrmachtu - okupovaná polská území byla tehdy ještě pod vojenskou správou - prohlásili, že nejsou s to vysídlení zabezpečit, že je to výlučně věcí civilních [okupačních] úřadů. Chtěli být jen včas o vysídlení informováni. SUA[43] 100-653-1.

Konec září 1939
Ilegálně vycházející časopis V boj[43], uveřejnil v čísle 22 tuto zprávu: "Židovské přijímače. Kdy dojde na naše přijímače, pane `Gregory`? V neděli dne 24. září musili všichni Židé v oblasti Čech a Moravy odevzdávat rozhlasové přijímače. Odevzdávali je v synagogách, kde je házeli na hromadu jako smetí. Mnohé krásné stroje budou takto úplně ničeny. Zároveň byla Židům oznámena další pohroma. Soupis jejich jmění. Co bude následovat, dovede si každý dobře představit. Co jiného lze očekávat od vyděračů a pirátů." V příštím čísle časopisu se psalo: "Demonstraci Pražáků proti poněmčování elektrických drah vylíčil mělnický rozhlas jako demonstraci proti Židům. Češi prý nechtějí jezdit se Židy v elektrikách. Dokonce se připravuje zákaz dopravy Židů elektrikou." V boj. Edice ilegálního časopisu, sv. 4, s. 635 a sv. 5, s. 667.[43]

Konec září 1939
Tajně vydané Rudé právo uveřejnilo článek "Odpovězte bojkotem na per-

versní protižidovská nařízení". Komentuje v něm "vydaná na nátlak německých úřadů nestydatá, v duchu norimberských zákonů sestavená protižidovská nařízení, jimiž mají být Židé úplně vyloučeni z veřejného života a ze společnosti. Zůstane provždy hanbou, že se našli čeští úředníci jako v Praze policejní ředitel Charvát, kteří propůjčili své jméno na hanebné protižidovské vyhlášky." Časopis zdůrazňoval: "Lidé budou nakupovati tam, kde dosud nakupovali. Budou se s židovskými občany stýkat tak, jako se dosud stýkali. Budou tak jako dosud státi s nimi v jednotné frontě proti společnému nepříteli. Český národ se o svou rasu nebojí a nástrojem v rukou nepřítele se nestane." Rudé právo 1939-1945. Praha 1971, s. 31.

Září 1939
Podle zprávy oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze nebyl v tomto měsíci vypraven žádný transport židovských vystěhovalců. Mimo transport jich odjelo 38. SUA[43] MV[31] D, karton 93.

1. října 1939
V článku Oty Fischera Statistický přehled židovského obyvatelstva v Protektorátu Čechy a Morava ke dni 1. října 1939, uveřejněném v časopise Jüdisches Nachrichtenblatt (Židovské listy) 1. prosince 1939, se uvádí: Podle soupisu osob, které jsou považovány za Židy podle nařízení z 21. června 1939, bylo v Protektorátu ke dni 1. října 1939 celkem 90 147 Židů, z toho bylo 80 319 (89,1 %) mojžíšského vyznání a 9 828 (10,9 %) jiného náboženského vyznání. K tomu poznamenal: "Tyto statistiky jsou jen potud správné, pokud židovské náboženské obce Židy nežidovského vyznání statisticky zachytily. Židé u židovských náboženských obcí nepřihlášení nejsou zde zahrnuti."

2. října 1939
Heydrich na poradě svého štábu řekl, že v prostoru za Varšavou a kolem Lublina má být zřízena "přírodní rezervace" nebo "říšské ghetto", do něhož budou umístěny politické a židovské elementy, které budou muset být vysídleny z budoucích německých žup.

Heydrich měl na mysli okupovaná polská území, která byla krátce poté, Hitlerovým rozhodnutím z 8. října, "včleněna do svazku Německé říše" a kde byly zřízeny nové říšské župy, které byly později pojmenovány Gdaňsk-Západní Prusko a Wartská země (Wartská župa). Reichsgesetzblatt[20], 1939, s. 2042-2043. Die faschistische Okkupationspolitik in Polen (1939-1945), dok. 20., s. 127-129.[50]

2. října 1939
Z materiálů pro situační zprávu pražského oberlandrat[13] a za září: "Propuš-

těním mnoha Židů z árijských obchodů a zmenšenými možnostmi výdělků, které ještě mají Židé uprchlí ze Staré říše, vzniká nebezpečí, že se v Praze vytvoří židovský proletariát. Jak jsem slyšel, už se stalo, že Židé chodili v žebrotě ke dveřím." SUA 43 URP 44 I-Ia 1803, karton 279.

6. října 1939
Mezi úkoly, které vyplývají z rozpadu polského státu, vyhlásil `Hitler` ve svém projevu v říšském sněmu za nejdůležitější: zavést v německé zájmové sféře "nový pořádek etnografických poměrů, to znamená přesídlení národností, aby na konci vývoje vznikly lepší dělící linie mezi nimi, než je tomu dnes." K tomuto úkolu podle Hitlera patřil také "pokus o pořádek a uspořádání židovského problému". Max Domarus, Hitler. Reden und Proklamationen. II. Untergang (1939-1945), Neustadt a.d. Aisch 1983, s. 1383 a 1391.[18]

6. října 1939
`Adolf Eichmann` si zaznamenal tento příkaz svého nadřízeného, šéfa Gestapa, Heinricha `Müller`a:

"U příležitosti rozhovoru s SS-Oberführerem Müllerem 6. 10. 39 nařídil SS-Obf. Müller následující:

1) Navázání kontaktu se služebnou gauleitera `Wagner`a - Katovice. Jednání s touto úřadovnou ohledně odsunutí 70-80 000 Židů z katovického okresu.

   Tito Židé mají být nejprve odsunuti východním směrem za Vislu. Totéž se všemi tam se nacházejícími židovskými přistěhovalci z Polska, kteří tam hledali úkryt v souvislosti s událostmi poslední doby.

   Tato činnost má sloužit především k získání zkušeností, aby na základě takto získaných zkušeností mohla se uskutečnit evakuace větších mas.

2) SS-Obf. `Müller`ovi je třeba denně podávat zprávu cestou FS [dálnopisem]."

SUA 43 106-653-1. Fotoreprodukce in: Nazi-Dokumente sprechen. Hrsg 6 v. Rate der jüdischen Gemeinden in den böhmischen Ländern (Praha) und vom Zentralverband der jüdischen Gemeinden in der Slowakei (Bratislava). Redaktion Rudolf Iltis. Praha 1965, nestránkováno.[52]

6. října 1939
K tomu: Miroslav Kárný, Tábor Nisko a plán "říšského ghetta". In: Nisko 1939/1994. Akce Nisko v historii "konečného řešení židovské otázky", Ostrava 1995, s. 106-117.[53] Miroslav Kárný, Nisko in der Geschichte der Endlösung.

In: Judaica Bohemiae, XXIII, 1987, 2, s. 69-84.[54]

7. října 1939
Hitler vydal tajný výnos o "upevnění německé národnosti", kterým pověřil Heinricha Himmlera posláním zabezpečit návrat a usídlení zahraničních Němců, vytvářet nová německá osídlení v rámci jeho zájmových hranic a "vyloučit škodlivý vliv takových národnostně cizích částí obyvatelstva, které představují nebezpečí pro Říši a pro německé národní společenství". Himmler jako říšský komisař pro upevnění němectví dostal tím plné moci k realizaci deportačních plánů, které měly krutě postihnout židovské, polské a cikánské obyvatelstvo. Norimberský dokument 686-PS. Die Vergangenheit warnt, dok. 4, s. 49-50.[55]

8. října 1939
V úzkém kruhu Hitler vyjádřil uspokojení, že se již začala vytvářet velkoghetta jako v Lublinu a Lodži. Bude však třeba vytvářet další, nejlépe na bývalých cvičištích nebo pevnostech. Tam měli Židé dostat samosprávu. "V Německu se takové uspořádání zanedbalo," řekl Hitler. S Himmlerem a Heydrichem chtěl rozvážit, nakolik by se tímto způsobem, tj. ghettoizováním, dala největší část židovského obyvatelstva odsunout buď to na polské území nebo do Protektorátu. Heeresadjutant bei Hitler. Aufzeichnungen des Majors Engel. Hrsg 6 Hildegard von Kotze, Stuttgart 1974, s. 65-66.[56]

9. října 1939
V důvěrné informaci pro německý tisk sdělilo říšské ministerstvo propagandy, že se vytváří německá zájmová oblast v Polsku a zřizuje židovský rezervát, do kterého mají být umístěni všichni němečtí Židé. Uwe Dietrich Adam, Judenpolitik im Dritten Reich, Düsseldorf 1972, s. 253.[57]

9. října 1939
Téhož dne v Moravské Ostravě Adolf Eichmann se svými spolupracovníky Hansem Güntherem, Theodorem Danneckerem a Aloim Brunnerem projednával s vedoucím tamní úřadovny Gestapa Gerhardem Wagnerem co nejdřívější vypravení jednoho židovského transportu z Ostravy a jednoho z Katovic, které měly být jakýmsi předvojem (Vorkommando) a připravit přijetí dalších transportů v prostoru Rozvadow - Annopol - Krasinik jihovýchodně od Lublina.

Vybudovaná baráková vesnice měla posloužit jako průchozí tábor pro transporty, které budou následovat. Na rozdíl od pozdějších transportů, při nichž se neměl brát zřetel na věk a pohlaví, do těchto prvních dvou transportů měli být zařazeni výhradně "málomajetní, mužští, plně práceschopní Židé". Mezi nimi židovští inženýři, stavitelé, řemeslníci všeho druhu a nejméně

10 lékařů s úplnými ambulancemi. K zajištění tohoto "vzorového transportu" (Mustertransport) mělo být zajištěno přistavení dostatečného počtu nákladních vagonů. Záznam o poradě, pořízený `Theodorem Danneckerem`, komentoval: "Tedy, teď je to venku: "vzorový transport"- musíme jen koukat, jak zajíc běží. Poběží-li správně, mohou další transporty následovat, protože také říšský protektor (svobodný pan `Konstantin von Neurath`) dal znovu, jak z jednoho dokumentu jednoznačně vyplývá, svůj souhlas k přesídlení protektorátních Židů". Šéf bezpečnostní policie a bezpečnostní služby u říšského protektora `Franz Walter Stahlecker` totiž ohlásil ostravské úřadovně Gestapa, že říšský protektor Neurath "znovu dal svůj souhlas k přesídlení protektorátních Židů". Kladl si jen podmínku, že v Polsku pracující přijímací a rozdělující organizace musí "bezvadně fungovat".

11. října 1939
Téhož dne `Eichmann` spolu s `Hans Günther`em jednali v Katovicích s vedoucím župního úřadu NSDAP [9] `Rodenem` o pomoci stranických služeben při připravovaných deportacích. Eichmann jej informoval, že po vypravení dvou transportů z Ostravy a z Katovic ke stavbě táborových baráků předloží `Heydrich` zprávu o získaných zkušenostech, která pravděpodobně bude postoupena vůdci. Pak se bude muset vyčkat, až se nařídí generální odtransportování Židů. Zatím - podle Eichmanna - Hitler nařídil "převrstvení" 300 000 Židů žijících v Německu a Rakousku. Příštího dne - 10. října - `Eichmann` všechno řečené Rodenovi opakoval přímo župnímu vedoucímu NSDAP [9] Josefu Wagnerovi a projednal s ním budoucí postup deportací. `Wagner` uvítal, že budou centrálně organizovány. Záznam o poradě Theodora Danneckera: in: Nazi-Dokumente sprechen.[52] SUA [43] 100-653-1.

10. října 1939
Ředitel úřadu vídeňské Izraelitské náboženské obce Dr. `Josef Löwenherz` dostal od SS-Obersturmführera Rolfa `Günthera` z Ústředny pro židovské vystěhovalectví za úkol vypravit první transport do Polska, do kterého mělo být zařazeno 1 000 až 1 200 práceschopných mužů, hlavně řemeslníků, zvláště truhlářů, tesařů a techniků, kteří s sebou měli vést dřevozpracující stroje, pily, sekery, kladiva, hřebíky a také stravu na tři až čtyři týdny. Do transportu měli být zařazeni pouze chudí Židé. Všem bylo povoleno prodat svůj nábytek a jiné věci, ale s sebou do transportu vzít jen 100 marek. Za každého měla být složena paušální částka 5 000 marek ke krytí transportních nákladů.

Protože mnoha vídeňským Židům, zbaveným materiálních předpokladů své lidské existence a vystaveným krutému pronásledování a týrání antisemitskými krajany, se mohla zdát výhodnější perspektiva přežití v au-

tonomním židovském osídleneckém území jižně od Lublina - v naději, že tam najdou práci, potravu a přístřeší. Vždyť ve vyhlášení vídeňské židovské obce se opakovaly sliby "kompetentních míst", tj. Ústředny pro židovské vystěhovalectví, že se tam budou moci volně usídlovat a vybudovat si svou existenci. Představitelé místních židovských organizací jsou údajně budou k dispozici. V informačním letáku židovské obce byl připravovaný transport vydáván za cestu k nastoupení "kolonizátorských prací".

Přihlásilo se 830 dobrovolníků, z nichž část musela být vyřazena, protože nevyhovovala svým věkem nebo z jiných důvodů. První transport měl odjet 18. října, ale byl odložen o dva dny. Doron Rabinovici, Instanzen der Ohnmacht. Wien 1938-1945. Der Weg zum Judenrat, Frankfurt a.M. 2000, s. 197-201.[58]

11. října 1939
Na `Eichmann`ův rozkaz uveřejnila ostravská židovská náboženská obec v ostravském vydání Českého slova vyhlášku, že všichni Židé bydlící v obvodě její působnosti jsou povinni vyzvednout si toho dne dotazníky v úředních místnostech obce. Všichni pak museli tyto vystěhovalecké dotazníky vyplnit a podepsat prohlášení, že se "za účelem svého vystěhování dobrovolně hlásí k přeškolení". Připravovaný transport byl totiž Gestapem falešně vydáván jako příprava na vystěhování v "přeškolovacím táboře". SUA[43] 100-355-24.

9. října 1939
Židovská obec v Moravské Ostravě dostala rozkaz Gestapa sestavit do 12 hodin příštího dne seznam osob, které se "dobrovolně" hlásí k přeškolení. Na listině předložené podle rozkazu bylo 1 038 osob ve věku od 17 do 55 let. Tento počet však nestačil.

12. října 1939
Moravskoslezský deník uveřejnil tuto zprávu: "Náboženská obec židovská v Mor. Ostravě oznamuje: K přeškolení, případně k přípravě k stěhování musejí se všichni Židé, mužského pohlaví, hlásit v úterý 17. 10. 1939 o 8. hodině ranní v jízdárně v Mor. Ostravě, Vítkovická ulice (kostel Don Bosco). Nedostavení má v zápětí státně-policejní opatření." Podobnou zprávu uveřejnilo i České slovo. Oba listy zprávu uveřejnily i příští den, kdy ji přinesl i Mährisch-Schlesische Landeszeitung, a to s dodatkem: "Uveřejnění předchozí vyhlášky se koná se souhlasem Tajné státní policie." Výzva byla pak opakovaně uveřejňována až do 16. října. SUA[43] 100-355-24.

12. října 1939
Židovská obec vydala ještě interní vyhlášku. Posunovala se v ní hodina nástupu a ukládalo se nastoupit podle abecedy.Všichni měli přijít úplně vy-

baveni na cestu, protože teprve na místě samém se mělo rozhodnout, které osoby do tábora odjedou a které nikoli. Bylo povoleno vzít s sebou batoh, chlebník a kufřík, proviant na dva až tři dny a peněžní hotovost do 3 000 K nebo do 300 marek. K rekonstrukci těchto událostí 11. a 12. října: dopisy prezidia ministerské rady ministerstvu vnitra ze dne 20. října a 5. listopadu 1939 (SUA 43 PMR 35 S, karton 588) a bohatá dokumentace v SUA 43 100-658-1, 100-653-1a, 100-355-24.

12. října 1939
`Eichmann` s SS-Oberführerem `Stahleckerem` odletěli z Moravské Ostravy do Krakova s cílem vyhledat vhodné místo pro zřízení "barákové vesnice", která se měla stát průchozím táborem pro evakuované Židy.

13. října 1939
`Eichmann` nařídil, aby vídeňští židovští funkcionáři `Berthold Storfer`, `Julius Boschan`, `Richard Friedmann`, `Benjamin Murmelstein` a `Mauricy Grün` se v pondělí hlásili v Moravské Ostravě v úřadovně státní policie u SS-Hauptsturmführera `Günthera`, protože se zúčastní prvního transportu. Měli si vzít s sebou oblečení a prádlo na dobu nejméně čtyř týdnů. Podobný příkaz adresovala příštího dne Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze Jakobu `Edelsteinovi`. Nazi-Dokumente sprechen. Fotokopie, nestránkováno.[52]

14. října 1939
Z dopisu šéfa bezpečnostní policie (z pověření podepsán `Lischka`) říšskému ministerstvu zahraničí o židovském vystěhovalectví Na dotaz Mezinárodního Červeného kříže z 26. září 1939 sděluji, že Židům v Německu, kteří se chtějí vystěhovat, není nijak bráněno, ale naopak jako dříve je jejich vystěhování žádoucí. Dosavadní pokusy Říšského sdružení Židů v Německu vejít ve styk s Červeným křížem však odmítáme, "aby se zabýváním Červeného kříže záležitostmi židovského vystěhovalectví nesnižovaly jeho vlastní úkoly". IfZ 25 , Dokument Eichmann 1562.

14. října 1939
Elaborát o zásazích okupačních úřadů do autonomie Protektorátu, vypracovaný ministerstvem vnitra, zredigovaný pracovníky kanceláře prezidenta Emila Háchy a doplněný ministrem `Jiřím Havelkou`, připravený pro Háchovo jednání s `Neurathem`, konstatoval: "Velké škody utrpěl český národ u příležitosti řešení židovské otázky. Vláda Protektorátu řešila problém arizace ve vládním nařízení ze dne 21. března 1939, č. 87 Sb.z.a n., podle něhož se dosazovali do židovských podniků vnucení správci a důvěrníci. Byl to účinný krok k odstranění židovského elementu z hospodářského života, po němž byla připravována další legislativní opatření o židovské otázce.

Usnesené osnovy vládních nařízení však uvázly do dnešního dne na úřadě říšského protektora, bez jehož souhlasu nesmějí být publikovány." Místo toho vydal říšský protektor vlastní nařízení: "Byla v něm volena co nejširší definice židovského majetku, postihující i takové podniky, kde účast Žida na správě jest zcela podřadného významu (jediný člen představenstva právnické osoby). Neblahé důsledky tohoto právního stanoviska pro české hospodářství vyplývají z toho, že provádění této normy se svěřuje jen říšským orgánům, jejichž důvěrníci nahrazují správce dosazené administrativou protektorátní. Tak se dostávají pod německou správu a do německých rukou i podniky budované z českého kapitálu a z české práce.

Nařízení o židovském majetku se tak stává prostředkem germanizace pod pláštíkem arizace. Nejsou řídké případy, že Židé dostali příkaz, aby se odstěhovali z místa svého pobytu, čímž jim bylo znemožněno disponovati majetkem, a pak byl na ně vykonáván nátlak, aby majetek převedli do německých rukou." Dokumenty z historie [19] československé politiky 1939-1943, sv. 2, dok. 365, s. 464-465.[22]

15. října 1939
`Eichmann` telegrafoval do Ostravy, že vypravované transporty pojedou do železniční stanice Nisko nad Sanem.

16. října 1939
Židovská obec ve Frýdku-Místku dostala v poledne příkaz Gestapa, aby zajistila nástup všech mužů od 14 let bez omezení věku za účelem zařazení do transportu odjíždějícího příštího dne 17. října.

První deportační transport z protektorátního území byl soustředěn v ostravské jízdárně a navagonován.

17. října 1939
U `Hitlera` byly projednány zásady německé okupační politiky v Polsku. V Generálním gouvernementu, zřízeném na okupovaném polském území, které nebylo "začleněno" přímo do Říše, měl vládnout generální guvernér `Hans Frank`. Jaké poslání mu bylo přisouzeno, je zřejmo z deníku šéfa generálního štábu pozemního vojska `Franze Haldera`, který je označil za "Teufelswerk", ďábelské dílo. V deníku majora Helmuta `Groscurtha` se přímo píše: "V Generálním gouvernementu má ministr Frank převzít správu a tam "vyhlazovat"(ausrotten)." Z hlediska "Akce Nisko" byla rozhodující Hitlerova směrnice, že do Generálního gouvernementu měli být přednostně vysídlováni Židé a Poláci z nových říšských žup, vartské a západopruské. Vysídlení měli uvolnit místo německým přesídlencům z pobaltských republik, kteří se odtud stěhovali na základě německo-sovětské smlouvy. Tím byla "Akce Nisko"

fakticky zrušena. Franz Halder, Kriegstagebuch, Bd. I, s. 107.[49] Helmuth Groscurth, Tagebücher eines Abwehroffiziers 1938-1940, s. 298.[3]

18. října 1939
Ostravská pobočka Ústředny pro židovské vystěhovalectví ohlásila: "Včera navagonování Židé odjeli dnes ráno v 8.30 hodin bez incidentu směrem na Jaroslav do cílové stanice Nisko. Z původních 916 Židů bylo 5 starých Židů (stáří nad 60 let) pro nemoc opět vyloženo, takže skutečný stav Židů v transportním vlaku č. 760 byl 901.

Před odjezdem vlaku uskutečnil strážní doprovod vizitaci na cenné předměty, a to na zlato a stříbro s výjimkou snubních prstenů a kapesních hodinek. Odvedené šperky, a to také několik starých stříbrných mincí mezi nimi, byly předány vedení transportu s údaji o dřívějším majiteli, místu jeho narození a číslu vagonu." Ostravská úřadovna Gestapa svolala zástupce ostravských novin, kde jim bylo sděleno, že nejde ani o vystěhování Židů z ostravské oblasti, jak napsal německý list Mährisch-Schlesische Landeszeitung, ani o jejich "odsunutí", ale "pouze o převrstvení", že "Židé, kteří dnes odjeli transportem, odcházejí pouze na převrstvení, jsou ve svém jednání neomezeni a také nejsou pod nějakým dohledem úřadů". Jde o přípravu k vystěhování: "Sídelní oblast se nachází na říšskoněmeckém výsostném území, a Židům také nebude bráněno odtud se vystěhovat". Všechny noviny byly vyzvány, aby všechny články o Židech projednaly předem s úřadovnou Gestapa. Nazi-Dokumente sprechen, nestránkováno.[52]

18. října 1939
Gestapo[5] velmi dbalo, aby vypravení transportu proběhlo bez velké pozornosti a zejména bez projevů sympatií k deportovaným, kteří se k transportu měli dostavit "ohne Anhang", bez doprovodu. Přesto k projevům solidarity došlo v takové míře, že je zaznamenalo zpravodajství, které vydávala berlínská centrála sicherheitsdienstu pro nejvyšší nacistickou elitu:

"V Moravské Ostravě došlo 18. 10. u příležitosti transportu více než 1 000 mužských Židů, kteří byli posláni do Polska, na okraji příjezdové silnice k nádraží k hlasitým projevům sympatií Čechů a židovských žen s těmito Židy." Meldungen aus dem Reich, Bd. II, Herrsching 1984, s. 380-381.[59]

18. října 1939
Židovská náboženská obec v Praze vydala všem Židovským náboženským obcím pokyny k registraci Židů, která byla nařízena Ústřednou pro židovské vystěhovalectví. Za dva hlavní úkoly registrace bylo stanoveno:

1) Sepsání jmenovitých listin (Namenslisten), ve kterých každá osoba dostala číslo.

2) Založení osobní karty a soupisu majetku s každou jednotlivou osobou. Jmenovité listiny - po jejich přezkoumání krajskými náboženskými obcemi - musely být nejpozději 28. října v rukou pražské Židovské náboženské obce.

   Podrobnější pokyny byly stejnou cestou vydány ještě 29. října.

19. října 1939
Transport z Moravské Ostravy sice směřoval do železniční stanice Nisko nad Sanem, ale vlastní tábor byl zřizován na druhém břehu řeky na území obce Zarzecze. Podle svědectví jednoho z účastníků transportu
MUDr. `Eduarda Taskiera` promluvil k nim `Adolf Eichmann`. Z jeho řeči usoudili, "že se nejedná o nějaký přesídlovací tábor, nýbrž že ve skutečnosti jde o likvidaci velkých skupin obyvatelstva, ke které má dojít mezi řekami Sanem a Bugem". Eichmann prohlásil, že v tomto prostoru má být koncentrováno přibližně půldruha milionu osob. Siegfried Einstein, Eichmann, Chefbuchhalter des Todes, Frankfurt a.M. 1961, s. 28-29.[60]

20. - 23. října 1939
Jen první ostravský transport přijel do základního tábora celý, ale krátce poté byli i vězňové tohoto transportu podrobeni selekci a v táboře směli zůstat pouze ti, kteří byli potřební pro jeho výstavbu a provoz. Ostatní byli postupně z tábora vyhnáni, někdy zcela drastickými způsoby - doprovázeni střelbou a výhrůžkou zastřelením, jestliže se vrátí. Byli vyzýváni, aby překročili německo-sovětskou demarkační čáru, což se podařilo jen části z nich.. Deportovaní se pak bez prostředků pohybovali v cizí zemi, zpustošené válkou, kde řádily a loupily bandy kriminálních živlů. Podobný osud měly dva transporty vypravené do Niska z Vídně - 20. a 23. října.

Ze svědecké výpovědi `Maxe Bognera` v procesu proti `Eichmann`ovi 27. dubna 1961: "Noc z 19. na 20. jsme strávili pod širým nebem. Ráno 20. byl nařízen náš apel. [...]

Byla nás část z 1 000 lidí, jedna skupina zůstala dole, aby vyložila vagony. Při apelu byly opět kladeny otázky, kdo byl nad 40 let starý, kdo obchodník, kdo advokát. Přibližně 250 lidí bylo dáno stranou. Poté, co si vzali zavazadla, byli odvedeni Gestapem. Na naši otázku, co se s nimi děje, řekl nám táborový velitel `Post`, že tito lidé budou bydlet v okolí, dokud nepostavíme domy. Pak se vrátí. Později jsme se dozvěděli od lidí z vesnice Fechnice, že naši lidé byli Gestapem hnáni přibližně šest, sedm kilometrů daleko. Potom stříleli do vzduchu a řekli těm lidem: "Kdo z vás se tu ještě nechá vidět, bude zastřelen." Mezitím jsme začali stavět barák pro cirka 600 zbylých Židů.

Do večera byl barák hotov, střecha asfaltována. To bylo v první době ubytování pro 600 vězňů v Nisku." Bernd Nellessen, Der Prozess von Jerusalem. Ein Dokument. Düsseldorf, Wien 1964, s. 81.[61]

20. - 23. října 1939
Účastník prvního vídeňského transportu `Josef Chahan` vypovídal v procesu proti Gestapákovi `Erichovi Rajakowitschovi` o tom, co se dálo poté, když byli po příjezdu do Niska vyhnáni z vlaku: "V táboře jsem nebyl. SS[19] nám ukázali směr a prohlásili: Tam je zaslíbená zem, tam čekají vaši bratři. Potom stříleli do vzduchu a my museli běžet. Běželi jsme přes demarkační linii do Rusy obsazeného Polska." Karl Stadler, Österreich 1938-1945 im Spiegel der NS-Akten. Wien, München 1966, s. 285-286.[62]

20. - 23. října 1939
Tábor nesl jméno "Ústředna pro židovské přesídlení v Nisku nad Sanem" (Zentralstelle für jüdische Umsiedlung). S prvním ostravským transportem přijela i skupina funkcionářů pražské a vídeňské židovské obce, mezi nimi pozdější židovští starší (Judenaltester[7]), `Jakob Edelstein` a Benjamin `Murmelstein`, kteří měli připravit přesídlovací akci. Ukázalo se, že Židovská rada v Lublině vůbec nevěděla nic o tom, že by se v jeho okolí měl zřídit "židovský rezervát", ale nevěděl o tom ani lublinský velitel, vysoký důstojník SS[19], Strauch, který pohoršen okamžitě rozkázal židovské delegaci, aby se vrátila do Niska. Doron Rabinovici, Instanzen der Ohnmacht, s. 206-207.[58]

20. října 1939
Do Niska odjel první transport z Vídně. Hlášení vídeňského Gestapa z 25. října k tomu uvádí: "20. října 1939 odjel první transport s 914 Židy z Aspangeského nádraží do území východně od Niska n. Sanem. Je plánováno, že z Ostmark[11] y [Rakouska] budou odeslány do tohoto území 2 až 3 transporty Židů, kteří se tam usídlí. Do příštích transportů budou přibrány také ženy a děti. Přípravy na přijetí Židů v Nisku jsou již hotovy." Karl Stadler, Österreich 1938-1945, s. 285-286.[62]

20. října 1939
Ostravský denní tisk uveřejnil vyhlášku židovské náboženské obce v Moravské Ostravě, že všechny židovské ženy v jejím obvodu ve věku 17 až 55 let mají povinnost hlásit se toho dne v místnostech židovské školy v Kostelní ulici "za účelem podání informací". Připojen dodatek, že se tak děje se souhlasem Gestapa. Lze předpokládat, že se jim měly dostat uklidňující informace o osudu transportu mužů, o němž kolovaly v Ostravě znepokojivé zprávy, případně i informace o připravovaném transportu ostravských žen. SUA[43] 100-355-24.

20. října 1939
Zpráva vedoucího Ústředny pro židovské vystěhovalectví Hanse Günthera zaznamenala pozoruhodnou demonstraci solidarity, která se tehdy v Kostelní ulici odehrála: "Před schůzovou místností zaujaly postavení Češky, aby zabránily Židovkám ve vstupu. Volaly na Židovky, že nejdříve se zamýšlí odtransportovat Židy, pak přijdou na řadu Češi." Zpráva H. Günthera "In Mährisch Ostrau umherlaufende Gerüchte" (V Moravské Ostravě kolující pověsti) z 23. října 1939. SUA[43] 100-653-1.

20. října 1939
Prezidium ministerské rady sdělovalo ministrovi vnitra, že stěhování Židů z Ostravy do Haliče má být provedeno a skončeno do konce roku a že podle informací z kruhů pražského Gestapa jde o součást celostátní akce, jež se uskuteční v celém Protektorátu s největším urychlením. SUA[43] PMR[35] S, karton 588.

20. října 1939
Téhož dne došel do Moravské Ostravy telegrafický pokyn Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (RSHA[21]) o zastavení dalších židovských transportů, jak sdělil vedoucí brněnské řídící úřadovny Gestapa Günther Hermann s tím, že nemá odjet ani druhý, už připravovaný transport. Záznam Odtransportování Židů do Polska z 21. října 1939. Nazi-Dokumente sprechen, nestránkováno.[52]

23. října 1939
Nařízení říšského protektora, zastoupeného K.H. Frankem, stanovilo, že služební smlouvy všeho druhu se židovskými zaměstnanci mohou být vypovězeny k prvnímu každého měsíce. Uplynutím šestitýdenní výpovědní lhůty zanikly všechny nároky z vypovězené smlouvy, zvláště také na odbytné a zaopatřovací platy. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, Nr. 34, 11. 11. 1939, s. 281-282.[38]

24. října 1939
V polském Wloclawku bylo poprvé ve 20. století zavedeno veřejné označení Židů.

24. října 1939
Eichmann telefonem z Berlína sdělil do Ostravy, že další transporty z Protektorátu "k převrstvení" jsou až na další zastaveny. V záznamu o tomto rozhovoru se píše : "Protože v Mor. Ostravě již poměrně daleko pokročily přípravné práce pro příští transport a velký počet Židů, kteří chtěli útěkem opustit M. Ostravu, byla mezitím zatčena, bylo poproseno, aby se chránila prestiž zdejší státní policie, umožnit vypravení alespoň jednoho transportu

k dispozici stojících mužů. SS-HStuf. Eichmann byl s tím srozumněn, že počet až 400 mužských Židů může být odtransportován. Zamýšlí se, tento dílčí transport připojit k transportu, který odchází v pátek, 27.X. 1939, z Katovic." Nazi-Dokumente sprechen, nestránkováno.[52]

25. října 1939
Podle zprávy Gestapa, hraničního policejního komisariátu v Moravské Ostravě, měl být toho dne odeslán transport ostravských židovských žen, který však byl zásahem Hlavního úřadu říšské bezpečnosti odložen. Avšak po zprávě, že se tento transport chystá, došlo k neuspořádanému útěku Židů. V důsledku obsáhlých bezpečnostních opatření, do nichž byla zapojena i česká policie, bylo dosud zadrženo na 90 osob. Ženy a děti byly po zjištění a přezkoumání jejich personálií propuštěny, 29 mužů bylo zatčeno a budou zařazeni do příštího transportu. SUA 43 114-286-2.

26. října 1939
Z Vídně odjel do Niska druhý transport s 672 vězni.

27. října 1939
Z Moravské Ostravy odjel do Niska druhý transport se 322 osobami.

28. října 1939
V tento výroční den založení Československé republiky, který byl tradičně národním svátkem, protektorátní vládou zrušeným, proběhly v Praze a na jiných místech Protektorátu masové demonstrace. Při jejich potlačování byl zastřelen horník `Otakar Sedláček` a těžce zraněn student mediciny `Jan Opletal`, který svému zranění podlehl 11. listopadu.

30. října 1939
Oběžník stranické kanceláře NSDAP 9 informoval o právě vydaném Himmlerově výnosu, že všichni Židé, kteří okamžitě neuposlechnou nějaké nařízení anebo projeví "státu škodlivé chování", mají být okamžitě zatčeni a posláni do koncentračního tábora. Verfügungen - Anordnungen - Nekanntmachungen. Hrsg 6 von der Partei-Kanzlei, II, s. 130-131. Cit. H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 43.[16]

30. října 1939
`Himmler` ve své funkci říšského komisaře pro upevnění německé národnosti vydal své nařízení 1/II, které stanovilo plán přesídlovacích akcí. Do konce února 1940 měli být z bývalých polských, tehdy už do Německa anektovaných území, vysídleni do Generálního gouvernementu všichni Židé a také celé kategorie Poláků (z provincie Gdaňsko-Západní Prusko všichni "kongresoví Poláci", jinak zvlášť nepřátelské části polského obyvatelstva). Text

nařízení: BGKBZHP[14] XII (1960), dok. 2, s. 9 F.

30. října 1939
Příštího dne na pracovní poradě v Lodži generálního guvernéra Hanse Franka konstatoval přítomný představitel Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Bruno Streckenbach, že tedy během čtyř měsíců, do konce února 1940, by mělo být do Generálního gouvernementu vysídleno na 1 000 000 lidí.

Rozsah těchto vysídlovacích akci znemožňoval zahrnout do deportací ještě i protektorátní, německé a rakouské Židy. Das Diensttagebuch der deutschen Generalgouverneurs in Polen. 1939-1945. Hrsg[6] Werner Präg u. Wolfgang Jacobmeyer, Stuttgart 1975, s. 52-53.[63]

Říjen 1939
Ilegálně vycházející časopis V boj uveřejnil ve svém 24. čísle tuto zprávu: "Zabírání domů v Praze. Gestapo[5] v Praze zabírá mnoho domů pod záminkou, že běží o majetek Židů, kteří se vystěhovali. Přitom si počíná způsobem tak neurvalým, že vypovídá z domů všechny nájemníky a to se lhůtou 14denní. Tímto způsobem bylo v posledním měsíci v Praze zabráno 68 domů, z nichž bylo vypovězeno na 6 000 osob. Tito lidé, většinou Češi, jsou namnoze bez přístřeší, protože při rostoucím nedostatku malých bytů nemohou najíti byty náhradní." [43]

Říjen 1939
Podle zprávy Palestinského úřadu v Praze odjelo z Protektorátu 760 židovských vystěhovalců. Vypraveny byly tyto transporty: 10. října dánský dětský transport s 25 osobami přes Bohušovice; 14. října transport 58 dětí a 4 průvodců přes Vídeň do Palestiny; 17. října transport novosionistů s 364 osobami na Haiti přes Bratislavu; 19. října transport 228 osob do Palestiny. Kromě toho 81 osob vycestovalo do Palestiny jednotlivě.

1. listopadu 1939
Z Moravské Ostravy byl do Niska vypraven třetí transport s 317 Židy, které do Ostravy vyslala pražská řídící úřadovna Gestapa. Šlo o Židy, polské občany, nebo o Židy bez státního občanství, jejichž poslední státní občanství bylo polské, tedy o osoby uvězněné po začátku německého tažení do Polska. K nim bylo zařazeno 6 ostravských Židů, kteří už byli 17. října do Niska transportováni, ale uprchli a vrátili se do Ostravy zpět. SUA[43] 114-286-2.

1. listopadu 1939
Tento třetí transport však už do Niska nesměl. Oficiální zdůvodnění: "zastavení židovských transportů pro odplavení mostů přes San". SUA[43] 100-652-1a.

1. listopadu 1939
Transport byl dirigován do Sosnovce, kde byl internován "v okamžitě zřízeném průchozím táboře" s tím, že odtud Židé odejdou prvním, ze Sosnovce do Niska povoleným transportem. K němu nikdy nedošlo. Část z nich se mohla vystěhovat na Slovensku, kde byli internováni v pracovním táboře Vyhne, část neunikla deportaci, někteří se zachránili útěkem. SUA 43 100-653-1a. K této historii: Luděk Přibyl, Osud třetího protektorátního transportu do Niska. In: Terezínské studie a dokumenty 2000, s. 309-346.[48]

8. listopadu 1939
Heinrich Himmler zakázal "pro technické potíže až na další" transporty Židů do Polska. Mohly se uskutečnit pouze na jeho pokyn. SUA 43 109-4-337.

12. listopadu 1939
Říšský protektor Neurath v dopise říšskému ministrovi vnitra Wilhelmu Frickovi polemizoval s námitkami jeho ministerstva proti nařízení protektorátní vlády o právním postavení Židů ve veřejném životě. Zdůrazňoval, že nelze "rasově biologickou stránku vytlačení Židů z veřejného a hospodářského života oddělit, neboť řešení židovské otázky je především rasově biologicky podmíněný problém a na řešení této stránky závisí vyřazení Židů z veřejného života; pouze tím bude jasně vyjádřeno, že Žid představuje rasově cizí těleso v národě."

Až bude rasové spojení mezi Židy a Nežidy vyloučeno, přinese to s sebou také zatlačení Židů ve veřejném životě. Proto Neurath ohlašoval, že bude naléhat, aby protektorátní vláda co nejdříve přistoupila k rasovému zpracování židovského problému.

Neurath nesouhlasil s ministerstvem, že nařízení protektorátní vlády jde příliš daleko. Trval na tom, že nelze měnit linii nastoupenou vůči protektorátní vládě, neboť by to bylo "už z politických důvodů neúnosné". Odvolával se i na to, že vláda sama naléhá, aby mohla své nařízení vydat. Koncept dopisu. SUA 43 URP 44 I-3b-5801, karton 388.

15.- 16. listopadu 1939
Při pohřbu Jana Opletala došlo k studentským demonstracím, které se německé okupační úřady rozhodly tvrdě potrestat. Příštího dne Hitler za přítomnosti Neuratha a K.H. Franka rozhodl, že české vysoké školy budou uzavřeny na tři roky a za každého Němce, zraněného při demonstracích, mají být zastřeleni tři studentští vůdcové Himmlerův spisový záznam o tomto jednání zveřejněn in: Tomáš Pasák, 17. listopad 1939 a univerzita Karlova, Praha 1997, s. 91.[64]

17. listopadu 1939
Vysoké školy a vysokoškolské koleje v Praze, v Brně i jinde byly obsazeny německou policií a oddíly SS [19] , 1 200 studentů odvlečeno do koncentračního tábora v Sachsenhausenu a devět studentských funkcionářů popraveno. Mezi nimi byl i židovský student `Marek Frauwirth`. Mezi uvězněnými vysokoškolskými studenty byli také židovští studenti.

17. listopadu 1939
Záznam pořízený v Úřadu říšského protektora konstatoval, že dosud není jednotný, v celém Protektorátu platný předpis, nařizující zřetelně označit židovské obchody jako takové. Výnos ministra vnitra z 3. srpna 1939 dal podřízeným úřadům směrnici, aby vydaly nařízení k označování židovských podniků tam, kde je to nezbytné pro udržení veřejného klidu a pořádku. Takové nařízení vydaly policejní správy v Praze, Plzni, Budějovicích, Jihlavě, Brně a jinde. Záznam doporučoval vyhlásit všeobecnou povinnost označovat židovské obchody. Původně nařízení protektorátní vlády předpokládalo naopak označení árijských podniků, ale vydáno nebylo, uvádí se v záznamu. SUA [43] URP [44] I-3b-5840, karton 578.

22. listopadu 1939
Ze zprávy zastupujícího generálního guvernéra `Arthura Seyß-Inquarta` o služební cestě, při které navštívil také území při východní hranici: "Toto území se svým silně bažinatým charakterem by mohlo sloužit jako židovský rezervát, kterézto opatření by mohlo podle úvah guvernéra distriktu `Schmidt`a přivodit co možná silnou decimaci Židů." IMT [27] XXX, dok. PS-2278, s. 85.

24. listopadu 1939
Židovské listy uveřejnily výzvu "Všem Židům v Protektorátu Čechy a Morava": "Chování každého židovského jednotlivce se může za určitých okolností stát osudným pro všechny Židy. Proto se musíme zdržovat všech projevů, které by židovstvo ohrozily. Platí to zejména pro každou politickou a pseudopolitickou činnost".

1. prosince 1939
Dopis velitele bezpečnostní policie SS-Oberführera Stahleckera adresovaný skupině I-3 Úřadu říšského protektora zdůrazňuje, že i nadále vystěhovalectví Židů stojí v popředí, že se v současnosti daří denně z Protektorátu vystěhovat na 200 Židů a že na jaře příštího roku se tento počet ještě podstatně zvýší. `Stahlecker` se odvolával na skutečnost, že mu podléhá Ústředna pro židovské vystěhovalectví, a bezpodmínečně žádal, aby bez jeho souhlasu nebyly řešeny otázky spojené s návrhy na zřízení židovského sdružení pro Protektorát.

SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

5. - 6. prosince 1939
V Praze se konala schůze předsedů náboženských židovských obcí z Čech a Moravy. Hlavní téma: zintenzivnění vystěhovalectví. Židovské listy, č. 4, 15. 12. 1939

7. prosince 1939
Protektorátní vláda schválila osnovu vládního nařízení o nuceném sdružení Židů. Za tím účelem měl být založen Svaz Židů. Hlavní jeho úkoly měly být: péče o školství, sociální správa, vystěhovalectví. Prostředky měl Svaz získávat z členských příspěvků, z židovských nadací a organizací, které měly být do svazu včleněny. V oboru péče o nezaměstnané mohl být Svaz pověřen úkoly odborové organizace. Osnova byla předložena Úřadu říšského protektora ke schválení. SUA[43] PMR[35] 1939-1940, karton 4152.

8.prosince 1939
Okresní četnické velitelství Praha-východ ohlásilo, že toho dne na základě písemného dožádání Gestapa v Praze byly všem židovským příslušníkům obvodu stanice Zbraslav odebrány rozhlasové příjímací přístroje a dopraveny do úřadovny Gestapa v Praze. SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 989.

9. prosince 1939
`Stahlecker`ovi na jeho dopis z 1. prosince odpověděl dr. `Mokry`: "Také já jsem při zpracování židovské otázky v Protektorátu Čechy a Morava dosud vždy za nejvyšší cíl stavěl vystěhování Židů a moje opatření,která jsem uplatňoval k řešení židovské otázky, byly zaměřeny podle tohoto hlediska." Přislíbil poslat mu právě přijatou osnovu vládního nařízení o nuceném sdružení Židů. Koncept. SUA[43] URP[44] I-3b 5801, karton 388.

13. prosince 1939
`Albrecht Haushofer`, jeden z přátel a spolupracovníků Hitlerova zástupce `R. Hess`e, psal své matce: "Sedím u jednoho stolu s mužem, jehož úkolem bude v lublinském ghettu programově nechat velkou část tam dopravených německých Židů zmrznout a vyhladovět." H.A. Jacobsen, Karl Haushofer. Leben und Werk, Bd. II. Boppard 1979, dok. 226, s. 417-418.[65]

16. prosince 1939
Britské The Times uveřejnily článek referující o deportacích ostravských Židů a o plánu na zřízení "židovské rezervace", kam má být přesídlen milion Židů. Článek měl výmluvný titul: Kamenitá cesta k vyhlazení.

18. prosince 1939
Zpráva vyššího vůdce SS[19] a policie ve wartské župě oznámila z Poznaně Hlavnímu úřadu říšské bezpečnosti, že v prvních 17 prosincových dnech bylo 80 transporty z této župy vysídleno 80 000 Poláků a Židů do Generálního gouvernementu. U Židů k vysídlení stačil "biologický moment", u Poláků buď protiněmecká politická činnost nebo "duchovní vůdcovský nárok". BG-KBZHP[14] sv. XII (1960), dok. 8, s. 22F-31F.

21. prosince 1939
SS-Hauptsturmführer `Adolf Eichmann` byl jmenován `Heydrich`ovým zvláštním referentem v Hlavním úřadu říšské bezpečnosti (RSHA[21]), úřadu IV, "pro centrální zpracování bezpečnostně policejních záležitostí při vyklizování ve východním prostoru".

25. prosince 1939
Na náměstí v Schüttenhofenu (na Klatovsku) došlo k demonstraci na základě pověsti, že byla obnovena Československá republika. Shromáždili se na ní četní Češi a Židé, hlásila se zpožděním denní zpráva č.5/40 pražské úřadovny sicherheitsdienstu. SUA[43] 101-654-1.

27. prosince 1939
Úřad vládní policie v Terezíně zaznamenal pověsti, že Židé mají být do dvou měsíců vystěhováni z Protektorátu do Polska. SUA[43] MV[31] E 1651, karton 11 997.

31. prosince 1939
Podle zprávy oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze odjelo v prosinci z Wilsonova nádraží šest transportů s 511 židovskými vystěhovalci, mezi nimiž bylo 64 dětí. Čtyři transporty odjely směrem na Brno, dva směrem na Vídeň. Z Masarykova nádraží odjelo 232 vystěhovalců čtyřmi transporty směrem na Vídeň. SUA[43] MV[31] D, karton 93.

31. prosince 1939
V Protektorátu žilo 97 961 osob postižených protižidovským zákonodárstvím. Do té doby se z Protektorátu vystěhovalo 19 016 Židů.

3.1 Rok 1940

3. ledna 1940
Ve zprávě odbojové organizace Petiční výbor "Věrni zůstaneme" (PVVZ[14]), tajně odeslané prezidentu Edvardu Benešovi, se sdělovalo: "Nezapomínat, že arisace hosp. života je ve skutečnosti převádění českého majetku do něm. rukou, jen jedna z forem loupení. Provádí se s velikou důkladností jako vůbec všechno nabývání posic v čistě českých podnicích.

Při urč[itých] opatřeních nutno se domáhati amer[ických] represálií, zvednout kampaň za tím účelem, nic jiného nepomůže, a nelze ke všemu jen pasivně přihlížet (např. kdyby mobilisace, hromadné uplatnění nouzové pracovní povinnosti, hromadné násilné stěhování Židů apod.). Nutno připravit veřejné mínění, aby kampaň, kdyby třeba, mohla být zahájena." Dokumenty z historie[19] sv. 2, dok. 379, s. 500.[22]

5. ledna 1940
Říšský protektor Neurath urgoval u říšského ministra vnitra urychlené ukončení jednání o námitkách ministerstva proti osnově nařízení protektorátní vlády o právním postavení Židů ve veřejném životě. Odvolával se na to, že protektorátní vláda naléhá, aby jí bylo dovoleno nařízení schválené už 4. července 1939 skutečně publikovat. Koncept. URP[44] I-3b-5801, karton 388.

9. ledna 1940
Ze záznamu o poradě v Úřadu říšského protektora, která pod vedením ministerského rady dr. Leogarda Mokryho za účasti velitele bezpečnostní policie SS-Oberführera Stahleckera, zástupce vedoucího Ústředny pro židovské vystěhovalectví Eichmanna a dalších projednávala osnovu vládního nařízení ze 7. prosince 1939 o nuceném sdružování Židů.

Na poradě bylo dohodnuto odmítnout osnovu z těchto důvodů: "[...] protože vystěhovalectví jen tehdy slibuje úspěch, jestliže náboženské obce - a mezi nimi zvlášť náboženská obec Praha - se jako nucená organizace zapojí mezi vystěhovávající se Židy a Ústřednu pro židovské vystěhovalectví. Návrh také nebere zřetel na to, že dohled nad celým vystěhovalectvím Židů náleží BdS[2] [veliteli bezpečnostní policie] jako vedoucímu Ústředny pro židovské vystěhovalectví, v návrhu se naopak předpokládá dohled protektorátním úřadem.

Nejlepší jsou zkušenosti, které byly učiněny s vystěhovalectvím v Ostmarce, které organizaci v Protektorátu sloužily jako vzor. [...]

Panuje souhlas s tím, že musí být dosaženy následující cíle:

1. Náboženské obce musí být nucenými organizacemi,

2. nesmí se připustit, aby nějakému protektorátnímu úřadu byl vzhledem k již vytvořené Ústředně pro židovské vystěhovalectví přiznán dohled nad touto nucenou organizací. [...]
3. Dohled nad židovskou obcí jako nucenou organizací Židů má říšský protektor. V rámci tohoto úřadu budou věcné úkoly spravovány věcně příslušnou úřadovnou, politický dohled a vedení patří Ústředně pro židovské vystěhovalectví.

   Dále je třeba usilovat, aby dávka, nyní vybíraná od všech vystěhovajících se Židů - a to nejen náboženských, ale také rasových Židů -, byla napříště využita k založení fondu pro židovské vystěhovalectví."

Na závěr bylo rozhodnuto, vypracovat v tomto smyslu osnovu nařízení říšského protektora. SUA[43] URP[44] I-3b-5810, karton.

13. ledna 1940
Říšský ministr vnitra, zastoupený státním sekretářem `Hansem Pfundtnerem`, sdělil říšskému protektorovi, že s publikací vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě souhlasí za podmínky, že jeho realizací nedojde "k nežádoucím následkům všeobecné hospodářské povahy", že tedy vyřazení Židů se uskuteční postupně a při znovuobsazení uvolněných míst bude patřičný zřetel věnován ve prospěch místních Němců. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 388. Dopis omylem datován 13. prosince 1940.

13. ledna 1940
Pražský deník A-Zet přinesl původní telefonickou zprávu z Haify, že 600 Židů z Protektorátu přistálo tajně v Palestině, ale bylo palestinskými mandátními úřady internováno.

17. ledna 1940
`K.H. Frank` sdělil dopisem předsedovi vlády, že nemůže souhlasit s navrženým vládním nařízením o nuceném sdružení Židů v jeho předložené formě, "aniž by chtěl neuznávat jeho cíle". Důvody nesouhlasu vycházejí z argumentace uplatněné na poradě v Úřadu říšského protektora 9. ledna (viz tamtéž). V závěru Frank sdělil: "Mám v úmyslu, právní oblast, která již zřízením Ústředny pro židovské vystěhovalectví je mnou opatrována ve spolupráci s orgány autonomní správy, uspořádat říšsky." SUA[43] 402/1399/2, karton 2438.

23. ledna 1940
Vyhláška ministerstva financí stanovila, že veškeré platby ve prospěch Židů, židovských podniků a židovských osobních sdružení lze konat pouze na vázaný účet příjemce u některé devizové banky či k tomu ministerstvem zmocněných

tuzemských peněžních ústavů. Žid si směl pro sebe a jím vydržované příslušníky rodiny vybírat dohromady celkem 1 500 korun týdně. Jinak si musel obstarat zvláštní povolení ministerstva financí nebo úřadů jím zmocněných. Opis. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

23. ledna 1940
V denní zprávě č.17/40 pražského řídícího úseku SD[16] (Sicherheitsdienst[17]) se uvádělo: "V Brně bylo v poslední době povoláno k vojenské službě 5 německých lékařů. Protože šlo o odborné lékaře, jsou němečtí pacienti namnoze nuceni vyhledávat české, ba dokonce židovské specialisty. Mnoho příslušníků strany chodí např. k Židovi Dr. `Desideriovi Frankovi`." SUA[43] URP[44] karton 90.

25. ledna 1940
Vláda vzala na vědomí, že Úřad říšského protektora odmítl osnovu vládního nařízení o nuceném sdružení Židů, schválenou 7. prosince 1939. Úřad sdělil, že sice uznává intence osnovy, ale že s ní nemůže souhlasit, protože se odchyluje v některých směrech od úpravy říšskoněmecké a protože sám celou tuto otázku zamýšlí upravit normou říšskou. SUA[43] PMR[35] karton 4152.

26. ledna 1940
Nařízení říšského protektora o vyřazení Židů z hospodářství Protektorátu stanovilo, že "židovským podnikům může být zakázáno vedení hospodářských závodů jakéhokoli druhu". Židovské podniky měly být zrušeny a likvidovány. Výjimečně mohly být převedeny do vlastnictví nežidovského, pokud k tomu budou všeobecné hospodářské důvody, zejména zajištění potřeb obyvatelstva. Rozhodování o připuštění výjimek náleželo říšskému protektorovi a vrchním zemským radům - oberlandrat[13] ům.

Současně byl k tomuto nařízení publikován i první prováděcí výnos, který zakázal židovským podnikům dnem 30. dubna 1940 působit v oboru maloobchodu textiliemi, obuví a kůžemi. Nařízení, podepsané v zastoupení `K.H. Frank`em, bylo publikováno 12. února 1940. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 7, 12. 2. 1940, s. 41-43.[38]

26. ledna 1940
Třetí prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku stanovil, že Židé, židovské podniky a sdružení židovských osob mohou předměty ze zlata, platiny a stříbra, drahokamy a perly v jejich vlastnictví prodat obchodní společnosti s ručením omezeným Hadega (Handelsgesellschaft m.b.H.) v Praze II, Hybernská ulice 32. Totéž platilo pro jiné skvosty a umělecké předměty, pokud cena za jednotlivý předmět nebo sbírku přesáhla 10 000 korun. Hadega byla ve výnosu označena za "místo zužitkování".

Tam bylo třeba podat "návrh na udělení svolení", které bylo v kompetenci říšského protektora. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 7, 12. 2. 1940, s. 44.[38] K tomu: Drahomír Jančík, Eduard Kubů, Jiří Novotný, Jiří Šouša, Zrůdný monopol. "Hadega Handelsgesellschaft m.b.H. a její obchod drahými kovy a drahokamy za druhé světové války. In: Terezínské studie a dokumenty 2001.[66]

26. ledna 1940
V Brně mezi místními Němci panuje namnoze rozhořčení, že k likvidaci židovských obchodů a podniků byly přibrány osoby ze Staré říše, psalo se v denní zprávě č. 20/40 pražského řídícího úseku SD[16] . Čtyři dny později denní zpráva č. 23/40 upozorňovala, že v textilních obchodech, kde jsou už dosazeni treuhändeři, stále zůstávají jako dříve židovští nákupčí, kteří získávají často přednostní příděly zboží. SUA[43] URP[44] karton 90.

26. ledna 1940
`Wolfram von Wolmar`, vedoucí skupiny tisku Úřadu říšského protektora, na poradě s šéfredaktory protektorátního tisku kritizoval, že listy Národního souručenství otiskovaly kolem 1. ledna inzeráty, v nichž zaměstnanci židovských firem blahopřáli jejich majitelům, ačkoli se tyto inzeráty "podivně snáší s důstojností českého národa". Dále pranýřoval, že v jiném listě byla pod názvem Střepiny otištěna "úvaha o předcích, jak každý shání aspoň vzdálené příbuzenství s některým slavným mužem, nikdo prý při tom ale za své předky nemůže, a kdybychom šli do důsledků, pak bychom všichni našli společného praotce Adama. Takovýmto způsobem psal dříve židovský Prager Mittag. Je smutné, že dnes podobnou úvahu uveřejnil list Národního souručenství." SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

29. ledna 1940
Oběžníkem velitele bezpečnostní policie u říšského protektora bylo oznámeno, že se příslušnost Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze vztahuje na celé protektorátní území a že se Židé mají bez výjimky a přímo obracet na tuto ústřednu. SUA[43] URP[44] karton 578.

Únor 1940
První etapou německého generálního východního plánování byl plán vypracovaný v štábním úřadě Himmlera v jeho funkci říšského komisaře pro upevnění německé národnosti a zabýval se budoucností okupovaného polského území, které bylo přímo "včleněno" do Německé říše. V roce 1939 tam žilo 9 a půl milionu obyvatel, z toho 82 % polské a 11 % německé národnosti. Židů bylo původně 560 000, ale s dokončením jejich evakuace se počítalo do konce zimy. První cíl stanovený pro nejbližší léta počítal nejméně s vy-

rovnáním poměru německých a polských částí obyvatelstva, tj. se zvýšením počtu německých obyvatel o 3,4 miliony a snížením polského obyvatelstva o stejný počet. Rolf-Dieter Müller, Hitlers Ostkrieg und die deutsche Siedlungspolitik, Frankfurt a.M. 1991, dok. 7, s. 130-138.[67]

2. února 1940
Šéf generálního štábu Franz Halder zaznamenal do svého deníku o obsahu jednání vrchního velitele pozemního vojska generála von Brauchitsche s Himmlerem, které se uskutečnilo 2. února:"Tankový příkop na hranici jako práce pro 2 1/2 milionů Židů. ObdH [Oberbefehlshaber des Heeres] přislíbil prozkoumání." F. Halder, Kriegstagebuch, I., s. 183-184, záznam z 5. února 1940.[49]

2. února 1940
Podle dokumentace shromážděné německým historikem R.D. Müllerem mělo jít o vodní příkop vybudovaný židovskou nucenou prací v šíři 40 až 50 metrů a do hloubky 1,5 metru, pět kilometrů za drátěným plotem celní a hraniční ochrany. Himmlerovi nešlo o vojenský účel takového příkopu, s nímž vrchní velení pozemního vojska při svém plánování Východního valu nepočítalo. Také tam nechtělo mít Židy. Pro Himmlera se však tento projekt měl stát "cílem a legitimací" pro odtransportování Židů, uzavírá R.D. Müller svůj výzkum: "Zotročení a zničení židovského obyvatelstva lze skrýt za vojenskými nezbytnostmi a nakonec učiní také wehrmacht samu komplicem holocaustu." Rolf-Dieter Müller, Hitlers Ostkrieg und die deutsche Siedlungspolitik, s. 19-20.[67]

Brauchitsch dal Himmlerův návrh přezkoumat a v příštích týdnech je zkoumali příslušní experti. V Halderově deníku jsou o tom další záznamy 13., 24. a 26. února, poslední pak 11. března 1940. Himmlerovy cíle v "židovské otázce" se však nerealizovaly touto cestou.

2. února 1940
"Podle zpráv, které dosud nebyly prověřeny, zůstalo vlivem silného mrazu několik lodí se židovským transportem na řece Dunaji vězeti," ohlásilo oddělení cestovních pasů pražského policejního ředitelství ve své zprávě o činnosti pro prezidium ministerstva vnitra. Taková překážka znamenala podstatné prodloužení cesty a kruté zhoršení životních podmínek na nelidsky přeplněných a špatně vybavených lodích. SUA[43] MV[31] D, karton 93.

7. února 1940
Čtvrtý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku stanovil, že všechny židovské podniky jsou povinny do 15. března 1940 u okresního hejtmana přihlásit veškerý tuzemský i zahraniční provozní

majetek podle stavu k 31. prosinci 1939. Současně se Židům a sdružením židovských osob uložila povinnost obdobně přihlásit v jejich vlastnictví se nalézající pozemkový majetek, veškeré akcie, podílnická práva a účastenství všeho druhu. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 7/12. 2. 1940, s. 45.[38][38]

8. února 1940
Všem v Lodži žijícím Židům bylo policejním nařízením uloženo, aby se během několika málo dnů přestěhovali na území budoucího ghetta v chudinské čtvrti Baluty a Marysinu, kde na ploše čtyř čtverečních kilometrů mělo živořit na 160 000 lidí. Tam z 31 000 bytů mohlo jen 725 používat vodu tekoucí z vodovodu a většina domů vůbec neměla kanalizaci.

Začal se tak realizovat genocidní program "Vytvoření ghetta v městě Lodži" z 10. prosince 1939, který vypracoval vládní prezident v Kališi `Friedrich Übelhör` a který vyjádřil těmito slovy: "Zřízení ghetta je samozřejmě jen přechodné opatření. K jakému termínu a jakými prostředky bude ghetto a tím město Lodž vyčistěno od Židů, si vyhrazuji pro sebe. Každopádně musí být konečným cílem, že tuto morovou hlízu beze zbytku vypálíme." Artur Eisenbach, Getto Lódzkie. Dokumenty a materialy do dziejów okupacji niemieckiej w Polsce, Tom III. Czesc I. Warszawa, Lódz, Kraków 1946, s. 26-31.[68]

9. února 1940
Podle přehledu vypracovaného skupinou Morava v Úřadu říšského protektora bylo na Moravě (mimo oblast oberlandrat [13] u Brno) celkem 1 314 židovských živnostenských podniků s ročním obratem v roce 1938 vyšším než 1,46 miliardy korun, do kterých bylo tímto úřadem dosazeno 362 treuhänderů. StA Brno[42] , B 251, 116, 7902/I.

10. února 1940
Dopis říšského protektora (z pověření podepsán dr. `Walther Fuchs`) předsedovi vlády žádá o vysvětlení, jaké záměry má akce, která má zjistit rodinné poměry úředníků autonomní správy, spřízněných se Židy: "V případech, že by pro své spříznění se Židy měli být se Židy spříznění veřejní zaměstnanci německé národní příslušnosti propuštěni ze služby nebo jinak postiženi úřednějprávními opatřeními, která by se projevila na jejich služebním poměru, prosím, aby byl v každém případě vyžádán - s předložením spisu - můj předchozí souhlas." SUA[43] MV[31] B 3393, karton 2608.

10. února 1940
Denní tisk přinesl zprávu, že kompetence Ústředny pro židovské vystěhovalectví, která se dosud vztahovala na Prahu a okolí, se nyní rozšiřuje na celé protektorátní území. Toto opožděné zveřejnění komentovala zpráva

o činnosti oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze pro prezidium ministerstva vnitra 15. února, že je to pouhé "konstatování skutečného stavu, jaký již téměř hned od začátku započetí činnosti Ústředny byl. [...] Podle důvěrného vyšetření jest pokládati tuto uveřejněnou zprávu za závazný pokyn pro oberlandrat[13] y [...], z nichž někteří Židům z okresů vydávali pasy, takže to neprošlo Ústřednou.! SUA[43] MV[31] D, karton 93.

10. února 1940
V terezínské sokolovně se konal bál mládeže Národního souručenství. V denní zprávě pražské úřadovny sicherheitsdienstu č. 38/40 se o šest dnů později objevila kritika, že v jeho čestném předsednictvu byli zastoupeni také návštěvníkům známí Židé. SUA[43] URP[44] karton 90.

12. února 1940
Pod předsednictvím Hermanna `Göringa` se konala porada o východních otázkách na nejvyšší úrovni. `Göring` zdůraznil, že nejvyšším cílem všech opatření na Východě musí být posílení válečného potenciálu říše. K židovským evakuacím Göring prohlásil, že Generální gouvernement musí přijmout uspořádané vystěhovalectví z Německa a z nových východních žup. Nesmí se však už stát, že transporty jsou odeslány bez řádného a včasného ohlášení generálnímu guvernérovi `H. Frank`ovi. Na postupu při budoucích evakuacích se měl dohodnou `Himmler` s Frankem. IMT[27] XXXVI, dok. 305-EC, s. 300-306.

12. února 1940
Ústředna obchodních a živnostenských komor oběžníkem oznámila všem komorám, že podle sdělení Úřadu říšského protektora pražské komoře platné předpisy o neárijcích (Entjudung) neposkytují možnost činiti výjimky ve prospěch jednotlivých neárijců a že proto nelze jednati o návrzích, aby určité osoby byly prohlášeny za hospodářsky důležité neárijce (wirtschaftswichtige Juden). SUA[43] ÚOŽK, karton 519.

13. února 1940
Nařízením ministerstva vnitra bylo uloženo, aby občanské legitimace Židů byly na první straně vložky v levém rohu vedle čísla legitimace označeny písmenem "J". SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

13. února 1940
Tisková dozorčí služba vydala pokyn č. 299: "Napříště není přípustno, aby listy přinášely zprávy, inseráty a oznámení o tom, že ta či ona židovská firma jest poarijšťována, že v ní byl dosazen zplnomocněný správce apod. Vyhlášky o poarijštění židovských firem jsou přípustné jenom v Úředním listě. Běžná

inserce firem se židovským označením jest připustna s poznámkou, že podnik vede komisařský arijský správce - ovšem je třeba zkoumati správnost a pravdivost tohoto označení a zabrániti jeho nepravdivéhmu zneužívání." MPOZ[30] P-8313, karton 312.

13.února 1940
Situační zpráva okresního četnického velitelství v Českých Budějovicích zaznamenala: "Dne 13. února 1940 obdržel příslušník židovské národnosti `Otto Steiner`, obchodník v Pištíně, vyděračský dopis, aby složil 5 000 K, jinak že na něho bude učiněno oznámení u něm. tajné státní policie, že prodával bez oděvních lístků bavlnu, zástěry apod. Požadovaná částka nebyla Steinerem složena a protože šlo o anonymní dopis, nepodařilo se dosud pachatele zjistiti." SUA[43] MV[31] karton 11 989.

14. února 1940
Oběžník říšského protektora, podepsaný z příkazu `W. Bertschem` a určený vrchním zemským radům (oberlandrat[13] ům), informoval o opatřeních v oblasti vázaného hospodářství (Bewirtschaftungsmassnahmen). Pro Židy platilo zvláštní uspořádání, formulované v bodě 8 takto:

"a) Židé nedostanou žádnou oděvní kartu,

b) Židy třeba odkázat, pokud jde o zásobování textilem [Spinnstoffversorgung] a botami, obecně na cestu získání starého zboží, které může být volně k získání,

c) Židům může být přidělen poukaz v těchto výjimečných případech:

   a) Židé, kteří vykonávají tělesnou práci, mohou dostat poukaz pro pracovní oděv a boty, kdyby jinak bylo ohroženo jejich pracovní nasazení a oni by nemohli ani jinými cestami dostat vhodné věci,

   b) k odstranění zjevného stavu nouze lze v naléhavých případech vydat poukaz."

SUA[43] 114-187-6/103.

15. února 1940
Úřad říšského protektora rozeslal oberlandrat[13] ům přehlednou zprávu o postupu "odžidovštění" protektorátního hospodářství. Zákaz židovských podniků v oblasti maloobchodu s textilem, obuví a kůžemi, píše se ve zprávě, přišel pro Židy zcela překvapivě. "Mnozí Češi doufají odstraněním konkurence získat pro sebe lepší postavení. Zájem na židovském podniku je v českém maloobchodě opravdu velký, zatímco kapitálově silné kruhy [...]

jsou zdrženlivé. Likvidace malých podniků, nevhodných k udržení, činí poměrně rychlé pokroky." Jako příklad byla uvedena oblast olomouckého oberlandrat[13] u. Tam z 91 podniků výživy a zemědělství bylo 26 již odžidovštěno nebo se odžidovšťuje, zatímco 24 bylo již likvidováno a 28 se likviduje. Ze 156 podniků ostatního hospodářství bylo již 71 likvidováno a 27 se likviduje, 13 je odžidovštěno a 24 se odžidovšťuje. SUA[43] URP[44] I-1a-1803, karton 279.

15. února 1940
Německému tisku a rozhlasu byl vydán tento Pokyn č. 347: "V zahraničním tisku se tvrdí, že 1 000 německých Židů bylo transportováno do gouvernementu. Zpráva souhlasí, avšak je třeba s ní zacházet jako s důvěrnou." Léon Poliakov, Josef Wulf, Das Dritte Reich und seine Diener. Dokumente. Berlin 1975, s. 451.[69]

15. února 1940
Příštího dne uložil státní sekretář v říšském ministerstvu zahraničí `Ernst Weizsäcker` ministerskému referátu Německo,aby zjistil, zda štětínská deportace, první deportace německých Židů, je počátkem generálního opatření tohoto druhu v říši. Šéf Gestapa `Heinrich Müller` prohlásil, že šlo o izolovanou akci k uvolnění bytů pro vracející se baltické Němce. [Podle sovětsko-německého ujednání] Christopher R. Browning, Referat Deutschland, Jewish Policy and the German Foreign Office (1933-1940). In: Yad Vashem Studies, sv. XII (1977), s. 68-69.[70]

16.února 1940
Z konference šéfredaktorů protektorátního tisku byl pořízen úřední záznam, kde jsou zachyceny také tyto `Wolfram`ovy výtky ke způsobu, jak bylo zveřejněno nařízení říšského protektora o odstraňování Židů z hospodářského života: "Žádnému časopisu nechce nic vytýkat, ale ve většině listů úprava neodpovídala tendenci. V titulcích bylo zdůrazněno, že jde o nařízení říšského protektora a nikoli o odstraňování Židů. Pouze jeden list měl úpravu vzornou. Pozn. Jde o Nedělní list, kde hlavní titul zněl: Zbavujeme se Židů a pod ním menšími typy Nařízení Ř.P." SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

20. února 1940
Z denní zprávy č. 41/40 pražského řídícího úseku SD[16] : "Nové arizační nařízení říšského protektora je i nadále ještě ve středu veřejného zájmu. Zatímco z jedné strany trvá snaha českých míst se do arizace co možná nejvíce zapojit, také mezi Čechy nechybějí ani hlasy, podle nichž účast na arizacích je proviněním proti zájmům českého národa. Rozšiřují se tak pověsti, že ti, kteří získají židovské podniky, budou zaznamenáni tajnou organizací,

aby po obnově ČSR mohli být potrestáni ztrátou celého svého majetku. Dalším důsledkem arizačního nařízení je nový vzestup pokoutního obchodu s textilem v Praze i na jiných místech. Židé se snaží prodat před odebráním svých obchodů co nejvíce zboží, protože se obávají, že při likvidaci jejich obchodů bude jim započtena pouze čtvrtina hodnoty zboží. Naproti tomu z německé strany se místy (Brno) vyskytují stížnosti, že do jednotlivých židovských firem dosazení treuhändeři odborně nic nerozumí provozu, takže býv. židovští majitelé tam nadále mohou jednat podle libosti a s takovými treuhändery jsou velmi spokojeni." SUA[43] URP[44] karton 90.

20. února 1940
Prezidium ministerstva vnitra sdělilo přísně důvěrně prezidiu Zemských úřadů v Praze a v Brně, že opatřením Gestapa byl Židům zakázán pobyt na veřejných místech po 20. hodině a že o zákazu bylo židovské obyvatelstvo uvědomeno prostřednictvím židovských náboženských obcí. Jiným způsobem neměl být tento zákaz zveřejněn. V přípisu se připomínalo: "Kontrola styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem, resp. dohled, zda nařízená opatření, obmezení a zákazy jsou Židy zachovávány, přísluší jedině orgánům Tajné státní policie. Pokud orgány Tajné státní policie v tom kterém místě uznají za potřebné spolupůsobení bezpečnostních a jiných orgánů Protektorátu, vyžádají si jich přispění samy v míře, kterou uznají za nutnou." SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

21. února 1940
Okresní četnické velitelství v Poděbradech "pozastavilo 4 bedny židovského zboží (obuvi), které `Jan Löwenstein` z Českých Budějovic odeslal `Františku Seidelovi` v Dymokurech v úmyslu ukrýti toto zboží před právem říše. Obuv byla na zásilce označena jako stěhovací svršky, náhodně však u jedné ze čtyř beden, jež se rozbila (poškodila), byl skutečný obsah zjištěn". Četnictvo v Poděbradech vyrozumělo kolínské Gestapo[5] . SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 989.

22. února 1940
Oběžník ministerstva vnitra informoval o tom, že působnost Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze byla rozšířena na celé protektorátní území. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

22. února 1940
Z denní zprávy č. 43/40 pražského řídícího úseku SD[16] : "Také v Benešově se nyní rozšířila šeptaná propaganda, aby žádný Čech nekupoval židovský obchod, protože jinak by byl po obnovení republiky zastřelen. [...] Ve Velkém

Meziříčí byl na pokyn oberlandrat[13] a v Jihlavě zabaven vagon uhlí určený pro Žida Buxbauma a rozdělen mezi chudší obyvatelstvo. Tuto okolnost však rozdělující uhelní obchodníci Čechům nesdělili. To namnoze vedlo Čechy k názoru, že Žid projevil tak velké pochopení pro chudé Čechy, že jim dal k dispozici své uhlí." SUA[43] URP[44] karton 90.

29. února 1940
Ve svém projevu k župním vedoucím a dalším funkcionářům NSDAP[9] Himmler jako říšský vůdce SS[19] a německé policie i jako říšský komisař pro upevnění německé národnosti přednesl i svou představu o židovském "rezervátu" umístěném na teritoriu, které se stane "nádobou na smetí", odpadištěm, kam bude vrženo všechno, co bude vymeteno z německých provincií a pak z celého Německa. Heinrich Himmler, Geheimreden[24] s. 128-129.[10]

1. března 1940
Denní zpráva č. 50/40 pražské řídící úřadovny SD[16] hlásila: "České hospodářské kruhy ostatně i nadále věnují otázce arizace silný zájem. Od Židů z Prahy byl k tomu zastáván názor, že je lepší předat své obchody Němcům než Čechům, protože po odchodu Němců z Protektorátu arizovaný majetek se lehčeji dostane zpět do židovských rukou, než když by uchazeči byli Češi." SUA[43] URP[44] karton 90.

2. března 1940
Pátý prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o židovském majetku, podepsaný K.H. Frankem, uložil Židům, židovským podnikům a židovským sdružením osob povinnost během dvou týdnů vložit u některé devizové banky do depot, znějících na jejich jméno, své akcie, kuksy, pevně zúčtovatelné hodnoty, cenné papíry podobného druhu, předměty ze zlata, platiny, stříbra, drahokamy a perly. Depot musí být označen jako židovský. Vydání uložených tam věcí bylo podmíněno schválením říšského protektora.

Současně byla vydána jeho vyhláška, podepsaná ministrem Waltherem Bertschem, že ze vkladní povinnosti jsou vyňaty snubní prsteny, stříbrné náramkové a kapesní hodinky, upotřebené stolní stříbro (stanoveno, kolik nožů, vidliček, lžic a lžiček na osobu) a navíc další stříbrné věci do váhy 4 dkg za kus a v úhrnné váze do 20 dkg na osobu. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 12, 16. 3. 1940, s. 81-82.[38]

4. března 1940
Generální guvernér Hans Frank v projevu ke shromážděným krajským a městským hejtmanům lublinského distriktu řekl: "Usídlení Poláků, Židů a Cikánů je životní otázkou vašeho distriktu. Nepopsatelné je, jaké názory se v říši vy-

tvořily, že se s územím Generálního gouvermentu východně od Visly stále více počítá jako se svého druhu židovským rezervátem."

Připomněl, že 12. února Göring za přítomnosti Himmlera rozhodl, aby napříště žádné přesídlovací akce do Generálního gouvernementu se nekonaly bez Frankova předcházejícího souhlasu. "Obecně je od velké přesídlovací myšlenky [tj. přesídlení 7 1/1 milionu Poláků do gouvernementu] upuštěno", ale bude třeba přijmout asi 30 000 Cikánů a "libovolně stanovený počet Židů z říše, neboť konečný cíl má být, Německou říši udělat čistou od Židů". IMT[27] XXIX, dok. 2233, s. 438.

5. března 1940

Říšský protektor Neurath odeslal dopis předsedovi vlády A. Eliášovi, v němž vyslovuje souhlas s návrhem vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Píše v něm mj.: "Vítám tedy zcela Vámi navržená opatření v této oblasti. Vyřazení Židů dá se však při jejich silném propojení se všemi životními oblastmi uskutečnit bez újmy pro veřejnost (Allgemeinheit) pouze tehdy, bude-li se postupovat plánovitě. Ačkoli plně schvaluji hlavní myšlenky Vašeho návrhu, považuji proto za účelný pouze etapovitý postup. Vhodným způsobem musí být dbáno, aby v návrhu předpokládané vyřazení Židů z veřejných úřadů a volných povolání nevedlo k nežádoucím následkům všeobecné hospodářské povahy. Takový postup však nesmí být v žádném případě zneužit k tomu, aby se vyřazování uskutečňovalo liknavě tehdy a tam, kde nejsou naléhavé hospodářské důvody." Dopis zdůrazňoval, že cílem židovské politiky je vystěhovalectví a že překotná opatření by mohla dosažení tohoto cíle ztížit.

Proto Neurath připomínal, že oprávnění Židů k různým právním oblastem nezaniká vydáním tohoto nařízení k určitému dni, ale že ztráta tohoto oprávnění vzniká jeho výslovným odebráním. Ohlásil však, že Úřad říšského protektora bude dbát, aby při novém obsazování uvolněných míst byli náležitě respektováni příslušníci německého národa a celoříšské zájmy. Každé nové jmenování vyžadovalo schválení příslušného německého úřadu, až po Úřad říšského protektora. Pokud by v nařízení zůstalo ustanovení o prezidentských výjimkách, vyhradil si Neurath právo v každém jednotlivém případě použít pravomoce, jaké mu vyplývaly z Hitlerova výnosu ze 16. března 1939 o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, tj. právo zrušit každé rozhodnutí autonomní správy. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

5. března 1940

Říšský protektor Neuratha vydal nařízení o péči o Židy a židovské organizace, které stanovilo, že izraelitské náboženské obce v Protektorátu mají úkol a jsou oprávněny pečovat o veškeré Židy v oboru vystěhovalectví, ale pro-

tektor jim může přikázat i jiné úkoly. Všechny ostatní izraelitské náboženské obce a židovské politické organizace byly povinny uposlechnout pokynů Izraelitské náboženské obce v Praze. Všechny dohromady podléhaly dozoru Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze, která měla také oprávnění židovské právní útvary rozpustit nebo převést a včlenit do jiných organizací. Podle tohoto nařízení se měl stát nositelem majetku Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze nově utvořený veřejnoprávní fond požívající právnické osobnosti: Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu. Fond byl zproštěn odvodu veškerých dávek a dozorčím úřadem nad ním byl velitel bezpečnostní policie u říšského protektora. Důležité bylo ustanovení, že Ústředna pro židovské vystěhovalectví mohla majetek rozpuštěných židovských právních útvarů přikázat tomuto Vystěhovaleckému fondu. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 11, 8. 3. 1940, s. 77-79.[38]

8. března 1940
Pod titulkem "Zvýšená aktivita Židovské náboženské obce v Praze" byl v Židovských listech uveřejněn rozhovor s jejím předsedou,
dr. Františkem `Weidmann`em. Uvedl v něm také údaje o židovském pomocném díle: obec podporuje na 10 tisíc chudých osob, zřízená velká lidová kuchyň stravuje denně na 2 000 osob, ve starobincích, dětských a učňovských domovech žije na 1 000 osob, zřízena nemocnice, pracuje se na zřízení druhé, brzo bude otevřen léčebný ústav pro plicní choroby, ambulatorium týdně navštíví více než 1 000 osob a poskytuje se ambulatorní služba pro osoby upoutané na lůžku.

11. března 1940
Četnickou stanicí v Berouně byli zatčeni lakýrničtí pomocníci
`Josef Černovský` a `Miroslav Kalina` z Počapel, okres Beroun, kteří vydírali na některých Židech v Berouně peníze předstíráním, že na ně mohou vypovědět něco Gestapu. Oba mladíky převzalo kladenské Gestapo[5] . SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 989.

12. března 1940
`Hitler` jednal se spisovatelem `Colin Ross`em mimo jiné o "řešení židovské otázky". Hitler "litoval", že nemá pro Židy žádný prostor k dispozici. "Také vytvoření židovského státu kolem Lublina by neznamenalo žádné řešení, protože by tam Židé bydleli příliš těsně na sobě, aby mohli dosáhnout nějak uspokojivý životní standart.". ADAP[1] D, sv. VIII, dok. 671, s. 714-717.[2]

15. března 1940
Výzvu, aby se do konce března všichni Židé nemojžišského vyznání přihlásili u místně příslušných židovských náboženských obcí, uveřejnily Židovské listy

s odvoláním na §1 nařízení říšského protektora o péči o Židy a židovské organizace.

18. března 1940
K.H. Frank se obrátil na předsedu vlády A. Eliáše s požadavkem, aby protektorátní úřady bez souhlasu Ústředny pro židovské vystěhovalectví neprojednávaly majetkové záležitosti s židovskými náboženskými obcemi nebo jinými židovskými organizacemi. Frank tak reagoval na stížnosti, že různé protektorátní správy a orgány svazků územní samosprávy působí na židovské náboženské obce, aby je přiměly k předání pozemků nebo jiného jejich majetku, většinou za mimořádně nízkou cenu nebo vůbec bez úplaty. Jmění těchto židovských organizací - psal Frank - je určeno "k provedení a k financování židovského vystěhovalectví" a k tomuto účelu musí být zachovány všechny jejich majetkové podstaty. SUA[43] PMR[35] 786/21, karton 3417.

19. března 1940
Další prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o vyřazení Židů z hospodářství Protektorátu zapověděl židovským podnikům jakoukoli hospodářskou činnost v oboru filmovém. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 14, 2. 4. 1940, s. 89.[38]

21. března 1940
Ministerstvo financí, revizní odbor, s odvoláním na německé devizové ochranné komando uložilo zemským finančním ředitelstvím v Praze a Brně i všem okresním finančním ředitelstvím: "Je-li důvodné podezření, že Židé se úmyslně vyhýbají splnění své odvodové povinnosti co do svých cizozemských pohledávek, [...] budiž na ně [...] jako zajišťovací opatření uvalena vazba, jejíž trvání bude závislé na dodatečném splnění odvodové povinnosti [...]. O výkon vazby bude požádán okresní soud podle bydliště podezřelé osoby." SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 392.

21. března 1940
Göring nařídil - až na další - zastavit další židovské deportace. Norimberský dokument 191-PS.

22. března 1940
Vedením Židovské náboženské obce v Praze byl pověřen dr. František Weidmann a jeho zástupcem vedoucí pražského Palestinského úřadu Jakob Edelstein, oznámily Židovské listy. Jmenovala je Ústředna pro židovské vystěhovalectví.

26.-29. března 1940
Z denních zpráv pražského řídícího úseku SD[16] č. 69/40, 70/40, 72/40:

"V Plzni lze nově zjistit velmi sebevědomé vystupování Židů, které možno poznat z toho, že nedodržují místní zákazy. Tak se téměř denně schází 15 až 20 Židů v hostinci "U Seidlů". Také židovská mládež v poslední době často navštěvuje taneční podniky konané v "Občanské besedě"."

"Německé obyvatelstvo Prahy si stěžuje na vleklý průběh arizací a poukazuje na to, že tím se u textilních firem zvyšuje nebezpečí zašantročení zboží vázaného na poukazy."

"Starosta `Mareš` z Auschitz (OLR Mělník) si nechává všechny dopisy, které dostává z OLR [oberlandrat[13] u], přeložit od Žida Kafky."

"Dva Židé ze Škodových závodů v Mladé Boleslavi, kteří odešli 30. 6. 1939 ve věku 37 a 45 let, dostávají plnou penzi."

"Na naléhání příslušného železničního ředitelství byly v nádražním hostinci ve Staré Pace opět odstraněny umístěné štíty "Židům nepřístupno."" SUA[43] URP[44] karton 90.

28. března 1940
`Heydrich` rozeslal všem úřadovnám a řídícím úřadovnám Gestapa výnos, kterým požadoval co nejbedlivější dodržování Himmlerova zákazu odsunovat Židy ze Staré říše, Ostmark[11] y a Protektorátu Čechy a Morava do Generálního gouvernementu. SUA[43] 109-3-25.

Březen 1940
Z březnové situační zprávy okresního četnického velitelství v Kutné Hoře: Dne 1. března zapečetilo četnictvo na základě nařízení říšskoněmeckého četnictva židovské obchody textiliemi a obuví v Kolíně. Dne 8. a 9. března byly tyto obchody překontrolovány. 27. března četnictvo provedlo u jejich majitelů domovní prohlídky, "při které bylo pátráno po zlatých a stříbrných předmětech jakož i po cizích valutách, cenných papírech a zboží z jejich obchodů. Zabavené zboží bylo odevzdáno v Kutné Hoře proti potvrzení." SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 989.

5. dubna 1940
Ministerstvo školství a národní osvěty v dopise Židovské náboženské obci v Praze reagovala na přípis `K.H. Franka` z 18. března a zdůraznilo, že jmění židovských organizací musí zůstat zachováno svému účelu, tj. k provedení a financování židovského vystěhovalectví. V dopise se vypočítávají příklady, kdy státní a samosprávní úřady usilují přimět židovské náboženské organizace, nadace a fondy, aby od nich získaly pozemkový a jiný cenný majetek, např. městský úřad v Čáslavi (synagogu), město Nový Bydžov (tzv. židovskou radnici), podobně město Domažlice, Strakonice, České Budějovice. Všechna jednání třeba okamžitě přerušit a vyžádat si souhlas Ústředny

pro židovské vystěhovalectví. Ministerstvo požadovalo, aby v tomto smyslu Židovská náboženská obec v Praze vydala oběžník pro všechny židovské obce, který byl pak vydán 12. dubna. SUA [43] PMR [35] 786/42-1940, karton 3419 a SUA [43] PMR [35] 786/21, karton 3413.

11. dubna 1940
Z protokolu o zasedání protektorátní vlády: "Vzata na vědomí zpráva o připomínkách úřadu říšského protektora k osnově vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě, obsažených v jeho dopise ze dne 5. dubna 1940..." Z materiálu předloženého předsednictvem ministerské rady při projednávání této zprávy: "Osnova byla schválena vládou dne 4. července 1939, úřad říšského protektora k ní podal připomínky, o nichž pan miinistr vnitra referoval ministerské radě dne 14. 3. 1940 a pak byla konána nová porada zástupců zúčastněných rezortů a úřadu říšského protektora, při niž byl tomuto odevzdán nový text. Úřad říšského protektora sdělil pak další celkem méně závažné připomínky, jimž bylo vyhověno..." Nejasnost vznikla pouze v otázce, kdo má jmenovat židovské právní zástupce, tj. ty, kterým mělo být povoleno zastupovat židovské klienty. Podle osnovy mělo je ustanovovat ministerstvo spravedlnosti, zatímco Úřad říšského protektora si jejich jmenování vyhradil pro sebe, aniž výslovně žádal příslušnou změnu v textu nařízení.

Předsednictvo ministerské rady si vyžádalo zmocnění vlády ke svému postupu při realizaci vládního nařízení po jeho publikaci. Hodlalo vyzvat všechny ústřední úřady, "aby nařízení prováděly postupně a sice bez újmy dosažení účelu nařízení, ale s vyvarováním škod z hlediska veřejného a aby při obsazování veřejných funkcí uprázdněných po Židech postupovaly obdobně, jako se dělo při obsazování takových míst v obecních a okresních zastupitelstvech. Konečně zamýšlí předsednictvo sděliti všem ministerstvům, že návrhy pro pana státního presidenta, aby vyjmul některou osobu, která je Žid, z dosahu tohoto nařízení, budou zasílány úřadu říšského protektora a že se na žádost úřadu říšského protektora provede odstranění židovských míšenců prvního a druhého stupně z korporací a orgánů určených výlučně pro Němce." SUA [43] PMR [35] karton 4153.

14. dubna 1940
Tábor v Zarzecze byl rozpuštěn. 460 mužů z ostravských transportů a 152 z vídeňských transportů dostalo na základě pokynu vyššího vůdce SS [19] a policie v Krakově propouštěcí dokumenty a odjelo společně z Niska zpět do Ostravy a do Vídně. Mnozí z nich se však stali obětmi dalších etap "konečného řešení židovské otázky".

Kolika ostravským Židům se podařilo překročit německo-sovětskou demarkační linii, kolik přežilo řádění německých vraždících einsatzkomand po jejich nasazení na okupovaném sovětském území, kolik přežilo utrpení sovětských internačních táborů, se nepodařilo zjistit.

S Československým armádním sborem se jich vrátilo 123. Nejméně tolik padlo v bitvách na cestě z Buzuluku do Prahy.

18. dubna 1940
Židovská náboženská obec v Praze oznámila ministerstvu vnitra zřízení zvláštního oddělení R pro Židy nemojžíšského vyznání, "jemuž připadá za úkol organisovati emigrační, sociální a přeškolovací akci v rámci Židovské náboženské obce obdobně jako jest pro členy náboženské obce židovské. Toto oddělení R jest složkou Židovské náboženské obce v Praze a podléhá také jejímu vedení. Sociální péči o tyto osoby bude třeba hraditi z vlastních prostředků, které budou získány předepsáním zvláštní dávky, která se bude vztahovati na všechny osoby židovského původu nemojžíšského vyznání." SUA[43] 207-938-3.

20. dubna 1940
Českobudějovický oberlandrat [13] poslal říšskému protektorovi žádost `Irmy Lukeschové`, doporučenou sice krajským vedoucím NSDAP [9] , ale negativně posouzenou Gestapem. Židovská matka se odvolávala na to, že její dva synové byli dlouholetými členy Sudetoněmecké strany a že jeden z nich - a také její zeť - jsou nasazeni na frontě. Požadovala, aby jí policejní ředitelství vydalo povolení k návštěvě pohostinských zařízení, parků, kin, divadel a k používání tramvají. Úřad říšského protektora postoupil žádost veliteli bezpečnostní policie `Böhme`mu s doporučením, aby žadatelce byla poskytnuta ulehčení, "pokud by to bylo možné". `Böhme` však trval na "nekompromisním dodržení principu oddělení nositelů židovské krve od německé národnosti do všech důsledků". K tomu ještě rozvinul tuto úvahu: Německá matka, které by záleželo na klidu svého syna, by takto nejednala, zřekla by se účasti na určitých veřejných příležitostech, vzala by na sebe tuto oběť, aby se syn nemohl dostat do takových konfliktů. Způsob a tón žádosti židovské matky označil za "výraz židovské arogance". SUA[43] URP[44] I-3b-5850-5856, karton 389.

20. dubna 1940
Ze záznamu pořízeném na ministerstvu vnitra: "Dne 20. dubna 1940 odpoledne požádal telefonicky SS Obersturmführer Dr. Böhm[e], vedoucí "Sicherheitsdienst [17] ", aby hotel Bureš v Praze VIII-Troji byl pro židovské návštěvníky uzavřen, ježto Židé se tam hromadí a počínají si nepatřičným

způsbem. Policejnímu ředitelství v Praze byl ihned telefonicky [předán] příkaz, aby hotel Bureš byl neprodleně pro návštěvníky židovského původu uzavřen a aby podnik byl označen jako židům nepřístupný.

Policejní ředitelství v Praze opatření skutečně ihned provedlo.

SS Obersturmführer Dr. Böhm[e] odevzdal později panu ministrovi připojené dožádání Měšťanského společenstva hostinských a výčepníků v Praze, aby hotel Bureš byl pro židovské návštěvníky opět otevřen, ježto jinak podnik zajde.

Vedoucímu úředníku Měšťanského společenstva hostinských a výčepníků bylo vhodnou cestou sděleno, aby od podobných zákroků bylo upuštěno." Podepsán Dr. No. SUA[43] MV[31] E 3444, karton 12 044.

24. dubna 1940
Výnos Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (RSHA[21]) s odvoláním na Göringův souhlas zdůraznil, že vystěhovalectví má být za války zesíleně prosazováno, ale že se branněschopní a práceschopní Židé podle možnosti nemají vystěhovávat do evropského zahraničí a v žádném případě do evropských nepřátelských států. Ze zahraničněpolitických důvodů bylo rozšířené stěhování do Palestiny prohlášeno za nežádoucí, ale zvláštní skupinové transporty mohly za určitých podmínek se schválením RSHA[21] tam odejít. H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 27.[16]

24. dubna 1940
Prezidium zemského úřadu v Praze se vyjádřilo k článku Židovská legie v Praze, uveřejněném v časopise Vlajka. Konstatovalo, že v Praze II, Soukenické ulici č. 14, jsou transportnímu židovskému ústředí pronajaty dvě místnosti, kde se denně schází "židovská sionistická mládež, která náleží ke skupinám Židů transportním ústředím připravovaným k emigraci do ciziny. Tak v přítomné době má zdejší území opustit asi 500 Židů k dalšímu, v pořadí již desátému transportu do Ecuadoru [...]. Ježto pak transporty jsou z Ecuadoru ilegálně dopravovány do Palestiny, jsou jejich účastníci jednak obeznamováni blíže se svým budoucím místem pobytu, jednak vyučováni hebrejštině [...]. Podotýká se, že transporty Židů odjíždějících do ciziny jsou prováděny s vědomím jak německých, tak českých příslušných úřadů". SUA[43] MV-NR[29] E 3449, karton 12 045.

24. dubna 1940
Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava uveřejnila vládní nařízení č. 136 ze 4. července 1939 o právním postavení Židů ve veřejném životě. Podepsal je `Emil Hácha` a všichni členové protektorátní vlády. Definice Žida byla převzata z norimberských zákonů. V textu zůstal §3, že státní

prezident může k návrhu vlády vyjmout osobu, která je Žid, z dosahu tohoto nařízení.

V nařízení se vypočítávalo, že Židé nemohou vykonávat žádnou funkci v soudnictví, ani ve veřejné správě s výjimkou funkcí náboženské organizace židovské, nemohou být učiteli ani jinými zaměstnanci ve školství, s výjimkou škol určených výhradně pro Židy, členy veřejných vědeckých ústavů, učených společností a jiných veřejných institucí povahy vědecké, notáři, přísežnými tlumočníky, soudními nebo úředními znalci, civilními techniky ani úředně oprávněnými báňskými inženýry, advokáty, obhájci ve věcech trestních, patentními zástupci, lékaři, veterináři ani lékárníky, výkonnými umělci v ústavech a podnicích provozujících umění (jako v divadlech, filmových podnicích), ani vedoucími činiteli ve správě takových ústavů a podniků, redaktory periodických tiskovim, s výjimkou periodických tiskopisů určených pro Židy a jako takové označených. Židům se zakazovala účast na politickém životě, nesměli být členy spolků a jiných korporací společenského, kulturního a hospodářského života, s výjimkou takových, které byly určeny pro Židy a jako takové byly označeny.

Podle potřeby mohli být ustanoveni židovští právní zástupci, nejvýše v počtu dvou procent počtu advokátů zapsaných v den vyhlášení tohoto nařízení v seznamech advokátních komor v Praze a Brně. Židovští právní zástupci směli však obstarávat toliko právní věci Židů a organizací nebo zařízení, které sledují výhradně nebo převážně zájmy Židů.

Podobně mohli být k výkonu lékařské praxe pro Židy připuštěni lékaři nejvýše v počtu dvou procent oprávněných lékařů v den vyhlášení tohoto nařízení. Židovští lékaři směli ošetřovat toliko Židy a členy své rodiny.

K výkonu veterinářské praxe mohli být připuštěni židovští veterináři v počtu nejvýše dvou procent všech veterinářů. Z důvodů zvláštního zřetele hodných a po případě na dobu obmezenou mohlo ministerstvo spravedlnosti ponechat v úřadě židovského notáře, podobně ministerstvo veřejných prací mohlo ponechat oprávnění židovskému civilnímu technikovi, ministerstvo sociální a zdravotní správy mohlo povolit i další židovské lékaře nad stanovený dvouprocentní počet a ministerstvo zemědělství obdobně připustit k výkonu veterinářské praxe i židovské veterináře.

Přestupky tohoto nařízení, jakož i prováděcích předpisů a příkazů a zákazů na základě nich vydaných trestal - "bez újmy soudního stíhání" - okresní úřad pokutou do 100 000 korun nebo vězením do šesti měsíců. Zvláštní paragraf zdůrazňoval, že obdobně bude potrestán "ten, kdo o skutečnostech rozhodných pro posouzení, zda on sám či někdo jiný je Žid, učiní vědomě nesprávné údaje, aby mařil účinky tohoto nařízení". Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, částka 44, s. 337-342.

25. dubna 1940
Od počátku roku do tohoto dne vydala Ústředna pro židovské vystěhovalectví vystěhovalecké průkazy 3131 osobám, z nichž podle rodiště bylo 1201 z Protektorátu, 533 ze Sudet, 366 z Ostmark [11] y (Rakouska), 191 ze Staré říše (Německa), 233 z Podkarpatské Rusi, 271 ze Slovenska, 155 z Polska, 73 z Maďarska. Dle zprávy oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze prezidiu ministerstva vnitra ze 7. května 1940. SUA [43] 207-938-3.

26.dubna 1940
V tajné zprávě sicherheitsdienstu "K situaci v Protektorátu za dobu od 11. 4. - 25. 4. 1940", která byla připojena k 82. číslu Meldungen aus dem Reich (Hlášení z Říše)[59], je věnována velká pozornost postavení a úloze Židů v Protektorátu a uvádějí se konkrétní příklady. "V Praze např. Stromovka je Židy namnoze přeplněna. Příslušníci strany, kteří minulou neděli použili vltavského parníku, prohlašují, že se tam cítili jako na židovské vytěhovalecké lodi. [...] Všude lze pozorovat, že se nedodržují místní zákazy pro Židy. Čechy, také úředními osobami, je to zřejmě vědomě trpěno. Stále znovu přicházejí zprávy o účasti Židů na českých kulturních podnicích apod.

Kromě toho se [Židé] projevují jako interpreti politické situace ve světě, zejména v Plzni, kde operaci Norsko srovnávali s bitvou na Marně. Způsob protiněmecké propagandy v Protektorátu také ukazuje na židovský vliv. Z okruhu místních Němců se stále znovu ozývají stížnosti, že oproti nim nalézají Židé u Čechů přednostní zacházení." Heinz Bobenrach (Hrsg [6]), Meldungen aus dem Reich. Die geheimen Lageberichte des Sicherheitsdienst [17] es der SS 1938-1945. Bd. 4, Herrsching 1984, s. 1071.[59]

27. dubna 1940
`Himmler` nařídil inspektorovi koncentračních táborů `Rudolfu Glücksovi` zřídit v bývalých rakouských dělostřeleckých kasárnách v Osvětimi koncentrační tábor. Velitelem byl jmenován `Rudolf Höss`. 20. května přijelo do Osvětimi z koncentračního tábora v Sachsenhausenu třicet vybraných kriminálních vězňů německé národnosti, kteří pak převzali funkce blokových kápů (Blockälteste), apod. 14. června přijel tam první vězeňský transport - 728 polských politických vězňů z Tarnowa. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, Oswiecin 1992, s. 11-14.[71]

30. dubna 1940
Ghetto v Lodži, která byla 11. dubna přejmenována na Litzmannstadt, bylo hermeticky uzavřeno. Jeho obyvatelům bylo pod trestem smrti zakázáno ho opouštět.

8. května 1940
Židovská náboženská obec v Olomouci sdělila Zemskému úřadu v Brně, že rozhodnutím Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze byla činnost náboženského představenstva a výboru zastavena a vedením náboženské obce pověřen `Vítězslav Schiff`, tajemník obce. Z činného úřednictva byl vytvořen sedmičlenný pracovní výbor, jehož sestavení a úkol byly schváleny tajnou státní policií v Olomouci. SUA[43] MV[31] B 2612/5, karton 2352.

10. května 1940
Německé branné síly zahájily agresi proti Francii, Belgii a Nizozemí.

10. května 1940
Pražský policejní ředitel `Charvát` zakázal s okamžitou platností vstup a jakékoli prodlévání Židů ve Stromovce pod pokutou 5 000 korun nebo trestem na svobodě do 14 dnů. Ze spisu je zřejmo, že vyhláška byla vydána na pokyn německé bezpečnostní policie. Čtyři dny později policejní ředitelství rozšířilo zákaz na veškeré sady a zahrady v policejním obvodu města Prahy. MV-NR[29] E 3443, karton 12 041.

20. května 1940
Generální guvernér `Hans Frank` svému štábu objasnil perspektivní plány "konečného řešení židovské otázky": "Nejprve jsme je chytili ve Vídni, pak v Praze a nyní ve Varšavě. Chytili jsme je v Kodani a Oslu a dokonce v Amsterodamu a Bruselu, zítra je můžeme dostat do rukou v jiných městech světa." Stanislaw Piotrowski, Hans Frank's Diary, Warszawa 1961, s. 91.[72]

28. května 1940
Říšský vůdce SS[19] `Heinrich Himmler` rozeslal omezenému, ale poměrně dosti širokému okruhu svých spolupracovníků dokument nadepsaný "Několik myšlenek o zacházení s příslušníky cizích národů na Východě", které několik dní předtím schválil Hitler jako zásadní směrnici. Himmler vysvětloval, jak rozpustit "tuto celou národnostní kaši Generálního gouvernementu" o 15 milionech obyvatel a 8 milionech lidí ze začleněných, tj. přímo do Německé říše anektovaných provincií, jak provést "rasovou čistku", rasově cenné vylovit z této kaše a v Německu asimilovat. Pojem "Žid" měl zcela zmizet. Himmler v dokumentu píše, že se tak stane v důsledku "možnosti velkého vystěhování všech Židů do Afriky nebo jinak do nějaké kolonie". "Einige Gedanken über die Behandlung der Fremdvölkischen im Osten." Průvodní dopis, s kterým Himmler tento dokument rozesílal je datován 28. května 1940. Norimberské dokumenty NO-1880 a NO-1881. Publikováno in: Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte[45] 1957, s. 195-196.

3. června 1940
Vedoucí stranické spojovací kanceláře NSDAP[9] u říšského protektora `Schröter` přednesl obavy, že při poskytování výjimek podle vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě budou protěžováni "právě ti Židé, kteří v českém táboře zvlášť vynikli pro své nepřátelství k němectví". SUA [43] URP [44] I-3b-5801, karton 388.

5. června 1940
Podle zápisu o rozhovoru `Neurath`a s Háchou říšský protektor souhlasil, že při poskytování výjimek "jest třeba v prvé řadě mysliti na ty, kteří se úplně sžili s árijským prostředím a jejichž činnost jest prospěšná celku. Rozsah arizovaných musí být omezen na malý počet." Dokumenty z historie [19] sv. 2, dok. 402, s. 541-542.[22]

6. června 1940
Zmocněnec wehrmachtu u říšského protektora sdělil Úřadu říšského protektora poznatky pražské úřadovny abwehru: "V hostincích ve Zbraslavici (Oberlandrát Kolín) nejsou dosud tabule zakazující vstup Židům, takže se opakovaně stává, že němečtí příslušníci wehrmachtu sedí se Židy u jednoho stolu a baví se s nimi." SUA [43] URP [44] I-Ia-1803, karton 277.

10. června 1940
Tři Židé, zaměstnaní v Hostouni jako zemědělští dělníci, navštívili místní biograf, ačkoli byla u vchodu umístěna německo-česká vyhláška "Židům nepřístupno". Případ byl četnickou stanicí Hostouň hlášen písemně kladenské úřadovně Gestapa pod č.j. 1042-40. SUA [43] MV [31] E 1651, ZČV, karton 11 989.

12. června 1940
Personální komitét ministrů po referátu ministra školství a národní osvěty usnesl, že od začátku školního roku 1940-1941 bude návštěva českých škol Židy upravena "zásadně obdobně tak, jak je již upravena v Protektorátu stran návštěvy německých škol Židy", tj. že také české školy židovští žáci nebudou smět navštěvovat. Podle pořízeného záznamu měli být Židé upozorněni, aby si zřídili školy židovské. Kde by to nebylo možné, měli být Židé připuštěni "k návštěvě českých škol jako privatisté". Záznam Židé-návštěva českých škol. SUA [43] PMR [35] 786/42, karton 3419.

12. června 1940
Národní Arijská Kulturní Jednota v Praze zvláštním memorandem požadovala veřejné označení Židů žlutou páskou a s modrým nátiskem "Žid" na rukávu vrchního kabátu. Odůvodnění znělo: "...neboť jest velké procento

Židů, kteří typickou fyziognomii své rasy nemají". Ministerstvo vnitra reagovalo poukazem na skutečnost, že v říši není označení provedeno a že také v Protektorátu se "toho času" na legislativní úpravu této otázky nepomýšlí. SUA[43] MV-NR[29] E-3443, karton 12 041.

13. června 1940
Olomoucký oberlandrat[13] `Molsen` postoupil říšskému protektorovi návrhy dalších protižidovských opatření, které předložilo krajské vedení NSDAP[9]. Olomoučtí nacisté požadovali:

1) Stanovení určitých nákupních hodin pro židovské obyvatelstvo.

2) Označení Židů páskami na rukávě.

3) Zřízení ghetta.

SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389.

14. června 1940
K zabezpečení finančních prostředků pro židovské vystěhovalectví stanovil říšský protektor, že souhlas s prodejem židovského domovního a pozemkového majetku soukromým osobám nebo soukromým podnikům může být udělen pouze po předložení písemného prohlášení Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu, že nemá zájem na získání této nemovitosti. Opis. SUA[43] 114-10-45.

14. června 1940
Jménemříšského protektora požádal velitel bezpečnostní policie `Horst Böhme` protektorátního ministra vnitra, aby vydal nařízení s platností pro celý Protektorát, že Židé smějí používat jen přední plošiny posledního vagonu pouličních drah. SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 041.

14. června 1940
Do terezínské Malé pevnosti, která se stala policejní věznicí pražské řídící úřadovny Gestapa, byli přivezeni první vězňové. K její předhistorii: Oldřich Sládek, K počátkům policejní věznice v Terezíně. In: Terezínské listy, 17/1989, s. 1-7.[73]

19. června 1940
Zástupce Zahraničního úřadu u říšského protektora `Kurt Ziemke` poslal berlínské centrále zprávu o vládním nařízení z 24. dubna o právním postavení Židů ve veřejném životě. Zdůraznil, že na základě pokynů říšského protektora bylo stanoveno, že jeho souhlas vyžadují jak návrhy protektorátní vlády na osvobození židovských osob z právní účinnosti tohoto nařízení, tak

obsazení míst uvolněných vyloučením židovské osoby. ZStAP[51] film 16412, K 222474.

22. června 1940
Francie kapitulovala před Německem.

22. června 1940
Oběžník generálního sekretariátu Výboru Národního souručenství všem okresním sekretariátům mj. uvádí: "Byly tlumočeny stížnosti, že české obyvatelstvo boykotuje hostinské místnosti, které jsou navštěvovány Němci nebo jejichž majitelé se chovají loyálně, a že dává přednost hostincům židovským. Bylo též poukázáno na to, že koluje heslo, aby Čechové kupovali jen u Čechů a české zboží [...]." Oběžník vyzývá, "aby se působilo k odstraňování každého zjevu, který by byl způsobilý rozdvojovati obyvatelstvo podle národností". SUA[43] N SOUR[38] karton 11.

24. června 1940
`Reinhard Heydrich` požádal dopisem `Ribbentrop`a, aby jej vždy přizval k poradám, které se budou zabývat konečným řešením židovské otázky. Odvolal se na to, že jej `Hermann Göring` ve své funkci pověřence pro čtyřletý plán pověřil v lednu 1940 uskutečněním židovského vystěhovalectví z celého říšského území. Od té doby se i přes velké těžkosti, také za války, podařilo z říšského území vystěhovat více než 200 000 Židů. Na území, které dnes podléhají německé výsostné moci, žije přibližně 3 1/4 milionů Židů a "celkový problém" (das Gesamtproblem) se nedá už řešit vystěhovalectvím. "Teritoriální konečné řešení bude tedy nutné." ("Eine territoriale Endlösung wird daher notwendig.") R.M.W. Kempner, Eichmann und Komplizen. Zürich, Stuttgat, Wien 1961, s. 106-107.[74]

25. června 1940
V příloze k denní zprávě č. 144/40 řídícího úseku sicherheitsdienstu v Praze jsou mimo jiné pranýřovány tyto případy: Plenární zasedání brněnské skupiny Vlnařské konvence uctilo povstáním několik zemřelých členů výboru, ačkoli šlo především o Židy; v letenském parku v Praze se Židé procházejí ještě po 21. hodině a živě se baví s Čechy; z Pardubic, Litomyšle, Skutče a dalších šesti uvedených měst na Pardubicku přicházejí opětovně zprávy, že se Židé po 20. hodině pohybují na veřejnosti a navštěvují hostince a lázně; vnucený správce židovského velkostatku ve Zbraslavicích `Seidl` se dává ošetřovat místním židovským lékařem a půjčuje mu za to auto; v Poděbradech Židé přes zákaz navštěvují lázeňský park a používají koupele určené pro árijce; starosta obce Borová, který má židovskou manželku, stále používá pouze

české obecní razítko, ačkoli na tuto závadu byl vícekrát upozorněn místním Němcem; v Jaroměři byli tři Židé členy Národního souručenství až do 7. června, kdy jejich vyloučení zařídil při revizi fašistický sekretář Národního souručenství z Prahy; Žid Fried z Českých Budějovic, bývalý daňový úředník, se dodnes potlouká po českých úřadech a šíří hrůzostrašné pohádky (Greuelmärchen); v Březnici místní Židé používají na delší jízdy auto židomilného pronajímatele aut Peška; obyvatelé Ivančic si stěžují, že v tamním táboře bydlící Židé nedodržují předpisy o zatemnění a i jinak se chovají nepatřičně. SUA[43] 109-4-959/9.

Taková a podobná hlášení se objevují ve všech denních i měsíčních situačních zprávách vydávaných úřadovnami sicherheitsdienstu i jiných okupačních úřadů.

26. června 1940
Zpráva úřadu oberlandrat[13] a v Praze uvedla, že v oblasti jeho působnosti je dosazeno 1 205 treuhänderů do židovských podniků a na židovské pozemky. Mezi nimi bylo 1 109 Němců a 96 Čechů. Předpokládalo se, že se jejich počet v dohledné době podstatně sníží v důsledku likvidace nebo arizace těchto židovských podniků. SUA[43] URP[44] I-1a-1803, karton 279.

26. června 1940
Oběžník ministerstva vnitra uložil všem podřízeným úřadům, aby mu ohlásily případy, kde byla podle paragrafu 9 nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 uvalena německými úřady vnucená správa na majetek árijský. SUA[43] PMR[35] sv. 786/31-1940, karton 2418.

1. července 1940
Oběžník pro krajské a okresní sekretariáty Národního souručenství požadoval, aby žádná jeho organizační složka nevydávala potvrzení Židům v souvislosti s jejich žádostmi o vynětí z dosahu vládního nařízení ze 4. července 1939, které vyřazovala Židy z veřejného života. Židé se zhusta obraceli na jednotlivé složky Národního souručenství, aby jim bylo dáno "potvrzení o určitých skutečnostech, jež podle obsahu žádosti mají přivoditi příznivé vyřízení". Oběžník reagoval na žádosti židovských osob, požadující potvrzení o jejich češství. SUA[43] N SOUR[38] karton 11.

1. července 1940
K osnově nařízení protektorátní vlády o penzích židovských úředníků a zaměstnanců se vyjádřil velitel bezpečnostní policie: "Omezení penzijních požitků lze hodnotit jako ideální podpora vystěhovalectví." SUA[43] URP[44] I-3b-5821-5822, karton 389.

2. července 1940
Židovský referent v říšském ministerstvu zahraničí `Franz Rademacher` předložil plán, podle kterého měla Francie v mírové smlouvě dát k dispozici ostrov Madagaskar jako osídlovací prostor pro evropské Židy. Psalo se tam: "Z německého hlediska znamená řešení Madagaskar vytvoření velkoghetta. Jen bezpečnostní policie má potřebné zkušenosti v této oblasti; má prostředky, jak zabránit útěku z ostrova. Dále má zkušenosti z toho, jak provést trestná opatření, které by byly žádoucí při nepřátelském jednání Židů v USA proti Německu." Robert M.W. Kempner, Eichmann und die Komplizen, Zürich, Stuttgart, Wien 1961, s. 107-108.[74]

3. července 1940
V Berlíně `Adolf Eichmann` vyzval vedoucí židovské činitele z Vídně, Berlína a Prahy, Josefa `Löwenherz`e, Paula `Eppstein`a, Jakoba `Edelstein`a a Františka `Weidmann`a, aby mu do příštího odpoledne předložili krátký záznam o "všeobecných hlediscích", která by měla být vzata v úvahu při plánování poválečného "celkového řešení evropské židovské otázky". Podle Eichmanna měly se připravit obecné směrnice pro plán umožňující vystěhovat čtyři milióny lidí v době tří až čtyř let. Vystěhovalectvím jednotlivců nelze tuto otázku řešit, i když židovští představitelé uvedli, že Palestina by mohla přijmout a usídlit 500 000 Židů a že by pro velký osídlovací plán v Palestině bylo nejsnáze možné získat spolupráci židovských pomocných organizací. Eichmann odpověděl, že žádné určité plány, které by se týkaly osídleneckého území a formy osídlení ještě neexistují, že požaduje pouze vyjádření základních myšlenek k takovému plánování. H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 80.[16]

4. července 1940
Vláda schválila směrnice pro postup při vyřizování žádostí o udělení výjimek z platnosti vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě, které podle paragrafu 3 tohoto nařízení mohl udělit prezident `Emil Hácha`. Zásady směrnic byly charakterizovány takto: "Všechny žádosti zašlou se ministerstvu vnitra, toto provede šetření o osobě žadatelově a uplatňovaných důvodech v součinnosti s věcně tangovaným ministerstvem a vypracuje návrh, který předloží ku projednání vládě; vláda bude podle §3 podávati návrh jen v případech zcela výjimečných, když objektivní znaky nasvědčují o skutečné vůli žadatele se zapojiti do árijského života i smýšlení. Návrh vlády bude zaslán předsednictvem ministerské rady současně panu státnímu prezidentu a úřadu říšského protektora k zaujetí stanoviska." SUA[43] PMR[35] 1940, karton 4134.

4. července 1940
Říšský protektor v dopise adresovaném ministerskému předsedovi o udělování výjimek podle §3 zdůraznil, že výjimky podle tohoto ustavení povolené jsou omezeny pouze na rozsah působnosti tohoto nařízení a že pojem Žida podle říšského práva platný i v Protektorátu je tím nedotčen. Doslova napsal: "Státní prezident nemůže z Žida udělat árijce. Naopak, Žid, i když mu budou na základě §3 nařízení vyhrazena určitá zvýhodnění, zůstane Židem se všemi s tímto postavením spojenými nevýhodami. Zejména budou na něho platit všechna opatření týkající se židovského majetku a policejní předpisy o styku Židů s árijským obyvatelstvem." Dopis se pozastavuje nad tím, že se od osob, ucházejících se o prezidentskou výjimku, požaduje potvrzení o jejich české národnosti a o tom, že se zvlášť zasloužili o češství. Jiným osobám, které navštěvovaly německé školy, jsou německy vychovány a byly vždy činné pouze pro německé organizace, se naznačuje, že z tohoto důvodu nemohou očekávat žádnou výjimku. Takový postup označil říšský protektor za nepřípustný. Originál podepsaný z pověření Burgsdorffem, SUA[43] PMR[35] S, 1590/7. 1940, sv. 1, karton 589.

7. července 1940
Zemský úřad v Brně sdělil prezidiu ministerstva vnitra, že podle zprávy okresního úřadu v Hodoníně se 7. července konal ve Strážnici ilegální sjezd Židů.

"Četnická stanice ve Strážnici uvedla ve své zprávě, že se toho dne o 10. hodině dostavil obchodní cestující Antonín Čermák, bytem Prahavenkov, Kozinec 29, s udáním, že v 9 hodin viděl na nádraží ve Veselí n. Mor. menší skupiny, celkem asi 40 až 50 osob, zřejmě židovské mládeže. Čtyři z nich se seskupili nad novinami a nehorázně a provokativně se smáli nad články 'Vůdce jako vítěz se vrátil do Berlína' a 'Anglické naftové tanky hoří'. Jeden z nich měl na klopě kabátu nějaký židovský odznak a jiný si provokativně pohrával s miniaturní sionskou hvězdou, upevněnou na řetízku, zavěšeném na krku.

Ježto ostatní cestující na nástupišti si chování Židů nevšímali, zakročil `Čermák` osobně a odebral jednomu z mladíků odznak, druhému řetízek se sionskou hvězdou." Židovská mládež vystoupila ve Strážnici, Čermák je sledoval, až se setkal s městským strážníkem a dal zadržet a na městský úřad předvést 12 židovských děvčat a chlapců. Četníci pak zadrželi ještě 3 další. Šlo o čtrnácti až osmnáctileté osoby, ponejvíce z Hodonína, Uherského Brodu, Slavkova a Brna. Četnictvo událost ohlásilo Gestapu v Uherském Hradišti. "Do vazby tajné státní policie předalo četnictvo Žida `Rafaela` a `Lampla` dne 8. 7. 1940." Zjistilo se, že sjezd byl svolán na popud "Po-

mocného výboru pro židovskou mládež" se sídlem v Brně, ulice V aleji čp. 31, "za tím údajným účelem, aby si hledali ve Strážnici práci a vyslechli informace o možnosti vystěhování do Palestiny, které měl ve Strážnici podati Žid Jan Steckler z Brna, ulice V aleji č. 31". SUA[43] MV[31] E-3449, karton 12 045.

8. července 1940
Generální guvernér Hans Frank byl přijat Hitlerem. Když později v Krakově referoval svému štábu, označil za velmi důležité Hitlerovo rozhodnutí, učiněné z Frankova podnětu, že do Generálního gouvernementu už nepůjdou žádné další židovské transporty. Dodal, že se plánuje po uzavření míru odtransportovat všechno židovstvo říše, Protektorátu a Generálního gouvernementu do některé africké nebo americké kolonie. Pomýšlí se na Madagaskar, který by za tím účelem měla Francie odstoupit Německu. Okupacja i ruch oporu w dzienniku Hansa Franka 1939-1945. Tom I, wyd. 2, Warszawa 1972, dok. 40, s. 229-230.[75]

11. července 1940
Wolfram von Wolmar na konferenci se šéfredaktory protektorátního tisku kritizoval: "Jeden provinční list přinesl dvě oznámení úmrtí Židů. To je zjev naprosto nepřípustný, aby české listy ještě dnes přinášely, třebas v inzertní části, oznámení o životních jubilejích nebo úmrtí Židů, zvláště jde-li o Žida, který zemřel v koncentračním táboře, takže byl jistě podezřelý z protistátní činnosti." K tématu se ještě vrátil 19. července, kdy vyhrožoval: "V tomto případě platí pro tisk arizační princip, jinak na něj musí být pohlíženo jako na tisk požidovštělý." SUA[43] PMR[35] S, karton 281.

13. července 1940
Okresní úřad v Milevsku vydal tuto vyhlášku: "Z příkazu pana Oberlandrata [...] zakazuji všem Židům, kteří nemají v Bechyni své řádné bydliště, pobyt v tomto městě a přikazuji jim, aby město Bechyně do tří dnů po vydání této vyhlášky opustili." SUA[43] 207-938-3/7.

19. července 1940
Protektorátní prezident Hácha ubezpečil dopisem říšského protektora Neuratha, že agenda ve věci prezidentských výjimek bude vyřizována na základě vztahu žadatele, jeho rodiny a případně i jeho předků k árijskému světu a že nic neví o případech odmítavého postoje vůči žadatelům německé jazykové příslušnosti. SUA[43] URP[44] I-3b-5801, karton 388.

23. července 1940
V Úřadu říšského protektora Leogard Mokry, vedoucí skupiny I/3, vypra-

coval směrnice, jak postupovat ve věci úředníků protektorátní správy, kteří mají židovské příbuzné nebo jsou židovští míšenci. Měl se vypracovat přehled o jejich počtu, ale s všeobecným řešením tohoto problému se mělo zatím počkat, dokud německý element v protektorátní správě nebude dostatečně zastoupen. "Jakkoli to může být zvláštní, úředníkům německé krve, kteří jsou spřízněni se Židy, nebo úředníkům, kteří jsou židovští míšenci, ale přece mají pozitivní poměr k němectví, musí se přikládat důležitost už proto, aby byla odpovídající protiváha proti většině českého úřednictva, neboť vyloučení spřízněných se Židy a míšenců by konec konců přišlo k dobru českému úřednictvu." K tomuto svému výkladu Mokry připojil, že úředníci v manželství s "úplnými Židy" je zpravidla třeba vyřadit. SUA [43] URP [44] I-1b, karton 11.

27. července 1940
Okresní četnické velitelství v Jindřichově Hradci ohlásilo: "Začátkem měsíce byli zde zatčeni 3 Židé pro sabotáž. [...] Tito měli za několik tisíc korun uschované kůže zakopané v zemi v Horní Radouni, okres Kamenice nad Lípou." SUA [43] MV [31] E-1651, ZČV, karton 11 989.

31. července 1940
Na příkaz vedoucího Ústředny pro židovské vystěhovalectví bylo s okamžitou platností dnem 17. července zastaveno vpisování přídavkových jmen Židům "Israel" a "Sara" do cestovních pasů. Týká se výlučně protektorátních příslušníků, oznamovala zpráva o činnosti oddělení cestovních pasů policejního ředitelství v Praze prezidiu ministerstva vnitra 31. července. Všechny jeho zprávy, podávané v druhé polovině tohoto roku, konstatovaly, že všichni židovští vystěhovalci uváděli jako cíl své cesty Šanhaj. SUA [43] MV [31] D, karton 93.

1. srpna 1940
Ze zprávy pražského řídícího úseku SD [16] o politickém vývoji v Protektorátu v červenci:

"Mezi Židy v očekávání dalších omezujících opatření ze strany německých úředních míst panovala velká nervozita. Židovská náboženská obec mohla v polovině měsíce sdělit, že je nyní zabezpečena kombinovaná pozemní a mořská cesta do Severní a Jižní Ameriky Ruskem a japonskými parníky. Již v nejbližších dnech po delší době opět první vystěhovalci opustili Protektorát popsanou cestou.

K vyřazení Židů z veřejného životabyly vedle obecných nařízení říšského protektora týkající se zákazu používání nájemných aut Židy a jejich účasti na dražbách vydána řada místních zákazů autonomních úřadů. Tak například

byl na naléhání čilého místního skupinového vedoucího NSDAP[9] nařízením okresního úřadu Brandejs [...] Židům zakázán vstup do Klánovických lesů. V Pardubicích byla Židům zakázáno používání mětské knihony, lázní a všech parků.

Jednotlivé okresní úřady však dodneška neprojevily žádnou snahu zahájit s pomocí židovských nařízení vyřazování Židů z veřejného života. Tak např. okresní hejtman v Kutné Hoře rozhodl, že i nadále se mohou Židé koupat ve zbraslavickém rybníku ležícím u ubytoven německého wehrmachtu, přičemž se nevybírá žádné vstupné. Židé se tedy přibližují ke koupajícím s vojákům německého wehrmachtu a pokoušejí se navazovat rozhovory. Jiné české úřady mnohdy přijaly také velmi nevhodná řešení k vyřazení židovstva. Tak např. v Lounech [...] dovolili Židům navštěvu plovárny v době od 12 do 14 hodin. U Němců, zvláště v úřednických a zaměstnaneckých kruzích vyvolalo toto řešení velký hněv, neboť v horkých dnech mnozí z nich se chtějí koupat právě v polední době. Toto nejednotné uspořádání způsobuje, že Židé při poznání vzniklých mezer v zákonech proti nim vydaných často je překračují. Zvláště v četných letoviscích nadmíru obtěžují. [...]

V Rychnově n. Kn. byly Židům uvolněny dva nejlepší hotely. U okresního úřadu bylo požádáno, aby další výletní hostinec ve všech svých prostorách mohl hostit Židy. V Lipníku [...] jsou ze 30 pohostinství jen dva Židům nepřístupny. Německé obyvatelstvo spatřuje v tom neúnosné posílení židovského elementu, Češi naproti tomu pozdravují tento vývoj, neboť vyhovuje jeho pasivnímu odporu proti všem německým opatřením." SD-Leitabschnitt Prag. Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat Böhmen und Mähren, Juli 1940. (Dále citováno: Die politische Entwicklung im Protektorat[18] s připojeným datem vydání.). SUA[43] URP[44] II. d., karton 32.

2. srpna 1940

V přípravném materiálu pro rozhovor Emila Háchy s říšským protektorem je uvedena tato stížnost: Rozhodnutím kolínského oberlandrat[13] a byl do akciové společnosti poděbradských lázní dosazen jako treuhänder dr. `Karl Knirsch`, ačkoli ani ve správní, ani v dozorčí radě této společnosti nikdy nebyli žádní Židé a její správa nikdy nebyla pod židovským vlivem. Také mezi akcionáři, pokud se to dalo zjistit, nebyl žádný židovský element; každopádně žádný Žid se nezúčastnil generálního shromáždění akcionářů. Hácha měl žádat o odvolání německého treuhändera. Dokumenty z historie[19] československé politiky 1939-1943, sv. 2, dok. 412, s. 557.[22]

7. srpna 1940

Ministr školství vydal oběžník, kterým v dohodě s říšským protektorem usta-

novil, že s platností od počátku školního roku 1940/41 nesmějí být židovští žáci přijímáni do českých škol jakéhokoliv druhu, a to jak do škol veřejných, tak i do nežidovských škol soukromých. Židovští žáci, kteří takové školy toho času již navštěvují, budou počátkem školního roku z účasti na vyučování vyloučeni. SUA[43] PMR[35] 786/42, karton 3418.

8. srpna 1940
Das Schwarze Korps vyhlásil: "Tak jako pro Německo bude židovská otázka vyřešena, až poslední Žid bude vyhnán, tak ať také ostatní Evropa ví, že německý mír, který se čeká, musí být bez Židů..." IMT[27] sv. XXXI, dok. 2668-PS, s. 67.

8. srpna 1940
Nedělní list uveřejnil článek "Židi musí být veřejně označeni!", který je uložen ve spisech ministerstva vnitra s touto připojenou, ručně psanou poznámkou, datovanou 11. srpna, nečitelně parafovanou: "Ve věci jednal jsem dnes osobně s p. Obstf. Böhmem, který sice sám opětovně zdůraznil potřebu veřejného označení Židů, nemá-li nedodržování vydaných zákazů úřady a orgány sesměšňovati, ale na druhé straně ale mně potvrdil, že protektorátní vláda mohla by takové opatření učiniti jen na jeho pokyn. Sám mi sdělil, že před několika dny vydal příkaz, aby bylo venku upuštěno od nejednotných zákroků a vydávání místních zákazů proti Židům." MV-NR[29] E 3443, karton 12 042.

9. srpna 1940
List Prager Abend uveřejnil článek "Tschechische Ehrenjuden", v němž kritizoval, že Židé jsou členy Národního souručenství. Článek přetiskla Národní politika. Policejní ředitelství v Praze přešetřilo tři v článku jmenovitě uvedené případy s tímto výsledkem: Pan Arent podal přihlášku do Národního souručenství a začal veřejně nosit jeho odznak, ale "ježto se jednalo o osobu židovskou, [přihláška] nebyla kladně vyřízena, přestal odznak NS [10] opět nositi." Dr. Straschnow prokázal svůj árijský původ před soudem a byl opravdu členem Národního souručenství. Dr. Willnera byl přijat za člena, "ježto bylo možno do každé skupiny NS [10] přijmout 1 % neárijců". Protože v místě jeho bydliště v Praze I. bylo v místní skupině místo pro neárijce již obsazeno, byl přidělen k 7. místní skupině v Praze IX. Po uveřejnění uvedených článků přestal odznak nosit. SUA [43] MV-NR [29] E-2129, karton 12 026.

9. srpna 1940
Prezidium zemského úřadu v Praze sdělilo prezidiu ministerstva vnitra, jak byli potrestáni ti, kdož zodpovídali za to, že se 23. června zúčastnila

na "Dni národních písní" v České Třebové také žákyně židovského původu Eva Neustatlová. Potrestání žádal úřad pardubického oberlandrat [13] u. Pořadatel, vedoucí místní organizace Mládeže Národního souručenství Karel Brkel, ředitelka školy Marie Ruthová a matka žákyně museli zaplatit každý pokutu 300 korun, ředitelka školy byla navíc penzionována a učitelka Matylda Karasová zproštěna služby. SUA [43] MV-NR [29] E 2129, karton 12 026.

14. srpna 1940
Z pokynu pro tiskovou přehlídku (cenzuru) č. 347: "Jak byly již redakce upozorněny na tiskových konferencích, je žádoucí, aby politický tisk zaujímal jasné stanovisko v otázce židovské. Není však vůbec žádoucí, aby se tak dělo nějakými historickými úvahami, neobsahujícími žádnou tendenci, nebo opisováním z dějinných děl bez vlastního zaujetí stanoviska. Každá úvaha o židovské otázce musí obsahovati jasné zaujetí stanoviska pisatele nebo redakce k tomuto problému." SUA [43] MPOZ [30] karton 312.

15. srpna 1940
Madagaskarský projekt, vypracovaný v Hlavním úřadě říšské bezpečnosti (RSHA [21]), byl postoupen ministerstvu zahraničí. "K zabránění trvalého styku jiných národů se Židy je třeba dát přednost zámořskému řešení inzulárního charakteru před všemi ostatními," psalo se v tomto dokumentu, který už konkretizoval složení čtyř milionu Židů, jejichž deportace na Madagaskar se předpokládala. Z Protektorátu Čechy a Morava se počítalo se 77 tisíci osobami. Hans-Jürgen Döscher, Das Auswärtige Amt im Dritten Reich. Diplomatie im Schatten der "Endlösung", Berlin 1987, s. 219.[76] H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 75.[16]

17. srpna 1940
K.H. Frank zvláštním dopisem žádal vrchní zemské rady, oberlandrat [13] y, aby všechna protižidovská opatření zásadnějšího významu byla činěna po dohodě s velitelem bezpečnostní policie (Ústřednou pro židovské vystěhovalectví). Uvedl také, že v současnosti nelze vzít v úvahu návrhy jednotlivých oberlandrat [13] ů, aby Židé byli označeni páskou na rukávě nebo odznakem, aby byla zřízena ghetta nebo aby byli Židé soustředěni do určitých bytů nebo čtvrtí. SUA [43] URP [44] I-3b-5860, karton 390.

24. srpna 1940
V měsíční zprávě skupiny Hospodářství v Úřadu říšského protektora se uvádělo: "Byla zjištěna výše židovského jmění v akciích a procentní účast Židů na jednotlivých podnicích. Akciový kapitál Židů v Protektorátu lze předpokládat ve výši přibližně 750 mil. K; v této sumě však většinou nejsou zahrnuty židovské akcie zabavené Gestapem." SUA [43] URP [44] I-1a-1802, karton 227.

30. srpna 1940
Ve své zprávě o přípravách madagaskarského plánu Franz Rademacher z ministerstva zahraničí doporučoval, aby transfer Židů na Madagaskar organizoval Viktor Brack ze štábu Philippa Bouhlera, vedoucího Vůdcovy kanceláře, s odůvodněním, že Brack plnil zvláštní dopravní úkol od Hitlera a tedy: "...bylo by moudřejší využít existující, vyzkoušenou organizaci, než tvořit novou". Posláním Brackem založené dopravní organizace bylo svážet oběti tzv. euthanasie, označené za "života nehodné" osoby, do plynových komor nebo k zavraždění jinými prostředky v ústavech k euthanasii určených. Christopher R. Browning, The Final Solution and the German Foreign Office. A Study of Referat D III of Abteilung Deutschland 1940-1943. New York, London 1978, s. 41-42.[70]

31. srpna 1940
Předsednictvo ministerské rady dostalo do toho dne 717 žádostí o přiznání tzv. čestného árijství. Mezi nimi bylo 53 advokátů a advokátních koncipientů, 196 lékařů, 54 veřejných zaměstnanců, 328 průmyslníků, obchodníků a příslušníků jiných oborů výdělečné činnosti, resp. jiných sociálních vrstev a 86 židovských manželek árijců. Podle nedatované zprávy pro jednání komitétu ministrů o těchto žádostech. SUA 43 MPOZ 30 karton 57.[anebo 1785.]

31. srpna 1940
Říšský protektor Neurath odeslal dopis šéfovi říšské kanceláře H.H. Lammersovi s prosbou, aby Hitlerovi předložil připojený jeho záznam o otázce budoucího uspořádání česko-německého prosoru a též připojený záznam K.H. Franka ke stejné otázce, k němuž Neurath napsal , že se "plně připojuje". V obou dokumentech se existence Židů v česko-německém prostoru už vůbec nepředpokládá. SUA 43 109-4-85. Anatomie okup. politiky 5 dok. 101-103, s. 291-317.[29]

1. září 1940
Z měsíční zprávy pražského řídícího úseku sicherheitsdienstu o politickém vývoji v Protektorátu: "Židovstvo v Protektorátu zůstalo nadále jedním z hlavních nositelů protiněmecké šeptané propagandy. Zvláště v kruzích chudších Židů je zvýšený zájem o vystěhovalectví a zprávám o probíhajících zvláštních akcí židovského pomocného výboru se věnuje zvláštní pozornost." Zpráva si stěžuje, že Židé hledají mezery v zákonných protižidovských opatřeních: Přitom místy využívají přátelského chování Čechů. Ačkoli mají k nákupu zboží vyhrazeny určité hodiny, často jim nakupují árijští známí a zaměstnanci. Vícekrát jdou Židé naproti sedlákům přijíždějícím na trh a odkupují od nich zboží za přemrštěné ceny. K letnímu pobytu si Židé vy-

hledávají především neznámá menší místa."Přes probízející arizace se stále znovu objevuje škodlivý vliv Židů v hospodářství. Arizací vyřazení Židé jsou často činní u konkurenčních českých firem a kladou si za úkol škodit svým dřívějším podnikům. V Plzni se množí stížnosti, že z různých velkých obchodů pod německým treuhänderem nebyli Židé stále ještě vyřazeni. Odžidovštění obchodních a průmyslových podniků dělá další pokroky. V poslední době se hlásí jako kupci také nacionálněsocialistické vzorné podniky Staré říše." SD-Leitabschnitt Prag. Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat[18] 1. 9. 1940. SUA[43] URP[44] II. d., karton 32.

2. září 1940
Poslední "ilegální" transport z Protektorátu do Palestiny odjel toho dne z Prahy s 530 vystěhovalci. Podle zprávy SD[16] sice uzavírací opatření české policie zabránilo dalším incidentům,"při odjezdu vlaku však mladší vystěhovalci, stojíce u oken vlaku se zaťatou pěstí, provolávali Nazdar." V Brně se připojili další vystěhovalci, takže jejich počet stoupl na 800. Tamtéž. Měsíční zpráva z 1. října 1940. SUA[43] URP[44] II. d., karton 32.

V této zprávě SD [16] byl zaznamenán také takovýto akt "sabotáže": "V Čekanicích (oberlandrat [13] Tábor) byl zatčen Žid, který pohlavně nemocné prostitutky vědomě a systematicky nasazoval na německé vojáky."

2. září 1940
Z pokynu pro tiskovou přehlídku č. 353: "Nepropouštějte žádné zprávy o židovských transportech, ani zprávu Völkischer Beobachter o této věci." SUA[43] MPOZ[30] P, karton 312.

12. září 1940
Předsednictvo ministerské rady poslalo Háchově kanceláři seznam vnucených správ (komisařských správ, správ k věrné ruce), uvalených na český árijský majetek říšskými orgány, resp. orgány říší spravovanými. V osmi případech bylo v rozhodnutí o vnucené správě výslovně citováno ustanovení §9 nařízení říšského protektora o židovském majetku. Ve 23 případů se rozhodnutí neopíralo o žádný právní předpis, resp. se právní motivaci nepodařilo zjistit. SUA[43] PMR[35] sv. 786/31-1940, karton 3418.

12. září 1940
Prezidium ministerstva vnitra sdělilo zvláštním výnosem prezidiu zemských úřadů v Praze a v Brně, že podle pokynu Úřadu říšského protektora se mění výnos z 20. února 1940 v tom směru, "že kontrola styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem resp. dohled, zda nařízená opatření, obmezení a zákazy, pokud byla vydána protektorátní vládou (protektorátními úřady),

přísluší bezpečnostním orgánům protektorátní správy, které v daném případě také ukládají přiměřené tresty". SUA 43 PMR 35 karton 4155.

13. září 1940
Vyhláška protektorátního ministerstva financí uložila židovským vlastníkům přihlásit do 15. října u revizního odboru ministerstva předměty ze zlata, stříbra, platiny, drahokamy a perly, také jiné drahocenné a umělecké předměty, jakož i sbírky jakéhokoli druhu, pokud cena jednotlivého předmětu nebo sbírky předmětů převyšuje 10 000 korun. Pro odhadní ceny byli kompetentní jen ministerstvem schválení odhadci. Stanislav Jurášek, Předpisy o židovském majetku a další předpisy Židů se týkající. Dodatek. Praha 1940, s. 45.[26]

17. září 1940
Na poradě Goebbelsova štábu byla podána informace, že v říši (včetně nově na okupovaném polském území získaných východních provincií) žije 743 000 Židů, v Generálním gouvernementu 2 300 000, v Protektorátu 77 000, ve Francii 270 000, v Holandsku 160 000, v Belgii 80 000, v Lucembursku 2 500 Židů. Podle schváleného Madagaskarské projektu se předpokládalo, že po válce v rozmezí přibližně půl druhého roku by mohlo být na tento ostrov dopraveno přibližně tři a půl milionu Židů. Wollt Ihr den totalen Krieg? Die geheimen Goebbels-Konferenzen 1939-1945. Hrsg 6 Wylli A. Boelcke, Stuttgart 1967, s. 105.[77]

20. září 1940
Časopis Vlajka přinesl článek "Židárna v Pražské městské knihovně". O šest dnů později vítězoslavně oznamoval v článku "Městské knihovny v Praze Židům nepřístupno", že každý čtenář musí podepsat árijské prohlášení.

28. září 1940
Okresní četnické velitelství v Mělníce zaznamenalo ve své situační zprávě: "V řešení židovské otázky byli Židé písemně okres[ním] úřadem vyzváni k prodeji svých nemovitostí árijcům. Organizovaní Židé odepřeli tak učiniti, poukázavše na pokyn Zentralstelle für jüdische Auswanderung," která podobné prodeje zakázala. SUA 43 MV 31 E-1651, ZČV, karton 11 989.

1. října 1940
Výnosem ministerstva zemědělství bylo nařízeno okresním úřadům, aby zařídily označování potravinových lístků vydávaných Židům. V nejbližším zásobovacím období již byly označeny písmenou J (Jude). Z odběru některých potravin byli Židé postupně stále více vyřazováni. SUA 43 URP 44 karton 389.

1. října 1940
Ve Zprávě z domova, prezentované v kanceláři prezidenta republiky v Londý-

ně 12. listopadu, se píše: "Bude dobře upozornit důrazně na to, že veškerá arisace židovského majetku je pouze záminkou k jeho převedení do německých rukou, aby se Češi vystříhali toho, ji využít, neboť pro národ v případě německého vítězství by tím stejně nic zachráněno nebylo - vyvlastnění Čechů jde hned za vyvlastněním Židů - a bude-li Německo poraženo, jak pevně věříme, bude se všechno kradené vracet. Je tedy důležité upozornit rozhlasem, že toto všechno, stejně jako to, co vzato legionářům, Červenému kříži atd., bude považováno za kradené a bude tak vráceno. Nespecifikovat to jen na Židy." Dokumenty z historie[19] československé politiky 1939-1945, sv. 2, dokument 423, s. 573.[22]

8. října 1940

V dochovaném konceptu dopisu říšského protektora `Neurath`a župnímu vedoucímu (gauleiterovi) NSDAP[9] v župě Horní Bavorsko `Wächtler`ovi se zdůrazňuje, že "vyšší cíl odžidovštění v Protektorátu tkví v posílení a udržení německé národnosti. Právě odžidovštění je nejvhodnější východisko německé národnostní práce. Tato národnostní práce vyžaduje však jasné a jednotné centrální řízení, které při zřízení Protektorátu převzal jako uložený úkol mnou řízený úřad a který proto jen zde může být zpracováván a rozhodován." V konceptu dopisu je formulován předpokládaný další arizační postup k posílení německé národnosti. Vycházel z přesvědčení, že vhodní jednotliví podnikatelé brzy převezmou židovské podniky a usídlí se na protektorátním území. Kde vhodní uchazeči nejsou, budou podniky spravovány treuhändery. Určitý počet menších obchodních podniků bude muset být uzavřen, poněvadž vhodné uchazeče lze očekávat až po skončení války. Žádné nové koncese pro živnostenské podniky však nebudou zatím vydávány, až po válce vhodným německým frontovým bojovníkům.

Neurath se takto bránil aktivitám bavorských stranických a podnikatelských činitelů, usilujících zmocnit se arizační kořisti v oblasti klatovského oberlandrat[13] u za pomoci zřizované zvláštní střechové organizace potenciálních bavorských arizátorů. Neurath ke konceptu 21. října vlastnoručně připsal, že `Wächtler`em předložené návrhy musí být přepracovány, aby rozhodující vliv zůstal u Úřadu říšského protektora. SUA[43] URP[44] BRP, karton 30, s. 457-459.

9. října 1940

V denních listech uveřejněno toto oznámení tiskové služby Národního souručenství: "Národní souručenství žádá zákony na ochranu české cti a krve. Tisková služba Národního souručenství oznamuje: Členům Národního souručenství není dovolen společenský styk se Židy. Vedoucí výboru Národního souručenství `Josef Nebeský` zavazuje všechny členy Národního souručenství

k okamžitému přerušení všech společenských styků s Židy. Všichni vedoucí obdrží k tomuto zásadnímu ustanovení podrobný výklad. Zároveň jménem výboru Národního souručenství požádal vedoucí výboru Josef Nebeský vládu o vyhlášení zákonů na ochranu české árijské cti a krve." Zpráva vydaná Českou tiskovou kanceláří (ČTK).

11. října 1940
Týdenní zpráva pražské Židovské náboženské obce zaznamenala dvě nová nařízení. Při zrušení nájemné smlouvy na byty obývané Židy nesmí být nová nájemní smlouva uzavřena bez souhlasu Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Všechny cenné papíry v židovském vlastnictví se musí do 15. listopadu znovu hlásit.

15. října 1940
Ve zprávě zástupce zahraničního úřadu (ministerstva zahraničí) u říšského protektora, Kurta Ziemkeho berlínské centrále se píše: "Čech dosud odmítal sám od sebe se chopit židovského problému. S výjimkou příslušníků určitých pravicověopozičních skupin zaujímal k Židům přátelský postoj, i když namnoze také nikoli z náklonnosti, nýbrž z politických důvodů. Náš nepřítel je jeho přítel a náš postup proti Židům se jeví Čechovi jako předzvěst našeho vlastního pozdějšího zacházení s ním. Pokud byla v Protektorátu uplatněna opatření proti Židům, stalo se tak na náš pokyn nebo přímo Úřadem říšského protektora." Výzvu Nebeského k přerušení společenských styků se židovskými osobami označil `Ziemke` za jeho vlastní iniciativu, kterou chtěl prokázat loajalitu jednotné české strany. V kruzích této strany však je toto rozhodnutí odsuzováno a považováno za překotný a nenutný krok. Dodal však, že protektorátní vláda připravuje zákon na ochranu české cti a krve. Miroslav Kárný, "Konečné řešení", s. 55.[25] ZStAP[51] film č. 15462, K 347834-K 347835.

23. října 1940
Z memoranda berlínského rasového experta dr. Waltera Königa-Beyera o rasověpolitických poměrech v českomoravském prostoru a jeho přetvoření, které bylo předloženo Úřadu říšského protektora: "Při likvidaci Československa v roce 1938 čítal tento stát 360 000 nábožensky vázaných věřících Židů a navíc ještě přibližně 180 000 rasových Židů bez vyznání nebo Židů jiného náboženství.

Většina Židů se sice mezitím ze Sudetské župy odstěhovala a také na protektorátním území se jejich počet zmenšil. Co však zbylo, je výsledek jejich dřívějšího pobytu, totiž potomstvo přibližně 40 000 smíšených manželství mezi Židy z jedné strany a Čechy a Němci z druhé strany pouze z doby

posledních tří generací. Počet dominantně rozpoznatelných židovských potomků jen v Čechách samotných musí být při střízlivém odhadu odhadnut na přibližně 1 000 000 těch, kteří tedy při dalším rasovém míšení s německým národem mohou ještě dále přinášet často dominující předazijsko-orientální, někdy také negroidní a vnitroazijské krevní prvky."

`Walter König-Beyer` dovozoval, že počet židovských potomků je v Sudetské župě a v Praze zdaleka vyšší než v ostatním českém osídlovacím území. Ve svých závěrech shrnuje své názory na "rasové" složení českého a německého obyvatelstva v Čechách takto: "Druhově cizí vlivy židovstva, které se více uplatnily v průmyslových oblastech sudetoněmectva, způsobily u Němců v Čechách a na Moravě považlivější rasový rozklad než u převážně selského českého obyvatelstva." Denkschrift über die rassenpolitischen Verhältnisse des Böhmische-Mährischen Raumes und dessen Neugestaltung. Berlin, den 23. 10. 1940. Opis. SUA[43] URP[44] I-3b-5895, karton 390.

24. října 1940

Vláda schválila osnovu vládního nařízení, kterým se vydávají některé další předpisy o Židech a židovských míšencích. V důvodové zprávě se uvádí, že se tím pro protektorátní příslušníky v podstatě přejímají zásady norimberských zákonů a prováděcích nařízení k nim vydaných.

Zakazovalo se manželství mezi Židem a příslušníkem Protektorátu, který není Žid nebo židovský míšenec prvního stupně. Manželství mezi židovským míšencem prvního stupně a příslušníkem Protektorátu, který není Žid, se připouštělo pouze se svolením ministerstva vnitra. Manželství proti zákazu uzavřená jsou neplatná a jejich uzavření může být důvodem k vydědění.

Mimomanželský styk mezi Židem a příslušníkem Protektorátu, který není Žid nebo židovský míšenec, byl prohlášen za trestný.

V domácnostech, ve kterých byla dospělá osoba židovská mužského pohlaví, nesměla být zaměstnávána žádná příslušnice Protektorátu mladší 45 let, která není Židovka nebo židovská míšenka. Pro přechodnou dobu se však stanovilo, že ty příslušnice Protektorátu, které jsou již zaměstnány v židovských domácnostech, mohou tam zůstat, jestliže již dovršily nebo nejdéle do určité lhůty dovrší 35. rok svého věku. Konečná stylizace tohoto ustanovení se ještě měla projednat.

Židům bylo zakázáno užívat vlajku říšskou a národní i vlajku protektorátní, ale byli oprávněni uživat barev židovských.

Trestní sazby na přestupky stanovily pro případ uzavření zakázaného manželství trest žaláře od 1 do 15 let. Při mimomanželském styku měl být muž potrestán buď pro přečin tuhým vězením do 5 let nebo pro zločin žalářem od 1 roku do 15 let.

Nedovolené zaměstnávání žen a neoprávněné používání vlajek se mělo trestat tuhým vězením do 1 roku a peněžitým trestem do 100 000 korun.

Ustanovení tohoto nařízení se nemělo vztahovat na osoby vyňaté podle §3 vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě a mimo toho mohl státní prezident povolovat další výjimky.

Toto vládní nařízení - uvádělo se v důvodové zprávě - "v podstatě recipovalo" hlavní zásady říšskoněmecké právní úpravy. SUA 43 PMR 35 karton 4155.

25. října 1940
Z úvah Wolframa von Wolmara o českých novinářích a odžidovštění, které předložil šefredaktorům protektorátního tisku: "Odžidovštění je otázkou Čechů, k níž nutno podotknouti, že nestačí jen vládní nařízení a proklamace. Píši-li noviny o židovské otázce (což je jim přenecháno k volné úvaze), pak musí psáti tak, aby všechna nařízení měla náležitý ohlas ve veřejnosti; bylo by ještě lépe, kdyby tisk informoval a zpracovával veřejnost tak, aby vládní a jiná protižidovská opatření byla jen důsledkem veřejného smýšlení a veřejnou potřebou." SUA 43 PMR 35 S, karton 281.

25. října 1940
V denních listech byl zveřejněn "Výklad k rozhodnutívedoucího Národního souručenství o Židech". Podle něho se za Žida považoval:

> Židovský míšenec prvního, druhého a třetího stupně (tři, dva nebo jeden ze čtyř prarodičů jsou Židé).
>
> Osoba, byť i árijského původu, která náleží nebo náležela k židovské náboženské obci.
>
> Osoba, byť i árijského původu, která žije v manželství se Židem/ Židovkou.
>
> Osoby, které manželství se Židem (Židovkou) rozloučily (nikoli jen rozvedly), se nepovažují za Židy a mohou po uplynutí zkušební čekací lhůty 6 měsíců po provedené rozluce a podané přihlášce býti přijati za člena NS 10 [Národního souručenství].

K historii tohoto "výkladu", jak je doložen ve spisupořízeném v předsednictvu ministerské rady: Z příkazu předsedy vlády Aloise `Eliáše` bylo zjišťováno, jak došlo k uveřejnění tohoto "výkladu", který daleko překračoval říšskoněmecké i protektorátní protižidovské zákonodárství. Vypracoval jej zmocněnec pro propagandu Národního souručenství `Vladimír Krychtálek` a předložil organizačnímu zmocněnci Národního souručenství

`Josefu Neprašovi`, aby je projednal s vedoucím Národního souručenství Josefem Nebeským. Šlo o dvě prohlášení. K prvnímu mu `Nebeský` telefonicky sdělil svůj souhlas. K druhému Nepraš Krychtálka informoval, že Nebeský v návrhu zatrhl odstavec, v němž bylo uvedeno, že Židy jsou též árijci, žijící v manželství nebo v konkubinátě se Židy. Krychtálek vynechal zmínku o konkubinátě, ale ponechal tam árijce žijící v manželství se Židy. Nebeskému po Neprašovi Krychtálek vzkázal, "že to tak musí být, poněvadž to tak mají i u NSDAP[9] ". Krychtálek podle svých slov volil ostrou (přísnou) formulaci "výkladu", aby to působilo propagačně a aby "se z toho dalo žurnalisticky delší dobu žít".

Krychtálek 29. října písemně rezignoval na členství ve Výboru Národního souručenství.

Dne 30. října podal o této věci zprávu schůzi ministrů předseda vlády `Eliáš` za přítomnosti Nebeského. Tam bylo dohodnuto vydání opravy. Tisková služba Národního souručenství ji předala 31. října do tiskového odboru v tomto znění:

"Vedoucí výboru Národního souručenství vydal rozhodnutí, jímž se členům Národního souručenství zakazuje styk se Židy.K tomuto rozhodnutí byl uveřejněn dne 25. října t.r. výklad. Poněvadž tento výklad vybočuje z rámce platných říšských a protektorátních předpisů, byl výkon tohoto výkladu vedoucím výboru Národního souručenství zastaven." Vzápětí však bylo z příkazu Nebeského uveřejnění zprávy odloženo a příštího dne dodán nový text. Tisková služba Národního souručenství jej 3. listopadu zveřejnila v tomto znění:

"K rozhodnutí vedoucího Výboru Národního souručenství o zákazu styku členů NS[10] se Židy byl 25. října t.r. uveřejněn výklad. V tomto výkladu se nevymezuje přesně a úplně pojem Žida. Aby se tento zákaz mohl prováděti co nejrychleji a do všech důsledků, oznamuje se, že ve smyslu nařízení Říšského protektora ze dne 21. června 1939 a vlád[ního] nař[ízení] ze 4. července 1939, č. 136 Sb. z r. 1940, je při provádění tohoto zákazu Židem: [v dalším se citují příslušná ustanovení z obou těchto nařízení]. Ona ustanovení zmíněného výkladu, pokud se jejich vymezení pojmu Žida odchyluje od výše uvedených předpisů, prohlašuje vedoucí Výboru NS[10] za neúčinná." SUA[43] PMR[35] S, 1590/1-1940-1941, sv. 2, karton 588.

25. října 1940

Z vyhlášky policejního ředitelství v Praze (podepsán `Charvát`): "Zakazuji s okamžitou platností osobám židovského původu 1. každou změnu stálého bydliště, 2. i přechodné vzdalování se z obvodu Velké Prahy, pokud zde mají své stálé bydliště. [...] Výjimečná povolení z uvedených zákazů může

udělit příslušná židovská náboženská obec po slyšení Ústředny pro židovské vystěhovalectví." Podle originálu. AMK [3]

28. října 1940
Dopisem Ústředny pro židovské vystěhovalectví, podepsaným Eichmannem, byla Židovská náboženská obec zmocněna přimět židovské vlastníky bytů, aby přijali jim přidělené židovské podnájemníky s jejich rodinami. Pokyny Židovské náboženské obce židovským vlastníkům bytů a podnájemníkům, vydané na základě tohoto zmocnění, byly závazné. Opis dopisu Zentralstelle B. Nr. 2911 40 G/K. AMK [3]

1. listopadu 1940
Ve zprávě pražského řídícího úseku sicherheitsdienstu o politickém vývoji v Protektorátu v měsíci říjnu je podán přehled o negativním ohlasu protižidovských akcí vedení Národního souručenství. Většina členů jeho výboru se vyjádřila okamžitě odmítavě a odpor se projevil u převážné části členstva. Bývalí socialističtí, nyní v Národním souručenství činní sekretáři, konstatovali, že vedení NS [10] je ochotno nejen splnit každé přání vyjádřené z německé strany, ale navíc vyhovět v pravém posluhování i nevysloveným přáním německých mocipánů. Bývalí příslušníci sociálně demokratické strany a velký díl české inteligence se demonstrativně stýkají s Židy ještě živěji, psalo se ve zprávě. Hlášení z nejrůznějších míst dokazují, že nařízení Národního souručenství se nedodržuje, ale jen vyvolalo soucit se Židy, což je doloženo výběrem takových hlášení. Ze zprávy též vyplývá, že Hácha těžce vyčítal Nebeskému jeho veřejnou výzvu vládě, aby vyhlásila zákony na ochranu české árijské cti a krve. Podle Háchy byla vláda Nebeského výzvou blamována, neboť už takové vládní nařízení připravovala.

Pozoruhodná je závěrečná poznámka, že loajálním kursem Národního souručenství se dostala pravicová opozice, zejména Vlajka, do obtížné situace. Musí přihlížet, jak si Národní souručenství vypůjčilo a jako vlastní "ideový majetek" propaguje právě nejjasnější paroly jejího programu, antisemitismus a přátelství k Němcům." K tématu "vyřazování Židů z hospodářského života" zpráva sicherheitsdienstu vysvětluje: "Další hospodářská činnost Židů v Protektorátu úzce souvisí s tím, že chybí nebo selhalo mnoho treuhänderů v židovských firmách." Ve zprávě se uvádějí četné konkrétní případy se závěrem:"Přirozený následek toho bylo, že židovští vlastníci, aby dotčený podnik nepřišel k zániku, zůstávají v rozporu s předpisy v podniku." SD-Leitabschnitt Prag. Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat [18] 1.-31. 10. 1940, URP [44] II.d., karton 32.

1. listopadu 1940
Z jiného aspektu hodnotí všeobecnou situaci v Protektorátu koncept zprávy za stejné období, která pro říšského protektora připravil jeho úřad a která byla určena k odeslání pro Hitlera. Protižidovské akce se zde dávají do souvislosti se ztroskotáním "převýchovné akce ve smyslu říšského smýšlení". Na svolaných tzv. loajalitních shromážděních jejich účastníci projevovali lhostejnost a odmítnutí. Po neúspěchu vlny těchto shromáždění pokusilo se Národní souručenství radikálními protižidovskými výnosy osvědčit své prořížské smýšlení. "Také tato opatření byla ve všech vrstvách národa beze zbytku odmítnuta a vyvolala bouři nevole. Vysoce postavené osobnosti veřejného života staly se mluvčími tohoto rozhořčení. Státní prezident těžce vyčítal předsedovi Národního souručenství, že předčasným uveřejněním židovských ustanovení pro NS [10] [Národní souručenství], desauoval vládu, která stejně pracuje na židovském zákoně, a jeho samého.

Kardinál arcibiskup Dr. Kaspar [Kašpar] písemně u státního prezidenta protestoval proti židovským zákonům. Podobně se zachovaly velké čs. organizace, zejména Sokol a Kulturní rada. Pod tlakem těchto poměrů museli původci a nositelé této loajální politiky v Národním souručenství nabídnout svou rezignaci, která sice nebyla přijata, ale vedla k jejich méně vlivné činnosti. Zřejmým symptomem pro smýšlení masy obyvatelstva je skutečnost, že náklad čs. deníků, které se zvlášť zasazovaly za takzvanou loajální politiku, v krátké době klesl o 25 %.

Podstatný vliv na zpevnění protiněmeckého postoje celého čs. národa má nadále průběh války a zahraničním vysíláním živená šeptaná propaganda [...]

Souhrnně lze tedy konstatovat, že "říšská myšlenka" byla neúspěchem akcí zahájených pod tímto jménem v době, o níž zpráva referuje, zdiskreditována a v tajné šeptané propagandě národa zesměšněna, pro což jsou 3 příčiny rozhodující: Neupřímnost vedení, nevhodnost prostředků a politická nezralost čs. národa." Koncept. Bericht über die allgemeine politische Lage im Protektorat Böhmen und Mähren für die Zeit vom 1. 10. bis 31. 10. 1940. SUA[43] 109-5-133/1

2. listopadu 1940
S odvoláním na mimořádné zatížení Generálního gouvernementu přípravami wehrmachtu na východní tažení do Sovětského svazu oznámil generální guvernér Hans Frank Himmlerovi, že až do konce války není možné přijmout žádné další transporty Poláků a Židů. Biuletyn BGKBZHP [14] sv. XII (1960), dok. 50, s. 113F-114F.

2. listopadu 1940
Karl Hermann Frank uložil dr. Bernhardovi Adolfovi, pověřenci pro Ústřední

svaz průmyslníků v Praze, zjistit, které hospodářské pozice v Protektorátě se musí v zájmu germanizace dostat v dohledné době pod německý vliv. Adolf vypracoval a 15. ledna 1941 předložil dokument "Úkoly hospodářství při poněmčení Protektorátu Čechy a Morava". Za "integrální řešení české otázky" považoval "poněmčení celého českomoravského prostoru, geopolitického střediska Velkoněmecké říše, a zničení češství jako samostatného národa v tomto prostoru".

Toho mělo být dosaženo asimilací, poněmčením přibližně 50 % českého národa, vystěhovalectvím, opatřeními ke snížení porodnosti českého národa a "radikálním vyhubením česko-židovských míšenců (popřípadě i těch, kteří mají méně než 50procentní podíl židovské krve)". Předpokládal, že tímto radikálním postupem proti česko-židovským míšencům se zlikviduje přibližně 5 % českého národa. Že Židům nepřisuzoval jiný osud, než židovským míšencům, je samozřejmé. Originál. SUA[43] 110-4-2.

8. listopadu 1940
Ústředna pro židovské vystěhovalectví sdělila Židovské náboženské obci v Praze, že ke každé žádosti o povolení k jednomu nebo opětovnému opuštění stálého bydliště musí židovská osoba přiložit potvrzení úřadu oberlandrat[13] a, okresního úřadu nebo státní policie (Gestapa), že proti odjezdu žadatele nemá námitek.

10. listopadu 1940
Říšský protektor, zastoupený státním podsekretářem Kurtem
von Burgsdorffem, požádal ministerského předsedu Eliáše, aby Židé byli zbaveni čestného občanství v obcích Protektorátu. Ministerstvo vnitra k tomu vydalo zvláštní nařízení 2. prosince. V Čechách bylo zrušeno čestné občanství 20 a na Moravě 22 židovským osobám. SUA[43] PMR[35] 786/51/1940, karton 3422.

16. listopadu 1940
Varšavské ghetto bylo uzavřeno. Oficiální nařízení o jeho zřízení bylo vyhlášeno 12. října. Na náklady Židovské rady starších byla vybudována zeď do výše 3,5 metru, opatřená ostnatým drátem. Podle okupačních úřadů se z území budoucího ghetta muselo vystěhovat 113 000 polských obyvatel a přestěhovalo se tam 138 000 Židů, 30 % varšavského obyvatelstva bylo tak zatlačeno na 2,4 % městského území. Enzyklopädie des Holocaust. Die Verfolgung und Ermordung der europäischen Juden.[78] Bd. III, s. 1532-1533.

20. listopadu 1940
Věstník Národního souručenství uveřejnil článek Zákaz společenského styku se Židy, v němž vysvětlil, co se za styk se Židy považuje: "... když člen NS[10]

vyhledává ze své vůle společnost Žida nebo Židovky a úmyslně se s nimi stýká na procházkách, při návštěvách v jejich domácnostech apod. Návštěva místností a míst úředně vyhrazených Židům považuje se za udržování styku se Židy. Rovněž pozdrav náleží k společenskému styku a proto členové NS[10] Židy nezdraví." SUA[43] N SOUR[38] karton 8.

21. listopadu 1940
Na schůzi vlády byl schválen návrh ministerstev vnitra na vyjmutí některých osob z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Šlo o níže uvedené osoby. Celkem bylo do této první skupiny zařazeno 41 osob. Jejich jména jsou uvedena ve tvaru použitém v příloze k dopisu předsednictva ministerské rady ministerstvu vnitra z 10. 10. 1941. SUA[43] MV-SR[28] 1941-1945, 9/49/1, karton 6580.

Tabulka 3.2: Vyjmutí některých osob z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě

Lékaři:	MUDr. Josef Ledeč, Prof. dr. Johann Levit, MUDr. a JUDr. Veit Levit, MUDr. Franz Pachner, MUDr. Andreas Kastor.
Právníci:	JUDr. Georg Krása, JUDr. Julius Munk, JUDr. Karel Lagus, JUDr. Josef Lengsfeld, JUDr. Paul Heinrich Reik.
Podnikatelé:	Ing. Erwin Mandelík, Wilhelm Derblick, Ing.h.c. Emil Kolben, Siegmund Kraus, Robert Mandelík, Ing. Emil Pick, JUDr. Josef Pick, Bohumil Pollak, Otto Weissberger.
Vědci:	RNDr. Georg Baum, Prof. Dr. Ernst Kraus.
Státní a veřejní	JUDr. Adalbert Felix, PhDr. Alfred Fuchs, JUDr. Franz Kohn, úředníci: JUDr. Heinrich Rais, JUDr. Emil Spira, JUDr. Robert Steiner.

Kromě toho do seznamu zahrnuto 14 židovských manželek "árijských" manželů: Anna Žahour, Vera Hanna Saidl, Franziska Roda, Sofie Kopstein-Tausik, Henriette Biener, Milada Lesný, Anna Nejedlý, Emilie Dostál, Sidonia Pražák, JUDr. Maria Kejř, Anna Klíma, Elisabeth Kruliš, MUDr. Theresia Podlaha, Milada Fritz.

22. listopadu 1940
Z pokynu pro tiskovou přehlídku č. 378: "Slovo "Žid", označující příslušníky

židovské rasy, jest napříště psáti s velkou písmenou "Ž". SUA[43] MPOZ[30] P-8313/25-40, karton 312.

22. listopadu 1940
Podle listopadové zprávy ústřední správy Úřadu říšského protektora byla společně s velitelem bezpečnostní policie a krajským vedoucím NSDAP [9] rozvinuta akce k získání bytů pro Němce, jejíž předním cílem také je přesídlit Židy do pražských čtvrtí I a V. SUA[43] URP[44] I-1a-1802, karton 277.

26. listopadu 1940
Z Berlína odjel transport 170 židovských vystěhovalců do Lisabonu, mezi nimi bylo 40 z Protektorátu.

3. prosince 1940
V pražské Židovské náboženské obci se konal apel jeho zaměstnanců, při kterém jednotliví referenti podávali zprávy o činnosti svých oddělení vedoucímu Ústředny pro židovské vystěhovalectví SS-Hauptsturmführerovi Hans `Günther`ovi. Téhož dne orgány Ústředny provedly kontrolu docházky zaměstnanců obce a u 49 z nich zjistily pozdní příchod. Z `Günther`ova nařízení jim byly z jejich čisté mzdy 10 % převedeno jako dar pro sociální účely židovské obce. Týdenní zpráva č. 49/1940 a prosincová měsíční zpráva Židovské náboženské obce v Praze. AMK[3]

6. prosinec 1940
Úřad říšského protektora požádal protektorátní ministerstvo školství a lidové osvěty, aby okamžitě vydalo výnos přísně zakazující učitelům protektorátních škol i veřejných škol všeho druhu soukromě vyučovat židovské děti i dospělé. Ministr školství `Kapras` vydal tento zákaz zvláštním oběžníkem 18. prosince. SUA[43] PMR[35] 786/42-1940, karton 3419.

6. prosince 1940
Wolframu von Wolmarovi se nelíbily referáty o filmu Žid Süss. Vytýkal jim: "Články byly psány vesměs pilně, někdy však neobratně. Většina článků ulpěla na filmu a jeho ději, zatímco měla obsahovati politicko-osvětové názory a vzbudit u čtenářů potřebu řešení židovské otázky." SUA[43] PMR[35] S, karton 281.

6. prosince 1940
Generální inspektor vládního vojska generál `Eminger` sdělil dopisem zmocněnci wehrmachtu u říšského protektora: "Kladu si za čest Vám sděliti, že jsem nařídil všem příslušníkům vládního vojska návštěvu filmu Žid Süss a Rotschildové z výchovných důvodů. SUA[43] PMR[35] 786/44/1940, karton 3421.

9. prosince 1940
Říšský protektor v dopise (z pověření jej podepsal `Leogard Mokry`) předsedovi vlády znovu zdůraznil, že i při udělení výjimky podle paragrafu 3 vládního nařízení 136/1940 zůstává Žid, i když mu budou poskytnuty určité výhody, Židem se všemi z toho plynoucími nevýhodami. S přihlédnutím k tomu nevidí důvod pro uvolnění navržených osob, které většinou jsou činné v hospodářství, anebo jsou manželkami úředníků ve službách Protektorátu Čechy a Morava. K šesti navrženým osobám, u nichž je uvedeno, že jsou v penzi, Mokry požadoval sdělení o tom, na základě jakého právního předpisu byli penzionováni. Jestliže se tak stalo z jiných důvodů, než na základě příslušného paragrafu 5 vládního nařízen o právním postavení Židů ve veřejném životě, jejich znovuzařazení nepřipadá v úvahu. Originál. SUA [43] PMR [35] S, 1590/7-1940, sv. 1, karton 589.

10. prosince 1940
Mezi materiály, které pro Himmlerovu přednášku k říšským a župním vedoucím NSDAP [9] o "osídlování" (Siedlung) připravil jeho štáb říšského komisaře pro upevnění německé národnosti, se objevil dokument "Židovská otázka". Jeho součástí je především statistický přehled o počtu židovských vystěhovalců z Německa (od r. 1933) 341 076, z Rakouska (od r. 1938) 155 547 a z Protektorátu (od r. 1939) 25 086, celkem tedy 501 711. Na podporu tohoto vystěhovalectví bylo vynaloženo 7 200 000 dolarů, které z největší části byly darovány zahraničními židovskými organizacemi anebo přišly od zahraničních příbuzných domácích Židů.

Počet Židů se zmenšoval také tím, že v Německu, Rakousku a Protektorátu v uvedeném časovém období celkem zemřelo 70 792 Židů a narodilo se jen 13 756 židovských dětí, takže ubylo 57 036 židovských obyvatel. Na říšském území (včetně Protektorátu) bylo podle této statistiky ještě 315 642 Židů ve smyslu norimberských zákonů. K tomuto statistickém přehledu je připojen tento odstavec:

"II. Konečné řešení židovské otázky. Přesídlením Židů z evropského hospodářského prostoru německého národa do teritoria, které ještě musí být stanoveno. V rámci tohoto projektu připadají v úvahu přibližně 5,8 milionu Židů." Editoři dokumentu vysvětlují, proč se zde uvádí vyšší číslo než v madagaskarských projektech z léta 1940. Odpověď nalézají v Himmlerových poznámkách, připravených pro jeho řeč. K "evropskému hospodářskému prostoru německého národa" připočítal `Himmler` mezitím už Rumunsko, Maďarsko, Jugoslávii a Slovensko. Susanne Heim, Götz Aly, Umsiedlung und "Endlösung". Dokument 2: Materialien zu Himmlers Vortrag über "Siedlung" am 10. 12. 1940. In: Beiträge zur nationalsozialistischen Gesundheits- und So-

zialpolitik, Bd. 9, Berlin 1991, s. 22-33.[79]

11. prosince 1940
Vyhláška ministerstva financí nařídila, že Židé, židovské podniky a židovská osobní sdružení jsou povinni přihlásiti nejpozději do 15. ledna 1941 u ministerstva financí (revizního odbou) své pohledávky, úschovy a bezpečnostní schránky, které mají u peněžních ústavů nebo u podniků v ostatním říšském území a to podle stavu ze dne 15. prosince 1940. SUA[43] PMR[35] karton 3422

22. prosince 1940
Z Goebbelsova deníku: "Jak dlouho ještě bude válka trvat? Vůdce doufá, že skončí v roce 1941. Ale kdo ví?" Goebbels Tagebücher (Reuth), sv. 4, s. 1511.[80]

30. prosince 1940
Ministerstvo sociální a zdravotní správy nařídilo, že Židé nemohou být členy obecně prospěšných stavebních sdružení, že nemohou být za členy přijímány a dosavadní členové musí být členství zbaveni. Nařízení nevzniklo z podnětu Úřadu říšského protektora, ale bylo mu předloženo a úřad proti němu neměl námitky. SUA[43] PMR[35] 786/49/1940, karton 3422.

Prosinec 1940
Jewish Record, vycházející v New Yorku, uveřejnil zprávu, že konfiskovaný židovský majetek v Sudetech představuje hodnotu 8,673 000 000 korun, které byly uloupeny 25 000 osobám.

3.2 Rok 1941

1. ledna 1941
Na protektorátním území bylo registrováno 90 041 osob podléhajících protižidovským norimberským zákonům, z toho žilo 37 830 v Praze.

7. ledna 1941
Ministerstvo dopravy (poštovní správa) vyloučilo Židy z telefonního účastnictví, tj. byly jim nejen odebrány telefonní přístroje, ale zakázáno používat telefon vůbec. Výjimky musela schválit příslušná úřadovna Gestapa. SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 042.

9. ledna 1941
Představenstvo Drážďanské banky projednávalo "zhodnocení neárijského akciového vlastnictví" na základě jednání říšského bankovního rady `Untermüllera` s představiteli České eskomptní banky a České banky Union,

jak si mezi sebou tyto akcie rozdělí. Od neárijských vlastníků budou akcie "převzaty" podle kursu k 1. dubnu 1938, ale do vlastnictví bank přejdou podle kursu k 16. září 1940, který je vyšší o 30 až 50 procent, v jednotlivých případech až o 100 procent. Rozdíl přijde ve prospěch říše. Česká eskomptní banka, ovládnutá Drážďanskou bankou, má volnou ruku při prodeji takto získaných akcií, ale akci nesmí být prodány Čechům. SUA[43] DrB (Dresdner Bank), Vorstand-Sitzung 9. 1. 1941, bod 30.

10. ledna 1941
Třetí prováděcí výnos k nařízení říšského protektora o vyřazení Židů z hospodářství Protektorátu, podepsaný v zastoupení K.H. Frankem, stanovil 1/ Židům a židovským podnikům jest zakázáno s účinkem od 31. března 1941 vedení hospodářských závodů následujícího druhu:

a/ obchodu ve velkém i v malém na vlastní nebo cizí účet,

b/ živnosti hostinské a ubytovací,

c/ podniků pojišťovacích,

d/ lodní plavby,

e/ dopravnictví a uskladňování,

f/ pořádání a zprostředkování cest,

g/ živnosti průvodčích cizinců,

h/ podniků dopravních a povoznických každého druhu včetně pronajímání motorových vozidel a povozů,

i/ bank i směnárníků,

j/ živnosti zastavárenské,

k/ živnosti informační a inkasní,

l/ živnosti hlídací,

n/ živnosti zprostředkování inzerce,

o/ živnosti zprostředkování bytů, realit a hypoték,

p/ zprostředkování míst po živnostensku,

q/ zprostředkování sňatků.

Verordnungsblatt des Reichsprotektors, 17. 1. 1941, č. 2, s. 13-14.[38]

Ve své měsíční zprávě skupina Hospodářství v Úřadu říšského protektora komentovala 25. ledna tento výnos slovy, že jeho realizací bude "definitivně uzavřeno odžidovštění ve všech podstatných odvětvích". SUA 43 URP 44 I-1a-1802, karton 277.

10. ledna 1941

Německý list Der Prager Abend kritizoval, že české osobnosti poslaly Židům novoroční blahopřání. `Wolfram von Wolmar` z Úřadu říšského protektora se na konferenci s protektorátními šéfredaktory k tomu vyjádřil: "Je podivné, že se tímto případem až na České Slovo žádný list nezabýval. Má přece svůj význam, rozhodne-li se německý list poukázati na podobné případy, jako když např. funkcionář NS 10 [Národního souručenství] nebo tajemník Českého svazu pro spolupráci s Němci posílají blahopřání Židům a ujišťují je o svém přátelství. Snad se Lidové listy ujmou případu opata `Zavorala`." Nato se ozval se jeden z nejhorlivějších kolaborantských novinářů `Karel Lažnovský`. V zápisu se o tom píše: "Stěžoval si, že jeho list musel vypustiti z druhého vydání překlad článku Prager Abendu o židovských gratulantech. Cenzurní orgány hájily své rozhodnutí tím, že v článku jsou kritizováni krajští vedoucí Národního souručenství a Českého svazu pro spolupráci s Němci."

Na příštích týdenních konferencích byly dozvuky. `Wolfram von Wolmar` kázal: "Proti tomu se musí v první řadě ohradit český národ, když opat Zaoral ujišťuje Žida Mandelíka o svém věrném přátelství." Ještě 7. února se tento hlavní dozorce nad protektorátním tiskem vrátil k novoročním blahopřáním: "V říši vůbec nebyl dán žádný zákaz styku se Židy. Není tam také ani zákon, který by znemožňoval blahopřáti Židům. Zde však nejde o to, aby byl vydán zákaz zákonem nebo předpisem. Je velmi smutné, není-li v národě rozšířeno vědomí, že styk se Židy je v zásadě proti národní cti. Není-li v národě tohoto vědomí, jest nejvýš na čase,aby český tisk se této věci ujal." A z podnětu Lažnovského stížnosti vzešel cenzurní pokyn č. 389: "Není přípustno eliminovati z tisku stati, články a zprávy se zřejmou protižidovskou tendencí." Záznamy o pokynech Úřadu říšského protektora šéfredaktorům protektorátního tisku na jejich poradách pořizoval šéfredaktor tiskového odboru předsednitva vlády `Č. Melč`. SUA 43 PMR 35 S, 820/17, karton 281.

10. ledna 1941

Židovské listy přinesly zprávu, že první skupina 44 židovských dětí z Dánska, která v prosinci odjela do Palestiny, dosáhla svého cíle. Bylo mezi nimi 17 dětí z Čech a Moravy.

14. ledna 1941
Státní podsekretář Úřadu říšského protektora Kurt von `Burgsdorff` sdělil dopisem předsedovi vlády `Eliášovi`, že ho jeho výklad nepřesvědčil o tom, že by existoval obecný zájem na vynětí jím uvedených osob z právních důsledků vyplývajících z nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Žádal o zdůvodnění u každého jednotlivého případu, zejména uvedení oblasti, ze které jsou Židé vyloučeni a ve které by navržené osoby měly být nadále činné. SUA[43] PMR[35] S, 1590/7-1940, sv. 1, karton 589.

21. ledna 1941
Říšský protektor uložil protektorátnímu ministrovi vnitra, aby zrušil pro židovské obyvatelstvo povolení nakupovat také po dvě dopolední hodiny a aby pro ně nákupní dobu omezil pouze na 15.-17. hodinu. Prezidium ministerstva vydalo k tomu příslušný výnos 31. ledna. SUA[43] PMR[35] S, 1590/1-1940-1941, sv. 2, karton 588.

25. ledna 1941
Policejní prezident v Praze vydal vyhlášku, jíž bylo Židům zakázáno řídit motorová vozidla. Museli odevzdat řidičské průkazy a nesměli být přijati do výcviku řidičů. Židovské listy, č. 5, 31. ledna 1941.

26. ledna 1941
Prezidium ministerstva vnitra uložilo prezidiu zemských úřadů v Praze a Brně vydat vyhlášku zakazující osobám židovského původu výkon rybářství (provozování rybolovu včetně úkolů s tím souvisejících). Do sedmi dnů po vyhlášení zákazu musely odevzdat své dosud platné rybářské lístky. Podnět k tomuto opatření dal dopis říšského protektora. SUA[43] PMR[35] 706/46-1940, karton 3422.

28. ledna 1941
Úřad říšského protektora upozornil ministra vnitra, že se omezení nákupní doby vztahuje i na árijské služebné a na nákupy v židovských obchodech pod správou treuhänderů. SUA[43] PMR[35] S, 1590/1- 1940-1941, sv. 2, karton 588.

30. ledna 1941
Adolf `Hitler` na shromáždění v berlínském Sportovním paláci připomněl své "proroctví" z ledna 1939, že za války bude zničena židovská rasa v Evropě, a dodal: "Příští měsíce a roky dokážou, že i zde jsem viděl věci správně." M. Domarus, Hitler, sv. II, s. 1657-1664.[18]

Leden 1941
Zemský úřad v Praze ve své situační zprávě konstatoval, že Arijská pracovní

fronta neměla úspěch při pořádání protižidovských projevů ve východních Čechách. Pro naprostou neúčast se nekonaly projevy v Čáslavi a Kutné Hoře. Schůze ve Vysokém Mýtě se 25. ledna zúčastnilo 36 osob a příštího dne 13 osob, v Hradci Králové 21. ledna bylo přítomno 10 osob, o týden později 13 osob. SUA[43] MV[31] ZČV, karton 11 993.

4. února 1941
Policejní prezident v Praze vydal vyhlášku o změně nákupní doby pro Židy. Byla redukována pouze na dobu mezi 15. a 17. hodinou. Židovské listy, č. 6, 7. února 1941.

5. února 1941
Výnosem ministerstva financí byla Židům uložena povinnost odevzdat všechny sbírky poštovních známek do úschovy určeným bankám. Židovské listy, č. 7, 14. února 1941.

12. února 1941
Podle zprávy velitele bezpečnostní policie bylo v Praze dáno k dispozici Úřadu říšského protektora 500 bytů a zplnomocněnci krajského vedení německé nacionálně socialistické strany 850 bytů, z nichž se museli vystěhovat pražští Židé. Do té doby bylo už německým nájemníkům předáno celkem 600 bytů. Podobné akce proběhly v Brně i v jiných velkých městech. SUA[43] URP[44] karton 30.

15. února 1941
Počátek deportací vídeňských Židů do Generálního gouvernementu.
Do 12. března odjelo celkem 5 transportů přibližně s 5 000 lidmi.

18. února 1941
Tajným výnosem Göringa jako zplnomocněnce pro čtyřletý plán bylo stanoveno, že všichni práceschopní Židé mají být pracovně nasazeni ve skupinách odděleně od ostatního osazenstva. Na základě toho vydalo 4. března říšské ministerstvo práce výnos, kde požadovalo umisťovat židovské pracovní síly v táborech, aby se styk s obyvatelstvem omezil na minimum. Dietrich Uwe Adam, Judenpolitik im Dritten Reich, Düsseldorf 1972, s. 290.[57] Joseph Walk, Das Sonderecht, s. 336.[19]

20. února 1941
V říšském ministerstvu vnitra se konala porada o návrhu třetího prováděcího nařízení k říšskému zákonu na ochranu německé krve a německé cti. V souvislosti s tím byl projednán i návrh nařízení protektorátní vlády o dalších protižidovských opatřeních. Záznam v Úřadu říšského protektora č. I-3b-1629 z 4. 3. 1941. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

21. února 1941
Pražský Němec Rud. Pitzek poslal říšskému protektorovi dopis, jímž požadoval veřejné označování Židů. Velitel bezpečnostni policie (z pověření podepsal Friedrich Suhr) však odmítl zavést toto opatření v Protektorátu dříve, než se tak stane všeobecně v říši. SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389.

22. února 1941
Podle zprávy skupiny Justice v Úřadu říšského protektora německé soudy v Protektorátu odsoudily v roce 1940 pro rozhlasový zločin (tj. poslech zahraničního rozhlasu) 139 osob, dalších 95 osob za nadávání na říši a 6 za nadávání nacionálněsocialistické straně, 12 za jiné přestupky. SUA [43] URP[44] I-1a-1802, karton 277.

22.-26. února 1941
Ve dnech 22.-23. února se v Amsterdamu uskutečnily protižidovské razie. Tři dny poté v provincii Utrecht a Severní Holandsko došlo k stávkové vlně, která ochromila dopravu a průmysl. "Byla to první masová stávka v jednom, německým wehrmachtem obsazeném území, a i když mohly k zastavení práce působit motivy nejrůznější povahy, tj. sociálního, hospodářského a politického druhu, tak to přece jen byly protižidovské akce a opatření místních fašistů a okupační moci, které daly bezprostřední podnět k dělnickému boji." Policie a wehrmacht toto stávkové hnutí brutálně potlačily. Gerhard Hirschfeld, Niederlande, Die Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus In: Dimension des Völkermords,[81] Hrsg[6] v. Wolfgang Benz, München 1991 (Dále citováno: Dimension des Volkermords[21]), s. 142.[82]

27. února 1941
Okresní hejtman v Příbrami podal prezidiu zemského úřadu zprávu o tomto incidentu: "Dne 27. února 1941 o 17.30 hod. dostavil se na zdejší četnickou stanici Žid MUDr. Bedřich Münz z Příbrami čp. 200/I a oznámil, že téhož dne asi o 15.30 hod. byl napaden v Pražské ulici v Příbrami před obchodem cukráře Tůmy Františkem Houzínem z Příbramě čp. 78/I. MUDr. Bedřich Münz udal, že potkal na chodníku Františka Houzima, který bez příčiny do něj strčil a řekl: "Nemůžeš se vyhnout?" Münz mu na to odpověděl: "Tobě, ty zelený kluku." Na to Houzim dal MUDr. Münzovi políček, takže mu spadl klobouk, skřipec na zem. Poněvadž Houzim sápal se na
MUDr. Münze pravděpodobně v úmyslu jej uhoditi, zasadil MUDr. Münz Houzimovi políček, po kterém Houzim upadl na zem. Dalšímu střetnutí bylo zabráněno nahodile přítomnými chodci, kteří nedovolili, aby došlo k pokračování výtržnosti. MUDr. Münz nestěžoval si na nějaké poranění a případ

na zdejší četnické stanici oznámil proto, aby četnictvo bylo předem informováno pro případ, že by Houzim zamýšlel podniknout proti němu nějaké další kroky. Tento incident nezpůsobil na místě činu zvláštní rozruch."

MUDr. Bedřich Münz byl později deportován do Terezína a 22. října 1942 zavražděn v Treblince. SUA[43] MV[31] E 3444, karton 12 044.

28. února 1941
Úřad říšského protektora žádal protektorátní ministertvo financí, aby zařídilo zákaz prodeje losů a výplat výher Židům. Ministerstvo odpovědělo, že ředitelství loterie v Praze už opatřeními z 12. září a 11. října 1939 zajistilo, aby při výhrách od 2 000- K nahoru byl zkoumán árijský původ výherce. Byl-li neárijského původu, byla výplata výhry provedena na jeho vázané konto. Nyní ředitelství loterie vydá zákaz ve smyslu pokynu Úřadu říšského protektora. SUA[43] PMR[35] 786/58, karton 3422.

Únor 1941
V Holandsku byla zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalectví. Z Prahy byl k předání zkušeností poslán do Amsterodamu také `Jakob Edelstein` a `Richard Friedmann`, kteří tam zůstali do poloviny května.

1. března 1941
Z měsíční zprávy pražského řídícího úseku SD[16] : "Povznesená nálada mezi židovstvem trvá nadále. Vojenské neúspěchy partnera v Ose, Itálie, určovaly také v minulém měsíci smýšlení a postoj židovského obyvatelstva stejně jako dobrou souhru mezi Židy a Čechy. Šeptaná propaganda, zvláště na venkově, vychází z podstatné části od Židů." Podle zprávy vzbudil zvláštní pozornost článek Lidových listů 17. února, který "osvětlil poměr křesťanů k Židům a k snahám Židů o zřízení židovského světového Babylonu pod anglo-americkou vlajkou". Zpráva zaznamenala, že přibližně ze 4 000 židovských dětí jen 1700 navštěvuje čistě židovské školy. V přeškolovacích kurzech, organizovaných Židovskou náboženskou obcí, je podchyceno na 7 000 osob. SD-Leitabschnitt Prag, Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat[18] 1. März 1941. SUA[43] URP[44] II. d., karton 32.

1. března 1941
První Himmlerova inspekce v Osvětimi. `Himmler` tu uložil veliteli koncentračního tábora `Rudolfu Hössovi` rozšířit kapacitu tábora na 30 tisíc vězňů, poblíž něho na území obce Brzezinka, Birkenau, zřídit nový tábor pro 100 tisíc válečných zajatců a poskytnout 10 tisíc vězňů pro koncern I.G. Farben, který bude ve Dvorech u Osvětimi budovat nový závod. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, s. 52.[71]

5. března 1941
Vydán zákaz všech soukromých přeškolovacích kursů, pokud nejsou povoleny Ústřednou pro židovské vystěhovalectví.

6. března 1941
Časopis SS[19] Das Schwarze Korps uveřejnil článek Pomalu - ale jistě: Po faktickém odžidovštění Německa je nyní i odžidovštění celé Evropy jisté.

12. března 1941
Úřad říšského protektora sdělil předsedovi protektorátní vlády, že nelze vyhovět jeho žádosti, aby pět židovských lékařů bylo vyňato z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě, tj. aby jim byla poskytnuta tzv. prezidentská výjimka. SUA[43] PMR[35] S, 1590/7-1941, sv. 2, karton 589.

15. března 1941
Šéf Gestapa `Heinrich Müller` sdělil příslušným regionálním úřadovnám gestapa, že od 16. března až na další nelze z německých východních žup vytvořených na okupovaném polském území a z Vídně vypravovat další evakuační transporty do Generálního gouvernementu. Biuletyn BGKBZHP[14] XII (1960), s. 138F-139F.

Příčinou zákazu byly vojenské přípravy na agresi proti Sovětskému svazu.

17. března 1941
`Hitler` přijal v Berlíně generálního guvernéra Hanse Franka a rozmlouval s ním mezi čtyřma očima. Jak Frank 25. března sdělil svému štábu, slíbil mu Hitler, že Generální gouvernement bude jako první území zcela osvobozen od Židů. V rámci plánování "Případu Barbarossa", válečného tažení proti Sovětskému svazu, velení německého wehrmachtu spolu s Himmlerovými a Heydrichovými SS[19] vypracovávalo konkrétní směrnice a rozkazy pro genocidní způsob vedení války a nastolení genocidní okupační politiky. Jejich součástí již bylo exterminační "konečné řešení židovské otázky" na okupovaných sovětských územích.

Hitler při rozmluvě s Hansem Frankem předpokládal deportaci polských Židů do "oblasti Barbarossa", kde měli být vyhlazeni spolu se sovětskými Židy. IMT[27] XXIX, dok. 2233-PS, s. 492. Srv. též Okupacja i ruch oporu, w dzienniku Hanse Franka, sv. I, dok. 57, s. 327-328.

20. března 1941
Ze zápisu konference `Goebbels`e s vedoucími německé propagandy: "Ministr považuje za nepsychologické, aby titíž muži v říši, k jejichž úkolům patří často tvrdý a brutální zásah proti nepřátelům státu, Židům, Polákům atd.,

byli spojováni s provedeném jimi nařízených opatření a trestů. Odstrašující účinek provedení rozsudků smrti, jichž jsou často nuceni se účastnit, mohl by jen škodit dalšímu důslednému výkonu jejich soudního nebo politického úřadu." "Wollt Ihr den totalen Krieg?". Die geheimen Goebbels-Konferenzen 1939-1943, s. 134.[77]

20. března 1941
Ze zprávy oberlandrat 13 a v Moravské Ostravě: "Zavedení dalšího omezení nákupní doby pro Židy v obchodech vyvolalo ostrou kritiků u Čechů. Židé se líčí jako trpitelé - důkaz, že Češi ještě stále velice silně sympatizují se Židy." BAK 13 R 30/4c, 156.

21. března 1941
Židovské listy uveřejnily tyto vysvětlivky převzaté z německého časopisu Die Wirtschaft: Někteří Židé dostali od říšského protektora pobídku, aby prodali své cenné papíry určitým místům a své šperky společnosti Hadega. Někteří se domnívají, že této výzvě není třeba uposlechnout, jelikož výzva byla formulována jako "žádost". Tento názor je nesprávný. Třeba ihned uposlechnout, "aby bylo zabráněno různým následkům".

26. března 1941
Na konferenci v nově zřízeném Institutu pro výzkum židovské otázky ve Frankfurtu nad Mohanem prohlásil šéf Rasově-politického úřadu nacionálně socialistické strany `Walter Gross`: "Nadešla hodina smrti pro židovský národ." Die Rassenpolitische Voraussetzungen zur Lösung der Judenfrage. In: Weltkampf, 1941, I, č. 1-2. Cit. Artur Eisenbach, Hitlerowska polityka zaglady Zydów, Warzawa 1961, s. 254.[83]

1. dubna 1941
V měsíční zprávě pražského řídícího úseku sicherheitsdienstu o politickém vývoji v Protektorátu byla v dlouhé řadě stížností na pomoc, které se dostává z české strany židovskému obyvatelstvu, zaznamenána tato událost: "Smuteční průvod v Roudnici (oberlandrat 13 Klatovy) při pohřbu dvou položidovských dětí, která otrávila jejich matka, čítal 4 000 "smutečných hostů", mezi nimi téměř všechno učitelstvo a úřednictvo města, počet, který dosud v Roudnici nebyl zaznamenán při žádném pohřbu. Čechy byl tento případ posuzován jako důsledek německého 'pronásledování Židů'," komentovala zpráva sicherheitsdienstu tento "akt české solidarity." Die politische Entwicklung im Protektorat 18 1. duben 1941. SUA 43 URP 44 II.d., karton 32.

1. dubna 1941
Okresní četnické velitelství ve Dvoře Králové do své situační zprávy na-

psalo: "Nálada obyvatelstva: Z chování a řečí českého obyvatelstva a styku se Židy jest vidno, že jest odposloucháván cizí nepřátelský rozhlas. Podřízené četnictvo kladných případů poslechu cizího rozhlasu nezjistilo." SUA[43] MV[31] karton 11 990.

3. dubna 1941
Předseda protektorátní vlády Alois Eliáš urgoval dopisem K.H. Frankovi vydání souhlasu říšského protektora, aby mohlo vstoupit v platnost nařízení protektorátní vlády, jehož osnova byla vládou schválena už 24. října 1940. ale které bez schválení Úřadu říšského protektora nemohlo být publikováno. Eliášův dopis se odvolává na český tisk, který v poslední době stále častěji kritizuje, že "v určitých směrech židovská otázka v Protektorátu dosud ještě není vyřešena" a že dosud nebylo vydáno vládní nařízení, "které Židům zakáže uzavírání manželství s osobami nežidovského původu a mimomanželský pohlavní styk s takovými osobami". Ve vládní osnově se počítalo s tresty za porušení tohoto zákona až do výše 15 let vězení. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 380.

3. dubna 1941
V záznamu vypracovaném v Úřadu říšského protektora 23. dubna pro K.H. Franka se vysvětlují příčiny zdržení. Návrh se musel postoupit říšským ministerstvům vnitra a spravedlnosti, protože zčásti zasahoval do připravovaného dalšího prováděcího nařízení k norimberským zákonům a musel na ně navazovat. Zásadní námitky proti návrhu protektorátní vlády a proti jeho cílům však nebyly. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

4. dubna 1941
Židovské listy uveřejnily zprávu, že v nejbližších dnech začnou lékařské prohlídky židovských mužů ročníků 1891 až 1923, které zjistí jejich pracovní způsobilost. Podle toho je pak bude židovské ústředí práce nasazovat centralizovaným způsobem v pracovních skupinách.

11. dubna 1941
Židovské listy uveřejnily zprávu, že do Palestiny dorazila další skupina 42 dětí a 8 průvodců vypravená z Dánska. Mezi nimi bylo 8 osob z Protektorátu.

22. dubna 1941
Reinhard Heydrich vydal oběžník, jímž nařizoval úřadovnám Gestapa - také jejich řídícím úřadovnám v Praze a v Brně - uskutečnit domovní prohlídky v židovských domácnostech, zda zde nejsou zakázané rozhlasové přijímače, větší zásoby potravin a textilií nebo zda nedochází k porušování devizových předpisů. Hrubé přestupky měly být trestány uvalením tzv. ochranné vazby,

tj. odesláním do koncentračního tábora. SUA [43] URP [44] II.d., karton 62.

29. dubna 1941
`Alfred Rosenberg` v memorandu o německé politice naokupovaných územích zdůraznil, že pracovní nasazení Židů a jejich ghettoizace bude pouze "dočasné, přechodné řešení židovské otázky". Rosenberg byl předurčen stát se říšským ministrem pro obsazená východní území. Norimberský dokument 1024-PS.

29. dubna 1941
Ministr školství se obrátil dopisem na říšského protektora, v němž žádal o souhlas s připravovaným svým výnosem, který měl umožnit židovským dětem ve věku školou povinném, které byly jeho výnosem ze 7. srpna vyloučeny z návštěvy českých škol, aby mohly na konci školního roku složit zkoušku, že zvládly odpovídající školní látku. Okresní školské úřady měly by určit veřejné národní, měšťanské nebo pomocné školy, kde by židovské děti mohly takové zkoušky vykonat. SUA [43] PMR [35] 786/42-1940, karton 3419.

29. dubna 1941
Společenství kadeřníků, holičů a vlásenkářů v Praze se přípisem z 25. března dotázalo policejního ředitelství v Praze, zda se vyhláška o přístupu Židů do obchodních místností vztahuje také na jejich provozovny a aby v kladném případě byla doba přístupu Židů stanovena mezi 8 - 10 hodinou, kdy tyto závody jsou nejméně navštěvovány.

Policejní ředitelství první otázku zodpovědělo kladně, druhou postoupilo zemskému úřadu, který ji předal ministerstvu vnitra. Odtud bylo vyžádáno ještě stanovisko Úřadu říšského protektora. V jeho dopise prezidiu ministerstva vnitra z 29. dubna je sice vysloven souhlas s tímto uspořádáním, ale současně se doporučuje, aby se společenství ve svých podnicích zbavilo židovské klientely vůbec. SUA [43] PMS-S, 1590/1-1940-1941, sv. 2, karton 588.

Duben 1941
Česká eskomptní banka, která fakticky byla už jen filiálkou Drážďanské banky, uskutečnila od počátku Protektorátu úředně schválené arizace za celkovou kupní cenu 232 milionů korun. "V normálních dobách" by tato cena musela být podstatně vyšší, konstatovala zpráva banky.

1. května 1941
Měsíční zpráva pražského řídícího úseku SS [19] o politické situaci v Protektorátu informovala, že většina Židů upíná své naděje na brzkou změnu poměrů zásahem Spojených států amerických a Sovětského svazu do války.

Při raziích v Praze bylo dopadeno mnoho Židů, kteří nedbali různých zákazů a byli zatčeni. Na venkově čeští úředníci, učitelé a především četníci projevují k Židům sympatie, také řemeslníci se jich ujímají a přijímají židovské děti do učení nebo je zaměstnávají jako tovaryše. Počítalo se, že na základě lékařských prohlídek bude možno nově nasadit 12 tisíc židovských pracovních sil, ale zpráva se k tomu vyjadřuje skepticky. Část Židů pracuje v podnicích, část navštěvuje přeškolovací kurzy, mnoho je nemocných nebo se "s využitím vhodných styků" dalo za nemocné uznat. V dubnu se vystěhovalo pouze 67 Židů. Die politische Entwicklung im Protektorat [18] duben 1941. SUA [43] URP [44] II. d., karton 32.

1. května 1941
Podle údajů Úřadu říšského protektora bylo k tomu dni na tzv. židovských kontech blokovány celkem 2 miliardy a 620 milionů korun. SUA [43] URP [44] I-1a-1803, karton 279.

9. května 1941
Ministerstva sociální a zdravotní správy poslalo úřadům práce oběžník, shrnující zásady plánovitého včleňování Židů do práce. Zdůrazňuje se v něm, že výběr vhodných pracovních míst pro Židy mají provádět jen úřady práce, Židovská náboženská obec nebo židovské ústřední práce nesmí jednat přímo se zaměstnavateli. Veškerá volná místa pro Židy mají se hlásit ministerstvu a nesmějí být obsazována bez jeho souhlasu. Židovské ústředí práce ministerstvu ohlásí počet Židů, "jsoucích po ruce pro včleňování do práce" a po jeho souhlasu je zprostředkují místně příslušné úřady práce.

Všechny židovské mužské pracovní síly smějí být umisťovány jen ve skupinách, které musí být ubytovány odděleně od arijských dělníků a po dobu jejich zaměstnávání nesměji pracovat společně s arijskými pracovními silami. Jedna skupina musí mít nejméně čtyři osoby. V zemědělských podnicích smějí Židé pracovat, když nelze opatřiti domácí pracovní síly. Židovská děvčata mohou jako pomocnice v domácnosti pracovat jen v rodinách židovských, jako zemědělské dělnice jen ve skupinách, nepřípustné bylo jejich zaměstnání při pracích zahradnických v zemědělských podnicích. Také u nich jejich pracovní nasazení v živnostech vyžadovalo samozřejmě předchozí souhlas ministerstva.

Židovské pracovní skupiny měly být vedeny židovskými vedoucími, "kteří budou od židovské náboženské obce označeni". Zvláštní pověřenci židovské obce mohli dohlížet na činnost jednotlivých pracovních skupin. Úřady práce měly ministerstvu do 15. května předat jmenovitá seznam zaměstnavatelů, kteří by požadovali židovské pracovní síly, a počet volných míst pro Židy. Do 15. června zpráva měla být podána o celkovém počtu všech Židů umístěných

v jednotlivých obvodech úřadů práce. Ministerstvo sociální a zdravotní správy, oběžník jedn. zn. E 4120-23/1. Včleňování Židů do práce. AMK [3]

10. května 1941
Okupační úřady nařídily zrušení pražského Palestinského úřadu v Praze, který pomáhal organizovat židovské vystěhovalectví. Před jeho zrušením museli všichni protektorátní Židé odevzdat na německé Ústředně pro židovské vystěhovalectví tzv. mapu, tj. žádost o vystěhování a zaplatit vysokou vystěhovaleckou dávku. Ve skutečnosti nebylo kam se vystěhovat. Bylo tedy nařízeno zapsat fiktivní cíl - Šanghaj.

15. května 1941
V dokumentu Úřadu říšského protektora, podepsaného z pověření dr. Fuchsem, se vysvětluje spojitost arizační politiky s germanizačními cíly: "Cílem odžidovštění bylo všechny vhodné podniky, obchodní firmy atd. dostat do německých rukou. Do toho byly zapojeny německé banky, aby udržely výkonnost podniků a poskytly říšské záruky a říšské půjčky. Při výběru uchazečů o židovské podniky se hledělo na to, aby Němci z protektorátního území získali zajištěné existence a aby co možná mnoho německých národních příslušníků ze Staré Říše nebo ze zahraničí přeložilo své bydliště do protektorátního území, aby si zde vybudovali nový okruh působnosti. Tím bylo dosaženo příznivého rozmnožení němectví na území Protektorátu Čechy a Morava." SUA [43] URP [44] I-1a-1803, karton 279.

20. května 1941
Říšský protektor nařídil protektorátnímu ministerskému předsedovi, aby tak jako v říši také v Protektorátu bylo zakázáno provozování a rozšiřování židovské hudby, a to výnosem příslušného protektorátního úřadu, jehož text byl přiložen. Nařízení zemských prezidentů v Praze a Brně vyšlo 10. září 1941. SUA [43] PMR [35] 786/89/1941, karton 3422.

21. května 1941
Oběžník K.H. Franka vymezil pojem tzv. privilegovaných smíšených manželství, který byl dosud uplatňován nejednotně. Dle Frankova výkladu bylo jím

1) manželství, kde jeden z jeho členů byl Žid, pokud potomci z tohoto manželství vzešlé podle příslušných norimberských zákonů nebyli považováni za Židy, a to i tehdy, když už manželství neexistovalo,

2) manželství, v nichž děti nejsou, ale v nichž manžel je německé krve a naproti tomu manželka Židovka.

Odlišné zacházení s příslušníky těchto tzv. privilegovaných manželství však musí být stanoveno v příslušných právních a správních předpisech. Např.

v říši se tato manželství nepovažují za židovská při vydávání potravinových a oděvních lístků, neplatí pro ně omezení v nákupní době, ani zákaz nároku Židů na náhradu válečných škod apod.

Tato zvláštní uspořádání však v Protektorátu neplatí a podle Franka není nutné je zde všeobecně zavést. Žádostem protektorátních příslušníků tzv. privilegovaných manželství, odvolávající se na jejich právní postavení v říši, nemůže být zpravidla vyhověno. Pokud však jsou v jednotlivých případech závažné důvody v obecném zájmu, a nejen v zájmu žadatele, příslušná úřadovna musí takový případ prozkoumat, při čemž musí vždy mít příležitost se včas k věci vyjádřit velitel bezpečnostní policie a skupina I/3 Úřadu říšského protektora. SUA 43 109-4-968. Též ANBC 7 NB, PXXV, 254/122-2.

22. května 1941
Německá četnická stanice v Chornici u Jevíčka sdělila oberlandrat 13 ovi v Moravské Třebové, že se dne 22. května 1941 ve 14.30 hodin pokusil o útěk z tábora Dörfel občan židovského původu `Chajt Mendel` (nar. 11. 5. 1892) a že byl přitom strážným, příslušníkem SA, `Ottou Kaczmarczykem`, čtyřikrát zasažen výstřelem z pušky do hlavy a hrudi a pohřben v Jevíčku. František Vašek, Německá pořádková policie (Die Ordnungspolizei) ve východních Čechách v letech okupace 1938-1945.[84] Archiv Českého svazu protifašistických bojovníků (nyní uložen ve SUA 43), č. 2673/1980, s. 62.

23. května 1941
Zplnomocněnec wehrmachtu u říšského protektora vydal zvláštní směrnici č. 8, ve které dal za příklad vojína wehrmachtu `Hanika`. Ten zadržel a předal policii osmnáctiletého židovského mladíka, jenž si před ním na ulici odplivl a dokonce se přitom smál. Proti němu probíhá řízení za urážku wehrmachtu. SUA 43 109-2-37.

Květen 1941
V německých obcích Pretsch, Düben a Schmiedeberg se formovaly tzv. operativní skupiny a komanda bezpečnostní policie a bezpečnostní služby (Einsatzgruppen und Einsatzkommandos), které měly být nasazeny po zahájení tažení "Barbarossa". Jejich úkolem bylo "pacifikovat" dobytá sovětská území. K tomu také patřilo vyvraždění židovského obyvatelstva.

Červen 1941
Podle oficiálních statistik žilo v červnu na protektorátním území 88 686 Židů. Od začátku Protektorátu jich zemřelo o 4084 více než se narodilo a 25 540 se legálně vystěhovalo.

1. června 1941
Měsíční zpráva pražského řídícího úseku sicherheitsdienstu upozorňovala na následky akce, kterou se židovské obyvatelstvo v rámci území jednotlivých oblastí soustřeďuje do různých míst. V menších obcích to poškozuje rozptýlené německé osídlení. "Při úzké spojitosti mezi Čechy a Židy to může vést ke zúžení německého vlivu", píše se ve zprávě. Jako doklad, že se poměr Čechů k židovstvu nezměnil, uvádí zpráva, že v poslední době se při pohřbech Židů účastní mnoho Čechů, v jednotlivých vesnicích dokonce většina obyvatelstva, takže pohřeb působí jako demonstrace. Die politische Entwicklung im Protektorat[18] 1. června 1941. SUA[43] URP[44] II.d., karton 32.

6. června 1941
K článku uveřejněném v časopise Arijský boj sdělilo prezidium Zemského úřadu ministerstvu vnitra v Praze: Okresní úřad potvrdil pravdivost tvrzení, že někteří obchodníci v ulici Václava Beneše Třebízského ve Slaném, `Antonín Žák`, `Růžena Rosenkranzová`, `František Hájek`, `Jarosl. Vokoun`, `Jiří Vokurka`, `Václav Paneš` a `František Kokoška`, "odstranili vývěsky obsahující ustanovení nákupní doby pro židovské obyvatelstvo a omlouvají se tím, že při uspořádání výkladu vyvěska byla pohozena nebo že byla již sešlá a bude nahrazena novou". Bylo na ně podáno trestní oznámení. SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 043.

15. června 1941
V Olomouci byla uspořádána sbírka na Národní pomoc. Svými dary přispívali i Židé, aby dali výraz své spojitosti s touto českou akcí, stěžovala si zpráva sicherheitsdienstu. AMK[3]

17. června 1941
Výbor Národního souručenství, zmocněnec pro obchod, řemeslo a dopravu, `Karel Chalupa`, dopisem ministru vnitra Josefu `Ježkovi` sdělil, že jeho odboru "jsou hlášeny v poslední době z nejširší veřejnosti stížnosti na to, že v živnostech obchodních i řemeslných není dodržován zákaz vyhražené doby pro nákupy Židů a zároveň je obcházen zákaz vstupu Židů do živností, zvláště označených jako živnosti hostinské. [...]

Zároveň je si stěžováno na to, že není v plné míře dodržován zákaz nevhodných politických rozhovorů v živnostenských místnostech, jmenovitě v hostincích, salonech kadeřnických apod." Žádal ministerstvo o nejpřísnější kontrolu dodržování protižidovských opatření. Ve spisu ministerstva vnitra se k tomuto dopisu poznamenává, že zákaz politických hovorů nebyl vydán a že ho není potřeba (s odvoláním na jiné právní normy). Z podnětu Chalupova dopisu byly však vydány příslušné oběžníky Zemských úřadů v Praze

a v Brně. SUA[43] MV[31] E 3443, 19/6-43-15.

17. června 1941
V Berlíně se sešel `Reinhard Heydrich` se šéfy operativních skupin bezpečnostní policie a bezpečnostní služby před jejich nasazením v okupovaných sovětských územích.

22. června 1941
Německo přepadlo Sovětský svaz. Ohlas této události charakterizovala zpráva bezpečnostní služby: "Židovstvo v Protektorátu všeobecně projevilo radostně vzrušenou naději v další politický vývoj a opět mohlo být na četných místech pozorováno, že právě Židy lze považovat za významné původce a hlavní nositele šeptané propagandy a že se snaží posilovat český duch odporu." V Praze bylo všude vidět skupiny Židů s Čechy probírat novou situaci, vyjadřovat se, že říše tím válku prohrála, a odvolávat se na analogie s Napoleonem. Brněnští Židé projevovali "ještě nikdy nevídané sebevědomí". Brněnská synagoga byla přeplněna a také olomoucké modlitebny. Die politische Entwicklung im Protektorat[18] 1. července 1941. SUA[43] URP[44] II. d., karton 32.

22. června 1941
Zhruba 20 příslušníků SA v Bzenci (okr. Uherské Hradiště) demolovalo synagogu. "Shromážděné obyvatelstvo se této akce zúčastnilo a odneslo si domů různé věci", psalo se ve zprávě ministerstva vnitra. SUA[43] MV-d, karton 99.

23. června 1941
V noci byly příslušníky SA demolovány ještě další synagogy - v Uherském Hradišti, ve Strašnicích, ve Veselí a v Kyjově, zaznamenala zpráva protektorátního šéfa německé pořádkové policie č. 29 z 1. července s tím, že "pachatelé byli nejprve Gestapem zatčeni a později opět propuštěni". SUA[43] 109-5-21.

24. června 1941
Úřad říšského protektora na mimořádné tiskové poradě šéfredaktorů denního protektorátního tisku vyjádřil také toto stanovisko: "Některé listy vyslovily požadavek, aby Židi byli označeni zvláštními odznaky nebo páskami. Od podobných požadavků je nutno prozatím upustiti, denní tisk se musí dnes věnovat důležitějším otázkám." SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

26. června 1941
"Hlášení o pokusech Židů zatajit svůj původ tvrzením o mimomanželském zplození", se jmenuje zpráva zařazená do tajných situačních zpráv "Hlášení z Říše", které ústředna sicherheitsdienstu vydávala pro vedoucí říšské činitele. S odvoláním na hlášení z Prahy a jiná místa se uvádí, že ženy árijského

původu, provdané za Židy, a také ženy již rozvedené skládají místopřísežná prohlášení, že jimi porozené děti nepocházejí od jejich židovského manžela, ale z mimomanželského styku s árijcem. Také židovské ženy, provdané za Židy, se pokoušejí dokázat, že jejich dítě pochází "od nějakého, dnes už nenalezitelného nebo již zemřelého árijce". Heinz Boberach (Hrsg [6]), Meldungen aus dem Reich. Die geheimen Lageberichte des Sicherheitsdienst [17] es der SS 1938-1945, Bd. 7, Herrchink 1985, s. 2451.[59]

Červenec 1941
Započala konečná likvidace židovských nadací, které existovaly v Čechách a na Moravě - jednak k dobročinným účelům, jednak na podporu vzdělání a vědy. Jejich činnost byla už dávno předtím zablokována, nyní však byl jejich majetek v hodnotě 50 milionů korun arizován a převeden do Vystěhovaleckého fondu.

3. července 1941
Úřad říšského protektora sdělil předsedovi protektorátní vlády, že nelze souhlasit s jejím usnesením, aby několik bývalých židovských advokátů bylo osvobozeno z právních důsledků vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě, tj. aby jim byla poskytnuta tzv. prezidentská výjimka. SUA [43] PMR [35] S, 1590/7-1941, sv. 2, karton 589.

4. července 1941
Úřad říšského protektora vyzval ministra vnitra, aby vydal zákaz jakéhokoli pobytu Židů na vltavském nábřeží mezi Hlávkovým a Železničním mostem v Praze. SUA [43] MV [31] E 3443, karton 12 042.

4. července 1941
Prezidium zemského úřadu v Praze sdělilo ministerstvu vnitra, že vytklo policejnímu ředitelství v Hradci Králové udělení příliš nízké pokuty židovskému děvčeti za její účast na plese. Za příklad mu dalo pražské policejní ředitelství, které uložilo za přestoupení zákazu návštěvy hostinských zařízení tresty ve výši 2 000 korun a ještě vyšší.

5. července 1941
Třetí prováděcí nařízení k zákonu na ochranu německé krve a německé cti, vydané říšským ministrem vnitra, stanovilo, že při uzavírání sňatků mezi německými a protektorátními státními příslušníky má být při používání předpisů o zákazech manželství pro přimísení židovské krve - nakládáno s protektorátními příslušníky jako s německými státními příslušníky. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 36, 31. 7. 1941. s. 403-404.[38]

5. července 1941
Podle svědectví státního sekretáře v říšském ministerstvu vnitra W. Stuckarta v norimberském procesu jeho ministerstvo původně odmítalo, aby ustanovení tohoto nařízení na ochranu německé krve byla rozšířena také na Protektorát. Říšský protektor Neurath si však toto rozšíření prosadil přímo u Hitlera. SUA [43] Nor 11, záznam Stuckartova výslechu při 11. tzv. následném norimberském procesu, s. 24 546.

16. července 1941
Oběžník generálního sekretariátu Výboru Národního souručenství pranýřoval: "Stal se případ, že při hromadné expedici byl adresován na firmu židovskou přípis s označením 'bratrské firmě'. Činím proto všechny zaměstnance Národního souručenství osobně odpovědnými za to, že k podobnému přehmatu již nedojde." SUA [43] N SOUR [38] karton 12.

16. července 1941
Rolf-Heinz Höppner, šéf řídícího úseku SD, šéf přesídlenecké ústředny a vedoucí národnostního referátu v říšském místodržitelství v Poznani poslal Adolfu Eichmannovi záznam, shrnující výsledky různých porad v tomto úřadě o řešení židovské otázky ve Vartské župě. Všichni Židé této župy měli být soustředění v táboře pro 300 000 Židů, kde by byla baráková zařízení pro hospodářské podniky, krejčovství, obuvnictví apod. Práceschopní Židé by měli být podle potřeby zařazeni do pracovních komand a vyvezeni z tábora na práci. V této souvislosti Höppner navrhoval: "V této zimě existuje nebezpečí, že všichni Židé už nebudou moci být živeni. Třeba vážně uvažovat, zda by nebylo nejhumánnější řešení, Židy, pokud nejsou práceschopní, vyřídit nějakým rychle působícím prostředkem. Každopádně by to bylo příjemnější, než je nechat vyhladovět." Připojil ještě návrh, aby všechny Židovky v onom táboře, pokud by se od nich ještě daly očekávat děti, byly sterilizovány, "čímž by s touto generací byl židovský problém skutečně beze zbytku vyřešen". Biuletyn BGKBZHP [14] XIII (1960), s. 28F-29F. K tomu též: Julian Lescynski, Od formuly obozu zaglady do Endlösung. In: Biuletyn Żydowskiego instytutu historycznego w Polsce, sv. 1(101), 1977, s. 60-61.[85]

17. července 1941
Generální guvernér Hans Frank odmítl další zřizování ghett, protože mu Hitler slíbil, že Židé budou v dohledné době odstraněni z Generálního gouvernementu. Das Diensttagebuch des deutschen Generalgouverneurs in Polen 1939-1945. Hrsg [6] v. Werner Präg und Wolfgang Jacobmeyer, Stuttgart 1975, s. 386.[63]

17. července 1941
Vyhláška policejního ředitele Charváta zakázala Židům vstup a jakékoli prodlévání ve všech veřejnosti přístupných lesích v obvodu Velké Prahy bez ohledu na to, kdo jest jejich majitelem, tedy i v lesích soukromých. SUA[43] PMR[35] S, 1590/1- 1940-1941, sv. 2, karton 588.

23. července 1941
Úřad říšského protektora sdělil prezidiu ministerské rady, že by židovští učňové měli být vyřazeni z výuky v obchodě nebo řemesle. Praktické řemeslné dovednosti mohli získávat jen v přeškolovacích dílnách na přípravu budoucího vystěhování. SUA[43] PMR[35] 786/42, karton 3419.

26. července 1941
Ze zprávy okresního úřadu v Kutné Hoře Zemskému úřadu v Praze: "Dne 21. t. m. byl předvolán ke státní německé policii v Kolíně starosta obce Ryšánek ze Suchdola a dosud se nevrátil. Jde patrně o spojitost se zatajováním židovského majetku místního obchodníka Bedřicha Freunda, který předal řadě osob z okolí různé zboží, zejména látky k uschování." SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 995.

30. července 1941
K.H. Frank dopisem žádal naléhavě šéfa říšské kanceláře Hanse Heinricha Lammerse, aby bylo dovoleno veřejně označit protektorátní Židy. Toto opatření označil za politickou nutnost "z hlediska uklidnění Protektorátu [...], o to naléhavější, čím kritičtěji se vytváří situace ve výživě a čím silněji tím klesá nálada českého obyvatelstva. Židé jsou nositeli protiněmecké propagandy. Jejich veřejným označením nutně dojde k jejich izolaci od českého obyvatelstva." Frank prosil Lammerse, aby věc dal případně k rozhodnutí Hitlerovi. SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389. Otištěno in: Jaroslava Milotová and Miroslav Kárný, Od Neuratha k Heydrichovi: Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v Protektorátu Čechy a Morava, 1989 (citováno dále Od Neuratha k Heydrichovi[33] a číslo dokumentu), dok. 19, s. 322.[86]

31. července 1941
Říšský maršál Velkoněmecké Říše, zplnomocněnec pro čtyřletý plán, předseda ministerské rady pro obranu říše Hermann Göring vydal šéfovi bezpečnostní policie a bezpečnostní služby Reinhardu Heydrichovi toto pověření:

"Na doplnění úkolu, uloženému Vám již výnosem z 24. I. 39, dovést židovskou otázku formou vystěhovalectví nebo evakuací k současným poměrům odpovídajícímu, co možná nejpříznivějšímu řešení, pověřuji Vás tímto, vykonat všechny žádoucí přípravy v organizačním, věcném a materiálním

ohledu pro celkové řešení židovské otázky v oblasti německého vlivu v Evropě. Pokud tímto budou dotčeny kompetence jiných ústředních instancí, mají se tyto účastnit. Pověřuji Vás dále, abyste mi brzo předložil celkový, návrh na organizační, věcná a materiální předběžná opatření k uskutečnění žádoucího konečného řešení židovské otázky."

Fotokopii poslal Heydrich K.H. Frankovi 25. ledna 1942 na vědomí s průvodním dopisem, kde zdůraznil, že "přípravné práce byly zahájeny". Deutsche Politik im "Protektorat Böhmen und Mähren unter Heydrich 1941-1942, dok. 75, s. 219-220. (Dále citováno Deutsche Politik im Protektorat[17] .)

Heydrichem vypracovaný program "konečného řešení židovské otázky" v Evropě známe z protokolu konference konané 20. ledna 1942 v berlínském předměstí Wannsee. V té době skutečně už jeho realizace byla v plném proudu.

31. července 1941
V zastoupení říšského protektora vydal státní podsekretář `Burgsdorff` výnos o protižidovských opatřeních, určený pro německé vrchní zemské rady, oberlandrat[13] y. Oběžník zdůraznil výhradnou kompetenci velitele bezpečnostní policie při vydávání protižidovských opatření. Ubezpečil je, že se v dohodě s ústředními říšskými úřady realizují přípravy, aby "dalekosáhlá rozhodnutí v této oblasti", k nimž dojde po skončení východního tažení, padla na připravenou půdu. Proto kritizoval různá opatření místních úřadů proti Židům, např. zákazy opouštět byty, otevírat okna, větrat polštáře v oknech či uschovávat holící štětky. Takové zákazy - psalo se v oběžníku - nepřihlížejí k tomu, že ke kontrole jejich dodržování je "k dispozici hlavně jen protektorátní exekutiva a že s podporou obyvatelstva nelze počítat s ohledem na postoj velké části Čechů k Židům přátelských".

Pro stranickou spojovací úřadovnu Burgsdorff připojil tento dodatek: "Prosím postarat se o odpovídající vyrozumění vůdců [stranických] složek, protože koncem června, zvláště na Moravě, strany SA, zčásti dokonce společně s Čechy, uskutečnily jednotlivé akce, při nichž došlo také k plenění a krádežím." SUA[43] URP[44] I-3b-5850-56, karton 389. Otištěno in: Od Neuratha k Heydrichovi, dok. 20, s. 322-324.[86]

31. července 1941
Úřad říšského protektora informoval o výsledku lékařských prohlídek židovských mužů z ročníků 1923 - 1891. Pro těžkou práci bylo shledáno způsobilými 4173 mužů, středně těžkou 3960, pro lehkou 3398 a pro pracovní nasazení nepřipadalo v úvahu 1087 mužů. Záznam vedoucího skupiny pro pracovní a sociální záležitosti v URP[44] Wilhelma Dennlere. SUA[43] URP[44] I-3b-5813,

karton 389. Otištěno in: Od Neuratha k Heydrichovi[33] , dok. 21, s. 324.[86]

1. srpna 1941
Himmlerův telegram jezdecké brigádě SS[19] nasazené na východní frontě:

"Výslovný rozkaz RFSS[22] [Reichsführera SS] Všichni Židé musí být zastřeleni, ženy třeba zahnat do bažin." Tomu předcházel rozkaz velitelství brigády jednomu z jejích pluků z 27. července, že zastřeleni mají být všichni plenitelé a že Židé mají být považováni za plenitele. Když 12. srpna pluk 2 jezdecké brigády SS[19] hlásil provedení rozkazu, přiznal i částečný neúspěch při vraždění žen a dětí: "Bažiny byly příliš mělké." Nationalsozialistische Vernichtungslager im Spiegel deutscher Strafprozesse. Hrsg[6] Albert Rückerl. 2. vyd. München 1978, s. 97.[87]

5. srpna
Nařízením říšského protektora byli Židé vyloučeni z veřejné chudinské péče. O ožebračené židovské osoby se měly starat Židovské náboženské obce. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 40, 22. srpna 1941, s. 469-470.[38]

6. srpna 1941
Ze zprávy Úřadu říšského protektora za měsíc červenec, ve které je zaznamenán stav tzv. židovských kont k 1. květnu 1941. Šetření vedlo k těmto výsledkům:

Tabulka 3.3: Rozsah a rozdělení židovských kont podle stavu k 1. 5. t.r.

Židovské pohledávky v běžných účtech	
včetně vkladních knížek	2,321 500 000,-K
Gestapem a celní pátrací úřadovnou	
zabavené	. 199 100 000,-K
polský majetek	....4 459 000,-K
nepřátelský majetek	.. 94 600 000,-K
celkem cca	2,620 000 000,-K

6. srpna 1941
Říšský protektor (podepsán dr. Fuchs), Verwaltungsbericht für Monat Juli l941, 6. 8. 1941. SUA[43] URP[44] I-1a-1903, karton 279, s. 473. Otištěno in: Od Neuratha k Heydrichovi[33] , dok. 26, s. 341-342.[86] Tam je publikován i podrobnější rozpis těchto jednotlivých položek z Archivu České národní banky, fond NBC[40] , sign. P XXV - 254/122 -I.

8. srpna 1941
Nedělní list uveřejnil článek "Židi musí být veřejně označeni!" V prezidiu ministerstva vnitra je k výstřižku s tímto článkem připojena tato poznámka (s nečitelným podpisem), datovaná 11. srpna: "Ve věci jednal jsem dnes osobně s p. Obstf. Böhmem, který sice sám opětovně zdůraznil potřebu veřejného označení Židů, nemá-li nedodržování vydaných zákonů úřady a orgány zesměšňovati, na druhé straně mně potvrdil, že protektorátní vláda mohla by takové opatření učiniti jen na jeho pokyn. Sám mi sdělil, že před několika dny vydal příkaz, aby bylo venku upuštěno od nejednotných zákroků a vydávání místních zákazů proti Židům." SUA[43] MV[31] E 3443, 19/6, 1941-15.

8. srpna 1941
Na poradě šéfredaktorů denního tisku zástupce Úřadu říšského protektora Schubert prohlásil: "V otázce židovské nyní nastal nový moment. Některé listy se touto věcí opětovně zabývaly. V jiném listě však opět vidíme psáti slovo 'Žid' s malým 'ž'. Kromě toho je možno v tisku vytýčit požadavek, aby Židé byli označeni zvláštním znamením." Jeden z kolaborantských šéfredaktorů Karel Werner poukázal na spory o psaní slova "Žid": Jedni doporučují psáti je s velkým Ž, poněvadž jde o národ, druzí doporučují malé ž, neboť jde o rasu. Tiskový odbor by měl vyzvati naši akademii, aby rozhodla. Předsedající Schubert vědecký spor ukončil. Úřad říšského protektora rozhodl, že v českém tisku se bude užívati slova "Žid" s velkým začátečním písmenem! SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

11. srpna 1941
Četnická stanice Holešov oznámila zemskému četnickému velitelství v Brně: "Hlásím, že v noci 11. srpna asi o 23. hodině zapálili dosud nezjištění pachatelé židovskou synagogu v Holešově, která shořela až na zděné stěny. [...] Již v noci na 24. července 1941 po 24. hodině pokusili se neznámí pachatelé zapáliti tuto židovskou synagogu, avšak včasným zakročením bylo tomu zabráněno. Pachatelé vnikli do židovské synagogy tím, že pravděpodobně paklíčem odemkli postranní dveře vedle hlavního vchodu. Uvnitř polili modlitební svitky a jiná roucha benzinem a petrolejem, a to na vícero místech a jest pravděpodobné, že na několika místech byly i nádoby s benzinem, které postupně vybuchovaly a podporovaly oheň k většímu rozsahu. Na výslovný příkaz Gestapa Zlín byla zastavena veškerá činnost zdejšího četnictva ve vyšetřování tohoto případu a další šetření provádí tento úřad." V srpnové zprávě okresního četnického velitelství v Holešově je k tomu uvedeno: "Požáru byli přítomni členové GESTAPO ze Zlína [...]. Zbytky židovského kostela budou odstraněny." SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 993.

11. srpna 1941
Židovští lékaři museli odevzdat veškeré zařízení svých ordinací. Z celkového počtu 828 těchto zařízení bylo 774 předáno Německé zdravotní komoře a jen 54 později posláno do Terezína. AMK[3]

12. srpna 1941
Četnická stanice Uherské Hradiště hlásila zemskému četnickému velitelství v Brně, že ve 4 hodiny 45 minut zapálili neznámí pachatelé zbytky demolovaného zařízení židovského templu v Uherském Hradišti. Na třech místech polili rozbité lavice petrolejem a zapálili. Věcná škoda nebyla, jelikož požár byl v zárodku místním hasičským sborem uhašen. Případ vyšetřuje Gestapo[5] v Uherském Hradišti. SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 993.

12. srpna 1941
Deputace města Klatov, vedená jeho starostou `Bickem`, se dostavila do úřadu prezidia ministerské rady a uvedla, že "při demonstraci, při níž byla vytlučena okna v synagoze, účastnily se také osoby špatné pověsti z periferie města, a když na pokyn státního zastupitelství z Plzně byly tyto osoby propuštěny z vazby, vzniká obava, aby nedošlo právě z těchto kruhů k porušení pořádku. Tyto živly prý také rozšiřují pověsti, že četnictvo, které proti nim zakročilo, bude přeloženo." Žádají o podporu autority protektorátních úřadů.

U spisu je pouze poznámka, že ministerstvu vnitra je věc známa a věnují jí pozornost. SUA[43] PMR[35] S, č.4206/3 G-41, karton 7.

15. srpna 1941
`Heinrich Himmler` byl přítomen hromadné popravě židovského obyvatelstva v Minsku. Otřesen krvavou scénou dal příkaz, aby byly hledány jiné metody vyvražďování, které by vraždící kolony psychicky nezatěžovaly přímým stykem s vražděnými. Tato metoda byla nalezena v cyklonu B a v plynových komorách.

Polovina srpna 1941
Přeškolovací kurzy, které dosud organizovala Židovská náboženská obec v Praze, byly zakázány.

15. srpna 1941
Ze záznamu `Bernharda Lösenera`, ministerského rady, který byl pověřen v říšském ministerstvu vnitra židovskou agendou, o poradě konané 15. srpna v říšském ministerstvu propagandy za předsednictví státního sekretáře tohoto ministerstva `Gutterera`, který požadoval veřejné označení Židů.

Podle něho ze 70 000 Židů žijících dosud v Berlíně je začleněno ve výrobním procesu pouze 19 000. Požadoval, aby se všichni ostatní pročesali z hlediska

práceschopnosti a všechny ostatní vyvézt do Ruska. Přítomný Eichmann informoval, že nedávno byl opět podán říšskému maršálovi Göringovi návrh na veřejné označení Židů. Ten návrh vrátil s poznámkou, že o tom musí rozhodnout Hitler. Hlavní úřad říšské bezpečnosti proto návrh přepracoval a ten bude předán říšskému vedoucímu Bormannovi, aby o něm referoval Hitlerovi. Das Reichsministerium des Innern und die Judengesetzgebung. Dokumentation. In: Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte[45] , 1961, 3, s. 303.

20. srpna 1941
Dálnopis K.H. Franka říšskému protektorovi Konstantintu von Neurathovi na jeho statek do Leinfeldenu zněl: "Excelence. Prosím o souhlas k okamžitému označení Židů v Protektorátu páskami na rukávu. Drzosti Židů denně přibývá. Stálé překračování našich židovských opatření je na denním pořádku. Ze všech stran přicházejí hlášení, že říši nepřátelská činnost Židů roste od hodiny k hodině. Ve veřejných místnostech, restauracích, kavárnách přes zákaz vstupu tvoří cercle, s českými kruhy probírají zprávy nepřátelského rozhlasu a poštvávají obyvatelstvo. Židovští šmelináři a pokoutní obchodování kvetou úplně veřejně. Oberlandráti, další říšské služebny, stranická místa, složky, také české kruhy žádají nejnaléhavěji označení Židů. Lucembursko právě zavedlo označení Židů. Porada u U.St.S. [státního podsekretáře] a vedoucích oddělení měla za výsledek jednomyslný souhlas. Slibujeme si příznivý účinek. Prosím o telefonický souhlas." Ještě téhož dne dal Neurath jako říšský protektor svůj souhlas. Než se však tento způsob veřejného označení protektorátního židovského obyvatelstva mohl zavést, došlo do Prahy sdělení, že na základě Hitlerova rozhodnutí bude zavedeno označení žlutou Davidovou hvězdou v Německu i v Protektorátu. Od Neuratha k Heydrichovi[33] , dok. 34, s. 350-351.[86]

23. srpna 1941
Kolínský oberlandrat [13] ve své zprávě napsal: "Čistě materielní důvody, zvláště značné omezení výčepu piva, špatná kvalita chleba, citelné zmenšení kuřiva, jen nepatrná nabídka čerstvého ovoce spolu s citelným nedostatkem všech ostatních životně důležitých druhů zboží způsobuje, že široká spodní vrstva obyvatelstva je více ovlivnitelná ve smyslu němectví nepřátelském. Této situace se zřejmě správně chopilo židovstvo, jehož jed rozkladné propagandy se projevuje všude dnes více než jindy." Požadoval proto okamžité veřejné označení Židů páskami na rukávech. SUA [43] URP [44] I-3b-5850-56, karton 389.

Léto 1941
Himmler sdělil mezi čtyřma očima veliteli koncentračního tábora Osvětim Rudolfu Hössovi, že vůdce nařídil "konečné řešení židovské otázky", že existující vyhlazovací zařízení nejsou s to uskutečnit zamýšlené velké akce a že tedy byla Osvětim vybrána k jejich realizaci. Höss měl promyslet potřebná opatření, projednat je s Adolfem Eichmannem z centrály Gestapa, ale jinak zachovat o věci naprosté tajemství. Přibližně v téže době sdělil Heydrich Eichmannovi: "Vůdce nařídil fyzické vyhlazení Židů."

Z poválečných vzpomínek Rudolfa Hösse, sepsaných ve vězení:
Die "Endlösung der Judenfrage" in KL Auschwitz. In: KL Auschwitz in den Augen der SS. Höss, Broad, Kremer. Auschwitz 1973, s. 108-109.[88] Srv. též Hössův výslech v Norimberku: IMT[27] sv. IX, s. 440.

1. září 1941
Policejní nařízení říšského ministra vnitra o označování Židů stanovilo:

§1.

/1/ Židům [...], kteří dovršili šestý rok života, je zakázáno ukazovati se na veřejnosti bez židovské hvězdy.

/2/ Židovská hvězda pozůstává ze šesticípé hvězdy velikosti dlaně, černě vytažené, ze žluté látky s černým nápisem "Jude". Budiž nošena viditelně pevně přišitá na levé náprsní straně části oděvu.

§2.

Židům jest zakázáno,

a/ obvod obce jejich bydliště opouštěti, nemají-li u sebe písemné dovolení místního policejního úřadu;

b/ nositi řády, čestné znaky a jinaké odznaky.

§3.

§1. a 2. se nepoužije

a/ na židovského manžela žijícího ve smíšeném manželství, pokud jsou zde z manželství potomci a tito neplatí za Židy, a to ani tehdy, když manželství již nestává nebo jediný syn padl v přítomné válce;

b/ na židovskou manželku při bezdětném manželství po dobu trvání manželství.

§4.

/1/ Kdo jedná proti zákazu §1. a 2. zúmyslně nebo z nedbalosti, bude potrestán peněžitým trestem až do 150 ř. m. nebo vazbou až do šesti týdnů.

/2/ Policejní bezpečnostní opatření jdoucí dále jakož i trestní předpisy, podle nichž provinění propadá vyššímu trestu, zůstávají nedotčeny.

§5.

Policejní nařízení platí též v Protektorátu Čechy a Morava s tím, že říšský protektor v Čechách a na Moravě může přizpůsobiti předpis §2., písm. a/ místním poměrům v Protektorátu Čechy a Morava.

§6.

Policejní nařízení nabývá platnosti 14 dní po jeho vyhlášení.

Říšský ministr vnitra Z rozkazu `Heydrich`

Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 44, 12. září 1941, S. 497-498.[38]

2. září 1941
Výnosem říšského protektora byl zřízen Majetkový úřad (Vermögensamt) u říšského protektora v Čechách a na Moravě. Pražská řídící úřadovna Gestapa původně sama spravovala státně policejně zabavený a říši propadlý "nepřátelský" majetek dosazenými správci, řízenými a kontrolovanými jejím IV. oddělením. V březnu 1941 odhadl Účetní dvůr německé říše hodnotu tohoto majetku na miliardu marek, tj. deset miliard protektorátních korun, a kritizoval způsob, jakým řídící úřadovna Gestapa hodlala tento majetek ve prospěch říše zhodnotit. Po zřízení Majetkového úřadu u říšského protektora mu Gestapo [5] postupně postoupila ke správě všechny zabavené a říši propadlé podniky. K tomu podrobněji M. Kárný, "Konečné řešení", s. 64-66.[25]

2. září 1941
Četnická stanice v Podivíně, okres Hodonín, ohlásila až 6. září:

Dne 2. září 1941 asi kolem 15. hodiny přijeli čtyři příslušníci říšskoněmecké policie autem k Židovi `Leo Petrželkovi`, rolníku v Lanštorfě, nařídili mu, aby zabil jednoho vepře, že je to pro vojsko. Vepř měl 80 kg, zaplatili za něj 3150 K a odjeli. Auto bylo vojenské, značka Pol, číslo neznámé. Tři byli v uniformě, čtvrtý v civilu. SUA [43] MV [31] E 1651, ZČV, karton 11 993.

3. září 1941
Poprvé byly v Osvětimi konány pokusy s masovým vražděním lidí za pomoci plynu, Cyklonem B. Zavražděno bylo na 250 nemocných vězňů a 600 sovětských válečných zajatců v bunkru proslulého bloku 11, bloku smrti.

Danuta Czech, Kalendarz wydarzen, s. 84-85.[71]

6. září 1941
Policejní ředitelství v Praze vydalo vyhlášku, zakazující Židům přístup do veřejných knihoven i vypůjčování knih. Ze spisů ministerstva vnitra lze vyčíst genezi této vyhlášky. Městská rada v Podivíně se dotázala okresního úřadu v Hodoníně, zda je přípustné půjčovati Židům knihy z městské knihovny, a oznámila, že Židům byly dosud knihy půjčovány. Okresní úřad to okamžitě zakázal a obrátil se v této věci 20. května na Zemský úřad v Brně. Ten se 3. června dotázal ministerstva vnitra, které 20. června záležitost přeneslo na ministerstvo školství a národní osvěty. 5. července 1941 toto ministerstvo zákaz doporučilo, ale 19. července se ještě obrátilo na Úřad říšského protektora se sdělením, že někde existuje zákaz, jinde jen omezené půjčovní hodiny, že ono samo hodlá vydat úplný zákaz, že však žádá o stanovisko říšského protektora. Velitel bezpečnostní policie H. Böhme sdělil 9. srpna ministerstvu vnitra, že se zákazem souhlasí. 26. srpna vydalo toto ministerstvo pokyn Zemským úřadům v Praze a v Brně, aby okresní vládní policejní úřady zákazaly přístup Židů do veřejných knihoven. SUA 43 MV 31 E 3443.

9. září 1941
Slovenská vláda schválila tzv. židovský kodex, souhrn protižidovských opatření. L'udové noviny jej publikovaly s titulkem: Naše zákony vzorem pro celou Evropu! Německé vyslanectví ve zprávě pro Berlín ocenilo význam slovenského zákonodárství, přísnějšího než platné norimberské zákony, zejména proto, že v čele slovenského státu stojí katolický kněz.

10. září 1941
V nařízení zemského prezidenta v Praze Richarda Bienerta o zákazu židovské hudby se v §1 stanoví: "Veřejné předvádění a mechanické reprodukování hudebních děl, při jejichž uskutečňování byli spolučinní Židé jako skladatelé, zpracovatelé hudebních skladeb nebo jako výkonní umělci, jest zakázáno. Mechanickým reprodukováním se rozumí předvádění rozhlasem, televizí, zvukovými filmovými přístroji, gramofonovými deskami, hudebními přístroji jako orchestrionem, kolovrátkem atd.

Také rozšiřování takových hudebních děl placeným nebo bezplatným dodáváním notového materiálu (lhostejno jakého způsobu úpravy) a gramofonových desek, jakož i používání těchto hudebních děl a gramofonových desek k účelům vyučování, jest zakázáno.

Zákazy vyslovené v odst. 1 a 2 vztahují se též na hudební díla nežidovských skladatelů, jestliže bylo použito textů židovských autorů. Vyňata jsou jen ona díla, která byla pro svou hudební hodnotu zařazena do všeobecně uznané

hudební literatury." Zemský prezident v Brně vydal nařízení stejného obsahu. Úřední list Protektorátu Čechy a Morava, č. 214 z 11. 9. 1941.

12. září 1941
Britské zpravodajské služby se za pomoci dekodovacího zařízení Ultra naučily číst šifrovaná německá radiotelegraficky předávaná hlášení, a to nejen je dekodovat, nýbrž je i interpretovat v jejich správném významu - i s jejich eufemisticky zatemňujícími jednotlivými termíny ("zvláštní úkoly", "pacifikace" apod.).

Mezi nimi byly i zprávy německé pořádkové policie (Ordnungspolizei) o vyhlazování židovského obyvatelstva na okupovaném sovětském území, také vychloubačná zpráva vyššího vůdce SS[19] a policie
Ericha von Bach-Zelewského o zastřelení 30 tisíc Židů v rajonu jeho působnosti a podobná četná hlášení. Pozoruhodný je závěr britských analytiků těchto odposlouchaných a dekodovaných zpráv z 12. září 1941. Usoudili, že exekucí Židů je počet pravděpodobně dvojnásobný, a současně ohlásili, že už je nebudou samostatně uvádět: "Exekuce Židů je tak opakující se výrazná část těchto zpráv, že jejich počty ze situačních zpráv vynecháváme a zařazujeme je pod společné záhlaví (3.d). Zda všichni tito popravení 'Židé' jsou skutečně takoví, je ovšem pochybné, ale čísla jsou neméně přesvědčivá jako politika surového zastrašování, ne-li konečného vyhlazování." Na základě toho bylo rozhodnuto, že budoucí informace zpracovávané pro britského premiéra už takový materiál nebudou obsahovat: "Skutečnost, že policie zabíjí Židy, kteří jí padnou do rukou, je nyní dostatečně dobře zhodnocena. Proto se nezamýšlí pokračovat zvlášť v referování o těchto masakrech, pokud to nebude vyžadováno." Richard Breitman, Official Secrets. What the Nazis planned, what the British and Americans knew. London 1999, s. 89-90.[89]

15. září 1941
Z pověření říšského ministra vnitra vydal `Reinhard Heydrich` policejním úřadovnám, Ústředně pro židovské vystěhovalectví v Praze a Vídni a dalším státním úřadům směrnici k policejnímu nařízení o označování Židů: Ve státním sektoru měly učinit všechno, aby se zabránilo svévolným a nezákonným násilnostem proti už označeným Židům. Proti akcím tohoto druhu se mělo přísně zakročit. Heydrich se odvolal na podobnou směrnici, kterou vydal Martin `Bormann` pro organizace nacionálněsocialistické strany.

"Konečné řešení" se mělo uskutečnit nikoli primitivními, ale vysoce organizovanými technikami průmyslu smrti. SUA[43] URP[44] II. d., karton 40.

17. září 1941
Říšský protektor, zastoupený `K.H. Frank`em, vydal prováděcí směrnice k po-

licejnímu nařízení o označení Židů s tím, že nařízení vstupuje v platnost 19. září. Zdůraznil, že v Protektorátu Čechy a Morava má toto nařízení zvýšený význam "vzhledem k přátelství k Židům, dosud projevovaném značnou částí českého obyvatelstva", a požadoval od všech služeben přísné jeho dodržování. Předpokládal vydání dalších omezujících nařízení, ale zakazoval výslovně samostatně vydávaná protižidovská opatření, byť jen místního významu, bez povolení velitele bezpečnostní policie.

V nařízení je stanoveno, za jakých podmínek může židovská osoba opustit místo svého bydliště. Udělení souhlasu bylo vyhrazeno veliteli bezpečnostní policie, konkrétně Ústředně pro židovské vystěhovalectví. Žádosti bylo třeba podat u příslušné židovské náboženské obce, která je buďto ihned jako bezdůvodné odmítne anebo předloží policejní potvrzení Ústředně pro židovské vystěhovalectví k definitivnímu rozhodnutí. Tato rozhodne definitivně. U žádostí, které nepředpokládají překročení hranice okresu, mohla Ústředna pověřit vyhotovením potvrzení okresní politické úřady, resp. úřady vládní policie. Pokud židovská osoba byla písemně pozvána německou služebnou nebo úřadem protektorátní správy, platilo toto pozvání jako povolení k cestě do sídla úřadu a zpět.

Všechny příkazy a zákazy, vydané před 1. zářím 1941 protektorátními úřady z podnětu velitele bezpečnostní policie, měly zůstat v platnosti. `K.H. Frank` jich uvedl dvanáct.

1./ Zákaz vstupu na různá náměstí a parky nebo ulice;

2./ zákaz používání spacích a jídelních vozů;

3./ zákaz návštěvy sportovních podniků;

4./ zákaz opuštění bytu po 20. hodině;

5./ zákaz návštěvy označených plováren;

6./ zákaz návštěvy stanovených burz;

7./ příkaz používat stanovených oddělení v pouličních drahách a jiných dopravních prostředcích;

8./ příkaz dodržování stanovených nákupních hodin;

9./ zákaz změny bydliště;

10./ zákaz používání stanovených ubytoven

11./ zákaz vykonávání rybolovu;

12./ příkaz dodržovat stanovené návštěvní hodiny v peněžních ústavech.

Frank neměl námitky proti tomu, aby protektorátní úřady samy trestaly přestoupení těchto zákazů podle vlastních předpisů, protože jde často jen o nařízení místního významu, avšak byly povinny okamžitě ohlásit to příslušné úřadovně německé státní policie, které bylo vyhrazeno podle závažnosti poklesku nebo při jeho opakování, zda přijme ještě další opatření. SUA [43] URP [44] I-3b-5851, karton 389.

3.3 Na počátku cesty ke konečnému řešení

18. září 1941
Říšský vůdce SS[19] `Heinrich Himmler` napsal župnímu vedoucímu a říšskému místodržiteli ve Vartské župě `Arthurovi Greiserovi`: "Vůdce si přeje, aby Stará Říše a Protektorát byly od západu k východu co možná nejdříve vyprázdněny a osvobozeny od Židů. Snažím se proto, pokud možno ještě v tomto roce odtransportovat Židy Staré říše a Protektorátu nejprve jako první stupeň do východních území, která před dvěma lety nově připadla říši, abych je odsunul příští jaro ještě dále na východ." Himmler od Greisera požadoval, aby do lodžského ghetta přijal 60 tisíc Židů ze Staré říše a Protektorátu. Oznámil, že se na něho obrátí `Heydrich`, který má toto "židovské odstěhování" provést. Reprodukce dopisu otištěna: Theresienstädter Studien und Dokumente 1995, s. 50.[90]

19. září 1941
První den, kdy Židé byli povinni nosit na veřejnosti žlutou hvězdu. Židovská náboženská obec v Praze rozdělila celkem 284 000 těchto hvězd. Německé úřady se rozčilovaly, že šeptaná propaganda dala této hvězdě jméno "Pour le sémite".

19. září 1941
V záznamu o tiskové poradě šéfredaktorů protektorátního tisku je citováno z projevu Wolframa von Wolmara: "V této souvislosti nutno se zmíniti d ů v ě r n ě o tomto případu. V jisté továrně na čokoládu na Moravě oznámil jeden ze zaměstnanců několik dní před tím, než vstoupilo v platnost nařízení o označování Židů, že toto nařízení nabude účinnosti 19. září, tedy dnes. Nato se dostavila část árijského zaměstnanectva této továrny do práce se židovskou hvězdou ze sympatie k Židům. Pánové, to jest taková ostudná hanba pro český národ, že netřeba se vůbec o ní blíže šířiti.

Mohu vám říci jen jediné - a žádám vás, abyste to sdělili čtenářstvu, nezmiňujíce se o tomto případu -, že s lidmi, kteří budou spatřeni ruku

v ruce se Židy anebo se dokonce budou veřejně chlubiti svými sympatiemi k těmto označeným Židům, musí býti nakládáno jako s každým Židem, to jest nedostanou lístek na oděv ani kuřivo, nebudou smět navštěvovati veřejné místnosti a instituce a budou rovněž označeni židovskou hvězdou. Žádám, abyste tento požadavek vznesli do všech důsledků v českém tisku, aby každému zašla chuť zadávati si se Židem. V této souvislosti jest nutno také ostře varovati obchodníky, kteří se ještě odvažují přátelskou a kolegiální formou promlouvati se Židy, označené Davidovou hvězdou, a dávati jim přednost při obsluhování anebo prodávati jim mimo dobu stanovenou pro nákup Židů. Žádám, aby toto varování bylo učiněno s veškerým důrazem." Wolfram také reagoval na projev Huberta Ripky v relaci londýnského rozhlasu, ve které Ripka nazval Židy svými bratry a obrátil se na ně slovy: "Nechť jest odznak, který zítra budete nositi, čestným odznakem, jehož si dovedou vážiti všichni slušní lidé. Židovští bratři, věřte ve vítězství spravedlnosti, i vám nadejde den osvobození." Šéfredaktoři měli reagovat s veškerou ostrostí. Konkrétní událost, kterou Wolfram zlobně komentoval, se odehrála v Küfferlově čokoládovně v Hodoníně, kde zaměstnanci nastoupili na odpolední směnu s připjatými žlutými papírovými hvězdami. SUA [43] PMR [35] S, 820/17, karton 281.

21.- 24. září 1941

V Hitlerově hlavním stanu se konaly porady o situaci v Protektorátu. 21. září jednal `Hitler` nejprve s `K.H. Frank`em,

22. září s `Himmler`em a Frankem, 23. září s `Neurath`em a Frankem, 24. září s Heydrichem a Frankem. `Reinhard Heydrich` byl jmenován zastupujícím říšským protektorem, `Neurath` odešel na zdravotní dovolenou.

Podle zpráv Wernera Koeppena, osobního referenta říšského ministra Alfreda `Rosenberg`a, odesílaných z Hitlerova hlavního stanu, (BAK [13] R 6, 24a, s. 23) a podle zápisníku Martina `Bormann`a (BAK [13] NS [10] 26, 16). Otištěno in: Deutsche Politik im "Protektorat Böhmen und Mähren" unter Reinhard Heydrich 1941-1942, dok. 8 a 9, s. 88-90. Též: Od Neuratha k Heydrichovi [33] , dok. 60, 61, 62, s. 387-390.[86]

24. září 1941

Po své návštěvě v Hitlerově hlavním stanu si zaznamenal `Joseph Goebbels`: "Vůdce je toho mínění, že Židé musí být postupně odstraněni z celého Německa. První města, která mají být od Židů očištěna, jsou Berlín, Vídeň a Praha. Berlín přijde jako první na řadu a mám naději, že se nám v průběhu tohoto roku ještě podaří, podstatnou část berlínských Židů odtransportovat na východ." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 1, s. 485.[80]

24. září 1941
Memorandum, zpracované šéfem správy lodžského ghetta Hansem Biebowem a zaslané jménem vrchního starosty Lodže Ventzkiho vládnímu prezidentovi Lodže Friedrichu Uebelhörovi, protestovalo proti plánu přesunout do ghetta dalších 20 000 Židů a navíc 5 000 Cikánů. V tomto případě - píše se v memorandu - správa ghetta odmítá odpovědnost za udržení pořádku a bezpečnosti, za fungování židovské samosprávy a za nerušené plnění zakázek wehrmachtu. Značná část továrních budov bude třeba - vzhledem k přelidnění ghetta - určit na byty pro nové obyvatele a v důsledku toho se sníží produkce cenná pro wehrmacht. Dokumenty i materialy do dziejów okupacji niemieckiej v Polsce. Tom III. Getto Lódzkie. Czesc I. Zpracoval A. Eisenbach, Warszawa, Lódz, Kraków 1946, s. 197-200.[68]

27. září 1941
Heydrich ohlásil Hitlerovi, že toho dne odpoledne převzal zastupitelsky vedení záležitosti říšského protektora a že oficiální převzetí se uskuteční příštího dne. AMV CR[4] 114-3-17/427.

29. září 1941
Heydrichův výnos nařídil uzavření všech synagóg a modliteben s odůvodněním, že již delší dobu neslouží náboženským účelům, ale jsou shromáždištěm "všech subverzních židovských elementů a zdrojem ilegální šeptané propagandy". Zatímco policejní nařízení o veřejném označení Židů umožňovala výjimky pro židovské manžele ve smíšených manželstvích, pokud z nich pocházející děti, které nebyly považovány za Židy, Heydrich tímto výnosem stanovil, že tyto výjimky neplatily pro česko-židovská smíšená manželství, nýbrž jen pro německo-židovská. Dále výnos nařizoval:

"Určité české kruhy projevují k Židům zvláště v poslední době silnou přízeň. Většinou jsou to ony české elementy, které tímto postojem chtějí také dokumentovat své říši nepřátelské zaměření. Řídícím úřadovnám státní policie se tímto ukládá zakročit policejními opatřeními (ochranná vazba) proti Čechům, kteří se na ulici nebo ve veřejných místnostech zvlášť demonstrativně přátelsky tváří a chovají vůči zjevně označeným Židům." Ochranná vazba znamenala uvěznění v koncentračním táboře. SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389. Deutsche Politik im Protektorat[17] dok. 15, s. 97-98.

29. září 1941
Šéf Gestapa Heinrich Müller poslal oběžník, že také na židovské důvěrníky Gestapa (V-Personen) se vztahuje policejní nařízení o veřejném označení Židů, a to "ze zásadních úvah", ale také proto, že by nenošení židovské hvězdy vyvolalo "nedůvěru u příslušníků jejich rasy",tj. že by nemohli plnit

své úkoly pro Gestapo[5] . Joseph Walk, Das Sonderrecht, s. 351.[19]

29. - 30. září 1941
Německé okupační úřady zorganizovaly v hlavním městě Ukrajiny Kyjevě pogrom, při němž bylo v Babím jaru zavražděno 33 711 židovských mužů, žen a dětí, kteří byli vyzváni, aby se dostavili "k přesídlení" s tím, že kdo se nedostaví bude zastřelen.

Do konce září 1941
Židé byli jednotlivými vyhláškami vyřazeni z odběru ovoce, marmelády, džemů, ořechů, sýrů, cukrovinek, ryb a rybích výrobků, drůbeže, zvěřiny, cibule, vín, lihovin, tabáku a všech zvláštních přídělů, které byly vydávány na potravinové lístky.

Říjen 1941
Ilegální Rudé právo ve svém říjnovém čísle psalo v článku "Nacistický středověk" mimo jiné: "Hnědí ničemové, neschopni cokoli vlastního vytvořit, chytají se ze středověku všeho, co v něm bylo temného, odporného, shnilého, všeho, co lidstvo v zájmu svého pokroku a rozvoje dávno překonalo. Teď zase zavádějí středověké označení Židů šesticípou hvězdou a chystají zřizování židovských ghett...

Český lid má jen hnus ke všemu, co dělají nacisté, a sympatie ke každému, koho nacisté pronásledují. A tyto sympatie projevuje teď označkovaným Židům, jak může: Zdraví je na potkání, dělá jim místo v tramvajích, poučuje své děti, aby neubližovaly dětem židovským, prostě všemi způsoby dává najevo svůj odpor a své opovržení nad nacistickým svinstvem. Nová protižidovská opatření mají ovšem ještě jeden smysl. Vždycky, když nacistům teklo do bot, snažili se vyvolat pogromovou náladu proti Židům, aby se nenávist lidu neobrátila proti nim. To byl starý prostředek reakční carské vlády, a to je starý prostředek i vlády nacistické." Rudé právo 1939-1945, Praha 1971, s. 234.

Říjen 1941
V poznámkách, připravených zřejmě pro zprávu vedoucího oddělení I Úřadu říšského protektora Reinhardu `Heydrich`ovi, se uvádí o skupině I 3 tohoto úřadu: Vedoucím skupiny (Gruppenleiter) je ministerský rada `Mokry`, vedoucí referátu b je vládní rada dr. `Pelzl`. Obsahem činnosti útvaru, označeného jako Sachgebiet 3, jsou Židé, právo na ochranu rasy a krve.

V podrobnějším popisu této činnosti se mimo jiné uvádí: "3) Židé, právo na ochranu rasy a krve. Židovské záležitosti, pokud pro ně není příslušný velitel bezpečnostní policie." Zpráva konstatuje: "Vláda Protektorátu zamýšlí nyní dalekosáhlé přizpůsobení židovského zákonodárství Protektorátu říš-

skému..." SUA[43] URP[44] I-1a-?, karton 277.

1. října 1941
Od tohoto dne platil všeobecný zákaz židovského vystěhovalectví z Německa a jím okupovaného území. Ve Staré říši (tj. v Německu) bylo oficiálně registrováno 163 696 Židů.

1. října 1941
Započato s výstavbou tábora Birkenau, největšího pobočného tábora Osvětimi, budovaného v samé jeho blízkosti podle Himmlerových pokynů.

2. října 1941
Himmler za přítomnosti Heydricha a šéfů wehrmachtu Wilhelma Keitela a Alfreda Jodla referoval Hitlerovi o deportacích Židů do Pobaltí a Běloruska. Hlavní centra, kam měly být směrovány, byla Riga, Reval a Minsk. Heeresadjutant bei Hitler 1938-1943. Aufzeichnungen des Majors Engel. Hrsg[6] v. Hildegard von Kotze, Stuttgart 1974, s. 111.[56]

2. října 1941
Zpráva Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze o vývoji a situaci Židů v Protektorátu Čechy a Moravy od 15. března 1939 do 1. října 1941, podepsaná jejím vedoucím SS-Hauptsturmführerem Hansem Güntherem. Připojena je vlastnoručně psaná poznámka šéfa bezpečnostní policie v Protektorátu Horsta Böhmeho s tím, že zpráva je určena Reinhardu Heydrichovi.

I. Záznam

Od včlenění území Čechy a Morava do Velkoněmeckého prostoru odvíjí se vývoj, který se vyznačuje úplným vyloučením Židů z veřejného, hospodářského a společenského života. Ve veřejném životě bylo odstraňování Židů z politiky, tisku, rozhlasu, umění a výchovy přirozeným důsledkem 15. 3. 1939. V hospodářství se šlo dvěma cestami:

1.) Vyloučení Židů z povolání.

Tento cíl byl dosažen zákazem výkonu povolání právních zástupců, notářů, patentních zástupců, civilních techniků, důlních inženýrů, lékařů, zvěrolékařů a zubních techniků, dále propouštěním židovských zaměstnanců z veřejných a soukromých podniků, a konečně postupnou likvidací veškerého maloobchodu a velkoobchodu a četných dalších hospodářských oborů.

Nehledě na malé výjimky, které byly nutné z národohospodářských důvodů, neexistuje dnes již žádný židovský život v povolání. Židé bez práce a existence se stále stoupající měrou včleňují do pracovního

nasazení, zvláště v pozemním, inženýrském a železničním stavitelství, při regulačních pracích, při pomocných pracích všeho druhu na stavbách a v podnicích jakož i v zemědělství a lesnictví. Pracovní nasazení se provádí ve skupinách. O změnách v hospodářské struktuře Židů a o pracovním nasazení vypovídá připojený graf.

2.) Nařízení týkající se židovského majetku. Židům bylo zakázáno nakládat bez zvláštního povolení se svým pozemkovým a obchodním majetkem.

Jejich pohledávky u peněžních ústavů byly obstaveny a výplaty z nich povoleny jen do určitého obnosu v měsíci (150,-RM na osobu).

Židům bylo také zakázáno pronajímat své byty. K podchycení židovského majetku sloužily různé předpisy o přihlašovací povinnosti.

Omezení ve společenském životě byla mnohostranná. Nejhlouběji působila policejní vyhláška ze 14. 9. 1941 o označování Židů. Již předtím byla vydána tato nařízení:

1.) Zákaz návštěvy zábavných podniků, sportovních podniků, sadů, koupališť, určitých ulic a náměstí, divadel, kin a knihoven;

2.) stanovení určitých dob k nákupu a k návštěvě peněžních ústavů - sem patří též zákaz vycházení po 20. hodině;

3.) nařízení o povoleném použití pouze určitého vozu pouliční dráhy, pouze určité pošty a určitých nemocničních oddělení;

4.) zákaz použití nájemných aut, spacích a jídelních vozů, parníků a radiopřijímačů;

5.) vyloučení ze všech spolků;

6.) zákaz změny bydliště.

Veškerý židovský život v Protektorátu je dnes centralizován v náboženských obcích. Právní podklad pro to tvoří nařízení ŘP [říšského protektora] z 5. 3. 1940 o péči o Židy a židovské organizace, které uděluje Židovské náboženské obci v Praze právo přikazovat všem náboženským obcím pod dozorem Ústředny pro židovské vystěhovalectví Praha.

Ústředna pro židovské vystěhovalectví Praha plně využila práva příslušející jí na základě uvedeného nařízení. Rozpustila již většinu židovských organizací. Konečná likvidace je v chodu. Prostřednictvím svého nositele majetku, Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu, získala také přibližně 1 500 židovských nemovitostí v Praze a v provincii.

Kromě toho Ústředna pro židovské vystěhovalectví Praha vybírá od každého Žida, který se vystěhovává, vystěhovaleckou dávku, která je odstupňována podle výše jmění. Po dvou a půl letech existence Protektorátu je úspěchem, že židovské hospodářství je téměř zcela zničeno a židovský život omezen ve všech směrech. Jako příloha je připojen statistický přehled o početním stavu i o změnách židovského obyvatelstva v Protektorátu od 15. 3. 1939. Z něho je zřejmé zmenšení počtu židovského obyvatelstva, jehož hlavní podíl připadá na vystěhovalectví.

2. října 1941

** V originálu se používá termín "Zusiedlungsgebiet", tj. jsou dvě pražské čtvrti (I a V), kam bylo židovské obyvatelstvo postupně soustřeďováno z jiných pražských čtvrtí. AMV CR[4] 114-2-56/48-53. Otištěno in: Deutsche Politik im Protektorat[17] dok. 23, s. 122-127.

2. října 1941

Ústředna pro židovské vystěhovalectví předložila Reinhardu `Heydrich`ovi zprávu o dosavadním vývoji "konečného řešení židovské otázky" v Protektorátu. Při jeho vzniku žilo tam 118 310 Židů definovaných podle norimberských zákonů. Od té doby "přirozená" smrt postihla 4 825 Židů a narodilo se pouhých 299 židovských dětí. Vystěhovalo se 25 670, takže židovské obyvatelstvo Protektorátu při Heydrichově nástupu na Pražský hrad čítalo 88 105 lidí.

2. října 1941

Zplnomocněnec pro čtyřletý plán vydal nařízení o zaměstnání Židů, kteří - pokud byli nasazeni na práci - měli být "v zaměstnaneckém poměru zvláštního druhu". `K.H. Frank` na otázku, zda by k tomu neměly být vydány prováděcí předpisy pro Protektorát, dostal 11. října vyjádření z úřadovny velitele bezpečnostní policie, že "s ohledem na nastávající evakuaci Židů do Terezína" to není aktuální. Reichsgesetzblatt[20] , I, Nr. 124, 4. 11. 1941, s. 675.

4. října 1941

Ze zprávy protektorátního velitele německé pořádkové policie č. 32: "Označení Židů bylo německým obyvatelstvem pozdraveno se zvláštním zadostiučiněním [...]. Nápadný, Židům přátelský postoj části Čechů byl vyjadřován nošením žlutých odznaků na klopách kabátu, respektive společným procházením a rozmlouváním s Židy na veřejnosti." SUA[43] 109-5-17.

4. října 1941

Ze zprávy policejního ředitelství v Hradci Králové: "Židé nosí nyní na ulicích

předepsané žluté hvězdy, kterézto opatření má za následek, že se árijské obyvatelstvo styku se Židy na veřejnosti vyhýbá. Ve výkladních skříních Arijské kulturní jednoty bylo vystaveno několik snímků hradských občanů, kteří se se Židy na ulici zastavili. Před výkladem hromadí se denně zvědavci. Jeden Žid byl oznámen pro nedbání nařízení o nošení žluté hvězdy, pět Židů a Židovek bylo potrestáno pro přestupky policejních nařízení o omezení styků árijského obyvatelstva s osobami židovského původu." SUA[43] MV[31] karton 11 994.

Tabulka také ukazuje úplnou likvidaci židovského spolkového života.
Jiné sestavení ukazuje postup přesídlovací akce Židů v Praze.
Z tabulek je konečně zřejmý výsledek vyřazování Židů z hospodářství.

Tabulka 3.4: Stav židovského obyvatelstva 15. 3. 1939, (podle věku a pohlaví)

Věk	muži	ženy
-18	9 305	8 728
18-45	25 458	24 028
45-60	14 467	14 404
60-	9 912	12 012

Tabulka 3.5: Změny celkového počtu Židů 118 310 k 15. 3. 1939 do 1. 10. 1941

Úmrtí	15. 3. 1939 - 1. 10. 1941	4 825
Narození	15. 3. 1939 - 1. 10. 1941	299

4. října 1941
Úřad říšského protektora sdělil protektorátní vládě, že ze zásadních důvodů nesouhlasí s usnesením ministerské rady z 21. listopadu 1940 o udělení výjimek vyjmenovaným 41 osobám z platnosti vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě. Tím skončila historie "čestného arijství" v Protektorátu. SUA[43] PMR[35] 159017-1941, sv. 2, karton 594.

6. října 1941
Při svém obvyklém monologu u poledního stolu, jemuž byl přítomen jako host generálmajor `Rudolf Toussaint`, přecházející z Budapešti jako zpl-

Tabulka 3.6: Vystěhování Židů od 15. 3. 1939 do 1. 10. 1941 (podle světadílů a věkových skupin)

Světadíl Věk	-18	18-45	45-60	60-
Severní Amerika	250	820	293	119
Jižní Amerika	925	3 172	496	80
Střední Amerika	80	464	93	32
Afrika	21	112	29	5
Asie (bez Palestiny)	531	2630	789	92
Evropa	2 332	7 566	1 843	612
Austrálie	16	114	33	13
Palestina	799	885	362	71
Vystěhovalectví celkem	25 679			

Tabulka 3.7: Stav židovského obyvatelstva 1. 10. 1941 (podle věku a pohlaví)

Věk	muži	ženy
-18	5 536	5 418
18-45	15 304	16 844
45-60	11 514	12 927
60-	9 068	11 494
Celkový počet Židů	88 105	

nomocněnec wehrmachtu do Prahy, prohlásil Adolf Hitler: "Všichni Židé musí být odstraněni z Protektorátu, a to nikoli nejprve do Generálního gouvernementu, nýbrž hned dál na východ. Okamžitě to není proveditelné jen pro velké nároky armády na dopravní prostředky. S protektorátními Židy mají zmizet současně všichni Židé z Berlína a Vídně. Všude představují Židé vedení, po němž pronikají všechny zprávy nepřítele do všeho rozvětvení národa s rychlostí větru. Nedají-li Češi ani potom pokoj, pak vůdce změní statut Protektorátu. Morava bude zcela od Čech oddělena a větší části předány župě Dolní Dunaj. Gauleiter dr. Jury čeká už dlouho na své chybějící hlavní město Brno. Po válce zamýšlí vůdce vysídlit všechny rasově nehodnotné elementy z českého prostoru a přesadit na východ." Tak tehdy zaznamenal Hitlera slova jeden z přítomných, Werner Koeppen. BAK[13] R6/34a,

Tabulka 3.8: Organizace/náboženské obce a spolky Židů 15. 3. 1939 - 1. 10. 41

	15. 3. 1939	1. 10. 1941	15. 3. 1939	1. 10. 1941
Praha	7	1	117	-
Provincie	130	14*	229	-

* Kromě 114 spojovacích úřadoven (Verbindungsstellen).

s. 42-43. Záznamy W. Koeppena ze 7. října 1941 pro ministra Rosenberga. Otištěno in: Deutsche Politik im Protektorat [17] dok. 25, s. 129-131.

6. října 1941

Prezidium ministerstva vnitra vydalo výnos o uzavření synagog a o postupu proti židomilným Čechům. Mj. se v něm píše: "Poznatky získané při přelíčení před stannými soudy potvrdily znovu, že židovský živel v Protektorátu Čechy a Morava v největší míře jednak měl účast na podněcování obyvatelstva, jednak sám aktivně se účastnil organizování odporu." Háchova kancelář napsala ministrovi vnitra Josefu Ježkovi: "Panu státnímu prezidentovi byl předložen naléhavý podnět vedoucího Národního souručenství, požadující izolování Židů vykázaným společným ubytováním mimo oblasti českého obyvatelstva, jakož i zabavení židovského majetku tam, kde by došlo k poruchám veřejného pořádku. Z příkazu pana státního prezidenta prosí podepsaná kancelář o zprávu, jakým postupem bylo by možno tato opatření, po nichž volá tyto dny i český tisk, provésti." SUA [43] MV [31] E 3443, karton 12 041. In: Miroslav Kárný, Jaroslava Milotová, Margita Kárná, Protektorátní politika Reinharda Heydricha, Praha 1991, dok. 11, s. 117-118.[91]

8. října 1941

Tabulka 3.9: Židovský obytný prostor v Praze 1. 10. 1941

	1. 10. 1940	1. 10. 1941
Byty	14 920	10 891
z toho v území přestěhování**	3 501	
Na jednoho Žida v Praze připadalo bytové plochy	12,6 m^2	
v území přestěhování	6,9 m^2	

Vedoucí vystěhovaleckého oddělení Židovské náboženské obce v Praze Hanuš Bonn a jeho zástupce Erich Kafka byli zatčeni pro "sabotáž" příprav na deportace. Ze vzpomínky Bonnovy manželky Evy: "Za několik dní mně bylo sděleno, že můj manžel a Kafka jsou v koncentračním táboře a po vypravení prvního transportu [do lodžského ghetta] budou propuštěni. Zjistila jsem však, že oba byli vězněni v Praze na Karlově náměstí; odeslala jsem tam totiž pro manžela čisté prádlo a obdržela jeho špinavé. 12 dní po manželově zatčení jsem byla předvolána na Gestapo[5] do Bredovské ulice, kde mně bylo sděleno, že můj manžel zemřel v koncentračním táboře v Mauthausenu." Anita Franková, Hanuš Bonn, in: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 280-290.[92]

9. října 1941
Lodžský vládní prezident Uebelhör v telegramu adresovanému Heinrichu Himmlerovi obvinil Adolfa Eichmanna, že spolu s lodžským Gestapem zfalšovali údaje o lodžském ghettu, aby prosadili židovské deportace z Německa do tohoto města. Např. tvrdili, že ghetto bylo rozděleno na dvě od sebe oddělené části - na obytnou pro práceneschopné a na tovární pro 40 tisíc dělníků. Takové rozdělení ghetta je neproveditelné, tvrdil Uebelhör. Za lživé také prohlásil tvrzení, že obyvatel ghetta je v současnosti 120 tisíc a v minulosti že byl nejvyšší stav až 185 tisíc, takže přistěhováním 25 tisíc lidí nevznikne nebezpečí epidemií. Ve skutečnosti v ghettu nikdy nebylo 185 tisíc obyvatel a v současnosti jich tam bylo nikoli 120, ale 145 tisíc. Uebelhör požadoval směrovat deportace jinam. 11. října se na Himmlera s podobnou žádostí obrátil i generál Georg Thomas z vrchního velitelství wehrmachtu. Danuta Dabrowska, Wsiedleni Zydzi zachodnieuropejšcy w getcie Lodzkim. In: Biuletyn Zydowskiego instytutu historycznego. Warszawa, č. 65-66 (1968), s. 108.[93]

9. října 1941
Prohlášení říšského tiskového šéfa dr. Otto Dietricha, že "vojenské rozhodnutí na Východě padlo" a Rusko je "vyřízeno". O tři měsíce později, 11. ledna 1942, Goebbels do svého deníku zaznamenal: "Tehdejší řeč dr. Dietricha představuje největší psychologickou chybu celé války." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 3, s. 93.[80]

9. října 1941
Židovská náboženská obec v Praze na základě příkazu vedoucího Ústředny pro židovské vystěhovalectví Hanse Günthera vypracovala dokument o možnostech ubytování židovského obyvatelstva v barácích. Psalo se v něm: "Pro přibližně 88 000 Židů žijících v Protektorátu nejsou ani hotové možnosti k usídlení, ani jiné adaptovatelné objekty, které by byly s to pojmout takový

počet osob. Bude-li však dán příkaz k provedení takového úkolu, pak by se mělo rozhodnout mezi dvojím alternativním řešením:

a) shromažďovací tábor pro všechny Židy nebo

b) několik baráků [zřejmě bylo míněno: několik barákových táborů - pozn. autorů] vždy pro 10 000 až 15 000 Židů."

V dalším textu jsou uvedeny náklady a potíže obou řešení a pokračuje se: "V poslední době se stalo možným, hospodářsky prospěšně uplatnit relativně velký počet židovských pracovních sil. [...]

Rychle vybudované barákové tábory jsou ze sanitárního hlediska méně výhodné také než primitivní ubytovny v obcích. Nebezpečí vzniku a rychlého rozšíření epidemií je v takových táborech zvlášť velké." Záznam proto doporučuje soustředění Židů v předměstí Prahy, Brna a Ostravy s tím, že by tak odpadla řada technických a hospodářských problémů; zejména by se zjednodušil problém dopravy. AZMP 9 T, inv. č. 29/7. Srv. Karel Lagus, Josef Polák, Město za mřížemi, s. 57-58.[94]

10. října 1941
V budově Radiotrhu Pražských vzorkových veletrhů v Praze-Holešovicích bylo soustředěno prvních tisíc židovských mužů, žen a dětí určených k deportaci do ghetta v Lodži, přejmenované okupačními úřady na Litzmannstadt. V prostorách Radiotrhu byl zřízen improvizovaný tábor, z něhož byly s jedinou výjimkou vypravovány všechny židovské deportační transporty z Prahy. S nimi bylo odvlečeno nejméně 45 513 židovských obětí.

10. října 1941
`Joseph Goebbels` si zaznamenal v deníku: "Vůdce posuzuje situaci zcela optimisticky. Je toho mínění, že už nemůže být řeči o sovětském odporu, zasluhujícím zmínky." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 2, s. 87.[80]

10. října 1941
`Heydrich` vydal pokyn, aby "zmizel pojem tzv. čestného árijce". Na základě toho bylo všech více než tisíc žádostí o vyjmutí z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě zastaveno další řízení a žádosti odloženy ad acta. SUA 43 MV 31 1941-1945, 9-50-47, karton 6581.

10. října 1941
`Heydrich` dal státnímu podsekretáři Kurtovi von `Burgsdorff`ovi pokyn, aby urychlil schválení vládního nařízení o některých dalších předpisech o Židech a židovských míšencích, které protektorátní vláda usnesla 24. října

1940, ale jehož vydání pozastavilo říšské ministerstvo vnitra. Heydrich psal: "Považuji současný okamžik za zvlášť vhodný a daný pro aktivnější vystoupení protektorátní vlády v židovské otázce, abychom Čechům také vlastní vládou nechali předvést, že se také v Protektorátu vážně postupuje při řešení židovské otázky. Návrh se zabývá uzavíráním sňatků, mimomanželským stykem, zaměstnáváním ženských osob a používáním vlajek, tedy vesměs věcmi, které přinesou další potlačení židovského elementu." Podle Heydricha vydáním třetího prováděcího nařízení k říšskému zákonu o ochraně německé krve a německé cti z 5. července 1941 odpadly důvody k dřívějším námitkám říšského ministerstva vnitra proti nařízení protektorátní vlády. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

10. října 1941
Oběžník ministerstva vnitra požadoval s odvoláním na přípis prezidia ministerské rady z 2. října, aby mu byl s největším urychlením poslán seznam veřejných zaměstnanců, kteří jsou:

"a) židovskými míšenci 1. a 2. stupně, nebo

b) mají za manželky nebo manžely židovské míšence 1. stupně".

Oběžník vysvětloval, že "židovskými míšenci prvního stupně" jsou osoby s dvěma úplně židovskými prarodiči a "židovskými míšenci druhého stupně" osoby s jedním úplně židovským prarodičem.

SUA[43] PMR[35] 786/47/1941-1942, karton 3422.

3.4 Terezín - koncentrační a průchozí tábor

10. října 1941
`Heydrich` oznámil svému štábu, že v nejbližší době bude evakuováno 5 000 Židů z Prahy a že v Čechách a na Moravě budou zřízena dvě ghetta. Za nejvhodnější místo považoval Terezín, který se měl stát "přechodným sběrným táborem", odkud měli být Židé deportováni dále na východ, ale už předtím tam "silně decimováni". Po vystěhování českého obyvatelstva a po deportaci židovského osazenstva Terezína mělo se terezínské území stát podle Heydrichových plánů vzorným německým sídlištěm, tedy opěrným bodem germanizace českého prostoru.

Ještě téhož dne odpoledne oznámil `Heydrich` chystaná opatření zástupcům tisku na důvěrné konferenci. Svůj projev poslal na vědomí Háchovi. Za konečný cíl označil vysídlení Židů mimo Evropu a ohlásil, že v nejbližší době

5 000 z nich opustí Protektorát, zatímco ostatní budou soustředěni v městě nebo v městské čtvrti, odděleně pro Moravu a Čechy. Budou to shromaždiště před vysídlením. Českým lidem, kteří z opozičních důvodů nebo z nedostatečného porozumění si myslí, že otevřeně či tajně musí vyjádřit své sympatie k Židům,[92] Heydrich vyhrožoval židovským osudem: "To znamená oddělení a vysídlení." Dokumenty z historie [19] sv. 2, dok. 458, s. 632-634.[22]

10. října 1941
Poznámky z porady 10. 10. 41 o řešení židovských otázek

Tabulka 3.10: Porady se zúčastnili:

SS-Obergruppenführer	Heydrich
SS-Gruppenführer	Frank
SS-Obersturmbannführer	Böhme
SS-Obersturmbannführer	Maurer
SS-Obersturmbannführer	V. Gregory
SS-Sturmbannführer	Eichmann
SS-Hauptsturmführer	Günther
SS-Hauptsturmführer	Wolfram

Porada byla svolána, aby se projednala opatření, která se nyní stala nutnými pro řešení židovských otázek v Protektorátu a částečně ve Staré říši, a aby se stanovila linie, která se dá protektorátnímu tisku pro publikování v nejbližších dnech. (Při přijetí tisku v 10. 10 se má souhrnně projednávat nejen téma židovské otázky, ale také odbojová hnutí v Protektorátu.)

V celém Protektorátu žije t.č. přibližně 88 000 Židů, z toho je v Praze 48 000. Těžisko leží kromě toho ještě v Brně s 10 000 a v Moravské Ostravě s 10 000. Ostatní Židé jsou rozděleni v okrscích vrchních zemských radů [oberlandrat [13] ů]. S evakuací vznikly potíže. Předpokládalo se, že se s ní začne přibližně 15. října, aby transporty postupně odcházely až do 15. listopadu až do výše přibližně 5 000 Židů - jen z Prahy. Zatím se musí ještě brát mnoho ohledů na úřady Litzmannstadtu.

Mají být vyhledáni Židé, kteří jsou nejvíc na obtíž. Minsk a Riga mají dostat 50 000. Ve Staré říši se musí při výběru přezkoumat, zda přitom není ten nebo onen Žid, který je protěžován z vysokých říšských míst, aby nedošlo kvůli takovým Židům k příliš velkém návalu dopisů.

Nemá se brát žádný ohled na Židy s válečnými vyznamenáními. Pokud Žid ve Staré říši má válečné vyznamenání, postihnou jej omezení, která mají

být nyní dohodnuty s OKW [Vrchním velitelstvím wehrmachtu]. Tito Židé v žádném případě nemají být snad všichni ponecháni v říši, ale naopak budou v odpovídajícím procentním podílu spoluevakuováni. V nejbližších týdnech má být nyní evakuováno 5 000 Židů z Prahy. SS-Brif.[Brigadeführer] Nebe und Rasch mohli by Židy vzít do táborů pro komunistické vězně v operačním území. Podle sdělení SS-Stubaf. [Sturmbannführera] Eichmanna je to již zařizováno.

O možnosti ghettoizace v Protektorátu.

V úvahu přichází jen poněkud odlehlejší předměstí (nikdy část vnitřního města, to se neosvědčilo), anebo malá vesnice nebo menší město s pokud možno malým průmyslem. Stahování začne ve třech velkých městech, roztroušeně na venkově žijící Židé budou nuceni se přistěhovat. Protože je to účelnější z hlediska střežení a zásobování potravinami atd., mají být zřízena jen dvě ghetta, jedno ghetto v Čechách, jedno na Moravě, která se rozdělí na tábor "pracovní" a "zaopatřovací".

Židé mohou být dobře zaopatřeni pracovními příležitostmi (v táboře výrobou malých předmětů bez potřeby strojů, např. dřeváků, slaměného pletiva pro armádní útvary na severu atd.). "Rada starších" bude tyto předměty shromažďovat a dostane za ně nejmenší míru potravin s vypočítaným minimem vitaminů atd. (pod kontrolou bezpečnostní policie). Částečně mohou také malá komanda pracovat pod dozorem mimo ghetto, to platí zvláště pro potřebné specialisty. Na Moravě je zcela možné rozšíření jedné již existující židovské vesnice na ghetto pro Moravu a nezpůsobilo by to žádné velké potíže.

V Čechách by přicházel v úvahu případně starý husitský hrad Stará Ratiboř, ale nejlepší by bylo převzetí Terezína Ústřednou pro židovské vystěhovalectví. Po evakuaci z tohoto přechodného sběrného tábora (při čemž Židé budou již silně decimováni) do východních území mohl by být celý terén vybudován ve vzorné německé sídliště. Finanční prostředky pro zakoupení celého terénu atd. jsou k dispozici a byly by dobře uloženy, protože se tam půda výborně hodí pro pěstování zeleniny.

K tomu návrh říšskému vůdci SS.

Při rozhovoru s novým vojenským velitelem v Protektorátu Toussaintem třeba projednat a prosadit (C. osobně) [zkratka C. byla používána pro Heydricha], aby v Terezíně ležící armádní útvary (jde jen o menší jednotky) byly přeloženy do jiných posádek. Tímto způsobem české obyvatelstvo - které je v tomto starém pevnostním městě téměř výlučně odkázáno na pracovní

příležitosti u vojenských útvarů - bude nuceno hledat zaměstnání jinde. Bylo by třeba zvážit, zda vystěhování českého obyvatelstva z Terezína by nemohlo být podpořeno částečným převzetím stěhovacích nákladů. Peníze pro to by se kdykoli daly bohatě sehnat z prodeje přebytečného domácího zařízení Židů. Při dobrovolném přesídlení českého obyvatelstva z Terezína mohly by se jim dát k dispozici - z uvolněných židovských bytů - potřebné nové byty ve velikosti, jakou měla rodina v Terezíně. Tyto ústupky musí být učiněny vzhledem k mentalitě Čechů v Protektorátě - rozdílné od gouvernementu. Rodiny, které se v dobrém nevystěhují, mohly by tam být event. ponechány, ale s výhradou, že se podrobí požadavkům ghetta.

Provedení ghettoizace.

Krátce před transportem bude provedena razie na šatstvo atd., pravá "sbírka textilií", protože především pražští Židé byli vždy bezvadně oblečeni. České obyvatelstvo musí být včas varováno, aby nebralo od Židů žádné dary ve formě šatů, peněz, pozemků apod. a aby ani tyto věci nezískávalo koupí, protože by takové cennosti byly podle nařízení okamžitě opět zabaveny. Pokud Němka, provdaná za Žida, je ochotna se dobrovolně od svého muže odloučit, ať odevzdá odpovídající prohlášení, jinak musí také jít do ghetta. Toto opatření však neplatí pro Čechy.

Transport do ghetta nezabere dlouhou dobu; každý den mohou jít 2-3 vlaky do Terezína vždy s 1 000 osob. Přesídlení se uskuteční podle zásad evakuací. Podle osvědčené metody může Žid vzít s sebou neuzavřené zavazadlo až k 50 kg a - pro naše ulehčení - potraviny na 14 dnů až 4 týdny. Do prázdných bytů se rozdělí sláma, protože postavení postelí by zabralo příliš mnoho místa.

Existující větší byty v dobrých domech jsou k dispozici pouze "venkovní služebně Ústředny v ghettu", Radě starších, proviantní kanceláři a v neposlední řadě strážnímu mužstvu. Židé ať si byty udělají dolů do země. V Terezíně se nacházející mlýn má, pokud možno, zůstat v provozu, protože se zde může mlít mouka pro obyvatele ghetta, a tím se dodávky z Protektorátu krajně omezí.

Třeba se postarat, aby epidemie vzniklé v ghettu neohrožovaly okolí. Zvláštní pozornost třeba věnovat kanalizaci, aby odtokem odpadní vody do Ohře nebyly ohroženy Sudety. Židé v žádném případě nesmějí být pohřbíváni, nýbrž třeba na místě v ghettu zajistit spalování v krematoriu malého stylu, nepřístupného veřejnosti.

Střežení by mohla převzít protektorátní policie, tedy Češi, pod kontrolou bezpečnostní policie. Bylo by potřeba pro každé ghetto přibližně 600 mužů

na trojí směnu.

Také židovští lékaři musí být přidáni.

K evakuaci určení Cikáni mohli by být dopraveni do Rigy ke Stahleckerovi, jehož tábor je zařízen podle vzoru Sachsenhausenu.

Protože si vůdce přeje, aby Židé co možná ještě do konce t.r. byli vyvezeni z německého prostoru, musí se vyskytující se otázky řešit bez odkladu. Také dopravní otázka přitom nesmí znamenat žádnou potíž." AMV CR 4 114-2-56/77-812. Deutsche Politik im Protektorat 17 dok. 29, s. 137-141.

Tento dokument lze považovat za "zakládací listinu" terezínského koncentračního a průchozího tábora pro židovské obyvatelstvo Protektorátu Čechy a Morava na jeho cestě k vyhlazení.

11. října 1941

Heydrich ve zprávě pro Hitlera zdůvodnil, proč dává přednostTerezínu před Starým Táborem při zřizování sběrného tábora, fungujícího "jaksi jako vystěhovalecký tábor". Po odstěhování Židů mohl by Terezín v rámci poněmčení být zařízen jako "německé vzorné sídliště". Plány v tomto směru se vypracovávají - ohlásil Heydrich - a ve svůj čas budou předloženy. AMV CR 4 114-3-17/335-341. Deutsche Politik im Protektorat 17 dok. 30, s. 143-144.

11. října 1941

Z důvěrného záznamu o úkolech, které toho dne uložil Hans Günther vedoucím Židovské náboženské obce:

"Zjistit, zda na Moravě je místo, kde bydlí nepřiměřeně mnoho Židů. Vypracovat zprávu o možnosti soustředění Židů v jednom nebo několika místech Čech a Moravy. Je možno uvažovat o obcích s počtem obyvatelstva od 5 000 do 6 000. Všechny právní otázky stavební, domovní záležitosti a organizační otázky musí být co nejbedlivěji přezkoušeny. Sídliště by se mělo dělit na oddělení zaopatřovací a oddělení pracovní. Zhotovené výrobky by se vyměňovaly za dodávky zboží. Za vhodná místa nelze považovat taková, kde jsou budovy s prvotřídní bytovou kulturou. Příkaz zní takto:

1. Provést průzkum na Moravě, zda je tam místo se zvlášť velkým procentem židovského obyvatelstva,

2. zjistit místa s 5 000 až 6 000 obyvateli, která by byla vhodná pro soustředění Židů, přičemž je třeba udat, kolik Židů v tomto místě bydlí a kolik Židů by tu mohlo být maximálně umístěno,

3. vypracovat zásadní myšlenku pro ghettoizaci a uvážit přitom, že má být rozlišováno mezi zaopatřovacím a pracovním ghettem.

4. Kdyby žádný takový plán nebyl uskutečnitelný, podat návrhy na evakuaci Židů z Prahy a z Brna do předměstí, přičemž je třeba vyloučit čtvrti vilové a zvlášť dobře položené čtvrti obytné,

5. podat zprávu o všech pracích spojených s výstavbou takového města s hospodářskými závazky, s výměnou zboží atd."

AZMP[9] T, inv. č. 29/2. K. Lagus, J. Polák, Město za mřížemi, s. 61-62.[94]

12. října 1941
V Heydrichově směrnici Ústředně pro židovské vystěhovalectví a pražské i brněnské řídící úřadovně Gestapa o převedení židovského majetku při evakuaci Židů se stanoví:

"Nastávající evakuace Židů vyžaduje zabezpečení a uspořádání majetků, kterým Židé ještě v okamžiku evakuace disponují. Tato úloha bude na základě nařízení říšského protektora, vydaného v příštích dnech, přenesena na Ústřednu pro židovské vystěhovalectví. Předpisy nařízení z 21. června 1939 o židovském majetku a z 26.ledna 1940 o vyřazení Židů z hospodářství Protektorátu a k nim vydané prováděcí výnosy zůstávají nedotčeny. Zpravidla mají být podchyceny jen ty hodnoty, které po opatřeních provedených na základě výše citovaných nařízení zbyly Židům jako soukromý majetek." Heydrichem takto ohlášené a jím toho dne podepsané nařízení stanovilo, že Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze převzala likvidaci židovského majetku. Zahájené spory, exekuce, konkurzní a vyrovnávací řízení měly být přerušeny. V přerušeném řízení se mohlo pokračovat jen na návrh této Ústředny. SUA[43] URP[44] I-3b-5860, karton 390.

13. října 1941
Dálnopis Burgsdorffa urgoval Heydrichovým jménem u říšského ministerstva vnitra stanovisko k návrhu nařízení protektorátní vlády z 24. října 1940:

"S ohledem na současné zvláštní poměry v Protektorátu považuji za bezpodmínečně nutné, aby vládní nařízení autonomní protektorátní vlády, jímž mají být vydány některé další předpisy o Židech a židovských míšencích, co možná nejrychleji schváleno." Koncept. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

13. října 1941
Himmler dal souhlas k návrhům Odilo Globocnika, hlavního organizátora vyhlazení polských Židů, které předložil 1. října. Tím bylo rozhodnuto o výstavbě vyhlazovacích táborů Belžec a Sobibór.

14. října 1941
V Moravské Ostravě se uskutečnila "židovská razie" ve více než 700 židovských

domácnostech, kde byly zabaveny potraviny, textilie, kožené věci, rozhlasové přijímače, gramofony, fotoaparáty, šperky a další zakázané i nezakázané předměty v celkové odhadnuté hodnotě 214 470 korun. V hotovosti zabavených 95 000 korun bylo předáno Gestapu. Archiv města Ostravy. Magistrát města Moravská Ostrava, inv. č. 13, karton 13.

14. října 1941
Ministerstvo sociální a zdravotní správy sdělilo přednostům pracovních úřadů, že před každým včleněním židovské osoby do práce je třeba si vyžádat souhlas Ústředny pro židovské vystěhovalectví. SUA[43] URP[44] II-4-5431, karton 885.

14. října 1941
Šéf pořádkové policie `Kurt Daluege` vydal první deportační rozkaz, kterým policejně zabezpečoval v době mezi 16. říjnem a 4. listopadem deportaci 19 837 Židů z Prahy, Vídně, Berlína, Kolína nad Rýnem, Frankfurtu nad Mohanem, Hamburku, Düsseldorfu a Lucemburska do Lodže.

15. října 1941
Úřad říšského protektora požádal zastupujícího ministerského předsedu, aby zařídil zákaz vstupu židovských osob do nově otevřené Zemské galerie v Praze, dále též do všech veřejně přístupných sbírek, muzeí, výstav, knihoven atd. Ministerstvo vnitra vydalo takový výnos 19. listopadu. SUA [43] PMR [35] 786/6441, karton 3422.

15. října 1941
`Horst Böhme` sdělil Heydrichovi o "průchozím táboře Terezín", že mu zplnomocněnec wehrmachtu u říšského protektora, generálmajor `Rudolf Toussaint`, potvrdil, že Terezín může být okamžitě vyklizen, "jestliže je to politicky nutné". AMV CR[4] 114-9-79/17. Deutsche Politik im Protektorat[17] dok. 31, s. 246.

15. října 1941
Generální guvernér `Hans Frank` svým nařízením zavedl trest smrti za opuštění ghetta. O dva dny později bylo ve varšavském ghettu popraveno osm Židů, mezi nimi šest žen, odsouzených za to, že hledali potravu za hradbami ghetta. Byla to první známá poprava za "provinění" toho druhu. Isaiah Trunk, Judenrat. The Jewish Councils in Eastern Europe under Nazi Occupation, New York, London 1972, s. 294.[95]

16. října 1941
Odešel první deportační transport, označený písmenou A, z Prahy do Lodže, tehdy už přejmenované německými okupačními úřady na Litzmannstadt.

Z 1 000 jeho příslušníků se osvobození dožilo jen 28.

Na jeho předhistorii vzpomínal K. Stein: "Nezapomenu nikdy onoho říjnového dne, kdy jsme obdrželi jednoznačné zprávy z Vídně, že jest již stanoveno datum odchodu transportů z Prahy. Tehdejší vedoucí náb. obce, dr. Weidmann se svým zástupcem Jakubem Edelsteinem žádali ihned o přijetí u tehdejšího vedoucího Zentralstelle. Slyšení se jim dostalo spolu s ujištěním, že o transportech na tomto německém úřadě není nic známo, že u nás jsou poměry jiné než ve Vídni a Berlíně. [...]

Za několik hodin, ještě tentýž den, byli oba vedoucí voláni k Zentralstelle, aby vyslechli rozhodnutí, že odjedou v nejbližších dnech transporty z Prahy a Brna, celkem 6 tisíc osob." K. Stein, Věstník židovských náboženských obcí, č. 2/1945, s. 12. Podobně: Richard Feder, Židovská tragedie. Dějství poslední, Kolín 1947, s. 34.[96]

16. října 1941
Jmenovité seznamy všech vězňů, deportovaných pěti transporty z Prahy do Lodže, jsou publikovány in: Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945. Díl první. Editoři Miroslav Kárný, Zdeněk Schindler, Margita Kárná, Lenka Linhartová, Toman Brod. Praha 1995, s. 77-138.[97] Zaznamenány jsou tam i jejich osudy, pokud je bylo možno zjistit.

16. října 1941
Výbor Národního souručenství, kancelář pro zásobovací záležitosti, poslal ministerstvu vnitra dopis tohoto znění: "Z venkovských zásobovacích sborů NS [10] byli jsme upozorněni na závažný problém, který vzniká, jakmile bude definitivně vyřízena židovská otázka v Protektorátu Čechy a Morava a jakmile se Židé budou z měst stěhovat na venkov.

Důsledek takového opatření může býti nebezpečný především v otázkách zásobovacích, neboť přílivem židovského živlu do venkovských obcí se částečně znemožní kontrola těchto příživníků jak na poli politickém, tak i hospodářském a zároveň kontrola tzv. černého obchodu, který tuto rasu provází jako stín.

Navrhuje se proto soustředění všech židovských osob v jedné části města, neb poblíž města, kde by mohl celý jejich život býti usměrňován, kontrolován a veden k užitečné práci." Venkovské obce měly být "uchráněny živlů, s nímž již před 50 lety vedly nekompromisní boj", uzavírá dopis. SUA [43] MV [31] E 2443, karton 12 041.

17. října 1941
V záznamu z porady Reinharda Heydricha a jeho nejužšího štábu o budoucím plánování v Protektorátu, která se konala 17. října 1941, se plánovalo

i "řešení židovské otázky":

"Nejdříve bude evakuován do Litzmannstadtu transport 5 000 Židů. Část už je pryč. Až bude pryč všech 5 000, má o tom přijít do tisku krátká zpráva, ale šikovným způsobem, musí se tam vyjádřit, jak rychle se odvíjí říšskoněmecká práce. Potom má následovat krátká přestávka, aby nebyly rušeny přípravy k další evakuaci, resp. ke ghettoizaci.

Mezitím budou Židé z Čech a Moravy soustředěni k evakuaci vždy v jednom přechodném táboře. K tomu účelu byl zplnomocněncem wehrmachtu u říšského protektora Terezín úplně uvolněn od všech jednotek wehrmachtu. Čechům bylo doporučeno táhnout někam jinam. Nejsou-li už pozemky a půda [v Terezíně] tak jako tak říšským vlastnictvím, odkoupí je Ústředna pro židovské vystěhovalectví, a tím se stanou německým pozemkovým majetkem. V Terezíně bude umístěno pohodlně 50-60 tisíc Židů. Odtud půjdou Židé na východ. Z Minska a Rigy už došel souhlas vždy pro 50 000 Židů. Terezín pak po úplné evakuaci všech Židů bude podle dokonalého plánu německy osídlen a tak se stane jádrem německého života. Má k tomu příznivou polohu. Tak se vytvoří další přední hlídka, přesně podle myšlenek říšského vůdce SS [19] jakožto říšského komisaře pro upevnění německé národnosti." O těchto plánech nemělo nic proniknout na veřejnost. Velitel bezpečnostní policie měl připravit tiskovou zprávu o evakuaci Židů, případně s varováním pro Čechy, aby se nestavěli za Židy, neboť by jinak byli s nimi evakuováni a jako Židé pranýřováni. Mělo se uvažovat, zda by k odstrašení neměli být takto propagandisticky předvedeni dva, tři známí Češi. AMV CR [4] 114-2-26/15-29. Deutsche Politik im Protektorat [17] dok. 33, s. 147-157.

17. října 1941

Československá exilová vláda vydala prohlášení o majetkových převodech, provedených pod tlakem nepřátelské okupace s tím, že "neuznala, neuznává a nikdy neuzná" jakékoli převody či dispozice s movitým i nemovitým majetkem, provedené po 27. září 1938 pod tlakem nepřátelské okupace, resp. též mimořádných politických poměrů. Zpráva, s. 10.[1]

18. října 1941

Ministerstvo vnitra odpovědělo Háchově prezidentské kanceláři na její dopis ze 6. října 1941, že na podkladě příslušných interních výnosů ministerstva vnitra všechny příkazy a zákazy, upravující omezení styku židovského obyvatelstva s ostatním obyvatelstvem, byly vydány z podnětu nebo po předchozím schválení velitele bezpečnostní policie a bezpečnostní služby. Tak by se muselo postupovat i v tomto případě.

[1] Přesné určení zdroje rukopis autorů neudává, editoři.

Ve spisu je založeno vyjádření ministerstva zdůrazňující, že říšský protektor si vyhradil veškerá opatření proti Židům. Dále se v něm píše: "Ježto jest v proudu vystěhování Židů z Protektorátu, lze pochybovati, že by říšský protektor nyní připustil nějaký větší přesun židovského obyvatelstva mimo jeho dosavadní bydliště, ježto by tím akce říšských úřadů byla znesnadněna. Pokud by při tom mělo býti zdůrazněno, že podnět Národního souručenství jest snad již z dřívější doby, než s vystěhováním Židů bylo započato, podotýká se, že první transport Židů odjel dne 16. října 1941 a že již před tím, dne 10. října 1941 byli k vystěhování určení Židé soustředěni. Tato akce vyžádala si jistě delší předchozí přípravy, nejméně od poloviny září. Mělo-li by z podnětu přípisu kanceláře státního prezidenta býti něco podniknuto, pak by sem ovšem v konkrétní podobě muselo býti sděleno, jak náměty Národního souručenství doslovně znějí, aby ve věci mohlo býti jednáno s příslušnými říšskými úřady.

Ježto opatření ohledně židovského majetku učinil již říšský protektor, nelze bez bližšího objasnění se strany navrhovatele učiniti si úsudek, co by bylo lze rozuměti pod odvetným zabavením židovského majetku. Příslušnými dle všeho byly by výlučně říšské úřady, neboť zabavení židovského majetku - pokud zde známo - se právě používá k financování vystěhovalecké akce židovské." SUA [43] MV [31] E-3443, karton 12 041. Otištěno in: M. Kárný, J. Milotová, M. Kárná, Protektorátní politika Reinharda Heydricha, Praha 1991, dok. 11, s. 118.[91]

18. října 1941
Dle záznamu telefonních hovorů `Himmler` v 15 hodin telefonoval s `Heydrich`em. Témata byla tato: "Žádné vystěhování Židů do zámoří; sídliště u vojenských cvičišť v Čechách Moravě; také Tábor jako ghetto." Jedna řádka záznamu je nesrozumitelná. Der Dienstkalendar Heinrich Himmlers 1941/42, s. 238-239.[98]

19. října 1941
`Heydrich` předložil `Himmler`ovi obsah svého dopisu, který poslal do Lodže `Uebelhör`ovi s ostrými výtkami, že svým postojem ztížil provedení židovských deportací a projevil tím nedostatek vnitřních pout k SS [19] . Danuta Dabrowska, Wsiedleni Zydzi zachodnieuropejšcy w getcie Lodzkim, s. 108.[93]

20. října 1941
Ve zprávě brněnského oberlandrat [13] u se konstatuje, že "nemůže být žádné pochyby, že širší kruhy obyvatelstva již z opozice proti němectví sympatizují se Židy". Jako doklad zpráva uvádí, že v době od 1. do 20. září bylo v poštovním úřadě Brno 8, kam mají Židé přístup, odesláno 2 698 dvouki-

lových balíčků, které z 95 % obsahovaly potraviny a byly určeny židovským adresátům v Polsku. S poštovním prezidentem bylo dohodnuto, že pošty budou napříště přijímat jen balíčky orazítkované policejními úřady, které je překontrolují z hlediska zboží vázaného na potravinové lístky. Odesílání židovských balíčků z brněnské pošty 8, které vzrostlo až na 250 kusů denně, kleslo po tomto opatření na 20. "Přesto lze předpokládat," píše se ve zprávě, "že také dnes ještě množství takových balíčků se vypravuje prostřednictvím k Židům přátelských Čechů." SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389.

21. října 1941
Odešel druhý transport z Prahy do Lodže, označený písmenem B. Z 1 000 jeho příslušníků se osvobození dožilo jen 80.

21. října 1941
Z dopisu `Helmuth James Moltke`ho jeho ženě Freyi: "Od neděle byli berlínští Židé zahnáni dohromady; večer o 21,15 si pro ně přijeli a byli zavřeni v synagoze. Pak odjíždějí s tím, co mohou unést v ruce, do Lodže a do Smolenska. Chtějí nás ušetřit, abychom viděli, že je nechají jednoduše chcípnout hladem a zimou, a proto se toto dělá v Lodži a v Smolensku." Michael Balfour, Julian Frisby, Helmuth von Moltke. A Leader against Hitler. London 1972, s. 172.[99]

21. října 1941
Židovská náboženská obec Praha, odbor pro věci venkova, poslal oběžník všem náboženským obcím o používání železnic se soupisem předpisů, které obdržel "od svého nadřízeného úřadu":

"a) Židům je dovoleno používati na veřejných a soukromých železnicích pouze nejnižší třídy vozové.

b) Cesty jsou dovoleny pouze na základě cestovního povolení, či na úřední obsílku německého anebo protektorátního úřadu. Toto cestovní povolení, případně obsílka, musí být předložena u nádražní pokladny před nastoupením jízdy a opatřena denním razítkem nádražního úřadu.

c) Židům jest zakázáno používati rychlovlaků a spěšných vlaků.

d) Židé smějí používati pouze posledního vozu.

e) Židům nesmějí být vydávány vstupenky na nástupiště.

f) Jestliže vlaky jsou přeplněny, jest Židy z dopravy vyloučiti.

Tato opatření musí být sdělena všemu židovskému obyvatelstvu prostřednictvím židovských náboženských obcí." AMK[3]

21. října 1941
Oběžník ministerstva spravedlnosti všem knihovním soudům sdělil, že řídící úřadovna Gestapa v Brně zaslala ministerstvu spravedlnosti další seznam osob, jejichž majetek byl státní policií zabaven, aby byl prohlášen za propadlý.

V podobném oběžníku z 3. listopadu se k tomu dodává: "Zabavení se týká také majetku manželů a dětí židovských emigrantů v seznamech uvedených a jakékoli nakládání se zabaveným majetkem je zapovězeno." Seznamů uvedeného druhu je u tohoto spisu větší počet. SUA [43] PMR [35] 786/47/1941-1942, karton 3422.

22. října 1941
Táborský oberlandrat [13] hlásil: "Opatření proti Židům, zvláště začátek evakuace této zemské pohromy, vyvolaly u všech Němců silný počet uspokojení..."

22. října 1941
Heydrichův záznam pro Horsta Böhmeho:

"RFSS [22] [říšský vůdce SS] si přeje, aby také Starý Tábor se stal jako Terezín židovským ghettem." Text obsahuje tiskovou chybu, místo "Alttabor" je psáno "Altratibor". Deutsche Politik im Protektorat [17] dok. 29, s. 141.

22. října 1941
Ze zprávy zlínského oberlandrat [13] a:

"Židovské přesídlování uspokojivě pokračuje. Mám v úmyslu Židy z okresů Hodonín a Kyjov usídlit nyní nikoli jako doposud v městě Kyjov a Kostel, nýbrž uvažuji o umístění těchto Židů v uprchlickém táboře ve Svatobořicích, který je toho času jen zčásti využit. Tento uprchlický tábor patří zemi Morava. Zamýšlím proto upozornit na tuto možnost Ústřednu pro židovské vystěhovalce [sic] a poprosit ji, aby vstoupila se zemí Morava do jednání za účelem převzetí uprchlického tábora pro přesídlovací účely.

Přesídlením Židů bylo umožněno převedení příslušníků německého národa do lepších ubytovacích podmínek. Považoval jsem za potřebné, všechno židovské domovní vlastnictví svěřit v jednotlivých přesídlovacích místech do správy [unter treuhänderische Leitung] příslušníka německého národa. [...]

Předávání uvolněných bytů se děje po dohodě se stranou, a to tak, že všechny žádosti se mně posílají prostřednictvím příslušných vedoucích místních skupin [NSDAP [9]] a s jejich stanovisky.

Otázka bydlení se stala nepříjemnou všude tam, kde musely být silněji nasazeny síly z říše. Tam je také někdy velice obtížné vyhovět omezenými prostředky vyšším bytovým nárokům příslušníků národa ze Staré říše." Ze

zprávy ostravského oberlandrat [13] a:

"Opatření k nošení židovských hvězd nalezlo u obyvatelstva všeobecný souhlas. Dokazují to denně docházející telefonická a písemná udání proti Židům, kteří se ukazují na veřejnosti bez hvězdy. Tato udání přibývala zejména po zrušení osvobozovacích ustanovení. Bohužel se ve většině případů nemohlo udáním vyhovět, poněvadž šlo o Židy cizí státní příslušnosti, kteří nejsou povinní nosit hvězdy. V městském okrese Moravská Ostrava se t.č. zdržuje 3 500 Židů, kteří z dobré jedné třetiny jsou cizinci, většinou Poláci." SUA [43] URP [44] I-3b-5851, karton 389.

23. října 1941
Oběžník Hlavního úřadu říšské bezpečnosti, podepsaný SS-Gruppenführerem Heinrichem `Müller`em, informoval služebny bezpečnostní policie a bezpečnostní služby o Himmlerově nařízení, "že třeba s okamžitou platností zabránit dalšímu vystěhovalectví Židů". Zdůraznil, že se toto netýká "evakuačních opatření", tj. deportací. H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 30.[16]

23. října 1941
Ze záznamu SS-Hauptsturmführera `Franze Abromeita` o poradě, která v berlínském sídle Gestapa pod vedením Adolfa `Eichmann`a projednávala "Vůdcův rozkaz. (Evakuace 50 000 Židů ze Staré říše včetně Východní marky a Protektorátu Čechy a Morava.)". Evakuace se měla uskutečnit v době mezi 1. listopadem a 4. prosincem do Minska, resp. do Rigy. Podle záznamu Eichmannovy směrnice zněly:

"a) Smíšená manželství, zahraniční národní a státní příslušníci, v pracovním nasazení se nacházející Židé jsou z evakuace vyňati, stejně tak osoby nad 60 let. Kromě toho nesmějí být evakuováni nemocní ani sešlí [Židé] bez ohledu na stáří. [...]

b) Každému Židovi je třeba dát s sebou 50,-RM v říšských kreditních pokladních poukazech, které lze vyměnit v Říšské bance. Každý evakuovaný Žid se vybaví lůžkovinami, dekou, džberem, umyvadlem, koštětem, nádobím. Každému Židovi se dá třídenní strava na cestu a další zásoba potravin na 3 týdny, sestávající z mouky, krupice, chleba, marmelády, margarinu atd.

c) Všechny Židy je třeba před evakuací prohledat na zbraně, šperky, devizy atd. Všechny šperky a cenné předměty je třeba jim odebrat s výjimkou snubního prstenu. Všechny u Židů nalezené potravinové lístky třeba zabavit a dát je k dispozici příslušnému hospodářskému úřadu. Všechny osobní papíry třeba Židům odebrat s výjimkou kenn-

karty, resp. pasu. Oba tyto předměty třeba opatřit přetiskem "Evakuován".

Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, s. 251.[98] Za xerokopii tohoto dokumentu děkujeme Petru Wittemu.

24. října 1941
Šéf pořádkové policie Kurt Daluege rozeslal spěšný dopis, v němž oznamoval, že v době mezi 1. listopadem a 4. prosincem 1941 bezpečnostní policie odsune ze Staré Říše, Ostmark[11] y a Protektorátu 50 000 Židů na východ do okolí Rigy a Minska. Pořádková policie převezme úkol střežit transportní vlaky. Doprovodná komanda budou sestávat z důstojníka a dvanácti mužů. Jejich úkol bude končit předáním vlaku na místě určení. IMT[27] sv. XXXIII, dok. 3921-PS, s. 534-536.

Ve skutečnosti byl začátek deportací odložen na 8. listopad a akce se protáhla do druhé poloviny ledna.

24. října 1941
Wolfram von Wolmar na poradě se šéfredaktory naléhal, aby listy zavedly "místní pranýř", na němž by vydali veřejnosti jisté Židy nebo árijce, kteří se stýkají se Židy anebo jim poskytují pomocné služby. Doporučoval to naléhavě. SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 282.

25. října 1941
Ze záznamu Hitlerových monologů u večerního stolu.

"Před říšským sněmem jsem židovstvu prorokoval, že Židé zmizí z Evropy, jestliže se nezabrání válce. Tato zločinná rasa má na svědomí dva milióny mrtvých světové války, nyní opět statisíce. Ať mi nikdo neříká: Nemůžeme je přece poslat do bahna. Kdo se stará o naše lidi? Je dobře, když nás předchází hrůza, že vyhlazujeme židovstvo. Pokus založit židovský stát se nepovede. "Těmto Hitlerovým vývodům byl přítomen Himmler i Heydrich. Adolf Hitler. Monologe im Führerquartier 1941-1944, s. 106.[100]

25. října 1941
Říšské ministerstvo pro obsazená východní území, jmenovitě jeho expert pro židovské záležitosti, Erhard Wetzel sdělil říšskému komisaři v tzv. Ostlandu (okupované pobaltské státy a největší část Běloruska)
Hinrichu Lohsemu, že podle dohody Hitlerovy kanceláře a Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Židé evakuovaní na východ, kteří nejsou práceschopní, mají být "mit den Brackschen Hilfsmitteln beseitigt", tj. odstraněni Brackovými pomocnými prostředky.

Viktor Brack byl ve "Vůdcově kanceláři" zodpovědným za akci, při které bylo pod záminkou eutanazie zavražděno téměř 80 000 tisíc nemocných a in-

validních lidí v plynových komorách. Brack nabídl okupačním úřadům v Polsku a Sovětském svazu své zkušenosti a své specialisty na vraždění plynem, zejména chemika dr. Helmuta Kallmeyera. Norimberský dokument NO-365. Helmut Krausnick, Judenverfolgung. In: Anatomie des SS-Staates, Bd. II, 5. Aufl., München 1989, s. 337-338.[21]

25. října 1941
Počet psacích strojů, které museli Židé v Protektorátu odevzdat, dosáhl 1928 kusů a odevzdaných jízdních kol bylo 3317.

25. října 1941
Referent pro židovské záležitosti říšského ministerstva zahraničí Franz Rademacher předložil zprávu o své služební cestě do Bělehradu, kde jednal o požadavku německého vyslanectví zajistit odsunutí "8 000 židovských štváčů" a zkoumal, zda by se věc nedala vyřídit na místě samém. Ukázalo se, že ano. Rademacher konstatoval: 2 000 Židů bylo již zastřeleno jako "represálie" a zbývající "mužští Židé budou zastřeleni do konce tohoto týdne, a tím je vyřízen problém nadhozený ve zprávě velvyslanectví". Zbývající Židé, ženy, děti a staří lidé, stejně jako cca. 1 500 Cikánů ("jejichž muži budou také ještě zastřeleni") mají být umístěni v tzv. cikánské čtvrti Bělehradu, kde bude zřízeno ghetto. ADAP 1 D, XIII., 2, dok. 425, s. 570-572.

26. října 1941
Z Prahy odjel třetí transport, označený písmenem C, do Lodže. Z 1 000 jeho příslušníků se osvobození dožilo jen 51.

27. října 1941
Vatikánský chargé d'affaires v Bratislavě Giuseppe Burzio referoval kardinálu Maglionemu o zprávách, které získal polní vikář Michal Buzalka od svých kaplanů o tom, co se děje se zajatci na okupovaném ruském území: "[...] Židy ihned zastřelí (tvrdí se, že i civilisty židovského původu systematicky zabíjejí bez ohledu na pohlaví a věk)". Vatikán a Slovenská republika (1939-1945). Dokumenty. Zostavili Ivan Kamenec, Vilém Prečan, Stanislav Škorvánek, Bratislava 1992, dok. 40, s. 71-72.[101]

27. října 1941
Dopis velitele bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu v Praze
Tgb. Nr. B.d.S.I 3223/41 obsahuje tento záznam o Heydrichových pokynech k zacházení s židovskými "míšenci" v Protektorátu:

"1. Záznam: Ve věci zacházení se židovskými míšenci v Protektorátu se musí v budoucnosti dbát podle nařízení obergruppenführera na tyto směrnice:

1./ Zatímco v říši v průběhu konečného řešení židovské otázky má nastat plynulé přezkoumání míšenců I. stupně, zda po rasovém přezkoumání jsou schopni poněmčení anebo zda se mají zcela přiřknout Židům, neexistuje taková nutnost u míšenců I. stupně české národnosti. Připočítají se proto vcelku k židovské rase a bude s nimi také tak jednáno.

2./ S míšenci II. stupně se jedná v říši s výjimkou zcela nepatrných omezení jako s árijci a mají se při konečném řešení židovské otázky zcela poněmčit. S míšenci II. stupně české národnosti se má jednat jako s míšenci I. stupně v říši, tj. musí se zohlednit, zda se při rasovém přezkoumání přidají k židovské straně, nebo zda se mohou ponechat v českém národě."

Tyto směrnice se měly uplatnit při uspořádání úřednického stavu a hospodářství.

V další části záznamu se uvádějí stručně omezení, jímž jsou v říši míšenci I. a II. stupně podrobeni. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

27. října 1941

Dopis přednosty kanceláře státního prezidenta Emila Háchy dr. `Augustina Popelky` vyjádřil ministrovi vnitra nesouhlas s odpovědí jeho ministerstva, obsaženou v dopise z 18. října 1941:

"Poněvadž Národní souručenství vzneslo tento požadavek [tj. izolování Židů vykázáním společného ubytování mimo oblast českého obyvatelstva] ještě dříve, než vešla ve známost příslušná opatření říšských orgánů, doporučuje podepsaná kancelář, aby příslušné říšské orgány byly tamním ministerstvem o této situaci zpraveny a aby podnět zůstal dále předmětem úvah příslušných protektorátních úřadů za účelem vydání případných dalších opatření.

Pokud tamní ministerstvo v dalším obsahu svého dopisu poukazuje na předpisy o židovském majetku, není tím zodpovězena otázka přípustnosti odvetného zabavení židovského majetku tam, kde by došlo k poruchám veřejného řádu. Pravděpodobně bylo by zapotřebí i tuto otázku projednat s povolanými orgány říšskými." SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 041.

27. října 1941

Městská rada v Červeném Kostelci se usnesla postoupit k dalšímu řízení návrh, podaný místním společným vedoucím Národního souručenství dr. `Kamilem Viplerem`, advokátem v Červeném Kostelci, aby byli vypovězeni všichni Židé z obce. Ve svém návrhu Vipler mj. psal: "V novinách ohlašované vystěhování všech Židů z Protektorátu si v každém případě vyžádá určité doby, nehledě ani k tomu, že podle sdělení p. sekretáře Tajné policie v Hradci

Králové Dra Kratsikowského není o této akci Tajné státní policii v Hradci Králové dosud nic známo.

Pro ten případ, že by městská rada nechtěla mnou navrhované opatření učiniti, navrhuji, aby byl alespoň vyžádán souhlas k umístění všech červenokosteleckých Židů v domech Židovky Berty Weisskopfové." SUA 43 MV 31 E 3443, 9/11-41, karton 34.

28. října 1941

Do svého deníku Goebbels zaznamenal, že nařídil opět silnější propagandu v židovské otázce. "Naše intelektuální a společenské vrstvy náhle opět objevily humanitní cit pro ubohé Židy. [...]

Židé jen potřebují poslat nějakou stařenu s židovskou hvězdou na Kurfürstendamm, a německý Michl už je ochoten zapomenout všechno, co na nás Židé v uplynulých letech a desetiletích napáchali. Ale my nikoli! [...]

Zatím ve skromném měřítku provedené židovské evakuace z Berlína jsou stále ještě hlavním tématem nepřátelské propagandy. Byl přijat plán, ještě v průběhu tohoto roku vypovědět z Berlína přibližně 15 000 Židů. Zůstane jich pak ještě 50 000. To je falešné. Tlačím na to, že, budou-li Židé evakuováni, musí tento proces být v co nejkratší době ukončen. Nemá se z každého města evakuovat část Židů, protože potom problém zůstane trvale žhavým, nýbrž se má evakuovat jedno město za druhým. Nejdřív přijde přirozeně Berlín na řadu; protože říšské hlavní město musí být vzhledem k situaci bez Židů. V říšském hlavním městě také opatření jako evakuace působí propagandisticky vždy hůře než v jiných městech, protože tu máme sedět celou diplomacii a zahraniční tisk. [...]

Židé nacházejí stále ještě mocné ochránce v nejvyšších říšských úřadech, a i když proti vyhlášení [protižidovských] opatření nemohou mnoho podniknout, jsou přece jen s to, jejich provedení dalekosáhle sabotovat." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 2, s. 194.[80]

29. října 1941

Heinrich Himmler navštívil Heydricha na Pražském Hradě, prohlédl si Hrad a poobědval tam. Odpoledne odletěl do Rastenburgu, odkud v 17 hodin odjel do Hitlerova hlavního stanu. Tak si to Himmler zaznamenal do svého služebního kalendáře. Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, s. 247.[98]

30. října 1941

Vedoucí výboru Národního souručenství Jan rytíř Fousek požadoval v dopise předsednictvu vlády, aby byla v Protektorátu dovršena protižidovská opatření vládním nařízením na ochranu české krve a české cti. Ve spisu je uvedeno, že osnova tohoto nařízení - pod názvem "o některých dalších

předpisech o Židech a židovských míšencích"- byla protektorátní vládou přijata již 24. října 1940, bezprostředně poté předložena ke schválení říšskému protektorovi. Ten však dosud k vydání tohoto protižidovského nařízení přes urgence protektorátní vlády nedal souhlas. SUA[43] PMR[35] S, karton 588.

30. října 1941
`Horst Böhme` v dopise zastupujícímu ministerskému předsedovi Jaroslavu Krejčímu požadoval, aby byly stanoveny návštěvní doby pro Židy ve státních, zemských a obecních úřadech i veřejných podnicích. Měly být co nejkratší a v každém místě jednotně nařízeny, "aby se Židé po celý den nezalidňovali ulice". SUA[43] PMR[35] S, 1590/1, 1940-1941, sv. 2, karton 588.

31. října 1941
Odjel čtvrtý tisícičlenný transport, označený písmenem D, z Prahy do Lodže. Osvobození se dožilo 62 vězňů.

31. října 1941
Výnos ministerstva sociální a zdravotní správy stanovil:

"V Protektorátě Čechy a Morava není zapotřebí, aby se mladistvým Židům umožňovalo vyučení se řemeslu nebo povolání v obchodě. Všichni židovští učňové, bez ohledu na to, zda jsou u židovských nebo árijských živnostníků, buďtež proto vyloučeni z učení. Naproti tomu není námitek, aby s ohledem na vystěhování byla též židovským náboženským obcím dána příležitost osvojiti si praktické znalosti v dílnách pro přeškolení Židů." SUA[43] URP[44] II-4-5431, karton 885.

1. listopadu 1941
Z deníkového záznamu `Ulricha von Hassella`, jednoho z vedoucích představitelů konzervativní protihitlerovské opozice, o ohlasu deportací v Berlíně: "`Gritzbach`, Göringův famulus, byl u `Geisslera` [`Johannese Popitze`] zděšen exekucemi Židů. V noci se odehrávaly v domech strašlivé scény. Obyvatelstvo bylo zčásti tak zhnuseno, že se musely rozdávat letáky: Židé prý jsou vším vinni, kdo má soucit, se dopouští národní zrady. Geissler odpověděl Gritzbachovi, že považuje za jeho povinnost, aby přednesl tuto záležitost svému pánu [Göringovi]. Gritzbach odpověděl, že to rád učiní, jeho pán jistě uvažuje jako on; avšak on [`Göring`] nepodnikne nic, neboť tento rozkaz přichází od samotného `Hitlera`. Prý byl požádán, aby účastníci polních tažení nebo alespoň nositelé Železných křížů byli vyjmuti z [nošení] židovských hvězd a z těchto exmisí, anebo alespoň nositele Železného kříže: "Ne, neboť tato prasata si svá vyznamenání vyloudila." Židé byli donuceni podepsat, že dobrovolně vyklidili byt (policií v noci ve dvě hodiny!), že se účastnili komunistických řádění a že své jmění předávají státu." Ulrich von Hassel, Vom

andern Deutschland. Aus den nachgelassenen Tagebüchern 1938-1944. Zürich, 2. vydání, 1946, s. 236.[102]

1. listopadu 1941
Himmler si mezi témata, která telefonicky dopoledne projednal s Heydrichem, zaznamenal: "Aufenthalt d. über 60 Jahre alten Juden." (Pobyt Židů starších 60 let.) Zřejmě šlo o vyřazení těchto Židů z evakuace, jak stanovily směrnice, které Eichmann tlumočil na poradě 23. října. Lze předpokládat, že už tehdy se uvažovalo, že by Terezín neměl mít jen "protektorátní funkci", tj. být sběrným a průchozím táborem pro židovské obyvatelstvo Protektorátu Čechy a Morava, ale že by měl mít i "říšské poslání", tj. být "starobním ghettem", kam by byli přesídleni staří němečtí a rakouští Židé. Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, s. 251.[98]

2. listopadu 1941
Denní tisk uveřejnil nařízení Ústředny pro židovské vystěhovalectví, že je Židům zakázáno vzdát se jakýchkoli majetkových hodnot. Výslovně byly uvedeny i jednotlivé části domácího zařízení a předměty denní potřeby, jichž se zákaz týkal. Nejpřísnějšími zákroky Gestapa bylo vyhrožováno židovskému provinilci i tomu, kdo by takový předmět získal. Kořist měla zůstat v německých rukou.

3. listopadu 1941
Odjel pátý, poslední tisícičlenný transport, označený písmenem E, z Prahy do Lodže. Osvobození se dožilo 40 lidí. Celkem bylo do Lodže místo původně Himmlerem požadovaných 60 000 deportováno 20 000 Židů z Protektorátu, Německa, Rakouska a Lucemburska.

3. listopadu 1941
Protektorátní ministr vnitra Josef Ježek jednal s velitelem bezpečnostní policie Horstem Böhmem o protižidovských opatřeních, navržených Národním souručenstvím a prosazovaných Háchovou kanceláří. Böhme odpověděl, že všechna opatření proti Židům jsou věcí jeho úřadu a že se "uvažuje" o proveditelnosti požadované izolace Židů od árijského obyvatelstva. SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 041.

4. listopadu 1941
"Zřízení ghetta v Terezíně" bylo tématem informativní porady, kterou svolal velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby Horst Böhme na 7. listopadu. Vedoucím příslušných okupačních úřadů sdělil, že jej říšský protektor pověřil zřízením židovského ghetta v Terezíně a že porada projedná hospodářské, právní a dopravní otázky související s jeho zřízením. Na rubu jedné

z dochovaných pozvánek jsou rukopisné poznámky účastníka, mj. "Später dt. Siedlung", tj. sdělení, že Terezín bude později německé sídliště. SUA[43] URP[44] I-3b-5860, karton 390.

5. listopadu 1941
Horst Böhme zmocnil oberlandrat[13] y, aby v okruhu své působnosti regulovali nákup potravin pro Židy tím, že jim budou k nákupu určeny jen určité prodejny. Stanovení vymezených nákupních hodin pro Židy nepovažoval totiž za uspokojivé řešení. Zhusta bývá určité zboží dodáváno do obchodů až odpoledne, takže Židé mohou být obsluhováni přednostně. Také přeložení nákupní doby pro Židy na dopoledne by nepřineslo zlepšení. V Praze, Brně, Moravské Ostravě a Plzni oberlandrat[13] i měli projednat tuto otázku s příslušnými ústředními svazy, zda je tam toto opatření účelné a proveditelné. Vytvoření vlastních prodejních hal pro Židy by bylo nákladné a s ohledem na evakuaci už nezdůvodnitelné.

6. listopadu 1941
Židovská náboženská obec v Praze předložila Ústředně pro židovské vystěhovalectví dokument "Ghettoizace Židů v Protektorátě Čechy Morava", v němž navrhla organizaci budoucího ghetta. Návrh byl vypracován beze znalostí skutečných plánů okupačních úřadů s Terezínem. Počítal s tím, že židovská správa ghetta bude mít spojovací úřadovnu v Praze, která by obstarávala nákupy a starala se o odbyt výrobků ghetta, vedla veškerá hospodářská i jiná jednání s úřady. Předpokládal se rozsáhlý výrobní program. Vedle vedoucího ghetta, jeho zástupce a Rady starších mělo být ustaveno i shromáždění z představitelů různých povolání, mezi nimi zástupce samostatných živnostníků. AZMP[9] fond T, inv. č. 30.

9. listopadu 1941
V pražské Židovské náboženské obci byl pořízen zápis o vyslání komanda výstavby do Terezína. Předpokládal, že město bude postupně osídleno až 5 000 židovskými osobami. AZMP[9] fond T, inv. č. 34-36.

10. listopadu 1941
Řídící úřadovna pražského Gestapa vydala zprávu o českém odbojovém hnutí. V souvislosti se zatčením jeho vedoucích činitelů se tu píše: "Dvě z těchto osob žily již léta ilegálně s falešnými papíry. Příznačné je, že se u těchto osob jedná o Židy." Jedním z nich byl dr. Karel Bondy, vedoucí činitel odbojové organizace Petiční výbor Věrni zůstaneme, který ji zastupoval v Ústředním vedení odboje domácího (ÚVOD). Deutsche Politik im Protektorat[17] dok. 47, s. 179.

11. listopadu 1941
Úřadující místopředseda protektorátní vlády Jaroslav Krejčí žádal dopisem K.H. Franka, aby říšský protektor povolil vyhlásit vládní nařízení s dalšími předpisy o Židech a židovských míšencích, jehož osnovu vláda schválila už 24. října 1940 a jehož vydání urychleně požadoval. SUA 43 URP 44 I-3b-5880, karton 390.

12. listopadu 1941
Kardinál Luigi Maglione předal slovenskému vyslanci ve Vatikánu nótu, která vyslovuje protest proti Židovskému kodexu, v němž katolický stát přijal zákony založené na rasovém principu, ačkoli odporuje katolickému náboženství. Vatikán a Slovenská republika (1939-1945), dok. 41, s. 72-74.

15. listopadu 1941
Okresní úřad v Mělníku sdělil Zemskému úřadu v Praze: "Případ kněze židovského původu z obce Jenišovice je p. Oberlandratu znám. Tento Žid se přihlásil teprve 1. listopadu 1941 u obecního úřadu jako Žid a vrátil oděvní lístky." SUA 43 MV 31 E 1651, ZČV, karton 11 995.

16. listopadu 1941
Odjel židovský deportační transport z Brna do Minska, složený především z Židů podporovaných Židovskou náboženskou obcí, vídeňských emigrantů a rodin polských příslušníků. Z 1 000 jeho vězňů přežilo 13. Soupis deportovaných tímto transportem a záznam o jejich osudech, pokud zjištěny: Terezínská pamětní kniha. Díl první, s. 140-150.[97]

16. listopadu 1941
Goebbels uveřejnil článek Židé jsou vinni! Vychloubal se, že se naplňuje Hitlerovo proroctví o vyhlazení židovské rasy v Evropě. Světové židovstvo "prodělává nyní postupný proces zničení".

17. listopadu 1941
V Himmlerově služebním kalendáři je záznam o čtvrthodinové telefonické rozmluvě s Heydrichem, který byl v Berlíně. Jedno z témat bylo "Beseitigung d. Juden" (odstranění Židů). Z kontextu není zřejmé, zda se vztahovalo pouze na "poměry v generálním gouvernamentu" nebo mělo obecnější téma. Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, s. 265.[98]

18. listopadu 1941
Říšský ministr pro okupované východní území Alfred Rosenberg prohlásil na důvěrné poradě s šéfredaktory německého tisku, že židovská otázka může být vyřešena "pouze biologickým vymýcením všeho židovstva v Evropě",

až "žádný Žid už nebude na evropském kontinentu až po Ural". R.M.W. Kempner, Eichmann und Komplizen, s. 86-87.[74]

18. listopadu 1941
Deníkový záznam Josepha Goebbelse o rozmluvě s Heydrichem: "Heydrich mně podal zprávu o svých úmyslech, pokud jde o odsun Židů z říšského území. Otázka vypadá přece obtížnější, než jsme se dříve domnívali. 15 000 Židů musí tak zůstat v Berlíně, protože jsou zaměstnáni na válečně důležitých a životu nebezpečných pracích. Také řada starých Židů nemůže být již odsunuta na východ, pro ně má být zřízeno židovské ghetto v jednom malém městě v Protektorátu. Při třetí splátce [!], která bude splatná začátkem příštího roku, má se pak postupovat mnou navrženým způsobem, totiž vyklízet město po městu, takže se v jednom městě začne s evakuací, bude také co možná nejdříve ukončena a tím vyvolané zatížení veřejného mínění nebude působit příliš dlouho a příliš škodlivě. Heydrich také v této otázce postupuje velmi důsledně. Vůbec je chytrá politická hlava, čehož jsem si dříve nebyl vědom." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 2, s. 309.[80]

19. listopadu 1941
SS-Obersturmführer Siegfried Seidl nařídil představitelům Židovské náboženské obce, aby v pondělí 24. listopadu o dvanácté hodině nastoupilo v Terezíně Aufbaukommando-Komando, komando výstavby, složené ze 120 pomocných stavebních dělníků a 100 nevyučených dělníků. Rodinní příslušníci mužů zařazených do tohoto komanda měli zatím zůstat v Praze a neměli být zařazováni do jiných transportů, tj. do případných transportů směřujících jinam než do Terezína. AZMP 9 fond T, inv. č. 34-36.

19. listopadu 1941
Výnos prezidia ministerstva vnitra rozšířil zákaz přístupu Židů do veřejných knihoven na ostatní kulturní zařízení, veřejné sbírky, muzea, výstavy apod. SUA 43 PMR 35 786/64/41, karton 3422.

20. listopadu 1941
Říšské ministerstvo spravedlnosti nařídilo, že propuštění židovských vězňů z justičních ústavů má být šest týdnů před vypršením jejich trestů ohlášeno Gestapu, aby mohlo učinit "potřebná opatření", tj. poslat je po skončení soudem nařízené vazby do koncentračních táborů. Pro "propuštěné" z věznic a káznic si přijelo Gestapo 5 . Deutsche Justiz 1941, s. 1091. Cit. Herbert Rosenkranz, Verfolgung und Selbstbehauptung. Die Juden in Österreich 1938-1945, Wien, München 1978, s. 286.[103]

20. listopadu 1941
Podle záznamu o jednání představitelů Židovské náboženské obce u Seidla vzal tento se souhlasem na vědomí zprávu o sestavení komanda výstavby a o jeho technickém vybavení. Jeho vedoucím na cestě a v Terezíně vedoucím tamějšího administrativního oddělení byl určen dr. Egon Popper. "Bylo poukázáno na to, že v důsledku sestavení komanda výstavby a ostatních příprav již nebude možné dodržet příkaz mlčení." AZMP[9] fond T, inv. č. 34/5

20. listopadu 1941
Protektorátní vláda schválila nové znění osnovy vládního nařízení o chudinském zaopatření Židů, upravené podle přání říšského protektora. Posuzovat, zda a do jaké míry je Židovská náboženská obec s to plnit svou povinnost chudinské péče, neměly okresní úřady, jak vláda 28. srpna usnesla, ale tato kompetence byla přiznána Ústředně pro židovské vystěhovalectví. Nové znění osnovy bylo posláno říšskému protektorovi. SUA[43] PMR[35] karton 4160.

22. listopadu 1941
Goebbels si zaznamenal do deníku o své rozmluvě s Hitlerem: "Také v židovské otázce souhlasí Vůdce zcela s mými názory. Chce energickou politiku proti Židům, která by však nám nezpůsobila nenutné těžkosti." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 2, s. 340-341.[80]

22. listopadu 1941
Trestním nálezem pražského okresního policejního komisařství pro Staré Město byl potrestán vězením v délce deseti dnů vrátný Ladislav Bumba, protože předcházejícího dne "ve vlečném voze kontroloval Žida, zda se může vykázati povolením k nastoupení jízdy elektrickou drahou po 20. hodině, přičemž způsobil výtržnost." Trestní nález se odvolal na článek 3, odstavec 1 zákona ze dne 14. července 1927 číslo 125 Sbírky. Ze zprávy policejního ředitelství v Praze z 11. března 1942 pro ministerstvo vnitra. SUA[43] MV[31] E 5511, karton 12 056.

24. listopadu 1941
Kutnohorské četnické velitelství ohlásilo: "Dne 24. 11. 1941 byla v Kutné Hoře vyšetřována četnictvem Židovka Julie Voženílková pro nedovolené opuštění místa pobytu a nenošení židovské hvězdy na veřejných místech. Po propuštění se pokusila o otravu svítiplynem. Její počínání bylo však včas zpozorováno a po převozu do nemocnice podařilo se lékařům přivésti ji zpět k životu." Julie Voženílková byla v říjnu 1943 deportována do Terezína a o rok později do Osvětimi, kde zahynula. SUA[43] MV[31] E 1951, ZČV, karton 11 991.

24. listopadu 1941
Do Terezína přijelo 342 prvních vězňů tzv. komanda výstavby (Aufbaukommando), označený písmeny Ak. Tím se začal zřizovat terezínský koncentrační tábor určený nejprve pro protektorátní židovské obyvatelstvo. Ubytováni byli v Sudetských kasárnách, které byly právě vyklizeny wehrmachtem. Jeden z nich, Evžen Foltýn (Feuerstein), vzpomínal: "Z příchodu do Terezína vůbec a také do Sudetských kasáren mi utkvěl takový zvláštní obraz: vojáci, kteří rychle uklízejí ze střechy kasáren kulomet..." Z tohoto transportu se osvobození dožilo 86 mužů.

25. listopadu 1941
Když vedoucí pražské židovské náboženské obce podali SS-Obersturmführerovi Siegfriedovi Seidlovi hlášení o odjezdu prvního komanda do Terezína, sdělil jim, že pravděpodobně příští týden bude smět odjet do Terezína další tisíc osob, hlavně dělníci a potřební specialisté, inženýři, lékaři apod. V záznamu se k tomu uvádí: "Pan SS Obersturmführer dodává, že každopádně bude mezi evakuačním transportem a transportem do Terezína doba několika dnů." V záznamu je poprvé zmínka o Eichmannovi. "Bylo oznámeno, že Říšskému sdružení Židů v Německu, Berlín, bylo panem SS-Obersturmbannführerem Eichmannem uloženo, stroje z bývalých přeškolovacích kursů dát k dispozici Terezínu." AZMP[9] fond T, inv. č. 34-36.

25. listopadu 1941
Jedenácté nařízení k zákonu o říšském občanství stanovilo: Žid, mající svůj obvyklý pobyt v cizině, nemůže býti německým státním příslušníkem. Obvyklý pobyt v cizině jest dán tehdy, zdržuje-li se Žid v cizině za okolností, za kterých lze poznati, že tam neprodlévá jen přechodně. Majetek Žida, který na základě tohoto nařízení ztrácí státní příslušnost, propadá říši. Nařízení platí též v Protektorátu Čechy a Morava a ve včleněných východních [polských] územích. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 64, 13. 12. 1941, s. 668-672.[38]

25. listopadu 1941
Jeden z vězňů Aufbaukommanda, Miroslav Kárný, psal svým rodičům do Prahy: "Dnes dopoledne jsme byli v nějakých jiných kasárnách a vyklízeli odtud postele a slamníky. Asi jsou vyklizovány pro ghetto. Zde nikdo nic o tom, co bude, neví. Ani to, co tu vlastně budem dělat."

26. listopadu
Na nádvoří Sudetských kasáren se konal apel a na něm promluvil SS-Sturmführer na téma: "SS[19] jsou dobří, ale přísní, každý přestupek trestají i smrtí,

dejte si proto pozor. ..” Toho dne bylo vězňům vydáno první teplé jídlo.

28.listopadu 1941
Hitler přijal jeruzalemského muftiho Haj Amina el-Husseiniho. Podle protokolárního záznamu Hitler mu řekl: “V Německu se zasazuje nekompromisní boj proti Židům. K tomu samozřejmě patří i boj proti židovské domovině v Palestině, která není ničím jiným než státním střediskem destruktivního vlivu židovských zájmů. [...]

Německo je rozhodnuto, jeden evropský národ po druhém vyzývat k řešení židovského problému a v daném okamžiku se obrátit také na mimoevropské národy se stejným apelem. “Až v nepříliš vzdáleném čase německá vojska dosáhnou jižní východy z Kavkazu, přislíbil Hitler ohlásit arabskému světu ujištění, že pro ně nadešla hodina osvobození. Německý cíl pak bude jedině zničení židovstva žijícího v arabském prostoru pod ochranou britské moci. V tuto hodinu také pak bude mufti nejpovolanějším mluvčím arabského světa. Bude na něm, aby spustil jím tajně připravenou arabskou akci.” Klaus Gensicke, Der Mufti von Jerusalem, Amin el-Husseini und die Nationalsozialisten. Frankfurt a.M., Bern, New York, Paris 1988, s. 86-89.[104] ADAP[1] D, XIII, dok. 515.

29. listopadu 1941
Heydrich rozeslal pozvánky na konferenci, na které nejvyšší říšské úřady měly dospět k jednotnému pojetí o pracích souvisejících s konečným řešením židovské otázky. Dochoval se text pozvánky adresované státnímu podsekretáři v ministerstvu zahraničí Martinu Lutherovi. Heydrich se odvolal na své pověření Göringem, aby za účasti ostatních v úvahu přicházejících ústředních instancí učinil všechny potřebné přípravy v organizačním, věcném a materiálním směru pro celkové řešení židovské otázky v Evropě a předložil mu vbrzku celkový návrh.

“Vzhledem k mimořádnému významu, které těmtootázkám náleží, a v zájmu dosažení stejného pojetí zbývajících prací, souvisejících s tímto konečným řešením, u všech v úvahu přicházejících ústředních instancí, navrhuji, aby se tyto problémy staly předmětem společné porady, zvláště proto, že Židé z říšského území včetně Protektorátu jsou už od 15. října 1941 probíhajícími transporty evakuováni na východ...”, psal Heydrich. Konference se měla sejít v berlínském předměstí Am Grossen Wannsee. Heydrich neopomněl na pozvánce uvést, že bude podáno občerstvení. Konference, původně svolána na 9. prosince, byla odložena a konala se 20. ledna 1942. Projednala postup při uskutečňování programu vyhlazení 11 milionů evropských Židů. Norimberský dokument NG-2586. Miroslav Kárný, Konference ve Wannsee a její místo v historii “konečného řešení”. In: Ročenka obecných dějin, č. 1. Historický ústav

České akademie věd, Praha 1991, s. 247-286.[105]

30. listopadu 1941
Do Terezína přijel z Prahy první transport celých rodin. Označen byl písmenem H. Z 1 000 osob tohoto transportu se osvobození dožilo 105, osud jednoho vězně nemohl být zjištěn.

30. listopadu 1941
V `Himmler`ově služebním kalendáři je zaznamenáno téma jeho telefonického rozhovoru s `Heydrich`em v Praze v 13.30 hodin "z bunkru" (tj. z Hitlerova hlavního stanu): "Judentransport aus Berlin, keine Liquidierung" (židovský transport z Berlína, žádná likvidace). Šlo o transport 1 035 židů vypravený 27. listopadu z Berlína, který byl na rozkaz vyššího vůdce SS [19] a policie v Ostland [12] u Friedricha `Jeckeln`a už 30. listopadu vyvražděn v lese Rumbuli u Rigy. Následovalo zavraždění 14 000 Židů z rižského ghetta. Stížnosti na neoprávněné zařazení některých berlínských Židů do tohoto transportu tedy nemohly mít účinku. Není jisté, zda pokus zabránit likvidaci tohoto transportu vycházel od Himmlera nebo Heydricha. Téhož dne `Himmler` telegrafoval Jeckelnovi a žádal, aby dodržoval směrnice mu dané jím osobně nebo Hlavním úřadem říšské bezpečnosti, jinak hrozil potrestáním. Několik měsíců poté nedošlo k žádným masovým popravám deportovaných německých Židů. Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, s. 278.[98]

1. prosince 1941
V situační zprávě okresního četnického velitelství ve Vlašimi se psalo: "Pro odepření nošení židovské hvězdy byli udáni 3 Židé. Pro obtěžování árijského obyvatelstva Židy bylo učiněno udání na 3 Židy a pro stýkání se se Židy udány 3 árijské osoby." SUA [43] MV [31] E 1651, ZČV, karton 11 991.

1. prosince 1941
Představitelé pražské Židovské náboženské obce v Praze jednali u SS-Sturmbannführera Hanse `Günther`a v přítomnosti SS Obersturmführera Dr. Siegfrieda `Seidl`a. Podle záznamu nařídil `Günther Edelstein`ovi, aby 4. prosince odjel se svým štábem do Terezína, přičemž má zůstat zástupcem vedoucího pražské židovské obce Františka `Weidmann`a. V Terezíně měl Edelstein a jeho zástupce "určovat zásadní linii práce a technické úkoly přidělovat k vyřízení příslušným odborným referentům". Dále Günther nařídil zákaz poštovního styku v příštích čtyřech týdnech mezi osazenstvem ghetta a jejich rodinnými příslušníky. V této době nesmějí do ghetta docházet ani balíčky. `Günther` nařídil vytvoření "stráže ghetta" (Ghetto-Wache [4]) z 23 "spolehlivých a tělesně zdravých osob". Příslušníci stráže měli být zvýhodněni, např.

jejich rodiny mohly, budou-li si toho přát, přijít do Terezína až posledním transportem. AZMP[9] fond T, inv. č. 35.

2. prosince 1941
Úřad říšského protektora rozeslal do připomínkového řízení návrh nařízení o opatřeních k umístění Židů v uzavřených osadách. Osnova předpokládala jejich vytvoření v Terezíně a v Kyjově. V návrhu je úvod, který v definitivním textu nařízení odpadl: "Události posledních týdnů znovu prokázaly, že Židé stále usilovali znepokojovat obyvatelstvo Protektorátu, postavit je proti zájmům říše, a že také svým sobeckým chováním ohrožovali zásobování. Aby bylo obyvatelstvo Protektorátu osvobozeno od tohoto stálého zdroje neklidu, hodlám umístit Židy do uzavřených, výlučně židovských osad." SUA[43] URP[44] Ib-5860, karton 390.

2. prosince 1941
Do Terezína přijel další transport s celými rodinami, označený G, 1 000 Židů z Brna, z nichž se osvobození dožilo 130.

2. prosince 1941
Ze vzpomínek Karla Laguse: V terezínském táboře byl vyhlášen zákaz poštovního styku, ale terezínskému poštovnímu úřadu nebylo o tom oficiálně nic známo, takže poštu do kasáren doručoval. Tam ji přejímali četníci, a protože neměli opačné instrukce, vydávali ji vězňům. Pouze u balíčků prováděli kontrolu, zda neobsahují kontraband. Na Vánoce bylo balíčků opravdu mnoho, nejvíce na Štědrý den. Zaměstnanci poštovního úřadu pracovali obětavě až do večera, aby ještě téhož dne mohly být zásilky doručeny adrsátům. Bylo to také naposled. Velitel tábora Seidl se o tom dozvěděl a nařídil, aby veškerá pošta pro vězně byla vrácena adresátům. Tána Kulišová, Karel Lagus, Josef Polák, Terezín, Praha 1967, s. 62.[106]

2. prosince 1941
Toho dne byl Jakob Edelstein, určený za "židovského staršího" (Judenaltester[7]), povolán k "šéfovi", zřejmě k budoucímu terezínskému lagerkomandantovi Seidlovi nebo přímo k vedoucímu Zentralstelle Güntherovi. Po roce psal Edelstein o tomto dni svým nejbližším přátelům v Terezíně: "2. prosince jsem byl u šéfa, který mi sdělil zprávy, které mne hluboce rozrušily. Tehdy jsem se ani netroufl zaznamenat je písemně, jen 2 nebo 3 osobám jsem povrchně vyprávěl, jaký vítr má vlastně vát v ghettě Terezín. Snad nyní porozumíte mé řeči na rozloučenou, která byla vskutku smutná. Bylo to tedy správné, vzít s sebou své nejlepší přátele, strhnout je do chaosu a neštěstí? Odkud jsem vzal morální ospravedlnění pro své jednání? Dnes to mohu říci: náš světový názor chaluců nás učil, být vždy tam, kde se osud

židovského národa utváří tragicky, ale také nově formuje. Kdo jiný než my jsme k tomu povoláni, obětovat se v okamžiku nejvyššího utrpení a nejosudnějších rozhodnutí?

Nikdy jsem pojmu chaluc nerozuměl a nevykládal jej příliš úzce. Být chalucem neznamená být jenom dělníkem, nýbrž nositelem uskutečnění, také z negativního vytěžit to kladné a vypracovat pro společenství nové základy života." Miroslav Kárný, Poslední dopisy Jakoba Edelsteina. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, dok. 1, s. 203-204.[107]

3. prosince 1941
Protektorátní ministerstvo spravedlnosti odmítlo v dopise Národnímu souručenství jeho kritiku údajných průtahů při soudním projednávání žalob, kterými se "árijští" manželé domáhali rozluky se svými židovskými manželskými partnery. Podle zpráv soudů mělo projednávání hladký průběh a zpravidla vyřízeno již při prvním ústním jednání, a to z toho důvodu, že židovští manželé smíšených manželství nečinili žádných procesuálních námitek. Skutečnost, že nearijský původ jednoho z manželů sám o sobě není samostatným důvodem rozvodu neukázala se nikdy být žádnou vážnou překážkou brzkého vyřízení a rozhodnutí. Žádného legislativního zásahu, jaký požadovalo Národní souručenství, nebylo podle ministerstva spravidlnosti třeba. Od roku 1939 bylo u krajského soudu civilního v Praze podáno přibližně 200 takových žalob, v Hradci Králové 30, v Mladé Boleslavi 20, v Brně 85, v Olomouci 15, v Moravské Ostravě 43 a podobně. SUA[43] PMR[35] 786/45/1940-1941, karton 3422.

3. prosince 1941
Říšský ministr vnitra vydal nařízení k provedení 11. nařízení k zákonu o říšském občanství. Ztráta státního občanství a propadnutí majetku říši nastane u židovské osoby i při jejím "pobytu na územích obsazených německým vojskem nebo převzatých do německé správy", zejména také v Generálním gouvernementu a v říšských komisariátech Ostland [12] a Ukrajina. SUA [43] URP [44] I-3b-5803, karton 388.

4. prosince 1941
Do Terezína přijel `Jakob Edelstein` jako židovský starší [Judenaltester [7]] Terezína se svým štábem čítajícím 22 osob. Z této skupiny, označené St [Stab], se osvobození dožilo 7 osob, z toho 5 v Terezíně. Téhož dne přijelo druhé komano výstavby, označené jako transport J, s 1 000 mužů, z nichž se osvobození dožilo 248.

5. prosince 1941
Zastupující předseda Světového židovského kongresu `Sidney Silverman` podě-

koval dopisem Edvardu Benešovi za to, že se členem Státní rady stal jako židovský zástupce Arnošt Frischer. Státní rada byla exilovou reprezentací Československa. Archiv Ústavu T.G. Masaryka, Benešův archiv, Londýn, karton 26.

5. prosince 1941
Do Terezína přijel z Brna transport K s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo pouze 66 osob.

6. prosince 1941
Dopisem zastupujícímu předsedovi vlády J. Krejčímu Heydrich nařídil, aby mu protektorátní vláda do 14 dnů předložila návrh nařízení, kterým budou z veřejné služby vyřazeni židovští míšenci a osoby spřízněné s Židy. Vláda pokyn splnila. SUA 43 PMR 35 1590/8-1941-1942, sv. 1, karton 594.

6. prosince 1941
Když předcházejícího dne wehrmacht uvolnil v Terezíně Drážďanské kasárny, byly tam převedeny vězněné ženy s dětmi do 12 let. Tak začalo oddělené ubytování mužů a žen v mužských a ženských kasárnách. Později byly ženy umístěny i v Hamburských a posléze i Podmokelských kasárnách. Osoby starší 60 let bez rozdělení pohlaví mohly žít v Kavalírských a později také Podmokelských kasárnách. Toho dne byla z řad vězňů ustavena Ghetto-Wache 4 , "stráž ghetta". Prvním jejím úkolem bylo přimět ženy, které odmítaly odloučit se od svých mužů, aby se skutečně do Drážďanských kasáren přestěhovaly. K tomu byla potřebná i asistence četníků. Příslušníci Ghetto-Wache 4 nosili úředně povolenou stejnokrojovou čepici a služební opasek. Kasárny s židovskými vězni hlídalo vládní četnictvo a styk vězňů mezi kasárnami byl možný jen na zvláštní povolení vystavovaná táborovou komandaturou.

7. prosince 1941
Ústřední sekretariát Židovské náboženské obce v oběžníku č. 172 sdělil: "Prezidium policejního ředitelství v Praze oznamuje v dohodě s tajnou státní policií, oddělení IIB, židovské náboženské obci, že návštěva vánočního trhu na Karlově náměstí v Praze II a pobyt tam je Židům zakázán. K tomu uvádíme, že jest zejména zakázán průchod po jízdní dráze, která jest pokračováním Žitné ulice a zdržování v blízkosti všech prodejních stánků. Po chodnících podle domů mohou Židé volně projíti, nesmějí se však zastaviti v blízkosti stánků." Archiv AZMP 9 fond Židovská náboženská obec Praha, karton 1.

8. prosince 1941
Začalo fungovat vyhlazovací středisko v Chelmnu, v polské obci vzdálené

70 km od Lodže, první vraždící v plynových komorách. Exterminační akce trvala kolem 300 dní, od 8. prosince 1941 do 7. dubna 1943 a od 26. června do 14. července 1944. V táboře bylo zavražděno na 310 tisíc osob, mezi nimi mnoho set vězňů lodžského ghetta, deportovaných tam na podzim 1941 z Prahy. Zavražděny tam byly také lidické děti, které byly ohodnoceny jako poněmčení neschopné. Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945. Warszawa 1979, s. 129-130.[108]

10. prosince 1941
Do Terezína přijel z Prahy transport L s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 132.

10. prosince 1941
V Terezíně bylo vyhlášeno stanné právo na porušení zákazu poštovního styku. Všechny psací potřeby museli vězňové odevzdat. Jeden z terezínských vězňů, `Jiří Borský`, zaznamenal obsah vyhlášky vyvěšené v Sudetských kasárnách: Komandatura SS[19] vyhlásila s účinností od 10. prosince, 21 hodin, stanné právo na přestoupení zákazu poštovního styku: Každý kdo přímo nebo nepřímo vypraví z tábora dopis a bude přistižen, nebo dojdou-li zprávy usvědčující ho z porušení zákazu dopisování, bude zvláštním soudem odsouzen k smrti. Všechny psací potřeby (dopisní papír atd.), které mají obyvatelé tábora, musí býti zabaleny, opatřeny jménem, číslem transportním i číslem světnice a odevzdány nejpozději do 18 hod. ve světnici č. 85. Jiří Borský, Z koncentráků do I. čs. armády. Rukopis, s. 18. APT[8] sbírka vzpomínek, č. 476.[109]

10. prosince 1941
Dvacetiletá `Eva Roubíčková` (tehdy dívčím jménem `Mändlová`), žijící v Praze, dostala zprávu, že spolu s matkou byla zařazena do příštího transportu. Toho dne si začala stenograficky psát svůj deník. Na Židovské náboženské obci se pokusily o vynětí z transportu. Do deníku si zapsala: "Prosvícení na ambulatoriu. Kdyby něco nalezli, tak by to byla také možnost. Nevíme ovšem, zda si máme zahrávat s osudem. Příští transporty půjdou po Novém roce do Polska a Terezín je přece jen mnohem lepší."Překlad deníku, který byl psán německy, pořídil po válce manžel autorky, Dr. `Richard Roubíček`. Jedna z kopií deníku je v Archivu Památníku Terezín, APT[8] sbírka vzpomínek, č. 65-67, jiná v archivu M. Kárného, AMK[3] [110]

11. prosince 1941
Úřadující náměstek předsedy vlády `Jaroslav Krejčí` poslal ministrovi vnitra `Ježkovi` opis Heydrichova dopisu ze dne 6. prosince s tím, "abyste laskavě bez odvolání na tento dopis pana říšského protektora zařídil, čeho je zapotřebí k jeho provedení". Osnova měla být po projednání v ministerské

radě říšskému protektorovi předložena do 24. prosince. SUA 43 MV 31 B 3393, karton 2609.

12. prosince 1941
V Terezíně vyhlášena povinnost Židů odevzdat fotografické přístroje a příslušenství, přenosné hudební nástroje, měřící přístroje včetně barometrů a technické pomůcky. Současně bylo třeba zatím jen ohlásit nepřenosné hudební nástroje.

14. prosince 1941
Do Terezína přijel z Prahy transport M s 1 000 vězni. Přežilo 250 osob.

14. prosince 1941
`Eva Roubíčková` nastoupila do shromáždiště transportu N, který byl o tři dny později vypraven do Terezína. V deníku vylíčila, co se odehrávalo na shromáždišti v barácích pražského Radiotrhu: "První dojem je hrozný [...]. Podlaha je celička pokryta matracemi, jen s úzkými cestičkami mezi nimi. Na těchto matracích ležíme ve dne v noci [...]. Před veletržní halou je potrubí a kohoutky - na mytí. Z druhé strany je otevřená kuchyně, krytá jen stříškou. Na mytí pro ženy je malá dřevěná bouda s umyvadlem. Nejkrásnější je záchod, dlouhá dřevěná bouda s kbelíky, které je třeba denně vynášet. Museli jsme odevzdat klíče od bytů. [...] Dále bylo nařízeno odevzdat veškeré peníze, stříbro atd. Němec Fiedler [správně `Fidler`], který to vše řídí, nás přišel několikrát kontrolovat. Je to třiadvacetiletý uličník, na každého řve, po jeho boku `Mandler`, Žid, ještě horší než Fiedler. [...]

Večer hrozné rozčílení. Fiedler fackoval, protože někdo kouřil. Veškeré kuřivo, peníze až na poslední halíř, lihoviny, stříbro, musely být odevzdány. Vše to se strašným křikem, aby lidé byli zastrašováni a rozčilováni. Dělali to většinou Židé. Dělali prý také namátkové kontroly v zavazadlech a při tom lítaly také facky. [...] Ráno v šest jsme vstávaly. Spaní je hrozné, lidé přecházejí celou noc, stálý kašel. [...] Všem mužům ostříhali vlasy, ženám ne. [...] V devět hodin nás vedli pod hrozně silnou stráží německých vojáků s nabitými puškami na nádraží, posadili do zaplombovaných vagonů, avšak teprve v jedenáct hodin jsme odjeli směr Terezín. Byli jsme hrozně namačkáni ve vagonech s mnohými zavazadly. Vše to je tak podivné, že tomu prostě nemohu rozumět. Díky bohu, že tomu nerozumím, jinak bychom se snad zbláznili. Odpoledne ve dvě v Terezíně. [...] Z Bohušovic do Terezína jsme šly pěšky. Ačkoli jsme měly jen velmi málo zavazadel, byla to pro nás těžká cesta." [110]

15. prosince 1941
`Heydrich` vydal výnos s prováděcími směrnicemi k "evakuaci" protektorátního

židovského obyvatelstva. Z jeho textu:

"Vedení celkové evakuace a s tím související úkoly jsou svěřeny veliteli bezpečnostní policie a SD [16] , jehož nařízení je třeba bezpodmínečně uposlechnout. Všechny služebny mého úřadu jsou povinny mu přitom poskytnout největší možnou podporu. Zvláště pak ještě nařizuji toto:

I. Výběr Židů k zařazení.

O územní a personální volbě pořadí transportů rozhoduje velitel bezpečnostní policie a SD, neboť jen ústřední řízení může zajistit odpovídající ohled na potřeby hospodářství, dopravy, pracovního nasazení a respektování jiných obecných zájmů.

Zařazení [do evakuace] se zásadně děje pouze v hromadných transportech, jejichž sestavení náleží Ústředně pro židovské vystěhovalectví.

II. Zajištění a likvidace majetkových hodnot.

A) Převzetí majetkových hodnot Majetek evakuovaných Židů přejímá [...] Ústředna pro židovské vystěhovalectví. Jako podklad slouží majetkové prohlášení, odevzdané Židy bezprostředně před evakuací (vzor přiložen). Při likvidaci majetku Ústředna pro židovské vystěhovalectví použije Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu. Výnos bude použit ke krytí nákladů na vystěhovalectví a evakuaci.

   Probíhající arizace [podle nařízení říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939 a o vyřazení Židů z hospodářství Protektorátu z 26. ledna 1940] pokračují v dosavadní formě dále. Pouze konečný výtěžek bude nárokován Ústřednou pro židovské vystěhovalectví na základě plných mocí, které jí poskytli dřívější židovští vlastníci. [...]

C) Správa a zhodnocení majetkových hodnot zanechaných vystěhovavšími a evakuovanými Židy.

   1) Zabezpečení bytu Ústředna pro židovské vystěhovalectví se při sestavování transportu postará o řádné uzavření uvolněných židovských bytů. Klíče budou po odjezdu transportu odevzdány vrchnímu zemskému radovi [oberlandrat [13] ovi]. V obvodech vrchních zemských radů v Praze a v Brně zůstanou klíče u Ústředny pro židovské vystěhovalectví, resp. její spojovací úřadovny v Brně.
   2) Movité věci. Co mohou jednotliví Židé vzíti s sebou, určuje Ústředna pro židovské vystěhovalectví podle daných potřeb. Vždy přitom půjde pouze o předměty denní potřeby, které Žid sám smí

s sebou nést. Bytová zařízení a jiné domácí vybavení vždy zůstane zanecháno.

a) Bytové zařízení a domácí vybavení. Zhodnocení bytových zařízení a domácího vybavení (ošacení, prádlo atd.) uskutečňují vrchní zemští radové s výjimkou obvodů vrchních zemských radů v Praze a v Brně. Vrchní zemský rada se tedy má okamžitě po odtransportování Židů postarat o ocenění zanechaných předmětů bytového zařízení a domácího vybavení soudním odhadcem. Po provedeném ocenění může následovat odprodej buď přímo z bytu nebo po předchozím odvozu do sběrného skladu. Odhad a prodej se má dít podle národnostněpolitických hledisek při upřednostňování méně zámožných příslušníků německého národa. [...]
Při prodeji je třeba bezpodmínečně dbát na zaplacení odhadní ceny v hotovosti. Bezplatné předání kusů majetku je nepřípustné. Bezpodmínečně je třeba dbát na čisté a v každém směru řádně doložitelné zhodnocení.Činím za to osobně zodpovědné pány vrchní zemské rady.

b) Umělecké předměty a sbírky. Umělecké předměty (jako zejména cenné obrazy, vysoce hodnotné starožitnosti, zejména cenné koberce) a sbírky (sbírky známek, mincí apod.) třeba převzít do bezpečné úschovy. Ústředně pro židovské vystěhovalectví je třeba poslat krátkou zprávu o druhu cenného předmětu, o dřívějším majiteli a o současném místě jeho úschovy, pokud možno také o pravděpodobné ceně. [...]

3) Využití uvolněných bytů. S uvolněnými byty disponují v rámci stávajících předpisů [nařízení říšského protektora o pronajímání židovských bytů ze 7. října 1940] vrchní zemští radové. [...]

4) Odvod výtěžku. Výtěžek z odprodeje movitých věcí je třeba převést na konto 1003 Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu u České eskomptní banky. Vystěhovaleckému fondu je třeba o tom podat sdělení. [...]

D) Nakládání s nemovitostmi.

a) Správa. Správu nemovitostí vystěhovavších a evakuovaných Židů v obvodech vrchních zemských radů Praha a Brno vede Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu, v ostatních obvodech vrchních zemských radů vrchní zemští radové. Vystěhovalecký fond pro Čechy

a Moravu může také v těchto obvodech převzít správu celkovou nebo správu jednotlivých nemovitostí. [...]

Správa nemovitostí se má dít jménem a na účet Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu. Třeba dbát, aby nemovitosti byly řádně a hospodářsky využívány. Proto je třeba se postarat o odpovídající jejich propachtování nebo pronajmutí [...].

b) Prodej. Prodej židovských nemovitostí se provádí podle zásad mého výnosu ze 17. dubna 1941 [...] Ústřednou pro židovské vystěhovalectví. Kupní nabídky třeba jí předložit."

Cyklostylovaný exemplář. SUA[43] URP[44] I-3b-5860, karton 390.

15. prosince 1941
Denní rozkaz terezínské Rady starších číslo 1 oznamoval: "V čele ghetta jsou: vedoucí `Jakob Edelstein`, zástupce vedoucího inž. `Otto Zucker`. Jim po boku je Rada starších..." Správa ghetta se dělila na pět oddělení: 1. administrativní, 2. hospodářské, 3. finanční, 4. technické, 5. zdravotnické. Kanceláře správy byly v Magdeburských kasárnách. Správu v jednotlivých kasárnách zastupoval starší budovy.

V rozkaze se dále stanovilo: Nařízení a ustanovení Rady starších se dostávají k obyvatelům tábora prostřednictvím starších budov, skupin a pokojů. Starším budov se ukládalo vydávat denně svůj rozkaz, v němž budou dány na vědomí obyvatelům kasáren jim určené body z denních rozkazů Rady starších a také konkrétní nařízení staršího budovy. Z počátku vycházely denní rozkazy Rady starších denně (kromě sobot), později se intervaly mezi nimi prodlužovaly.

15. prosince 1941
Z deníku německého učitele `Karla Leye`: "Těch málo ještě v Německu se nacházejících Židů se odváží pryč, na východ, jak se říká. A to nyní, v zimě. Tři dny předem se jim řekne, že musí být připraveni. Smí si vzít padesátilibrové zavazadlo a mít u sebe ne více než padesát marek. Musí si opatřit proviant na tři dny a pak se jede do neznáma. Je nad slunce jasnější, že to znamená zničení. Dopraví je do liduprázdného, zpustošeného území v Rusku a tam je nechají vyhladovět a zmrznout. Kdo je mrtvý, už nic neřekne." Karl Ley, Wir glauben Ihnen, Siegen-Volnberg 1973, s. 115.[111]

16. prosince 1941
Generální guvernér `Hans Frank` sdělil v Krakově svému štábu výsledek svých berlínských jednáních o "evakuaci" polských Židů na okupovaná sovětská území, kterou mu původně `Hitler` osobně slíbil (17. března 1941). Nyní

v Berlíně dostal odpověď: "Zlikvidujte si je sami!" K tomu dodal: "Moji pánové, musím Vás poprosit, abyste se obrnili proti všemu soucitu. Musíme Židy zničit, kdekoli se s nimi potkáme a kde je to nějak možné. [...] Židé jsou pro nás také mimořádně škodliví žrouti. Máme u nás v Generálním gouvernementu odhadem 2,5 milionu osob spřízněnými s Židy a s tím, co všechno na tom visí, nyní 3,5 milionu Židů. Tato 3,5 milionu Židů nemůžeme postřílet, nemůžeme je otrávit, můžeme však přece podniknout zásahy, které nějak vedou k vyhlazovacímu úspěchu (zu einem Vernichtungserfolg), a to v souvislosti s velkými, v říši projednávanými opatřeními. Generální gouvernement musí být zbaven Židů stejně jako říše." Ve Frankových slovech je zřejmý ohlas příprav na konferenci, která se pak 20. ledna 1942 uskutečnila ve Wannsee. Stanislaw Piotrowski, Dziennik Hansa Franka, Warszawa 1957, s. 307-308.[112]

16. prosince 1941
Denní rozkaz Rady starších č. 3 nařizoval, že všechny mužské osoby si musí do 19. prosince zkrátit vlasy na 3 mm, ženy až na mužský střih. Obyvatelé tábora měli do příštího dne odevzdat všechny zápalky. Přihlásit se měli všichni analfabeti. Bylo nařízeno zdravit všechny německé důstojníky smeknutím pokrývky hlavy (bez zastavení). Stejně měly zdravit pochodující kolony, aniž by byl k tomu dán hlasitý rozkaz. S politováním bylo konstatováno, že řada zavazadel posledního transportu při příjezdu a odjezdu byla ukradena. Již dopadení zloději budou odsouzeni. Pro postižení dalších požadovalo vedení pomoc od osazenstva tábora. Kromě toho bylo nařízeno, aby napříště kolony povolané do služby u přijíždějících transportů musely nastoupit bez chlebníků a baťohů. Na neděli 21. listopadu bylo ohlášeno generální sčítání vězňů ve všech kasárnách.

17. prosince 1941
Do Terezína přijel z Prahy transport N s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 98 osob.

17. prosince 1941
Denní příděl chleba se zvýšil z dosavadních 250 gramů na 350, oznámil denní rozkaz č. 3. Těhotné ženy se měly ve vlastním zájmu hlásit v ordinacích ženských lékařů.

18. prosince 1941
V zápisu schůze výkonného výboru Československého Červeného kříže v Londýně je zaznamenáno: "Situace českoslov. státních příslušníků židovského vyznání, kteří jsou Němci deportováni do Polska, byla předmětem porad zástupců Čs. Červeného kříže, ministerstva soc. péče a Britského červeného

kříže. Obrátili jsme se na Ženevu, zda by bylo možno docílit, aby Němci dali exit-permit těm židovským občanům, pro něž by se podařilo obdržeti víza. Odpověď byla, že Němci jsou ochotni dát exit-permit jen židovským občanům, starším 60 let. Otázka je ještě zkomplikována vstupem Ameriky do války, takže naděje na evakuaci židovských občanů je velmi malá. Nutno také vyčkat návratu ministra zahraničí Masaryka, který v Americe jednal o víza." SUA[43] CsCK-L[16] karton 6.

18. prosince 1941
Z deníku Evy Roubíčkové: "Ráno černá káva, v poledne polévka, večer polévka."

18. prosince 1941
Denní rozkaz Rady starších č. 4 oznámil, že v táboře jsou přípustné povely pouze v německé řeči. Text nejdůležitějších povelů byl uveden přímo v tomto rozkaze, vydání všech důležitých povelů v německém překladu bylo přislíbeno na nejbližší dny. Současně bylo nařízeno při služebním hlášení oslovovat SS-Obersturmführera Dr. Seidla "Herr Lagerkommandant" a SS-Untersturmführera Bergla "Herr Lagerinspekteur". [110]

19. prosince 1941
V terezínských umývárnách musely být pro nedostatek vody zavedeny uzavírací hodiny.

19. prosince 1941
Na své pravidelné tiskové poradě s šéfredaktory denního tisku dal Úřad říšského protektora mezi pokyny také tento: "Rovněž nebudiž zapomenuto na to, že v y l o u č e n í Židů z veřejného i soukromého života Čechů v Protektorátu vedlo k ochabnutí šeptané propagandy, přičemž se lze krátce zmíniti o blahodárném účinku evakuace Židů z Protektorátu, resp. z měst." SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

19. prosince 1941
V denním rozkazu Rady starších č. 5 bylo zveřejněno členění správy židovského ghetta Terezín. Všeobecná správa měla sedm oddělení: židovský starší, zástupce židovského staršího, oddělení vnitřní správy, hospodářské oddělení, finanční oddělení, technické oddělení, oddělení pro zdravotnictví. Tato odborná oddělení se dále členila na hlavní oddělení a pododdělení.

20. prosince 1941
Z deníku Evy Roubíčkové: "Večer v deset náhle rozkaz, že ráno musí být všechny ženy přestěhovány z Vrchlabských kasáren. Nějaký muž byl nalezen u své ženy, byl ihned zavřen a my všechny musíme pryč. V noci jsme ještě

balily a ráno od pěti opět. [...]

Celé dopoledne jsme seděly na našich kufrech, pak nás odvedli do našich nových kasáren. Tam jsme musely dlouho stát na dvoře, za všeobecného rozčílení. Zmatek. Jen abychom nemusely do pokoje se starými lidmi. Pak nás přivedli na pokoje, to znamená, každý se mohl vrhnout na nějaký pokoj. Organizace žádná. Na konec jsme my samy zůstaly bez pokoje. Šly jsme prostě do jednoho pokoje, ve kterém již byli nějací lidé a ti nás vyhodili. Konečně nás dali do jiného, obrovsky velikého studeného pokoje. Situace zoufalá, vše tam plakalo. [...]

Jsme zcela uzavřeny a odděleny od celého světa, nikde pomoc, nikde východisko. Byl to nejhorší den celé evakuace. [...]

Když bylo zatopeno, jsme postupně všechny roztály. Z Vrchlabských kasáren přišlo jídlo. Každý dostal jeden díl matrace, příjemné na spaní to není." [110]

21. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 6:

"3./ Povinnost zdravit. Z úředního nařízení musí všichni obyvatelé tábora zdravit příslušníky táborové komandatury, SS[19] , vládního četnictva, vůbec každého nositele uniformy. Mužští obyvatelé sejmou čepice, ženy se ukloní. Prohřešky proti tomuto nařízení budou napříště trestány 10 ranami holí. Pochodující pracovní skupiny sejmou čepice bez rozkazu. [...]

6./ Zákaz mužům vstupovat do Drážďanských kasáren. Úředně bylo s okamžitou platností mužům zakázáno vstupovat do Drážďanských kasáren. Výjimky bezpodmínečně vyžadují souhlas táborové komandatury. Přestupky proti tomuto nařízení budou nejpřísněji trestány.

7./ Tresty. Úřady nám oznámily: Všichni uvedení [před tím uvedeno šest osob ve věku 43 až 50 let] se 17. t. m. nedovoleně vzdálili od pracovní kolony a vstoupili ve spojení se ženami. Dopustili se přestupku proti táborovému řádu a byli odsouzeni k 25 ranám holí, kterýžto trest byl vykonán stráží ghetta.

Dr. König, nar. 18. 9. 1901, Sudetské kasárny. Jmenovaný se nedovoleně vzdálil ze své pracovní kolony a vstoupil ve spojení se svou ženou a dcerou. Když byl vyslýchán, popřel tuto skutečnost, teprve po delším vyšetřování byl z tohoto činu usvědčen a doznal se. Pro klamání úřadů a pro porušení zákazu návštěvy ženských kasáren byl potrestán měsíční vazbou a 25 ranami holí. Vazba končí 19. ledna 1942 v 17 hodin." Ve skutečnosti vazba JUDr. Jiřího

Königa skončila dříve. On, jeho žena Hana a jeho patnáctiletá dcera Herta byli zařazeni do deportačního transportu, který 15. ledna 1942 odjel do Rigy, kde všichni tři zahynuli.

21. prosince 1941
Komentářem k nařízené povinnosti zdravit každou uniformu je tento terezínský epigram Josefa Taussiga:

ÚPADEK

V chrámu Apisově
- historie říká -
staří Egypťané
uctívali býka.

Tento kult šel časem
značnou měrou dolů,
teď smekáme čapku
kdejakému volu.

Z pozůstalosti Josefa Taussiga.AMK[3]

21. prosince 1941
Ve svých vzpomínkách Jiří Borský zaznamenal, jaké byly v zimě ceny na černém trhu v ghettu: Velká polévková kostka Masox byla za dvě cigarety, cigareta Vlasta byla za 5 korun, jeden chleba byl až za 20 Vlast. "Netušili jsme, že se tyto vysoké ceny jednou ještě pětkrát zvýší." APT[8] , Borský, sbírka vzpomínek č. 476.[109]

21. prosince 1941
Ve Vrchlabských kasárnách byla zřízena odvšivovací stanice.

22. prosince 1941
Členům protektorátní vlády byla předložena ke schválení per rollam osnova vládního nařízení o židovských míšencích ve veřejné službě, jejíž vydání žádal Heydrich a kterou vypracovalo podle jeho pokynů ministerstvo vnitra. SUA[43] PMR[35] 1590/8, 1941-1942, sv. 1, karton 594.

22. prosince 1941
Denní rozkaz Rady starších č.7 oznámil, že hospodářské oddělení zamýšlí - po odstranění technických obtíží - zabezpečit denně polévku k obědu vedle příkrmu.

23. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 8: "Vánoční svátky. Obyvatelům ghetta křesťanské víry se sděluje, že úředně nebyla povolena návštěva kostela, že však nejsou námitky proti konání bohoslužeb uvnitř budovy, pokud tím nebude narušen klid a pořádek." Do rozkazu bylo také zařazeno toto úřední varování: "Opětovné zatčení pašeráků dopisů vedlo mně k této výstraze: Jestliže ještě jednou jeden obyvatel tábora bude muset být zatčen pro pašování dopisů, zabavím všechnu docházející poštu bez ohledu, zda jde o dopisy, dopisnice nebo balíčky. Je věcí Rady starších, aby v tomto smyslu působila na obyvatele tábora." Varování bylo opakováno ještě jednou v rozkaze z příštího dne.

24. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 9: "Odevzdání předmětů. Na základě směrnice nadřízených úřadů musí se okamžitě následující předměty zabavit, odevzdat staršímu pokoje a do 1. ledna 1942 jeho prostřednictvím staršímu budovy: Peníze a známky, hudební nástroje, fotografické aparáty, expozimetry atd., měřící přístroje všeho druhu, pokud nejsou k dispozici Radě starších, léky všeho druhu, domácí a kapesní lékárničky, drogy, zubní pasty, parfémy, vlasové vody, pleťové krémy, cigarety, cigára, tabák, konzervy všeho druhu, umělecké předměty všeho druhu, šperky kromě snubních prstenů, hodiny z ušlechtilých kovů a ostatní předměty z ušlechtilých kovů, čaj všeho druhu."

24. prosince 1941
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Nejhorší je to s konzervami. Neodevzdáme pochopitelně ani jedinou a nesníme je také, jako jiní lidé. Štědrý večer." [110]

24. prosince 1941
`Jiří Borský` ve svých vzpomínkách vylíčil, jak v terezínském "ghettu" křesťanští vězňové reagovali na možnost konat bohoslužby: "Na rychle sjednané schůzce bylo usneseno, abychom v tehdy ještě prázdném sále V [v Sudetských kasárnách] 24. prosince o půl osmé uspořádali večírek... Je tedy zajímavé, že první bohoslužba v ghettu byla křesťanská." Jiří Borský, Z koncentráků do I. čs. armády, s. 22-23.[109]

25. prosince 1941
Denní rozkaz Rady starších č. 10 ustanovil organizaci pracovních jednotek v Sudetských kasárnách: "Pracovní ústředna uzavřela rozdělení osazenstva těchto kasáren do družstev (10 mužů), do skupin (50 mužů) a do setnin (200 mužů). Podchyceni byli všichni muži ve věku od 16 do 60 let, pokud nebyli

přiděleni nastálo k určitým pracím jako byla strážní a pořádková služba apod. V čele každé jednotky stojí starší, tedy starší družstva, starší skupiny a starší setniny." Německé termíny těchto oddílů byly: Kammeradschaften, Züge, Hundertschaften.

25. prosince 1941
Denní rozkaz Rady starších č. 10 stanovil k hospodaření uhlím: Povoleno je vytápět až na teplotu 10-18 stupňů celsia ambulance, nemocniční světnice, kanceláře, dílny, podle potřeby umývárny, dětské pokoje, od 17. hodiny také ubytovací prostory s betonovou podlahou. Ve všech ostatních obytných prostorách lze teprve topit při venkovní teplotě minus 2 stupně celsia, a to až do teploty 12 stupňů celsia.

25. prosince 1941
V časopise Der Stürmer napsal `Julius Streicher`: "Má-li konečně přestat nebezpečí, že bude rozplozována tato boží klatba v židovské krvi, pak existuje jen jedna cesta: vyhlazení tohoto národa, jehož otcem je ďábel." Norimberský proces, sv. II, Praha 1953, s. 574.[113]

27. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 12: "Zákaz pošty. Od pana velitele tábora došlo židovskému staršímu toto nařízení: "Přes hrozící trest smrti byl dnes zjištěn nový případ pašování dopisu. Nařizuji proto s platností od 27. prosince 1941 úplný zákaz pošty. Všechny došlé balíky jsou vráceny odesilateli." Mladiství ubytovaní v dětských domovech dostali povolení navštívit jednou týdně své rodiče. Děti budou svými opatrovníky společně vedeny ke svým rodičům a opět zpět odvedeny.

27. prosince 1941
Okresní četnické velitelství v Mělníku ve své situační zprávě informovalo, že ve dvou obcích okresu Gestapo[5] vyšetřovalo několik osob pro jejich styk se Židy a čtyři z nich zatklo. Dva Židé spáchali sebevraždu. SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 991.

27. a 29. prosince 1941
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Nějaký muž mi nabídl, že mi podá dopis, který bych napsala. Na to je sice stále ještě trest smrti, ale přesto všichni psali. Psala jsem mamce," (t.j. matce mého snoubence - pozn. E.R.). [...]

Vlastně jsem si to představovala ještě horší, něco jako smrt, poněvadž jsem si nemohla učinit o tom vůbec žádnou představu a rovněž ti, kteří zde jsou již delší čas, se nám při setkání zdáli jako lidé z jiného světa. Ale žijeme i zde, nemáme ani tak špatnou náladu, dokonce se dost často smějeme, což

jsme v Praze vůbec nepovažovali za možné. Krátce a dobře, život jde dál. Jen přemýšlet nesmím. Celý den mám zaměstnání, večer si lehneme na matraci a spíme. Jen nepřemýšlet! Jen to ne! Dokonce se bavíme s chlapci. [...]

My tři chodíme pilně dál škrabat brambory, k tomu máme ještě přebírání brambor ve sklepě. Hrozná práce, zima, tma, špína. Maminka chodí nyní také škrabat brambory, ale ne společně s námi. Z kufrů jsme si udělaly stůl. Snášíme se dost dobře, oproti jiným pokojům je to zde ideální. Ženy se všude příšerně hádají. Jsme zde přece jenom trochu klidnější než v Praze, kde jsme v poslední době ze strachu žili jen napůl. To vše je teď za námi. Co se nám ještě může stát?" [110]

28. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 13: "Kamarádské večery. Program každého kamarádského večera musí být předem předložen ke schválení ústřednímu sekretariátu. Starší budovy je zodpovědný za klid a pořádek při těchto podnicích. V Magdeburské budově je až na další zakázáno pořádání těchto kamarádských večerů." Později bylo v rámci židovské správy zřízeno pododdělení pro využití volného času (Freizeitgestaltung).

29. prosince 1941
Ke konci prosince museli všichni terezínští vězňové odevzdat občanské legitimace, které byly později vráceny s razítkem "Ghettoisiert 29.12.1941" vyraženým na přední straně.

30. prosince 1941
Z denního rozkazu Rady starších č. 15: "Každý obyvatel ghetta, který opouští budovu, musí mít u sebe vedle propustky také svou občanskou legitimaci..."

31. prosince 1941
Podle denního rozkazu č. 17 z 1. ledna 1942 bylo

V době od 24. listopadu do 31. prosince 1941 přišlo do terezínského tábora celkem 7 350 vězňů, 11 tam zemřelo a 4 byli odtud převedeni jinam.

Z dokumentu Otty Zuckera, které sepsal koncem 1943 o dějinách Terezína: "Ukázalo se, že původní úmysl vedení zřídit sídliště jako ghetto, a ne jako tábor, je za daných poměrů neproveditelný. Tohoto úmyslu se vedení sice nevzdalo, ale nejprve je odsunulo." In: Terezínské studie a dokumenty 2000, s. 106.

Tabulka 3.11: Složení terezínského osazenstva dne 31. prosince 1941

Kasárna	muži	ženy	děti pod 2 roky	celkem
Sudetské	2 667	-	-	2 607
Magdeburské	813	17	-	830
Drážďanské	147	2 664	10	2 821
Vrchlabské	384	31	-	415
Podmokelské	28	582	1	611
Ústecké	6	-	-	6
Celkem	4 045	3 294	11	7 350

3.5 Rok 1942

1. ledna 1942
Oficiální statistiky židovského obyvatelstva v Protektorátu Čechy a Morava vykazovaly 74 190 osob. V tomto počtu nebylo zahrnuto 7 350 terezínských židovských vězňů. Pro německé okupační úřady byl totiž Terezín cizina. Důvod? Židům žijícím v cizině propadl majetek ve prospěch Německé říše.

1. ledna 1942
Toho dne začal psát svůj deník `Egon Redlich`, narozený 12. října 1916, který přijel do Terezína s Edelsteinovým štábem 4. prosince 1941 a stal se vedoucím oddělení péče o mládež. Poslední datovaný záznam v jeho deníku je z 10. září 1944, další, výslovně nedatované končí 22. října 1944. Příštího dne spolu s manželkou a v Terezíně narozeným dítětem byl deportován do Osvětimi, kde byli zavražděni.

Redlichův deník, který je psán hebrejsky, z malé části česky (o sobotách), je uložen v Památníku Terezín, sbírce G.T., inv. č. 31. České jeho vydání: Egon Redlich, Zítra pojedeme, synu, pojedeme transportem. K vydání připravil a úvodní studii, vysvětlivky a ediční poznámku napsal Miroslav Kryl, Brno 1995.[114]

Citáty z Redlichova deníku, zařazené do Kalendaria, většinou vycházejí z překladu, který použil M. Kryl, zčásti však používají překladů izraelských autorů v příspěvcích psaných pro Terezínské studie a dokumenty.

1. ledna 1942
Denní rozkaz Rady starších č.17 oznámil, že v oddělení pro vnitřní správu byla zřízena úřadovna Prostorové hospodářství (Raumwirtschaft), jejímž úkolem je jednotné obhospodařování prostoru daného táboru k dispozici.

1. ledna 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Odpoledne byl v kanceláři koncert. Hráč na harmoniku a zpěvák. Pocit, jako bychom se byli vrátili do minulých časů. Pocit podivný, mnozí plakali. Zpívali jsme německé a české písně, `Fredy Hirsch` měl proslov a odvážil se toho hodně. Řekl, že jsme nyní na nejnižším bodě, že vše bude zase brzo lepší a že dosud žádný panovník nebyl na věky. Asi v polovině jsme museli přestat a všichni muži se museli vzdálit. Četníci vše zakázali." O tři dny později: "Neděle. Veliké rozčílení. Odtud pojede transport do Polska. Budeme v něm? Je to příšerné. Myslely jsme, že aspoň před tím zde budeme zabezpečeny a nyní jsme na tom stejně jako v Praze. Odpoledne byli poslední povoláni a příští den ráno museli být již připraveni." [110]

4. ledna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jeden muž zemřel na sepsi. Členové chevra kadiša [pohřebního bratrstva] zapsali jako příčinu úmrtí: skepse. [...]

Slyšel jsem strašnou zprávu. Z Terezína pojede transport do Rigy. Debatovali jsme dlouho, jestli nenastal okamžik říci: Dost!" [114]

4. ledna 1942
Zahájen byl místní poštovní styk mezi jednotlivými budovami, v nichž byli v Terezíně ubytováni židovští vězni. V denním rozkazu Rady starších č. 22 bylo k tomu 9. ledna doplněno: "Dopisování mezi budovami má probíhat jen v německé řeči. Pošta ghetta nesmí doručovat dopisy v jiné řeči než německé."

4. ledna 1942
V důsledku zostřeného nedostatku vody denní rozkaz Rady starších č. 19 zřídil tzv. vodní službu (Wasserdienst). Všude, kde byly v provozu vodní kohoutky, sprchy, hydranty apod., byly postaveny dohlížecí orgány. Jejich úkolem bylo starat se, aby byly dodržovány hodiny, kdy bylo zakázáno odebírat vodu, a aby se vodou šetřilo. S okamžitou platností bylo také zakázáno používat lázně ve Vrchlabských kasárnách.

Z poválečné zprávy `Maxe Severa`: Terezínské civilní obyvatelstvo se zásobovalo vodou z vlastních domovních studní s ručním čerpadlem. Pouze 5 kasárenských budov a 9 domů byly zásobovány z hlavní vodárny s věží o výšce 26 m, s hlubinnou studní o 64,1 m hloubky a s výkonem 10 litrů za vteřinu. Hlavní napájecí mělo pouhých 450 m. Přitom bylo třeba strojní zařízení vodárny demontovat a zaslat do továrny k opravě. Vodárna s malým čerpadlem byla s to těžit pouhé 3 litry za vteřinu. Max Sever, Technická zařízení Terezína. In: Terezínské studie a dokumenty 1999, s. 171-175.[115]

5. ledna 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 20 oznámil: "Podle nařízení táborové komandatury má 9. I. 1942 odejít transport s 1 000 osobami z Terezína do Rigy." Za celou dobu vypravování východních transportů z Terezína byl toto jediný případ, kdy komandatura tábora sdělila cíl transportu.

7. ledna 1942
Z příkazu nadřízeného úřadu ohlásila Židovská náboženská obec v Praze povinnost Židů odevzdat kožešinové pláště, kazajky, čepice, rukávníky, nánožníky a jiné kožišinové předměty. Kromě toho bylo nařízeno odevzdat šatstvo a prádlo, zhotovené z vlny, jehož majitel si mohl ponechat jen nejnutnější předměty (např. jednu soupravu teplého prádla, jeden pulover.) Přestupky proti odevzdací povinnosti budou stíhány nejpřísnějšími státně-policejními opatřeními. Všichni příjemci této výzvy jsou povinni vzíti ji na vědomí a rozšířiti ji v okruhu svých známých. Při neuposlechnutí předpisů nechrání před trestem neznalost výzvy." Předměty měly být odevzdány nejpozději do 12. ledna 1942. AMK[3]

8. ledna 1942
Ve Vrchlabských kasárnách bylo otevřeno infekční oddělení. Tím začalo zřizování táborové nemocnice.

Denní rozkaz č. 21 zakázal používání elektrických vařičů, vyzýval, aby se židovské hvězdy, pevně přišité, nosily také uvnitř budov, a zvláště varoval před porušováním zákazu psaní dopisů. Tlumočil sdělení táborové komandatury, že uvolnění nebo zrušení tohoto zákazu bude záviset od toho, zda v nejbližší době nedojde k jeho porušování.

8. ledna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Němci vydali rozkaz postavit šibenici. Všem lidem, kteří posílali dopisy, hrozí velké nebezpečí. Nedostali jsme se už po samu hranici? Ale my se hádáme mezi sebou kvůli ubytování. Jestliže uvažuji: je to tak nedůležité proti faktu, že mohou umírat Židé, jejichž jedinou vinou bylo, že napsali dopis svým příbuzným." [114]

8. ledna 1942
Velitel bezpečnostní policie v Protektorátu `Horst Böhme` se v dopise `K.H. Frank`ovi vyjádřil k osnově vládního nařízení z 24. října 1940, kterým se vydávaly některé další předpisy o Židech a židovských míšencích. K jeho zveřejnění Úřad říšského protektora dosud nedal souhlas vzhledem k námitkám říšského ministerstva vnitra. `Böhme` psal: "Říšské ministerstvo vnitra, které dalo souhlas s vládním návrhem teprve po dlouhých jednáních,

klade největší důraz na jednotnost zákonodárství na ochranu rasy a krve uvnitř Velkoněmecké říše. Při stanovení nového pojmu míšence ve vládním návrhu musel by být opětovně obstarán souhlas ŘMV [Říšského ministerstva vnitra]. Toto nebude souhlasit s ostřejším vymezením pojmu míšence, než má německé zákonodárství na ochranu rasy a krve, alespoň tak dlouho, dokud nebudou uzavřena probíhající meziministerská jednání. To by znamenalo nový odklad uvedení v platnost navrženého nařízení, které beztak už pochází z roku 1940. Dojde-li v říši k zavedení ostřejšího zacházení s míšenci, lze protektorátní vládu kdykoli dovést k přizpůsobení ustanovení [jejího již vydaného nařízení nové říšské legislativě]. Nepovažuji také za politicky účelné, abychom nechali protektorátní vládu navenek vystupovat jako průkopníka ostřejšího protižidovského zákonodárství ve Velkoněmecké říši." SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

9. ledna 1942
Ve 14 hodin 40 minut odjel transport O z Terezína do Rigy. V denním rozkazu Rady starších č. 22 byl jeho odjezd komentován takto: "Pokud lze již nyní říci, lze počítat s dalšími transporty z Terezína na Východ."
Z 1 000 vězňů transportu O se dožilo osvobození 105.

9. ledna 1942
Úřad říšského protektora sdělil protektorátnímu ministerstvu vnitra, že bylo nutné stáhnout do Prahy židovské matriky vzhledem k "evakuačním opatřením". Matriky jsou dále vedeny židovskými matrikáři, porody, svatby a úmrtí jsou řádně zanášeny, lze vystavovat výpisy z matričních knih, které jsou odpovídajícím způsobem uchovávány. SUA[43] MV[31] B 2612/5, karton 2352.

9. ledna 1942
Na týdenní poradě šéfredaktorů denních listů byla podána tato informace: "Včera večer byl listům roztelefonován - a dnes bude rozeslán písemně - pokyn, že Židé se vylučují z odběru českých denních listů i jiných časopisů. [...] Pokud jde o redakce, bude snad možno dáti do listů všeobecné upozornění nebo glosu, že čeští novináři a čeští vydavatelé nemají na tom zájmu, aby jejich noviny, jejich úvahy a články četli Židé. Bylo by dobře, kdyby listy, pokud takovéto glosy budou chtít uveřejniti, zaslaly je k předběžné přehlídce." SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 820.

10. ledna 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 23 sdělil: "Devět obyvatel židovského ghetta bylo nařízením velitele bezpečnostní služby [Sicherheitsdienst [17] u] odsouzeno k smrti provazem. Rozsudek byl dnes vykonán na těchto osobách:

Josef Gross
Salomon Teichmann
Arnošt Löwit
Jaroslav Stránský Dr.
Jiří Grab
Pavel Masárek
Julius Schiller
Jindřich Jetel
Ota Weinberger."

Trest smrti byl vyhlášen za pašování dopisů (jeden z popravených, mladý chlapec, psal mamince, že se mu vede dobře a že si nemusí o něho dělat starosti) a za zakázaný styk s civilním obyvatelstvem. Jeden byl přistižen, jak si v trafice,koupil noviny. J. Stránský políbil svou ženu na terezínské ulici.

Ze vzpomínek spoluvězňů:
10. ledna 1942
Josef Brunner: "Byli vyvedeni z vězení, celí vyzáblí, neholení, viděli jsme ten smutný průvod. Tu náhle jeden z nich zvolal: "A přece to nevyhrají. Ať žije Československá republika." Šli hrdě. Jen jeden z nich, téměř ještě dítě, plakal." Smutné výročí. In: Věstník židovských náboženských obcí, č. 3/1950, s. 30.

10. ledna 1942
Josef Schwarz (Švehla): "Předposledním odsouzencem byl můj přítel Jirka [Grab] z Prahy. Měl trochu slabé nervy, zařval na esesáky něco, co se jim nelíbilo, a proto jeden z nich dal rozkaz k urychlení exekuce. Jirka jim ale řekl vše, co měl na srdci, a proto byl rychleji věšen než ostatní. Snad byl i popravčí trošku rozrušen, a tak se stalo, že se Jirka utrhl a spadl na zmrzlou zem, kde zůstal, ještě žijící, ležet... Bergl dorazil Jirku kulkou z revolveru. - Večer jsme nad každým lůžkem zemřelého kamaráda rozžali svíčku a s obnaženou hlavou uctili jejich památku." Josef Švehla, Devět ran. Rukopis. Brno 1946. ASPB, č. 721. Též APT[8] sbírka vzpomínek č. 721.

10. ledna 1942
Josef Klaber:Při popravě Jiřího Graba se s ním přetrhl provaz, lékař zjistil, že ještě žije, byl dán rozkaz, aby byl znovu pověšen. Když se mrtvola na šibenici ještě pohybovala, bylo na něho vypáleno 5 ran. Když byl sňat a položen do připravené jámy, pohyboval se ještě. Nato bylo do něho vypáleno 5 ran. Bylo střídeno jednak Berglem a jednak Wostrelem. Záznam jeho výpovědi ze 14. dubna 1947. AMV CR[4] 316-118-4/140.

10. ledna 1942
Ze vzpomínek shromážděných Karlem Loewensteinem: Jeden z devíti, chla-

pec, začal plakat. Jeho kamarádi jej napomínají, aby zemřel statečně. Jeden z esesáků, jenž to slyšel, zavolal si mluvčího: "Tak pojď, ty zbabělý pse!" Oslovený si položil smyčku kolem krku a řekl: "Nejsem tak zbabělý jako ty, škoda, že se toho nedožiju, až budou věšet tebe; protože tebe pověsí." [...] Ke cti českého četnictva: Když SS [19] odtáhly a hroby byly zaházeny, postavilo se GW [Ghetto-Wache [4]] a četníci do pozoru před hrob. Na povel štábního četnického strážmistra vzdalo komando k poctě zbraň." Karel Loewenstein, Aus der Hölle Minsk in das "Paradies" Theresienstadt. Rukopis (fotokopie), s. 50-51. APT [8]

10. ledna 1942
Podle výpovědi tehdejšího terezínského velitele Siegfrieda `Seidl`a před rakouským soudem, který jej po válce odsoudil k smrti, uskutečnily se popravy na základě rozhodnutí velitele bezpečnostní policie u říšského protektora, které mu z jeho příkazu písemně sdělil `Hans Günther`. Při svém výslechu na izraelské policii v Jeruzalémě `Adolf Eichmann` tvrdil, že po těchto popravách dostal protektorátní šéf bezpečnostní policie "přísnou výstrahu od samotného Heydricha" a že už k dalším popravám nedošlo, neboť to přece bylo v rozporu s tím, co `Heydrich` s Terezínem chtěl. Adolf Eichmann, Printed photo-copies of all the statements maid. Police d'Israel 1961, s. 2151-2152.

V únoru 1942 se však popravy přímo v terezínském ghettu ještě opakovaly. Teprve potom se plně uplatnil postup, že k popravě určení vězňové ghetta byli zavražděni buď v terezínské Malé pevnosti nebo po deportaci v některém východním vyhlazovacím táboře.

13. ledna 1942
Deklaraci o potrestání viníků za zločiny spáchané v době války vydali v londýnském Paláci svatého Jakuba představitelé devíti států, jejichž území bylo okupováno německými fašisty. Podepsala ji vláda Československa, Polska, Jugoslávie, Norska, Řecka, Belgie, Holandska, Lucemburska a Francouzský národní výbor.

14. a 19. ledna 1942
Prezidium Zemského úřadu v Praze vyhlásilo pátrání po `Mar. Engelmannové`, `Rudolfu Engelmannovi`, `Emilu Eislerovi` a `Leopoldu Pickovi`, kteří se "vyhnuli židovskému transportu do generálního gouvernementu". Ze spisu je zřejmo, že M. Engelmannová, narozená r. 1886, byla zatčena 27. ledna, její syn, ani ostatní dva hledaní nikoli. SUA [43] MV [31] E 5511, karton 12 057.

15. ledna 1942
Z Terezína odjel transport P do Rigy s 1 000 osobami. Přežilo 16 z nich.

15. ledna 1942
Začátek "přesídlovací akce" z lodžského ghetta, jejímž cílem byly plynové komory v Chelmnu. Do 29. ledna tam bylo deportováno a zaplynováno 10 103 Židů z Lodže.

15. ledna 1942
Monitorovací služba v Úřadu říšského protektora zaznamenala komentář českého vysílání z Londýna, kde bylo citováno prohlášení dánského krále `Christiana`, "že se raději zřekne trůnu, než aby trpěl, že také v jeho zemi byla zavedena ona nelidská opatření proti Židům". SUA[43] URP[44] karton 1168.

15. ledna 1942
V protokolu o zasedání protektorátní vlády bylo zaznamenáno, že v mezidobí od poslední schůze vlády byla hlasováním členů vlády per rollam schválena osnova vládního nařízení o židovských míšencích ve veřejné službě. SUA[43] PMR[35] karton 4160.

16. ledna 1942
Rada starších ohlásila v denním rozkazu č. 27, že v Terezíně už bylo instalováno sto šicích strojů a jiný dílenský inventář, že se v krátké době zvýší stav šicích strojů na tisíc a že se brzo "se souhlasem a z příkazu nadřízených úřadů" rozvine výroba konfekce a prádla ve velkém rozsahu. Také kovozpracující stroje již částečně přišly.

V pokročilejším stadiu příprav byla podle tohoto sdělení i výroba dřeváků, klempířských a tesařských prací výrobního charakteru ve větším rozsahu. "Tato produkce bude vyžadovat, aby byli nasazeni všichni v Terezíně přítomní specialisté a odborní dělníci, navíc také přeškolené a zaučené síly. K uskutečnění se tak přiblíží přání většiny obyvatel tábora po uspořádané produktivní činnosti. Spolupráce všech je žádoucí. Všechna zodpovědná místa jsou přesvědčena, že obyvatelé tábora se k této, pro nás všechny eminentně důležité věci postaví s největší obětavostí."

16. ledna 1942
Okresní úřad v Roudnici hlásil německému oberlandrat[13] u v Kladně: V Terezíně se v současnosti nachází v kasárnách přibližně 7 000 Židů a pro měsíc leden jsou hlášeny ještě další transporty. "Dříve se mezi obyvatelstvem velmi mnoho hovořilo o tom, že se Terezín stane židovským městem, obyvatelstvo se obávalo, že bude z Terezína vysídleno. Tato obava však nyní zmizela, protože se v poslední době objevila pověst, že 9. 1. 1942 byl z Terezína do Polska vypraven transport s 1 000 osobami. Veřejnost je nyní mínění, že v Terezíně se uskuteční jen koncentrace Židů určených k vystěhování."

SUA[43] MV[31] E 1651, karton 11 997.

16. ledna 1942
Ze zápisu schůze výkonného výboru Československého Červeného kříže v Londýně: "V poslední době dostáváme mnoho žádostí o vyhledání míst pobytu, zasílání balíčků a peněz a obstarání víz pro československé státní příslušníky, většinou židovského vyznání, deportované německými úřady do Polska. Proto byla porada na ministerstvu financí, jíž se zúčastnili za min. financí Dr. Czesaný, za min. zahraničí p. Suchan, za min. soc. péče kpt. Hanuš a za Čs. Červený kříž škpt. Ing. Kleinberg a sl. Paulíny. Dr. Czesaný vysvětlil, že po vstupu Ameriky do války je vyloučeno získat víza a že také finančně nebude lze deportovaným pomoci, poněvadž anglická vláda nebude moci povolit vývoz peněz do Německa. Snad tedy bude možno zaslat jen skrze Ženevu balíčky. Na poradě projevili naši zástupci ochotu zprostředkovat zasílání těchto balíčků. Sl. Paulíny informuje, že ve smyslu výsledku této porady jsme informovali všechny, kdož nás o pomoc pro deportované žádali." SUA[43] CsCK-L[16] karton 6.

18. - 26. ledna 1942
Do Terezína přijely z Plzně:

18. ledna transport R s 1 000 vězni,
22. ledna transport S s 1 000 vězni,
26. ledna transport T s 604 vězni.

Osvobození se z těchto transportů dožily 204 osoby.

Příběh plzeňských transportů ve vzpomínkách vězňů:
18.- 26. ledna 1942
Jiří Borský: "Všichni známí vypravovali, jak dojemný soucit jim v Plzni projevovalo obyvatelstvo. To ovšem nevadilo, aby v novinách nebyl otištěn obrázek transportu s nápisem: Kordon četnictva musel chránit Židy před Čechy." APT[8] , sbírka vzpomínek č. 476.[109]

18.- 26. ledna 1942
Hugo Goldscheider: "Jeli jsme v zadrátovaných osobních vagonech. Byl pořádný mráz, ve vlaku netopili. Říkalo se, že to byl nejhorší transport z Plzně do Terezína. Jeli s námi SS[19] ze Sudet, byli úplně ožralí, mlátili lidi napořád. Lidé měli strach, říkalo se, že bude odpraven každý, u koho najdou peníze. Všichni tedy vyhazovali peníze z oken vlaku. SS[19] vzali čtyři mladé lidi k sobě do vagonu a jen tak pro zábavu po nich šlapali. [...]

Když přišli SS[19] do vagonu, všichni se musili postavit do pozoru; všechno se jen třáslo. Malé děti plakaly, bylo to hrozné. Pak přišel do vagonu průvodčí, všichni se automaticky postavili do pozoru zas. Musil nás uklidnit." APT[8] sbírka vzpomínek č. 653.

18.- 26. ledna 1942
Irena Rieselová: "Nejmladší syn přišel do Terezína tak zmrzlý, že ho lékař dal do sudu s vodou, aby okřehl." APT[8] sbírka vzpomínek č. 129.

18.- 26. ledna 1942
Milena Thiebenová: "My jsme byli nejhorší transport, který tam dojel, jeli jsme až do druhého dne dopoledne. Několikrát byla zastávka a SS[19] procházeli vagony a běda, kdo neseděl na svém místě. V našem vagoně byl vedoucím Weizl. Mezi stanicemi zastavili, pořadatele vyndali ven a zkopali je a zmlátili." APT[8] sbírka vzpomínek č. 603.

19. ledna 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 29: "Inspekce. Dne 19. ledna 1942 dopoledne se uskutečnila inspekce ghetta panem SS-Obersturmbannführerem Eichmannem v doprovodu pana SS-Sturmbannführera Stingela, pana velitele tábora SS-Obersturmführera Dr. Seidla, pana táborového inspektora SS - Untersturmführera Bergla. Při inspekci se neobjevil žádný podnět k výtkám.

> Postele.
>
> Pan SS-Obersturmbannführer Eichmann si prohlédl v Sudetských kasárnách pokoje zařízené postelemi a schválil typ dvouposchoďových postelí ve skupině po čtyřech, jak jsou již postaveny v pokojích 68, 69, 70a, 70b a 70c. K urychlení výroby postelí bude podle pokynu co nejrychleji zahájena práce na dvě směny.
>
> Poštovní styk.
>
> Na prosbu židovského staršího dovolil pan SS-Obersturmbannführer Eichmann předání spisu, jímž se prosí o uvolnění zákazu pošty. Velitel tábora sdělí Radě starších rozhodnutí, kdy a v jakém rozsahu nastane uvolnění zákazu pošty."

Adolf Eichmann tehdy provedl v Terezíně inspekci, zda je toto město opravdu vhodné pro poslání, které mu příštího dne mělo být ve Wannsee oficiálně přisouzeno.

Ve svém deníku Goebbels zaznamenal obsah svých rozhovorů s Hitlerem, mimo jiné: "Také židovská politika přichází opět k debatě. Zde vůdce zastává

neomezeně starý tvrdý a správný postoj." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II , Bd. 3, s. 155.[80]

20. ledna 1942
V Berlíně Am Grossen Wannsee se sešla konference, na kterou `Reinhard Heydrich` svolal vedoucí představitele nejvyšších říšských úřadů, zejména státních sekretářů říšských ministerstev, aby s nimi projednal koordinovaný postup při "konečném řešení židovské otázky" v Evropě. O průběhu konference byl Eichmannem pořízen protokol, který ovšem není úplným záznamem toho, co bylo tehdy ve Wannsee řečeno. Podle Eichmanna nejprve on sám převedl "hovorovou" verzi do řeči oficiálních [krycích] termínů, potom text třikrát nebo čtyřikrát upravoval Heydrich, posléze jej dostal znovu `Eichmann` prostřednictvím svého přímého nadřízeného, šéfa Gestapa Heinricha `Müller`a, a "my jsme na něm pracovali, až nabyl svou konečnou formu". Z třiceti exemplářů se dochoval jediný - ve spisech německého ministerstva zahraničí.

Na konferenci ve Wannsee Heydrich podal zprávu o tom, že se v době od ledna 1933 do 31. října 1941 vystěhovalo z Německa na 360 tisíc Židů, z Rakouska po 15. březnu 1938 celkem na 147 tisíc a z Protektorátu Čechy a Morava na 30 tisíc. Sdělil, že `Heinrich Himmler` další židovské vystěhovalectví zakázal s ohledem na jeho nebezpečí v době války a s ohledem na možnosti Východu. Namísto vystěhovalectví nyní nastoupila - po schválení Hitlerem - evakuace Židů na Východ. K tomu dodal: "Tyto akce třeba však považovat pouze za náhradní možnosti, přesto se tam budou už získávat ony praktické zkušenosti, které s ohledem na nadcházející konečné řešení židovské otázky jsou důležitého významu." "Konečné řešení" mělo postihnout více než 11 milionů evropských Židů. Konferenci byl předložen jejich přehled podle zemí, které byly rozděleny do dvou skupin. Ve skupině A bylo uvedeno Německo a ostatní země pod přímou německou okupací, mezi nimi Protektorát Čechy a Morava se 74 200 budoucími obětmi "konečného řešení". Ve skupině B byly uvedeny jak satelitní země (např. Slovensko s 88 000 Židy, Chorvatsko se 40 000 Židy), tak země teprve dobývané, zejména Sovětský svaz až po Ural se svými 5 000 000 Židy, Ukrajina s 2 994 000 Židy, ale také státy jako Velká Británie s 330 000 Židy, Irsko, Švédsko, Švýcarsko, Španělsko, dokonce i evropská část Turecka. Heydrich přitom zdůraznil, že počet osob, určených ke "konečnému řešení židovské otázky" bude ve skutečnosti vyšší, protože v různých státech statistika nezachycuje všechny Židy podle rasových kritérií, ale jen "Glaubensjuden", Židy hlásící se k židovskému náboženství.

Podle protokolu Heydrich řekl: "V proudu konečného řešení mají být

nyní pod přiměřeným vedením Židé vhodným způsobem pracovně nasazeni na Východě. Ve velkých pracovních kolonách, rozděleni podle pohlaví, budou práceschopní Židé, stavějíce silnice, vedeni do těchto území, přičemž nepochybně většina odpadne přirozeným úbytkem.

S eventuálním konečným zbytkem, protože jde o nepochybně nejodolnější část, bude se muset naložit odpovídajícím způsobem, poněvadž by se jako přirozený výběr, bude-li ponechán, mohl stát zárodkem nové židovského výstavby. (Viz zkušenost dějin.)"

Ve Wannsee bylo poprvé s takovou otevřeností - aspoň pokud doloženo - Heydrichem vysloveno, co s těmi práceschopnými Židy, které se nepodaří zlikvidovat jejich pracovním nasazením, kteří nepodlehnou systému "Vernichtung durch Arbeit".

Vyslýchající důstojník izraelské policie `Avner Less` se otázal Adolfa `Eichmann`a, co znamenala slova protokolu, že s těmito lidmi má být "odpovídajícím způsobem" naloženo. Eichmann odpověděl: "To je...to je...tahle věc pochází od `Himmler`a. Přirozený výběr - to je...to je jeho ... jeho koníček." Less žádal přímou odpověď: "Ano, co to ale znamená zde?" Eichmann pak přiznal smysl slov až příliš zřejmý: "Zabíjet, zabíjet! Dozajista!"

V protokolu je zaznamenán pouze osud připravovaný evakuovaným práceschopným Židům, ani slovo není o údělu připraveném evakuovaným Židům, kteří nebyli práceschopní, děti, staří, nemocní a neschopní práce z jiných důvodů. Mlčení je však výmluvnější slov.

Před jeruzalémským soudem odpověděl Eichmann na otázku, co se skrývá za slovy protokolu, že se na konferenci projednávaly "verschiedene Arten der Lösungsmöglichkeiten", různé způsoby možných řešení:

"Projednávali různé metody zabíjení."

> Soudce se otázal:
> "Různé metody zabíjení?"
> `Eichmann` to potvrdil:
> "Ano, Vaše ctihodnosti."

A při dalším výslechu vypovídal: "...tito pánové stáli spolu nebo seděli a diskutovali téma zcela neomaleně, zcela odlišně od řečí, jakou jsem později použil v zápise. V rozpravě o tom vůbec nezakrývali slova...mluvili o metodách zabíjení, o likvidaci, o vyhlazení."

Ve Wannsee byl Terezín pevně začleněn do strategie "konečného řešení" v evropském měřítku. Vedle svých dosavadních funkcí ve vztahu k protektorátnímu židovskému obyvatelstvu dostal ještě další v jiné souvislosti.

V protokolu se píše: "V průběhu praktického provedení konečného řešení bude Evropa pročesána od západu k východu. Říšské území včetně Pro-

tektorátu Čechy a Morava bude mít přednost, už z důvodů bytové otázky a jiných sociálněpolitických nezbytností.

Evakuovaní Židé budou nejprve postupně dopraveni do tak zvaných průchozích ghett, aby odtud byli transportováni dále na Východ."

Důležitý předpoklad pro provedení evakuace vůbec, dovozoval dále Heydrich, bylo přesné stanovení okruhu osob přicházejících v úvahu.

"Jest zamýšleno, Židy ve stáří nad 65 let neevakuovat, ale přemístit je do ghetta pro staré - počítá se s Terezínem. Vedle těchto věkových tříd - z přibližně 280 000 Židů nacházejících se 31. 10. 1941 ve Staré říši [Německu] a ve Východní marce [Rakousku] je přibližně 30 % starších 65 let - budou přijati do židovských starobních ghett také Židé těžcí váleční poškozenci a Židé s válečnými vyznamenáními (EK 1). Tímto účelným řešením budou rázem vyloučeny četné intervence." Kurt Pätzold, Erika Schwarz, Tagesordnung: Judenmord, Die Wannsee-Konferenz am 20. Januar 1942, Eine Dokumentation zur Organisation der "Endlösung", Berlin 1992, dok. 24, s. 103-112.[116]

20. ledna 1942
Výňatky z protokolu konference ve Wannsee, týkající se Protektorátu a Terezína: Deutsche Politik im "Protektorat Böhmen und Mähren" unter Reinhard Heydrich 1941-1942. Hrsg [6] Miroslav Kárný, Jaroslava Milotová, Margita Kárná, Berlin 1997, dok . 72, s. 216-217. Tam též výpověď Eichmanna před jeruzalémským soudem o konferenci ve Wannsee. Podrobnější výklad viz: Miroslav Kárný, Konference ve Wannsee a její místo v historii "konečného řešení". In: Ročenka obecných dějin, sv. 1, Historický ústav, Praha 1991, s. 247-286.[105]

20. ledna 1942
Podle denního rozkazu Rady starších č. 30 táborový velitel povolil, aby přestárlé, nemocné a sešlé osoby, práce zcela neschopné, byly umístěny společně, event. po párech, ve Vrchlabských kasárnách. Tato možnost se nevztahovala na jejich děti.

22. ledna 1942
K osvětlení současného vztahu Čechů k židovstvu zařadil oberlandrat [13] v Moravské Ostravě do své politické situační zprávy pro Heydricha "smutné zjištění", že musel dát uzavřít židovské hostince povolené pro potřeby místních Židů. Kontroly totiž zjistily, že většina návštěvníků jsou čeští horníci. Viníci byli jako "přátelé Židů" potrestáni. Institut für Zeitgeschichte, München, Fa 260/3, s. 851.

22. ledna 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 32 zdůraznil, že Ghetto-Wache [4] , stráž ghetta, je jako orgán Rady starších zavázána postarat se o pořádek, klid

a bezpečnost a že všechna její nařízení musí obyvatelé ghetta bezpodmínečně uposlechnout. Neuposlechnutí bylo prohlášeno za trestné.

23. ledna 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 33: Velitel tábora SS-Obersturmführer Dr. `Seidl` sdělil, že žádosti o uvolnění zákazu pošty bylo v zásadě vyhověno. Obyvatelé ghetta budou smět jednou měsíčně odesílat dopisy a dopisnice a také přijímat poštu. Bližší směrnice budou oznámeny, do té doby platí všechny předpisy o zákazu pošty.

25. ledna 1942
Britský Daily Telegraph uveřejnil zprávu o tisících polských Židech zabitých plynem ve speciálně upravených vozech. Adrew Sharf, The British Press and the Holocaust. In: Yad Vashem Studies, sv. V (1963), s. 186.[117]

25. ledna 1942
Říšský vůdce SS `Heinrich Himmler` poslal telegram inspektorovi koncentračních táborů Richardu Glücksovi, že v nejbližší době nelze očekávat ruské zajatce a že tedy do táborů pošle velký počet Židů a Židovek. Glücks měl tábory připravit na to, aby v příštích čtyřech týdnech mohly přijmout 100 000 Židů a 50 000 Židovek. "Velké hospodářské úkoly a zakázky připadnou koncentračním táborům v nejbližších týdnech." Norimberský dokument NO-500.

25. ledna 1942
`Heydrich` poslal `K.H. Frank`ovi fotokopii pověření, které mu 31. července 1941 vystavil říšský maršál Velkoněmecké říše, pověřenec pro čtyřletý plán a předseda ministerské rady pro obranu říše `Hermann Göring`, aby vykonal všechny žádoucí přípravy v organizačním, věcném a materiálním ohledu pro celkové řešení židovské otázky v oblasti německého vlivu v Evropě. Frank měl toto Heydrichovo pověření vzít na vědomí a respektovat je. Heydrich ještě zdůraznil, že přípravné práce jsou zahájeny. Opis. SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 387.

27. ledna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Doslechl jsem se, že se už sepisují seznamy křesťanů, kteří opustí Terezín." Na mysli měl civilní terezínské obyvatelstvo, které se muselo vystěhovat. [114]

28. ledna 1942
Do Terezína přijel transport U z Brna. Z 1 000 vězňů se osvobození dožilo 91.

29. ledna 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 38: "Ústřední prádelna byla dne 27. ledna

1942 převzata hospodářským oddělením. Jde o jedno z nejmodernějších zařízení, které se nachází na území Protektorátu Čechy a Morava. Prádelna bude s veškerou pravděpodobností dána již v nejbližších dnech do provozu. [...] Včera byly našemu hospodářství přičleněny 2 páry silných tažných koní. Mohou nahradit část zaměstnaných pracovních sil."

29. ledna 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Přestěhovali jsme se do Hamburských kasáren. Jeden z chlapců přinesl harmoniku a hrál, ale pak přišel ghettowachmann a řekl: "Musíte ihned přestat, někdo to udal." [110]

30. ledna 1942
Do Terezína přijel transport V z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 94 osob.

30. ledna 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 39: Od 1. února 1942 se zavádějí nové menážní karty. Sestávají z odpovídajícího počtu odstřižků, které budou odděleny při vydání jídla. Tyto menážní karty se nesmí ani skládat ani jinak poškozovat, zejména se nesmí samostatně oddělovat odstřižky. Při vyzvednutí menáže se musí předložit vždy celá karta. Na oddělené odstřižky nebude vydáno žádné jídlo. Těhotné ženy byly opět vyzvány, aby se ve vlastním zájmu hlásily u ženského lékaře.

30. ledna 1942
`Hitler` se znovu veřejně odvolal na své "proroctví": "Dne 1. září 1939 jsem to již vyslovil - a já se bráním ukvapeným proroctvím -, že tato válka neskončí, jak si představovali Židé, totiž že budou vyhlazeny evropsko-árijské národy, ale že výsledkem této války bude zničení židovstva." Hitler datoval své "proroctví" falešně na první den války, ve skutečnosti je pronesl 30. ledna 1939. Völkischer Beobachter 1. února 1942. IMT [27] sv. XXXI, s. 65-66.

31. ledna 1942
Eichmannův spěšný dopis informoval všechny úřadovny a řídící úřadovny Gestapa: "V poslední době v jednotlivých oblastech provedená evakuace Židů na východ představuje začátek konečného řešení židovské otázky ve Staré říši [Německu], Východní marce [Rakousku] a v Protektorátu Čechy a Morava. [...] V současnosti se zpracovávají nové přijímací možnosti s cílem, odsunout další kontingenty Židů ze Staré říše, Východní marky a Protektorátu Čechy a Morava." Za tím účelem je třeba přesně zjistit "Židy ještě sídlící na říšském území", psal `Eichmann` a žádal do 9. února přehled o počtech Židů, kteří mají být ještě evakuováni, při čemž podrobně uvedl, které kate-

gorie Židů zatím pro evakuaci nepřipadají v úvahu. H.G.Adler, Der verwaltete Mensch, s. 188-189.[16] Biuletyn BGKBZHP[14] sv. XIII (1960), s. 30F-34F.

31. ledna 1942
Protektorátní ministerstvo pro hospodářství a práci vydalo zákaz prodeje čepic Židům.

Leden 1942
Velitel slovenské rychlé divize generál `Jozef Turanec` informoval prezidenta `Jozefa Tisu` a jiné slovenské vládní činitele, že židovské obyvatelstvo je na okupovaném sovětském území hromadně vražděno německými vojenskými a policejními jednotkami. ŠÚA SR, NS, dr. Josef Tiso, Tnĺud. 6/46, výpověď generála J. Turance. Cit. Ivan Kamenec, Po stopách tragédie, Bratislava 1991, s. 161.[118]

1. února 1942
V Terezíně žilo 9 903 vězňů, z toho 5 027 mužů, 4 863 žen a 13 dětí mladších dvou let.

Z denního rozkazu Rady starších č. 40: "Židovský starší `Edelstein` byl přípisem pana velitele tábora upozorněn, že obyvatelé tábora žebrají u civilního obyvatelstva o cigarety, případně si je kupují za cenu až 10 K za jednu. Znovu se upozorňuje na to, že kouření je obyvatelům tábora zakázáno a že držení předmětů, které je povinnost odevzdat, bude potrestáno."

V denním rozkaze byla uveřejněna jména tří vězňů, kteří zemřeli předcházejícího dne, a bylo oznámeno, že jména zemřelých budou takto uveřejňována pravidelně.

2. února 1942
Četnická stanice v Písku zatkla lesního dělníka `Morice Künstlingera`, protože neměl připevněnu židovskou hvězdu, a uvěznila ho ve věznici okresního soudu, aby byl k dispozici klatovskému Gestapu. SUA[43] MV[31] E 1651, ZČV, karton 11 991.

3. února 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 42 oznámil, že každý obyvatel tábora, který se nachází v ghettu déle než šest týdnů, má právo na příděl jednoho kusu mýdla. Od příštího dne byla nařízena drastická omezení v přídělu uhlí a dřeva, dosud vydávaných denně. Každý třetí den nebude žádný příděl. Výjimku budou mít kuchyně, nemocniční místnosti, domovy mládeže a ubikace s betonovou nebo kamennou podlahou.

4. února 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 43 oznámil částečné uvolnění zákazu pošty.

Vězeň směl psát jednou za měsíc, tiskacími písmeny a pouze německy, odesílaná pošta směla být určena jen jedné osobě. K obsahu denní rozkaz uvedl: "Je zakázáno psát a doručovat dopisy a dopisnice

a) politického obsahu,

b) jejichž obsah je s to snížit vážnost Německé říše nebo jeho představitelů,

c) obsahující nepravdivé zprávy nebo zkreslené líčení táborových poměrů."

Pošta se odevzdávala otevřená, kontrolovala ji komandatura SS[19] a Židovská náboženská obec ji frankovala a odesílala. Balíčky do Terezína nebyly ještě povoleny.

O čtyři dny později - v denním rozkazu č. 46 - se sdělovalo, že podle Eichmannova nařízení dopisnice nesměla obsahovat více než 30 slov. Současně se upozorňovalo, že veškeré dopisy do ghetta musí jít prostřednictvím Židovské náboženské obce v Praze. Poštovní zásilky, které se podají nikoli jejím prostřednictvím, ale přímo na poště, nebudou v ghettě doručeny. Docházející pošta musí být v německé řeči. V odcházející poště nesmí být uveden počet obyvatel ghetta.

Je zakázáno zmiňovat se o balíčkách.

6. února 1942
Policejní ředitelství v Hradci Králové hlásilo veliteli německé pořádkové policie: "V královohradeckých kinech byly předvedeny dva zajímavé české filmy. Film "Jan Cimbura" líčí mimo jiné zápas české vesnice proti židovskému vykořisťování [...]. Scény filmu Cimbura, které líčí útok selských žen na židovskou krčmu, byly provázeny hlasitým souhlasem v hledišti." SUA[43] MV[31] karton 11 994.

6. února 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 45 omezil zákaz vycházení, vyhlášený 21. prosince 1941 na dobu po 19. hodině. Současně naléhavě upozornil, že pořádání kamarádských večerů, přednášek a jiných podniků i v malém rámci musí být předem povoleno. O povolení bylo třeba žádat sekretariát Rady starších.

7. února 1942
Goebbelsovo ministerstvo propagandy vydalo závazný pokyn, že německý tisk a rozhlas nesmí referovat o židovské otázce v okupovaných východních oblastech. Nesměly být přetiskovány ani úřední zprávy německých novin vycházejících v těchto územích. Tuto vydanou "Tagesparole" zaznamenal berlínský zpravodaj Frankfurter Zeitung Fritz Sänger. BAK[13] Sammlung Sänger, ZSg 102/36, s. 123.

7. února 1942
Podle záznamu vrchního sekčního rady dr. Paláta na ministerstvu vnitra mu předcházejícího dne vedoucí řídící úřadovny kriminální policie v Praze SS-Obersturmbannführer Sowa přednesl stížnost: Podle hlášení orgánů německé kriminální policie orgány protektorátní policie "nejen nevěnují pozornost Židům pracujícím na odklízení sněhu, ale se s nimi také baví. Také kolemjdoucí soukromé osoby se s pracujícími Židy baví a vyjadřují jim své sympatie." Podle přání Sowy vydalo ministerstvo vnitra oběžník o dozoru nad pracujícími Židy, který ukládá policejním orgánům dbáti toho, "aby Židé svoji práci řádně vykonávali a aby byl zamezen jakýkoli styk jejich s ostatním obyvatelstvem. Jinak budiž přísně zakročeno." SUA[43] MV[31] karton 12 123.

8. února 1942
Do Terezína přijel transport W s 1 000 vězňů z Prahy. Osvobození se dožilo 84.

9. února 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Vrátili mi dopis mé milé. Musím napsat dopis, ve kterém bude jen 30 slov. Je nemožné si představit, jaká jsou to muka psát a počítat každé slovo. Nemohu napsat, co cítím, když stále musím počítat s délkou dopisu." [114]

10. února 1942
Referent pro židovské záležitosti v říšském ministerstvu zahraničí Franz Rademacher informoval v rámci ministerstva, že už Madagaskar není pro "konečné řešení židovské otázky" potřebný . Podle plánu, který Rademacher předložil v srpnu 1940, měl být ostrov Madagaskar budoucí mírovou smlouvou s Francií předán Německu s tím, že tam bude vysídleno na čtyři miliony evropských Židů. Nyní Rademacher sděloval: "Válka proti Sovětskému svazu mezitím umožnila, dát k dispozici pro konečné řešení jiná teritoria. Vůdce podle toho rozhodl, že Židé mají být odsunuti nikoli na Madagaskar, ale na východ. S Madagaskarem se tedy už nepotřebuje počítat pro konečné řešení." Hans-Jürgen Döscher, Das Auswärtige Amt im Dritten Reich. Diplomatie im Schatten der "Endlösung". Berlin 1987, s. 226.[76]

10. února 1942
K dennímu rozkazu Rady starších č. 48 byl přiložen "Zvláštní táborový řád", který vydal táborový velitel Seidl s tím, že má být vyvěšen v každém ubytovacím prostoru.

11. února 1942
Z deníku Evy Roubíčkové: "Jsem zvědavá, zda naše dopisy do Prahy do-

jdou. Bůh ví, jak dlouho půjdou. Přílišný optimismus prvních dnů značně opadl, nikdo již nepočítá, že na jaře pojedem domů. Bude to zajímavé, až si jednou na to vše vzpomeneme. Ráno v šest hodin každý den budíček, pak fronta na uhlí, fronta na jídlo, boj o každý centimetr. Každá osoba smí mít pro sebe sedmdesát centimetrů, boj o matrace, každý večer hrozná zima."

11. února 1942
V denním rozkazu Rady starších č. 49 je obsaženo toto varování: "Každé přímé či nepřímé odeslání písemností z ghetta mimo poštu ghetta představuje jednání, které se trestá smrtí, ale která také navíc by mělo za následek úplný zákaz pošty." Nejcitelnějšími tresty se v rozkazu hrozí také těm, kteří by okrádali své kamarády v ghettu.

11.-12. února 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Včera jsme sepsali jména členů hnutí [Hechalucu], kdyby snad byla možnost chránit je před přesuny do Polska." "Jedna žena jela do Rigy, protože myslela, že její manžel, který byl v Nisku, odjel do Rigy. Nyní přijel její manžel sem. Vrátil se z Polska a dobrovolně se nechal zapsat sem, protože v Praze slyšel, že jeho žena je zde v Terezíně. Je to symbol našeho osudu." [114]

12. února 1942
Z Prahy přijel do Terezína transport X s 1 000 vězňů, z nichž se osvobození dožilo 88.

13. února 1942
`Heydrich` dopisem předsedovi vlády udělil souhlas s návrhem vládního nařízení, kterým se vydávají některé další předpisy o Židech a židovských míšencích. Vláda tuto osnovu schválila už 24. října 1940! Souhlas se ovšem vztahoval "na změněné znění" k dopisu přiložené. Viz záznam 7. března 1942. SUA[43] URP[44] I-3b-5880, karton 390.

13. února 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Velikým problémem jsou i elektrické vařiče. Stále je krátké spojení a budou asi zakázány. To by bylo zlé, poněvadž bychom neměli, kde ohřívat jídlo." [110]

13. února 1942
V Terezíně denní rozkaz Rady starších č. 51 oznámil, že toho dne se Erice a Ludvíku Winklerovým narodil syn. `Egon Redlich` zapsal do deníku: "Dnes se narodilo v Terezíně první dítě. Jmenuje se Tomáš." Dodatek z příštího dne: "Říká se mu všeobecně AK I." `Tomáš Martin Winkler` byl 18. května 1944 deportován se svými rodiči do Osvětimi, kde byli všichni zavražděni. [114]

15. února 1942
K dennímu rozkazu Rady starších č. 52 bylo připojeno varování před pokusy o útěk: V zájmu každého jednotlivce i společenství se poukazuje na to, že obyvatelé ghetta, kteří by se snad dali svést k pokusům o útěk, musí počítat s nejpřísnějšími státněpolicejními opatřeními. Také jejich příslušníci v Terezíně i mimo něj musí očekávat těžké postihy.

16. února 1942
Nařízením říšského protektora o umístění Židů v uzavřených osadách byla rozpuštěna městská obec Terezín. Do pozemkových knih a zemských desek zaznamenané pozemky katastrální oblasti Terezína byly na základě tohoto nařízení vyvlastněny a po dni 31. května 1942 přešly do vlastnictví Vystěhovaleckého fondu - s výjimkou nemovitostí Německé říše, zařízení železnic a telegrafů, pozemků a budov uznaných náboženských společností, sloužících bezprostředně k vykonávání náboženských úkonů. Odškodné se platilo z prostředků Vystěhovaleckého fondu. Civilní obyvatelstvo se muselo vystěhovat. Velitel bezpečnostní policie u říšského protektora měl učinit správní cestou příslušná opatření pro vybudování židovské osady. "Může přitom vydati nařízení odlišná od práva Protektorátu Čechy a Morava." Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 7, 28. února 1942, s. 38-40.[38] Český text: Československo a norimberský proces, Praha 1946, s. 142-145.[33]

16. února 1942
Protektorátní ministerstvo vnitra vydalo oběžník zakazující Židům používat živnostensky provozované prádelny. SUA 43 MV 31 karton 12 043.

16. února 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 55: "Návštěvy dětí u rodičů budou organizovány vždy v neděli. Návštěvní doba je dvě hodiny. Nenastoupí-li děti k odchodu přesně, budou z návštěv vyloučeny."

17. února 1942
Z deníku `Egona Redlicha` je zřejmo, že `Adolf Eichmann` navštívil Terezín. Deníkový záznam zněl: "Iš alon [doslova - muž dub, tedy Eichmann] přišel a očekáváme důležitá rozhodnutí. Jsem zvědav, co bude s křesťany [tj. s civilním terezínským obyvatelstvem]. Opustí Terezín." [114]

18. února 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: Ode dneška nesmí být již topeno. Hrozná zima. [110]

18. února 1942
Drážďanská banka si vyžádala 17. února od pražské Eskomptní banky in-

formaci o kontu Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze a o dalších kontech "souvisejících s říšským vedením SS[19] ". Norimberský dokument NID-12 319.

19. února 1942
V Berlíně informoval `Adolf Eichmann` vedoucí židovské činitele z Berlína, Vídně a Prahy, že Židé mladší 65 let budou dopraveni na Východ, Židé starší 65 let stejně jako těžcí váleční poškozenci a vyznamenaní budou evakuováni do Terezína ke stálému pobytu. Terezín bude zcela vyklizen od bydlících tam Čechů, takže celé městské území bude sloužit jako židovské sídliště. Správu má autonomně uskutečňovat židovská Rada starších. V Terezíně zůstane určitý počet mladších lidí, aby se starali o staré a vykonávali práce potřebné pro život města. H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, s. 11.[119]

20. února 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 57 obsahuje novou výstrahu. Táborový velitel `Seidl` přistihl při kouření jednoho vězně v Ústeckých kasárnách. V budoucnu - varoval - musí počítat s nejostřejšími opatřeními nejen kuřák, ale také všichni při kouření přítomní.

Komandatura nařídila vybudovat starobinec ve Vrchlabských kasárnách a v Kavalieru 8 pro všechny práceneschopné vězně.

20. února 1942
Výkonný výbor Československého Červeného kříže v Londýně na své schůzi konstatoval: "Snažili jsme se skrze ženevské ústředí Červených křížů získati možnost zasílati balíčky s potravinami a šatstvem také čs. příslušníkům evakuovaným německými úřady do Polska. Tato naše snaha neměla však úspěchu, poněvadž Polsko je dnes považováno za součást Německé říše a proto pracuje tam jen Německý Červený kříž. Poněvadž není záruka, že darované předměty by byly doručeny skutečně adresátům, nepovolují spojenecké úřady podle britských předpisů o obchodování s nepřítelem žádné zásilky do Polska." SUA[43] CsCK-L[16] karton 6.

20. února 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Přešel průvod žen. Dvě křesťanské děti sáňkovaly [tj. děti z rodin civilního obyvatelstva]. Jedna Židovka řekla, když spatřila ty děti na sáňkách: "Jim se daří lépe než našim dětem." Měla pravdu. A cítil jsem tu výtku, přestože nejsem vinen." [114]

21. února 1942
Stráž ghetta (Ghetto-Wache[4]) byla vzata Radou starších slavnostně do přísahy.

Při této příležitosti bylo 27 čekatelů jmenováno členy stráže ghetta, ohlásil denní rozkaz č. 58.

21. února 1942
Ministr vnitra `Richard Bienert` poslal protektorátnímu prezidentu Emilu Háchovi informaci o plánech na vyklizení Terezína. Podle nynějšího stavu je tam pouze 3 400 obyvatel české národnosti a 350 obyvatel německé národnosti. Jejich vystěhování se má dokončit do 1. září 1942. Dokumenty z historie [19] československé politiky 1939-1943, sv. 2, Praha 1966, dok. 481, s. 667-668.[22]

21. února 1942
Brněnský vrchní zemský rada (oberlandrat [13]) se obrátil na říšského protektora dopisem, v němž uvádí, že říšský místodržitel ve Vídni a vládní prezident v Münsteru považují při výkladu 11. nařízení k zákonu o říšském občanství Protektorát za cizinu. Oberlandrát považoval tento výklad za falešný a žádal o vyjasnění u říšského ministra vnitra. Protože pobyt Žida v cizině byl důvodem pro propadnutí jeho majetku Německé říši, byl skutečně Protektorát Čechy a Morava - tedy i Terezín - považován za cizinu, ačkoli současně také za říšské území. SUA [43] URP [44] I-3b-5803, karton 388.

21. února 1942
Komando vybraných 100 terezínských vězňů ve stáří 20-35 let nastoupilo práci v uhelném dole na Kladně. Denní rozkaz Rady starších, který to oznámil, zdůraznil, že skupina nadále zůstává ve stavu a evidenci ghetta. Miroslav Kárný, Terezínské pracovní komando v kladenských dolech. In: Historie a současnost, Kamenouhelné doly, koncern Kladno, sv. 8/1988, s. 304-318.[120]

22. února 1942
Do Terezína přijel transport Y z Kladna s 800 vězni. Přežilo 55.

23. února 1942
Denní rozkaz č. 59 oznámil rozhodnutí Rady starších, že v každých kasárnách pro každou kuchyni zvlášť bude zřízena tříčlenná stravovací komise (Menagekommission), jmenovaná starším budovy podle návrhu starších pokojů. Komise měly kontrolovat správné využití přidělených potravin, čistotu v kuchyních, spravedlivé rozdělování jídla a také přijímat přání a stížnosti osazenstva. Z předsedů těchto stravovacích komisí se vytvořila ústřední stravovací komise u hospodářského oddělení, jehož vedoucí ji měl svolávat nejméně jednou týdně. Těchto schůzí se měli zúčastnit také starší budov a zástupce vedení nebo ústředního sekretariátu.

24. února 1942
`Hitler` ve své proklamaci k výročí založení nacionálněsocialistické německé

dělnické strany (NSDAP[9]) opět připomněl: "Své naplnění nalezne mé proroctví, že touto válkou nebude zničeno árijské lidstvo, ale Žid bude vyhlazen. Ať boj přinese s sebou cokoli nebo byť by trval sebe déle, toto bude jeho konečný výsledek." IMT[27] sv. XII, s. 544.

25. února 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 61 sdělil, že městská správa elektráren není s to krýt zvýšenou potřebu. Proto bylo nařízeno odebrat všechny zásuvky ve všech místnostech a zaplombovat objímky ve všech svítidlech. Starší budov a šéflékaři mohli o elektrické vařiče pro ambulatoria a dětské přídavkové kuchyně požádat u technického oddělení.

26. února 1942
V Terezíně bylo popraveno dalších sedm vězňů:

Rudolf Fantl
Hanuš Federer
Pavel Freund
Karel Klein
Pavel Morgenstern
František Preisler
Jindřich Winternitz

Z terezínských deníků a vzpomínek:

Egon Redlich:Vraždění. Sedm mladých lidí zahynulo. Hrdinové... Jeden se provinil tím, že koupil u cukráře cukroví. Požehnejte mou matku, zvolal jeden z nich podle doslechu.

Eva Roubíčková o důvodech poprav: Zčásti pro pašování dopisů, někteří, kteří se vzepřeli, když je Seidl tloukl. Opět všude hrozná nálada."

Rudolf Iltis: "Na smrt šli klidně, pevným krokem, se vzdorně vztyčenou hlavou. Tu začal jeden z nich, František Preisler, zpívat: Až nás půjdou miliony, všichni proti větru, a ostatní odsouzenci se připojili a zpívali spolu."

Gerta Schlosserová: "Po popravě jsme ve všech oknech v Hamburských kasárnách rozsvítily svíčky na znamení smutku." Smutné výročí. Věstník židovských náboženských obcí, XII, č. 3, s. 30. APT[8] Sbírka vzpomínek č. 581.

26. února 1942
Do Terezína přijel z Kladna transport Z s 823 vězni. Osvobození se dožilo 67.

26. února 1942
Protokol konference ve Wannsee byl rozeslán jejím účastníkům a dalším činitelům. Z třiceti exemplářů se v archivech dochoval jen jediný - mezi

spisy Zahraničního úřadu.

27. února 1942
Ze zprávy Reinharda Heydricha o činnosti pohotovostních skupin (Einsatzgruppen[3]) bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu na okupovaných územích:

"Usiluje se co možná úplně vyčistit Ostland[12] od Židů. Střílení se provádí všude tak, aby to veřejnost sotva zpozorovala. Mezi obyvatelstvem a i u zbývajících Židů samých je zhusta rozšířeno přesvědčení, že Židé byli jen přesídleni. Estonsko je už bez Židů. V Lotyšsku byl počet zbývajících 29 500 Židů v Rize snížen na 2 500." IMT[27] sv. XXXI, dok. 3876-PS, s. 290-291.

"Ostland[12] " byl německými okupačními úřady zavedený termín pro území pobaltských republik a pro podstatnou část Běloruska, tedy území, kam z Terezína směřovalo deset transportů. Z 10 000 do "Ostland[12] u" deportovaných terezínských vězňů se osvobození dožilo pouze 131.

28. února 1942
V Terezíně bylo 17 nemocničních světnic s 314 postelemi a infekční oddělení se 120 postelemi. O ně a o 14 ambulatorií se staralo 91 lékařů.

28. února 1942
Ústředí tiskové dozorčí služby informovalo, že k tomuto dni vstupuje v platnost nařízení říšského protektora o přesídlení Židů do uzavřených sídlišť. Protektorátní noviny mu měly věnovat pozornost již ve svém nedělním vydání. Zakázáno však bylo uvádět, že "Židé budou přesídleni do Terezína". SUA[43] PMR[35] S, 820/17, karton 281.

Únor 1942
Podle zprávy o činnosti Rady starších za únor 1942 byla celková plocha 43 154,25 m^2, která byla ghettu dána k dispozici v sedmi kasárnách, rozdělena podle účelu takto:

Tabulka 3.12: Rozdělení obytné plochy

obytná plocha	25 052	58 %
pro zdravotnictví	2 318,85	6 %
pro dílny.	879,1	2 %
umývárny, záchody	2 507	6 %
kuchyně	923	2 %
sklady a nevyužité	7 633,45	17 %
kanceláře	3 840,85	9 %

V té době bylo v Terezíně vězněno 13 464 osob, na jednoho připadalo tedy 1,86 čtverečního metru.

V únoru bylo z nádraží Bohušovice dopraveno 12 780 zavazadel do terezínských kasáren, které sloužily jako "Sleuse" (doslova: propust), tj. do kasáren, kam byly přijíždějící transporty nejprve umístěny, kde byly kontrolovány, zda nepřivážejí zakázané předměty, a odkud pak byli pak vězňové rozmisťováni na přikázané ubikace.

Ve "šlojsce" byly také zhromážďovány transporty z Terezína odcházející. Uvedené statistiky byly zveřejněny 6. března v denním rozkazu Rady starších č. 68.

Konec února 1942
Výstavba vyhlazovacího tábora Belžec s třemi plynovými komorami byla dokončena. Stovka vězňů, která na výstavbě pracovala od listopadu 1941, byla zavražděna. První transporty po železnici přijely 15. nebo 16. března 1942. Do 30. června 1943, kdy tábor byl zrušen, zahynulo v jeho plynových komorách na 600 000 vězňů. Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945. Warszawa 1979, s. 93-94.[108]

Počátkem března 1942
Nová vlna židovských deportací z Německa a Protektorátu, organizovaná Hlavním úřadem říšské bezpečnosti v rámci Akce Izbica-Lublin, směřovala na okupované polské území, do Generálního gouvernementu.

1. března 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 63: Ve Vrchlabských kasárnách byly zřízeny nemocnice a chorobinec.

3. března 1942
České rozhlasové vysílání z Londýna komentovalo zprávu zveřejněnou německou tiskovou agenturou Transozean, že všichni protektorátní Židé budou soustředěni v Terezíně. Monitorovací služba v Úřadu říšského protektora zaznamenala obsah vysílání takto: "V tomto městě má být koncentrováno 90 000 Židů, ale je tam místo pouze pro 70 000 lidí. Němci tvrdí, že se to děje pro škodlivou šeptanou propagandu, šířenou Židy. Nacisté přiznali, že začali se stahováním Židů do Terezína již v září 41. Zpráva vyvolala v celém světě přímo rozhořčení." SUA[43] URP[44] karton 1168.

3.- 4. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Zajímavý rozhovor s Jakobem [`Edelstein`em]. Vyprávěl nám o jednání mezi Židy a Němci na jaře roku 1940. Němci žádali od Židů zprostředkování v Americe s cílem, aby Spojené státy nevstupovaly

do války po boku Anglie. Jednání bylo přerušeno v létě 1940 po velkém vítězství Němců ve Francii. Tehdy se zrodilo ve Spojených státech silné hnutí za neúčast ve válce a Němci se domnívali, že nepotřebují židovské zprostředkování. Při jednání nabízeli Němci židovský stát na Aljašce, v Rhodesii nebo Madagaskaru. Němci nebyli jednotni v názoru, zda má být tento stát zemědělský nebo průmyslový. Také stupeň nenávisti vůči Židům byl mezi různými německými skupinami různý." [114]

4. března 1942
Představitel Jewish Agency v Ženevě `Richard Lichtheim` poslal do Jeruzaléma zprávu, že 70 000 protektorátních Židů je vyháněno ze svých domovů do Terezína, a varoval, že deportovaní "budou pomalu vyhladověni jako ve varšavském a lodžském ghettech ", a dodal: "Tento plán postupu je zřejmě součást nacistického plánu zničit Židy ve Velkoněmecku dříve než skončí válka." Martin Gilbert, Auschwitz & the Allies, s. 32.[121]

5. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Je možné, že Němci zřídí jiné ghetto na Moravě."

6. března 1942
V berlínské ústředně Gestapa se konala u Adolfa `Eichmann`a porada o dalším postupu "konečného řešení". Zúčastnili se jí referenti pro židovské záležitosti z regionálních úřadoven Gestapa. Podle záznamu düsseldorfského účastníka je Eichmann seznámil s programem další evakuace 55 tisíc Židů z Německa, Rakouska a Protektorátu. Nejsilněji měla být deportacemi postižena Praha, odkud mělo odejít 20 tisíc osob. Eichmann žádal, aby se dodržovaly směrnice o zařazování do transportů, především pokud jde o stáří, invaliditu apod. Po transportu do Rigy dostal `Heydrich` 40-45 reklamaci na neprávem uskutečněné evakuace. Ačkoli se většina těchto evakuací při prošetření ukázala být oprávněná, řekl Eichmann, bude třeba za všech okolností zabránit takovým stížnostem. Heydrich proto učinil vedoucí úřadoven Gestapa osobně zodpovědnými za dodržení směrnic. Aby jednotlivé úřadovny nadále nebyly vystaveny pokušení odsunout s ostatními také nepohodlné starší Židy, uvedl Eichman "pro uklidnění", že tito staří Židé, zbylí ve Staré říši, budou s největší pravděpodobností již v průběhu tohoto léta, resp. podzimu odsunuti do Terezína, který je vyhlédnut jako "starobní ghetto" (Altersghetto). Toto město je nyní vyklizováno a může tam předběžně již přesídlit 15 až 20 000 Židů z Protektorátu. Toto se děje, aby se "navenek uchránila tvář", vysvětlil `Eichmann` toto poslání Terezína.

Tématem porady byla také vlastní organizace deportací. Eichmann zdůraznil, že k dispozici jsou jen prázdné "ruské vlaky", které vozí dělníky

na práci do Německa a prázdné se mají vracet do Generálního gouvernementu. Proto bylo s vrchním velitelstvím pozemního vojska dohodnuto, že je využije gestapo. Den odjezdu transportu bude oznámen šest dnů předem úřadovnám Gestapa telefonicky pod heslem DA. "Vlaky pojmou jen 700 osob, ale třeba tam vměstnat 1 000 Židů", konstatuje záznam. H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, dok. 1, s. 9 - 10.[119]

7. března 1942
Vládní nařízení, kterým se vydávaly další předpisy o Židech a židovských míšencích, podepsané Emilem Háchou, Jaroslavem Krejčím a Richardem Bienertem, zakázalo uzavírat manželství mezi Židem a protektorátním příslušníkem, který není Žid nebo židovský "míšenec" s dvěma úplně židovskými prarodiči. Zakázán byl i mimomanželský pohlavní styk. Porušení tohoto zákazu bylo považováno za zločin a trestáno žalářem od 1 roku do 15 let.

Židovští "míšenci" protektorátní příslušnosti se dvěma úplně židovskými prarodiči potřebovali povolení ministerstva vnitra k uzavírání manželství s protektorátním příslušníkem, který nebyl Žid, resp. "míšenec" jejich kategorie. Zakázána byla manželství mezi "míšenci", kteří mají pouze jednoho úplně židovského prarodiče. Manželství uzavřené proti zákazu bylo neplatné, a to i tehdy, uzavřelo-li se v cizině, aby se toto nařízení obešlo.

V domácnosti, ve které byl dospělý židovský muž, bylo zakázáno zaměstnávat protektorátní příslušnice mladší 45 let, pokud nebyly židovky nebo židovské "míšenky". Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, částka 32, vydaná 13. března 1942, s. 565 - 570.

7. března 1942
Po přečtení protokolu z konference ve Wannsee jej `Joseph Goebbels` komentoval ve svém deníku takto: "Čtu obsáhlé memorandum SD [16] [Sicherheitsdienst [17]] a policie o konečném řešení židovské otázky. Vyplývá z něho množství nových hledisek. Židovská otázka musí být nyní řešena v celoevropském rámci. V Evropě ještě je více než 11 milionů Židů. Musí být jednou později nejprve koncentrováni na východě, eventuálně lze jim po válce vykázat ostrov, snad Madagaskar.

Každopádně v Evropě nebude klid, nebudou-li Židé beze zbytku vyřazeni z evropského území. Z toho plyne mnoho mimořádně delikátních otázek. Co se stane s polovičními Židy, co se stane s příbuznými Židů, s nimi sešvagřenými, ženatými, provdanými? Budeme tu tedy mít jistě co dělat, a v rámci řešení tohoto problému se odehraje jistě také celé množství osobních tragédií. Avšak to je nevyhnutelné. Nyní je situace zralá, aby se židovská

otázka přivedla do konečného řešení. Pozdější generace už nebudou mít ráznost a také už ani ne bdělost instinktu. Proto činíme dobře, postupujeme-li radikálně a důsledně. Co si dnes nakládáme jako břemeno, bude pro naše potomky výhoda a štěstí." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 3, s. 431 - 432.[80]

8. března 1942
V terezínském ghettu byla uzavřena první svatba. Denní rozkaz Rady starších č. 69 připomněl, že podle nařízení komandatury mohou být dopisy odesílány pouze adresátům v Protektorátě Čechy a Morava. Dopisy do neutrální ciziny nebo přípisy do Staré říše, Východní marky, Gouvernementu nejsou tedy povoleny.

9. března 1942
Ministerstvo vnitra zřídilo u okresního úřadu v Roudnici nad Labem přesídlovací kancelář se sídlem v Terezíně. Měla pečovat o přesídlení obyvatelstva české národnosti, které bude nuceno opustit svá dosavadní bydliště v důsledku zrušení města Terezín. Výnos ministerstva vnitra Č.B- 2156-6/3-1942-II/2.

9. března 1942
Říšský protektor nařídil rozšířit povinnost veřejného označení Židů i na Židy slovenské, chorvatské a rumunské státní příslušnost. Výnos podal upřesňující výklad pojmu "veřejnost". Ve smyslu příslušné policejní vyhlášky je veřejností "každé místo, na kterém Žid povinný nosit označení může potkat osobu nenáležící k jeho domácnosti". SUA[43] URP[44] I-3b-5851, karton 389.

9. března 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 70 oznámil, že všem kasárnám hrozí opatření obdobné tomu, jaké bylo učiněno v Sudetských kasárnách. Již dva dny večer jsou tam zcela odpojeny od elektrárny, protože městská síť je přetížena. Rada starších proto nařídila další okamžitá drastická opatření k jejímu odlehčení.

10. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: Večer komandant `Seidl` nařídil, aby z transportu připraveného k odjezdu bylo vyňato 250 žen a nahrazeno muži. Tato výměna musela být dokončena během noci. Spící muži byli probuzeni a bylo jim oznámeno, že za několik hodin musejí odjet na východ. [114]

11. března 1942
Transport Aa s 1 000 osobami měl původně odjet do ghetta Trawniki, ale posléze byl dirigován do ghetta v Izbici. Osvobození se dožilo sedm osob.

Tímto transportem byly obnoveny transporty z Terezína na okupovaná

polská území do Generálního gouvernementu. Do poloviny června odjelo 14 transportů s 14 000 vězni, z nichž se osvobození dožilo pouhých 54. Ostatní byli zahubeni v různých polských ghettech či přímo zavražděni v plynových komorách Sobiboru, Belžecu nebo Majdanku.

11. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jedna matka se přihlásila dobrovolně do transportu, protože myslela, že byl do transportu zařazen její syn. Ráno na nádraží poznala, že v transportu není." [114]

12. března 1942
Terezínská vodárna byla převzata do správy ghetta.

13. - 14. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Protekce je zde veliká. Každý činovník, i když je jen sluhou v oddělení, se snaží vyndat všechny své známé [z transportu na východ] a většinou se mu to daří. [...]

Protekce, protekce... V závažných věcech jako je reklamace z transportu by neměla být. Jsou věci, které nás značně zatěžují, a nevím, jak se budeme jednou zodpovídat. Posílají se staří a děti - protekčních případů je tolik, že každá listina se musí několikrát sestavovat. Reklamace chaverim [členů Hechalucu] je také těžká a zodpovědná. Máme k tomu právo, či ne? Rozdíl je jen ten, že zde nejde o osobní známost. Ale přece, máme právo reklamovat?"

15. - 16. března 1942
Od 15. nebo 16. března 1942 začaly přicházet první transporty do vyhlazovacího tábora v Belžecu. V jeho plynových komorách mezi prvními zahynuli terezínští vězňové, deportovaní transportem Aa nejprve do Izbice a odtud do Belžecu.

Z deníku `Egona Redlicha`: "Zúčastnil jsem se rady, která připravovala plán pro převzetí města [po odchodu civilního obyvatelstva]. Diskutovali jsme o všech podrobnostech života v tomto prvním židovském městě." [114]

16. března 1942
Inspekce koncentračních táborů, která dosud byla součástí Řídícího hlavního úřadu SS (SS-Führungshauptamt), byla podle Himmlerova rozkazu z 3. března převedena do Hlavního úřadu hospodářství a správy SS[19] (SS-Wirtschafts-Verwalttungshauptamt) jako skupina úřadů D. Norimberský dokument 1063 (F)-PS, též R-129.

16. března 1942
Cílem tohoto opatření bylo zabezpečit lepší využití pracovního potenciálu

vězňů koncentračních táborů, a to jednak přímo v hospodářských podnicích SS [19] , jednak ve zbrojní výrobě a válečném hospodářství vůbec. Šéfem tohoto hlavního úřadu (WVHA [49]) byl SS-Gruppenführer `Oswald Pohl`, šéfem skupiny úřadů D byl, dosavadní vedoucí inspekce koncentračních táborů `Richard Glücks`. Miroslav Kárný, Das SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt. Verwalter der KZ-Häftlingsarbeitskräfte und Zentrale des SS-Wirtschaftskonzern. In: "Deutsche Wirtschaft". Zwangsarbeit von KZ-Häftlingen für Industrie und Behörden.[122]

16. března 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 76: "Dnes nastoupilo 200 obyvatel ghetta cestu, aby byli nasazeni v důlním revíru Kladno."

Ze vzpomínek `Jiřího Borského`: "Dobrovolníci odjížděli v dobré náladě, vesele volali na dvoře různé velezrádné výroky, komunista `Václav Salus` vzal si demonstrativně na památku do kapsy kamínek volaje: Ty větší vám tu necháme, až to tu budete bílit. Četníci dělali, jako když nic neslyší, jen se usmívali." Pro Pražskou železářskou společnost pracovali terezínští vězňové na dolech Ronna, Mayrau a Schöller, pro Lánsko-rakovnickou akciovou společnost na dole Prago. Jiří Kosta, Aufbaukommando a rok v kladenských dolech. In:. Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 209-221.[123]

16. března 1942
Na území Protektorátu bylo evidováno 58 595 osob, kterým byly vydány potravinové lístky označené jako židovské. Na ně bylo možno odebrat mnohem menší množství potravin než na lístky červeným J neoznačené. Na hromadné poukazy pro nemocnice, starobince, věznice a tábory dostalo své příděly 2 644 Židů. Terezín nebyl do tohoto přehledu zahrnut.

17. března 1942
Transport Ab odjel s 1 000 vězni do Izbice, osvobození se z nich dožili tři.

19. března 1942
Do Terezína přijel transport Ac z Brna s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 43.

19. března 1942
Při rozmluvě s Emilem Háchou tvrdil `Heydrich`, že četná úmrtí v koncentračních táborech nejsou, jak se prezident domnívá, v důsledku zásobovacích obtíží, neboť internovaným, kteří konají těžké práce, jsou přidělovány potraviny jako těžce pracujícím. "... početnější úmrtí mezi internovanými nastala jednak následkem epidemie skvrnitého tyfu, který zavlékli do koncentračních táborů ruští zajatci, jednak tím, že tělesně méně zdatní internovaní, zvláště

ti, kteří nejsou zvyklí těžké práci, hlavně Židé, takovéto námaze podléhají. S touto okolností nutno ale v koncentračních táborech jako samozřejmou počítati." Dokumenty z historie[19] sv. II, dok. 485, s. 670.[22]

19. března 1942
Hrozící katastrofální zátopě Terezína z řeky Ohře zabránila povodňová pohotovost rychlým a obětavým zásahem v noci při náhlém nasazení v propustích a hrázích. Denní rozkaz č. 82 tlumočil všem členům pohotovosti pochvalu Rady starších.

22. března 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dnes žádali v ranním rozkaze od Židů všech transportů, aby uvedli důvod pro vyřazení z transportu [pokud nějaký důvod měli]. Polekali tím celý tábor. " [114]

23. března 1942
Do Terezína přijel transport Ad z Brna s 1 000 vězni. Za cesty zemřely dvě osoby. Podle Redlicha nebylo dovoleno je vyndat z vagonu a přivést je z Bohušovic do Terezína. Osvobození se z tohoto transportu dožilo 48 vězňů.

24.března 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 84 oznámil, že počátkem dubna bude vypraveno 1 000 žen na šest až osm týdnů na práci v křivoklátských lesích. Budou rozděleny na 15 pracovních skupin. Dobrovolně se mohly přihlásit ženy ve věku od 18 do 45 let. Rodinní příslušníci provdaných žen (jejich mužové a svobodné nezletilé děti do 18 let) neměly být po dobu jejich nepřítomnosti zařazování do východních transportů, aby rodiny nebyly roztrženy.

25. března 1942
Začátek deportace slovenských Židů. První transport s 999 židovskými vězeňkyněmi ze Slovenska přijel do Osvětimi příštího dne. Byl to vůbec první transport, který do tohoto tábora dirigoval Eichmannův referát IVB4 v Hlavním úřadu říšské bezpečnosti (RSHA[21]). Danuta Czech, Kalendarz wydarzen, s. 148.[71]

25. března 1942
Do 20. října 1942 bylo ze Slovenska do Osvětimi, Majdanku, polských ghett a vyhlazovacích táborů deportováno 57 628 židovských mužů, žen a dětí, z nichž se osvobození dožilo jen několik set. Ivan Kamenec, Po stopách tragédie, Bratislava 1991, s. 195-196.[118]

26. března 1942
Denní rozkaz č. 85 odsoudil psaní anonymních dopisů. Rada starších je

považovala za projev zbabělého smýšlení a prohlásila, že proto zůstanou nepovšimnuty.

26. března 1942
Z deníkového záznamu Zygmunta Klukowského, žijícího poblíž Belžecu: "Mezi Židy panuje však hrozná sklíčenost, strach a nejistota. Ze všech stran přicházejí zprávy o nevídaných násilných činech na Židech. Po železnici přijíždějí celé vlaky s Židy z Československa, z Německa a naposledy dokonce z Belgie. U nás jsou Židé také z různých městeček a měst vysídlování a většinou dopraveni někam k Belžecu. Dnes jsem slyšel vyprávění, co dělají se Židy z Lublina, stěží uvěřit, že to má být pravda. Dnes byli vysídleni Židé z Izbice a také do Belžecu dopraveni, kde má být nějaký jistě hrozný tábor." Ze záznamu o tři dny pozdějším: "Z Izbice se povídá, že tam bylo transportováno přibližně 2 000 Židů z Česka, téměř zcela asimilovaných, a že Židé z Izbice byli transportováni do Belžecu, protože je tam nebylo možné všechny umístit." Die Ermordung der europäischen Juden. Eine umfassende Dokumentation des Holocaust 1941 - 1945. Hrsg[6] v. Peter Longerich, München, Zürich, 1989, s. 197 - 198.[124]

27. března 1942
Do svého deníku Joseph Goebbels nadiktoval: "Z Generálního gouvernementu jsou teď, počínaje u Lublina, Židé odsunováni na východ. Uplatňuje se zde hodně barbarský a blíže nepopsatelný postup a ze Židů samých už mnoho nezbývá. Vcelku lze konstatovat, že 60 % z toho musí být likvidováno, zatímco jen ještě 40 % může být nasazeno na práci. Bývalý gauleiter Vídně [Odilo Globocnik], který tuto akci provádí, činí tak se značnou obezřetelností a také postupem, který není příliš nápadný. Na Židech se tak uskutečňuje trestní soud, který je sice barbarský, ale který si vrchovatě zaslouží. Proroctví, které jim vůdce dal na cestu pro vyvolání války, začíná se uskutečňovat nejděsivějším způsobem...

Ghetta, uvolněná v městech Generálního gouvernementu, naplňují se teď Židy odsunutými z říše a zde se pak po určité době má proces obnovit. Židovstvo se nemá co smát a že jeho představitelé v Anglii a Americe organizují a propagují válku proti Německu, to musí jeho představitelé v Evropě velmi draze zaplatit, což se musí také považovat za oprávněné." Die Tagebücher von Joseph Goebbels, Teil II, Bd. 3, s. 561.[80]

27. března 1942
Výměrem Ústředny pro židovské vystěhovalectví byly rozpuštěny s okamžitou platností všechny provinční židovské náboženské obce. Oznámil to šéf Ústředny SS-Sturmbannführer Hans Günther ministerstvu vnitra.

Židovská náboženská obec oznámila to zvláštním oběžníkem čís. VI/42, kde se ustanovuje, že záležitosti rozpuštěných náboženských obcí na venkově obcí budou dále spravovány dosavadním vedením s dosavadními funkcionáři. Veškerý majetek provinčních obcí připadl Vystěhovaleckému fondu pro Čechy a Moravu, což bylo hospodářské zařízení Ústředny pro židovské vystěhovalectví. SUA[43] MV[31] 1941-1945, 9-49-10.

29. března 1942
Do Terezína přijel transport Ae z Brna s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 60.

30. března 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 88 vyzval nositele těchto válečných vyznamenání, aby se přihlásili: Leopoldova řádu rytířského kříže, Rytířského řádu železné koruny s meči a válečnou dekorací, Zlatou medailí za statečnost a Železným křížem I. třídy.

31. března 1942
Okresní úřad v Kyjově uvedl ve své situační zprávě: "Co se týče šíření zvláštních pověstí, objevuje se časem pověst, že město bude plně osídleno Židy a že bude vyklizeno od árijského obyvatelstva." SUA[43] MV[31] E 1651, karton 11 998.

31. března 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 89 oznámil s okamžitou platností zákaz vytápění všech místností s výjimkou nemocničních pokojů a nejdůležitějších úřadů.

31. března 1942
Do Terezína přijel transport Af z Brna s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 78.

31. března 1942
V Terezíně bylo 15 372 vězňů. Od vzniku ghetta tam zemřelo 226 vězňů.

Březen 1942
`Emil Sobota` byl před válkou úvodníkářem renomovaného časopisu Naše doba. Za okupace psal své úvodníky dál a ukrýval je zakopané v zemi u své posázavské chaty. Pro svou odbojovou činnost byl 13. dubna 1945 zatčen Gestapem a 24. dubna popraven. Jeho literární pozůstalost vyšla v roce 1946 pod titulem Glossy 1939-1945.[125] Tam byla publikována i jeho stať "Český antisemitismus"datovaná březnem 1942.

Za prameny českého antisemitismu považoval Emil Sobota, že "Židé

v převelikém počtu byli mezi námi elementem protisociálním a protinárodním. Vykořisťovali a germanisovali..." Nacismem se český antisemitismus neposílil. Příslušníci některých stavů v prvních dobách po pádu republiky, lékaři a advokáti, pokusili se s antisemitismem zaspekulovat, stejně někteří obchodníci. Veřejnost však sledovala tyto jejich snahy spíše s nevůlí nežli se sympatiemi. Na českou veřejnost však nezůstalo bez vlivu, jestliže registrace a zabavení židovského majetku potvrdily představu o nepřiměřeně velikém podílu zdejšího židovstva na českém národním hospodářství. Tato nepoměrnost nebyla pro českou veřejnost novinkou, ale nyní byla do velké míry obnažena a ozřejmena. Morální účinek toho byl však brzy potlačen "poznáním, že při způsobu, kterým se s tímto majetkem nakládalo, národnostní spravedlnosti nebude pomoženo, nýbrž že i ta část židovského majetku, která byla v rukou Židů česky cítících, dostala se nyní v ruce německé. Posléze pak brutální způsob nakládání se židovstvem probudil v nejširší české veřejnosti nové sympatie, které tu dříve nebyly." Způsob, jímž německý režim svůj antisemitismus zdůvodňuje a provádí, jej českému lidu ještě více vzdálil.

Sobota však varoval: "Leč pozor: nechceme říci, že by po této válce, až se věci našeho národa dostanou opět do vlastních rukou, zkušenosti nyní prožívané zůstaly na budoucí české stanovisko v této věci bez vlivu anebo že by se jejich vliv projevil nutně antisemitismem oslabeným oproti době předválečné. To všechno záleží na tom, jak se bude s otázkou židovských reparací u nás nakládati. Bude-li se to dít v rámci a měřítku všeobecné sociální spravedlnosti, zůstanou-li staré nesrovnalosti vskutku pohrobeny, nehledě na to, kdo je pohrobil, pak je u nás v budoucnosti i takovému antisemitismu, jaký tu býval dávno před příchodem německého národního socialismu, navždycky odzvoněno. Kdyby tomu tak nebylo, pak by ovšem mohl u nás vzniknout antisemitismus prudší, nežli tu kdy býval, byť by i potom byl a zůstával vždy jen hnutím zdůvodňovaným sociálně, nikdy však rasově." Spoléhal se na české Židy, "kteří již dávno byli u nás asimilováni, kteří se necítili a nebyli pociťováni jako cizí element v českém prostředí. [...]

Oni stejně jako jiní čeští lidé těžce pociťovali nacionální a sociální útisk, jehož pomahačem u nás po generace bylo německé židovstvo..." Snad se z Terezína přece jen navrátí někteří čeští Židé "a uvidíme je pak mezi sebou jako předbojovníky oné citlivosti a nedůtklivosti vůči řešení židovských reparací v naší zemi, které jsme tu předvídali". Emil Sobota, Glossy 1939 - 1945, Praha 1946, s. 95 - 98.[125]

1. dubna 1942
Z Terezína odjel transport Ag s 1 000 vězni do ghetta v Piaski. Přežilo 5.

2. dubna 1942
Vládní prezident v Opavě hlásil říšskému místodržiteli v Sudetské župě: "Jak bylo odtud již vícekrát hlášeno, stále znovu se objevují mezi Čechy pověsti, podle nichž mají být po válce přesídleni do Ruska. [...] Nedá se zjistit, zda k těmto pověstem nedalo nový podnět nařízené vysídlení obyvatelstva Terezína v Protektorátu anebo nějaký výrok na německé straně." SUA[43] URP[44] I-1a-1803, karton 279.

2. dubna 1942
Úřad říšského protektora sdělil ministerstvu vnitra, které mu postoupilo žádost brněnského policejního ředitelství, aby mohlo pro Židy uzavřít některé brněnské ulice: "Nemám žádné námitky proti zamýšlenému opatření policejního ředitelství v Brně, ačkoli vzhledem na pokračující evakuaci Židů z Brna už žádný podstatný význam nemají." Podepsán Dr. `August Maurer`.

Jiným dopisem ministerstvu vnitra odpověděl Úřad říšského protektora k žádostem o osvobození od nošení židovského veřejného označení, že se takové osvobození zásadně neuděluje. Současně žádal, aby mu byly postoupeny originály všech takových žádostí. SUA[43] MV[31] E 3443, karton 12 043 a ÚA, MV[31] E 3444, karton 5169.

4. dubna 1942
Do Terezína přijel transport Ah z Brna s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 57.

4. dubna 1942
Stočlenné komando terezínských vězňů odjelo pracovat do oslavanského uhelného revíru, ohlásil denní rozkaz Rady starších č. 92. Komando nastoupilo práci na dole Kukla, který patřil Rosické báňské společnosti-Láska Boží, a.s. Brno. Mělo nahradit pracovníky z židovského internačního tábora v Ivančicích, likvidovaného ve dnech 11. a 12. března 1942, kdy byli Židé z Ivančic odvezeni do sběrného tábora v Brně. Silvestr Nováček, Z dějin moravských Židů. O dějinách Židů v Ivančicích na Moravě a o jejich sbližování s Čechy, Orego 1998, s. 76.[126]

8. dubna 1942
Do Terezína přijel transport Ai z Brna s 923 vězni, osvobození se z nich dožilo 77, osudy dvou nezjištěny.

9. dubna 1942
Protektorátní vláda vydala nařízení, podle kterého veřejní zaměstnanci, kteří jsou židovskými míšenci nebo jejichž manželka je Židovkou nebo židovskou míšenkou prvního stupně, byli z moci úřední přeloženi do trvalé

výslužby. Pokud šlo o pouhé čekatele, měl se v takový služební poměr zrušit s odbytným ve výši jednoměsíčního platu. Pokud šlo o veřejné zaměstnance, spadající pod tato kritéria, kteří nebyli účastni veřejného penzijního pojištění, měli být propuštěni. Opatření se měla provést do tří měsíců. Výjimky mohl ústřední úřad povolit např. u míšenců, jestliže už 1. srpna 1914 byli veřejnými zaměstnanci nebo jestliže ve světové válce bojovali na frontě na straně Rakouska-Uherska nebo jeho spojenců nebo jestliže jejich otcové, synové nebo manželé na této straně ve světové válce padli. Sbírka zákonů a nařízení, částka 57, vydaná 20. dubna 1942, s. 766-769.

10. dubna 1942
`Heydrich` uzavřel v Bratislavě dohodu se slovenskou vládou o vyvezení všech slovenských Židů do Německem okupovaných polských území. Text in: Tragédia slovenských Židov. Fotografie a dokumenty, Bratislava 1949, s. 7 - 8.[127]

10. dubna 1942
1 002 žen - mezi nimi dvě lékařky - odjely z Terezína na zalesňovací práce na Křivoklátsko a současně bylo v denním rozkaze č. 97 ohlášeno, že 13. dubna odjede šedesátičlenné komando na práci do Českých Budějovic. Mělo být zaměstnáno v grafitovém závodě, ale jednotlivosti Radě starších nebyly ještě známy. Příštího dne začala pracovat skupina 25 vězňů na stavbě silnic u Litoměřic.

13. dubna 1942
Čtvrté prováděcí nařízení k nařízení říšského protektora o péči o Židy a židovské organizace, podepsané Heydrichem, stanovilo, že Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze může majetek, převzatý k uspořádání od vystěhovávajících se Židů, poukázat Vystěhovaleckému fondu pro Čechy a Moravu, na který přejdou všechna práva dosavadního majitele. Protože deportace byla považována za "vystěhování", znamenalo to, že mu připadl všechen majetek deportovaných. Verordnungsblatt des Reichsprotektors, č. 14, 22. dubna 1942, s. 91 - 92.[38]

13. dubna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Diskuse s Fredym [`Hirsch`em]. Zeptají-li se mne, koho vyjmout z transportu, zda zdravé sionisty nebo nemocné, děti, osoby, jimž zemřeli rodiče, odpovím, že není takovým neštěstím, pojedou-li zdraví sionisté. Naopak, ptal jsem se sám sebe: A co by bylo, kdybys sem přišel ty? Nežádal bys, abys i ty dostal odměnu za svou činnost? Celý tento problém je velmi závažný. Závažný proto, že nejde o teoretický problém, nýbrž se týká otázek života a smrti." [114]

13. dubna 1942
Do Českých Budějovic odjelo šedesátičlenné komando terezínských mužů. Podle výzkumu Pavly Zemanové byli nasazeni k opravám lesních cest z Hluboké-Hamrů k lovecké chatě ve Staré Oboře a od lovecké chaty k myslivně. Lovecké chatě se říkalo "Zámek R. Heydricha". K získání materiálu na opravy cest vězňové Vltavy. Starooborská lovecká chata, konfiskovaná rodině Schwarzenbergů, byla spravována Gestapem a sloužila jako ozdravovna pro německé důstojníky a jejich rodiny, ale byla také místem tvrdých výslechů českých lidí. Terezínští vězňové byli ubytováni v sokolovně a střeženi četníky. Údaje o tom, že by pracovali v českobudějovických tužkárnách, se nepotvrdily. Pavla Zemanová, Pracovní komanda vnějšího nasazení terezínského koncentračního tábora v letech 1941-1945. Diplomová práce. Ústav českých dějin filosofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2000, s. 39-42.[128]

13. dubna 1942
Ministr československé exilové vlády Hubert Ripka navštívil londýnského biskupa Meyerse, vylíčil mu hrůzu deportací do Polska, o Terezíně mu řekl, že tam budou židovští vězni ubytováni "v takových poměrech, že je to rovno odsouzení k smrti". Vyjádřil žádost československé vlády o intervenci Svaté stolice u německé vlády, aby mohly být vyvezeny do neutrálních států alespoň staré osoby a malé děti. Československá vláda by povolení ke vstupu obstarala a vydržovala by je tam. Biskup slíbil projednat tuto žádost s kardinálem.

Biskup Meyers pak sdělil 17. dubna Ripkovi, že 15. dubna informoval kardinála Hinsleye, který se postará, aby Ripkovo memorandum bylo posláno do Vatikánu. AMZV[2] LA, 514, čj. 5662, a LA-D, 514, čj. 5823, čj. 5662.

14. dubna 1942
Psychiatrické oddělení bylo zřízeno v terezínských Kavalírských kasárnách.

15. dubna 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 101 znovu naléhavě připomněl, že je třeba zdravit smeknutím čepice nebo úklonem nejen každého příslušníka táborové komandatury, SS[19] a vládního četnictva, ale každého nositele uniformy.

16. dubna 1942
Zvýšená poštovní pohotovost byla vyhlášena denním rozkazem Rady starších č. 102, aby se umožnilo osobám zařazeným do transportu dorozumět se s rodinnými příslušníky či jinými osobami, vězněnými v jiných kasárnách. 17. až 19. dubna byla jejich sdělení přijímána od 8 do 22 hodin a ještě téhož dne doručena. Zásilka musela být označena písmenou "T".

16. dubna 1942
Ve své situační zprávě sdělil roudnický okresní úřad oberlandrat[13] u: "V Terezíně pracuje nyní vysídlovací kancelář ministerstva vnitra, která zabezpečuje byty pro jednotlivé obyvatele města Terezín. Dodneška přesídlilo šestnáct rodin. Obyvatelé města se obávají, že při současném nedostatku bytů nenaleznou žádné vhodné ubytování." SUA[43] MV[31] E 1651, karton 11 997.

17. dubna 1942
`Eichmann` rozeslal dálnopis vedoucím úřadovnám a řídícím úřadovnám gestapa, také Ústředně pro židovské vystěhovalectví v Praze s tím, že nositelé odznaku za zranění [v první světové válce] nemají být evakuováni na východ, neboť se zamýšlí později předat je "do zvláštního starobního ghetta nacházejícího se na říšském území". Herbert Schultheis, Isaak E. Walter, Bilder und Akten der Gestapo[5] Würzburg über die Judendeportatinen 1941 - 1943. Bad Neustadt a.d. Saale 1988, s. 188.[129]

17. dubna 1942
Do Terezína přijel transport Akb z Českých Budějovic s 909 vězni, osvobození se z nich dožilo 31.

18. dubna 1942
Z Terezína odjel transport Ap s 1 000 vězni, jehož odjezd byl dvakrát odložen (původně určen na 15., pak na 17. dubna). Cílem byla obec Rejowiec v distriktu Lublin. Osvobození se dožily 3 osoby.

18. dubna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Není soli. Jídlo se znovu značně zhoršilo. [...] Dotaz komandatury: 2 vagony dřeva pro rakve byly spotřebovány, nedaly by se mrtvoly pohřbívat bez rakví? I po smrti je třeba najít v Terezíně protekci: dostat na hřbitově suché místo." [114]

18. dubna 1942
Z dopisu říšského protektora (podepsán dr. `Walther Fuchs`) protektorátnímu ministerstvu vnitra: "Podle českého pravopisu je obvyklé, že se příslušníci rasy nebo národa píší velkou písmenou. Prosím proto zařídit, aby se slovo Žid psalo vždy s velkou začátečnou písmenou." Ministerstvo vnitra pak k této politicko-pravopisné otázce vydalo oběžník, mezi jehož adresáty zařadilo i pražskou zastavárnu a Všeobecnou nemocnici. SUA[43] MV[31] D 5750, 11/5-1942.

20. dubna 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 105: "Varování. Pan táborový inspek-

tor, SS-Untersturmführer `Bergl` opět dopadl kouřícího obyvatele ghetta. Rada starších proto znovu upozorňuje, že všem obyvatelům ghetta je kouření nejpřísněji zakázáno a že nejpřísnější tresty očekávají ty, kteří zákaz poruší."

23. dubna 1942
Z Terezína odjel transport Al s 1 000 vězni do Lublina. Osvobození se dožil jediný člověk.

23. dubna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Vtip. Vypráví se, že nadešel konec války a Rada starších tuto skutečnost Židům zatajuje. Tento příběh vzbuzuje smích, ale tento vtip je typický pro zdejší poměry." [114]

24. dubna 1942
Do Terezína přijel transport Am z Prahy s 1 000 vězni, osvobození se dožilo 63.

24. dubna 1942
Denní rozkaz č. 109 oznámil poruchu na vodárenské pumpě a další úsporná opatření v hospodaření vodou. Současně však informoval, že se z opravy vrátila jiná vodárenská pumpa a že po její instalaci dojde k podstatnému zlepšení.

24. dubna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Debatuje se o tom, bude-li zde ghetto nebo kolonie s německým velením, nebo jestli zde budou pouze vybírat lidi pro další cestu na Východ." [114]

25. dubna 1942
Z Terezína odjel transport An s 1 000 vězni do varšavského ghetta. Osvobození se dožilo 9 vězňů.

26. dubna 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Všude hrozná nálada. Všichni balí, připravují se, protože každý musí počítat s odjezdem. V noci opět povolávání...ráno odchod. Polovina našeho pokoje. Opět po celou noc povolávání. Celou noc jsme nespaly... Příšerná noc. V šest museli všichni nastoupit." [110]

27. dubna 1942
Z Terezína odjel transport Aq s 1 000 vězni do Izbice. Osvobození se dožil jediný člověk.

27. dubna 1942
Rada starších vydala "Sonder-Tagesbefehl" (Zvláštní denní rozkaz), ve kterém ohlásila, že má odjet další "Ostentransport" a vyzvala všechny vězně, kteří přijeli do Terezína třinácti jmenovitě uvedenými transporty, aby se okamžitě

připravili k odjezdu i se zavazadly. Stejně se měli připravit i jejich nejbližší příbuzní, také ti, kteří přijeli do Terezína jinými transporty. Výjimkou byli jen účastníci prvních dvou komand výstavby, jejich nejbližší příslušníci a také rodinní příslušníci vězňů nasazených v Křivoklátě, Budějovicích, Kladně a Oslavanech.

Z deníku `Egona Redlicha`: "S posledním transportem nedorazily všechny kufry a stalo se tak, že přišli lidé s dvanácti zavazadly a také lidé bez jediného zavazadla. Pracovali jsme celou noc, protože během šesti dnů odjedou čtyři transporty. Krátká doba, mnoho práce. V posledním okamžiku se ukázalo, že jsou do transportů zařazováni často mnozí nemocní. Vyřešit situaci bylo velmi svízelné a museli jsme na mnohé lidi naložit velké utrpení." [114]

27. dubna 1942
Vedoucí Židovské rady varšavského ghetta `Adam Czerniaków` si zapsal do deníku, že přijel transport 1 000 lidí z Čech, že byli umístěni v synagoze a že k nim měl projev. Adam Czerniaków, Im Warschauer Ghetto. Das Tagebuch des Adam Czerniaków 1939 - 1942. München 1986, s. 248.[130]

27. dubna 1942
Ve svém deníku `Goebbels` zaznamenal: "`Himmler` v současnosti uskutečňuje velké přesídlování Židů z německých měst do východních ghett. Zařídil jsem, že se tam pořizují ve velkém rozsahu filmové záběry. Materiál budeme naléhavě potřebovat pro pozdější výchovu našeho národa." Die Tagebücher von Joseph Goebbels.[80]

28. dubna 1942
Do Terezína přijel transport Ao z Prahy s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 72.

Denní rozkaz Rady starších č. 112 oznámil, že jeho účastníci budou - pokud nebude důvod k jejich vyřazení - zařazeni do transportu As, který má odjetna východ 30. dubna.

Z Terezína odjel transport Ar s 1 000 vězni do Zamošče. Osvobození se dožilo 5.

28. dubna 1942
Ústředna pro židovské vystěhovalectví poslala `Eichmann`ovi statistický přehled o úbytku Židů v Protektorátu. 15. března 1939 jich bylo 118 310 a 31. března 1942 už jen 61 320. Za tato tři léta se narodilo jen 378 židovských dětí, zatímco zemřelo 5954 Židů - kromě tisíců dalších, kteří zahynuli po deportaci do Terezína nebo do jiných táborů a věznic. Die Juden im Protektorat Böhmen und Mähren zum 31. Marz 1942. AMK[3]

29. dubna 1942
Z Goebbelsova deníku: "Ve všech obsazených územích se dělá s Židy krátký proces [...], naplňuje se Vůdcovo proroctví, že židovstvo jím rozpoutanou světovou válku bude muset zaplatit vyhlazením své rasy."

29. dubna 1942
Německý Červený kříž sdělil do Ženevy Mezinárodnímu výboru Červeného kříže, ž od příslušných úřadů nemůže získat informace o neárijcích, kteří byli z obsazených území evakuováni. Žádal, aby podobné dotazy nebyly posílány, pokud by se netýkaly neárijců zahraniční státní příslušnosti. Die Tätigkeitsbericht des IKRK, Dritte Ausgabe, Genf 1947, s. 41.[131]

30. dubna 1942
Z Terezína odjel transport As s 1 000 vězni do Zamoščce. Osvobození z nich se dožilo 19.

30. dubna 1942
Denní rozkaz č. 113 oznámil zřízení chirurgického oddělení pod vedením dr. Ericha Springera.

Duben 1942
Ve zprávě Rady starších o činnosti za duben, předané terezínské táborové komandatuře, byl vyložen výrobní program, který měl zabezpečit finanční soběstačnost ghetta "exportem" jeho výrobků. Těžištěm programu měla být výroba konfekce, při které mělo být zaměstnáno v třísměnném provozu 12 tisíc lidí. Druhým projektem "ve větším stylu" byla výroba okapů. Soběstačnost by byl zajistil výkon už tří, čtyř tisíc vězňů. Zpráva uváděla, že deportační transporty tyto plány ohrozily.

V průběhu dubna se snížil počet mužů v pracovním věku (ročníky 1882-1926) ze 4 709 na 4 015, zatímco počet žen v pracovním věku (1887-1926) ze 4 588 na 2 899. "Skutečnost, že v ghettu zůstávají staré a sešlé osoby, znamená pro práci v ghettu zatížení, které může být zvládnuto pouze silnějším nasazením mladších sil." Proto Rada starších prosila komandaturu, aby vždy nejprve přijely dva, tři transporty a teprve potom byl vypraven jeden z Terezína. Jen tak "se udrží provoz, zabezpečí produkce, vybudování zdravotnické péče a tím se umožní zvětšit kapacitu [ghetta]". SUA[43] URP[44] I-3b-5800, karton 393.

Podle údajů Rady starších bylo 30. dubna v terezínském táboře 12 897 vězňů, z toho 6 276 mužů, 6 654 žen a 57 děti mladších dvou let. Do tohoto stavu bylo započteno 457 mužů nasazených na komandech mimo tábor: v kladenských dolech 297, v oslavanském dole 100, v Českých Budějovicích

60. Krátkodobě na práci v křivoklátských lesích bylo nasazeno 997 žen.

Duben 1942
Reinhard Heydrich odjel do Minska a ohlásil obnovení deportačních transportů do Minska, přerušených koncem listopadu 1941. Tamnímu veliteli bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu Eduardu Strauchovi sdělil, že nyní mají být zničeni také němečtí a jiní evropští Židé, a to ihned při příjezdu jejich transportů. Do té doby byli masově vyvražďováni jen východní Židé, ostatní jen jako jednotlivá opatření. Justiz und NS-Verbrechen. Sammlung deutscher Strafurteile wegen nationalsozialistischer Tötungsverbrechen 1945-1966. Hrsg[6] Irene Sagel-Grande, H.H. Fuchs, C.F. Rüter. Bd. 19, Fall Nr. 552, Amsterdam 1978, s. 192.[132]

30. dubna 1942
Z dopisu šéfa Hlavního úřadu hospodářství a správy SS[19] Oswalda Pohla, v němž podával Himmlerovi zprávu o situaci koncentračních táborů a o opatřeních, která podnikl, aby splnil jeho rozkaz o převedení inspektorátu koncentračních táborů do jeho hlavního úřadu:

"1. Válka přinesla do struktury koncentračních táborů viditelnou, změnu a změnila od základu jejich úkoly, pokud jde o nasazení vězňů. Zajištění vězňů pouze z bezpečnostních, výchovných nebo preventivních důvodů již samo není v popředí. Těžiště se přeložilo na hospodářskou stránku. Do popředí se stále více přesunuje mobilizace všech pracovních sil vězňů, nejprve pro válečné úkoly (stupňování zbrojení) a později pro mírové úkoly.

2. Z tohoto poznání vyplývají nezbytná opatření, která vyžadují postupné převedení koncentračních táborů z jejich dřívější jednostranné politické formy na organizaci odpovídající hospodářským úkolům."

1. května 1942
Himmlerův dopis šéfovi bezpečnostní policie a bezpečnostní služby: "V jedné mnichovské nemocnici je ještě 120 nemocných Židů. Tuto židovskou nemocnici chceme zařídit jako školu porodních asistentek a sester z Lebensbornu. Postarejte se, prosím, aby těchto 120 Židů co nejrychleji přišlo do Terezína." H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, dokument, s. 15.[119]

1. května 1942
Okresní hejtman v Kyjově Fojtl v situační zprávě pro Zemský úřad v Brně požadoval "brzkou konečnou likvidaci židovské otázky alespoň na území města", mezi jehož 5200 obyvateli bylo 433 Židů. Argumentoval tím, že

zatěžují celkové zásobování, zvyšují bytovou nouzi, kolportují pověsti, které nekontrolovatelně dále pronikají a vyvolávají tu neklid, tu pohoršení. Svým provokujícím chováním se Židé čas od času projevují zvlášť nepříjemně, čímž "vyvolávají stupňující se nevůli nejen u německého, ale už také českého obyvatelstva a jsou téměř u všech vrstev obyvatelstva pociťováni jako cizí těleso, po jehož úplném odstranění se všestranně touží". Město i okres se sklárnou, s mlýny a silem, s moderní nemocnicí - podle Fojtla - "stěží chápe protahující se řešení židovské otázky". SUA 43 MV 31 E 1651, karton 11 998.

1. května 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 114 vyzval všechny nositelé Železného kříže 2. stupně a Odznaku o zranění, aby se ve vlastním zájmu okamžitě přihlásili na ústředním sekretariátu.

1. května 1942
Okresní četnické velitelství v Roudnici zaznamenalo v situační zprávě: "Nálada obyvatelstva je stísněná, ale klidná. To platí zvláště o Terezíně, odkud se obyvatelé musí vystěhovat, takže starosti o další budoucí životní podmínky vyvolávají sklíčenost obyvatelstva." SUA 43 MV 31 E 1651, ZČV, karton 11 991.

1. května 1942
Německé vyslanectví v Bratislavě ubezpečilo zvláštní notou slovenskou vládu, že Německo nevrátí deportované slovenské Židy a že si nedělá nárok na jejich majetek s tím, že platí dohoda o vyplacení 500 marek za "každého říší převzatého Žida".

2. května 1942
Rada starších vydala zvláštní denní rozkaz: Poslední a naléhavé napomenutí. Informovala v něm, že nadřízený úřad v posledních dnech zasáhl proti obyvatelům ghetta, kteří porušili platné předpisy, kouřili, stýkali se s nežidovským, okolím apod. Na základě výslovného nařízení táborové komandatury varovala Rada starších, "že nejmenší opakování takových přestupků povede k nejostřejším důsledkům jak pro přistižené, tak pro celé společenství". Zvláště se Rada starších obrátila ke stráži ghetta, aby hlásila každé jednotlivé překročení některého nařízení a zejména, aby se žádný ghettowachman sám žádného přestupku nedopustil. Napomenutí k nejpřísnější disciplině každého jednotlivce končí hrozbou "před strašlivými následky, jestliže nebude dbáno tohoto posledního nejnaléhavějšího varování".

3. května 1942
Denní rozkaz číslo 115 ohlásil, že se napříště bude pouštět tlaková voda

pouze třikrát denně v 6.30, ve 13 a 19 hodin, vždy nejdéle na hodinu. Závazné byly jen začátky puštění vody, ukončení záviselo od stavu vody ve vodojemu.

Komentář v deníku Evy Roubíčkové: "Hrozný nedostatek vody. Dlouhé fronty pro každou kapku." Toho dne "pododdělení hasičstvo a protiletecká obrana (Luftschutz)" zavedlo, normální protipožární službu ve všech obytných kasárnách a dalších budovách. [110]

4.května 1942
Dosud byl přidělován jeden kus náhražkového mýdla vždy na šest týdnů, od tohoto dne musel vystačit na sedm týdnů.

4.května 1942
V lodžském ghettu začalo vysídlování "novoosídlenců", tj. těch, kteří tam byli na podzim 1941 deportováni z Německa, Vídně, Prahy a Lucemburska. Vysídlenci si směli s sebou vzít zavazadla nejvýše dvanáctikilogramová. Cílem "vycestování" bylo Chelmno. V jedenácti následujících dnech bylo v jeho plynových komorách zavražděno více než 10 tisíc "vysídlenců", mezi nimi přibližně tisíc lidí z pěti pražských transportů.

5. května 1942
V denním rozkazu č. 117 bylo oznámeno, že byla zahájena stavba krematoria vedle hřbitova.

6. května 1942
Svou činnost zahájily plynové komory dalšího vyhlazovacího tábora na území okupovaného Polska - Sobiboru, vedeného jako "SS-Sonderkommando Umsiedlungslager". Mezi prvními obětmi byli terezínští vězňové, kteří byli nejprve deportováni do Majdanku a Izbice 9. a 17. května. Celkový počet v Sobiboru zavražděných se odhaduje na nejméně 250 000 Židů.

6. května 1942
Terezínský denní rozkaz č. 118 vyhlásil povinné očkování proti záškrtu u dětí do sedmi let, pokud tuto nemoc už neprodělaly nebo pokud nebyly proti ní očkovány. Dobrovolně se mohly hlásit i děti mezi sedmi a šestnácti lety.

7. května 1942
V denním rozkaze č. 119 byl zveřejněn jeden z rozsudků soudu ghetta: Evžen S. byl odsouzen ke "ztrátě svobody" po šest dnů s tím, že čtvrtý den trestu bude zostřen odebráním teplé stravy. Kromě toho ztratil právo zastávat v ghettu úřednické místo. Zdůvodnění rozsudku: ukryl hodinky, které ukradla jeho manželka, a lehce zranil jiného obyvatele ghetta. Přihlásit se měli všichni penzisté a ti, kteří pobírají rentu.

7. května 1942
Do Terezína přijel transport At z Prahy s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 47.

8. května 1942
Denním rozkazem č. 120 byly v Terezíně zavedeny pracovní průkazy pro všechny vězně, kteří byli ve stáří schopném pracovního nasazení. Mohli je dostat i starší, pokud byli pracovně zařazeni. Tento průkaz vydávala Ústředna práce, která také do průkazu potvrzovala vězňovo pracovní zařazení.

9. května 1942
Z Terezína odjel transport Ax s 1 000 vězni. Muži byli vyloženi v Majdanku, ostatní pravděpodobně skončili v plynových komorách Sobiboru. Osvobození se nedočkal žádný. K osudu tohoto transportu: Peter Witte, Letzte Nachrichten aus Siedliszce. Der Transport Ax aus Theresienstadt in den Distrikt Lublin. In: Theresienstädter Studien und Dokumente 1996, s. 98-113.[90]

10. května 1942
Vojenská pekárna přešla do správy terezínské Rady starších.

11. května 1942
Na základě udání byl v Telči `Viktor Weiner` "přistižen ve svém domě při obchodování s koněm", ačkoli jako Žid již k této činnosti neměl živnostenského oprávnění. Obhajoval se tím, že za svou "árijskou" manželku prodával koně, pro kterého nebylo dostatek krmiva. Proti Viktoru Weinerovi probíhalo v Telči správní řízení pro neoprávněné vykonávání živnosti a měl se zodpovídat také před soudem. Protože se jihlavské Gestapo[5] obávalo, že uložený trest nebude podle jeho představ, požádalo 8. srpna, aby byl poslán do koncentračního tábora. Zasáhlo jihlavské Gestapo[5] a zařídilo jeho přemístění do koncentračního tábora v Osvětimi, kde zahynul 30. ledna 1943. Archiv Ministerstva obrany České republiky.

11. - 12. května 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Večer měl `Edelstein` zajímavou přednášku. Všeobecně se o ní mluvilo. Dělají se plány, až bude otevřeno ghetto. Denně je vidět nábytkové vozy s majetkem lidí, kteří se odsud stěhují. Jsem velmi zvědava, doufejme, že to pak bude lepší..." [110]

12. května 1942
Do Terezína přijel transport Au z Prahy, s 1 000 vězni, osvobození se dožilo 64.

12. května 1942
Denní rozkaz č. 123 uveřejnil statistický přehled o vězních deportovaných

z Terezína východními transporty, kterým Rada starších chtěla podat důkaz, že podíl vězňů zařazených do těchto transportů z jednotlivých regionů zhruba odpovídá podílu vězňů z těchto regionů v transportech dopravených do Terezína.

Tabulka 3.13: Podíl vězňů z regionů v transportech dopravených do Terezína v %

	došlých	odešlých
z Prahy	45	43,5
z Brna	35	36,9
z Plzně	10,2	9,7
z Kladna	6,3	4,9
z Budějovic	3,5	5,0

12. května 1942
V osvětimské plynové komoře bylo zavražděno 1 500 židovských vězňů deportovaných ze Sosnovce. Při vypravování tohoto transportu Němci rozšířili zprávu, že transport jede do Terezína, kde se shromažďují všichni Židé. Svědectví Friedy Mazia cituje Martin Gilbert, The Holocaust. The Jewish Tragedy, London 1986, s. 340.[133]

13. května 1942
V Berlíně židovská odbojová skupina, vedená Herbertem Baumem, zapálila pavilon Goebbelsem organizované výstavy "Sovětský ráj". Později byli členové této skupiny pozatýkáni, ve třech procesech bylo 28 jejích členů, žádný starší 24 let, odsouzeno k smrti a popraveno. Herbert Baum zavražděn bez soudu. Několik desítek bylo odsouzeno k dlouholetým trestům vězení a téměř nikdo z nich se nedožil osvobození. Do Terezína byla poslána jediná Edita Fraenklová, narozená 8. února 1922, provdaná za "árijce", který po jejím odsouzení požádal generální prokuraturu, aby jí byla udělena milosti. Té se jí dostalo tím, že byla do Osvětimi poslána oklikou přes Terezín, kam přijela 15. října 1943 a odkud byla na osvětimskou smrt deportována 16. října 1944.

14. května 1942
Hlavní úřad říšské bezpečnosti rozeslal výnos s pokynem, aby u židovských osob, které mají vedle německé i jinou státní příslušnost, nebylo "z naléhavých zahraničněpolitických důvodů" uplatňováno ustanovení 11. prováděcího na-

řízení k zákonu o říšském občanství, které nařizovalo propadnutí majetku při ztrátě německé státní příslušnosti u vystěhovavší se židovské osoby. SUA[43] 109-4-978.

14. května 1942
Denní rozkaz č. 125 ohlásil, že terezínská táborová komandatura vyhlásila okamžitý zákaz pošty - Postsperre, že od tohoto okamžiku nemohou být odesílány povolené dopisnice o 30 slovech, protože několik obyvatel ghetta hrubě porušilo nařízení komandatury o dopisování. "Rada starších musí upozornit obyvatele ghetta na to, že táborová komandatura poslední případ posuzuje mimořádně přísně a že proto nejsou vyloučena opatření nejtragičtějšího druhu. Hluboce otřesena se proto v této hodině obrací Rada starších na všechno osazenstvo s výzvou semknout se a postavit se proti každému, kdo z nedostatku odpovědnosti, z duševní slabosti nebo pro špatné založení chce škodit společenství." Podepsán byl sekretář Rady starších `Leo Janowitz`.

14. - 15. května 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dnes zrušili Ghetto-Wache[4] . Chytili jednoho strážníka, který přepravoval přes zákaz mnoho dopisů psaných židovskými strážníky. Byl velký apel a tam velitel tábora zrušil židovskou policii." [114]

15. května 1942
Do Terezína přijel transport Au 1 z Prahy s 1 000 vězni, osvobození se z nich dožilo 69.

15. května 1942
Rada starších informovala denním rozkazem č. 126, že požádala táborovou komandaturu o dodatečnou lhůtu pro beztrestné odevzdání předmětů, které byli obyvatelé ghetta povinni odevzdat. "Pan velitel tábora SS-Obersturmführer Dr. `Seidl` cestou milosti vyhověl této žádosti a nařídil, aby bez trestu zůstali všichni obyvatelé ghetta, kteří do 25. t.m. odevzdají předměty, jež jsou povinni odevzdat." Rozkaz je vypočítává: zlato, poštovní známky, hudební nástroje, fotografické předměty, exposimetry apod., měřící přístroje všeho druhu, pokud nejsou k dispozici Radě starších, léky všeho druhu, domácí a kapesní lékárničky, drogy, zubní pasty, parfémy, voda na vlasy, cigarety, doutníky, konzervy všeho druhu, umělecké předměty všeho druhu, šperky mimo snubní prsteny, hodiny a jiné předměty z ušlechtilého kovu, čaj všeho druhu. Předměty měly být odevzdány bez udání jmen u domovního představeného (Gebäudeältester). Po uplynutí lhůty - hrozil velitel tábora - každý, u koho bude ze zakázaných předmětů nalezeno sebe méně, jediná cigareta nebo 50 haléřů, bude co nejcitlivěji potrestán a s ním všechny osoby, které o tom věděly. Také celé ghetto bude postiženo dalekosáhlými

opatřeními, jakými je zákaz péče o mládež atd. Velitel tábora nařídil vytvoření Pořádkové stráže (Ordnerwache) z padesáti mužů.

15. května 1942
Říšské ministerstvo spravedlnosti zařadilo do svých Führerinformationen, tedy zvlášť pro `Hitlera` vydávaných listech s nejdůležitějšími informacemi, zprávu o trestu smrti uvaleného na protektorátního příslušníka `Vystyka`, který se spolu čtyřmi Židy se zmocnil 160 tisíc bodů na textilních poukazech, které byly určeny ke zničení.

15. května 1942
Z dopisu `Karla Rittera` z Vídně Emilu Háchovi:

"Exelence!

Jsem přechodně v Praze a chtěl bych se dovolit napsat Vám několik řádek, které by mohly být pro Vás nikoli nezajímavé. Můj otec byl státní úředník a byl, když jsme byli 4 sourozenci, přeložen do Pardubic. Měli jsme všichni německé školy, jen nejmladší sestra chodila v Pardubicích do české školy, provdala se před 5 roky rovněž za Čecha: úplného árijce, a hlásí se b o h u ž e l k Čechům. My ostatní, kteří jsme měli německé školy a žijeme ve Vídni, příp. ve Staré říši, se hlásíme k Němcům. Z matčiny strany máme už doložený rodokmen, bohužel jsme přibližně před 4 léty museli konstatovat, že náš otec sice už byl křesťan, ale nikoli už prarodiče, které jsme neznali.

Byli jsme vychováni čistě katolicky, ba téměř protižidovsky, jsme ale míšenci. Nám Němcům to vůbec nevadí, můžeme jít zcela nerušeně za svou prací a tak dále. Bohužel však Češi zacházejí s vlastními lidmi hůře než je potřeba, tím je postižena sestra, viz zákaz novin. Vždycky jsme jí říkali, aby se k nim nehlásila, ale je to těžké něco proti citu dělat. [...]

Není nepřirozené, když se za téměř-žida označí člověk, který má v sobě v í c e árijské krve? Když někdo, kdo má ze 7 předků [...] 6 árijských a 1 neárijského, by měl být postaven blíže tomu neárijskému ???

Páni redaktoři, kteří musí psát, jak je jim dnes předepsáno, by nejprve měli studovat naším Vůdcem schválenou rasovou teorii [...]."

V závěru dopisu žádá pisatel Háchu, aby věc přešetřil a aby "nenechal dělat více, než je od našeho Vůdce vyžadováno nebo předepsáno." Kancelář prezidenta poslala dopis ministerstvu vnitra na vědomí. SUA[43] MV[31] karton 1423.

15. května 1942
Slovenský sněm schválil ústavní zákon o vysídlení Židů ze Slovenska. Vysídlení Židé ztratili slovenskou státní příslušnost a jejich majetek propadl slovenskému

státu. Proti hlasoval jediný poslanec `János Esterházy`, zastupující maďarskou menšinu. V té době bylo už bez zákona deportováno do vyhlazovacích táborů 38 169 slovenských Židů. Ivan Kamenec, Po stopách tragédie, s. 187-190.[118]

15. května 1942
Z depeší odeslaných českým domácím odbojem československé exilové vládě, které byly později Gestapem dešifrovány:

> "Č. 12: `Nový`. Pro rádio: Poměry v koncentračních táborech se v poslední době zhoršily. Mnoho mrtvých. V Oswieczimu (Auschwitz) zemřelo už 2 000 Čechů. V Mauthausenu (Horní Rakousko)...
>
> Č. 15: Hrozte, že viníci budou potrestáni jako `Stahlecker`, který byl partyzány pověšen hlavou dolů a zemřel kulkou do hlavy."

`Franz Walter Stahlecker` byl od června 1939 do dubna 1940 velitelem bezpečnostní policie a SD[16] v Protektorátu, po přepadení Sovětského svazu byl jako SS-Brigadeführer šéfem Einsatzgruppe A, nasazené na severním úseku fronty (Heeresgruppe Nord). Padl 23. března 1942. SUA[43] 110-4-238, s. 310.

17. května 1942
Z Terezína odjel transport Ay s 1 000 vězni, muži byli vyloženi v Majdanku, ostatní pravděpodobně skončili v plynových komorách Sobiboru. Osvobození se nedočkal nikdo.

17. května 1942
Denním rozkazem Rady starších č. 127 byly v Terezíně zavedeny diferencované denní příděly chleba vězňům podle tří kategorií. Těžce pracující (kategorie S) měli dostávat 500 g, normálně pracující (kategorie N) 375 g, práce neschopní (kategorie K) 333 g chleba. U kategorie N mohly být poskytnuty prémie - přídavek chleba - za vykonanou těžkou a noční práci, případně práci za mimořádných okolností. Do kategorie S byli zařazeni pracující na stavbě krematoria, na stavbě silnice v Litoměřicích, na kanalizacích, topiči, zedníci, jednotliví skladníci, jednotliví pracovníci v zemědělství apod.

17. května 1942
Do Terezína přijel `Karl Loewenstein`, který byl v říjnu 1941 deportován s berlínským transportem do ghetta v Minsku, kde se stal vedoucím židovské bezpečnostní služby. Tento berlínský bankéř s minulostí pruského námořního důstojníka byl na základě intervence generálního komisaře v Bělorusku Wilhelma Kubeho se souhlasem `Hitlera` propuštěn. Minské ghetto bylo celé vyvražděno. "Propuštěný" Loewenstein byl dopraven nejprve do Vídně a odtud do Terezína, tam uvězněn ve zvláštní cele v Drážďanských kasárnách.

Ve svých pamětech o tom psal: "Nesměl jsem se stýkat s ostatními obyvateli, bydlícími v Drážďanských kasárnách, s nikým jsem nesměl mluvit, zřejmě byla obava, že bych mohl hovořit o Minsku. Báli se, že by se vězňové ode mne mohli něco dozvědět o Minsku?" Karl Loewenstein, s. 56.[134]

18. května 1942
Do Terezína přijel transport Av z Třebíče se 720 vězni, osvobození se z nich dožilo 44.

19. května 1942
Z denní zprávy č. 71/42 řídícího úseku sicherheitsdienstu Praha: "Pro mnohé Čechy se stalo zvláštní událostí v posledních dnech probíhající vysídlení Židů z OLB [oberlandrat[13] u] Jihlava. Často Češi projevovali velký soucit "s ubohými Židy", který také dávali navenek najevo. Např. český obchodník s koňmi `Jeřábek` z města Saar dopravil svým soukromým vozem v den židovské evakuace četné Židy k nádraží, aby nemuseli jít pěšky." `K.H. Frank` k této zprávě připsal: "S Jeřábkem zacházet jako se Židem okamžitě." AMV, 114-303-5.

19. května 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 129 oznámil, že se včerejšího dne konaly ve všech kasárnách apely všeho osazenstva, které starší budov vyzvali, aby všichni v určeném termínu odevzdali všechny předměty, které jsou povinni odevzdat podle denního rozkazu č. 126. Starším pokojů bylo uloženo, aby denně ráno a večer až do 24. května včetně své spolubydlící vyzývali ke splnění této povinnosti.

20. května 1942
Na dvoře Magdeburských kasáren se v 8 hodin konal apel nově utvořené Ordnerwache. Táborový inspektor SS-Untersturmführer `Bergl` provedl inspekci 50 členů a 18 mužů rezervy, oznámil denní rozkaz Rady starších č.131. 20. května Velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby v Protektorátu `Horst Böhme` rozeslal oběžník adresovaný kanceláři `Heydricha` i `K.H. Franka`, všem útvarům Úřadu říšského protektora a vedoucím všech významných okupačních úřadů, ve kterém obhajoval činnost Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Zněl:

"O Ústředně pro židovské vystěhovalectví v Praze, podřízené veliteli bezpečnostní policie a SD[16] , rozšiřují se v poslední době ze všech možných míst názory, které mohou podkopat vážnost této služebny a tím mého úřadu ve veřejnosti.

K tomu bych chtěl říci toto: Jestliže je německému obyvatelstvu v Praze, a zejména pánům úředníkům a jiným příslušníkům služeben lehce možné,

získat slušný byt a navíc si v nynější době koupit za mírné ceny bytové zařízení, pak je to výhradně zásluha Ústředny pro židovské vystěhovalectví. Zdá se, že , že se všeobecně zapomnělo, jak se oproti tomu mají poměry v říši. Pouze iniciativou Ústředny pro židovské vystěhovalectví bylo zabráněno, aby Židé nezašantročili své byty Čechům. Nikdo by býval nemohl Ústředně pro židovské vystěhovalectví vyčítat, kdyby nebyla provedla opatření, která zmařila tyto úmysly Židů. Nemusím zvláště zdůrazňovat, že tento ohromný úkol byl proveden s nejmenším možným vynaložením německých sil, co nejúzkostlivěji přesně a korektně. Je samozřejmé, že Ústředna pro židovské vystěhovalectví jako německá služebna ráda pomůže každému německému soukmenovci, což však nemůže jít tak daleko, aby tato služebna byla zaměňována za obchodní dům nebo kancelář zprostředkovatelny bytů. Nechtěl bych u neustále mně hlášených odporných případů jednotlivě zkoumat, v jaké době se nejnáročnější panstvo stalo antisemity. Pro muže SS[19] , kteří mají sám o sobě málo pěkný úkol zabývat se běžně Židy, je přespříliš, muset se nechat osočovat osobami, jimž je na nose vidět, že podle všeho ještě před třemi léty se Židy v kavárně sedávaly.

Smím prosit, aby bylo práci Ústředny pro židovské vystěhovalectví věnováno více porozumění."

Podepsán: Horst `Böhme`

SUA[43] URP[44] karton 44.

21. května 1942
Šéf Gestapa `Heinrich Müller` poslal dálnopis všem řídícím a ostatním úřadovnám Gestapa, také Ústředně pro židovské vystěhovalectví v Praze a ve Vídni, kterým uložil, aby do 27. května poslaly zprávu, kolik Židů v oblasti jejich působnosti může být ještě evakuováno - "při nejpřísnějším respektování směrnic". Zvlášť měli být uvedeni ti, kteří pro své nasazení na válečně důležité práce zatím nemohli být evakuováni, a také ti, kteří měli být odsunuti do Terezína. Smyslem této inventury mělo být maximální využití možností, které ještě poskytovala tzv. Evakuační akce Lublin-Izbica, vyhlášená 31. ledna. RIOD[36] -Gest, 1E. Moser, Judenverfolgung, 40 a 42.

22. května 1942
Do Terezína přijel transport Aw z Třebíče s 650 vězni, osvobození se z nich dožilo 18.

22. května 1942
V denního rozkazu Rady starších č. 132 byla uvedena jména 13 osob, zapsaných v seznamu obhájců před soudem ghetta.

23. května 1942
Československý diplomatický představitel v Ženevě dr. Jaromír Kopecký poslal do Londýna zprávu odborného učitele A. Merty z Radvanic, kterému se zdařil útěk do Švýcarska. Do jeho referátu o poměrech na Ostravsku je zařazena i část "Židovská otázka", kde se píše:

"Tuto otázku nemožno přehlížet, neboť je jednou z těch, které budou dělat mnoho potíží zejména na Ostravsku. Nikdo dosud nezapomněl, že oni byli nositeli germánství. Židé vlastně postavili Německý dům a tvořili po 20 let většinu těch 22-18 % Němců v Ostravě, což způsobilo, že je dnes v městě pouze německé úřadování. A přesto se najdou ještě dnes skupiny Židů a Židovek, které se nestydí ještě nahlas před Čechy hovořit německy. Všeobecné mínění říká, že Žid se nesmí zúčastnit politického života, ani obsazovat veřejné úřady, nebo advokátská místa, neboť je v živé paměti, že u ostravského krajského soudu bylo několik let asi 20 neplacených českých doktorů práv. Přehlížení tohoto faktu mělo by jistě za následek velmi nepříznivou kritiku vlády. Lidé u nás přiznávají sice rovné právo na život všem, ale i Žid musí pracovat a bezpodmínečně plnit své občanské a národní povinnosti. Německá knuta nás totiž naučila vážit si a pracovat pro to, co je české." VHA[46] , fond OsJar Kop, karton 1, s. 375-381.

25. května 1942
Z Terezína odjel transport Az s 1 000 vězni, muži byli vyloženi v Majdanku, ostatní pravděpodobně v Ujazdově. Osvobození se dožil jediný.

26. května 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Je možné, že za několik dní přijedou z Německa Židé s válečnými vyznamenáními. Jejich vztah k českým Židům nebude přátelským vztahem. Situace je nyní podivná, protože nevíme, kdy přijedou příští transporty." [114]

26. května 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 134 oznámil, že je povoleno zůstávat na dvorech budov až do 21 hodin 30 minut.

27. května 1942
Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

27. května 1942
Do Terezína přijel transport AAa z Brna s 81 vězni. Přežilo 18.

27. května 1942
V denním rozkazu Rady starších č. 135 byly uvedeny směrnice pro východní

transporty. Vyloučeny z nich byly:

1/ a) Osoby starší 67 let vůbec,

b) osoby mezi 65 a 67 léty, pokud jsou samy.

Ženaté osoby ve věku mezi 65 a 67 léty, jestliže jejich manželský partner ještě nedosáhl 65 let a byl schopný transportu, mohly být do východního transportu zařazeny.

2/ Osoby v árijském smíšeném manželství.

3/ Židovští manželé z neexistujícího už německo-árijského smíšeného manželství, pokud ve smyslu zákonných předpisů neměli povinnost nosit židovskou hvězdu.

Zahraniční státní příslušníci vyjma příslušnosti slovenské, chorvatské, rumunské, maďarské, bývalé polské a lucemburské. Nositelé válečných vyznamenání výše od EK 1 (Železného kříže) nebo Zlaté medaile za statečnost. Železný kříž 2. stupně ani rakouské či německé odznaky za zranění už nebyly žádným důvodem pro vyřazení z transportu. Avšak těžcí váleční poškozenci neměli být zařazováni.

Tyto směrnice však neplatily trvale, naopak nejednou se stalo, že u vypravovaných východních transportů právě to, co jindy bylo důvodem pro nezařazení, bylo naopak důvodem k zařazení.

28. května 1942

V denním rozkazu č. 136 Rada starších uveřejnila výzvu, aby se přihlásily osoby, které mají nežidovské děti.

28. května 1942

Z deníku `Egona Redlicha`: "Atentát na protektora. Situace je velmi napjatá a rozčilující." Záznam z příštího dne: "Dnes v novinách: Kdokoli poskytne úkryt neznámému a nehlášenému na policii, kdo připravuje nepřátelskou akci proti státu, bude s celou rodinou zastřelen." [114]

29. května 1942

Denní rozkaz č. 137 s odvoláním na stále větší nedostatek mužských pracovních sil ohlásil zřízení setnin (Hundertschaften) z mužských administrativních sil schopných tělesné práce. V jednotlivých odděleních měly být vytvořeny tři stejně velké skupiny, které podle potřeby měly být střídavě povolávány k práci, aby provoz oddělení nebyl zcela ochromen.

29. května 1942

Podle záznamu vedoucího vídeňské židovské náboženské obce `Löwenherz`e byli toho dne povoláni do Berlína k `Eichmann`ovi židovští představitelé z Německa, Rakouska a Protektorátu (`František Weidmann` a

František Friedmann za pražskou židovskou obec). Tam jim bylo sděleno, že v souvislosti s útokem na berlínskou výstavu "Sovětský ráj", kterého se aktivně zúčastnilo pět Židů, bylo v Berlíně zatčeno 500 Židů, z nichž 250 bylo zastřeleno a 250 odvedeno do tábora. Židovským představitelům bylo uloženo vhodným způsobem varovat židovské obyvatelstvo, že další opatření tohoto druhu třeba očekávat, jestliže dojde ještě jednou k sabotážnímu aktu za židovské účasti.

Příštího dne jednání u Eichmanna pokračovala. O Terezíně si Löwenherz zapsal: "Schopnost pojmout Židy má Terezín hodně velkou. Na otázku, kolik Židů z Vídně podle mého odhadu přichází v úvahu pro Terezín, jmenoval jsem přibližný počet 12 000 osob... Eichmann prohlásil, že tolik Židů z Vídně tam lze usídlit." Když Löwenherz prosil, aby část k odstěhování určených vídeňských Židů, zejména z domovů mládeže a dětí, odjela do Varšavy, prohlásil Eichmann, "že místa k odstěhování jsou určována společně s armádními místy a že předem nelze říci, kam transporty odejdou..." H.G. Adler, Der verwaltete Mensch, s. 180.[16]

29. května 1942
U poledního stolu rozvíjel Hitler úvahy o "přesídlení" Židů, které zaznamenal Henry Picker: "Celá západní Evropa musí po určité době být zcela zbavena Židů. To je už proto žádoucí, že se mezi Židy vždy nachází určité procento fanatiků, kteří hledí židovstvo dostat opět nahoru. Nedoporučuje proto také odsunout Židy na Sibiř, protože by tam při své odolnosti vůči počasí se ještě víc zdravotně zakalili. Správnější bude je transportovat - protože Arabové v Palestině je nechtějí - do Afriky a tam je vystavit klimatu, které v každém člověku oslabuje schopnost odporu a tím vylučuje křížení zájmů s evropským lidstvem." Henry Picker, Tischgespräche im Führerhauptquartier, Stuttgart 1977, s. 140.[135]

30. května 1942
Podle hlášení okresních úřadů bylo v Protektorátu 30 119 Židů ve věku 16 až 60 let (bez Českých Budějovic). Počet Židů schopných nasazení a nezaměstnaných bylo 2 513, počet Židů nasazených do práce byl 16 166, z nich bylo 931 žen. SUA[43] URP[44] II-4-4055, karton 859.

Květen 1942
Varšavské podzemní vedení židovské socialistické strany, Bundu, poslalo do Londýna podrobnou zprávu o vyvražďování židovského obyvatelstva na okupovaném polském území a odhadlo počet obětí na 700 000 lidí. Adresátem zprávy byl představitel Bundu v polské exilové Národní radě Szmuel Zygelbojm.

1. června 1942
Na poradě u velitele německé bezpečnostní policie referoval o evakuaci obyvatelstva z Terezína přednosta přesídlovací kanceláře dr. Brandejs. Dosud bylo přestěhováno 525 rodin, tj. 1 474 osob. Na poradě se dozvěděl, že původně stanovená lhůta k ukončení evakuace 31. srpna byla zkrácena na 30. červen.

1. - 3. června 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Vraždění, pronásledování - strašné, strašné. Zastřelili jednoho slavného spisovatele, několik známých profesorů. Situace je podobná situaci ve středověku. Tehdy zdědil majetek zabitých král, nyní je zdědí vůdce. Podle rozsudku stačí, když se udá na policii, že někdo souhlasí s atentátem na protektora. Stačí oznámit, že ten a ten muž vyjádřil souhlas před svým přítelem. Přivedli nové vězně do koncentračního tábora. Nutili je běžet městem. Jeden stařec, který nemohl utíkat, byl nesen dvěma Židy. Mezi zavražděnými je dnes jeden třiasedmdesátiletý Žid." [114]

2. června 1942
V Protektorátu žilo 2 000 Židů slovenské státní příslušnosti. K tomuto dni byla "- podle sdělení berlínské ústředny Gestapa - již polovina z nich "evakuována do Terezína, resp. "na východ".

2. června 1942
Do Terezína přijel první deportační transport z Berlína. Byl označen I/1 a čítal 50 vězňů. V průběhu června přijelo takových transportů třináct se 750 vězni. Z nich se 33 dožilo osvobození v Terezíně, z transportu I/1 nikdo. O jejich organizaci napsala po válce manželka posledního předsedy berlínské židovské náboženské obce, terezínská vězeňkyně
Hildegard Henschelová: "Ráno o 5. hodině byli naloženi do zvláštního vagónu městské dráhy, která je dopravila na Anhaltské nádraží. Tam byl jeden, případně dva rychlíkové vagóny připojeny na karlovarský lázeňský vlak a tak byli tito lidé vypraveni na cestu za zcela snesitelných okolností. Co je v Terezíně očekávalo, nevěděl v Berlíně nikdo. Úředníci vlak doprovázející nikdy se nevrátili zpět do svého úřadu, takže nikdo neměl ani ponětí." Hildegard Henschel, Aus der Arbeit der Jüdischen Gemeinde Berlin während der Jahre 1941-1943. In: Zeitschrift für Geschichte der Juden, IX/1972,č.1/2, s. 40-41. K transportům z Berlína do Terezína: Theresienstädtern Gedenkbuch. Die Opfer der Judentransporte aus Deutschland nach Theresienstadt 1942-1945. Ed. Miroslav Kárný, Michal Frankl, Zdeněk Schindler, Rita Meyhöfer, Ondřej Kárný, Praha 2000, s. 1-269.[136]

3. června 1942
Ministerstvo hospodářství a práce vydalo směrnice k nasazení židovských pracovních sil. Pracovní skupiny měly čítat nejméně 25 osob a při ubytování i při práci musely být odděleny od árijských dělníků. Jejich nasazení bylo žádoucí především ve stavebnictví, v kamenolomech, v pískovnách, kaolinkách a v hornictví. SUA[43] URP[44] II-4-5431, karton 885.

3. června 1942
Velitel pořádkové policie u říšského protektora odpověděl dopisem na žádost spojovacího důstojníka ministerstva vnitra o rozhodnutí, "v jakém rámci jsou příslušníci protektorátní policie oprávněni při střežení evakuovaných Židů zakročovat resp. použít zbraně". Podle rozhodnutí velitele bezpečnostní policie měli práva vojenské stráže. Ministerstvo vnitra vydalo pak 11. června k tomu vysvětlující oběžník. SUA[43] MV[31] karton 12 117.

4. června 1942
Do Terezína přijel transport I/2 z Berlína se 100 vězni. Osvobození se nedožil nikdo. Celkem přišlo z Berlína 123 transportů. Podle oficiální terezínské evidence přijelo s nimi 15 122 vězni. Editorům Terezínské pamětní knihy se podařilo zjistit 15 031 jejich jmen a téměř u všech i jejich osudy: 13 092 zahynuli, 1 924 se dožili osvobození a u 15 jsme spolehlivě jejich osud nezjistili. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 56-59.[136]

4. června 1942
Do Terezína přijel první transport z Mnichova, byl označen II/1 a čítal 50 osob. Celkem přijelo z Mnichova 35 transportů s 3 095 vězni, z nichž zahynulo 2 739, osvobození se dožilo 351 a osud 5 se nepodařilo spolehlivě zjistit. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 59-61, 270-325.[136]

4. června 1942
Z příkazu táborové komandatury ohlásil denní rozkaz č. 141: Po 22. hodině nesmí svítit v ubikacích žádné světlo, svítit svíčkami je zakázáno vůbec. Po 22. hodině nesmí nikdo vstoupit na kasárenský dvůr, pokud tam nemá služebně co dělat.

5. června 1942
Do Terezína přijel transport AAb z Kolína s 744 vězni, osvobození se dožilo 41.

7. června 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 143 oznámil, že se z Křivoklátu po skončení práce vrátila do Terezína pracovní skupina, složena z 918 žen. Některé menší skupiny, zejména onemocnělých nebo jinak práce neschopných se vrátily již

dříve.

6. června 1942
Vídeňský župní vedoucí NSDAP [9] `Baldur von Schirach` prohlásil na zasedání městské rady, že nejpozději do podzimu budou z Vídně odstraněni všichni Židé a že se začne s odstraňováním Čechů, "neboť toto je nezbytná a správná odpověď na zločin spáchaný na zastupujícím říšském protektorovi v Čechách a na Moravě". IMT[27] XXXIII, dok. 3886-PS, s. 531.

7. června 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Chléb byl v poslední době ztuchlý."

8. června 1942
Prezidium brněnského policejního ředitelství odeslalo ministerstvu vnitra na jeho vyžádání zprávu o nezvěstných mužích v okruhu jeho působnosti. V pěti měsících roku 1942 se ukrylo, uprchlo nebo jiným způsobem se stalo nezvěstnými 58 mužů, z nichž všichni - s jedinou výjimkou - byli Židé. [114]

8. června 1942
Ze vzpomínek `Jiřího Borského`: "V této době četníci museli konati mnoho náhlých prohlídek. 8. června večer zabavili na blízké světnici u lékařů tři bedny kontrabandu." J. Borský, APT[8] , sbírka vzpomínek č. 476.[109]

9. června 1942
Do Terezína přijel transport AAc z Kolína s 724 vězni. Přežilo 29.

9. června 1942
Denní rozkazu Rady starších č. 145 se zabýval tím, jak mají nosit židovskou hvězdu osoby, které pracují venku bez košile. Táborová komandatura nařídila, že si tito lidé musí připevnit židovskou hvězdu spínacími špendlíky na kalhoty a okamžitě ji odstranit, jakmile si obléknou kabát s židovskou hvězdou. Týmž rozkazem byl pro Židy zakázán vstup do ulice před bývalým hotelem Viktoria.

9. června 1942
Říšský vůdce SS `Heinrich Himmler` slíbil svému štábu, který se shromáždil v Berlíně u příležitosti pohřbu Reinharda `Heydricha`: "Stěhování národů u Židů určitě ukončíme do roka; pak už se žádný nepostěhuje. Neboť právě nyní se musí udělat čistý stůl." Heinrich Himmler, Geheimreden[24] 1933 bis 1945 und andere Ansprachen. Ed. B.F. Smith, A.F. Peterson, Frankfurt, Berlin, Wien 1974, s. 159.[10]

10. června 1942
V Bohušovicích se zastavil deportační vlak transport AAh s 1 000 vězni,

který byl z Prahy vypraven jako součást represálií za smrtelný atentát na Heydricha. Odjel do Ujazdowa, odkud byli práceschopní muži posláni do Majdanku, ostatní zavražděni v plynových komorách Sobiboru. Přežili pouze dva, jimž se podařilo uprchnout. Od vzniku terezínského tábora byl to do té doby jediný židovský deportační transport, který odjel z Prahy přímo "na Východ".

10. června 1942
Architekt Jaroslav Šanda v rukopisném sborníku Pohřbívání lidických mužů shromáždil vzpomínky přeživších vězňů třicetičlenného komanda, které bylo z Terezína vypraveno do Lidic. Odjeli v 13.30 hodin. Dostali krumpáče, lopaty, chlorové vápno, každý 35 dkg chleba a 3 dkg margarinu. Byli odvezeni do hořících Lidic na místo, kde ležela těla postřílených lidických mužů. V 16 hodin započali s výkopem určené jámy 12 metrů dlouhé, 9 metrů široké a 3 metry hluboké s rozkazem, že musí být vykopána do rána šesti hodin, s pohrůžkou, že "jinak se mohou klidně položit k ostatním". Od hloubky půl metru narazili na jíl a práce se zpomalila. Do 22 hodin byl vykopán necelý metr do hloubky. Velitel terezínského tábora Seidl přerušil práce a poslal vězně po čtveřicích s dohledem německých policistů opatřit dříví na tři hranice k osvětlení výkopu. V záři plamenů kopali dál a museli zrychlit tempo. Odpočívající utržili kopance a rány. Na hořící hranice museli později nanosit i skříně a matrace od popravčí stěny u stodoly. Bez jídla a pití pokračovali ve výkopu. V 6 hodin ráno 11. června byli v hloubce 2,30 metr. Přišel Seidl, zuřil, házel po vězních kameny. V 9 hodin bylo zastaveno hloubení a začalo urovnávání dna. V 11 hodin byl hromadný hrob vykopán. Vězni si mohli chvíli odpočinout, dostali neslazenou černou kávu a dva kousky chleba. Pak museli odnášet zavražděné lidické muže do hrobu, předtím jim odebrat osobní doklady, peníze, hodinky, cigarety, všechny cennosti, boty.

Co se dál odehrávalo, vylíčil ve své vzpomínce jeden z vězňů O. Hostovský: "Teď teprve se díváme mrtvým tváří v tvář. Mladý člověk se drží křečovitě staršího - snad syn a otec. O kousek dál farář v hnědém úboru - jeho bílá hlava zrudla krví. Opodál silnější muž větší postavy s brýlemi. Pak muž s odstřelenou horní částí hlavy. Ta se musí hledat a nasadit, aby prý "měl zas mozek a měl možnost o všem přemýšlet", zní cynický rozkaz. O kousek dál leží hubený muž vyšší postavy, tmavovlasý, v tmavším saku se zdviženou zaťatou pěstí. I zastřelený malý bílý pes zde leží - neopustil svého pána ani v jeho poslední chvíli.

Mrtvé nosíme čtyři ke hrobu. To je však podle SS [19] příliš pomalu. Prý stačíme dva. Mrtvého máme tahat za nohy, obličejem po zemi. Děláme to opačně, bereme je za ruce a tak je dopravujeme k hrobu. Když se nikdo

nedívá, kapsy nekontrolujeme a pochováváme je se vším, co mají...

Kamarádi dole v hrobě přebírají od nás mrtvé a pokládají je na pravý bok, jednoho vedle druhého, obličejem směrem ke hřbitovu. Každý mrtvý má dvě až tři rány v prsou a na hlavě - tu a tam ještě krvácející.

K páté hodině jsme pochovali za stálého hulákání, řevu a smíchu opilých a poloopilých příslušníků Schupa [Schutzpolizei] a SS [19] poslední lidické muže.

Bylo jich, jak bylo nařízeno počítat, 174 a jeden pes. "Der Hund kommt zu den anderen Hunden" [ten pes přijde k ostatním psům], byla odpověď na otázku, co se psem.

Začíná pršet. Nad námi krouží letadlo. Musíme posypat mrtvé chlorovým vápnem, které jsme přivezli v sudu z Terezína. Prší stále více. Těžko se nám hrob zahazuje. Hlína je nasáklá vodou, lepí se na nohy, na lopatu. Pociťujeme nesmírnou únavu. Pomalu mizí pod hlínou těla - jen jedna natažená ruka se zvedá ještě dlouho jako žaloba i výstraha. Za hodinu mizí i ona." Práce nebyla ještě dokončena, když ve 22 hodin byl dán rozkaz odvézt vězně zpět do Terezína. Jaroslav Šanda, Pohřbívání lidických mužů, rukopis. AMK [3]

11. června 1942

Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Večer řekl Vilda Elišce a mně, abychom ráno přišly pást husy. Husy tu ještě nebyly, zato kozy a kůzlata, prý z Lidic. Kozy musely být ihned podojeny. Došlo 200 husí. V hrozně zubožením stavu, jako židovský transport." [110]

11. až 15. června 1942

Z deníku `Egona Redlicha`: "Včera projížděl vlak s transportem, který jel přímo na východ. Vlak stál na stanici 9 minut. Lidé nevěděli, že pojedou přímo na východ. Jeli v cestovních (osobních) vagonech. Když Němci v Terezíně nepřikázali opustit vagony, ženy, které zde mají příbuzné - možná rodiče, možná manžele - začaly plakat." Včera v novinách: Potrestali strašným způsobem obyvatele jedné vesnice. Muže zastřelili, ženy poslali do koncentračních táborů, děti byly odevzdány do "řádné" výchovy. Vesnici zničili v pravém smyslu toho slova.

Z ghetta bylo na práci v této vesnici vysláno 30 Židů. Jeli s hráběmi. Poslali sem též ovce a dobytek." [114]

12. června 1942

Z Terezína odjel transport AAk s 1 000 vězni na východ, pravděpodobně do Trawniků, tam snad směřoval i transport AAi vypravený z Terezína se stejným počtem vězňů příštího dne.. Osvobození se z obou transportů nedožil nikdo. V Trawnikách byl na území bývalého cukrovaru v květnu

1942 zřízen tzv. pracovní tábor SS[19] . Panovala tam epidemie tyfu. Mnoho vězňů bylo postříleno v táboře i v lesích u tábora. Tábor byl zlikvidovaný v listopadu 1943, kdy bylo postříleno 8 až 10 tisíc vězňů. Obozy hitlerowskie, s. 523.[108]

13. června 1942
Do Terezína přijel transport AAd z Kolína s 734 vězni, osvobození se z nich dožilo 64.

14. června 1942
`Joseph Goebbels` v úvodníku časopisu Das Reich napsal: "Židé v této válce provádějí svou zločinnou hru a zaplatí to vyhlazením své rasy v Evropě a snad i nad to."

14. až 15. června 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Co bude, až se vrátíme po válce do naší země? Náš postoj vůči ostatním. Cítím již nyní, že pro mne bude moje vystěhování únikem. Únikem před lidmi zde v Evropě, únikem před mým životem zde v diaspoře, únikem před starým životem do nového. Přijedu do země izraelské bez všech prázdných nadějí. Vím, že i tam budou jen lidé. Lidé slabí, se všemi lidskými slabostmi. Ale vím, že existuje a žije myšlenka spravedlnosti. Možná, že se tam v izraelské zemi uskutečnění této touhy přiblížíme. Zdůrazňuji: přiblížíme." [114]

15. června 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 150: Cesty od jedněch kasáren ke druhým se musí urazit co nejrychleji, zejména před táborovou komandaturou a na silnici do Prahy. Procházky všeho druhu jsou zakázány. Úřední řečí v ghettu je němčina, a proto všechny písemnosti, jako podání, protokoly, korespondence musí být sepsány v německé řeči.

15. června 1942
Hasičskému sboru v táboře byla předána veškerá výzbroj bývalého sboru dobrovolných hasičů v Terezíně.

16. června 1942
Do Terezína přijel první deportační transport z Kolína nad Rýnem. Byl označen III/1 a čítal 963 vězňů. Celkem odtud přijelo z Kolína na Rýnem 11 transportů s 2514 vězni, z nichž zahynulo 2 283 a osvobození se dožilo 231. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 61, 326-371.[136]

16. června 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 151: "V úterý, 16. června 1942 nastoupili

všichni obyvatelé Drážďanských, Hamburských, Hannoverských, Vrchlabských, Magdeburských, Podmokelských a Ústeckých kasáren, stejně jako Kavalír k vykonání podpisu. Nástup se uskutečnil po pokojích, akce trvala od 6 hodin ráno do 9.30 hod; ve všech budovách stav souhlasil, takže nebyl žádný důvod k výtkám. Podpisová akce v Sudetských kasárnách se uskuteční zítra." Šlo o to potvrdit, že podpisující nikdy neviděl tašku, kolo a pistoli, zanechané na místě atentátu muži, kteří vykonali atentát na `Heydricha`.

Ze vzpomínek `Jiřího Borského`: "Byla to směšná komedie u lidí dokonale uzavřených uvnitř mohutných hradeb. Četníci z toho atentátu také zřejmě měli radost..., jeden z nich ukazoval rákoskou na otištěné fotografie a řečnil tragikomicky jako kdysi písničkáři a kramáři zpívávali o vraždách, že jsme stěží zadrželi hlasitý smích... Žasl jsem nad odvahou toho četníka." J. Borský, APT[8] , sbírka vzpomínek č. 476.[109]

18. června 1942
Oběžník berlínské centrály Gestapa nařizoval, aby byly připraveny tzv. dohody o zakoupení domova (Heimeinkaufsverträge) pro všechny židovské osoby v Německu, u nichž se počítá s odsunem do Terezína.

19. června 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Potkal jsem skupinu dětí s černým kašlem. Šly na jednu louku. Němci nám povolili vodit nemocné děti ven na jednu louku. Ptal jsem se jednoho dítěte: Jsi nemocný? Odpovědělo: Ne. Řekl jsem: Ale jestli se tě Němci budou ptát, musíš říci, že jsi nemocný. Dítě odpovědělo: Nejsem lhář." [114]

20. června 1942
Do Terezína přijel transport AAe z Prahy s 1 000 vězni, osvobození se dožilo 73.

20. června 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Je zde nyní asi 1 700 Židů z Německa. Problém spolužití s "českými" Židy není naprosto jednoduchý." [114]

21. června 1942
Do Terezína přijel první deportační transport z Vídně. Byl označen IV/1 a čítal 1 000 vězňů. Celkem přijelo z Vídně 17 transportů se 16 404 vězni, z nichž se 2 431 dožili osvobození v Terezíně.

Ze vzpomínek `Jiřího Borského`: "Z nejotřesnějších dojmů pamatuji příjezd prvního vídeňského transportu starších lidí za horkého červnového dne. Byli napěchováni v dobytčích vagonech, mnoho z nich se cestou zalklo, zemřelo, onemocnělo a zešílelo. Přiváželi je, znečistěné, nákladními auty do Vrchlabských kasáren k transportní ambulanci, kat `Rudolf Fišer` shazo-

val mrtvé a nehybné jako polena dříví... Dojemné scény se odehrávaly s pomatenými stařenami. Nechtěly s námi jít, šly teprv tehdy, až uvěřily našim milosrdným lžím, že je vedeme k jejich drahým (synům, dcerám apod.)." [109]

22. června 1942
V denním rozkazu Rady starších č. 155 byl uveřejněn rozsudek nad Ludvíkem W., potrestaným odnětím svobody v trvání šesti dnů. Trestný jeho čin: Při nedodržení pokynů Ústředny práce urazil službu konajícího vedoucího pracovního nasazení v Sudetských kasárnách a nadával členům Pořádkové služby, kteří jej předváděli.

22. června 1942
Čtyřčlenná rodina `Bertolda Wolfa`, žijící v Tršicích a povolaná do Olomouce k nástupu do deportačního transportu, se ukryla v lese. Patnáctiletý syn Otto si začal psát svůj každodenní deník. Deník Otty Wolfa 1942-1945. Ed. Margita Kárná, Miroslav Kárný, Ludvík Václavek, Praha 1997.[137]

23. června 1942
Slovenské ministerstvo zahraničí zvláštní notou potvrdilo německé vládě, že je ochotno zaplatit za každého vyvezeného Žida 500 marek za předpokladu, že se už nevrátí na Slovensko. Svůj závazek slovenská vláda splnila a uhradila 288 milionů korun za 57 600 slovenských Židů deportovaných na smrt.

23. června 1942
Protektorátní ministerstvo financí nařídilo, že důchody židovských osob mají být poukazovány Ústředně pro židovské vystěhovalectví na její výzvu. SUA[43] MHP, P-1783/1942, karton 44.

23. června 1942
Ministerstvo dopravy a techniky připomnělo zvláštním oběžníkem, že Židům mají být vydávány jízdenky jen po předložení policejního povolení, písemného předvolání některé německé služebny či úřadu protektorátní správy a že Židé mohou používat pouze posledního oddílu posledního vozu. Při velkém návalu měli být z jízdy vlakem vůbec vyloučeni. SUA[43] URP[44] karton 43.

23. června 1942
`Viktor Brack`, vedoucí činitel ve "vůdcově kanceláři", který patřil k předním organizátorům vraždění duševně chorých a jiných "nežádoucích" pod zámin-kou eutanázie, napsal `Himmler`ovi, že poslal SS-Brigadeführerovi `Globocnik`ovi do Lublinu další "své muže". Ten usiluje celou "židovskou akci" co nejrych-leji dokončit, aby se jednou pro nějaké potíže uprostřed nezastavila. Brack připojil úvahu, že mezi přibližně 10 miliony evropských Židů jsou nejméně 2-3 miliony práceschopných, které by válečné hospodářství naléhavě potře-

bovalo. Ti by však měli být sterilizováni.

25. června 1942
Britský Daily Telegraph uveřejnil velký článek o vyvraždění 700 000 Židů na okupovaném polském území. Jeden z podtitulků zněl: Travelling Gas Chambers (pojízdné plynové komory). Příštího dne monitorovací služba Úřadu říšského protektora zaznamenala tuto zprávu podle českého vysílání londýnského rozhlasu, který připojil komentář, že v Protektorátu také probíhá vyhlazování Čechů.

25. června 1942
Protože se různé soudy obracejí na policejní ředitelství v Praze se žádostí o sdělení současného pobytu Židů, poslaných Ústřednou pro židovské vystěhovalectví do Terezína a odtud dále, ředitelství se obrátilo na prezidium Zemského úřadu, aby tomu prostřednictvím ministerstva spravedlnosti zabránil. Ředitelství není s to žádanou informaci toho druhu podat. SUA[43] MV[31] D 5750, karton 5169.

25. června 1942
V denním rozkazu Rady starších č. 158 bylo oznámeno, že dosavadní stravovací komise ukončí dnem 30. června svou činnost a že budou vybrány nové na dobu dalších tří měsíců. Jejími členy nesměl být nikdo z členů dosavadních komisí. Rada starších současně sdělila, že požádala velitele tábora, aby rodinní příslušníci členů komand výstavby, AK I a AK II, byli při evakuaci zařazováni pouze do transportů určených do Terezína. Velitel tábora souhlasil, aby u AK I se toto vztahovalo na rodiče, manželky a děti, zatímco u ženatých příslušníků AK II se to na rodiče nevztahovalo. Podle tohoto pokynu sestavovala Rada starších seznam rodinných příslušníků, určený Ústředně pro židovské vystěhovalectví. Podobná listina se sestavovala také pro příslušníky komand nasazených na práci mimo Terezín.

25. června 1942
"Od 25. června 1942 bylo rozlišení ve stravování rozšířeno i na vařené jídlo. Toho dne dostalo sto padesát těžce pracujících přídavky, které šly na úkor celého osazenstva. Počet příjemců stravy pro těžce pracující musel být postupně zvyšován a v průběhu doby činil až dva tisíce porcí. I když oběť požadovaná od nepracujících a zčásti i pracujících byla velká, bylo to nezbytné. Tehdejším rozhodnutím zajistit těžce pracujícím lepší stravu na úkor přídělu ostatních bylo teprve umožněno pokračovat v pracích na výstavbě." Otto Zucker, s. 110.[138]

26. června 1942
Do Terezína přijel transport AAf z Olomouce s 900 vězni, osvobození se z nich dožilo 46.

26. června 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 159 oznámil, že v příštích 14 dnech dojde ve vodárně k výměně hlavního agregátu a k připojení studní v rezervním lazaretu SS[19] . Městská vodovodní síť bude nejméně tři hodiny denně zcela odpojována. Po dokončení montáže se kapacita vodárny zvýší čtyřnásobně.

26. června 1942
Státní sekretář říšského ministerstva vnitra `Stuckart` poslal říšskému protektorovi upravený návrh nařízení o ztrátě protektorátní příslušnosti Židů, který mu byl postoupen 8. května. Změny provedl po dohodě s Hlavním úřadem říšské bezpečnosti. Žádal o stanovisko. SUA[43] URP[44] I-3b-5803, karton 388.

26. června 1942
Podle záznamu odposlouchávací služby v Úřadu říšského protektora přineslo české vysílání londýnského rozhlasu "zprávu o popravě 7 000 000 Židů v Polsku. V návaznosti na to převedeno na Protektorát, kde stejně při ničení všech slovanských národností totéž se děje s Čechy". SUA[43] URP[44] karton 1168.

26. až 28. června 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Vůdce řekl: Budoucí válka zničí židovství v Evropě. Já vím, že se mu to nepodaří. Ale Jägerkaserne jsou malým příkladem toho, co znamená "zničení židovství v Evropě". Kolikrát jsme mysleli, že není horší byt než ten, který jsme viděli. Ale vždycky se Němcům podařilo najít ještě horší místo k bydlení." "Jägerkaserne" patřily k nejstrašnějším místům terezínských ubikací - temné, vlhké, nevětratelné. [114]

28. června 1942
V terezínském ghettu byla zavedena ve všech výrobních dílnách pracovní doba 52 hodin týdne (s výjimkou třísměnných provozů), v kancelářích správního aparátu 57 hodin.

30. června 1942
Do Terezína přijel transport AAg z Olomouce s 900 vězni, přežilo 56.

30. června
Britský tisk přinesl zprávy o schůzi, zorganizované 29. června v Londýně britskou sekcí Světového židovského kongresu. Poslanec `Sidney Silverman` a člen polské Národní rady `Ignacy Schwarzbart` seznámili podrobně s ob-

sahem z Polska propašované zprávy židovské odbojové organizace Bundu o systematickém vyvražďování evropských Židů a o používání plynu jako nástroje jejich masové likvidace.

The Times psaly: "Židovský masakr - více než 1 000 000 mrtvých od začátku války." Daily Mail: "Největší pogrom - milion Židů zemřelo." Manchester Guardian: "Židovské válečné oběti větší než milion mrtvých". Andrew Sharf, The British Press, s. 183.[117]

Červen 1942
V časopise Zeitschrift für Politik napsal jeden z předních činitelů Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a nacistický právní teoretik `Wermer Best`: "Zničení a vytlačení cizího národa neodporuje podle historických zkušeností zákonům života, jestliže se úplně dokoná."

3.6 Město Terezín koncentračním táborem

Zástupce židovského staršího inž. `Otto Zucker` napsal historii Terezína, kterou ukončil 31. prosince 1943. O přeměně koncentračního tábora, založeného na věznění v jednotlivých, od sebe přísně izolovaných terezínských kasárnách, na koncentrační tábor v okruhu celého města a o tragédii terezínského léta a podzimu 1942, napsal:
24. listopadu ... 1942
"Doba od 24. listopadu 1941 do 27. června 1942 byla dobou příprav, aby byly vytvořeny základy pro velké ghetto, které mělo do konce července pojmout čtyřicet tisíc, vcelku však během zcela krátké doby na sedmdesát tisíc osob. Nadcházející časový úsek osídlování celého města, který trvá až do konce ledna 1943, skýtal svým dosud netušeným počtem přicházejících a odcházejících transportů, hlubokými změnami ve struktuře obyvatelstva a sociální a hospodářskou organizací úkoly rozsahu, jaké období výstavby, zajisté ne chudé na potíže, neznalo. [...]

Vedení provedlo všechny přípravy, aby novou situaci zvládlo. Komise skládající se ze zástupců všech zúčastněných oddělení s vlastní kanceláří musela shrnout a řídit nejrůznější práce, které do sebe zasahovaly. Tato komise k převzetí města byla ustavena již dříve. Její první prací bylo sestavení osídlovacího plánu, který měl stanovit rozdělení obyvatelstva do jednotlivých oblastí města a využití jednotlivých budov a místností podle jednotných hledisek. S ohledem na očekávané mimořádně husté osídlení města zůstala zachována zásada odděleného bydlení pohlaví, neboť přidělení jednotlivých obytných místností rodinám bylo při existujícím nedostatku prostoru možné

jen ve zcela zvláštních případech. Protože se ošetřování starých a chorých dalo v uzavřených bytových jednotkách provádět hospodárně a s nepatrným počtem ošetřujícího personálu, byla stanovena zásada odděleného ubytování práceschopných a práce neschopných a postupovalo se podle ní. Z podobných důvodů, a proto, že se rodiče, kteří byli celý den nasazeni na práci nemohli starat o děti, byli mladiství od 10 do 16 let většinou také ubytování ve zvláštních jednotkách. Pro ambulantní ošetřování neležících nemocných se muselo počítat s odpovídajícímu středisky pro nemocné i se správně rozdělenými zdravotními jednotkami, právě tak jako se zvláštními domovy pro ubytování tělesně postižených, zejména válečných invalidů i slepců. Muselo se počítat s odpovídajícími prostory pro dílny a sklady, jakož i pro správu. Podle těchto hledisek byl sestaven osídlovací plán.

Centrum pracujících mužů tvořila bývalá Sudetská kasárna s osazenstvem okolo čtyř tisíc osob, jakož i bývalá Hannoverská kasárna; centrum pracujících žen měla tvořit Hamburská kasárna s přilehlými bloky. Magdeburská kasárna se stala správním centrem, s Ženijní budovou a částí Drážďanských kasáren se tehdy počítalo jako s chorobincem. V části Drážďanských a v Podmokelských kasárnách měly být ubytovány ženy, které měly co dělat s ošetřováním starých a chorých.

Pro nepracující staré osoby se počítalo převážně s bloky západně od náměstí, pro choré s bloky mezi pozdější Poštovní ulicí a Horskou ulicí. Celá Vrchlabská kasárna se stala zdravotním centrem s připojeným chorobincem a starobincem v Kavalírských kasárnách. Pro dílny a výrobní účely byla přidělena bývalá jízdárna a nově postavené baráky po obou stranách Magdeburských kasáren. Pro hospodářství a skladování se počítalo s pekárnou a částí Ústeckých kasáren. Většina Ústeckých kasáren sloužila jako Sleuse [v táborovém žargonu: šlojska, doslovný překlad: propust] pro přicházející transporty, právě tak jako Myslivecká kasárna, která byla později rezervována vedle komplexu pivovaru pro účely odvšivování.

Tento osídlovací plán byl v podstatě dodržen i později, přes modifikace, které musely být zavedeny v důsledku měnících se poměrů.

Rychle za sebou následující transporty, s nimiž adaptace domů předávaných v nepravidelném sledu nemohla udržet krok, a pozdější přetíženost jinými pracemi, která nedovolila větší vnitřní stěhování k vyrovnání rozdílů, nepřipustily až do dnešního dne [31. prosince 1943] provedení osídlovacího plánu. Přesto zůstal tento plán páteří rozdělení obyvatelstva uvnitř města.

V tomto osídlovacím plánu se počítalo také poprvé se zvláštním a přednostním ubytováním takzvaných "prominentů" v uzavřeném bloku. Šlo o novou kategorii obyvatel ghetta, Židy, kteří se v dřívějším životě nějak zasloužili a kteří byli správě ghetta zvlášť jmenováni.

Zejména transporty ze Staré říše a Ostmark[11] y přivážely stále do ghetta převážně přestárlé lidi. Tak např. vykazovaly transporty, které přišly v měsíci srpnu, věkový průměr 64 let. Výsledkem proto byla ještě dále stoupající přestárlost obyvatelstva. [...]

Ubytovat tyto masy přijíždějící v krátkém sledu vytvářelo skoro neřešitelnou úlohu. Kasárna byla již v červenci plně obsazena, domy osídleny beze zbytku v srpnu, přičemž velká část starých a nemocných lidí nemohla používat vícepatrové postele připravené pro husté obsazení. Již v srpnu připadalo na jednoho obyvatele ghetta průměrně 1,6 m2 čisté obytné plochy, na které musel nejen spát, ale také uložit všechny své věci. Nezbývalo nic jiného než osídlit prostory, které dosud platily za neobyvatelné. Přešlo se k obsazování půd, které nebyly vůbec připravené, neměly izolaci proti chladu a teplu, neměly osvětlovací zařízení, záchody ani vodovod. V letních vedrech tam panovaly teploty, které pobyt mimořádně ztěžovaly, k tomu přistupovalo ještě to, že mnozí slabí a nemocní lidé neměli možnost použít schody, aby během horké denní doby svou půdní ubikaci opustili.

Na půdách bylo ubytováno více než 6 000 osob. Protože přibližně ve stejné době probíhalo rozsáhlé zajišťování přivezených zavazadel, přinášeli si příchozí nejdříve na ubikaci jen tolik věcí, kolik mohli sami unést. Byli ubytování v právě převzatých, jen nouzově uklizených a nezařízených prostorách nebo půdách, z velké části bez matrací, slamníku či přikrývky, bez potřeb nutných k tělesné očistě a prádla a bez nádob na jídlo. Protože část transportů starých lidí, zejména transporty z Vídně, přicházely zavšivené a protože v této první nouzové době udržování čistoty či odhmyzování ve větším rozsahu nebylo možné, zvyšovalo se zavšivení podstatně. Právě tak řádily nemoci, zejména v ubikacích starých lidí. Následkem byla vysoká úmrtnost.

Zatímco v měsících duben, květen a červen 1942 počet případů úmrtí překročil zřídka 10 případů denně, začala úmrtnost v následujících měsících mimořádně stoupat. V červenci se vyskytují dny s více než 50 případy úmrtí. V srpnu stoupla úmrtnost až na 114 případů za den, září 1942, měsíc největších potíží v každém ohledu, vykazuje dny až se 156 mrtvými. Pohřbívání těchto osob činilo až do uvedení krematoria do provozu značné potíže. Rovněž musely být překonávány velké stravovací potíže. Kotle stačily stále méně, v měsíci srpnu 1942 bylo již jen 0,34 l obsahu kotle na osobu. Obědy se musely vařit a vydávat v několika směnách. Přitom chyběly dopravní prostředky, aby se mohlo jídlo starým lidem do domů dovézt. Většina si musela pro jídlo chodit do velkokuchyní. Transportní kolona mohla zásobovat pouze část bloků. Jídlo většinou vystydlo, dříve než se dostalo k obyvatelům bloků v domech. Asi 50 % porcí mohlo být vydáno obyvatelům kasáren v kasárnách, jen 11 % celkového počtu se mohlo přivážet obyvatelům v obyt-

ných domech; 37 % obyvatel, většinou staří lidé z malých obytných jednotek si museli chodit pro jídlo, přičemž většina z nich neměla ani jídelní misky.

V polovině října 1942 bylo stravovaní nově upraveno tak, že od té doby příděly pro osobu na týden nebyly rozdělovány jen podle dosavadního třídění na těžce pracující, normálně pracující a nepracující, nýbrž k docílení zvláštních pracovních výkonů bylo třeba hledět při přidělování potravin nejen na druh vykonávané práce, ale také na pracovní výkon uvnitř pracovní kategorie. To se dělo tak, že část potravin ušetřených u nepracujících, hlavně chléb, cukr, margarín a paštikové konzervy, byla oddělena a použita k vydávání výkonnostních prémií. Přidělování a výdej zajišťovala Ústředna práce, která musela kontrolovat práci a vést nutné záznamy o pracovních výkonech.

Rozdělovna ošacení a spotřebních předmětů přidělovala pracujícím podle výše výkonů předměty denní potřeby.

Nutnost pokračovat v řadě důležitých prací mimo ghetto i ve výrobě pro venek přes nesmírné pracovní zatížení spojené s odbavováním transportů a se stoupajícími úkoly pro vnitřní potřebu a na druhé straně skutečnost, že s východními transporty, do kterých podle nařízení nesměly být zprvu zařazovány osoby nad 65 let, odcházelo stále více práceschopných osob, to vše se projevovalo v mimořádném nedostatku pracovních sil. Navíc se museli lidé neúměrně namáhat, jestliže měly být stanovené úkoly vůbec splněny. Aby bylo možno dostát požadavkům, bylo třeba v této době pracovat průměrně ve spedici a v kuchyních 80 až 110 hodin týdně, mezitím i noční, při ošetřování nemocných 75 až 85 hodin týdně a 20 hodin noční, řemeslníci 65 až 75 hodin týdně a 10 hodin noční, pracovníci správy 78 hodin týdně a 15 hodin noční služby. [...]

Nově převzaté domy musely být prohlédnuty, musely být zjištěny a provedeny nutné opravy, zejména ty, které se týkaly kanalizace, instalací, záchodů. Studny v domech byly přezkoumány vodotechnickou laboratoří, aby mohly být hygienicky závadné studny vyřazeny. Tyto tak nutné práce ve sto šedesáti domech musely být provedeny během asi šesti týdnů. Ghetto mělo přitom k dispozici v té době asi 27 zedníků i betonářů a nedostatečný počet specialistů v jiných oborech.

Nově převzaté, do bloků uspořádané civilní obytné domy měly křivolaké, úzké dvory, částečně se zcela neobyvatelnými starými kůlnami, chlívky. Aby se tyto bloky daly spojit do provozních jednotek a aby se zlepšily sanitární poměry dvorů, byla naplánována rozsáhlá asanace, která spočívala hlavně ve stržení dělících zdí ve dvorech a neobyvatelných zčásti špinavých a větrání vadících kůlen a chlívků. Tyto práce mohly být provedeny dosud jen zčásti, umožňují však již nyní podstatně lepší vedení domů. Aby se doplnila nedostatečná záchodová zařízení, zvláště když opatření tolika nových splacho-

vacích záchodů nebylo možné, byly v asanovaných dvorech zřízeny vybetonované proplachovací latríny a umývárny, které byly připojeny na kanalizaci, aby se při tak hustém osídlení nezamořily existující studny a vytvořily se snesitelné sanitární poměry.

Kuchyně pro hromadné stravování byly k dispozici jen v omezeném rozsahu. Musely být proto navrženy a postaveny další kuchyně. Do konce roku 1942 byl využitelný obsah kotlů přiveden na 20 560 litrů.

Protože se zdálo na delší dobu nemožné získat dostatek povozů a termoforů, aby se jídlo dováželo do bloků, musely být u výdejen jídla postaveny přístřešky čekáren, aby se většinou starým lidem ulehčilo čekání na výdej jídla za špatného počasí. Dále bylo nutným úkolem zvětšit úpravou půd obytnou plochu resp. část půd učinit alespoň nouzově obyvatelnými i na zimu.

Muselo se postavit více patrových postelí a nemocničních lůžek, musely být zřízeny výdejny prádla a sklady. Všechny tyto a mnoho údržbářských a opravárenských prací se muselo provádět pouze s minimálně odborně vyškolenými pracovníky a s omezením se na použití materiálu, který byl k dispozici. Byly proto vyvinuty zvláštní stavební metody, které umožnily používání neškolených sil. Například se sériově vyráběly stavební prvky sbité hřebíky, které se pak mohly bez školených tesařů používat na výdejny jídel, kůlny, latríny a tak dále. Na půdách se stavělo s pomocí střešní lepenky a lehkých izolačních desek, které byly k dispozici ve velkém množství. [...]

Mimořádnou pohromou se staly šatní vši, které byly zavlečeny transporty a jejichž šíření napomáhala hustota bydlení. Ihned bylo započato s povinným odvšivováním. Malý parní dezinfekční kotel, který pracoval ve dne v noci, se ukázal jako nedostatečný. Byla vzata na pomoc sušárna sladu v pivovaře. Byla postavena na nižší teploty, a když se v ní muselo delší dobu udržovat horko na 110 stupních, začala hořet. Byli jsme zase bezradní. Teprve získání kyanovodíku umožnilo začít v pomocných plynových komorách velký boj proti vším. Sprchové lázně musely být pro nezavšivené uzavřeny a po měsíce se v nich mohli koupat jen zavšivení lidé. Omezením možnosti koupáni se muselo, pokud jde o hygienu, projevit nepříznivě. Teprve systematický boj se zavšivením za použití moderních odhmyzovacích prostředků a metod mohl pomoci." Terezínská zpráva Otto Zuckera. In: Terezínské studie a dokumenty 2000, s. 103-126.[138]

Červenec 1942

V tomto měsíci přijelo do Terezína 58 transportů s 25 111 vězni a vrátila se pracovní komanda z Kladna. Tím se počet vězňů zvýšil z 21 304 na 43 403, ačkoli v Terezíně zemřelo 938 vězňů a 2 000 jich bylo deportováno z Terezína východními transporty.

1. července 1942
Do Terezína přijel transport V/1 z Drážďan s 50 vězni. Osvobození se nedožilo nikdo. Z Drážďan přijelo celkem 11 transportů se 492 vězni, z nichž zahynulo 377, osvobození se dožilo 114 a osud jednoho se nepodařilo zjistit. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 61-62, 372-381.[136]

1. července 1942
Příslušník zvláštního četnického oddílu v Terezíně `Josef Manoušek` byl zatčen pro pomoc vězňům. Z vazby byl uvolněn 11. února 1943 a po disciplinárním řízení propuštěn ze služby.

Pro pomoc terezínským vězňům bylo zatčeno celkem čtrnáct četníků. `Imrich Biró` byl zatčen 19. července 1942 a osvobozen v koncentračním táboře Ravensbrück. V červenci 1943 zatčení `Jan Smola`, `Karel Čípa` a `František Brandejs`, se dožili osvobození v koncentračním táboře Mauthausen, Flossenbürg nebo Langerlausen Rott.

Také `František Vokroj` zatčený ve stejném měsíci se z vězení vrátil. V září 1943 zatčení `Eduard Škoda` a `Františ̌ek Makovský`, byli propuštěni, první po 14 dnech, druhý po půl roce. `Josef Koutecký` zatčený 20. října 1943 byl odsouzen na 6 let káznice a osvobozen v Oranienburgu, ve stejný den zatčený `Vojtěch Klimeš` byl odsouzen ke 4 letům káznice a také přežil své věznění. 3. listopadu 1943 byli zatčeni `Emil Zelníček` a `Albert Adámek`. O osudu prvního nemáme zprávy, druhý byl odsouzen na dva roku a 6 měsíců, ale propuštěn 19. července 1944. `Vilém Vach`, odsouzený na čtyři roky vězení, zemřel 3. května 1945 na Malé pevnosti. Tam zřejmě zemřel i `Jiří Antonín Černý` odsouzený na stejnou dobu. Miroslav Kárný, Zvláštní četnický oddíl v Terezíně a terezínští vězňové. In: Litoměřicko. Vlastivědný sborník 1985-1986, ročník XXI.-XXII., s. 37-50.[139] Miroslav Kárný, Die Gendarmerie-Sonderabteilung und die Theresienstädter Häftlinge. Zur Methodologie der kritischen Interpretation von Erinnerungen. Theresienstädter Studien und Dokumente 1996, s. 136-152.[140]

2. července 1942
Do Terezína přijel transport AAl z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se jich dožilo 94.

Do Terezína přijel transport I/14 z Berlína s 50 vězni. V průběhu července přijelo z Berlína celkem 22 transportů s 2 100 vězni.

Do Terezína přijel transport II/11 z Mnichova s 50 vězni. V průběhu července přijelo odtud celkem 10 transportů s 500 vězni.

3. července 1942
S převzetím celého města budou i všechny ulice ghetta nově označeny, oznámil

terezínský denní rozkaz č. 164. Dosavadní jména ulic byla zrušena. Šest ulic podélných (Längsstrassen) od jihu k severu, byly označeny písmenem L a číslem l až 6. Devět ulic příčných (Querstrassen) byly označeny písmenem Q a číslem 1 až 9. Každý obytný dům měl složeno domovní číslo z písmene L nebo Q podle toho, ve které ulici ležel, a třímístná číslice byla složena z čísla ulice a z vlastního domovního čísla. Např. L 318 označovalo, že jde o dům č. 18 v podélné ulici 3 (Längsstrasse 3).

4. července 1942
Do Terezína přijel transport AAm z Olomouce s 900 vězni. Osvobození se z nich dožilo 50.

5. července 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Mnoho práce. Příští týden přestěhujeme dětské (chlapecké) ubikace z kasáren do jedné školy. Jsou tam hezčí místnosti." [114]

6. července 1942
Do Terezína přijel transport AAn z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se jich dožilo 46.

6. července 1942
Po vyklizení města od českého civilního obyvatelstva se koncentračním táborem stal celý Terezín. V terezínském denním rozkaze č. 165 se tato skutečnost projevila tímto sdělením: "Táborová komandatura přijala následující nařízení k uspořádání bezpečnosti v ghettu:

a/ Četnictvo bude dne 6. července 1942 ve 12.30 hodin staženo z kasáren.

b/ Pořádková stráž přejímá udržení pořádku v ghettu. V důsledku toho Pořádková stráž, jejíž stav se zvýší a jíž bude opět dovoleno nosit při výkonu služby čepici a pásek, bude vykonávat v kasárnách strážní službu stejným způsobem jako dosud četnictvo. [...]

c/ Propustky nebudou už předkládány táborové komandatuře k podpisu. Židovský starší, resp. jeho zástupce dostali zmocnění, aby sami vyhotovovali propustky.

Všechny osoby, které splnily svou pracovní povinnost, mohou bez propustek opustit obytnou jednotku od 18 do 21 hodiny.

Pobyt na dvoře je na základě schválení táborové komandatury povolen do 22 hodiny.

Mezi 18. a 21. hodinou je přístup do budov volný."

V Terezíně zůstala ovšem "árijská zóna": Náměstí s táborovou komandaturou, Kameradschaftsheim (bývalý hotel Victoria), četnická kasárna, park a některé další městské části. Tehdy ještě nepřeloženou silnici Praha-Lovosice, procházející Terezínem směli vězňové na některých místech (mezi benzinovou pumpou, směrem na Malou pevnost a k východu do Litoměřic a mezi stavebním dvorem a ústředním skladem) pouze přejít, ale nesměli po ní chodit.

Četnická stanoviště byla od kasárenských bran přeložena k výpadovým branám v pevnostních valech.

6. července 1942
Zahájen vrt první ze čtyř hlubinných studní v Terezíně.

7. července 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dnes jsme poprvé vyšli bez dozoru četníků. Lékaři jsou povinni oznámit u každého porodu, jak dlouho jsou muž a žena, rodiče dítěte, v ghettu." [114]

8. července 1942
Do Terezína přijel transport AAo z Olomouce s 745 vězni. Osvobození se jich dožilo 80.

8. července 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 167 sdělil: "Pan velitel tábora povoluje vstup na chodníky v ghettu." Doposud byly terezínské chodníky přístupny jen "árijcům".

8. července 1942
Velitel bezpečnostní policie v Protektorátu `Horst Böhme` podal `K.H. Frank`ovi písemnou zprávu o přesídlení árijského obyvatelstva z Terezína:

"Hlásím, že přesídlení árijského obyvatelstva z Terezína bylo skončeno 3. července 1942. Muselo být provedeno přibližně 1 500 přesídlení. Největší potíže působila dopravní otázka, protože nebyly povoleny žádné příděly benzínu. Pozemkový majetek v Terezíně téměř bez výjimky přešel nákupem do vlastnictví Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu. Vyvlastnění bylo potřebné jen v několika případech. Dosud bylo z Protektorátu do ghetta přikázáno 35 000 Židů. Z toho opět odešlo 14 000 na východ. Z ostatního říšského území bylo 5 000 Židů rovněž dopraveno do Terezína. K tomu ještě poznamenávám, že v měsíci červenci 1942 se počítá s odtransportováním 8 000 Židů z Protektorátu do Terezína." SUA[43] 109-4-61.

9. července 1942
Do Terezína přijel transport AAp z Prahy s 1 000 vězni. Přežilo 39.

9. července 1942
Z deníku profesora `Viktora Klemperera`, žijícího v Drážďanech, který jako pokřtěný Žid zůstal nedeportován: "Kdy jsme poprvé slyšel jméno Theresienstadt? Existence tohoto místa, které prý leží blízko Litoměřic, malá bývalá pevnost, maličké městečko, byla mi zcela neznámá. Muselo to být tuto zimu, kdy Kreidlovi vyprávěli o pražských a vídeňských evakuacích do Terezína. Nemohou to být celé dva měsíce, že byla také řeč o říšskoněmeckých transportech tamtéž. Nyní Truda Scherke (přibližně před osmi dny) toto slovo jako zcela známý slovník, jako obecně germánská instituce, která nepotřebuje vysvětlení. Do Terezína se totiž přijde, a pokud je někomu nad sedmdesát, zůstane se tam také. A Katka [Kätchen] používá čísla s pěti nulami: Pro tolik Židů je v Terezíně připraven prostor." Viktor Klemperer, Tagebücher 1942, Berlin, Aufbau Verlag, 3. Auflage 1999, s. 160-161.[141]

10. července 1942
Ředitelství Říšské dráhy v Královci sdělilo dálnopisem hlavnímu železničnímu ředitelství Střed v Minsku, že na plánovací poradě v Bamberku byly dohodnuty další zvláštní vlaky o 1 000 osobách. První měl přijet 16. července z Terezína do Volkovysku, kde měli "cestující" přestoupit do nákladních vagonů a odjet s cílem Minsk. O tři dny později ředitelství v Královci vydalo v tomto smyslu zvláštní jízdní řád č. 62. Archiv Institutu für Zeitgeschichte München, Fb 85/II, list 244 a 234. Podrobněji: Miroslav Kárný, Das Schicksal der Theresienstädter Osttransporte im Sommer und Herbst 1942. In: Judaica Bohemiae, XXIV, 1988, 2, s. 82-97.[142]

10. července 1942
Nařízením říšského vůdce SS[19] a šéfa německé policie bylo zakázáno posílat deportovaným peněžní i jiné dary jakéhokoli druhu a v jakékoli formě. (Později byly zásilky s dary pro Terezín připuštěny.) J. Walk, Sonderrecht, s. 380.[19]

12. července 1942
V převzaté terezínské škole byl založen domov chlapců L 417. Komentář v Redlichově deníku: "V tomto týdnu jsme soustředili chlapce starší 10 let a výš. Až dostaneme novou budovu, soustředíme i děvčata." [114]

13. července 1942
Do Terezína přijel transport AAq z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se jich dožilo 51.

14. července 1942
Z Terezína odjel deportační transport AAx s 1 000 vězni do Minska, od-

kud byli převezeni do přibližně 18 km vzdáleného Malého Trostince a tam v blízkém sosnovém lesíku postříleni nad vykopanými jamami nebo už po cestě zadušeni výfukovým plynem ve zvlášť upravených S-Wagen (Sonderwagen, zvláštních vozech). Pouze 20 až 40 vězňů bylo vybráno na práci v tamějším táboře, především na uskladnění a třídění věcí uloupených zavražděným. Osvobození se dožili pouze dva, kteří uprchli k partyzánům a vrátili se s Československým armádním sborem. Miroslav Kárný, Das Schicksal der Theresienstädter Osttransporte, s. 87-88.[142]

15. července 1942
Z deníku Evy Roubíčkové: "Ghetto od prvního otevřeno. V Terezíně veliké změny. Všechny domy uvolněny po Židy [...] Každý teď smí od 6 do 9 [večer] z kasáren. Muži smí navštěvovat své ženy a naopak..." [110]

15. července 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Mladý německý strážník [tj. SS-Mann] střílel na jednoho Žida. Kulka zasáhla plíce. Zraněný byl operován a je ve velkém nebezpečí života." [114]

16. července 1942
Do Terezína přijel transport AAr z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 81.

16. července 1942
Do Terezína přijel transport VI/1 z Hamburku s 925 vězni. Celkem z Hamburku přijelo 11 transportů s 2 489 vězni, z nichž zahynulo 1 947, osvobození se dožilo 542, osud jednoho se nepodařilo zjistit. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 62-63, 382-426.[136]

17. července 1942
Nařízení protektorátní vlády stanovilo, že "Židé, včlenění do práce, jsou v zaměstnaneckém poměru svého druhu." Židovští zaměstnanci nemají nárok na výplatu nemocenského, na jakékoli příplatky za práci přes čas, noční, nedělní apod., na jakékoli zvláštní odměny. Tímto ustanovením uspořené částky měli zaměstnavatelé odvést Ústředně pro židovské vystěhovalectví-Vystěhovaleckému fondu. Zaměstnavatel mohl kdykoli židovského zaměstnance vypovědět s jednodenní výpovědní lhůtou. Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu, 1942, částka 122, vydaná 28. 7. 1942, s. 1257-1261.

17. července 1942
Dortmundská úřadovna Gestapa sdělila zemskému radovi v Berleburgu, že 29. července budou všichni staří a invalidní Židé z vládního okresu Arnsberg odsunuti do starobního ghetta v Terezíně. Dva dny před tímto datem mají být dopraveni do Dortmundu. "Přihlašovacím úřadům třeba dát po-

kyn, aby odchod odsunutých Židů registrovaly pouze záznamem 'neznámo kam se vytratil'." Kurt Klotzbach, Gegen den Nationalsozialismus. Widerstand und Verfolgung in Dortmund 1930-1945. Hannover 1969, s. 250-251.[143]

17.- 18. července 1942

Heinrich Himmler podruhé navštívil Osvětim. Velmi podrobně a důkladně se seznámil s celým vyhlazovacím procesem - od příjezdu transportu přes selekci vězňů až po jejich zavraždění v plynové komoře birkenauského bunkru 2. Navštívil také budovaný závod I.G. Farben Bunu v Monovicích. Na závěr dal osvětimskému komandantu Rudolfu Hössovi tyto směrnice:

"Jsme teď uprostřed války a musíme se naučit válečněmyslet. [...] Eichmannův program jde dál a bude se měsíc od měsíce stupňovat. [...] Cikány třeba dovést ke zničení. Stejně bezohledně vyhlaďte práceneschopné Židy. V nejbližší době pracovní tábory u zbrojních průmyslů přijmou první větší kontingenty práce schopných Židů, pak si opět můžete také vydechnout. Také v Osvětimi má být v táboře vybudován zbrojní průmysl, připravujte se na to." Kommandant in Auschwitz. Autobiographische Aufzeichnungen des Rudolf Höss. Hrsg^{6} Martin Broszat, München, 12. vydání 1989, s. 181-185.[144]

17. - 26. července 1942

Z deníku Egona Redlicha: "Denně cpou transporty do města, které normálně pojme 3 000 lidí. Šachová hra: dnes je tu již přes 30 000 lidí, některý den jich přichází až 2 000 najednou. Problémy desinfekce, odvšivení, místa, kuchyně, matrací, stavby postelí - pestrá mozaika života a smrti. Zavřeli vedoucího transportního oddělení, zavřeli Salina, který kradl.

Bože, to je život! Barvitý, hrozný, plný kontrastů a plynoucí rychle, hrozně rychle. Kabaret na jedné straně a vedle umírají staří. Jaké protiklady jsou ve zdejším životě: na dvoře je představení kabaretu se zpěváky a v domech umírají starci a nemocní. Protiklady, protiklady. [...]

Němci vydali příkaz odevzdat všechny kufry [tj. přijíždějících transportů] a tím shromáždit celý majetek. Hluboký význam tohoto příkazu je jiný: ukrást ty nejlepší věci pro Němce. Každé osobě chtějí ponechat jen oblečení a nejnutnější prádlo. To vše vnáší do tábora velký zmatek. [...] Situace v místě, kde rozdělují zavazadla, je strašná. Kradou tam všechny věci. Němci kradou, čeští strážníci kradou - velká ostuda - také Židé kradou. Zakázali vyučovat děti. Zakázali, aby se děti učily číst a psát. [...] Vezmeme si na starost všechny sirotky, kteří bydlí v ubikacích." [114]

19. července 1942

Himmler nařídil vyššímu vůdci SS^{19} a policie v Generálním gouvernementu Krügerovi, aby do 31. prosince 1942 bylo "provedeno a ukončeno přesídlení

všeho židovského obyvatelstva v Generálním gouvernementu". Po tomto datu už žádná osoba židovského původu by se tam neměla nacházet mimo sběrné tábory ve Varšavě, Krakově, Čenstochové, Radomi a Lublinu. "Tato opatření jsou žádoucí k dosažení potřebného etnického oddělení ras a národů ve smyslu nového uspořádání Evropy stejně tak jako v zájmu bezpečnosti a čistoty Německé říše a území jejího zájmu." Norimberský dokument 5574. Helmut Heiber, Reichsführer! Briefe an und von Himmler, dokument 126, Stuttgart 1968, s. 131.[145]

20. července 1942
Do Terezína přijel transport AAs z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 35.

22. července 1942
Začátek deportací z varšavského ghetta do vyhlazovacího tábora v Treblince. Do 21. září bylo tam z Varšavy deportováno a v plynové komoře zavražděno na 300 000 Židů. V téže době bylo ve Varšavě - podle zpráv Židovské rady - zastřeleno 6 687 Židů. V den zahájení těchto deportací spáchal vedoucí Židovské rady `Adam Czerniaków` sebevraždu. Na rozloučenou napsal: "Žádají ode mne, abych vlastníma rukama zabíjel děti vlastního národa. Nezbývá mi nic jiného, než zemřít." Adam Czerniaków, Im Warschauer Getto. Das Tagebuch des Adam Czerniaków 1939-1942, München 1986, s. 306.[130]

22. července 1942
Do Terezína přijel transport VII/1 z Düsseldorfu s 965 vězni. Celkem z Düsseldorfu přijelo 5 transportů s 2 007 vězni, z nichž zahynulo 1 861, osvobození se dožilo 144, osud dvou se nepodařilo zjistit.

23. července 1942
Do Terezína přijel transport AAt z Prahy s 1 000 vězni. Přežilo 49.

24. července 1942
Ústředna pro židovské vystěhovalectví nařídila s okamžitou platností uzavření všech židovských škol a zakázala každé vyučování židovských dětí, také v soukromých kroužcích. Z veřejných škol byli vyloučeni židovští míšenci prvního stupně. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 63-64, 424-463.[136]

24. července 1942
Do Terezína přijel transport VIII/1 z Hannoveru se 779 vězni. Celkem z Hannoveru přijelo 5 transportů s 1 039 vězni, z nichž zahynulo 721 a osvobození se dožilo 318. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 64, 464-482.[136]

25. července 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Co bude po sofu a kdy tento sof přijde. [Sof =

konec]. Nevyjdeme my všichni z tohoto víru nějakým způsobem nedotčeni. Staneme se vskutku chalucim, budeme jednou dělníky? Kolik je zde již sionistů v pravém slova smyslu, kteří nás neopustí?" Příštího dne: "Zakázali vyučovat děti. Zakázali, aby se děti učily číst a psát." [114]

27. července 1942
Do Terezína přijel transport AAu z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 70.

27. července 1942
Do Terezína přijel z Vratislavi [Breslau] transport s 1 100 vězni.. Celkem přijelo odtud 8 transportů s 2816 vězni, z nichž 2 618 zahynulo a 198 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 64-65, s. 483-533.[136]

27. července 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 182: "Táborová komandatura vydala příkaz, že při příchodu a odchodu transportů je zakázáno používat ulice, kterými jsou transporty vedeny. Okna a dveře musí být zavřeny."

28. července 1942
Z Terezína odjel transport AAy s 1 000 vězni určený do Minska a odtud do Malého Trostince. Velitelství bezpečnostní policie a bezpečnostní služby z Minska dalo rozkaz k jeho likvidaci už v Baranoviči. Příčinou bylo, že v minském ghettu se plánovalo vyvraždění 10 tisíc židovských obyvatel ghetta. Do této vražedné "akce" byla zapojena celá minská služebna Gestapa a sicherheitsdienstu. V Baranoviči byl celý transport vyzván, aby vystoupil s jídelními miskami k obědu, ale ve skutečnosti všichni byli odvezeni do blízkého lesa, a pokud nebyli již po cestě zadušeni v plynových vozech, tam postříleni. Z transportu se nezachránil nikdo. Jakov Tsur, Osud transportu AAy. In: Terezínské studie a dokumenty 1996, s. 40-52.[146] Podrobněji: Justiz und NS-Verbrechen. Sammlung deutscher Strafurteile wegen nationalsozialistischer Tötungsverbrechen. Sv. 19, Amsterdam 1978, případ 552-1.[132]

28. července 1942
Říšský vůdce SS[19] `Heinrich Himmler` napsal `Gottlobu Bergerovi`, svému spojovacímu důstojníkovi u říšského ministra pro obsazená východní území `Rosenberg`a: "Naléhavě si vyprošuji, aby nevyšlo žádné nařízení o pojmu 'Žid'. Všemi takovými pošetilými ustanoveními si jen sami vážeme ruce. Obsazená východní území budou bez Židů [judenfrei]. Provedení tohoto velmi těžkého rozkazu vložil Vůdce na moje bedra. Odpovědnosti mne tak jako tak nikdo nemůže zprostit. Tedy zakazuji si každé mluvení do toho." León Poliakov, Josef Wulf, Das Dritte Reich und seine Diener. Dokumente. Berlin 1975, s. 26.[69] H. Heiber, Reichsführer!, Dok. 130, s. 134.[145]

30. července 1942
Do Terezína přijel transport AAv z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se z nich dožilo 62, z toho 33 v Terezíně.

30. července 1942
Do Terezína přijel transport X/1 s 968 vězni z Dortmundu. Celkem odtud přijelo 5 transportů s 1126 vězni, z nichž 993 zahynulo a 133 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 65, 534-554.[136]

31. července 1942
Československý Červený kříž sděloval z Londýna do Ženevy dr. Kopeckému, že nelze zasílat balíčky osobám deportovaným do Polska, protože Polsko a Protektorát jsou dnes Němci považovány za součást Německé říše a britská vláda nedovolí, aby se snad nepřímo pomáhalo zlepšení hospodářské situace nepřítele. Kromě toho není zaručeno, že balíčky budou adresátům doručeny. "Mezinárodní charitativní instituce nemají možnost provádět svými zástupci kontrolu, poněvadž německé úřady ke kontrole je nepřipustí." Při jednání s představitelkou Britského Červeného kříže `Warrenovou` 29. července se ukázalo, že jeho stanovisko se nezměnilo. Československý Červený kříž bez vědomí a pomoci Britského Červeného kříže žádnou akci nemůže provádět. Opis. SUA[43] MSP-L, karton 74, s. 24-25.

31. července 1942
Generální komisař pro Bělorusko `Wilhelm Kube` poslal říšskému komisaři pro Ostland[12] `Hinrichu Lohsemu` zprávu, že v posledních deseti týdnech bylo v Bělorusku vyhlazeno 55 000 Židů. Zvlášť uvedl akci uskutečněnou 28. a 29. července v městě Minsk, při níž bylo likvidováno přibližně 10 000 Židů, z toho 6 500 ruských, převážně starých osob, žen a dětí. Ostatní zavraždění byli "k nasazení neschopní Židé, kteří byli převážně z Vídně, Brna, Brém a Berlína v listopadu m.r. posláni do Minska na rozkaz Vůdce. Kube plánoval další akce na vyvraždění zbývajícího židovského obyvatelstva v Bělorusku. Pak odpadne nebezpečí - vysvětloval -, že se o židovstvo budou moci opírat partyzáni. Zatím úplnému vyhlazení Židů brání ohledy na židovské pracovní síly vyžadované wehrmachtem. Kube žádal, aby byly další židovské transporty z říše zastaveny alespoň do té doby, než bude definitivně překonáno partyzánské nebezpečí. "Potřebuji SD [Sicherheisdienst] ve stoprocentním nasazení proti partyzánům a proti polskému odbojovému hnutí," naléhal Kube. IMT[27] sv. XXXII, dokument 3428-PS, s. 280-281.

Srpen 1942
Do Terezína přijelo v tomto měsíci 36 transportů s 13 469 vězni, v Terezíně

zemřelo 2 327 vězňů, třemi východními transporty bylo odtud deportováno 3 000 vězňů. Na konci srpna žilo v ghettu 51 554 vězňů.

Průměrný věk lidí, kteří v tomto měsíci přijeli do Terezína, byl 64 let. Počet osob starších 65 let představoval počátkem července 36 % celkového stavu, počátkem srpna 50 % a v průběhu srpna dosáhl 56 %. Terezín se tehdy skutečně stal "starobním ghettem" "Altersghetto".

Už v srpnu, zvláště pak v říjnu a listopadu převažoval v terezínském osazenstvu počet deportovaných z Německa a Rakouska nad deportovanými z Čech a Moravy.

1. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "To byl tedy červenec...Nervy napjaté jako struna, lidé přicházející po tisících, staří, kteří nemají dost síly jít si pro jídlo. Denně 50 mrtvých." [114]

1. srpna 1942
Eichmannův dálnopis úřadovně Gestapa v Norimberku informoval o tom, kdy z oblasti její působnosti odejdou transporty do Terezína. Žádal, aby k transportům byly podle možnosti připojovány nákladní vagony se zařízením potřebným pro výstavbu ghetta, jakým je např. nářadí, matrace, šicí stroje, vědra, hrnce, čistící předměty apod. Biuletyn Glównej komisji badania zbrodni hitlerowskich w Polsce (dále citováno: BGKBZHP[14]), sv. XIII, Warszawa 1960, s. 43F-44F.

1. srpna 1942
Do Terezína přijel z Münsteru transport XI/1 s 901 vězni. Celkem přijelo odtud pět transportů s 1 034 vězni, z nichž zahynulo 899 a osvobození se dožilo 135. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 66, 555-573.[136]

2. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dvě děti, které přišly z Berlína, kradly. Přijely s transportem vdov, žen, jejichž muži byli zastřeleni. Zakázali umístit tyto děti s jinými dětmi." [114]

3. srpna 1942
Do Terezína přijel transport AAw z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 74, z toho 42 v Terezíně.

3. srpna 1942
Židovská náboženská obec v Praze, odbor pro věci venkova, sdělil všem odbočkám a místním úřadovnám: "Se souhlasem nadřízeného úřadu budou převezeny všechny rituelní předměty, archivy, spisy a synagogální zařízení, pokud nejsou pevně přibity nebo spojeny, do Prahy za účelem prohlédnutí

a případného zařazení do Židovského ústředního muzea - oddělení venkova." Archiv Židovského muzea v Praze, fond Židovská náboženská obec Praha, karton 2.

4. srpna 1942
Z Terezína odjel deportační transport AAz s 1 000 vězni do Malého Trostince, kde byli až na několik desítek mužů postříleni. Osvobození se dožili 2.

4. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Proslýchá se, že za několik dní přijede jeden vysoký úředník. Velitel tábora přikázal, aby se všichni starci a invalidé procházeli po městě sem a tam. Přeje si, aby se město zdálo úředníkovým očím přeplněné. Velitel podle mého názoru také nechce, aby ještě přišly transporty." [114]

6. srpna 1942
Na základě dohody se všemi zainteresovanými úřady na poradě ve Frankfurtu nad Mohanem vydalo generální provozní vedení Východ Říšské dráhy oběhový plán zvláštních vlaků pro přesídlence, pomocníky při žních a Židy v době od 8. srpna do 30. října 1942. Oběhový plán stanovil, že z Terezína odjedou transporty 20. srpna do Rigy, 4. září do estonského Raasiku, 2. srpna, 9. a 23. září do Volkovysku (tj. do Minska a odtud do Malého Trostince). V říjnu mělo odjet devět transportů do Izbice. Všechny transporty měly čítat po tisíci vězních. Vzhledem k situaci, jaká se vytvořila v Terezíně, bylo později rozhodnuto změnit tento jízdní řád a místo do Izbice poslat terezínské vězně do Treblinky v transportech dvoutisíčlenných. Industrializovaný treblinský vraždící proces tuto změnu umožnil. AIFZ ^{6} , Fb 85/II, s. 218-230. Ke změnám tohoto oběhového plánu: Miroslav Kárný, Das Schicksal der Theresienstädter Osttransporte, s. 92-97.[142]

6. - 7. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jeden dělník, který pracoval se skupinou dělníků mimo ghetto se při práci zabil. Ležel na zemi těžce zraněný a německý dozorce nedovolil zavolat první pomoc. Viděl to německý zahradník a pomoc zavolal. Zraněný za několik hodin v nemocnici zemřel. Přečetl jsem si závěť jednoho židovského muže. Žádá, aby byl pohřben doma v "rodné zemi", ne v ghettu. Tento Žid byl pohřben a podle slov závěti má křesťanskou víru." [114]

8. srpna 1942
`Gerhart M. Riegner`, představitel Světového židovského kongresu v Ženevě, prostřednictvím amerického vyslance v Bernu poslal do New Yorku toto

hlášení: "Dostal jsem poplašnou zprávu, podle níž se ve vůdcově hlavním stanu projednával plán radikálního zničení všech Židů v zemích obsazených Německem, v počtu asi 3 1/2 až 4 milionů, po jejich zavlečení na východ a koncentraci tam. Tím se má vyřešit židovská otázka v Evropě jednou provždy. Akce se připravuje na podzim. Prostředky jejího provedení jsou ještě sporné. Mluví se o kyanovodíku. Odevzdáváme informaci se vší opatrností, protože její správnost jsme nemohli přezkoumat, prosíme však, aby se zdůraznilo, že informátor má údajně úzké vztahy k nejvyšším německým úřadům a jeho zprávy jsou obecně spolehlivé." Saul Friedländer, Pius XII. a třetí říše, Praha 1962, s. 101.[147]

8. srpna 1942
`Riegner` žádal, aby jeho zpráva byla předána americkému rabínovi `Stephen Wise`mu, prezidentovi Světového židovského kongresu, ale v americkém státním departementu rozhodli nepředat zprávu. Cestou britského konsulátu ve Švýcarsku se však zpráva dostala poslanci Silvermanovi a ten ji postoupil také Wisemu. K němu se dostala 28. srpna 1942 a Wise informoval státního podsekretáře `Sumnera Wellese`. Ten žádal, aby informace nebyla poskytnuta veřejnosti, dokud nebude přezkoumána. Stephen Wise, Challenging Years. The Autobiography, New York 1949, s. 274-275.[148]

8. srpna 1942
"Následující tři měsíce byly promarněny zdržením `Riegner`ovy zprávy. Byly to nejkrvavější měsíce židovstva. Přibližně milion Židů zemřel v této době." Raul Hilberg, The Destruction of the European Jews, London 1961, s. 718.[149]

8. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Mnoho zajímavých detailů skrývá život v Terezíně. Pro historika, sociologa je to nevyčerpatelný zdroj zkušeností, poznatků." [114]

10. srpna 1942
Do Terezína přijel transport Ba z Prahy s 1 460 vězni. Osvobození se dožilo 154, z toho 56 v Terezíně.

10. srpna 1942
V Terezíně byla zřízena "orientační služba", oznámil denní rozkaz Rady starších č. 192.. Staří lidé, kteří museli pro své hladové jídlo chodit do kasáren, nejednou zabloudili, zapomněli, kde je jejich ubikace, jaké je jejich transportní číslo. Nově zřízená služba jim v takové situaci měla pomoci.

11. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha` o referátu vedoucího jedné terezínské oblasti:

"Místnosti plné lidí, výkaly, nedostatek jídelních příborů, mrtví leží mezi živými i celý den, nemocní leží na kamenných podlahách, stěny jsou vlhké. V poledne lidé, kteří bydlí v domech, stojí na dvorech kasáren. Jídlo vystydne. Někdy prší." [114]

12. srpna 1942
Výnosem říšského protektora byla úřadovna Gestapa, které podléhalo terezínské ghetto, Ústředna pro židovské vystěhovalectví, přejmenována na Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky (Zentralamt für Regelung der Judenfrage).

13. srpna 1942
Šéf švýcarské policie `Heinrich Rothmund` vydal oběžník, v němž se konstatovalo, že "uprchlíci pouze z rasových důvodů, například Židé", nejsou považováni za politické uprchlíky a mají být vráceni do Německa. Předání německým úřadům se nemělo uskutečňovat za bílého dne a na zabydleném území, neboť se přitom očekávaly "ošklivé scény". Nařízení postihlo tisíce, podle některých odhadů desetitisíce židovských uprchlíků. Alfred A. Häsler, Das Boot ist voll. Die Schweiz und die Flüchtlinge 1933-1945. 2. vyd. Zürich 1968, s. 90, 133 a 136.[150]

15. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dostáváme nyní shnilý chléb. Pro 37 000 nebylo místo, pro 40 000 nebylo místo, pro 45 000 nebylo místo... a včera přijelo dalších 1 000 z Vídně. Kam s nimi?" [114]

7. srpna 1942
Velitel bezpečnostní policie v Protektorátu `Horst Böhme` dálnopisem informoval šéfa Gestapa, SS-Gruppenführera Heinricha `Müller`a o situaci v Terezíně: "V ghettě Terezín se v současnosti nachází 43 000 obyvatel. To znamená již více než desetinásobek větší obsazení než byl dřívější počet obyvatel. V měsíci srpnu a září má být sem kromě toho přikázáno přibližně 26 000 Židů z říše. Poukazuji na to, že takové přeplnění je ze sanitárně policejního hlediska neúnosné a znamená nebezpečí pro přímo sousedící Sudetskou župu. Kromě toho se tímto způsobem přísunu znemožňuje další evakuace z Protektorátu. I když také chápu nutnost uvolnění území ze vzduchu ohrožených, musíme prosit, aby byl zatím zastaven přísun z Vídně a jiných ze vzduchu neohrožených území, dokud nebude nový prostor získán stavbou baráků." Böhme poslal opis dálnopisu na vědomí `K.H. Frank`ovi, který jej četl a parafoval. SUA[43] 109-4-978.

19. srpna 1942
Z Frankfurtu nad Mohanem přijel transport XII/1 s 1 009 vězni. Celkem z Frankfurtu přijelo 11 transportů s 4227 vězni, z nichž zahynulo 3 385, osvobození se dožilo 841 a jeden osud se nepodařilo zjistit. Theresienstädter Gedenkbuch, 66-67, 574-650.[136]

20. srpna 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bb do Rigy s 1 000 vězni, z nichž se osvobození nedožil nikdo.

20. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Veliké vedro. Včera svlékli šaty ženám, které přijely z Německa a prohlíželi je nahé. Chtěli snad najít zlato nebo stříbro."

21. srpna 1942
SS-Obersturmführer `Kurt Gerstein` informoval člena švédského vyslanectví `Gorana von Ottera` o exterminačním mechanismu k vyhlazení Židů, zejména o tom, co sám právě viděl v Belžecu. Otter o své rozmluvě informoval nejprve švédského vyslance a poté i šéfa politického oddělení švédského ministerstva zahraničí, který mu doporučit všechno zapomenout a přenechat další jemu, že učiní sám všechno potřebné. Později, mnohem později, se Otter dozvěděl, že nebylo ze švédské strany učiněno v této věci nic. Gitta Sereny, Das Ringen mit der Wahrheit. Albert Speer und das deutsche Trauma, München 1995, s. 416.[151]

21. srpna 1942
V době Eichmannova procesu v Jeruzalému byl učiněn dotaz u švédské vlády, co se s Gersteinovou informací Otterovi stalo. Podle oficiální odpovědi švédské vlády z 8. června 1961 skutečně nic, protože vláda údajně předpokládala, že skutečnost masového vyhlazování Židů v Polsku byla už známa celému světu z prohlášení polské exilové vlády, které 7. června 1942 přednesl `Wladyslaw Sikorski` do britského rozhlasu. Švédská vláda nepovažovala za potřebné ještě jednou obracet pozornost k tomuto tématu. Eichmannův proces, protokol 75. zasedání, s. A1-B1. AZMP[9] .

21. srpna 1942š
Mezinárodní výbor Červeného kříže požádal svou berlínskou delegaci, aby se snažila získat informace o osudu obyvatel Terezína a zejména, zda je možné posílat balíčky do Terezína, jmenovitě do tamější "židovské rezervace". Documents du Comite International de la Croix-Rouge concernant le ghetto de Theresienstadt, Genéve 1990, dokument 1 (dále citováno: Documents CICR[20]).

23. srpna 1942
Ze Stuttgartu přijel do Terezína transport XIII/1 s 1 079 vězni. Celkem bylo odtud v 7 transportech deportováno do Terezína 1 387 vězňů, z nichž 1 869 zahynulo a 318 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 651-676.[136]

24. srpna 1942
Zahájena stavba železniční vlečky z Bohušovic do Terezína.

24. srpna 1942
Německá okupační správa Generálního gouvernementu rozhodla, že z dosud žijících 1 500 000 Židů dostane potravinové příděly pouze 310 000 Židů, kteří v německém zájmu ještě pracují jako řemeslníci nebo jinak. "Že odsuzujeme 1,2 miliony Židů k smrti hladem, budiž konstatováno jen na okraj", komentoval toto rozhodnutí generální guvernér `Hans Frank`. IMT [27] Bd. XXIX, dokument 2233-PS, s. 580.

25. srpna 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bc s 1 000 vězni do Malého Trostince, kde byli až na několik desítek mužů postříleni. Osvobození se dožil jediný člověk.

26. srpna 1942
Člen československé Státní rady `Arnošt Frischer` předal americkému vyslanci u československé exilové vlády nótu, informující o situaci Židů deportovaných do východních ghett. Dokazoval, že v historii židovstva a ani v celé historii lidstva není obdoby takového organizovaného vraždění. Nezmiňoval se o vraždění plynem, ale uváděl vyhladovění jako hlavní nástroj nacistů a požadoval uvolnění spojenecké blokády, aby Mezinárodní výbor Červeného kříže mohl posílat do ghett potravinové balíčky. Martin Gilbert, Auschwitz & the Allies. The politics of rescue, London 1984, s. 64.[121]

27. srpna 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Chtějí zařídit soukromé hospodaření. Každý rodina bude vařit pro sebe. Možná, že by tím zlepšili situaci jednotlivců. Ale pro masu by to byla katastrofa. Kde uvařit - bez kamen, bez uhlí, bez místa? V pátek padne rozhodnutí o záležitostech, důležitých pro ghetto." [114]

27. srpna 1942
Z Královce (Königsberg) přijel do Terezína transport XIV/1 se 763 vězni. Celkem odtud přijelo 5 transportů s 809 vězni, z nichž 747 zahynuli a 62 se dožili osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 677-691.[136]

28. srpna 1942
Z pamětí Karla Loewensteina: "Po čtyřech měsících, jež jsem strávil v této samovazbě [...], jsem si zlomil hřeben. Požádal jsem inspektora tábora [...] Bergla o nový. Prostřednictvím četníka, který měl právě službu, se mě nechal ptát, zda můj hřeben, který se zlomil na dvě půle, lze ještě používat. Tento ve služební horlivosti přisvědčil a tak mi byl náhradní hřeben zamítnut. Tato sama o sobě nepatrná příčina mě tak rozzlobila, že jsem si dne 28. 8. 1942 podal písemnou stížnost k veliteli tábora dr. Seidlovi na vazbu, jež na mě byla uvalena. Seidl postoupil mou stížnost do Berlína."

V terezínském osobním spise Loewensteinově je výslovně uvedeno, "dass die Überstellung nach Theresienstadt auf einem Gnadenakt des Führers beruht", že jeho přemístění do Terezína je založeno na Hitlerem udělené milosti. Proto terezínská komandatura sama nic nerozhodla. K vyřízení jeho stížnosti - podle Loewensteinových pamětí - přijel do Terezína 9. září Eichmannův zástupce SS-Sturmbannführer Rolf Günther. Vyptával se ho na jeho zkušenosti z Minsku a položil otázku, zda je Loewenstein ochoten převzít některé vedoucí postavení v táboře. Loewenstein odmítl, ale přesto byl brzy do jedné z nejvýznamnějších jmenován. Karl Loewenstein, s. 58-59.[134]

28. srpna 1942
Dr. Jaromír Kopecký byl jmenován oficiálním delegátem Československého Červeného kříže u Mezinárodní ligy Červených křížů.

29. srpna 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Chtějí umístit v Terezíně 70 000 lidí. Co bude v zimě? Nemají kamna, již dnes jsou plně obsazeny velké půdy. Taková půda je v letní poledne pravé peklo. Dusno, zápach a smrad leží jako těžký mrak nad lidmi, člověku to často zaráží dech. [...]

Před námi na asanovaném dvoře (tj. spojených dvorech několika domů) je jakási schůze - kabaret. Divná doba, divní lidí, kabaret života." [114]

29. srpna 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 203 uveřejnil varování táborového inspektora SS-Untersturmführera Bergla, že bude přísně zakročeno proti každému, kdo bude přistižen po 21. hodině na ulici bez služebních důvodů. Proti tomu, kdo bude takto přistižen po 24. hodině, bude použito střelné zbraně.

30. srpna 1942
Hitler u večerního stolu komentoval zprávu, že v Estonsku a Lotyšsku přestal "banditismus" [v nacistické terminologii se tak nazýval odboj proti

okupantům], a dodal: "Když se nevyhladoví Židovstvo - v Židovstvu mají [bandité] telefonní šňůru - tak to všechno nic nepomůže! Je zajímavé, jak takový katolický kněžíček - Tiso - nám posílá Židy." Adolf Hitler Monologe im Führerhauptquartier 1941-1944, s. 377.[100]

31. srpna 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Velmi zajímavá diskuse, zda je lepší oddělit děti z říše nebo je vychovávat společně s dětmi z Protektorátu. Můj názor na tento problém je jasný." [114]

Srpen 1942
Na jednoho terezínského vězně připadalo 1,6 čtverečního metru čisté obytné plochy, více než 6 000 osob živořilo na půdách bez matrací či slamníků, bez izolace proti vedru či zimě, bez záchodů a tekoucí vody.

Září 1942
V průběhu září přijelo do Terezína 38 transportů s 18 639 vězni. V tomto měsíci zemřelo v Terezíně 3 941 vězňů, osmi východními transporty bylo odvlečeno 13 004 vězňů. Na konci září žili v terezínském ghettu 53 264 vězni.

1. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Be s 1 000 vězni do Raasiky v Estonsku, osvobození se dožilo 45 vězňů.

2. září 1942
Začal se zřizovat domov dívek v budově L 410. Z deníku Egona Redlicha: "Umisťujeme nyní dívky do jedné budovy. Bude tam mnoho vychovatelek, jejichž lidskou hodnotu velmi oceňuji. Myslím, že tato budova bude velmi zajímavým experimentem." [114]

2. září 1942
Důstojník SS[19] Johann Paul Kremer, univerzitní profesor, doktor lékařství a filozofie, se poprvé zúčastnil selekce na osvětimské rampě a poprvé poslal lidské bytosti do plynové komory. Do deníku si zapsal: "O třetí hodině ráno poprvé v Sonderaktion. V porovnání s tím se Dantovo inferno jeví téměř jako komedie. Ne nadarmo se Osvětim nazývá vyhlazovacím táborem." O tři dny později vysvětlil, proč se osvětimští SS[19] derou o službu při Sonderaktionen - "pro poskytovaný zvláštní příděl, sestávající z pětiny litru kořalky, 5 cigaret, 100 gramů uzeniny a chleba". Hermann Langbein, ...wir haben es getan. Selbstporträts in Tagebüchern und Briefen 1939-1945, Wien 1964, s. 81-82.[152]

3. září 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Privilegované ghetto... Rouška nad krví a obětmi ghett na Východě. Privilegované ghetto, v němž denně umírá přes sto lidí. ... Světový názor lidí, kteří se vrátili z Erecu [Palestiny], je velmi zajímavý. Zdá se mi, že tato generace (např. Placzek nebo Engländer) přišla do Erecu s pevným úmyslem najít lepší svět, svět nový a spravedlivý. Nadšení lidé - neviděli skutečnosti, nepoznali člověka v jeho samotné podstatě. Není divu, že byly naděje všech těchto lidí zklamány. Nemohli na toto velké zklamání zapomenout - začali hledat nový ideál. Zdá se mi, že uskuteční-li se jejich nová touha, bude to pro ně znamenat nové zklamání. Kdo ví, možná větší zklamání než bylo jejich první zklamání." [114]

3. září 1942
Obnoveny transporty z Varšavy do Treblinky.

4. září 1942
Do Terezína přijel transport Bd z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 52.

4. září 1942š
Z deníku Ulricha von Hassella, jednoho z vedoucích činitelů protihitlerovského odboje: "Předevčírem u Nachtmanna [prof. Jens Peter Jessena]. Byl trochu optimisticky naladěn, pokud jde o možnosti změny systému, aniž mne přesvědčil. Ostatně se zdá, že Himmler je velmi ustaraný a opět si hraje s myšlenkami, zda by snad nemohl dostat mír." Ulrich von Hassell, Vom andern Deutschland, s. 279.[102]

5. září 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Počet mrtvých: jeden, pak deset, pak desítky, padesát, šedesát, - číslo rostlo a blížilo se ke stu, nyní již kolem sto třiceti. Přitom je zde parno, jaké ještě nebylo, a není lidí, kteří by kopali hroby. Boj o existenci je zde hrozný. Nemoc znamená špatnější kvalifikaci a možnost zařazení." [114]

5. září 1942
Terezínský transport Be z 1. září přijel do estonské železničná stanice Raasika, kde byli okamžitě téměř všichni vězňové postříleni. Osvobození se dožilo 45.

6. září 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Přijede komise tří vysokých německých důstojníků, aby určili, kdo ze starých Židů z Německa je schopen být zařazen do transportu. Pochod smrti, nemoci, utrpení..." [114]

7. září 1942
Do provozu byla dána první spalovací pec terezínského krematoria. Od začátku října už fungovaly všechny pece. Maximální kapacita zařízení byla 180 kremací za den.

7. září 1942
Hlavní úřad říšské bezpečnosti vydal pokyn, že napříště se má evakuace Židů do Terezína nazývat "Wohnsitzverlegung", přeložení bydliště, přestěhování. Ve spisech würzbursk0ho Gestapa se dochoval záznam telefonického sdělení tohoto rozhodnutí. H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, s. 20.[119]

8. září 1942
Do Terezína přijel transport Bf z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 128.

8. září 1942
Z Kasselu přijel transport XV/1 s 844 vězni, z nichž 772 zahynuli, 70 se dožilo osvobození a osud dvou zůstal nezjištěn. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 692-707.[136]

8. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bk s 1 000 vězni do Minska a odtud do Malého Trostince, kde byli až na několik desítek postříleni. Osvobození se dožili čtyři.

8. září 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Celou noc přicházeli staří, muži a ženy k zápisu. Kdyby bylo možno aspoň trochu Němcům věřit, věřil bych, že chtějí zlepšit situaci Židů z Reichu, protože posilují jen Židy z Reichu, ale není možno Němcům věřit, není možno. Jsou to strašní a divní nepřátelé." [114]

8. září 1942
Čs. ministerstvo zahraničních věcí dopisem čj. 4310/dův./42 Čs. Červenému kříži sdělilo: "Dr. `Kopecký`, důvěrník ministerstva zahraničních věcí v Ženevě, učinil telegraficky podnět, aby britský, americký a ostatní Červené kříže učinily zákrok u Mezinárodního výboru Červeného kříže, aby tento svou kompetenci rozšířil na deportované civilisty a zároveň, aby vzal rovněž v ochranu deportované do Terezína. V této záležitosti je Dr. `Ullmann` z židovské centrály ve styku s Mezinárodním výborem, jehož předseda Dr. `Huber` je této věci nakloněn, ale jiní členové váhají. Proto je třeba soustředěné intervence vlivných národních Červených křížů, aby se věc uskutečnila.

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje Vám tento podnět k Vaší infor-

maci a žádá Vás, abyste mu laskavě oznámili svoje stanovisko, event. co hodláte ve věci podniknout." V odpovědi z 16.září 1942 Československý Červený kříž sdělil, že vypracoval memorandum pro Britský Červený kříž se žádostí, aby si vyžádal podporu všech spojeneckých Červených křížů a podporoval naši akci u Mezinárodní ligy Červeného kříže (správně: Mezinárodního výboru Červeného kříže; vedoucí činitelé ČsČK dlouho tyto dva pojmy ve své korespondenci zaměňovali). SUA[43] -CsCK-L[16] -karton 53.

9. září 1942
Říšský ministr spravedlnosti vydal pokyn prezidentům Lidových soudních dvorů, aby v trestním řízení vedeném proti Židům byla rozhodující skutečnost jejich židovství a nikoli jejich osobní zodpovědnost.

9. září 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Je možné, že ghetto navštíví jeden z nejvyšších činovníků `Himmler`. Velitel tábora přikázal rychle otevřít několik obchodů a tím zmást onoho činovníka. Potěmkinova vesnice. Až úředník opustí ghetto, obchody zmizí." [114]

10. září 1942
Vedoucí berlínské delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže dr. `Roland Marti` informoval ženevskou centrálu, že se jeho pomocná služba (Hilfsgüterdienst des IKRK[26] - Vereinigtes Hilfswerk) může pokusit posílat zásilky do Terezína, ale dodal, že má pochybnosti, zda bude možné kontrolovat jejich vydávání. Z jiné jeho nóty je zřejmé, že povolení bylo vydáno pro zásilku léků. Documents CICR[20] , dokument 4.

10. září 1942
České vysílání londýnského rozhlasu zaznamenala monitorovací služba Úřadu říšského protektora takto: "U příležitosti předvečera židovského Nového roku projev k židovskému obyvatelstvu českých území, v něm bylo vyzváno, aby vytrvalo, až spravedlivá věc dosáhne slavného vítězství." SUA[43] URP[44] .

11. září 1942
Z denního rozkazu Rady starších č. 210: "Rada starších se obrací na všechny obyvatele ghetta s přáním všeho nejlepšího u příležitosti židovského Nového roku." Vyjádřila naději, že také v nadcházejícím roce bude možné úspěšně pracovat a zabezpečit kamarádskou spolupráci všech.

11. září 1942
Mezi 1 000 osobami, které přijely do Terezína z Norimberka, bylo 533 starých lidí z tohoto města. V srpnu byli koncentrováni ve třech sběrných táborech. Za své zařazení do starobince v ghettě museli zaplatit předem na pět let

dopředu. Tímto způsobem - jak zjištěno - už pouhá polovina těchto Židů zaplatila více než 6 milionů marek. Před odtransportováním si směli v bance vyzvednout zbytek svých úspor. Bylo jim slíbeno, že si je mohou vzít do Terezína. Při poslední kontrole zavazadel jim však zkonfiskovali všechny peníze, které měli u sebe. V transportu bylo také 153 Židů z Fürthu, většinou stáří a nemocní, s nimi také děti z židovského sirotčince a jejich ředitel dr. `Hallemann`. Za "místenku" musel každý zaplatit 60 marek. Z celého transportu přežilo deportaci 27 lidí. Baruch Z. Ophir, Falk Wiesemann, Die jüdischen Gemeinden in Bayern 1918-1945. Geschichte und Zerstörung, München, Wien 1979, s. 215-216.[153]

12. září 1942
Do Terezína přijel transport Bg z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 111.

Mezi vězni, kteří přijeli do Terezína tímto transportem, byla třiatřicetilá `Marta Součková`, žijící ve smíšeném manželství, matka šestiletého a jedenáctiletého syna. Do transportu byla zařazena z trestu. Její provinění spočívalo v tom, že se před obchodem postavila do fronty na mléko a přišla na řadu - ne svou vinou - až po 17. hodině, kdy už pro Židy byl prodej zakázán. Na základě udání jedné ze spolunakupujících byla zatčena Gestapem, poslána do Terezína, odtud 26. října do Osvětimi, kde zahynula. Archiv Ministerstva obrany České republiky, žádost čj. 37204/95 o vydání osvědčení Ivo Součkovi podle zákona 255/46 Sb.

12. září 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Obchody zabírají veškerou pozornost ghetta. Přijede vysoká návštěva. Potěmkinovy vesnice, ale snad z toho něco zůstane. Už dokonce vydali nákupní dobropisy. Až se člověku nechce věřit." [114]

13. září 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 211 oznámil, že z příkazu nadřízeného úřadu budou v ghettu otevřeny prodejny, a uvedl, v kterých domech a s jakým zbožím budou umístěny:

Nákup se měl dít na základě poukazů, které sestávaly ze 4 ústřižků s body, rozlišenými takto:
"Prodávané zboží" bylo až na výjimky zabavené přijíždějícím transportům.

14. září 1942
Ze záznamu porady ministra Josefa `Goebbels`e a ministra spravedlnosti Otty `Thieracka`: "Pokud jde o zničení asociálního života zastává dr. Goebbels stanovisko, že Židé a Cikáni všichni, Poláci, kteří si mají odpykat třeba 3 nebo 4 roky káznice, Češi a Němci, kteří by byli odsouzeni k smrti, do doživotní

Tabulka 3.14: Umístění prodejen

potraviny	Q 317
oblečení a boty	L 415
nádobí a domácí nářadí	L 411
galanterní zboží	L 307
kufry	Q 619
papírenské zboží a knihy	Q 619
parfumerie a kartáče	L 317

Tabulka 3.15: Rozlišení zboží

A	potraviny
B	ošacení, prádlo, boty, klobouky atd.
C	galanterní zboží, kufry, kuchyňské nádobí a železářské zboží
D	papírenské zboží, výpůjční knihovna a parfumerie.

káznice nebo do zajišťovací vazby, mají být zničeni. Myšlenka jejich zničení prací je nejlepší." IMT[27] Bd. VI, s. 418.

15. září 1942
Do Terezína přijel transport JB I z Panenských Břežan s 51 vězni, kteří pracovali na zámku Heydrichovy vdovy. Osvobození se dožilo 19.

16. září 1942
Šéf koncentračních táborů `Oswald Pohl` psal `Himmler`ovi, že 50 000 Židů bude v krátké době nasazeno v koncentračních táborech do zbrojní výroby. Cynicky to komentoval, že "práce schopní Židé určení pro stěhování na východ, budou tedy muset svou cestu přerušit a vykonávat práce pro zbrojení." Termín "Ostwanderung" byl krycím názvem pro fyzické vyhlazení. Miroslav Kárný, Das SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt, s. 159.[122]

16. září 1942
Z dopisu člena Státní rady Arnošta `Frischer`a předsedkyni československého Červeného kříže `Haně Benešové`: "V Terezíně jest dle spolehlivých zpráv asi 40 000 starších Židů, převážně československé příslušnosti, a asi 7 000 mladých lidí, kteří pracují v zemědělství, průmyslu, na regulaci Labe a ve stavebnictví vůbec. Mladí lidé jsou placeni a ze své nízké mzdy odevzdávají po 6- K denně (což jest téměř polovina jejich příjmů) táboru starých. Z toho

lze vypočítati, že na stravu starého člověka připadá denně něco málo více než jedna koruna. Je možno si představiti, jak trpí hladem, jak řádí mezi nimi nemoci a v jakém počtu umírají." SUA [43] CsCK-L [16] karton 53.

16. září 1942
Ústřední sekretariát Židovské náboženské obce v Praze vydal opravené pokyny, jak vést písemné záznamy o transportech a účastnících transportů. Nadále se nesmělo používat výrazů "evakuován" nebo "ghettoizován", ale navíc byl zakázán výraz "Einweisung ins Ghetto" (zařazení do ghetta). Povoleno bylo jen "Wohnsitzverlegung nach Theresienstadt" (přeložení bydliště do Terezína) nebo "Abwanderung" (odstěhování). 1. oprava oběžníku č. 174. AZMP [9] fond ŽNO Praha, karton 1.

17. září 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "2 000 starších lidí opustí ghetto. Pojedou v dobytčích vagonech, ve kterých nejsou ani lavice. Strašný život. Včera přišli sirotci z Frankfurtu nad Mohanem." [114]

18. září 1942
Do Terezína přijel transport Bh z Moravské Ostravy s 860 vězni. Osvobození se dožilo 35.

18. září 1942
Z denního rozkazu terezínské Rady starších č. 215: "Ing. `Leo Hess` se provinil tím, že vstoupil do spojení s árijskými osobami mimo tábor a pokusil se dostat nedovoleným způsobem potraviny do tábora. Z rozkazu táborové komandatury je proto vyloučen z Rady starších a bude zařazen do východního transportu, který odchází 22. t.m."

18. září 1942
Říšský vůdce SS [19] a šéf německé policie `Heinrich Himmler` uzavřel dohodu s říšským ministrem spravedlnosti Otto `Thierack`em o 14 bodech.

Dohoda předpokládá "vydání asociálních elementů z výkonu trestu říšskému vůdci SS [19] ke zničení prací". Beze zbytku měli být vydáni věznění v zajišťovací vazbě, Židé, Cikáni, Rusové a Ukrajinci, Poláci s tresty nad 3 roky, Češi a Němci s tresty nad 8 let podle rozhodnutí ministra spravedlnosti. Závěrečné konstatování ve 14. bodě zní: " Existuje shoda o tom, že s ohledem na cíle zamýšlené státním vedením při řešení východních otázek nebudou už v budoucnu Židé, Poláci, Rusové a Ukrajinci souzení řádnými soudy, pokud se jedná o trestní záležitosti, ale budou vyřízeni říšským vůdcem SS." Toto nemělo platit, pokud šlo o občanskoprávní spor, a také pro Poláky, kteří se hlásili do tzv. německé Volksliste, anebo byli do ní zaneseni, tj. kteří

připadali v úvahu pro poněmčení. IMT [27] Bd. XXVI, dokument 654-PS, s. 201-209.

18. září 1942
Podle německé policejní zprávy o prvním evakuačním transportu z Moravské Ostravy do Terezína čtyři osoby zařazené do transportu spáchaly sebevraždu a šest uprchlo (Ruth Messnerova, Irma Messnerova, Marianna Spitzerová, Leopold Gross, Wilhelm Fried, dr. Gisella Hronešová.)

18. září 1942
Toho dne bylo v terezínském táboře 58 491 vězňů, nejvyšší stav v jeho historii. Toho dne zemřelo také nejvíce vězňů a to 156.

19. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bo s 2 000 vězni - první ze série terezínských transportů směřujících k plynovým komorám Treblinky. Byli odvlečeni staří a nemocní lidé. Do 22. října tam odjelo deseti transporty 18 004 vězni. Osvobození se z nich dočkali dva, kterým se při pozdějším povstání podařil útěk. Richard Glazar, Treblinka, slovo jak z dětské říkanky, Praha 1994.[154]

20. září 1942
Z Lipska přijel do Terezína transport XVI/1 s 877 vězni. Celkem odtud v 7 transportech přijelo 1 216 vězňů, z nichž 826 zahynulo, 386 se dožilo osvobození a osud jednoho nebyl zjištěn. Theresienstädter Gedenkbuch, 708-730.[136]

20. - 22. září 1942
U Hitlera se konala jedna z pravidelných konferencí o zbrojní výrobě, na které říšský ministr pro zbrojení a válečnou výrobu Albert Speer referoval o jejím stavu, perspektivách a problémech. Tam padlo rozhodnutí, které ovlivnilo další vývoj koncentračních táborů a také osudy vězňů deportovaných z Terezína východními transporty.

Himmler jako říšský vůdce SS usiloval o to, aby zbrojní výroba v maximální možné míře byla soustředěna u stávajících koncentračních táborů, aby na ni mohl vykonávat rozhodující vliv, a to i na rozdělování této produkce, tj. aby významnější podíl šel ve prospěch Waffen-SS[23] . Předpokládal také, že při takové dislokaci zbrojních výrob bude posílen i hospodářský koncern SS[19] , využívající vězeňskou práci. Této Himmlerově strategii však odporoval ministr Speer jménem zbrojařských podniků. V jeho záznamu ze zářijové konference se pod bodem 36 píše:

"Vůdce upozorněn, že nad malé množství prací nebude možné zavést

v koncentračních táborech zbrojní výrobu, protože 1. chybějí k tomu potřebné stroje, 2. potřebné stavební objekty, zatímco ve zbrojním průmyslu je při využití druhých směn ještě obojí k dispozici. Vůdce je srozuměn s mým návrhem, podle něhož nejrůznější podniky, které budou přeloženy mimo města z důvodů letecké války, své pracovní síly předají podnikům ve městech k zabezpečení druhé směny, a za to dostanou z koncentračních táborů potřebné pracovní síly, také pro dvě směny."

Po září 1942 začínají vznikat nové koncentrační tábory jako pobočné tábory kmenových koncentračních táborů. V červenci 1943 jich bylo již 50, do března 1944 se jejich počet více než ztrojnásobil na 165 a v lednu 1945 činil 500, přičemž některé z těchto původně jen pobočných táborů se staly kmenovými tábory, např. Dora. Obdobnou dynamiku měl i růst vězeňských stavů. V systému koncentračních táborů, spravovaných Hlavním úřadem hospodářství a správy SS, bylo

Tabulka 3.16: Vězňové ve správě Hlavním úřadem hospodářství a správy SS

v září	1942	98 000 vězňů,
v květnu	1943	už 203 000 vězňů,
v srpnu	1944	524 000 vězňů,
v lednu	1945	na 750 000 vězňů.

Ještě jedno důležité rozhodnutí padlo na zářijové konferenci o zbrojní výrobě. Hitler už v červnu 1942 vydal pokyn, aby Židé pracující ve zbrojním průmyslu na říšském území byli nahrazeni zahraničními dělníky. V září znovu zdůraznil, jak je důležité vytáhnout z říšského území ty Židy, kteří jsou nasazeni ve zbrojním průmyslu. Deutschlands Rüstung im Zweiten Weltkrieg. Hitlers Konferenzen mit Albert Speer 1942-1945, Hrsg[6] W.A. Boelcke, Frankfurt a.M. 1969, s. 189.[155] K údajům o počtu vězňů v systému koncentračních táborů: norimberské dokumenty: dopisy O. Pohla 30. 9. 1942 Himmlerovi 1469-PS, Burgera 15. 8. 1944 Lörnerovi NO-399, též NO-1990, návrh na Glücksovo vyznamenání 13. 1. 1945 NO-4243.

21. září 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Přijel transport z Berlína. Jel po celý Jom Kipur [největší židovský svátek]. Nyní zavedli tyto staré ženy na půdu jednoho domu. Ženy si nechtěly lehnout do prachu na kamenné podlaze. Špinavá půda. V Berlíně jim vyprávěli, že jedou do sanatoria." [114]

21. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bp s 2 020 vězni do Treblinky. Nikdo

z deportovaných nepřežil.

22. září 1942
Do Terezína přijel transport Bi z Moravské Ostravy s 860 vězni. Osvobození se dožilo 36.

Podle hlášení ostravské kriminální policie `Salomea Wulkanová` (narozená r. 1865) a její dcera Marie (nar. 1893), povolané do transportu, spáchaly sebevraždu. Uprchly `Irma Košvicová` a `Else Reiková`. I. Košvicová však byla později - 9. června 1943 přece jenom do Terezína deportována, odtud 6. září 1943 do Osvětimi, kde zahynula. SUA[43] 100-653-1.

22. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bn s 1 000 vězni, poslední směřující do Minska a odtud do Malého Trostince. Přežil jediný člověk.

23. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bq s 1 980 vězni do Treblinky. Nikdo nepřežil.

24. září 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 219 oznámil: "Je dovoleno posílat do ghetta Terezína dárkové balíčky. Odpovídající zmínky [o balíčcích] v korespondenci jsou povoleny." V rámci pevně stanoveného měsíčního kontingentu bylo udělováno povolení k odesílání dopisů a dopisnic. Obdobně bylo regulováno i doručování došlé pošty.

Současně rozkaz informoval, že pod vedením Karla `Loewensteina` byla v jednotný útvar bezpečnosti ghetta spojena pořádková stráž, kriminální policie, nově se zřizující hospodářská kontrolní zkušebna, hasičstvo a protiletecká obrana. Tato úřadovna byla začleněna do ústředního sekretariátu a bezprostředně podléhala židovskému staršímu a jeho zástupci.

26. září 1942
Do Terezína přijel transport Bl z Ostravy s 860 vězni. Osvobození se dožilo 39.

26. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Br s 2 004 vězni do Treblinky. Nepřežil nikdo.

27. září 1942
Brněnská řídící úřadovna Gestapa vypracovala přehled o dvaceti ostravských židovských osobách uprchlých před zařazením do transportu. Devět bylo dopadeno, jedenáct bylo stále ještě nezvěstných. SUA[43] 100-653-1.

28. září 1942
Z Darmstadtu přijel do Terezína transport XVIII/1 s 1 287 vězni. Celkem odtud přijelo třemi transporty 1 351 vězňů, z nichž 1 250 zahynulo a 101 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 731-755.[136]

29. září 1942
Heinrich Himmler navštívil koncentrační tábor Sachsenhausen a při této příležitosti vydal rozkaz přemístit všechny židovské vězně, které se ještě nacházejí v různých koncentračních táborech na říšském území, do Osvětimi a Lublina (Majdanku). Na základě tohoto rozhodnutí sdělila 5. října ústředna koncentračních táborů osvětimské komandatuře, že do Osvětimi bude dodáno přibližně 1 600 židovských vězňů. Kennzeichen J. Hrsg 6 Helmut Eschwege, Berlin 1981, s. 273.[156]

29. září 1942
Z Terezína odjel deportační transport Bs s 2 000 vězni do Treblinky. Nikdo nepřežil.

29. září 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Prominenti dostanou nový dům k obývání. Mají právo psát i několikrát za měsíc do zahraničí. Přijeli jsme jako sionisté, chceme odtud odjet jako Židé. Několik starších členů není spokojeno s výborem. Říkají, že v očích mládeže je mládežnické hnutí spolkem hasičů, kteří s hasiči necítí žádné spojení." [114]

30. září 1942
Do Terezína přijel transport Bm z Ostravy s 862 vězni. Osvobození se dožilo 74.

30. září 1942
Hitler na shromáždění v berlínském Sportovním paláci k zahájení válečné zimní pomocné akce připomněl své "proroctví" o vyhlazení Židů za války a řekl: "Židé se kdysi také v Německu vysmívali mému proroctví. Nevím, zda se ještě dnes také smějí, anebo zda je už smích přešel. Mohu však také nyní jen ujistit: Všude je přejde smích a já také u nich budu mít se svým proroctvím pravdu." Völkischer Beobachter 1. října 1942.

30. září 1942
Delegace Světového židovského kongresu Alexander L. Easterman a Noah Barou navštívili prezidenta Edvarda Beneše, aby si u něho ověřili ženevskou zprávu G.M. Riegnera o německém plánu na vyhlazení evropských Židů. O výsledku rozmluvy, které se zúčastnil i židovský člen československé Státní

rady Arnošt Frischer, poslali prostřednictvím československé diplomatické služby depeši do New Yorku prezidentu Světového židovského kongresu Stephen Wisemu.

V depeši sdělovali, že s Benešem a Frischerem ženevskou zprávu důkladně prodiskutovali a že Beneš naléhavě radil, aby nebyla publikována, dokud nebude zcela přešetřena a její pravdivost dostatečně prokázána. Doporučoval opatrnost, protože by to mohla být nacistická propagační metoda k vyprovokování reakce, která by poskytla záminku k stupňování ukrutností. Beneš, kterého označili za nejlépe informovaného Evropana, dříve neslyšel o tom, co bylo obsahem ženevské zprávy, byl překvapen, ale přislíbil, že využije svého aparátu k tomu, aby zprávu důkladně přešetřil. SUA[43] AMZV[2] fond LA-dův, 4788/dův/42, karton 189.

Říjen 1942
V tomto měsíci bylo do Terezína deseti transporty deportováno 5 004 osob, z Terezína pěti transporty do Treblinky a jedním transportem do Osvětimi 9 866 vězňů. Z nich se dožilo osvobození 30. V tomto měsíci zemřelo přímo v Terezíně 3 096 židovských vězňů. Celkový stav se do konce měsíce snížil na 45 312 vězňů.

Říjen 1942
Tajně vycházející časopis Moravská Rovnost ve svém říjnovém čísle napsal: "Celé zástupy občanů židovského původu, Čechů, Poláků, Rusů, Srbů vyvážejí do Osvěčína a masově usmrcují v plynových kobkách. Pece ke spalování mrtvol nestačí spolykat tyto oběti. [...] Tři čtyři transporty nových obětí týdně a nikdo se nevrací, všichni rychle hynou." Ilegální komunistickým časopis Moravská Rovnost a Hlasy z podzemí z let 1940-1945. Ed. Jaromír Kubíček, Otakar Franěk,Brno 1985, s. 61.

1. října 1942
Vedoucí delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže v Berlíně Roland Marti referoval do Ženevy, že v rozhovorech na německém ministerstvu zahraničí kladl důraz na to, aby mu bylo umožněno navštívit Terezín. Documents CICR[20] , příloha 8.

1. října 1942
Situační zpráva Gestapa v Litzmannstadtu-Lodži uvedla, že v měsíci září bylo z tamního ghetta "vysídleno" 15 700 nemocných a práce neschopných Židů. "Vysídleni" byli do plynové komory v Chelmnu. Justiz und NS-Verbrechen. Sammlung deutscher Strafurteile wegen nationalsozialistischer Tötungsverbrechen 1945-1966, Bd. XIX, Amsterdam 1978, s. 502.[132]

2. října 1942
Cynická krycí terminologie "konečného řešení židovské otázky" pronikla do zcela rutinní administrativní agendy. V Osvětimi SS-Sturmbannführer `Liebehenschel` podepsal: "Povolení k jízdě pro 5t nákl. auto s přívěsem do Desavy a zpět za účelem odvezení materiálů pro přesídlení Židů." Jaké materiály pro přesídlení mělo auto dopravit? Byl to cyklon B, plyn do vražd ících komor. APMO[11] , microfilm 1061, snímek 16.

2. - 3. října 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Budeme vzorovým ghettem, abychom kryli krev, prolévanou v ghettu na východě, tu velkou nespravedlnost, ty mrtvé... a my, my musíme psát a volat: Situace Židů v Německu není zlá, není zlá." "Privilegované ghetto..., rouška nad krví a obětmi ghett na východě. Privilegované ghetto, v němž denně umírá přes 100 lidí." [114]

3. října 1942
Denní rozkaz Rady starších č. 227 oznámil reorganizaci terezínské Rady starších. Zůstala dvanáctičlenná, ale nově do ní byli zařazeni čtyři němečtí a dva vídenští vězni. Edelsteinovým zástupcem se stal dosavadní předseda berlínské židovské obce `Heinrich Stahl`, který však zemřel již 4. listopadu tohoto roku.

5. října 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Pojede transport starých lidí... Ghetto v Polsku, rozsudek smrti. Není dobrá nálada. Strach a zoufalství, vztek, vztek. Ovce na porážku bez možnosti obrany." [114]

7. října 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Situace zde se sice lepší, pokud se týče svobody a stravy, ale nikdo se nesmí podívat na blokové domy s jejich špínou, kde leží jeden nemocný úplavicí na druhém, kde mrtvoly a ti, kteří jsou téměř mrtvolami, leží po celé dny stlačeny vedle sebe, kde matrace se rozkládají vlhkostí a nemohou být vyměněny, takže pod nimi se nacházejí červi. To vše by mělo být filmováno a posláno do ciziny! Toto si nikdo nemůže představit!"

"Otevírají se obchody, celý Terezín se směje. Výlohy jsou plné nejkrásnějších věcí, potravin, šatstva, obuvi, papíru, domácích potřeb, voňavek, galanterie. Vše, co bylo jiným lidem odebráno, je zde vystaveno. Proslýchalo se, že přijde německá návštěva. Za několik dní vyšlo najevo, že vystavené věci je skutečně možno koupit a sice pracujícími, kteří dostali body. Maminka je dostala brzy, já později. Ve skutečnosti je celý nákup hrozným podvodem. Musíte vzít, co dostanete, když někdo má protekci, dostane víc

a slušné věci, když nemá, tak dostane řepnou šťávu, prášek na perník a jiné nesmysly. Šatstvo lze dostat docela pěkné i bez protekce, vše z kradených kufrů. Např. termosky, polní láhve, suchý lih jsou kontrabandem, který je při každém transportu bezpodmínečně odňat, avšak ve výlohách jsou vystavovány a můžete si je koupit. Taková komedie!" [110]

9. října 1942
V důvěrné informaci NSDAP [9] -Stranické kanceláře č. 66/42 "Přípravná opatření ke konečnému řešení evropské židovské otázky. Pověsti o situaci Židů na Východě" se mj. píše: "V průběhu prací na konečném řešení židovské otázky se znovu mezi obyvatelstvem různých částí říšského území objevují názory o "příliš ostrých opatřeních" proti Židům zvláště ve východních oblastech. Bylo zjištěno, že tyto výklady - většinou ve zkreslené a přehnané formě - přinášejí dovolenci z různých svazků nasazených na Východě, kteří sami měli příležitost pozorovat tato opatření." K uklidnění Stranická kancelář sdělila, že z říšského a dalšího evropského území se transportují Židé na východ do existujících a nově zřizovaných táborů, "odkud jsou buď nasazováni na práci nebo dopraveni ještě dále na východ". Staří Židé, stejně jako Židé s vysokými válečnými vyznamenáními jsou přesídlováni do města Terezín. "Tkví v podstatě věcí, že tyto zčásti velmi tíživé problémy lze v zájmu konečného zabezpečení našeho národa řešit výhradně s bezohlednou tvrdostí", uzavírá informace. IMT [27] Bd. XLII, Dokument Politische Leiter 49, s. 328-330.

9. října 1942
Monitorovací služba Úřadu říšského protektora zaznamenala zprávu českého vysílání moskevského rozhlasu: V závěru byl přečten dopis nalezený u esesmana padlého na východě, `Karla Schickeho`. Tento dopis, který napsal esesman `Bernard Becker` z 1. strážního batalionu 20. července 1941, byl v relaci uveden jako zvláštní příklad bestiálních krutostí, kterých se SS [19] dopouštějí v koncentračním táboře Terezín. SUA [43] URP [44] karton 1168.

10. října 1942
Denní rozkaz Rady starších oznámil, že z Terezína odjede 10 000 osob, které tam byly přivezeny transporty z Protektorátu Čechy a Morava.

11. října 1942
Podle svého záznamu `Heinrich Himmler` v Římě vysvětloval
`Benitu Mussolinimu`: "Řekl jsem ducemu, že Židé politicky zatížení jsou v koncentračních táborech, že jiné Židy používáme ke stavbě silnic na východě, přičemž úmrtnost je velmi vysoká, protože Židé ještě nikdy v životě přece nepracovali. Nejstarší Židé jsou ubytováni v starobincích v Berlíně, Mni-

chově a ve Vídni. Ostatní staří Židé byli ubytováni v městečku Terezín, jako v starobním ghettě Židů, nadále dostávají své penze a požitky, a mohou si tam zařídit svůj život zcela podle své chuti, ale navzájem se tam živě hádají." Himmlerův záznam o přijetí u Mussoliniho. Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte[45] , 4/1956, s. 424-426.

12. října 1942
Z deníku Egona Redlicha: "10 000 lidí pojede s transportem na východ. Podle mého názoru přikázali veliteli tábora poslat 10 000 starých lidí. Je zde jen 7600 starých osob. Velitel tábora chce splnit rozkaz, a proto posílá také mladé." [114]

13. října 1942
Říšský ministr spravedlnosti Otto Thierack napsal říšskému vedoucímu Martinu Bormannovi, že "vzhledem k myšlenkám o osvobození německého národního těla od Poláků, Rusů, Židů a Cikánů a vzhledem k myšlenkám o uvolnění k říši připojených východních území jako zemi k osídlení pro německou národnost" zamýšlí přenechat trestní řízení proti těmto osobám říšskému vůdci SS[19] Himmlerovi. Zdůvodnil svůj úmysl takto: "Vycházím přitom z toho, že justice může jen v malé míře přispět k tomu, aby příslušníci těchto národností byli vyhlazeni." Norimberský dokument NG-558, SUA[43] fond Nor 3, karton 64, s. 969-971.

14. října 1942
Mezinárodní výbor Červeného kříže na svém zasedání odmítl předložený návrh apelu na světovou veřejnost, upozorňující na osud Židů při masových deportacích - aniž byli Židé v textu výslovně jmenováni - a požadující, aby s civilním obyvatelstvem bylo humánně zacházeno. Návrh byl odmítnut s odůvodněním, "že by takový apel

1) nepomohl a situace by se dokonce ještě ztížila a

2) že by byly ohroženy všechny podnikané snahy pro válečné zajatce a internované civilní osoby - vlastní úlohu Červeného kříže."

Záznam rozhovoru amerického konzula v Ženevě Paula C. Squireho s Carl J. Burckhardtem 7. 11. 1942. Jean-Claude Favez, Das Internationale Rote Kreuz und dad Dritte Reich. War das Holocaust aufzuhalten? Zürich 1988, dokument XI, s. 137-138.[157]

14. října 1942
Při závěrečném hlasování žádný z členů nebyl pro takový všeobecný apel, jednomyslně však se vyslovili pro to, aby výbor v závažných případech přímo

intervenoval u států, o které půjde. J.C. Favez, s. 226-227.[157]

15. října 1942
První "Altentransporte[1] " [transport starých] - označený Bv - odjel do Treblinky s 1 998 vězni. Nepřežil žádný.

16. října 1942
Denní rozkaz Rady starších ohlásil, že na příkaz táborové komandatury odjede 19. října druhý transport přestárlých osob z Protektorátu. "Protože výběr účastníků transportu učinila táborová komandatura, nejsou reklamace u Rady starších přípustné. Další transporty přestárlých osob z Protektorátu Čechy a Morava mají stejný cíl, dobrovolné přihlášky bez omezení věku jsou přípustné. Příslušné formuláře jsou u okresních starších." Uvedený stejný cíl byly plynové komory v Treblince. Tam směřoval transport Bw 19. října s 1 984 vězni a transport Bx 22. října s 2 018 vězni. Osvobození se nedočkal nikdo.

16. října 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Myslel jsem, že na podzim přijde konec války." [114]

19. října 1942
Židovský starší `Jakob Edelstein` napsal svůj jediný dopis, který došel do Ženevy. Adresátem byl dr. `Fritz Ullmann`, pracovník ženevské kanceláře Jewish Agency a blízký spolupracovník československého diplomatického zástupce ve Švýcarsku. Z jeho dopisu uvádíme:

"Milý Ully

dopisy nejsou filozofické epištoly, nýbrž výrazem všedních skutečností. Zda se žije, jak se žije a jak účelně se žije, to jsou zajímavé otázky. Můžeš být bez starostí, my žijeme a jsme zdrávi.

Kromě plnění svých povinností hospodyně pracuje Mirjam v zahradě, činnost, která se jí zamlouvá a velmi těší. Bere tuto práci jako obvykle vážně a jistě se stane po zaškolení vyučenou zahradnicí. Naše dítě se vyvinulo dobře; zná poměrně hodně a osvědčil se jako velmi dobrý žák jak pílí, tak rychlou chápavostí. Mé pyšné otcovské srdce posuzuje to dítě snad trochu mírně, přesto trvá na tom, že náš Arjeh je skvělý hoch, ze kterého bys měl radost.

Já sám jsem zavalen prací, jako vedoucí celé organizace nesu těžkou zodpovědnost, jsem neustále nervově i fyzicky nanejvýše napjatý, přesto mi přesvědčení o věrném plnění povinností jakož i úspěch mých snah činí upřímné potěšení. Práce ve službě společenství, byť je tak těžká, dává vždy sílu a odvahu k stále novým začátkům a novým činům. Organizace společen-

ství není jednoduchou prací. Je zbytečné, abych Ti vylíčil komplikovanost takovéto práce. Vše se musí tak organizovat, aby byla souhra věcí a aby vše do sebe zapadalo jako ozubená kolečka. Administrativní aparát, technické výkony, hospodářské provozy, sanitární opatření - o všechno musí být postaráno a všechno musí být uděláno. Vybrat správné odborníky a postavit je na správné místo rovněž není lehkým úkolem. Mohu-li nyní hovořit o úspěšném završení těchto snah, jistě porozumíš pocitu mého uspokojení a budeš se se mnou těšit z tohoto zdaru. Naše společenství je solidární, snáší se dobře a je vždy připraveno pomoci. Divil by ses tomu, co vykonal náš přítel Dr. `Munk`. Nemocnice, kterou se můžeme pochlubit, nejmodernější sanitární zařízení, domovy pro kojence, děti a staré lidi se vzornou čistotou a svědomitou péčí - to je dílo, na které lze hledět s uspokojením.

Také v ostatních oblastech denního života organizace neselhala. Dobře organizované hospodářské oddělení umožňuje plánovitou práci a zásobení všech obyvatel potřebnými věcmi. Spravedlivé rozdělování zaručuje živobytí všech.

Ať se chopíš čehokoli, vždy je to k dispozici, někdy neúplné a nedostatečné, vždy se však najde vůle, schopnost a předpoklad k vývoji a k výstavbě a k dokončení. Nic se nestane bez vynaložení síly a energie a nepodaří-li se to jednou, pak tedy se začne znovu." Načasování dopisu má zřetelnou souvislost s rozvíjející se intenzivní kampaní nacistické propagandy v době, kdy již byla odhalena skutečnost vražedného "konečného řešení židovské otázky" a pranýřována v tisku a rozhlasu svobodného světa. Celý text a komentář: Miroslav Kárný, Poslední dopisy Jakoba Edelsteina. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 198-201, 204-205.[107]

19. října 1942

ýž den, kdy `Edelstein` mohl napsat svůj dopis `Ullmann`ovi, bylo povoleno i jeho zástupci inž. `Otto Zucker`ovi napsat svůj dopis. Adresoval jej Richardu Lichtheimovi, vedoucímu představiteli Jewish Agency v Ženevě. Také tento dopis adresátovi skutečně došel. O tom, jak `Zucker` chápal své úkoly v Terezíně, je zřejmo z těchto jeho slov:

"Spolu s Jakovem [Edelsteinem] jsme se podjali toho, abychom vybudovali správu a hospodářství našeho společenství. Nebyl to snadný kus práce, myslím však, že mohu říci, že nebyla zcela bez úspěchu.

Jsme všichni připraveni vzít na sebe každou námahu a také největší pracovní zatížení, abychom byli celku prospěšní. Posiluje nás a pomáhá nám, vidíme-li určité úspěchy.

Můžete si myslet, že mne administrativa a finance zvláště nezajímají, ačkoli právě tato část organizačních prací tvořila hlavní část mé práce. Tech-

nika nepřišla zkrátka. Větší rozšíření u vodárny, na kanalizaci, stavebně a strojně-technické úkoly se musely zvládnout a byly rovněž vyřešeny anebo jsou na cestě k řešení. Kdybyste byl inženýrem, mohl bych Vás informovat o leckterém zajímavém detailu.

Avšak také na hospodářském poli jsme nacházeli zvláštním podmínkám odpovídající zajímavá zvláštní řešení. Jako vždy mne to nové na úkolu zaujalo, a já jsem se snažil, odvést to nejlepší."

20. října 1942
Slovensko opustil poslední deportační transport ze série transportů zahájených 26. března, jimiž bylo odvlečeno na smrt více než 58 000 židovských osob. Deportace přežilo jen několik set z nich.

20. října 1942
Rada starších v denním rozkaze č. 238 oznámila, že táborový velitel na její prosbu dovolil, aby obyvatelům ghetta byly vydány zimní věci jejich kufrů, pokud jsou uloženy ve skladech ubytovacích jednotek. Do tří dnů měli si u staršího budovy vyzvednout příslušný formulář a řádně vyplněný jej odevzdat. Tyto žádosti měly být předloženy komandatuře k rozhodnutí. Rada starších upozornila, že se to netýká kufrů uložených centrálně v Ústeckých kasárnách, tj. zabraných při příjezdu transportu. Ti, kteří měli kufry uloženy tam, měli se jako už dříve obracet se svými žádostmi na rozdělovnu pro oblečení a spotřební předměty.

21. října 1942
Svůj proslov k domovu v londýnském vysílání končil Jan Masaryk takto: "A teď slovo na dobrou noc vám všem drahým, svatým a nevinným, ať už jste v Terezíně nebo v koncentráku."

21. října 1942
V britském ministerstvu zahraničí posuzovali zprávu ze svého diplomatického zastoupení v Bernu, že Hitler v červenci schválil rozkaz, aby všichni evropští Židé, na které Němci mohou vztáhnout ruku, byli deportováni do východní Evropy a tam zničeni. V ústředním oddělení Foreign Office - podle záznamu - byly vysloveny tyto názory:

W.D. Allen: "Není nic, co bychom mohli učinit, pouze vyhrát válku. Avšak snad by to mohlo být užitečné pro p. Osborna (britský vyslanec ve Vatikánu), aby obsah zprávy předal Vatikánu."

L. Harrison: "Jsem dosud spíše skeptický o této historii a nedoporučuji, aby se to postoupilo Vatikánu."

F. Roberts: "Souhlasím s Harrisonem." Zpráva nebyla postoupena ani ministrovi A. Edenovi, ani státnímu sekretáři Cadoganovi. Lothar Kettenac-

ker, Hitler's Final Solution and its Rationalization. In: Gerhard Hirschfeld (editor), The Policies of Genocide. Jews and Soviet Prisoners of War in Nazi Germany, London 1986, s. 94.[158]

21. října 1942
Do Terezína přijel transport JB II z Panenských Břežan s 10 vězni. Osvobození se z nich nedožil nikdo.

24. října 1942
Do Terezína přijel transport Ca z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se z nich dožilo 95.

26. října 1942
Z Terezína odjel první deportační transport do Osvětimi, kam od té doby směřovaly všechny další terezínské východní transporty. Bylo jich 25 a odešlo s nimi 44 839 vězňů.

Tímto prvním transportem - označeným By - mělo být vypraveno 2 000 osob, ve skutečnosti však nastoupilo jen 1 866 vězňů, ostatní se ukryli. Při selekci na rampě v Birkenau bylo do tábora vybráno jen 215 mužů a 32 žen, ostatních 1 619 bylo hned v den příjezdu - 28. října - zavražděno plynem. Osvobození se dožilo jen 28 lidí z tohoto transportu.

26. října 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Velká návštěva v ghettu. Zakázali topit (kdy to dovolili?) a přikázali pečovat o úzkostlivou čistotu." [114]

27. října 1942
Britský list Manchester Guardian dokazoval, že Hitlerovy výhrůžky o vyhlazení evropského židovského obyvatelstva jsou míněny vážně. Jeden až dva miliony byly již vyvražděny a budou vyhlazeny další čtyři a půl miliónu, ponechá-li se Hitlerovi možnost genocidu dokončit. Andrew Sharf, s. 189.[117]

27. října 1942
Terezínská komandatura vyhlásila trestná opatření za to, že do posledního transportu nenastoupilo 134 vězňů: zákaz vycházet a svítit od 18 hodin, zákaz kulturní činnosti (Freizeitgestaltung).

Z deníku `Egona Redlicha`: "Všechny lidi, kteří se nedostavili do transportu, zavřeli do vězení... Nedali zavřeným mužům tři dny najíst. Byli biti 25 ranami. [...]. Tzv. stráž ghetta byla napříště vybavena holemi." [114]

28. října 1942
Terezínský komandant `Seidl` poslal do Berlína `Eichmann`ovi záznam, nadepsaný "Transporty starých na Východ" a označený jako Tajná říšská věc,

tedy nejvyšším stupněm utajení. Psalo se v něm:

"V první polovině října sdělil mi židovský starší `Edelstein`, že v ghettu Terezín koluje pověst, že odsud vypravené transporty jsou po cestě německými úřady zastaveny a účastníci transportu zavražděni.

Pokusil jsem se Edelsteinovi dokázat nesmyslnost této pověsti tím, že jsem poukázal na transportní potíže související se zásobováním východní fronty a prohlásil, že by - kdyby to bylo zamýšleno - nebylo odtransportování nutné. Mohlo by se přece dát do jídla jed a ještě by se ušetřily dopravní prostředky. Mám dojem, že `Edelstein` je tímto výkladem uklidněn.

Několik dní později se Edelstein zmínil, že nové ghetto na východě se nachází v Sosnovci. Že mi však dá ještě bližší zprávu. Příští den mi předal přiloženou mapu s připojeným záznamem. Tak je v ghettu Terezín rozšířeno mínění, že nové ghetto se nachází v bývalém zajateckém táboře Sczypiorno u Ostrowa/Vartská župa.

Nápis křídou - ne cedulka, jak bylo původně míněno - ve vagonu Dresden 54392 "17. 10. 1942, 3 hodiny ve Varšavě, jedeme dál bez jídla, bez vody, transport Bv 16. 10. 1942" vedl mezi Židy k názoru, že to nemůže souhlasit, protože transport za tak krátkou dobu nemohl být ve Varšavě. Zda už nějaký Žid na to přišel, že to [tj. časový údaj: 3 hodiny] má spíše znamenat 15, nemohu zjistit.

Poštou přišly další dva dopisy z transportu Bv, jejichž obsah podstatně přispěl k uklidnění osazenstva ghetta. Takové písemnosti se přece šíří jako blesk z ruky do ruky." Čtyři přílohy tohoto záznamu se nenašly.

Transport Bv s 1998 vězni odjel 15. října, směřoval do Treblinky, kterou nepřežil nikdo z nich. Margalit Shlain, Ein neues Dokument zu den betrügerischen Methoden der Nazis. In: Theresienstadt in der "Endlösung der Judenfrage". Hrsg 6 Miroslav Kárný, Vojtěch Blodig, Margita Kárná, Praha 1992, s. 221-232.[159]

29. října 1942
Na terezínských ubikacích se uskutečnilo sčítání, protože po odjezdu transportu By byl počet vězňů v ghettu nejistý.

29. října 1942
`Himmler` vydal nařízení, že vězňové koncentračních táborů mohou s okamžitou platností dostávat potravinové balíčky od svých příbuzných. Počet balíčků, které vězeň může přijmout, nebyl omezen, ale Himmler stanovil podmínku, že vězeň musel sníst obsah balíčku v den jeho převzetí nebo nejpozději příští den. Kdyby to nebylo možné, měl být obsah rozdělen také na jiné vězně. H. Heiber, Reichsführer!, Dokument 168, s. 166.[145]

30. října 1942
Monitorovací služba říšského protektora zachytila v českém vysílání londýnského rozhlasu projev `Jana Masaryka`, který přednesl na protestním shromáždění proti židovské perzekuci nacistickými okupanty. Uvedl také, že v Terezíně již podlehlo brutálnímu týrání mnoho významných mužů naší republiky, mezi nimi vysoce vážený německý demokrat dr. `Ludwig Czech`. SUA[43] URP[44] karton 1168.

31. října 1942
Z deníku `Otty Wolfa`, který se před deportací do Terezína ukrýval se svými rodiči a sestrou ve stodole `Jaroslava Zdařila` v Tršicích: "Sl[ávek] přišel, donesl chléb a říkal, že mu T. řekl, že stojí v novinách, že jedna žena ukrývala Žida a že byli oba zastřeleni. Prý T. ty noviny Sl. dá." Deník Otty Wolfa 1942-1945, s. 59.[137]

Září - říjen 1942
V devíti deportačních transportech z Terezína označených jako "Altentransporte[1] " odjelo celkem 15 871 vězňů. Věkové složení v "Altentransporte[1] " bylo:

do 14 let	169
15 - 45 let	1 082
46 - 60 let	1 178
nad 61 let	13 442

H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit, s. 101.[119]

1. listopadu 1942
Toho dne v terezínském ghettu bylo vězněno 45 312 osob. Z nich stále ještě 5 457 živořilo v chladu na neupravených půdách. V ghettu připadal jeden záchod na 546 vězňů.

1. listopadu 1942
Nové směrnice povolovaly používání veřejných dopravních prostředků pouze Židům nasazeným na válečně důležitou práci, pokud je jejich pracoviště vzdáleno nejméně 3/4 hodiny pěší chůze od jejich bydliště, dále funkcionářům židovské náboženské obce, schváleným židovským lékařům a výjimečně i nemocným, kteří se jen těžce pohybují. Zcela vyřazeny z dopravy byly děti a osoby starší šedesáti let.

2. listopadu 1942
Nařízení říšského ministra vnitra, financí a justice, vydané po dohodě s říšským protektorem, stanovilo, že Žid, který má "svůj obvyklý pobyt" v cizině,

nemůže být příslušníkem Protektorátu Čechy a Morava. tj. "jestliže se Žid zdržuje v cizině za okolností, podle nichž lze seznati, že se tam nezdržuje jen přechodně". Ztráta protektorátního občanství znamenalo propadnutí jeho majetku, a to říši, nikoli Protektorátu. Proto nařízení bylo vydáno jako nařízení říšských ministrů vnitra, financí a justice. Podle oficiálního výkladu se Terezín považoval za cizinu. Reichsgesetzblatt[20] . I, S. 637, 11. 11. 1942. Verordnungsblatt des Reichspprotektors Nr 45/1942, 28. 11., s. 301-302.[38]

3. listopadu 1942
Osobní referent K.H. Franka SS-Obersturmbannführer Robert Gies vrátil vedoucímu Ústředního úřadu pro úpravu židovské otázky SS-Obersturmbannführerovi H. Güntherovi spis, týkající se připravované prohlídky Terezína říšským vůdcem SS Heinrichem Himmlerem. V průvodním dopise Gies psal: "Připojený spis posílám s prosbou, abyste jej předal SS-Standartenführerovi Weinmannovi. Spis nechávám jít přes Vás proto, že jsem s SS-Gruppenführerem Frankem prohovořil otázku prohlídky ghetta Terezín. Gruppenführer Frank je názoru, že při současném stavu epidemií odpadá prohlídka ghetta říšským vůdcem SS a tím je bezpředmětná i jeho prohlídka. Prosím Vás o Vaše stanovisko, zda přes stav epidemií lze nést odpovědnost za prohlídku Terezína prominentními osobami." Gies vracel současně plán Himmlerovy prohlídky Terezína, která měla trvat 210 minut a které byla naplánována každá minuta. Začít se mělo v lékárně a ve skladu léků, v táborové poště, pokračovat v prohlídce ubytoven prominentních vězňů, kasáren mužů nasazených v pracovním procesu, obdobných ženských kasáren, dílen ve stavebním dvoře i v jízdárně, pekárny, nemocnice, oddělení duševně chorých, stájí a zahrad, stavby silniční přeložky i železniční vlečky. Konečným cílem prohlídky měl být Kameradschaftsheim terezínských SS[19] . SUA[43] 109-4-985.

5. listopadu 1942
Spěšný dopis Hlavního úřadu říšské bezpečnosti sdělil všem příslušným orgánům SS[19] , bezpečnostní policie a bezpečnostní služby: Vůdce schválil dohodu mezi Himmlerem a ministrem Thierackem, že justice se upouští od provádění řádného trestního řízení proti Polákům a příslušníkům východních národů. Tyto cizonárodní osoby mají být v budoucnu předány policii. Odpovídajícím způsobem má být zacházeno se Židy a Cikány." IMT[27] Bd. XXX-VIII, dokument 316-L, s. 98-99.

6. listopadu 1942
A.L. Easterman urgoval u prezidenta Beneše slíbenou zprávu o osudu židovského obyvatelstva na okupovaném území, aby bylo možno dospět k závěrům

o autenticitě zpráv, o nichž delegace Světového židovského kongresu s ním jednala. VHA[46] , BL, 320/92.

7. listopadu 1942
Vedoucí berlínské delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže Roland Marti sdělil do Ženevy, že německé ministerstvo zahraničí striktně zamítlo možnost jeho návštěvy Terezína i jakéhokoli jiného židovského tábora. Documents CICR[20] , příloha 9.

7. listopadu 1942
Z memoranda, které pořídil americký konzul ve Švýcarsku P.C. Squire o rozhovoru s vedoucím představitelem Mezinárodního výboru Červeného kříže Carl Jacobem Burckhardtem, kterého se dotázal, zda může potvrdit existenci Hitlerova písemného rozkazu ke zničení Židů:

"Odpověděl, že tento rozkaz sice neviděl, může však důvěrně potvrdit následující: Hitler počátkem 1941 podepsal rozkaz, že Německo před koncem 1942 musí být judenfrei [bez Židů]. Zdůraznil, že tuto informaci dostal nezávisle od dvou "velmi dobře zpravených Němců", jimž zcela důvěřuje, jak mi mi dal na srozuměnou.

Potom jsem se zeptal, zda bylo použito slovo Vernichtung [zničení] nebo jemu odpovídající, načež odpověděl, že byl použit výraz muß judenfrei sein [musí být bez Židů]. Protože není žádné místo, kam by se mohlo tyto Židy poslat, a protože teritorium má být očistěno od této rasy, dovozoval, je konečný výsledek očividný." Jean-Claude Favez, Das Internationale Rote Kreuz und das Dritte Reich, dokument XI, s. 137-138.[157]

7. a 9. listopadu 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Jakási přestávka. Ale už zase nějaká komise. Budou zavedeny peníze? Jistě by to byl zajímavý národohospodářský experiment. Každopádně otevřeli kavárnu (dokonce prý tam bude hudba), banku, čítárnu. Na půdách je dále 5 000 lidí, kteří musí přijít do bytů. [...] Natáčejí film. Židé jsou veselými, spokojenými herci. Jejich tváře jsou veselé - ve filmu, jen ve filmu." [114]

8. listopadu 1942
Hitler opět připomněl své "proroctví" o vyhlazení evropského Židovstva s tím, že posléze se uskuteční na celém světě. Max Domarus, c.d., II, s. 1937.[18]

11. listopadu 1942
Edvard Beneš informoval dopisem politického sekretáře Světového židovského kongresu Eastermana o výsledcích svého šetření o existenci německého plánu na vyhlazení všech Židů:

"[...] Dostal jsem dvě odpovědi na své dotazy a obě byly spíše v negativním smyslu. Podle mých zpráv se zdá, že nejsou žádné pozitivní známky toho, že by Němci připravovali plán úplného vyhlazení všech Židů. Ze zpráv, které mám nyní v ruce, se zdá, že podobný plán neexistuje, a proto nemohu Vám potvrdit informaci, kterou jste v této záležitosti dostal.

Toto samozřejmě neznamená, že Němci snad nepostupují proti Židům se stále rostoucí brutalitou. Skutečně čím více poznávají, že jsou ztraceni, tím větší bude jejich zuřivost a jejich teror poroste - proti Židům jako proti jiným porobeným národům. Toto však podle mého mínění nemá nic společného s nějakým zvláštním plánem, jak jste uvedl, když jste mne Vy a Vaše delegace navštívili. A moje pochybnosti o existenci nějakého takového plánu byly dále posíleny skutečností, že - ačkoli bezpočet Židů je strašlivě. perzekvován a prakticky hladoví - jsou jiní, byť jejich počet může být malý, kteří stále zůstávají na svých původních místech a jsou téměř bez omezení.

Budu však pokračovat ve sledování záležitosti a sdělím Vám, jestliže dostanu nějakou další informaci v této záležitosti." Benešem podepsaná kopie anglického originálu. VHA[46] , fond BL 320-92

12. listopadu 1942
Do Terezína přijel transport Bz z Tábora s 650 vězni. Osvobození se dožilo 34.

13.listopadu 1942
Z Opole přijel do Terezína transport XVIII/1 s 56 vězni. Celkem odtud pěti transporty bylo do Terezína deportováno 294 vězňů, z nichž 233 zahynulo a 61 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 756-761.[136]

Z Ústí nad Labem přijel do Terezína transport XIX/1 se 42 vězni. Celkem odtud přijelo 12 transportů s 365 vězni, z nichž se 139 dožilo osvobození v Terezíně.

14. listopadu 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jak se stavět k otázce schleussen, kde je rozdíl mezi krádeží pro kolektiv a krádeží pro jednotlivce?" [114]

16. listopadu 1942
Do Terezína přijel transport Cb z Tábora se 617 vězni. Přežilo 39.

17. listopadu 1942
Představitel Světového židovského kongresu G.M. `Riegner` jednal s `Burckhardt`em, který posléze přislíbil napsat oficiální dopis říšskému ministru zahraničí a dožadovat se souhlasu s návštěvou delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže v polských ghettech, v Terezíně a Transnistrii.

18. listopadu 1942
Z Magdeburku přijel do Terezína transport XX/1 se 73 vězni. Celkem 4 transporty přijelo odtud 295 vězňů, z nichž se 217 zahynulo a 18 se dožilo osvobození. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 762-766.[136]

18. listopadu 1942
Z Opavy přijel do Terezína transport XXI/1 s 57 vězni. Celkem odtud přijelo 79 vězňů, s nichž se 20 dožilo osvobození v Terezíně.

20. listopadu 1942
Do Terezína přijel transport Cc z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 154.

20. listopadu 1942
Himmler poslal šéfovi Gestapa Müllerovi "velmi zajímavé hlášení o memorandu dr. Stephen Wise, vedoucího představitele amerického Židovstva". Text této přílohy se u Himmlerova dopisu nezachoval, ale nepochybně bylo tématem Wiseho memoranda masové vyhlazování evropských Židů. Himmler psal Müllerovi jakoby o ničem podobném nevěděli. "Že se takové pověsti jednou ve světě rozšíří, mne nepřekvapuje vzhledem k velkému vystěhovaleckému pohybu Židů. My oba víme, že u Židů nasazených na práci existuje zvýšená úmrtnost." Současně však Himmler vydal pokyny, jak stopy vyhlazování zahladit: "Musíte mi zaručit, že na každém místě budou mrtvoly těchto zemřelých Židů buď spáleny nebo zakopány."

21. listopadu 1942
Velitelé koncentračních táborů dostali směrnice, že u židovských vězňů není třeba hlásit jejich úmrtí na obvyklém formuláři, ale jen jednou měsíčně poslat jednoduchý souhrnný seznam. Pokud jejich ochrannou nebo preventivní vazbu nařídil Hlavní úřad říšské bezpečnosti (RSHA [21]), měla být jejich jména červeně podtržena.

24. listopadu 1942
Stephen Wise po souhlasu státního podsekretáře Sumnera Wellese seznámil na tiskové konferenci novináře s obsahem srpnové zprávy G.M. Riegnera o německém plánu na vyhlazení evropského Židovstva a jeho uskutečňování.

24. listopadu 1942
V terezínských kasárnách bylo umístěno téměř 23 000 vězňů a v civilních domech 26 000.

25. listopadu 1942
Z Karlových Varů přijel do Terezína transport XXII/1 s 50 vězni. Celkem

v šesti transportech odtud přijelo 167 vězňů, z nichž se 83 dožili osvobození v Terezíně.

25. listopadu 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Dnes zmrzlo mléko v hrnci. Zima je velmi nebezpečná. Děti nesvlékají své šaty, a tak se množí vši v ubikacích mládeže. Dnes byla premiéra Prodané nevěsty. Představení bylo nejhezčí dílo, jaké jsem v ghettu viděl." Toho dne však se uskutečnila jen jakási předpremiéra, vlastní premiéra opery v koncertním provedení se konala o tři dny později v tělocvičně bývalé školy, dětského domova L 417. Vůdčí osobností této inscenace byl Rafael Schächter, který vytvořil smíšený pěvecký sbor, shromáždil vynikající sólisty, hrál na klavír doprovod a zároveň operu řídil. Posluchači seděli na podlaze, na tělocvičném nářadí, stáli ve dveřích i za nimi. Starý klavír stál na dvou bednách. Zpěváci byli bez kostýmů. "Dojem byl nezapomenutelný. Při prvních taktech Proč bychom se netěšili plakal kdekdo," vzpomínala Heda Grabová. Do konce ledna 1943 se konalo dvanáct představení, celkem jich bylo pravděpodobně třicet pět, poslední 12. července 1944. Členové sboru i sólisté se často měnili, jedni transporty přijížděli, jiní transporty odjížděli. [114]

25. listopadu 1942
Posel polského podzemí Jan Karski předal v Londýně polské exilové vládě zprávu, popisující varšavské deportace, metody vraždění ve vyhlazovacích táborech Belžec a Treblinka, soustavnost vyhlazování židovského obyvatelstva. Karski v Anglii a později také v USA informoval vedoucí státníky, mezi nimi britského ministra zahraničí Anthony Edena a amerického prezidenta F.D. Roosevelta, novináře, církevní hodnostáře. Mohl se odvolat i na své osobní zkušenosti, neboť tajně navštívil varšavské ghetto i vyhlazovací tábor Belžec.

26. listopadu 1942
Do Terezína přijel transport Cd z Klatov s 650 vězni. Osvobození se dožilo 38.

26. listopadu 1942
Československé ministerstvo zahraničí v Londýně sdělilo Československému Červenému kříži, příslušným ministerstvům a členu Státní rady inž. Arnoštu Frischerovi obsah depeše, odeslané z Ženevy jeho představitelem dr. Jaromírem Kopeckým. "Poštovní spojení se Švýcary bylo otevřeno. Dopis z 19. října od Edelsteina a O. Zuckera, jako vedoucích rady starších, došel. Leo Janowitz a Dr. Munk spolupracují na organizaci zdravotnictví. Podařilo se přes obtíže vybudovat kanalizaci a hygienické zařízení, pod ve-

dením Zuckera, rovněž i finančnictví; nemocnice a dětské domy podléhají Munkovi. Zatím se zdá býti výstavba a organizace ghetta ukončena. Není jisto, zda deportovaní tam zůstanou. Edelstein píše: Žijeme, otázka jak je vedlejší. `Stricker` a `Desider Friedmann` jsou od 24. září členy Rady a dostal jsem též od nich přímé zprávy. Denně docházejí další dopisy [...] `Riegner` za Židovský kongres měl rozhovor s profesorem `Burckhardt`em z Mezinárodního Červeného kříže o situaci deportovaných. `Burckhardt` slíbil, že se zase obrátí na německý Aussenamt se žádostí, aby zástupci Mezinárodního Červeného kříže byli připuštěni do Terezína, ghett v Polsku a transportů. Mezinárodní Červený kříž chce dosáhnout toho, aby deportovaní příslušníci zemí, které jsou ve válce s Německem, byli považováni za civilní internované nepřátelské cizince, aby o nich mohl žádat informace. Týká se to Francie, Belgie a Holandska. Pokusí se také žádat i pro Čechoslováky a Poláky, ale nemají naděje na úspěch, poněvadž Němci považují tato území za svá. Dr. Kopecký bude hovořit s Commission Mixte o technice kontroly rozdílení zásilek potravin delegáty Mezinárodního Červeného kříže." Jde o dvě zprávy datované téhož dne, čj. 5934/dův/42 a 5935/dův/42, SUA[43] MSP-L, A 6. listopadu

26. listopadu 1942
Generální zplnomocněnec pro pracovní nasazení `Fritz Sauckel` vydal v dohodě se šéfem Hlavního úřadu říšské bezpečnosti zemským pracovním úřadům směrnici, že mají být z říšského území evakuováni také Židé nasazení na práci a nahrazeni Poláky vysídlenými z Generálního gouvernementu. Nejprve budou nahrazováni židovští pomocní dělníci. Zbývající tak zvané "kvalifikované" pracovní síly budou v podnicích ponechány tak dlouho, až se polská náhrada dostatečně seznámí s pracovními postupy v záuční době určované od případu k případu. Tímto se zabezpečí, že výrobní výpadky v jednotlivých závodech se omezí na nejmenší míru." IMT[27] Bd. XXXVII, s. 495-6, též Bd. III, s. 462.

28. listopadu 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Transport, který měl 25. odjet, neodjel. Je tu zase 47 000 lidí, mnozí na půdách při 4 stupních mrazu." [114]

30. listopadu 1942
Do Terezína přijel transport Ce z Klatov s 619 vězni. Přežilo 34.

30. listopadu 1942
Dle oficiální statistiky žilo na území Protektorátu 20 312 Židů (mimo Terezín). Od 15. března 1939 jich ubylo 97 998: 25 977 se vystěhovalo, 65 169 bylo "evakuováno". Zemřelých bylo o 6 852 osob více než živě narozených dětí.

1. prosince 1942
Do Terezína přijel transport JB III z Panenských Břežan s třemi vězni. Osvobození se nedožil nikdo.

3. prosince 1942
Velitel bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu SS-Standartenführer Erwin Weinmann poslal K.H. Frankovi dopis, v němž obhajoval činnost Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě při podchycení, správě a zhodnocení židovského majetku.

Ve Weinmannově zprávě se uvádí, že Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu je v současnosti vlastníkem 10 780 arizovaných nemovitostí v hodnotě 4 miliard 118 milionů korun a dalšího židovského majetku ve výši 1 miliardy 710 milionů korun. Přitom převod všeho židovského majetku na Vystěhovalecký fond - jak zdůrazňoval - nebyl dosud ještě proveden. SUA[43] 109-4-1346.

4. prosince 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Zprávy, které přicházejí z východu, nejsou dobré. Vypráví se, že zavraždili tisíce Židů." [114]

5. prosince 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Zase zde budeme mít 50 000 lidí, teď v zimě... Mají se stavět infekční baráky (je přes 100 případů tyfu)..." [114]

5. prosince 1942
Do Terezína přijel transport Cf z Pardubic s 650 vězni. Osvobození se dožili 43 vězni.

7. prosince 1942
K.H. Frank napsal dopis zastupujícímu říšskému protektorovi Kurtu Daluegeovi, v němž bránil Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě proti Daluegeho kritice nepřístojností a nedostatků v činnosti tohoto úřadu.

7. prosince 1942
Na základě informace o situaci v Terezíně, zejména pokud jde o průběh tyfové epidemie, bylo v sekretariátu K.H. Franka zaznamenáno jeho rozhodnutí: "Prohlídka Terezína až na další odložena." Otázka se měla znovu projednat 10. února příštího roku.

8. prosince 1942
V Terezíně byla otevřena "kavárna". Epigram Josefa Taussiga připomíná, že v její blízkosti byla táborová komandatura a v jejím sklepení byly proslulé

vězeňské bunkry.

Je libo zákusek?
Bílý ubrus, vkusné stolky,
temně oblečení páni,
rudě nabarvené holky,
společenské žertování,
řízně vyhrávají jazzy,
roznáší se káva v sále.
Možno dostati i řezy.
To je ale o dům dále.

9. prosince 1942
Do Terezína přijel transport Cg z Pardubic s 606 vězňů. Osvobození se dožilo 47 vězňů.

9. prosince 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Terezín je přeplněn a jsou tady dvě velká nebezpečí. Hmyz, který se denně a očividně množí, a tyfus. V poslední době zde bylo hodně případů tyfu a mnoho lidí i mladých lidí na něj zemřelo." [110]

9. prosince 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Přikázali hrát v loutkovém divadle před Němci, kteří chtějí filmovat." "Rozkázali uspořádat na jevišti představení s tanečnicemi, herci v pestrých šatech atd. R.K. (`Kamila Rosenbaumová`) bude tančit - její matka je uvězněna a ona doufá, že potom, až zatančí, Němci propustí matku z vězení." [114]

10. prosince 1942
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Viděla jsem Prodanou nevěstu a byla jsem úplně nadšená. Člověk při ní zapomene na vše." [110]

10. prosince 1942
`Heinrich Himmler` si zapsal toto Hitlerovo rozhodnutí: "Otázal jsem se Vůdce na uvolňování Židů za devizy. Dal mi plnou moc, abych podobné případy schválil, přinesou-li ze zahraničí opravdu značné množství deviz.". De SS en Nederland. Documenten uit SS-archieven 1935-1945. Deel I, S-Gravenhage 1976, dok. 274, s. 885.[160]

11. prosince 1942
`Adolf Eichmann` v dopise říšskému ministerstvu zahraničí upřesnil, za jakých podmínek lze umožnit vystěhování židovských osob: pokročilý věk, nejméně 100 000 švýcarských franků za každou osobu, a nebudou-li bezpečnostně

policejní námitky. ADAP[1] E, Bd. IV, dok. 278, s. 491-492.

11. prosince 1942
Z Gdaňska přijel do Terezína transport XXIII/1 s 54 vězni. Celkem třemi transporty přijelo odtud 117 vězňů, z nichž 102 zahynuli, 13 se dožilo osvobození a osud dvou byl nezjištěn. Theresienstädter Gedenkbuch, s. 767-789.[136]

12. prosince 1942
Podle hlášení generálního velitele protektorátní uniformované policie říšskému protektorovi bylo v Protektorátu nasazeno k ostraze "židovského tábora" 125 četníků. SUA[43] URP[44] II. d., karton 84.

14. prosince 1942
S odvoláním na válečně důležité úkoly nařídil říšský vůdce SS a šéf německé policie `Himmler`, aby nejpozději do konce ledna 1943 bylo do koncentračních táborů odesláno nejméně 35 tisíc nových práceschopných vězňů. "Jde o každou jednotlivou pracovní sílu," zdůrazňoval jeho rozkaz. IMT[27] Bd. XXVII, dokument 1472-PS, s. 252.

14. prosince 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Národnostní debata na záchodech. Jsou zamykány zvenčí, a to dělá zvláštní záchodová hlídka. Členové této hlídky jsou někdy Židé z Německa. Každý člověk, který vykonal svou potřebu, zvolá číslo záchodu, v němž sedí, ale hlídači nejdou otevřít, protože nerozumějí číslům v češtině. Tak se vyvíjí velmi často podivná a směšná debata, proč se hlídači nenaučili českému jazyku?" [114]

15. prosince 1942
Podle záznamu monitorovací služby Úřadu říšského protektora české vysílání londýnského rozhlasu zařadilo relaci, v níž se pravilo: "Šílená bestialita nacistů proti Židům má být generální zkouškou pro vyhlazení jiných národů. Po Židech přijdou na řadu jiní, protože Hitlerův program je vyhlazení všech slabých a bezmocných národů: Poláků, Čechů, Jugoslávců, Rusů... Nemůžeme nečinně přihlížet Hitlerovu řádění! Český národ se hlásí jako dříve k zásadám lidskosti a spatřuje v Židech své druhy v utrpení. Jsme všichni na jedné lodi!" SUA[43] URP[44] karton 1168.

16. prosince 1942
Židovská rada v Amsterdamu vydávala denně Interní informační bulletin. V čísle z tohoto dne byl publikován přehled o korespondenci došlé do Holandska z Birkenau (83 dopisů a 18 dopisnic) a z Terezína. Před tímto datem z Terezína byly známy jen dvě dopisnice, toho dne však došlo 29 dopisů a 24 dopisnic z Terezína. Podle bulletinu líčily jej jako "příjemné město

s širokými ulicemi, pěknými zahradami a jednopatrovými rodinnými domky. O ženy a děti, zdá se, velmi je dobře postaráno." Dopisy tedy naznačují, že je možno si polepšit těžkou prací, ale ti, kdo nechtějí, mohou si odpoledne pospat. Bulletin vyjadřuje nad tím překvapení. J. Presser, Ashes, s. 176-177.[161]

16. prosince 1942
Goebbelsův pokyn na poradě s vedoucím štábem nacistické propagandy: "Ministr považuje všeobecný pokřik o hrůznostech za nejlepší možnost, jak se dostat od nepříjemného židovského tématu. Musí se stát, že každá strana bude předhazovat každé straně, že se dopouští hrůzností. Tento všeobecný pokřik nakonec povede k tomu, že se toto téma sejme z programu." "Wollt Ihr den totalen Krieg?", s. 313.[77]

16. prosince 1942
Šéf Gestapa Heinrich Müller ohlásil Himmlerovi, že na na základě jeho rozkazu o zesíleném přísunu pracovních sil bude do koncentračních táborů z "židovského sektoru" posláno do Osvětimi 45 tisíc Židů, z toho 30 000 z oblasti Bialystoku, 10 000 z Terezína, 3 000 z Holandska a 2 000 z Berlína. "V počtu 45 000 je zahrnut i práceneschopný přívěsek (staří Židé a děti). Při použití účelného měřítka zbude po selekci Židů přijíždějících do Osvětimi nejméně 10 až 15 tisíc práce schopných Židů." Těmito slovy vyslovil Müller předpoklad, že 30 až 35 tisíc lidských bytostí bude hned na osvětimské příjezdové rampě vytříděno pro plynové komory.

Ve své zprávě Himmlerovi Müller vysvětloval, podle jakých kriterií by se měli terezínští vězňové vybírat do transportů. Z poloviny to měli být lidé dosud nasazení na menších stavbách v ghettu a z poloviny práce neschopní Židé, také starší 60 let. Tento rozvrh zdůvodňoval úmyslem, "aby při této příležitosti byl v zájmu výstavby ghetta o něco snížen příliš vysoký stav 48 000 vězňů". Müller žádal Himmlera o zvláštní povolení k odeslání osob starších 60 let a ubezpečil ho, že do transportu budou zařazeni jen takoví Židé, kteří nemají žádné zvláštní styky a spojení, ani žádná vysoká vyznamenání. IMT[27] Bd. XXVII, dokument 1472-PS, s. 252-253.

17. prosince 1942
Do Terezína přijel transport Ch z Hradce Králové s 650 vězni. Osvobození se dožilo 55 vězňů.

18. prosince 1942
Z deníku Egona Redlicha: "Malý chlapec se dívá na fotografii, na níž je pražská radnice, a říká: "Ta kasárna jsou velice pěkná." Kasárna..." [114]

18. prosince 1942
V terezínském chlapeckém domově 1 v budově L 417 vyšlo první číslo časopisu Vedem. Předseda chlapecké samosprávy `Valtr Roth` tehdy prohlásil: "Vytrhli nás nespravedlivě z živné půdy práce, radosti a kultury, z ní se mělo napájet naše mládí. Tím sledují jediný cíl - nás zničit ne tělesně, ale duševně a mravně. Podaří se jim to? Nikdy!" Časopis vytvářeli v jediném exempláři a četli jej vždy v pátek všichni společně. AZMP [9] fond T, inv. č. 306. Fotokopie.

18. prosince 1942
Společná deklarace vlád Belgie, Velké Británie, Holandska, Řecka, Lucemburska, Norska, Polska, USA, Sovětského svazu, Československa, Jugoslávie a Francouzského národního výboru o vyhlazování židovského obyvatelstva Evropy hitlerovskými úřady.

V deklaraci se zdůrazňuje, že německé úřady ve všech zemích, na nichž zavedly svůj barbarský režim, neomezují se na to, že všechny osoby židovského původu zbavily nejzákladnějších lidských práv, ale nyní realizují nejednou Hitlerem vyhlášený záměr vyhladit židovský lid v Evropě. Ze všech okupovaných zemí jsou Židé transportováni do východní Evropy v podmínkách neslýchané krutosti a hrůz. V Polsku, které bylo přeměněno na hlavní jatka, se z ghett zřízených německými uchvatiteli systematicky vybírají všichni Židé s výjimkou nemnohých vysoce kvalifikovaných dělníků, potřebných pro válečný průmysl. O těch, kteří byli odvezeni, nikdo už nic neslyší. Práceschopné pomalu přivádějí k smrti vyčerpávající prací v pracovních táborech, neschopné odsuzují k smrti hladem nebo cílevědomě vyhlazují masovými popravami. Počet obětí těchto krvavých masakrů čítá mnoho set tisíc nevinných mužů, žen a dětí.

Výše uvedené vlády a Francouzský národní výbor nejrozhodnějším způsobem odsuzují tuto bestiální politiku chladnokrevného vyhlazování. Prohlašují, že podobné události mohou jen posílit rozhodnost svobodymilovných národů, svrhnout barbarskou tyranii Hitlera. Znovu potvrzují svůj slavnostní závazek zabezpečit se všemi Spojenými národy, aby osoby zodpovědné za tyto zločiny neunikly zasloužené odplatě, a urychlit potřebná praktická opatření k dosažení tohoto cíle." Vněšnaja politika Sovetskogo sojuza v period Otečestvennoj vojny. Tom I. Moskva 1946, s. 328-329.[162]

20. prosince 1942
`Himmler`ovo hlášení `Hitler`ovi o "potírání band" v oblasti jižního Ruska, Ukrajiny a Bialystoku za období srpen až listopad konstatuje mj.: Popraveno 363 211 Židů. Norimberský dokument NO-511, cit. Andreas Hillgruber,

Die "Endlösung" und das deutsche Ostimperium als Kernstück des rassenideologischen Programms des Nationalsozialismus. In: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 2/1972, s. 148.[163]

21. prosince 1942
Podle údajů protektorátního ministerstva zemědělství a lesnictví žilo v Protektorátu mimo Terezín úřadů - 14 775 Židů, z toho 7 203 v Praze, dále nejvíce v okresech Hodonín (886), Uherský Brod (855), Kyjov (501) a v Brně (391), jak zjistily okresní úřady při vydávání potravinových lístků pro židovské osoby, jejichž příděly byly stále radikálněji kráceny. SUA[43] URP[44] karton 707.

21. prosince 1942
Do Terezína přijel transport Ci z Hradce Králové s 548 vězni. Osvobození se dožilo 49 vězňů.

21. prosince 1942
Zpráva představitele Světového židovského kongresu G.M. `Riegner`a, odeslaná do Londýna, informovala: "Mezinárodní Červený kříž právě zřídil zvláštní židovský referát. [...] Tento referát, chtěje jednat, naléhá na okamžité dání k dispozici finančních prostředků Ženevě ve švýcarských francích, aby neprodleně mohly být odeslány prostřednictvím Commission Mixte potraviny do Terezína a deportačních center v Polsku [...].Nová pošta z Terezína došla. Zkušební balíčky jednotlivým osobám došly a byly potvrzeny." H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, dok. 215, s. 293.[119]

22. prosince 1942
Do Terezína přijel transport Ck z Prahy s 1 000 vězni. Osvobození se dožilo 143.

31. prosince 1942
Z deníku `Egona Redlicha`: "Poslední den v roce. [...] Dětská kuchyně je už zařízena. Zítra začnou vařit. Vychovatelé, kteří s dětmi bydlí, budou s nimi jíst. Také jiní úředníci chtějí jíst dětskou stravu. Nemohu jejich přání splnit." [114]

31. prosince 1942
Československé ministerstvo zahraničí informovalo Československý Červený kříž o depeši, kterou dostalo od svého důvěrníka v Ženevě:

"`Riegner` za židovský kongres měl rozhovor o situaci deportovaných s prof. `Burckhardt`em z Mezinárodního výboru Červeného kříže, který slíbil, že se obrátí opět na německý Aussenamt s žádostí, aby byli připuštěni

zástupci Mezinárodního Červeného kříže do Terezína, do ghett v Polsku a transportů. Mezinárodní Červený kříž chce dosáhnout, aby deportovaní příslušníci zemí ve válce s Německem byli považováni za civilní internované nepřátelské cizince, aby o nich mohl žádat informace. Týká se to Francie, Belgie a Holandska. Pokusí se žádat o totéž i pro ČSR a pro Poláky, ale není naděje na úspěch, neboť Němci považují toto území za své. Budeme hovořit s Commission Mixte o technice kontroly, rozdělelení zásilek potravin delegáty Mezinárodního Červeného kříže.

O obsahu vyrozumějte laskavě pana `Eastermana`." SUA [43] CsCK-L [16] karton 53.

31. prosince 1942
V Terezíně bylo 49 397 vězňů, přibližně polovina (24 500) přijela protektorátními transporty, přibližně stejný počet německými a rakouskými transporty (24 000). Mužů bylo 40,8 %, žen 59,2 %. Průměrné stáří bylo 51,3 let, starších 65 let bylo 33 %. V průběhu roku zemřelo v Terezíně 15 000 vězňů. Sebevraždu spáchalo 264 vězňů, smrtelně skončilo 171 sebevražd.

Prosinec 1942
Dokument pražské Židovské náboženské obce konstatoval, že ze 14 920 židovských bytů bylo už 12 577 předáno bytovému pověřenci německé nacionálněsocialistické strany. Nábytek vyvezený z dosud nevyklizených židovských bytů byl složen v 56 skladech. K uskladnění nábytku z dosud nevyklizených bytů by bylo třeba skladovací prostor tři a půlkrát větší, než je plocha pražského Václavského náměstí, konstatoval dokument.

3.7 Rok 1943

Leden 1943
Na Vystěhovalecký fond, který byl zařízením Ústředny pro židovské vystěhovalectví, byl do ledna 1943 převeden majetek židovských nadací ve výši 41,7 milionů korun, majetek židovských podpůrných fondů ve výši 2,6 milionů a židovských spolků ve výši 75 milionů korun. V Terezíně se v lednu přibližně vyrovnal podíl vězňů deportovaných z Čech a Moravy s podílem deportovaných z Německa a Rakouska.

1. ledna 1943
`Egon Redlich` zapsal tuto kritiku na šéfa terezínské "bezpečnosti" Karla `Loewensteina`: "Defilé židovské policie, pochodující "Stechschrittem"[]. Hnus-

ná podívaná."[2]

2. ledna 1943
Československé ministerstvo zahraničí oznámilo, že podle zprávy od Jaromíra Kopeckého ze Ženevy došla nová pošta z Terezína, která potvrdila, že balíčky, pokusně tam poslané, byly doručeny. SUA 43 CsCK-L 16 kart. 53.

5. ledna 1943
Britský velvyslanec Francis d'Arcy Osborne ve Vatikánu hlásil do Londýna, že papež se nepřipojí k deklaraci dvanácti spojeneckých vlád pranýřujících německé vyhlazovací tažení proti evropským Židům. Martin Gilbert, Auschwitz and the Allies, London 1984, s. 105.[121]

6. ledna 1943
Na poradě štábu nacistické propagandy ministr Goebbels prohlásil:

"Propaganda prodělala od počátku války tento chybný vývoj:

1. válečný rok: Zvítězili jsme.
2. válečný rok: Zvítězíme.
3. válečný rok: Musíme zvítězit.
4. válečný rok: Nemůžeme být poraženi.

Takový vývoj je katastrofální a nemůže za žádných okolností pokračovat." Wollt Ihr den totalen Krieg? Die geheimen Goebbels-Konferenzen 1939-1943. Vydal Willi A. Boelcke, Stuttgart 1967, s. 319.[77]

8. ledna 1943
Ministerstvo vnitra oznámilo zrušení přesídlovací kanceláře, zřízené 9. března 1942, aby organizovala vysídlení civilního obyvatelstva z města Terezín. SUA 43 GKUP 23 , III-3990-28, Karton 87.

10. ledna 1943
Z deníku Evy Roubíčkové: "Teď v lednu nesmíme oficiálně ještě topit. V kasárnách se sice všude topí, avšak v blocích lidé pomalu umrzávají, zejména na půdách, kde není vůbec možnost topení. Při dvaceti stupních pod nulou byli již nalezeni omrzlí lidé. A rezultát? Lidé musí být ubytováni v kasárnách, kde jsou opětovně víc a více stlačováni. Přirozená reakce na to jsou další transporty do Polska, i když to zní sebe hůř. Ale horší než zde na půdách to v Polsku také nemůže být. Víc než zmrznout lidé v Polsku také nemohou. Oproti tomu máme zde každý večer kabaret, taneční večery, kavárnu a výtečnou hudbu, byty se skutečnými gauči, a to v Magdeburských

[2]Zde si autoři přáli zařadit obrázek z terezínského humoristického časopisu "ŠALOM NA PÁTEK", http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/132895, editoři.

kasárnách, kam denně docházím. Já však nemohu na tu bídu nikdy zapomenout a nemohu se nikdy stoprocentně bavit." [110]

14. ledna 1943
Zpráva slovenského ministerstva dopravy konstatovala, že v roce 1942 bylo ze Slovenska "evakuováno" 57 vlaky "Da" (zkratka pro akci "David") 57 752 Židů, z toho 39 006 do distriktu Lublin a 18 746 do Osvětimi. Livia Rothkirchen, The Destruction of Slovak Jewry: A Documentary History, Dokument 37, Jerusalem 1961.[164]

15. ledna 1943
Byla zahájena tajná jednání mezi šéfem americké zpravodajské služby ve Švýcarsku `Allen W. Dulles`em a představiteli Himmlera, knížetem Maxem Egonem `Hohenlohe`m a `Robertem Spitzym`.

15. ledna 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Prohlíželi domy prominentů a zjistili, že v jedné místnosti bydlí mnoho lidí. Němci přikázali zvětšit byty prominentů, protože přijede návštěva z Berlína a bude tyto domy prohlížet. Němci chtějí stavět Potěmkinovy vesnice." Příštího dne bylo vystěhováno ze svých ubikací 40 lidí, aby se rozšířily obytné plochy pro prominenty. [114]

15. ledna 1943
V době od 15. ledna do 3. dubna 1943 došlo ve Švýcarsku k tajným jednáním mezi šéfem americké špionáže ve Švýcarsku `Allenem W. Dullesem` ("`Mr. Bull`") a jeho pomocníkem `Gaevernitzem` ("`Mr. Roberts`") a mezi představiteli Himmlera, knížetem `Maxem Egonem Hohenlohem` ("`Pauls`") a důstojníkem z SS[19] - hlavního úřadu říšské bezpečnosti, označovaným krycím jménem "`Bauer`". Podle dokumentů dochovaných v nacistických archívech v polovině února došlo k přímé schůzce Dullese a Hohenloha. V záznamu o ní se mj. píše:

"Mr. Bull prohlásil, že je velmi rád, že se opět setkává s p. Paulsem po dlouhé přestávce a že si může vyměnit názory s p. Paulsem, který jasně vidí evropské problémy; vždyť ho již omrzelo stále naslouchat politikům, kteří se přežili, emigrantům a zaujatým Židům. Podle jeho názoru je nutno v Evropě nastolit takový mír, na jehož zachování by byli skutečně zainteresováni všichni účastníci. Nesmí se znovu zavádět dělení na vítěze a poražené, tj. na spokojené a nespokojené, nikdy již nebude připuštěno, aby národy, jako národ německý, byly donuceny k zoufalým pokusům a hrdinství k vůli nespravedlnosti a bídě. Německý stát musí nadále existovat jako faktor pořádku a obnovy. O jeho rozdělení nebo odtržení Rakouska nemůže být ani řeči. Na druhé straně však pruská moc musí být v německém státě ome-

zena na rozumnou míru a jednotlivým oblastem (Gau) má být v rámci Velkoněmecka poskytnuta větší samostatnost a rovnoměrný vliv. České otázce připisoval Mr. Bull podle všeho malý význam; naproti tomu se domníval, že rozšířením Polska na východ a zachováním Rumunska a silného Maďarska se má podporovat vznik sanitního kordónu proti bolševismu a panslavismu." [...]

"Pan Pauls pak velmi energicky zaútočil v židovské otázce a prohlásil, že každému řádnému Středoevropanu by myšlenka na to, že se Židé mohou někdy vrátit, připadala strašlivá. S návratem Židů a obnovením jejich vlivu by prostě již nikdo nesouhlasil. Pan Pauls dal najevo, že, jak si někdo myslí, Američané pokračují ve válce pouze proto, aby se zbavili Židů a poslali je nazpět. Na to Mr. Bull, u něhož bylo možno během rozmluvy zřetelně pozorovat antisemitské tendence, odpověděl, že tak daleko věci v Americe ještě nedospěly a že je vůbec nejasné, zda se Židé chtějí vrátit nazpět. Pan Pauls získal dojem, že se Amerika nejspíš chystá poslat Židy do Afriky." [...]

"Mr. Bull má skvělé styky s Vatikánem. Sám upozornil p. Paulse na důležitost těchto styků, neboť američtí katolíci také mohou říci své rozhodné slovo. Před skončením rozhovoru opakoval znovu, oč by se posílila pozice Německa v Americe, kdyby tam němečtí biskupové vystoupili ve prospěch Německa. V takovém případě by proti tomu nezmohla nic dokonce ani neávist ze strany Židů. Rovněž by se mělo pamatovat na to, že právě američtí katolíci donutili americko-židovské noviny zastavit štvaní proti frankistickému Španělsku." "Rozhovor skončil přátelsky a sám Mr. Bull navrhl, že dá americkému velvyslanectví v Madridu pokyn, aby bylo kdykoli p.Paulsovi k dispozici."

20., 23. a 26. ledna 1943
Z Terezína odjely do Osvětimi tři transporty celkem s 5 000 vězni. Šlo o transporty vypravené na základě Himmlerovy výzvy, aby byla posílena pracovní kapacita koncentračních táborů. Osvobození se dožilo 44.

21. a 23. ledna 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Transporty. 5 000 osob do 60 let opustí ghetto. Zdá se mi, že je opravdu chtějí poslat do pracovního tábora, protože povolená věková hranice pro zápis do transportu je 60 let." [...] "Transporty do 60 let. Poprvé také 1 000 mladých říšských Němců. Napjaté nervy, těžká zodpovědnost." Říšskými Němci jsou míněni vězňové deportovaní do Terezína z Německa. [114]

23. ledna 1943
Z deníku `Otty Wolfa`, ukrývajícího se od 22. června 1942 v moravských

Tršicích se svými rodiči a sestrou před deportací do Terezína: "Situace je ohromná. Rusi ženou Němce a v Africe to bude brzy hotovo." Deník Otty Wolfa, s. 78.[137]

26. ledna 1943
Ústředna koncentračních táborů v Oranienburgu, začleněná jako skupina úřadů D do Hlavního úřadu hospodářství a správy SS [19] , poslala veliteli osvětimského koncentračního tábora `Rudolfu Hössovi` tento dálnopis:

"Podle zde se nacházejícího FS [dálnopisu] Hlavního úřadu říšské bezpečnosti IVB4 bylo 20., 23. a 26. do KT [8] dodáno celkem 5 000 Židů z ghetta Terezín. Prosím, aby tímto transportem přemístění vězňové byli pečlivě podchyceni a mně posláno sestavení těchto židovských vězňů podle stáří. Vězňové mají být nasazeni u stavebního vedení Osvětim a v závodě Buna." Miroslav Kárný, Das Theresienstädter Familienlager (BIIb) in Birkenau. In: Hefte von Auschwitz, 20/1997.Kar:97a

27. ledna 1943
Z `Eichmann`ova pověření SS-Hauptsturmführer `Ernst Möhs` za přítomnosti táborového velitele `Seidl`a sdělil Jakobu `Edelstein`ovi a `Otto Zucker`ovi, že z Berlína, Vídně a Prahy přijedou příštího dne důležití židovští funkcionáři, a současně oznámil, že napříště Dr. `Eppstein`, Dr. `Löwenherz` a Edelstein jako triumvirát mají převzít vedení záležitostí ghetta a že "hlavní odpovědnost ponese Dr. Eppstein". Touto formou byl z funkce židovského staršího, Judenaltester [7] a, odvolán Edelstein a nahrazen představitelem Říšského sdružení Židů v Německu Paulem Eppsteinem.

Podle dochovaného záznamu, podepsaného `Edelstein`em a `Zucker`em, `Möhs` tlumočil Edelsteinovi Eichmannovo uznání za jeho činnost a přání, aby nové uspořádání nepovažoval za své sesazení. Připojil, zřejmě jako útěchu, že se počítá se zřízením nového ghetta, podobného Terezínu, a že snad připadá v úvahu jmenování Edelsteina jeho vedoucím. Edelstein odpověděl, že "podle pravdy nemůže toto rozhodnutí přijmout s pocitem uspokojení po 14 měsících práce na výstavbě". Prohlásil také, že se fyzicky stěží cítí natolik silný, aby mohl převzít organizaci nového ghetta, načež ho Möhs uklidňoval, že otázka ještě není rozhodnuta a že Edelsteinovo přání bude ještě zváženo, až přijde čas.

Dr. Paul Eppstein, který byl jednání také přítomen, uvedl, že dnešní oznámení přišlo nenadále a že se ho zvláštně dotýká, "když muž, který vykonal těžkou počáteční práci, najednou má odstoupit a jiní mají nastoupit na jeho místo". Möhs reagoval tím, že rozhodnutí nesmí žádným způsobem znamenat Edelsteinovo sesazení.

Táborový velitel SS-Hauptsturmführer Seidl ještě zdůraznil, že energicky zasáhne, kdyby v důsledku těchto personálních změn došlo v táboře k neklidu. Dodal také, že s největší pravděpodobností půjde s Edelsteinem do nového ghetta, pokud se zamýšlený plán uskuteční, a že Edelstein bude včas vyzván, aby vybral štáb svých spolupracovníků. Spisový záznam o těchto jednáních, sepsaný 27. ledna 1943 J. Edelsteinem a O. Zuckerem. In: H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, dok. 76, s. 131-133.[119]

27. ledna 1943
Z deníku Egona Redlicha: "Pojedou ještě dva transporty. Doufal jsem, že bude několik dní klid, ale zmýlil jsem se." [114]

29. ledna 1943
Do Osvětimi odjel další transport s 1 000 terezínskými vězni. Do tábora bylo převzato 217 mužů a žen, osvobození se dožilo pouze 23.

30. ledna 1943
Seidl oznámil, že předseda vídeňské židovské obce Josef Löwenherz do Terezína nepřijede, ale místo něho Dr. Benjamin Murmelstein.

30. ledna 1943
Hitler jmenoval Ernsta Kaltenbrunnera šéfem bezpečnostní policie a bezpečnostní služby (sicherheitsdienstu), tedy šéfem Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (Reichssicherheitshauptamt).

31. ledna 1943
Denní rozkaz terezínské Rady starších č. 282 ohlásil vytvoření tříčlenného vedení, složeného z Paula Eppsteina a jeho dvou zástupců, Jakoba Edelsteina a Benjamina Murmelsteina. Komentář Egona Redlicha: "Němci sem poslali do ghetta různé ty "vůdce" pouze s tím účelem, aby sem do ghetta vnesli spory a zmatek." [114]

31. ledna 1943
Přísně důvěrná situační zpráva pražského Pracovního úřadu informovala, že v okruhu jeho působnosti z celkového počtu 6 060 židovských osob ve věku od 16 do 60 let je v práci nasazeno 839, z toho 60 žen. "Zbývající Židé nejsou už vesměs schopni nasazení." SUA[43] URP[44] I-1a 1803, karton 279, s. 381.

31. ledna 1943
Němečtí generálové ve sklepení obchodního domu ve Stalingradu podepsali kapitulaci. Toho dne dal Himmler příkaz zastavit další propagandu o německém osídlování východu.

31. ledna 1943
V Terezíně bylo toho dne 45 747 vězňů. V lednu odjelo do Osvětimi 6 000 lidí, v městě samém jich zemřelo 2 473. Současně bylo do Terezína deportováno šestnácti transporty 4 803 vězňů - z Protektorátu, Německa a Rakouska.

Terezínská bilance k 31. lednu 1943

Velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby SS-Standartenführer `Erwin Weinmann` poslal `K.H. Frank`ovi Statistický přehled o ghettě Terezín ke 31. lednu 1943, viz Tab. 3.17.

Tabulka 3.17: Statistický přehled o ghettě Terezín ke 31. lednu 1943

1)	Příchody (od 24. listopadu 1941)	
	a) z Protektorátu	65 548
	b) z říše	48 388
	c) narození [v ghettu]	84
	d) předaní uprchlíci	7
	e) předaní státní policií	11
	celkem	114 038
2)	Odchody	
	a) východní transporty	
	Protektorát	38 475
	říše	11 402
	celkem	49 877
	b) úmrtí	
	Protektorát	3 590
	říše	14 785
	celkem	18 375
	c) útěky	15
	d) předáni státní policii	19
	e) propuštěni	5
	celkem	68 291
	Stav k 1. lednu 1943	45 747

Z uvedených čísel vyplývají tyto skutečnosti: Z protektorátních vězňů

odjelo na východ z celkového počtu 58,69 %
v Terezíně zemřelo z celkového počtu 5,47 %
z říšských vězňů, tj. z Německa a Rakouska,
odjelo na východ z celkového počtu 23,56 %
v Terezíně zemřelo z celkového počtu 30,55 %

Takto postiženo bylo 64,16 % z celkového počtu protektorátních terezínských vězňů a 54,11 % z celkového počtu říšských terezínských vězňů.

Počátkem února 1943
SS-Gruppenführer `Ernst Kaltenbrunner` ohlásil spěšným dopisem Heinrichu Himmlerovi, že v rámci jím nařízeného zesíleného přísunu práceschopných vězňů do koncentračních táborů bylo v lednu z Terezína do Osvětim odesláno 5 000 práceschopných Židů ve věku do 60 let. Po jejich odjezdu - referoval - zůstalo v Terezíně 46 735 vězňů, z toho 25 730 mladších 60 let a 21 005 starších 60 let. Z první kategorie bylo 7129 a z druhé 18 246 práce neschopných. Práceschopní byli nasazeni takto:

Tabulka 3.18: Nasazení práceschopných Židů

6 000	pro stavební práce (silniční a železniční stavby, řemesla a výrobu),
2 300	pro zásobování a zemědělství,
4 800	pro zdravotnictví, opatrování a dezinfekci,
5 500	pro vnitřní správu, bezpečnost, budovy a organizaci,
2 700	pro úklidové a pomocné práce, technickou službu.

`Kaltenbrunner` z této statistiky vyvozoval, že přibližně jen 6 000 je využito pro potřebnou výstavbu a 15 000 pro udržení ghetta, z nichž 4 800 pro opatrování a ošetřování velkého počtu starých a sešlých Židů.

"Nadměrné vynakládání pracovní síly a pracovní doby stejně jako léků je stále nevyhnutelné pro značný počet nemocných a sešlých Židů a vzhledem k silnému obsazení ghetta, aby se zabránilo výbuchu epidemií, které by ohrozily okolní sudetoněmecké a české obyvatelstvo.

Jak je referováno, vzhledem k technickým a jiným nedostatkům staré městské zástavby Terezína, stejně jako k obtížným hygienickým poměrům a nevyhovujícím sanitárním zařízením se musí počítat s tím, že např. denní počet nemocných tyfem se bude na jaře 1943 držet na vysoké úrovni (t.č. 406 onemocnění tyfem - okamžitě zahájena opatření k rychlé izolaci Židů nemocných tyfem a z tyfové nákazy podezřelých).

Naléhavě je proto žádoucí uvolnit skupiny Židů starších 60 let, u nichž

v první linii jde o nositele epidemií a kteří kromě toho vážou velký počet práce schopných Židů použitelných pro užitečnější pracovní nasazení. Prosím o souhlas, aby se mohlo odsunout nejdříve 5 000 Židů starších 60 let z Terezína a transportovat je do Osvětimi, příp. do Generálního gouvernementu. Při výběru Židů přicházejících v úvahu pro odtransportování bude se, jako u dřívějších transportů, přihlížet k tomu, aby byli podchyceni Židé, kteří nemají žádné zvláštní vztahy a spojení a nevlastní žádná vysoká válečná vyznamenání." ZStAP[51] film 3330, 2527354-6.

1. února 1943
V době, kdy `Kaltenbrunner` odeslal `Himmler`ovi svou situační zprávu o Terezíně, už nebyla pravdivá. Dříve než dostal Himmlerovu odpověď na svou žádost, aby mohl do Osvětimi poslat kromě již deportovaných 5 000 práceschopných vězňů také 5 000 vězňů starších 60 let, byly navíc z Terezína vypraveny - bez Himmlerova souhlasu - dva další tisícičlenné transporty (29. ledna a 1. února). Z prvého se dožilo osvobození 23, z druhého 29 vězňů.

Po odjezdu těchto transportů nebyl celých sedm měsíců z Terezína vypraven žádný další deportační transport.

4. února 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Těžká epidemie. Tyf mezi dětmi." [114]

4. února 1943
Z deníku ukrývajícího se `Otty Wolfa`: "Dnes padl Stalingrad a zároveň dnes zasáhla poprvé do bojů česká legionářská jednotka. Možná, že náš K. tam bude také." Jeho starší bratr Kurt, který v létě 1939 uprchl do Polska a pak na sovětské území, skutečně vstoupil do československé vojenské jednotky a padl v bitvě u Sokolova. Deník Otty Wolfa 1942-1945, s. 81.[137]

4. února 1943
Z Terezína je zaznamenáno "kázání", které v komandu špedice přednesl v reakci na pád Stalingradu proslulý humorista Josef Taussig:

"Dnes budu kázat na slova našeho dobrého vojáka Švejka z dílu třetího, ze slavné kapitoly v Budapešti. Švejk tam praví: Vono to není jen tak lehký vlézt někam. To dovede každej, ale dostat se vodtamtud, to je pravý vojenský umění!" Josef Bor, Opuštěná panenka,Praha 1965, s. 177-178.[165]

6. února 1943
Zemské četnické velitelství v denním rozkaze oznámilo potrestání četnického strážmistra, který v dopise informoval o poměrech v táboře Terezín a projevil soucit se Židy. Potrestán byl 15 dny vězení na pokoji. Tento rozkaz se měl

přečíst všem příslušníkům četnictva stejné a vyšší šarže. SUA[43] ZČV, Denní rozkazy 1943-1945. Karton 24.

8. února 1943
SS-Standartenführer `Weinmann` nařídil přejmenování Židovské náboženské obce v Praze na "Ältestenrat der Juden - Židovskou radu starších v Praze". Zdůraznil, že na právech a povinnostech židovských obcí se nic nemění.

8. února 1943
Denní rozkaz terezínské Rady starších č. 284 oznámil, že pro nedostatek uhlí nebude několik dnů v týdnu vydávána černá káva k večeři, pouze margarin.

9. února 1943
Slovenský časopis Gardista přinesl zprávu o projevu `Šaňo Macha` na sjezdu Hlinkovy gardy v Ružomberoku: "Jednou z prvních našich povinností bude, když jsme odstranili 80 % Židů, vypořádat se s těmi ostatními. Všichni vidíme, co znamená těch 20 000 Židů, co tu ještě máme. Ať jsou pokřtění, nebo nepokřtění, ať mají legitimaci takou, nebo onakou - všichni jdou za jedním cílem. Ale přijde březen, přijde duben a půjdou transporty."

9. února 1943
Generální konzulát Slovenské republiky se obrátil na zástupce německého ministerstva zahraničí u říšského protektora ve věci protektorátních Židů slovenské státní příslušnosti, kteří byli už odtransportováni. Proti jejich deportaci neměla slovenská vláda námitek, ale požadovala účast při zjišťování majetku deportovaných slovenských Židů. "Zákon z 15. května 1942 o ztrátě slov. státní příslušnosti odtransportovaných Židů nemá na majetkové otázky žádný vliv, tj. tímto zákonem se Slovensko nezřeklo židovského majetku," praví se v notě. Proto konzulát požadoval soupis deportovaných slovenských Židů se soupisem jejich majetku. ZStAP[51] film 43684, K 328287-9.

10. února 1943
Americké ministerstvo zahraničí poslalo americkému vyslanci ve Švýcarsku `Harrison`ovi depeši 354, podepsanou náměstkem ministra S. Wellesem, v níž se mu nařizuje "nadále už neposílat `Riegner`ovy informace - žádné vyprávění o krutostech, které by mohly provokovat více masových shromáždění a více veřejných protestů". `Gerhart M. Riegner` byl představitel Světového židovského kongresu v Ženevě. Koncem ledna 1943 poslal touto cestou zprávy o masovém vyhlazování Židů v Polsku, šesti tisíc denně. Stephen Wise, Challenging Years. The Authobiography. New York 1949, s. 276-277.[148]

11.-12. února 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Dnes přijede vrchní německý lékař z Prahy." -

"Zemřelo již mnoho dětí." [114]

12. února 1943
Prezidium Zemského úřadu v Praze vyhlásilo pátrání po `Leo Meislovi` a `Františce Meislové`, židovských manželích z Plzně. SUA[43] MV[31] E 5511, karton 12062.

13. února 1943
Na terezínském černém trhu stál kilogram mouky 900, cukru 1 000 a sádla 4 000 protektorátních korun. Ze vzpomínek Jiřího Borského, APT[8] , sbírka vzpomínek č. 476.[109]

15. února 1943
Československé ministerstvo zahraničních věcí v Londýně informovalo o telegramu, který mu došel od Fritze Ullmanna ze Ženevy a v němž se mj. píše: "Z Terezína i z Prahy žádají o balíčky potravin. Šifrovaný dopis z Terezína hlásí hlad a zimu. Ministerstvo pošt zastavilo podávání balíčků z Prahy do Terezína u jediného poštovního úřadu, který měl povoleno přejímati balíčky pro Židy a to na Vinohradech. [...]

`Kahn` se táže, zda-li by bylo možno vyměnit pražské Židy do Palestiny za německé občany a žádá rychlou pomoc [...].

Dr. `Ullmann` žádá o podání zprávy o plánech spojenecké akce na záchranu Židů podle poslední Edenovy řeči. Je to nutné pro jednání s Červeným křížem." Franz Kahn byl jedním z vedoucích představitelů sionistického hnutí v Československu. Gila Fatranová, Franz Kahn. In: Terezínské studie a dokumenty 1999, s. 180-194.[166]

16. února 1943
Osobní `Himmlerův` referent SS-Obersturmbannführer `Rudolf Brandt` sdělil `Kaltenbrunnerovi` spěšným dopisem Himmlerovu odpověď: "Říšský vůdce SS[19] si nepřeje odtransportování Židů z Terezína, neboť by jinak byla narušena tendence, že Židé v ghettě pro staré, v Terezíně, mohou v klidu žít a umírat." Téhož dne bylo v Terezíně 13 672 nemocných, tj. 31 % z celkového stavu. NA, film T-175, roll 22, snímek 2527353. H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, s. 299.[119]

17.února 1943
`Gerhard Maurer`, který v Hlavním úřadu hospodářství a správy SS[19] (WVHA[49]) zodpovídal za pracovní nasazení vězňů, urgoval u osvětimské komandantury vyžádanou zprávu o "stavu a použitelnosti 5 000 Židů přemístěných z Terezína." Připomínal: "Židé byli předáni do Osvětimi pouze za účelem pracovního nasazení." Bruno Baum, Widerstand in Auschwitz, Berlin 1957,

s. 22.[167]

20. února 1943
`Eichmann` navštívil Terezín. `Egon Redlich` si zapsal: "Návštěva `Eichmann`a. Tyfus musí zmizet z ghetta, nebo bude zle." V únoru bylo registrováno ještě 414 nových případů onemocnění tyfem.

20. února 1943
Osvětimská komandantura, vedoucí oddělení pracovního nasazení SS-Obersturmführer `Schwarz` odeslal centrále koncentračních táborů požadovanou zprávu o přijetí prvních tří lednových terezínských transportů v Osvětimi-Birkenau:

Tabulka 3.19: Celkový stav příchozích Židů

21. 1. 43	2 000	pro pracovní nasazení 418 - 254 mužů a 164 žen	11,2 %.
21. 1. 43	2 029	pro pracovní nasazení 228 - 148 mužů a 80 žen	11,2 %
27. 1. 43	993	pro pracovní nasazení 284 - 212 mužů a 72 žen	22,5 %.
		Zvláště umístěni (gesondert untergebracht) byli	
21. 1. 43		1 562 - 602 mužů a 980 žen a dětí.	
24. 1. 43		1 801 - 623 mužů a 1 178 žen a dětí.	
27. 1. 43		709 - 197 mužů a 512 žen a dětí.	

Ke zvláštnímu umístění u mužů došlo pro jejich velkou sešlost, u žen, protože největší díl byly děti." Přetlumočeno z řeči SS [19] do jazyka vypovídající o skutečnosti, oznamuje se tímto, že u prvých dvou transportů bylo 88,8 % terezínských vězňů hned při příjezdu zavražděno v plynové komoře. U třetího transportu bylo takto zavražděno "jen" 77,5 % všech mužů, žen a dětí. Sterbebücher von Auschwitz. Fragmente. 1 Berichte. Mnichov a j. 1995, obrazová příloha, č. 56 a 56a.[168]

20. února
Hlavní úřad říšské bezpečnosti vydal nové směrnice o "technickém provedení evakuace", které podepsal Eichmannův zástupce, `Rolf Günther`. Do Terezína měli být "přestěhováni":

1) Židé starší 65 let, pokud nežili v německo-židovském smíšeném manželství s manželským partnerem a dětmi mladšími 14 let.
2) Židé
   a) nositelé odznaku za [válečná] zranění,
   b) nositelé vysokých válečných vyznamenání (opět: pokud nežili v německo-židovském smíšeném manželství s manželským partnerem a dětmi mladšími 14 let.

3) Sami žijící židovští míšenci, kteří podle zákonných ustanovení platí za Židy (Geltungsjuden), pokud nemají manželského partnera, ani děti, a pokud nevedou společnou domácnost s rodičem německé krve.

H.G. Adler, Der verwaltere Mensch. Studien zur Deportation der Juden aus Deutschland, Tubingen 1974, s. 200.[16]

21. února 1943
Z denního rozkazu Rady starších č. 291: Všechny osoby, vlastníci odznak za zranění, se žádají, aby se přihlásily nejpozději do 23. t.m.

24. února
Britský ministr zahraničí `Anthony Eden` prohlásil v dolní sněmovně, že "jediný skutečně účinný prostředek záchrany mučeného židovského a - mohu dodat - jiných trpících národů celé Evropy tkví ve spojeneckém vítězství."

24. února 1943
V Hitlerově proklamaci k výročí založení nacistické strany je obsáhlá protižidovská pasáž a také tato slova: "Tento zápas proto také neskončí, jak se zamýšlelo, zničením árijského lidstva, ale vyhlazením židovství v Evropě." Max Domarus, Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945. Bd. II. Neustadt a.d. Aisch 1963, s. 1992.[18]

24. února 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jak se stal nepřítelem Židů velitel tábora. Když mu bylo 14 let, ztratili jeho rodiče velký majetek. Jeden Žid je ošidil. Tento Žid přišel sem. Velitel tábora ho poznal a potrestal ho tím, že ho uzavřel do vězení. Tento Žid byl každý druhý den potrestán půstem. Soukromá pomsta starému Židovi." [114]

26. února 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 293 zdůraznil, že zákaz kouření se vztahuje i na kouření bylinek a čajů všeho druhu.

25. - 26. února 1943
V protektorátním ministerstvu vnitra byly odloženy ad acta žádosti o vyjmutí z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě, tj. žádosti o udělení tzv. čestného árijství, s tím, že "prozatím" nebudou vyřízeny. SUA[43] MV[31] D5731, karton 5169.

27. - 28. února 1943
V Berlíně byla uskutečněna tzv. Fabrik-Aktion. Židovští dělníci, chráněni dosud před deportací svou prací ve zbrojním průmyslu, byli se svými rodinami pochytáni a spolu s dalšími internováni ve čtyřech sběrných táborech.

Mezi 27. únorem a 6. březnem bylo jich deportováno více než 8 600, převážně do Osvětimi.

Tzv. Geltungsjuden a Židé žijící ve "smíšeném manželství" byli internováni zejména v židovské správní budově v Rosenstrasse. Proti jejich věznění a z obav před jejich hrozící deportací protestovali před touto budovou, střeženou SS[19] , po celý týden jejich rodinní příslušníci, až byli jejich muži 6. března z internace propuštěni. Gernot Jochheim, Frauenprotest in der Rosenstrasse, Berlin 1993.[169]

1. března 1943
Na území Generálního gouvernementu, zřízeném na okupovaném polském území, bylo sečteno pouze 203 000 Židů. Původně jich tam žilo 2,5 milionů.

1. března 1943
V New Yorku v Madison Square Garden se konala demonstrace proti vyhlazování evropského židovského obyvatelstva Německem, svolaná Americkým židovským kongresem, oběma hlavními odborovými ústřednami (AFL a CIO) a Církevní mírovou unií. Zúčastnilo se jí na 22 tisíc účastníků přímo v hale a 15 tisíc před ní. Artur Eisenbach, s. 485.[68]

2. března 1943
`Joseph Goebbels` ve svém deníku zaznamenal: "Především v židovské otázce jsme tak daleko, že už pro nás není úniku. A to je také dobře. Hnutí a národ, které za sebou strhly mosty, podle zkušeností bojují o mnoho bezvýhradněji než ti, kteří mají ještě možnost ústupu."

2. března 1943
Poprvé se v dokumentaci o stavbě krematoria v Birkenau porušila dohodnutá krycí terminologie a v denním hlášení o vykonané práci jedna ze stavebních firem (W. Riedel & Sohn] napsala: "[...] a betonovala se podlaha v plynové komoře." Dosud se vždy - a také později - předstíralo, že se staví Leichenkammer, márnice. Jean-Claude Pressac, Auschwitz: Technique and operation of the gas chambers. New York 1989, s. 555. APMO[11] , BW 30/28, s. 68.[170]

5. března 1943
Osvětimský velitel `Rudolf Höss` dostal od ústředny koncentračních táborů sdělení, že do Osvětimi bude z Berlína dopraveno 15 000 zcela práceschopných, zdravých Židů, dosud nasazených ve zbrojním průmyslu. Na jejich další pracovní využití při výstavbě osvětimského závodu I.G. Farben kladl Hlavní úřad říšské bezpečnosti velký důraz. APMO[11] , Mau 13a, s. 163.

5. března 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 295 oznámil, že na příkaz táborové komanda-

tury byl vyloučen z Rady starších dr. Desider Friedmann, protože strpěl, aby se v jeho přítomnosti kouřilo.

7. března 1943

Ruth Andreas-Friedrichová ve svém berlínském deníku zaznamenala: "Alespoň někteří se vrátili. Ti takzvaně privilegovaní. Židovští partneři rasově smíšených manželství. Odděleni od ostatních, byli minulou neděli dáni do shromažďovacího tábora. K přezkoumání a definitivnímu rozhodnutí. Ještě téhož dne se ženy těchto mužů daly do hledání svých zatčených manželů. Šest tisíc nežidovských žen se tlačilo v Rosenstrasse, před branou budovy, kde byli vězněni "spříznění s arijci". Šest tisíc žen volalo po svých mužích [...].

Stály jako zeď. Hodiny a hodiny, ve dne v noci...V Burgstrasse je hlavní stan Gestapa, vzdálen několik minut od Rossenstrasse... Nepovažovalo se za vhodné střílet kulomety mezi šest tisíc žen..." V pondělí o polednách rozhodl hlavní stan SS [19] o jejich propuštění. Ruth Andreas-Friedrich, Der Schattenmann, Tagebuchaufzeichnungen 1938-1945, Berlin 1971, s. 97-98.[171]

10. března 1943

Radiotelegrafická zpráva slovenské odbojové skupiny V. Radakoviče sdělovala do Londýna: "Vyřešení židovské otázky na Slovensku se všeobecně pokládá u Slováků za hospodářsky, národnostně i mravně prospěšné. Způsob řešení je ovšem podroben ostré kritice a otevřenému odsouzení jako nelidský a zbytečně brutální. I když je tento způsob odsuzovaný, je řešení pokládáno za definitivní a revize ve prospěch Židů by byla velkou většinou Slováků ostře odmítnuta. Revize arizace,tj. revize těch, kteří se na úkor Židů neoprávněně obohatili, je bezpodmínečně potřebná." Slovenské národné povstanie. Dokumenty. Zostavil Vilém Prečan, Bratislava 1965, dokument 6, s. 67.[172]

11. března 1943

Nařízení Hlavního úřadu říšské bezpečnosti doplnilo nařízení říšského ministra spravedlnosti z 20. listopadu 1941, že Židé po odpykání trestu, uloženého jim soudem, mají být - bez ohledu na jeho výši - dopraveni na doživotí do koncentračního tábora v Osvětimi nebo v Lublinu. Joseph Walk, Das Sonderrecht für die Juden im NS-Staat. Eine Sammlung der gesetzlichen Maßnahmen und Richtlinien - Inhalt und Bedeutung, Heidelberg 1981, s. 396.[19]

13. - 14. března 1943

Z deníku Egona Redlicha: "Přijela sem spousta míšenců. Někteří z nich nemají o židovství ani ponětí. Vzali je prostě od rodičů, katolíků, evangelíků atd. a přivedli je sem. Jak mají tyto děti chápat osud národa, k němuž nepatří. Co mají s námi společného? [...] Většina z nich do chvíle svého

příchodu sem nevěděla, že jsou Židé." [114]

14. března 1943
Londýnský rozhlas hlásil: Dopis odeslaný ze Stockholmu do Polska židovské osobě se vrátil s poznámkou, že adresát "zemřel při likvidaci židovského problému". Záznam monitorovací služby v Úřadu říšského protektora. SUA 43

15. března 1943
Československé ministerstva sociální péče v Londýně odpovědělo představitelce Britského Červeného kříže `M.G. Campionové` na její dotaz z 18. února: "...dosud neexistuje žádná možnost poslat jakýkoli balíček československým lidem internovaným v Terezíně (Theresienstadt). Po dlouhém vyjednávání a intervencích dosáhla naše vláda souhlasu k odesílání 3 000 liber měsíčně do Portugalska, kde se mají koupit balíčky a posílat do Terezína. Naše ministerstva vlastní seznam přibližně 400 československých občanů deportovaných do Terezína, avšak je známo, že balíčky nemohou být do Terezína poslány jednotlivcům, ale pouze jako hromadná zásilka Židovské radě tohoto města." SUA 43 MSP-L,karton 74, l. 55.

18. března 1943
Byl zatčen `David Brunner`, který si koncem roku 1942 koupil od řeznického pomocníka `Vlastimila Matouška` z Kralup fotokopii jeho křestního listu a jeho občanskou legitimaci, dal si pak v Praze vystavit Kennkartu a byl pod jménem V. Matoušek zaměstnán u firmy Hanousek na Žižkově. Vedla ji `Antonie Pfau`, rozvedená s židovským manželem, "která zde pod falešnými jmény jako árijce zaměstnávala Židy, kteří uprchli z transportů neb hodlali se těmto vyhnout". Zpráva vedle Brunnera uvádí ještě `Hermanna Finka`, `Waltera Pfaua` staršího a mladšího. Všichni byli zatčeni a předáni Gestapu.

18. března 1943
`Heinrich Himmler` - zřejmě v souvislosti s jednáním jeho emisařů s `Allenem W. Dullesem`, vedoucím americké zpravodajské služebny ve Švýcarsku - dal telefonicky pokyn centrále Gestapa: "Žádné odtransportování privilegovaných Židů".

18. března 1943
V Terezíně zahájen provoz na přeložené silnici z Prahy do Lovosic. Silnice, která procházela městem, byla přeložena na samý jeho okraj, aby se tak dokončilo uzavření terezínského tábora od vnějšího světa.

19. března 1943
Do Osvětimi-Birkenau přijel poslední ze čtyř březnových cikánských transportů z Protektorátu, jimiž bylo dopraveno 2679 vězňů a umístěno v úseku

BIIe, v tzv. cikánském rodinném táboře.

21. března 1943
V kostelích na Slovensku se četl pastýřský list slovenských biskupů, v němž se vyslovují "proti opatřením, jimiž se masově, bez náležitého zjištění viny každého jednotlivce, postihují naši souvěrci a jiní naši spoluobčané na jejich osobní, rodinné a majetkové svobodě".

22. března 1943
V Osvětimi-Birkenau bylo dáno do provozu první ze čtyř krematorií, vybavených plynovými komorami, jejichž výstavba byla zahájena v červenci 1942. Měly nahradit dosud používané plynové komory zřízené ve dvou bývalých selských dvorech (bunkr I a bunkr II). Nedlouho po prvním krematoriu, označeném jako krematorium IV, bylo 31. března dáno do provozu krematorium II, 4. dubna krematorium V a 25. června krematorium III. Jejich teoretická denní kapacita byla propočítána na 4 756 mrtvol, ale v praxi mohla být vysoko překročena, až na dvojnásobek. Technická základna pro industrializovaný způsob vyhlazování byla takto vybudována.

28. března 1943
Československý představitel ve Švýcarsku dr. `Jaromír Kopecký` poslal do Londýna depeši, že jej Smíšená komise Mezinárodního Červeného kříže uvědomila, že německé úřady povolily hromadné kolektivní zásilky individuálních balíčků pro jednotlivce v Terezíně. Tyto zásilky nakoupí a bude expedovat portugalský zástupce - Výboru pomoci židovským uprchlíkům, Relico. Ministerstvo zahraničí informovalo o této depeši Československý Červený kříž 2. dubna. SUA [43] CsCK-L [16] karton 67.

28. března 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Terezín je jediným ghettem na světě, kde se konají katolické a protestantské bohoslužby. V jednom podkroví se modlí protestanti i katolíci. Zde se tato dvě ecclesia smířila." [114]

31. března 1943
`Eva Roubíčková` ve svém deníku charakterizovala dvojí tvář Terezína: "Nikdo již vlastně nepočítá s brzkým návratem domů... Denně jsou zde koncerty, přednášky, divadlo, dokonce i revue. A současně zde umírají němečtí Židé v blokových domech hlady. Co pomáhají tisícovky balíků, které sem docházejí, když je dostávají stále titíž lidé. Tyfus přestal téměř úplně. Nemocnice jsou sice ještě plné, ale již žádné nové případy." [110]

31.března 1943
Denní rozkaz zemského četnického velitelství Čechy č. 31 oznámil, že četnický

nadporučík `Theodor Janeček` byl povýšen na kapitána. Janeček, psal se též Janetschek, byl velitelem četnického zvláštního oddělení v Terezíně a byl nejodpornější postavou mezi jeho příslušníky pro svou kolaborantskou podlézavost.

31. března 1943
Podle oficiálních statistik žilo na území Protektorátu celkem 11 267 osob podléhajících norimberským zákonům. Kromě nich bylo ještě 43 692 židovských vězňů v Terezíně, kteří však pro německé statistiky byli již odepsáni.

Březen 1943
Březnové číslo ilegálně vycházející Moravské rovnosti napsalo o Hitlerovi: "Zavedl rasovou nenávist, zbavil své politické odpůrce majetku, Židy vyřadil z lidské společnosti, zbavil je všech práv a majetku."

2. dubna 1943
Československý Červený kříž poslal Mezinárodnímu výboru Červeného kříže memorandum "O podmínkách československých civilních osob ve věženích a koncentračních táborech v Evropě". Memorandum uvádí, že v terezínském táboře jsou internováni českoslovenští Židé před deportací do polského území, a vyslovuje prosbu, aby Mezinárodní výbor požádal Německý Červený kříž o prozkoumání podmínek v tomto táboře a podle potřeby informoval Mezinárodní výbor, jaká opatření by měla být učiněna k odeslání pomoci osobám tam internovaným.

Podle memoranda 60 tisíc československých civilistů bylo už deportováno do dřívějšího polského území, kde žijí v pracovních táborech, část z nich ve velkém pracovním táboře blízko Lublina. Podle získaných informací panující tam podmínky, pokud jde o sanitární záležitosti, ubytování a ošacení, vzbuzují nejtěžší obavy.

Československý Červený kříž prosil o pomoc při zjišťování táborů, v nichž jsou českoslovenští civilisté internováni, a také při zjišťování jmen nebo alespoň počtu internovaných. Delegáti Mezinárodního výboru Červeného kříže by měli získat povolení navštívit tyto tábory internovaných civilních osob. Československý Červený kříž byl připraven odeslat jim určitou pomoc, ale bez kontroly Mezinárodního výboru Červeného kříže by bylo nemožné získat pomoc Britského či Amerického Červeného kříže nebo organizací Červeného kříže v neutrálních státech. SUA[43] CsCK-L[16] karton 67.

2. dubna 1943
V časopise Vedem, vydávaném v jediném exempláři chlapci v terezínském domově L 417, byla uveřejněna tato báseň:

Otazníky s odpovědí

K čemu je lidstvu krásná věda?
K čemu je krása krásných žen?
K čemu je svět, když není práva?
K čemu je slunce, když není den?
K čemu je Bůh? Snad aby trestal?
Či aby lidstvo lepší bylo?
Či snad jsme zvíře, které trpí
pod jhem svých citů, aby hnilo?

K čemu je život, když živé trpí
proč je zas svět jen velký val?
Věz, synu, vše je tady proto
bys mužem byl! A bojoval!

Autorem básně je Hanuš Hachenburg, narozený 12. července 1929, deportovaný do Osvětimi 18. prosince 1943, kde zahynul.

9. dubna 1943
Denní rozkaz Rady starších č.310 sdělil trestná opatření za útěk šesti vězňů ghetta. Byl vydán zákaz svícení (Lichtsperre), zákaz vycházení (Ausgehsperre), navíc byly zastaveny všechny podniky pořádané ve volném čase. Vycházet na ulici směly jen osoby z pracovních či služebních důvodů.

Ze vzpomínek `Karl Loewensteina`: "V noci na 9. duben uprchli dva sourozenci, 16leté děvče se svým 14letým bratrem ke své árijské matce, která žila v Praze. Obě děti žily na svobodě asi půlroku. Pak byly znovu zajaty, přivedeny zpět a po několika dnech se dostaly na Malou pevnost." Karl Loewenstein, Aus der Hölle Minsk in das "Paradies" Theresienstadt. Rukopis.[134] APT 8 21, s. 66-67.

Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Minulý týden uteklo šest lidí z ghetta. Má to mít veliké následky pro nás všechny. Byly to většinou děti, které zde byly bez rodičů a kterým se stýskalo. Rodiče žijí ve smíšených manželstvích a zůstali ještě doma. Děti ze smíšených manželství starší šestnácti let jsou zde. Část uprchlíků se vrátila, když si uvědomili, co způsobili. Od té doby jest však zákaz vycházek z kasáren, který není plně dodržován, protože je prostě nemožné kontrolovat, zda všichni lidé jdou skutečně do práce. Nepříjemnější

je zákaz svícení. V kasárnách nesmí být vůbec rozsvíceno. My máme někdy světlo, ale jen při dobrém zatemnění."

9. dubna 1943
Z deníku Egona Redlicha: "Jedno město v Protektorátě. Jeden Žid tam zůstal se třemi dětmi, aby likvidoval záležitosti obce. Jednou večer zaklepal někdo na dveře a několik osob se na něho vrhlo. Telefonoval o pomoc českým strážníkům a podařilo se mu ještě rychle zavřít dveře. Za několik dní ho volají na Gestapo [5] a posílají ho okamžitě na východ. Důvod: používal telefon k neúředním záležitostem. Zůstaly tři děti, jejichž matka zemřela. Úředníci obce slíbili, že je sem nepošlou. Včera sem ty děti přijely." [114]

9. dubna 1943
"Konečné řešení evropské židovské otázky" se jmenuje statistická zpráva, kterou z Himmlerova příkazu vypracoval jeho inspektor pro statistiku Richard Korherr. Podle jeho propočtů "evropské židovské bilance" se od "uchopení moci" v roce 1933 do konce března 1943 zmenšilo evropské židovstvo už o čtyři miliony hlav.

O Protektorátu Čechy a Morava uvádí, že tam 31. prosince 1942 žilo už jen 15 550 Židů, z toho 6 211 ve smíšeném manželství. O Terezíně Korherr napsal: "Starobní ghetto. V jediném starobním ghettě Terezín bylo počátkem roku 1943 49 392 Židů, kteří jsou ze stavu (Bestandszahlen) odepsáni." Po přečtení této Korherrovy zprávy poslal Himmler šéfovi bezpečnostní policie a bezpečnostní služby Ernstu Kaltenbrunnerovi tyto pokyny:

"Dostal jsem statistickou zprávu inspektora pro statistiku o konečném řešení židovské otázky.

Považuji tuto zprávu za opravdu dobrou jako všestranně použitelnou v pozdější době, a to k zastíracím účelům. V současnosti nesmí být ani uveřejněna ani dále předávána.

Nejdůležitější pro mne nyní jako dříve je, aby z Židů na východ nyní odjelo, co jen je v lidských možnostech. V krátkých měsíčních hlášeních bezpečnostní policie chci pouze být informován, co během měsíce bylo odvezeno a co k tomu termínu ještě zbývá." ZStAP [51] film 3609, 2625028. BAK [13] NS [10] 19(neu)/1570.

10. dubna 1943
SS-Obersturmbannführer Rudolf Brandt poslal Richardu Korherrovi Himmlerovy připomínky k jeho zprávě:

"Říšský vůdce SS [19] dostal Vaši statistickou zprávu o "Konečném řešení evropské židovské otázky". Přeje si, aby se nikde nehovořilo o "zvláštním zacházení se Židy" [Sonderbehandlung der Juden]. Na straně 9 bod 4, musí

znít následovně:

> Transportování Židů z východních provincií do ruského východu: Bylo protaženo [v originále: durchgeschleust] přes tábory v Generálním gouvernementu... přes tábory ve Vartské župě...

Žádná jiná formulace se nesmí použít. Posílám zpět exemplář zprávy, říšským vůdcem SS již parafovaný, s prosbou změnit odpovídajícím způsobem stránku 9 a poslat ji zpět." Německem okupované území Polska bylo zčásti přímo "včleněno" do Německé říše jako nové, východní provincie (mezi nimi byla Vartská župa), zbývající část se stala Generálním gouvernementem. BAK[13] NS[10] 19(neu)/1570.

16. dubna 1943
`Hitler` řekl `Horthymu`: "S Židy se musí zacházet jako s tuberkulózními bacily, od nichž se může nakazit zdravé tělo. To [jejich vyvraždění] není kruté, když se pomyslí, že dokonce nevinná stvoření jako zajíci a srny musí být zabíjena, aby nepáchala škodu."

19. dubna 1943
Začalo povstání ve varšavském ghettu.

19. dubna 1943
Na Bermudách byla zahájena spojenecká konference, která měla projednávat pomoc židovskému obyvatelstvu na území ovládaném Německem. Verbální deklarace v ničem nezměnily jeho osud. Otázka pomoci zbývajícím evropským Židům a židovským uprchlíkům byla prakticky odložena na poválečnou dobu.

21. dubna 1943
V rámci "zkrášlování" Terezína zřízená "Banka židovské samosprávy" dostala 53 milionů Ghettokronen, aby bylo možno předstírat, že v terezínském koncentračním táboře existuje normální peněžní hospodářství. Přímo komediální bylo nařízení, které zakazovalo brát tyto "bankovky" s sebou do transportu, aby se zabránilo "deflaci".

22. dubna 1943
První transport z Holandska přijel do Terezína - 295 mužů, žen a dětí. Osmi transporty jich z Holandska postupně přijelo 4 897.

23. dubna 1943
Jeden z vůdců varšavského povstání `Mordechaj Anielewicz` napsal v dopise propašovaném z ghetta na "árijskou" stranu města: "Sen mého života se naplnil. Židovská obrana v ghettu se stala skutečností... Jsem svědkem nádherného, heroického zápasu židovských povstalců." Bernard Mark, Der

Aufstand im Warschauer Ghetto. Entstehung und Verlauf, Berlin 1957, s. 250-251.[173]

Přes mimořádně silné nasazení německých vojenských sil a policejních jejich bezohledný postup nepo dařilo se povstání potlačit před 16. květnem.

25. dubna 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jedna žena z Holandska vypráví: Můj syn byl u jednoho křesťana. Zacházel s ním dobře: měla jsem možnost nechat dítě tam a přijet sem sama. Před cestou nám vyprávěli Němci, že ghetto je moc pěkné, město dost veliké, s hřišti a zahradami, že je možno pobývat 25 km v okolí města. Poslední noc před odjezdem se rozhodla vzít dítě s sebou. Nyní vidí a lituje." [114]

30. dubna 1943
Z depeše č. 515/43 československého konzula v Lisabonu Františka Čejky ministerstvu zahraničí: "Zdejší delegát Mezinárodního Červeného kříže p. `Imhoff` mi dnes oznámil, že podle odpovědi Německého Červeného kříže ze dne 17. dubna je dovoleno posílat do Terezína na individuální jména pod adresou rady starších balíčky s potravinami." Téhož dne odešla z Lisabonu první zásilka se sardinkami pro 375 terezínských vězňů. Postupně se jejich počet zvyšoval. Do 8. listopadu odcházel odtud pravidelně dvakrát měsíčně balíček se sardinkami třem tisícům, do poloviny června 1944 už pěti tisícům terezínských vězňů.

Než bylo možno zahájit tuto balíčkovou akci pro Terezín, bylo nezbytné vést složitá jednání československé vlády s britským ministerstvem pro hospodářskou válku, které posléze souhlasilo s tím, že vláda může z Anglie vyvážet měsíčně 3 000 liber do Portugalska na nákup balíčků pro československé občany internované a deportované na evropském kontinentě. Mezi devíti podmínkami, na které byl souhlas vázán, byly:

[...] akce se může vztahovat výhradně na československé občany, balíčky smějí obsahovat pouze zboží portugalského původu, tedy nikoli do Portugalska dovezené, v balíčku nebude uvedeno, od koho zásilka přichází, a jako odesílatel bude figurovat pouze jméno a adresa portugalské zasílatelské firmy, kterou doporučí britské vyslanectví v Lisabonu.

K finančnímu zabezpečení akce dalo prostředky československé ministerstvo sociální péče, ale přicházely i ze sbírek organizovanými mezi československými občany na území Velké Británie. Podle uložených britských podmínek se sbírky pro tuto akci nesměly jinde pořádat. Ještě v březnu portugalská vláda dovolovala vývoz pouze sušených fíků a piniových jader, teprve v dubnu dovolila vývoz sardinek za podmínky, že je může vypravovat výhradně grémium vývozců rybích konzerv. Britská i německá

podmínka stanovovala, že balíčky musí být adresovány konkrétním jednotlivým osobám.

Mezinárodní Červený kříž zřídil Smíšenou pomocnou komisi - její oficiální název zněl Commission Mixte de Secours de la Croix-Rouge Internationale - pro vyřizování zásilek obyvatelstvu válčících zemí. Také do Terezína tato komise formálně odesílání balíčků organizovala, přesněji řečeno, kryla. Její představitel v Lisabonu H. Imhoff jen objednával u Grémia dos Exportadores dé Conservas de Peixe zásilky podle jmenovitých seznamů, předkládaných konzulem Čejkou. Hrazeny byly z uvedených československých prostředků. SUA 43 CsCK-L 16 karton 53.

Duben 1943
Terezínským technikům se podařilo dokončit náročnou a vynalézavou rekonstrukci pivovarského kotle, která umožnila dálkově vytápět kuchyně, ústřední lázně, odvšivovací stanice a dílny v bývalé jízdárně. K odvšivování se začal používat plyn Cyklon.

Duben 1943
Bulletin č. 5 Československého židovského reprezentačního komitétu v New Yorku přinesl zprávu, že skupina 74 židovských dětí přijela 22. února do Palestiny jako druhá skupina dětí z evropských států porobených Německem. Bylo v ní 12 dětí z Jugoslávie, 18 z Polska, 18 ze Slovenska, ostatní z Německa a Rakouska. "Mnohé z nich unikly hrozné smrti. Zejména děti z Polska a ze Slovenska věděly hrozné podrobnosti o mučení Židů," psalo se v buletinu č. 5. AMZV 2 LA, karton 512.

Duben 1943
Do Terezína přijelo v tomto měsíci nových 1 232 vězňů a zemřelo tam 1 285, na konci měsíce bylo v terezínském ghettu 43 651 vězňů.

Květen 1943
Německý zemský soud v Praze odsoudil 29 Židů a Čechů k trestu smrti "pro sabotáž opatření k uspořádání židovské otázky", tj. Židy proto, že se ukryli před deportací, Čechy proto, že jim přitom pomáhali. Další byli odsouzeni k víceletému žaláři. AMV CR 4 325-14-4.

1. května 1943
Změnil se oficiální název terezínského tábora. Přestal být "ghettem" a stal se "židovským sídlištním územím" (Jüdisches Siedlungsgebiet).

l. května 1943
Časopis Vedem, vydávaný chlapci z terezínského domova 1 v L 417, přinesl ve svém 21. čísle tuto zprávu: "V sobotu 1. května v 11 hodin dopoledne

shromáždili se jedničkáři ve svém domově a oslavili (v rodinném kruhu) svátek práce. Domov byl vyzdoben svěží jarní zelení, na bílé ploše rozkvetl nápis 1. MÁJ, na nejvyšším kavalci byla vztyčena máj, věnec z kaštanových listů a bílých květů ji korunoval. Bylo předneseno několik básní, krátký referát a zazpíváno několik lidových písniček." AZMP 9 T, inv. č. 306.

5. května 1943
Sedmnáct dnů po zahájení povstání ve varšavském ghettu předseda polské exilové vlády Sikorski přednesl v rozhlase první výzvu k pomoci bojujícím židovským povstalcům. Yisrael Gutman, The Jews of Warsaw, 1939-1943. Ghetto, Underground, Revolt. Brighton 1982, s. 411.[174]

7. května 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Červený kříž poslal do ghetta plný vagon kondenzovaného mléka a zeleniny." Z Ženevy ovšem byly do Terezína odeslány takové vagony dva. Druhý tedy nedošel. [114]

8. května 1943
Minské ghetto bylo krvavě likvidováno.

9. května 1943
V časopise Das Reich vyšel Goebbelsův úvodník "Válka a Židé", který prohlásil současnou válku za "rasovou válku", která "vzešla z židovstva a v jeho smyslu a podle jeho plánu nesleduje žádný jiný cíl než zničení a vyhlazení našeho národa." Odvolal se na Hitlerovo "proroctví" z roku 1939 s tím, že Židé sami nad sebou si "podepsali ortel své vlastní smrti". Joseph Goebbels, Der steile Aufstieg. 2. vyd. Mnichov 1944, s. 263-278.[175]

9. května 1943
Krátce před přečtením Goebbelsova článku v rozhlase vyšeloběžník pro činitele nacistické propagandy, vyzývající ke zintenzivnění protižidovské propagandy. Nesmí se mluvit o válce bez souvislosti s židovskou otázkou. "Obyvatelstvu se musí vtlouci, že v této válce pouze Židé neprolili krev..., ale jen z ní profitují." Na konci války musí dojít ke světové protižidovské revoluci. Cit. Erich Goldhagen, Weltanschauung und Enslösung. Zum Antisemitismus der nationalen Führungsschicht. In: Vierteljahrshefte fúr Zeitgeschichte, 1976, 4, s. 389-390.[176]

9. května 1943
"Tak jsem 9. 5. 1943 opustila dům a byt, kde jsme bydleli 45 let", napsala ve své vzpomínce `Marie Klánová` o svém nástupu do transportu. "Při našem odchodu většina nájemníků stála v průjezdu a v pláči se s námi loučili." APT 8 sbírka vzpomínek, č. 344.

10. května 1943
Denní rozkaz č. 319 ohlásil zavedení peněz ghetta (Ghettogeld), které z příkazu nadřízeného úřadu budou 12. května dány do oběhu. "S počátkem výplaty peněz bude zastaven výdej zboží ve všech prodejnách (Verschleisläden) a opět obnoven až po provedené květnové výplatě. Všechny jiné výkony pro obyvatele ghetta budou poskytovány jako dosud bez použití peněz ghetta. Vynášení peněz mimo ghetto je zakázáno a bude nejpřísněji potrestáno." Týmž rozkazem byl odvolán zákaz vycházení a zákaz podniků kulturní činnosti.

10. května 1943
Kopeckého depeše č. 211 pro Ministerstvo zahraničních věcí a Arnošta `Frischer`a v Londýně předala Ullmannův vzkaz: "Dr. `Ullmann` sděluje, že došly četné zprávy z Terezína, že tam došly balíčkové zásilky. `Otto Jelínek`, vedoucí domova pro kojence v Terezíně, žádá, aby mu byl zaslán preparát "eledon" pro umělou výživu kojenců a sulfanit-preparát, který je možno koupit jen ve Švýcarsku. Commission Mixte je může opatřit a zařídit zásilku. Nechť MZV [ministerstvo zahraničních věcí] prosadí u Britů konečně povolení peněz do Švýcarska pro nákup těchto nutných věcí, jakož i kondensovaného mléka. Z toho se nedá nic koupit v Portugalsku. Nechť je u Britů argumentováno tím, že nežádáme nic jiného, než co mají povoleno Poláci, Řekové a jiní Spojenci. Všechno zařídí Commission Mixte podle směrnic, které byly Brity schváleny a za dokonalých záruk. Musí se však konečně poslat něco, co je potřebné, aby měla pomoc smysl. [...]

Transporty z Protektorátu do Terezína a odtamtud dále na východ pokračují. Terezín hlásil, že část osazenstva odjela do Ostrova. Dr. Ullmann se pokouší, aby mohl dostat odtamtud zprávy. Čejka poslal prvních 375 balíčků. Hromadná zásilka mléka, polévkových konzerv a slív [...] odešla přes Commission Mixte dne 1. května do Terezína ze Švýcar. Dr. Ullmann by chtěl se souhlasem MZV poslat jednotlivé balíčky do pracovního tábora v Birkenau pro slovenské deportované." AMZV^{2} LA-515/č.9178/43 pro domo. Též: SUA^{43} CsCK-L^{16} karton 53.

12. května 1943
V ghettu Terezín bylo zavedeno "peněžní hospodářství". O penězích ghetta (Ghettogeld) napsal `Emil Utitz`: "Tyto peníze dostali jako mzdu nejen všichni pracující, nýbrž byť i v menším množství - i staří a nemocní. Zúčtování bylo nesmírně složité. Platy šly do tisíců, nikdo se však o ně nezajímal, protože cifry zůstávaly jen na papíře. Za stravu, byt, lékařské ošetření, prádlo, daně atd. byl větší díl částek srážen. Zbývajících 100 - 400 korun

bylo připisováno na uzavřený účet Banky židovské samosprávy. Na hotovosti se vyplácelo přibližně 80 - 150 korun. Reakci na tuto novotu byl všeobecný smích a posměch. Všechno bylo pouhým nacistickým divadlem; tak zvaná banka, i tak zvané peníze. Říkalo se jim s oblibou nejhorší měna světa. [...]

S novými penězi vyvstala však v ghettu nová starost. Bylo jich jen omezené množství a musely být tedy rychle dány do oběhu, aby je bylo možno znovu vydávat. Bylo to možné jen za předpokladu dostatečných nákupních možností. Teď už nestačily odběrní poukazy. Muselo se i platit. Nebylo však dosti spotřebních statků, a nebyly ani zvláště lákavé. Neboť zásobování si nesmíme malovat příliš růžově. Došlo-li na někoho, což se stávalo dosti zřídka, bylo možno směnit kdysi použitý zubní kartáček, vzatý ze skrovné pozůstalosti po mrtvém. Též upotřebené holící nožíky byly na prodej, a také staré šatstvo, ukradené přicházejícím Židům. A tu se přišlo na myšlenku velmi vysoko zdaňovat docházející dárky. Šťastní příjemci museli notně hluboko sahat do kapsy. Hrnulo-li se na někoho takové požehnání, byl se svou hotovostí brzy v koncích. A došlo k neuvěřitelnému: k poptávce po penězích ghetta. I ty bylo možno sehnat, připustil-li příjemce balíčku majitele peněz - byť i jen skrovnou měrou - k podílení se na obsahu zásilky. Teď kolísal kurs peněz ghetta podle toho, docházelo-li do ghetta více nebo méně balíčků." Emil Utitz, Peníze ghetta. In: VZNO[47] , 1951, č. 11, s. 129.[177]

12. května 1943
Vyslanec dr. `Vladimír Kučera` psal Janu Masarykovi ze Stockholmu: "Mám zde veliký počet židovských krajanů a mnozí z nich mají příbuzné již v Polsku nebo ještě v Terezíně." Nasbírali mnoho zkušeností. "Němci připouštějí měsíčně 1 kg balíček. Švédové ještě v zimě dovolovali také vývoz olejových sardinek, které jsou nejžádanějším objektem v Terezíně. Dnes už se odtud vyvážet nesmějí a proto zakupují zdejší krajané své dárky v Portugalsku." AMZV[2] LA 512, čj. 10557.

15. května 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 321 připomněl, že obyvatelům ghetta je koupání v Ohři nejpřísněji zakázáno.

15. května 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Zahájení fotbalového mistrovství na baště. 22 mužstev v různých dresech, člověk mohl zapomenout, že je v ghettě." [114]

16. května 1943
SS-Brigadenführer `Jürgen Stroop`, vůdce SS[19] a policie ve varšavském distriktu, odeslal hlášení: "Bývalá židovská čtvrť Varšavy již neexistuje. [...] Celkový počet zjištěných a prokazatelně zničených Židů činí celkem 56 065."

IMT[27] XXVI, 061-PS, s. 693.

21. května 1943
Šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti `Ernst Kaltenbrunner` rozeslal podřízeným úřadovnám oběžník se směrnicemi k dalšímu postupu při "evakuaci Židů". Podnětem byl Himmlerův rozkaz, "aby nejpozději do 30. června 1943 byli Židé z říšského území, včetně Čech a Moravy, odvezeni na východ, resp. do Terezína." Židé, kteří ještě byli v pracovním nasazení, měli být bez ohledu na výpadek výroby vytaženi z podniků a podle směrnic odvezeni. Netýkalo se to však Židů, kteří již byli drženi v táborech při uzavřeném pracovním nasazení. Jejich počty měly být do 1. června ohlášeny. Verzeichnis der Haftstätten unter dem Reichsführer-SS (1933-1945), Konzentrationslager und deren Außenkommandos sowie andere Haftstätten unter dem Reichsführer-SS in Deutschland und deutsch besezten Gebieten, Arolsen 1979, s. LXII.[178]

22. května 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 324 oznámil zrušení dosud platného zákazu svícení.

22. května 1943
`Goebbels`ův deníkový záznam: "Boj o varšavské ghetto pokračuje. Židé stále ještě kladou odpor."

23. května 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Zahájení bašty.[Tj. sportovní slavnost na hřišti na terezínské pevnostní baště.] Proslov hebrejsko-český. Asi 6 000 lidí. Jistě jediná židovská věc tohoto rázu v Evropě." Záznam z příštího dne: "Včera pravil jeden stařec, když viděl tu spoustu mládeže: Hle, hlas mládí, nyní je dobré umřít." [114]

24. května 1943
Denní rozkaz č. 325 oznámil, že velitel terezínského tábora SS-Hauptsturmführer `Seidl` schválil, aby každý "obyvatel ghetta" mohl za tři měsíce napsat jednu dopisnici. Smělo se psát pouze německy a nejvýše třicet slov.

25. května 1943
`Himmler`ova odpověď Ernstu `Kaltenbrunner`ovi na jeho žádost o souhlas ke stavbě střelnice, kterou německá armáda chtěla zřídit na okraji Terezína: "Prosím sdělte wehrmachtu, že nemohu povolit stavbu dočasné střelnice v blízkosti Terezína. Tato stavba by vyvolala nejnetušenější potíže pro Německo a měla by pravděpodobně za následek strašné zprávy o hrůzách [schreckliche Greuelmeldungen]. S přidělením určitého kontingentu práceschopných Židů pro stavbu střelnice na jiném místě souhlasím." H.G. Adler,

Verheimlichte Wahrheit, dokument 218, s. 302.[119]

26. května 1943
Agent sicherheitsdienstu č. 1060 V. Vyleťal hlásil: "V Chlumci nad Cidlinou se konal pohřeb Dr. Musila, který měl za ženu Židovku. Jeho pohřeb byl hotovu demonstrací proti říšským protižidovským opatřením. Takovou účast na pohřbu Chlumec ještě neviděl." František Vašek, Bezpečnostní služba říšského vedoucího SS[19] ve východních Čechách. Archiv Českého svazu protifašistických bojovníků, č. 2778/1981, s. 155-156.[179] Tento archiv je nyní uložen ve Státním ústředním archivu v Praze.

28. května 1943
Londýnský Židovský buletin č. 23 uveřejnil zprávu "Moskevská Pravda o podílu židovských vojáků v bojích čs. vojska": Moskevská Pravda sděluje, že mezi 83 důstojníky a vojáky čsl. bojové jednotky, kteří byli právě vyznamenáni za své hrdinství je velký počet Židů. Pravda pak uvádí jména těchto hrdinných židovských bojovníků a bojovnic. Zvláště podtrhuje, že čtyři z vyznamenaných žen byly Židovky. Dále přináší "Pravda" interview s plukovníkem Svobodou, velitelem čsl. bojového oddílu, který se pochvalně vyslovilo o statečnosti Židů pod jeho velením. V této rozmluvě plukovník Svobody mezi jiným řekl: "Všichni naši jsou svorni v zájmu, aby urychlili porážku společného nepřítele. Není zde žádného národnostního rozdílu. Náboženská víra každého důstojníka a vojáka je pouze věcí jeho vlastního přesvědčení. Všichni bojovali statečně a dobře." Buletin uložen: SUA[43] MSP-L, 11-34/25, karton 58.

30. května 1943
O komorách smrti, v nichž Němci hubí hromadně Židy, psal chicagský Denní hlasatel. V Treblince se popravuje 5 000 lidí denně. Zprávy se dostaly tajnou cestou do Londýna. Komory se naplňují "horoucí parou takového stupně, že žádná živá bytost nemůže v ní vydržet dýchati". SUA[43] fond ZTA, karton 1419.

30. května 1943
Albert Menasche byl v soluňském táboře, kde byli vězněni řečtí Židé. 30. 5. jim oznámili, že tábor se má redukovat z 900 na 100, ale že transport nepojede do Polska, nýbrž do Theresienstadtu. Menasche ve své vzpomínce vylíčil hrůzy deportačního transportu a píše:"Jedinou útěchou nám bylo, že jedeme do Theresienstadtu a nikoli do Polska." Cílem transportu byl však Birkenau. Albert Menasche, Birkenau (Auschwitz II). Memoirs of an eye-witness, New York 1947, s. 15-17.[180]

Červen 1943
Pražská řídící úřadovna Gestapa ve své situační zprávě ohlásila: "Koncem tohoto měsíce budou evakuováni všichni Židé z Protektorátu do Terezína. Židovská rada starších v Praze bude v budoucnu obsazena Židy žijícími ve smíšeném manželství. Tímto opatřením bude židovský problém v Protektorátu z velké části vyřešen." AMV CR[4] 325-15-4.

1. června 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 328 oznamoval: "Produkce K (Kisten). Z příkazu pana táborového velitele, SS-Hauptsturmführera Dr. Seidla se zahájí výroba K. Okamžitě se mají vykonat všechny přípravy. Produkce K je válečně důležitá.

Nástroje určené pro zimní údržbu vojenských nákladních aut měly být baleny do 120 000 dřevěných beden (Kisten - proto: výroba K). Na terezínském náměstí byl postaven velký cirkusový stan, kam byla umístěna výrobní linka, a dva menší stany jako sklady. Na tuto výrobu bylo nasazeno až 1 000 vězňů, převážně žen. Rudolf Freiberger, Studie k historii výrobní činnosti v terezínském ghettu. In: Terezínské studie a dokumenty 1996, s. 121-122.[181]

5. června 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 329 oznámil: Dne 1. června 1942 byl zahájen provoz na železniční vlečce, která stanici Bohušovice, ležící na trati Praha - Drážďany, spojila s Terezínem. Projekt této 2,5 km dlouhé trati byl vypracován koncem 1941, se stavbou se započalo v srpnu 1942. Při 245 pracovních dnech přibližně 300 vězňů odkopalo, dopravilo a do náspu nasypalo 19 000 kubických metrů zeminy, z pevnostních staveb odstranilo 1 500 zdiva, složilo a dopravilo jako kolejové podloží 2 800 kubických metrů štěrku, zmontovalo 2 600 metrů kolejnic a 3 výhybky.

5. června 1943
New York Times přinesl článek o masakrování Židů v okupovaném Polsku za pomoci plynových komor, které jsou s to ukončit život 700 osobám najednou. Zabito je již 90 % všeho polského židovského obyvatelstva, žije už jen asi 300 000 polských Židů. SUA[43] fond ZTA, karton 1419.

5. června 1943
Jménem Německého Červeného kříže odpověděl W.G. Hartmann Mezinárodnímu výboru Červeného kříže na jeho žádosti, aby bylo možno rozšířit odesílání pomocných zásilek s potravinami a léky nejen do Terezína, ale i do jiných táborů, do Osvětimi, Birkenau a dalších: "Zásobování potravinami jakož i

léky v židovských táborech na východě sloužících téměř výlučně pracovnímu nasazení je označováno jako zcela dostatečné, takže zásilky tam se zásadně považují za nepotřebné." J.-C. Favez, Das Internationale Rote Kreuz und das Dritte Reich, s. 250.[157]

7. a 9.června 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Včera se navzájem pohlavkovali dva němečtí důstojníci. Byli oba opilí. Podivuhodná podívaná..." O dva dny později: "Hodně se nyní zatýká. Zdá se mi, že jsou také mezi Židy udavači, kteří Němcům donášejí zprávy." [114]

9. června 1943
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Včera jsme pásly ovce na stráni, kde stála třešeň s nádhernými červenými třešněmi. Přirozeně jsme jedly třešně. Byly jsme čtyři, jedna dávala pozor. Držela jsem právě větev a prásk: celá větev mi zůstala v ruce. Rychle jsem otrhávala třešně. V tom okamžiku volá Hilda: Pozor, esesák! Chytila jsem větev a hodila mezi oves. Ale bylo již pozdě. Pomalu se blížil. "Co tu děláte? Je dvojitá sabotáž trhat třešně a k tomu ještě zlomit větev." Pak přišel ke mně, vzal větev a řekl: "Otrhej si ještě ty poslední třešně." Myslela jsem, ten pes bude ještě ironický. Ale on se začal se mnou bavit. Ani jsem nechtěla věřit svým uším. "Co, kdyby na mém místě by býval někdo jiný? Někdo z SD? Jen si představte, co by z toho bylo. Copak nevíte, že je Vás vidět z dálky? Pro mne za mne si natrhejte, kolik chcete, ale nesmíte se nechat chytit. Ostatně nejsou ještě vůbec zralé." Hilda a Eva začaly plakat, že něco to je vůbec možné. Esesák a přece člověk." [110]

10. června 1943
Hlavní úřad hospodářství a správy SS[19] nařídil táborovým velitelům "nasazení vězňů mimo koncentrační tábor: "Vězeňská komanda, zřizovaná v poslední době u různých zbrojních firem, dostanou jednotně označení "pracovní tábor"." ZStAP[51] film 1575, 2756376

13. června 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jsem nyní cenzorem dětských novin. Literární hodnota novin je skutečně značná. Ale marně budeš v novinách hledat [byť] jen stopu židovského ducha." [114]

14. června 1943
`Goebbels` v časopise Das Reich opět vyhlásil, že válku Židé "zaplatí vyhlazením své rasy v Evropě a snad ještě nadto navíc".

16. června 1943
V dopise prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže Maxe `Hubera`,

kterým odpověděl předsedovi Československého Červeného kříže generálovi J. Slezákovi na zaslané memorandum, se jen opakovalo dřívější stanovisko, že s výjimkou válečných zajatců jsou všichni internovaní českoslovenští příslušníci pod dohledem státní policie, takže Mezinárodní Červený kříž nemá žádnou možnost kontroly. Navíc německé úřady nepovažují osazenstvo Terezína za internované, takže Mezinárodní Červený kříž by měl možnost posílat tam zásilky potravin bez možnosti kontrolovat jejich doručení. SUA[43] CsCK-L[16] karton 67 a 51.

18. června 1943
Albref Joachim Fischer uveřejnil článek "Terezín - německé alibi?" v časopise Free Europe (Fortnightly Review of International Affaires, No. 94). Autor líčí Terezín jako "jejich ďábelské dílo" a uzavírá: "Až přijde den vypořádání, zbývající,"nacističtí protektoři" uplatní svůj nárok: "V čase temné despocie jsme učinili všechno, co bylo lidsky možné. Terezín je naše alibi." CZA[15] S 26, 1444.

18. června 1943
Eichmann telefonicky oznámil Německému Červenému kříži, že se 28. června uskuteční prohlídka Terezína, které se jeho představitel může zúčastnit spolu se zástupcem vůdcovy kanceláře a ministerstva zahraničí. Odjezd z Prahy měl být v devět hodin a dopoledne ukončen. BAK[13] R 58/89,folie 7.

19. června 1943
Heinrich Himmler referoval Hitlerovi o tom, jak pokračuje vyhlazování židovského obyvatelstva. V pořízeném záznamu, v němž Himmler použil obvyklé krycí terminologie: "Po mém referátě o židovské otázce se vůdce vyslovil, že evakuaci Židů přes nepokoje, které tím v nejbližších třech až čtyřech měsících ještě vzniknou, třeba radikálně provést a musí se v tom vytrvat." Himmlerův záznam o této rozmluvě cituje: Josef Ackermann, Heinrich Himmler als Ideologe, Göttingen, Frankfurt, Zürich 1973, s. 272.[182]

20. června 1943
Z tajné zprávy, kterou odbojová organizace v osvětimském táboře odeslala do Krakova: "Také Židé dostávají balíčky - na základě dřívějších dopisů, adresovaných Arbeitslager Birkenau. Přicházejí jim balíčky hlavně z Francie a Holandska." APMO[11] ,D-RO-84-I-33.

21. června 1943
Himmler vydal rozkaz k likvidaci všech ghett v Pobaltí a v Bělorusku. Zbývající Židé měli být přemístěni do koncentračních táborů, jeden měl být nově zřízen poblíž Rigy k zabezpečení potřeb wehrmachtu, pokud jde

o oblečení a výstroj. Po 1. srpna 1943 nesměli být Židé z koncentračních táborů posíláni na práci mimo tábor. "Nepotřební" Židé měli být "evakuováni na východ". Helmut Heiber (Hrsg[6]), Reichsführer! ... Briefe an und von Himmler, Stuttgart 1968, dokument 239, s. 214-215.[145]

Téhož dne započala likvidace ghetta ve Lvově.

22. června 1943
Terezínská komandatura, zřejmě motivována zkušenostmi z povstání ve varšavském ghetta, zasáhla proti organizovanému útvaru terezínské Ghetto-Wache[4] .

Eva Roubíčková si zapsala: "Ghettowache bude sestávat namísto ze 450 mužů pouze ze 150. Jsou plánovány velké změny, a to že ghettowachmani mohou být pouze muži od čtyřiceti pěti let. Přijde tam tedy přes devadesát procent nových lidí." [110]

23. června 1943
Dopis velitele bezpečnostní policie a bezpečnostní služby v Praze informoval K.H. Franka o připravované prohlídce Terezína, která se uskuteční 28. června a které se zúčastní zástupce Vůdcovy kanceláře Werner Blankenburg, zástupci Německého Červeného kříže Walther Georg Hartmann a Heinrich Niehaus, legační rada Zahraničního úřadu Eberhard von Thadden a dva zástupci Hlavního úřadu říšské bezpečnosti. Prohlídka se měla uskutečnit pod vedením SS-Standartenführera Sowy a SS-Obersturmbannführera Eichmanna. Eichmann, Henker, Handlanger, Hintermänner. Eine Dokumentation. Berlin 1961, s. 22.

24. června 1943
Egon Redlich zaznamenal: "Rozkázali okrášlit a vyzdobit místnost vedení banky. Rozkázali vyčistit okna domů. Zdá se, že čekají nějakou návštěvu."

25. června 1943
Z Hitlerových hovorů u jídelního stolu, které byly zaznamenávány: "Židy už mám z Vídně pryč, chtěl bych ještě vyhodit Čechy." Adolf Hitler. Monologe im Führer-Hauptqurtier 1941-1944. Die Aufzeichnungen Heinrich Heims. Ed. Werner Jochmann, München 1982, s. 405.[100]

26. června 1943
V Osvětimi byla dokončena výstavba posledního ze čtyř nových krematorií umístěných v prostoru tábora Birkenau.

28. června 1943
Prohlídka Terezína ohlášená 23. června se podle plánu uskutečnila. Obsáhlý

spisový záznam o ní pořídil 30. června šéf Úřadu zahraniční služby Německého Červeného kříže Hartmann. Z něho je zřejmo, že Německý Červený kříž o prohlídku sám nežádal. ("Žádost o takovou prohlídku Německý Červený kříž nepodal.") Pozvání Eichmanna vyplynulo z různě projednávaných otázek mezi ním a Hlavním úřadem říšské bezpečnosti, zejména pokud šlo o korespondenci, posílání individuálních balíčků a pomocných zásilek. V terezínském kasinu nejprve `Eichmann` všem účastníkům vysvětlil, že "účelem prohlídky je, aby se na jejích výsledcích při vyskytnuvších se příležitostech zúčastnila také nadstátní místa, zvláště Mezinárodní výbor Červeného kříže". Uvedl výslovně, že "má být vyhověno také případným přáním navštívit tábor, které přijdou z této strany. V jaké formě se to jednou uskuteční, zůstává zatím otevřeno". `Hartmann` navrhl, aby se k tomu využilo případného příjezdu některého člena Mezinárodního výboru Červeného kříže, protože tím by se akci dala zvláštní důležitost. Jinak by prohlídku Terezína mohl uskutečnit člen berlínské delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže. Bylo to poprvé, co Eichmann připustil, že bude možné takovou návštěvu Terezína uskutečnit.

Prohlídka skončila kolem druhé hodiny. Bylo dohodnuto, že případné další zásilky ze zahraničí mají být adresovány na nějakou neutrální adresu v Praze (např. Zemskou úřadovnu Německého Červeného kříže), odkud by zásilka šla úřadovně sicherheitsdienstu a z této úřadovny teprve do terezínského tábora. Údajně se tak mělo zabránit, aby na vagonech byla adresa Terezín. BAK 13 R 58/89, folie 7-9

O průběhu návštěvy čteme v Redlichově deníku: "Komise novinářů navštívila ghetto. Poslali do umývárny mladé lidi. Zakázali odpovídat komisi nebo odpovídat tak pomalu, aby měl velitel tábora možnost odpovídat sám."

29. června 1943
Velitelé koncentračních táborů byli informováni zvláštním oběžníkem, že šéf bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu "z taktických důvodů" změnil název "Zivilinterniertenlager Bergen-Belsen" (tábor pro civilní internované) na "Aufenthaltslager Bergen-Belsen" (pobytový tábor). Podle Ženevské konvence by totiž tábor se zahraničními internovanými civilními osobami musel být přístupný mezinárodním komisím. Eberhard Kolb, Bergen-Belsen. Hannover 1962, dokument 1, s. 208-209.[183]

30. června 1943
V Terezíně bylo 44 621 židovských vězňů.

30. června 1943
Ze situační zprávy za měsíc duben až červen 1943, vypracované protek-

torátní kriminální inspekcí IV v Praze: "Při této sledovací činnosti zjištěno bylo několik skupin Židů a jejich árijských přisluhovačů, které provozovaly zde nekalé obchody, ukrývaly a zcizovaly židovský majetek, zaopatřovaly nesprávné osobní doklady za účelem úniku Židů do ciziny a dopouštěly se trestných činů." Uvedeny byly konkrétní případy: Dne 18.března byl zatčen `David Brunner`, který si koncem roku 1942 koupil od řeznického pomocníka `Vlastimila Matouška` z Kralup fotokopii jeho křestního listu a jeho občanskou legitimaci. Na základě toho si dal v Praze vystavit Kennkartu a byl pod jménem V. Matoušek zaměstnán u firmy Hanousek na Žižkově. Firmu vedla `Antonie Pfau`, rozvedená s židovským manželem, "která zde pod falešnými jmény jako árijce zaměstnávala Židy, kteří uprchli z transportů neb hodlali se těmto vyhnout." Zpráva vedle Brunnera uvádí ještě `Hermanna Finka`, `Waltera Pfaua` staršího a mladšího. Všichni byli zatčeni a předáni Gestapu. Dne 13. května byl zatčen `Ladislav Steiner` a po něm `J. Korach`, kteří si obstarali falešné slovenské cestovní pasy, přičemž Korach za pomoci `Vojtěcha Nováka`, úředníka pojišťovny z Těšetína u Klatov, získal občanskou legitimaci na Novákovo jméno. Pod tímto jménem pracoval ve Vinařicích u Slaného u firmy `Vincenc Freiberg`, výroba alaunového kamence, jako vedoucí úředník. Freiberg byl dělník, který kryl svým jménem židovskou firmu. Po Korachově zatčení byl do podniku dosazen treuhänder a byly zabaveny více než tři milióny korun. SUA[43] URP[44] II d.,karton 33, s. 131-132.

1. července 1943
Třinácté nařízení k zákonu o říšském občanství stanovilo: Trestné činy Židů trestá policie. Po smrti Žida propadá jeho majetek Říši. Výslovně bylo stanoveno, že také majetek protektorátních Židů v okruhu německé správy a německého soudnictví po jejich smrti propadá Říši. Reichsgesetzblatt[20] I, s. 372.

3. července 1943
Velitel terezínského tábora SS-Obersturmführer dr. `Siegfried Seidl` byl odvelen na komandaturu koncentračního tábora v Bergen-Belsenu a jeho místo zaujal SS-Obersturmführer `Anton Burger`. Před nástupem Burgera do Terezína ho instruoval `Eichmann` takto: Terezínské ghetto se musí stát "táborem jako ze škatulky, který bude možno předvést zástupcům tisku a Červenému kříži." Z výslechu Burgera 5. března 1947. AMV CR[4] 325-91-4.

7. července 1943
V denním rozkazu Rady starších č. 340 bylo všem těhotným ženám uloženo, aby se neprodleně přihlásily.

7. července 19433
Delegát Smíšené pomocné komise Mezinárodního Červeného kříže André de Pilar informoval po svém návratu z Německa do Švýcarska G.M. Riegnera o poznatcích Německého Červeného kříže z návštěvy jejich zástupců v Terezíně. Riegner si o tom zaznamenal:

"Situace v ghettu je hrozná. Chybí všechno. Lidé jsou strašně podvyživeni, lékařská pomoc je zcela nedostatečná. Ubytovací podmínky jsou hrozné, protože v městečku, kde dříve bydlelo 7 000 lidí, bydlí přibližně šestkrát až sedmkrát více. V domě, kde je ubytována skupina tak zvaných prominentů (mj. jeden člen rodiny Bleichröderů), bydlí v jednom pokoji přibližně 4-5 lidí. V bydlištích neprominentů je to podstatně horší. Přesto vnitřní organizace ghetta je taková, že se dělá to, co se dá dělat. Jsou veřejné kuchyně, dětské domovy, nemocnice. V městě samém je také několik obchodů, kde se dá něco koupit. V ghettě samém koluje zvláštní platidlo ghetta, které je kryto penězi, které jsou deponovány na kontech nějakých bank (pravděpodobně část sequestrovaného židovského majetku). Všechny dobročinné zásilky do Terezína došly. Balíčky z Portugalska přicházejí dobře a jsou vydávány. Připravuje se potvrzenka o příjmu, která by se posílala přímo do Portugalska nebo do Ženevy. Velká dobročinná zásilka (MČK) také došla. Způsobila určité těžkosti, protože vagony s nápisem "Pro židovskou radu v Terezíně" na vídeňském nákladovém nádraží vzbudily nelibou pozornost nějakých nacistů, načež patrně protestovala nějakým způsobem protektorátní vláda. Tuto záležitost netřeba brát příliš tragicky, avšak pány z Německého Červeného kříže podnítila, aby napříště postupovali poněkud diskrétněji. Plánuje se proto zřízení pobočky Německého Červeného kříže v Praze, na kterou v budoucnu mají být dirigovány všechny zásilky a odtud dále dopraveny do Terezína. Tím by se mj. zabránilo, že by vagony nesly nápisy, prozrazující jejich určení pro Židy.

Při této příležitosti přišel na přetřes dopis Německého Červeného kříže Mezinárodnímu Červenému kříži, v němž stojí, že pokud do Terezína budou poslány příliš velké zásilky, nadbytečná část by mohla být odeslána do jiných táborů. Mezinárodní Červený kříž správně interpretuje tento dopis. Pánové z Německého Červeného kříže chtěli na vlastní odpovědnost a z vlastní iniciativy část zásilek dále posílat do táborů v Horním Slezsku a jinam. Také k tomu účelu má sloužit zamýšlené zřízení pobočky v Praze. Kromě balíčků z Portugalska a kolektivních zásilek přicházejí do Terezína neustále balíčky z Protektorátu. Část obyvatelstva učinila z tohoto odesílání balíčků demonstraci sympatií k Židům. Riegner dále zaznamenal: "Na mou otázku, zda lidé v Terezíně zůstávají anebo jsou dále deportováni, nemohl mi pan de

Pilar dát žádnou přesnou informaci. Pánové z Německého Červeného kříže to líčili, jakoby tamní židovstvo tam zůstalo. Všeobecně vzato je deportace do Terezína privilegiem." H.G. Adler, Verheimlichte Wahrheit, dokument 220, s. 304-306.[119]

11. července 1943
Vedoucí stranické kanceláře NSDAP[9] Martin Bormann rozeslal župním vedoucím nacistické strany tajný oběžník. "Z rozkazu vůdce sděluji: Při veřejném pojednávání židovské otázky musí se upustit od každé zmínky o budoucím celkovém řešení. Lze však hovořit o tom, že Židé jsou hromadně povoláváni k účelnému pracovnímu nasazení." NA[39] , T175, roll 18, sn. 2521542.

13. července 1943
V publikaci, nazvané "Informační mapa krajského vedení NSDAP[9] Plzeň" a označené "Jen pro služební potřebu", je tato informace:

"Odžidovštění podniků je toho času zastaveno s výjimkou převádění židovského podniku do rukou válečných poškozenců. Nové uchazeče je třeba ihned upozornit na tuto okolnost. V současnosti mohou být do rukou válečných poškozenců převedeny pouze židovské podniky, které mají hodnotu do 100 000 říšských marek." Publikace je nedatována. Na exempláři, z něhož cituji, je razítko s datem 13. 7. 1943. SUA[43] URP[44] II. d., karton 81.

13. července 1943
Všichni židovští vězňové Osvětimi, mimo Židy z Polska a Řecka, dostali rozkaz napsat dopisy rodinám s prosbou o potravinové balíčky. Museli uvést, že jsou zdraví, mají se dobře a jako adresu odesílatele: "Arbeitslager Birkenau, Postamt Neu-Berun." (Pracovní tábor Birkenau, pošta Nová Beruň). APMO[11] , Mat. RO, k. II k. 80. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, Oswiecim. 1992, s. 465.[71]

14. července 1943
Z deníku Evy Roubíčkové: "Seidl již týden není Lagerkommandantem a na jeho místě je Burger. Od té doby jsou zastaveny balíky, prý jich bude povoleno jen dva tisíce za měsíc, to je tolik jako dosud za den. Kdo chtěl, mohl vyplnit formulář, na kterém stálo, že jmenovaný žádá o známku pro dotyčného, který mu má balík poslat. Je to dvousečná zbraň. Máme uvést někoho v Praze? Přesně s jménem a adresou? Nezpůsobíme mu tím nepříjemnosti, protože má spojení se Židy? Neučiní u něho domovní prohlídku? Všichni samozřejmě o tom mluví. Já osobně v to nevěřím. Takové pověsti již tu byly tak často. Nám v Praze také nepovolili sem posílat balíčky, protože prý by je zde za to pověsili." [110]

15. července 1943
Depeše Kopeckého č. 346 oznámila do Londýna, že na jeho a Ullmannovo naléhání se pokusil Mezinárodní výbor Červeného kříže pokusil dosáhnout, aby zástupce Německého Červeného kříže mohl navštívit Terezín a vidět, co tam je." Nyní se to podařilo. Poprvé byl zástupce Německého Červeného kříže připuštěn do židovského internačního tábora. že o této návštěvě má dr. Kopecký velmi podrobnou zprávu, kterou zpracuje s dr. Ullmannem a bude telegrafovat ministerstvu zahraničí. AMZV[2] LA-D,191/5002/dův.

21. července 1943
Oběžník ústředního sekretariátu terezínské Rady starších č. 59, podepsaný Leo Janowitzem, naléhavě upozornil, že se nesmí používat oslovení "táborový velitel", ani "táborový inspektor" a ani označení "táborová komandatura" v žádných písemnostech. Oslovovat se má služební hodností; u průkazů předložených k podpisu se má rovněž uvést služební hodnost. V rámci "zkrášlování" Terezína se táborová komandatura přejmenovala na pouhou "Dienststelle - Služebnu".

22. července 1943
Eva Roubíčková komentovala zprávu o vylodění angloamerických vojsk na Sicílii: "Také v Rusku jsou těžké boje a Angličané již udělali několik pokusů o invazi. Není konec snad přece jen v dohledu? Já si to prostě nemohu představit. [...] Snad ze mne bude dokonce jednou socialistika. Zde je půda pro to velmi zralá. Když se dívám na rodinu Krausů, jak si žijí a ostatním nepřejí ani to nejmenší, nebo jak si namlouvají, že jsou něčím lepším než my, tak bych mohla prasknout. Ty třídní rozdíly jsou hrozné, i když jsou zde jen v malém. Zde jsou lidé, kteří pro samé roupy ani nevědí, co mají dělat, a vedle nich je nejhroznější bída. [...]

K hrozné tragédii došlo s Grünbergrovými. Uprchli před transportem. Žili půl roku na Slovensku a vedlo se jim poměrně dobře. Pak se chtěli dostat do Maďarska a přitom byli chyceni. Třináct osob s falešnými pasy bylo posláno na Pankrác. Danny během jízdy vyskočil z vlaku a byl dlouho hledán Gestapem. Schovával se na všech možných místech v Praze a nakonec ho Gestapo[5] přece chytilo. Všech třináct osob a mnoho árijců, mezi nimi i SS[19] , bylo odsouzeno k smrti. Rozsudek má být vykonán teprve v září... slyšeli jsme to z několika míst a od lidí s posledního pražského transportu." [110]

24. července 1943
Na rozkaz komandatury musely být okamžitě vyklizeny Sudetské kasárny, kam se pak přestěhovaly podstatné části archivu Hlavního úřadu říšské

bezpečnosti (RSHA [21]) z Berlína, kde byly ohroženy leteckým bombardováním.

Ze vzpomínky inž. Otto Klepetáře: "Přišel rozkaz ihned vyklidit Sudetská kasárna, kde byl ve třech poschodích umístěn pracovní oddíl. Během noci byly všechny postele rozebrány a sházeny všechny přímo na dvůr. Po vyčistění již druhý den se stěhovala spousta pultů s obsahem prý 10 milionů kartiček podezřelých lidí." APT [8] sbírka vzpomínek, č. 254.

24. července 1943
Vedle Sudetských kasáren musely být vyklizeny také Podmokelské kasárny, bývalá zbrojnice a další dva domy. S archivem přišlo do Terezína mnoho jeho pracovníků a strážců, s nimi i jejich rodiny. Celkem bylo ztrátou dosavadnho ubytování postiženo 6 422 vězňů. H.G. Adler, Theresienstadt 1941-1945. Das Antlitz einer Zwangsgemeinschaft, 2. Aufl., Tübingen 1960, s. 697.[184]

24. července 1943
Popis archivu RSHA [21] , který byl v Terezíně umístěn a který byl tam z větší části před koncem války spálen, shrnuje zpráva vypracovaná v listopadu 1944 Vítězslavem Ledererem podle údajů získaných vedoucím terezínských hasičů inž. Leo Holzerem a jeho spolupracovníky. V Sudetských kasárnách podle této zprávy mj. byly:

V sále č. III kartotéky členů špionážní služby cizích států v Evropě, kartotéky spolupracovníků ve Švýcarsku, Anglii, Americe, Japonsku, Africe, Asii a jižní Americe, v sále č. V kartotéky všech válečných zajatců v koncentračních táborech, žijících a mrtvých. Nejasný je údaj zprávy, že v sále IV byly kartotéky Židů, Poláků, Srbů, Čechů. V sále č. VI kartotéky osob politicky podezřelých.

V místnosti č. 77, 78 a 79 byly přísně střežené pancéřové skříně, údajně kartotéky příslušníků Gestapa, SS [19] a tajné služby, v místnostech č. 135 a 136 kartotéky některých větších průmyslových a obchodních podniků.

Velitelem archivu byl SS-Obersturmführer Mausch, jeho zástupcem SS-Obersturmführer Speth, další vedoucí činitelé archívu jsou ve zprávě uvedeni: SS-Obersturmführer Meniuer, SS-Sturmführer Rohrbach, SS-Unterscharführer Walnik, SS-Scharführer Grunet a SS-Oberscharführer Manch. Archiv byl spojen dálnopisem přímou linkou s Berlínem. O denní činnosti archívu je ve zprávě uvedeno:

"Činnost: Nákladní vůz obstarávající spojení s poštou v Litoměřicích přiveze každého dne o 9. hodině dopolední balíky pošty. Tato se odnese do II. patra do č. 11, kde se roztřídí a rozdělí jednotlivým oddělením. Každé oddělení pracuje naprosto samostatně a má přehled jen o svém úseku. Každý vedoucí má k dispozici několik žen a mužů nižších hodností. Z kartoték jsou

vypisována potřebná data do tak zvaných Fragebogem (Nachweisungsbogen), které pak jdou zpět do kanceláří. Jsou pravděpodobně doplňovány novými jmény a jiné jsou vyřazovány a ničeny pod dozorem. V sálech jsou umístěna zrcadla umožňující dokonalý dozor a jsou tam volně pobíhající vlčáci. Sály jsou uzavřeny železnými dveřmi s dobrým zámkem a pracovníci přicházejí všichni najednou. Klíče má vedoucí oddělení, který je muž. Po skončení pracovní doby odevzdá klíče do č. 10. Příštího dne jdou akta zpět do Berlína." Vítězslav Lederer, Věrní a stateční. Nástin odbojové skupiny Plzeňák 28. Rukopis, s. 18-21. (V soukromém archivu.)

25. července 1943
Na poradě o pomoci československým internovaným, která se sešla na Britském Červeném kříži, vysvětlil delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže `Zollinger`: Mezinárodní výbor má možnost kontrolovat pouze tábory zřízené v rámci Ženevské konvence, tj. v nichž jsou internováni cizí příslušníci z důvodů vojenských. Nemá však přístup do internačních táborů politických. Na území kontrolovaném Německem jsou všichni internovaní českoslovenští státní příslušníci internováni z důvodů "politických" a nejsou příslušníky bojujících mocností. Není naděje, že by toto stanovisko německých úřadů bylo změněno. Mezinárodní výbor však může vždy odeslat individuální potravinové balíčky - maximálně 2 kg měsíčně - politickým internovaným, pokud dopravné a případné clo zaplatí odesilatel, ale nemůže zaručit, že balíček dojde. Podobně je tomu s dopisy, které mohou obsahovat nejvýše 25 slov.

26. července 1943
Berlínská delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže sdělila do Ženevy, že je vyhlídka na uskutečnění návštěvy Terezína, ale žádného jiného židovského tábora.

26. července 1943
Denním rozkazem Rady starších č. 346 byly přejmenovány ulice v terezínském ghettu, aby se Terezínu falešně dodal ráz normálního města. Nová označení ulic, dosud značených jen písmenou L nebo Q kombinovanou s číslicí, zněla vznešeněji, viz Tab. 3.20.

V Terezíně a jeho okolí zdaleka žádné jezero nebylo, také hory byly daleko, nebylo ani nádraží a do sadů vězňové nesměli. Iluze toho, čím vlastně Terezín je, měly se šířit prostřednictvím korespondence vězňů, kteří jako svou adresu museli uvádět nová jména ulic.

28. července 1943
`Jan Karski` byl vyslán polským odbojem tajně do zahraničí. Před svou cestou se mu podařilo navštívit varšavské ghetto a vyhlazovací tábor Belžec.

Tabulka 3.20: Pojmenování ulic dávající Terezínu ráz normálního města

L	1	Jezerní	Seestrasse
L	1a	Krátká	Kurze Strasse
L	2	Nádražní	Bahnhofstrasse
L	3	Dlouhá	Lange Strasse
L	4	Hlavní	Hauptstrasse
L	5	Sadová	Parkstasse
L	6	Hradební	Wallstrasse
Q	1	Pekařská	Bäckergasse
Q	2	Myslivecká	Jägergasse
Q	3	Lázeňská	Badhausgasse
Q	4	Nová	Neue Gasse
Q	5	Věžná	Turmgasse
Q	6	Radniční	Rathausgasse
Q	7	Horská	Berggasse
Q	8	Poštovní	Postgasse
Q	9	U Ohře	Egergasse

Za svého pobytu ve Velké Británii informoval mnoho vedoucích politiků, také osobně amerického prezidenta F.D. `Roosevelt`a, že němečtí okupanti už zabili 1,8 milionů Židů v Polsku a že chtějí vyhladit židovské obyvatelstvo Evropy.

29. července 1943
Československé ministerstvo zahraničí rozeslalo přísně důvěrnou informaci o Terezíně, kterou podle poznatků delegace Německého Červeného kříže zpracoval dr. `Kopecký`.

"Dr. Kopecký sděluje, že zpráva je přísně důvěrná a ne pro uveřejnění. Delegace Německého Červeného kříže byla připuštěna koncem června do Terezína a zdržela se tam dva dny. Situace v Terezíně působila na tuto delegaci hlubokým dojmem. Poprvé přišli zástupci Německého Červeného kříže do styku s deportovanými. Podle zprávy delegace bylo koncem června v Terezíně 43 800 Židů, z toho 2/3 v pracovní službě, 1/3 úplně neschopná práce. Průměrné stáří je 60 let. Lidé jsou ohroženi podvýživou a všechno jim chybí. Lékařská pomoc je zcela nedostatečná. Ubytovací poměry jsou hrozné, poněvadž v místě, kde bylo dříve 7 000 osob, nyní bydlí sedmkrát více. V budově předáků spí až 5 osob v jedné místnosti, jinak vždy více. Jsou

tam veřejné kuchyně, dětské domovy a nemocnice. Jsou tam i obchody. V ghettu obíhá zvláštní oběživo místo peněz. Všechny zásilky, ať balíčky z Portugalska nebo hromadná zásilka ze Ženevy, poslané přes Commission Mixte, došly v pořádku. Kromě toho dochází z Protektorátu měsíčně asi 3 000 balíčků. Tyto zásilky jsou jistý druh výrazu sympatií Čechů k Židům. Delegace Rady terezínských žádá naléhavě o další hromadné zásilky potravin, posilujících prostředků a léčiv, jakož i pokračování balíčkových zásilek z Portugalska. Commission Mixte Mezinárodního Červeného kříže je ochotna připraviti tyto zásilky, dáme-li ještě k dispozici peníze. Věci se mohou nakoupiti, jak již Kopecký nesčetněkráte sděloval, jen ve Švýcarsku, a proto žádá Kopecký i židovské organizace, aby ministerstvo zahraničních věcí zakročilo kategoricky u Angličanů, aby povolili do Švýcar transfer prostředků. Pomoc je možná, brzdí ji pouze Angličané nepochopitelnými obtížemi s peněžními převody. Dr. Kopecký dodává, že nebude-li zjednáno jasno a nebude-li prosazeno převedení peněz, je on bez odpovědnosti za neuskutečnění pomoci u Angličanů."

30. července 1943
Ze zápisu o schůzi výkonného výboru Československého Červeného kříže: "Obdrželi jsme odpověď ze Ženevy na naše memorandum v záležitosti internovaných a deportovaných čsl. příslušníků. Ve smyslu této odpovědi není naděje, že by Mezinárodní Červený kříž mohl ulehčiti osud internovaných resp. deportovaných čsl státních příslušníků v táborech na území Německa, resp. Německem okupovaném. Ženeva nemá možnost kontroly distribuce balíčků, zasílaných do těchto táborů a stejně nemá možnost kontroly distribuce balíčků, zaslaných do židovských ghett." SUA[43] CsCK-L[16] karton 7.

30. července 1943
Z velitelství zvláštního četnického oddílu v Terezíně odešlo hlášení na zemské četnické velitelství v Praze, že velitel tábora SS-Obersturmführer `Burger` žádá, aby na místo dosavadního velitele oddílu kapitána Theodora Janečka, který onemocněl, byl povolán nový velitel, a to německé národnosti. Příštího dne byl do Terezína z Plzně povolán četnický důstojník `Miroslav Hasenkopf`. Oficiálně byl velitelem jmenován 14. září 1943. SUA[43] ZČV, org. spec. 60, č. 10851.

31. července 1943
Z deníku `Egona Redlicha`: "Osud Židů. Příběh trochu k smíchu, trochu k pláči. Na rozcestí stojí židovský strážník. Přijíždějí dva vozy řízené německými řidiči. Strážník jeden vůz zastavuje, aby předešel srážce aut. Jeden vůz přejede a řidič druhého vozu vystoupí z vozu a zpohlavkuje židovského

strážníka. Proč? Ať se děje, co se děje, vinu má Žid." [114]

Srpen 1943
Z článku dr. Leo Baecka o tom, jak se dověděl v srpnu 1943 o fungování plynových komor v Osvětimi a proč se rozhodl o tom pomlčet. "Jednoho dne v srpnu roku 1943 přišel ke mně spoluvězeň. Představil se jako český inženýr Grünberg a požádal mne o rozhovor o samotě. Zavázal mne k mlčení. Pak promluvil. "Musím Vám něco říci. Já jsem byl minulou noc vzbuzen svým nejlepším přítelem, kterého jsem dlouhou dobu neviděl. Věděl jsem, že nebyl poslán do Terezína, takže jsem se ho ptal, jak se sem dostal. Odbyl mne krátce a řekl, abych pozorně poslouchal. Musí mi to říci. Musím to vědět. Ale napřed jsem musel slíbit, že nikomu nic neřeknu." On byl položid a byl poslán na východ. Skončil ve velkém táboře Osvětimi. Jako všichni ostatní prošel tam selekcí a byl určen na otrockou práci. Ostatní byli odvedeni stranou a zaplynováni. Ví to určitě, každý v Osvětimi to ví. Byl poslán do jednoho pracovního tábora, odkud uprchl a vrátil se zpět do Prahy. Jak se dostal do Terezína? Český policista venku vzal úplatek. Hovořili jsme malou chvíli a pak odešel. Byl velice rozčílen a řekl, že mne chtěl varovat a zachránit mne. [...]. To tedy nebyly jen pověsti, nebo jak jsem doufal, klam chorobné představivosti. Prodělal jsem těžký zápas, uvažuje, zda je mou povinností přesvědčit Grünberga, že to, co jsem slyšel, musí opakovat před Radou starších, jejíž čestným členem jsem byl. Nakonec jsem se rozhodl, že by o tom neměl vědět nikdo. Kdyby byla informována Rada starších, celý tábor by se to dozvěděl během několika málo hodin. Žít v očekávání smrti zaplynováním by bylo jen těžší. A tato smrt nebyla jistá pro všechny: byla selekce pro otrockou práci; snad všechny transporty nepůjdou do Osvětimi. Tak jsem dospěl k tomuto vážnému rozhodnutí, neříci to nikomu. Táborem proudily stále všelijaké pověsti a zanedlouho se rozšířily pověsti také o Osvětimi. Ale alespoň nikdo nevěděl nic určitého." Leo Baeck, A People Stands Before Its God. In: Eric H. Boehm, We Survived, New Haven 1949, s. 292-293.[185]

2. srpna 1943
Povstalo 600 vězňů židovského sonderkomanda v Treblince, kde do té doby bylo zavražděno nejméně 750 000 vězňů. Mezi nimi bylo 18 000 terezínských vězňů, deportovaných tam v době mezi 19. zářím a 22. říjnem 1942. Všichni zahynuli v den příjezdu - v plynové komoře nebo zastřelením. Pokud se podařilo zjistit, pouze sedmnáct terezínských vězňů bylo vybráno na práci v táboře. Jeden z nich, Rudolf Masárek, patřil k vůdcům povstání. Stanislav Lichtblau zapálil jako výzvu k povstání benzinový tank. Povstání, které ukončilo provoz plynových komor, se zúčastnilo všech čtrnáct tehdy ještě žijících terezínských vězňů. Uprchnout z Treblinky se podařilo

asi 150 až 200 vězňům, ale konce války se jich dožilo jen 54, mezi nimi terezínští vězňové `Richard Glazar` [Goldschmid] a `Karel Unger`. Richard Glazar, Čeští Židé a povstání v Treblince. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 222-227.[186]

2. srpna 1943
Generální guvernér `Hans Frank` bilancoval před třiceti říšskými řečníky: "Zde jsme začínali s třemi a půl miliony Židů, z nichž se už vyskytuje jen několik pracovních rot, všichni ostatní - řekněme - se vystěhovali..." IMT[27] XXIX, 2233-PS, s. 608.

4. srpna 1943
Odbojové hnutí z osvětimského tábora poslalo tajnou zprávu do Krakova: "[...] mnoho transportů z Bedzinu a Sosnovce přichází do plynu, počet je těžko odhadnout, okolo 20 000. Stěží 10 % je jich přijato do tábora. Krematoria v Birk[enau] pracují dnem i nocí. [...] Židé dostávají mnoho balíčků a píšou často pro reklamu jako pracovní tábor Birkenau. Nacističtí organizátoři "konečného řešení židovské otázky" se všemi možnými prostředky pokoušeli zatajit, že Birkenau je fakticky součástí Osvětimi jako jeho největší pobočný tábora s nejdokonalejšími vyhlazovacími zařízeními. Proto nařizovali židovským vězňům posílat dopisnice se zpáteční adresou: "Arbeitslager Birkenau bei Neuberun". Ačkoli Birkenau (polsky: Brzezinka) sousedil s Osvětimí, muselo se uvádět, že je u mnohem vzdálenější Nové Beruně. APMO[11] , D-RO-84-I-39.

6. srpna 1943
Hlavní úřad říšské bezpečnosti obdržel hlášení židovského referátu v Haagu, že je připraveno 200 židovských osob k odtransportování do Terezína. Byl vznesen dotaz, zda "tábor Terezín je ještě schopen tyto Židy přijmout?" Z Berlína přišel pokyn, poslat je nikoli do Terezína, ale do tábora v Bergen-Belsenu, odkud byli do Terezína převezeni až 21. ledna 1944, když Terezínu bylo mezitím "odlehčeno" deportacemi 10 000 jeho vězňů. Eberhard Kolb, Bergen-Belsen. Geschichte eines "Aufenthaltslagers" 1943-1945, Hannover 1967, s. 59.[187]

9. srpna 1943
Z terezínského deníku `Willyho Mahlera`: "Registrace pracujících. Místní Dienst[st]elle [služebna, tj. přejmenovaná SS-komandatura] nařídila registraci všech osob ve stáří od 14 do 60 let pro pracovní povinnost. S touto registrací, o jejímž provádění jsme se dozvěděli dne 6. t.m. v odpoledních hod., vnesen byl sem, jako vždy před tím při podobných akcích, neklid a rozčílení. Co

nám dobrého, či zlého tato registrace přinese?" [188]

10. srpna 1943
Československý zpravodaj v Ankaře M. Hanák referoval československé vládě v Londýně o některých názorech v Protektorátu, jak mu je tlumočil Alexandr Brabec, bývalý úředník ministerstva zahraničí, který přijel obchodně do Ankary: "Mnoho obav, že čs. vláda přivede s sebou svého času do Prahy celou židovskou emigraci a že ji dosadí do původních, ještě lepších pozic. Naši Židům pomáhají, kde mohou, ale jen z hlediska lidskosti. Jinak si jejich návratu nepřejí. Odvykli si od nich a těší se z toho, že jich nepotkávají. Nezapomíná se, že Židé až na malé výjimky se neasimilovali, dále na to, že šli ke škodě českého lidu s Němci, kdykoliv to něco slibovalo atd. Brabec soudí, ze své zkušenosti a pozorování, že nutno počítat s tím, že po válce u nás vzroste podstatně antisemitismus a že se půjde proti těm, kdo by návrat Židů usnadňovali a podporovali. K tomu dodávám, že pí Brožová mluvila mi o židovské otázce skoro týmiž slovy, ač žije v zcela jiném prostředí než Brabec." Dokumenty z historie[19] československé politiky 1939-1943, sv. 2, dokument 518, s. 721.[22]

10. srpna 1943
Protektorátní šéf bezpečnostní policie a SD[16] Erich Weinmann - s odůvodněním, že pokusy o podplácení četníků jsou v Terezíně zvlášť časté - zařídil zvýšení platů 38 svobodných četníků přeložených do strážného oddílu v Terezíně o 30 korun denně. SUA[43] GKUP[23] , karton 40,II- 265/40, četnický zvláštní oddíl v Terezíně 43.

10. srpna 1943
Z deníku Willyho Mahlera: "Tržní ceny. Po zrušení Sudetských kasáren ustal na čas čilý zdejší obchod v cigaretách a potravinách. Nyní zase ožívá. A tak můžeme si zjistiti, že dnes stojí v ghettu jedna cigareta 35 K, 1 kg pšeničné mouky 800 K, 1 kg margarinu 1 600 K, 1 kg krup 800 K, jeden chléb o váze 1 a půl kg 350 K atd. Obchodovaného zboží je málo, zvláště poptávka v cigaretách převyšuje nabídku." [188]

15. - 16. srpna 1943
V noci z 15. na 16. srpna začala likvidace bialostyckého ghetta kvůli povstání v Treblince.

16. srpna 1943
Rozpuštěna Ghetto-Wache[4] .

16. srpna 1943
První zmínka o přípravě nových transportů v deníku `Egona Redlicha`: [...] náhle nový rozkaz, zapsat osoby věku od 14 do 60 let. Nikdo neví, k jakému účelu. .Ujišťují, že nezapisují pro organizování transportů na východ, ale kdo uvěří? Domnívají se, že chtějí organizovat pracovní transporty.

18. srpna 1943
Z deníku `Evy Roubíčkové`: Transporty jsou opět odřeknuty. Také již nikoho neregistrují. Důvod pro to je však smutný. Máme zde úplavici, dětskou obrnu ... [110]

18. srpna 1943
Do svého terezínského deníku si inž. `Miloš Salus` napsal: "Dne 18. srpna 1943 se konala první z "Řady přednášek". V umývárně domku Q 306 hovořila `Milena Illová` o ženách v Terezíně. Na přednášce bylo 86 starých žen.

Tak zní moje první hlášení.

Je tomu již několik měsíců, kdy mně byl svěřen úkol, který dal smysl i mému terezínskému živoření. Organizovat českou kulturní práci mezi starými. [...] Příprava nebyla lehká. Zajišťovat vhodná místa, vybudovat síť důvěrníků, vyhledat mezi starými umělce a vypravěče. Každý transport na východ mi bořil, co jsem vybudoval. Ale nic nás nemohlo odradit. Máme připraveno více než třicet přednášek, a mohli jsme proto včera začít.

Dáme sílu starým. Dáme ji i sobě. Je toho nutně zapotřebí. Zklamaly naše naděje, že nás práce udrží v Terezíně až do osvobození." Josef Bor, Opuštěná panenka, Praha 1962, s. 214.[165]

Srpen 1943
Salusova česká skupina od srpna 1943 do srpna 1944 uspořádala 169 přednášek, kterých se zúčastnilo 10 247 posluchačů. Salus byl 1. října 1944 deportován do Osvětimi, kde zahynul. Zdeněk Filip, Životní cesta Miloše Saluse. In: Terezínské listy, 28, 2000, s. 7-18.[189]

20. srpna 1943
Dosavadní ministr vnitra `Wilhelm Frick` byl jmenován říšským protektorem v Praze, ale současně byl `K.H. Frank` povýšen a jmenován německým státním ministrem pro Čechy a Moravu. Funkce říšského protektora měla být napříště jen reprezentativní.

21. srpna 1943
Oběžník vedoucího terezínského zdravotnictví dr. `Ericha Munka` adresován terezínským šéflékařům a na vědomí všem ženským lékařům: "U příležitosti

oznámení posledních dvou porodů sdělil pan SS-Obersturmführer Burger, že napříště budou všichni otcové zde zplozených dětí, také matka a dítě zařazeni do transportu a odsunuti. Žádáme proto ještě jednou především, abyste všechna Vám známá těhotenství, pokud ještě nejsou ohlášena, ohlásili, neboť nesplněním včasné ohlašovací povinnosti se stává znalý ošetřující ženský lékař vinným. Sdělení, která se těhotným ženám učiní, musí znít zcela jednoznačně, že přerušení těhotenství musí být provedeno z úředního příkazu." Státní oblastní archiv Litoměřice, Ls 1947/48, list 414.

21. srpna 1943
Z deníku Willyho Mahlera: "V úterý dne 24. srpna t.r. započne zde nová registrace osob ve stáří od 60 do 68 let. Důvod: pracovní povinnost. A tak nás zase očekávají dny plné neklidu a rozrušení. [...] Ghetto se bude rozšiřovati? V pondělí dne 23. srpna t.r. započne stavba třiceti velkých dřevěných baráků v tzv. bohušovické kotlině. Baráky mají býti postaveny během pěti týdnů. Jejich určení zdá se sporným. Že by na svém závěru se ještě ghetto rozšířilo do obvodů sousedních obcí." [188]

22. srpna 1943
Po britském nočním náletu v noci ze 17. na 18. srpna na Peenemünde, kde se vyvíjely a měly vyrábět rakety V2, rozhodl Hitler, aby jejich výroba byla zabezpečena přeložením pod zem, případně aby byla kryta v betonových bunkrech. Nasazeni měli být vězňové koncentračních táborů. Deutschlands Rüstung im Zweiten Weltkrieg. Konferenzen mit Albert Speer 1942-1945. Hrsg[6] W.A. Boelcke, Frankfurt a.M. 1969, s. 291.[155]

22. srpna 1943
Z deníku Evy Roubíčkové: "Odpoledne šel transport sedmnácti lidí z ghetta na Malou pevnost." Mezi nimi Mimi Kominíková "pro dopis, který psala asi před osmi měsíci..." [110]

24. srpna 1943
Do Terezína přijel transport s více než 1 220 dětmi z bialystockého ghetta, které bylo krátce před tím zničeno. Co se odehrávalo při jejich příjezdu popsal vedoucí odvšivovací stanice Josef Pacovský, který dostal příkaz, že k transportu nesmí nikdo kromě obsluhy stanice.

"Když děti viděly plynové komory s nápisy Achtung - Giftgas, zmocnil se jich neklid, úzkost a strach. Nastala strašná situace. Nevěděli jsme, proč se bojí, o plynových komorách jsme neměli ponětí. Nemohli jsme je dostat do koupelen [...]. Němci dohlíželi a řvali na nás, jak to, že to tak dlouho trvá. [...] Po dlouhém vyjednávání jsem vzal jednoho chlapce a jedno děvče, nejstarší, a přísahou jsem je zavázal, že je za chvíli přivedu zpátky, aby

viděli, co je uvnitř. Zdálo se, že těmto dvěma ostatní věří." Možná působil jiný argument. Jiří Borský je marně přesvědčoval, že do plynových komor dají jen jejich oděvy k dezinfekci. Pak se podle Borského stalo toto: "Jeden statečný hoch řekl ostatním: Pojďte, stejně tam musíme. A ke mně německy: Lepší smrt plynem než upálením. Besser Gastod als Feuertod. To si dodnes přesně pamatuji. [...] Děti vyprávěly, že pocházejí z Bialystoku, kde jejich příbuzní byli postříleni nebo uhořeli při povstání v domech." Jiří Borský, Z koncentráku do I. čs. armády. APT 8 sbírka vzpomínek, č. 476, s. 99-100.[109]

24. srpna 1943
Bialystocké děti byly v Terezíně přísně izolovány na okraji Terezína v barácích oddělených vysokým a hustým drátěným plotem. K nim přidělení opatrovatelé a lékaři měli zakázáno izolovaný úsek opustit. "Je zakázáno mluvit s dětmi pod trestem smrti", zaznamenala Eva Roubíčková do deníku.

O údajném smyslu transportu bialystockých dětí do Terezína napsal po válce Benjamin Murmelstein: "Nesporně je jisté, že původně bylo v Terezíně plánováno zřízení dětského tábora ve velkém rozsahu. K tomuto účelu bylo v bohušovické kotlině urychleným tempem postaveno 6 velkých a 10 malých baráků a zčásti také vybaveno postelemi. Krátce před dokončením této stavby bylo však - jako často - od zamýšleného záměru upuštěno a stavba dalších baráků zrušena. Takzvané Jižní baráky pak sloužily ke koncentraci výrobních dílen." Benjamin Murmelstein, Die Juden in Theresienstadt. AZMP 9 T, inv. č. 343, s. 28. O diplomatických jednáních, s nimiž operace s bialystockými dětmi souvisela, srv. Bronka Klibanski, Děti z ghetta Bialystok v Terezíně. In: Terezínské studie a dokumenty 1996, s. 71-99.[190]

24. srpna 1943
Československý představitel v Ženevě Jaromír Kopecký informoval, že dostal prostřednictvím Červeného kříže Edelsteinem a Eppsteinem podepsané potvrzení, že do Terezína došla zásilka vypravená ze Ženevy a obsahující 5,8 tuny polévkových kostek, kondenzovaného mléka a sušeného ovoce.

26. srpna 1943
Do moskevského rozhlasu promluvil československý velvyslanec Zdeněk Fierlinger o vraždění civilního obyvatelstva v nacisty okupovaných územích, při kterém používají také "speciálně připravené prostředky masových vražd, jako jsou ony známé nákladní vozy, které lid na Kavkaze nazval dušegubkami." Zdeněk Fierlinger, Od Mnichova po Košice, s. 250.[191]

27. srpna 1943
Předseda britského spojeného výboru zpravodajských služeb William Cavendish-Bentinck se vyjádřil o zprávách, které líčí vraždění

Židů v plynových komorách Majdanku: "Podle mého mínění není správné považovat za věrohodné polské informace o německých ukrutnostech. Poláci a ještě mnohem více Židé mají sklon přehánět, aby nás rozohnili." Martin Gilbert, Auschwitz & the Allies. The politics of rescue, London 1984, s. 149-150.[121]

28. srpna 1943
Osvětimská komandatura odpověděla na dotaz ústředny koncentračních táborů v Oranienburgu, že v Osvětimi je pouze 3 581 práceschopných Židů, kteří jsou beze zbytku nasazeni ve zbrojních podnicích. Mezi nimi bylo pouze 198 slovenských a 162 českých Židů, nejvíce bylo řeckých (1 722), francouzských (700) a 446 německých. APMO, D-Aul-3a/356-357.

29. srpna 1943
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Přízrak transportu je zase jednou zde. Každý má strach, příšerný strach. Zdá se, že to nebudou pracovní transporty, že se z toho vyklubou docela obyčejné transporty do Polska. Již třikrát byl seznam kompletně hotov, mnozí lidé věděli již přesně, kdo je tam, každý balil. Nejprve měli jet všichni, kteří měli Weisung, kteří byli od prvního června, tj. ode dne, kdy se `Burger` stal Lagerkommandantem, zavřeni. [Weisung byl přímý příkaz komandatury, kterým jmenovitě určila, který vězeň musí být zařazen do transportu.] Dále sto padesát bývalých ghettowachmannů. Všichni AK [tj. členové dvou komand výstavby - Aufbaukommand, které do Terezína přijeli 24. listopadu a 4. prosince 1941] byli vyzváni k registraci a ti, kteří byli elegantně oblečeni, byli Burgerem ihned odesláni k registraci, mezi nimi většinou vysoká zvířata, kteří chodí dobře oblečeni a manuelně nepracují, bez ohledu na to, zda se při vytvoření Terezína dřeli či nikoliv. Ti, kteří přišli v pracovním, byli posláni zpět. Zdá se, že registrace je něco jako Weisung, takže AK již není vůbec chráněno. Každý má strach... Všude jsou nejbláznivější pověsti. Lidé se mi zdají jako malé děti, kteří všemu věří...Transporty jsou na několik dní odloženy a všichni jsou zase šťastni. Za dva měsíce pojedeme domů a všechno je v pořádku. Musíme vše přijímat s rezervou, nechápu takové povahy." [110]

29. srpna 1943
Vrchní velitel německých vojsk v Dánsku vyhlásil výjimečný stav.

31. srpna 1943
`Himmler` nařídil, aby nadále nebyli na východ evakuováni Židé, kteří mají zvláštní kontakty k nepřátelské cizině. Zatím budou ubytováni ve zvláštním táboře. K tomuto účelu byl zřízen "Pobytový tábor (Aufenthaltslager) Bergen-Belsen."

31. srpna 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnes na hřišti mládeže na Baště III. byl velký sportovní pořad. Po velkém lehko-atletickém meetingu, který přinesl pouze průměrné zdejší výkony, byl vybojován fotbalový zápas mezi reprezentanty družstev ČECH a MORAVY. Češi vyhráli 3:2, když do poločasu prohrávali 1:2. [...]

Již více jak 14 dnů pracuje pilně celé krejčovské oddělení hospodářské zdejší produkce na opravách tisíců a tisíců součástí uniforem německých vojínů. Po provedených opravách jsou tyto uniformy připravovány na zimu bílým nátěrem na jedné straně oděvů. Stříkací zařízení bílé barvy je v celku jednoduché a je namontováno u prvého produkčního baráku."

Konec srpna či začátkem září 1943
Terezínská premiéra Verdiho Rekviem. Ze vzpomínky `Karla Bermana`: "`Rafael Schächter` seděl za velkým harmoniem na malém pódiu. Před ním stáli na jednom prkně sólisté, za nimi na dalších prknech sbor. Tímto způsobem bylo nastudováno naše největším dílo - Verdiho "Requiem". Mělo skvělou premiéru v malém sále, vlastně v místnosti výborových schůzí dřívější radnice. Na pódiu stál smíšený sbor: 150 osob.

Před ním sólisté: `Marion Podolierová`, `Hilda Aronsonová-Lindtová`, `David Grünfeld` a já. Pod pódiem oba klavíry, u jednoho `Gideon Klein`, u druhého `Editha Krausová`, a před námi všemi na malé bedýnce Rafael Schächter, který komplikovanou partituru znal perfektně nazpamět a zpaměti ji také dirigoval. Toto nastudování bylo revolučním, bojovým činem, který neměl sobě rovného. "Requiem" muselo být celkem třikrát znovu nastudováno, protože po každé premiéře větší část sboru byla deportována "na Východ"."

1. září 1943
V Terezíně bylo 45 635 židovských vězňů.

2. září 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Do ghetta přicházejí na povolené Zustelungsmarky balíky potravin, které jsou až dvacet kilogramů těžké. A poněvadž jejich odnesení z pošty působí zvláště starším lidem značné těžkosti, přišlo několik podnikavých lidí - povětšině válečných poškozenců - na myšlenku tyto velké balíky rozvážeti příjemcům do jejich domovů. K tomu účelu vyjíždějí ve svých ručních vozících před budovu pošty a tam čekají, jako skuteční povozníci, v řadě na své zákazníky. K tomu účelu si několik z nich také ruční vozíky přizpůsobili. Výdělek s dovozem balíků spojený nebude sice velký, ale poněvadž se proplácí v potravinách, je jistě vítaný." [188]

3. září 1943
Československý konzul `František Čejka` v Lisabonu sdělil ministerstvu zahraničí, že do Terezína bylo zatím odesláno 11 039 balíčků sardinek a že zkusmo bylo 293 balíčků posláno i do Birkenau. V lednu 1944 ho informoval lisabonský zástupce Mezinárodního výboru Červeného kříže `H. Imhoff`, že došlo potvrzení terezínského židovského staršího P. `Eppstein`a, podle kterého z Portugalska bylo dosud do Terezína doručeno 1 875 balíčků,tj. necelých 17 % odeslaných Čejkou. Ve skutečnosti rozdíl mezi odeslanými a potvrzenými balíčky byl mnohem větší. Z Portugalska odcházely totiž do Terezína stejnou cestou balíčky financované z prostředků amerických židovských organizací a určené zejména vězňům nepocházejícím z Československa. Odcházely sice ve značně menším měřítku než z československé akce, ale přece jen šlo o významné množství. Obojí druhy zásilek měly stejného odesílatele, grémium portugalských vývozců rybných výrobků, a formálně byly organizovány Smíšenou pomocnou komisí Mezinárodního Červeného kříže. Eppstein nemohl tedy rozlišit, o jakou akci jde. Závěr je jednoduchý: zhruba devět desetin balíčků odeslaných z Portugalska do Terezína se tehdy k vězňům nedostalo.

3. září 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Půjdou, či nepůjdou. Již téměř celý měsíc žijeme v obavě před odchodem polských transportů." [188]

4. září 1943
Ústředna koncentračních táborů žádala osvětimskou komandaturu o vysvětlení, proč z 25 000 vězněných Židů je pouze 3 581 práceschopných, a informovala o úmyslu židovské pracovní síly přesunout do zbrojních podniků v říši.

4. září 1943
Denní rozkaz Rady starších č. 357 oznámil: "V pondělí, 6. 9. 1943, odejde transport k pracovnímu nasazení s 5 000 osobami." Od té doby byly všechny deportační transporty označeny za "Arbeitseinsatztransporte".

4. září 1943
Ze zprávy o pokračování tajných jednáních ži představitelů na Slovensku s `Dieterem Wislicenym` o tzv. Evropském plánu o zastavení deportací.

3. září 1943
Věc Willy; pokračování jednání z 27. III. 43.

Včera 3. 9. 1943 v 5 hodin odpoledne pokračovala naše porada, protože Willy se vrátil ze své Birah. Jmenovaný nám sdělil následující:

V jeho Irah se sešla porada směrodatných faktorů za předsednictví jeho šéfa, aby rozhodla o plánu samotném a o našich návrzích.

Výsledek porady byl následující: Nám 10. května t.r. `D.J. Mai` sdělené rozhodnutí, že náš návrh o zastavení celoevropského odsunu (Gerusch) byl přijat, bylo nyní ze strany účastníků konference staženo. Příčina tohoto rozhodnutí je v současné obecné situaci a s tím spojenou atmosférou, ve které aškenážská místa nejsou připravena převzít jakákoli zavazující povinnosti či závazky. Naproti tomu si vyhrazují vrátit se ještě jednou k tomuto návrhu a udržovat s námi za tímto účelem i nadále kontakt.

Nyní Vám nastíním průběh jednání a jaké stanovisko Willy jako zplnomocněnec této konference k jednotlivým bodům zaujal:

1) Ohledně zastavení celkového odsunu (vyhnání), nemůže být převzata žádná závazná povinnost, současně se žádný odsun nebude konat.

2) Jako pozitivní výsledek našich snah lze sdělit, že v říši se nacházející Židé, kteří měli původně přijít do Ziwiah (Cilly), budou dopraveni do Jakobova města (Jakobstadt), zároveň bylo přislíbeno, že i Jakobstadt nebude pořádat žádný odsun.

3) Co se týče Ziwiah (Cilly), je zde dle Williho sdělení špatná situace, protože podle jeho informací tam dochází k novému přesunu a Židé jsou sdružováni ve větších centrech. - Přesto se vedou další jednání, která se týkají této záležitosti, i Willi je názoru, že v této věci bude nutno ještě něco učinit.

4) Za pozitivní výsledek lze považovat, že byly schváleny pomocné akce jak pro Ziwiah, tak pro Jakobstadt. Willi od nás požadoval zcela konkrétní návrhy, a sice se jasně vyjádřit k tomu, v jaké formě si tuto pomoc představujeme:

   a) odkud a co se má poslat,

   b) jak se má realizace uskutečnit,

   c) zda se mají zásilky zasílat jednotlivým osobám, do skladů nebo do gheta, popř. na nějaké centrální místo, které zajistí přerozdělení.

   Se zapojením Německého červeného kříže pánové jednoznačně souhlasili. Zapojení Mezinárodního červeného kříže bylo nyní nejspíše odmítnuto, přesto se vedou nadále jednání za účelem zapojení takovéto nebo podobné organizace.

V principu se ale aškenázská místa vyslovila pro větší pomocné akce pod kontrolou Německého červeného kříže ve prospěch našich lidí, kteří se nacházejí v Ziwiah a Jakobstadt.

5) Vycestování dospělých osob je v současné době zcela neaktuální.

K jednotlivým bodům mám následující poznámky:

ad 1) Podle Willyho [Wislicenyho] tvrzení se v posledních měsících ze západních zemí nekonal žádný odsun (Gerusch). S ohledem na to, že Vaše informace znějí jinak, žádám o zcela konkrétní údaje, z nichž by bylo zřejmo, že sdělení W. nesouhlasí. Při důkladnosti partnera nemohu se pustit do všeobecných formulí, musím mít zcela přesná data.

ad 2) S ohledem na to, že v Jakobově městě jsou relativně konsolidované poměry a my budeme moci očekávanými pomocnými opatřeními pravděpodobně poskytnout lidem podstatné ulehčení, lze to označit za šťastnou věc, že z Jakobova města nenastane žádný Gerusch [žádný odsun]. Máme nezávazný příslib, že se tam Jehudim relativně dobře povede. Nebude-li tedy žádný Gerusch, existuje naděje, že tam naše lidi můžeme udržet."

6. září 1943
Z Terezína odjely dva transporty celkem s 5 007 vězni, z nichž téměř všichni byli do Terezína dopraveni protektorátními transporty. Jen 124 bylo z Německa, 83 z Rakouska a 11 z Holandska. Dětí mladších 15 let bylo 290, jednomu nebyly ani dva měsíce. V transportech bylo 144 příslušníků obou komand výstavby (AK), většina bývalých členů Ghetto-Wache[4] , rozpuštěné 16. srpna, a velký kontingent mladých vězňů z velkého pracovního komanda spedice. Výběr do transportů byl ovlivněn snahou komandatury SS[19] oslabit rezistenční potenciál tábora, aby se v Terezíně předešlo nebezpečí, že by se tu mohly odehrát stejné události, k jakým došlo ve varšavském ghettu.

6. září 1943
`Rudolf Höss` převzal opět funkci komandanta Osvětimi.

7. září 1943
Z Terezína uprchl `Rudolf Scharf` a vrátil se do Berlína, odkud odeslal stovky dopisů Židům a židovským "míšencům", kde jim vylíčil terezínské poměry a žádal pro vězně o pomoc potravinovými balíčky. Znovu zatčen byl 14. října l944 a popraven 16. března 1945 v Sachsenhausenu.

7. a 9. září 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Začalo to v pátek 3. t.m. Kolem poledne

se po Terezínu nesla zpráva, že termín dlouho již připravovaného a stále odkládaného pracovního transportu je nyní definitivně stanoven na pondělí dne 6. září 1943. Zpráva, ačkoliv byla očekávána, ohromila. Ohromila proto, že byl pojednou stanoven nejvyšší počet odcházejících tj. 5 000 osob najednou a že byli postiženi pouze příslušníci Protektorátu Čech a Moravy. V Magdeburku zasedá nepřetržitě transportní komise, celý správní aparát dává se do rušného pohybu. Zástupy lidu terezínského putují k branám Magdeburských kasáren, aby se dozvěděly podrobnosti o chystaném transportu. [...]

Jde transport. Od šesté hodiny ráno se vagonuje. Po prvé bude odcházeti transport přímo z Terezína a nikoliv jako předtím z Bohušovic. Z jednotlivých Sammelstell jsou voděni Ghetto-Wache[4] účastníci transportu na nádraží. Předtím jsou tam dopravovány kufry a zavazadla účastníků transportu. Vlastní odbavování jde rychle, poměrně dobře, jenom zavazadla působí těžkosti. Do jednotlivých vagonů je dáváno 40 až 50 osob s jejich zavazadly. Volná prostora, pokud se může nazvati volnou, je používána pro velká zavazadla. Vagony jsou nákladní. Vidíme celý mezinárodní evropský železniční park. Jsou tu vagony české, slovenské, německé, belgické, francouzské, polské, holandské. Lokomotiva přiveze na jednu kolej deset vagonů prázdných, deset plných z koleje druhé odváží na cestu do neznáma. Na každém vagoně stojí v plné výzbroji četník, jako průvodce. Rozčílení je zde veliké, při žádném transportu nebylo tak veliké, jako při dnešním. [...]

S krátkou polední přestávkou trvá vagonování účastníků transportu [...] do sedmi hodin večer. Bylo jako vždy četně přehmatů. Jela žena s malými dětmi a se zavazadly manžela, který zde zase zůstal se zavazadly ženy. Jeli nemocní s vysokými horečnatými stavy a jeli četní velmi přestárlí a práce neschopní. Také mnoho dětí jelo, ačkoliv šlo o transport pracovní, který neměl míti děti pod 14 let s sebou. Zavazadla odjevších zde zůstala z malé části, zatímco zavazadla osob z rezervy, jež na konec nejely, byla odbavena.

V Bohušovicích převzalo vagony od četníků Schupo [Schutzpolizei]; mělo prý s sebou telefon a strojní pušky. Prvých 50 vagonů odjelo z Bohušovic o 14. hod. a druhých 50 ve 20 hod. V tu dobu také zbytek poschovaných osob z rezervy byl vrácen do svých ubikací." [188]

8. září 1943

Terezínské transporty byly - bez selekce na příjezdové rampě - dirigovány do Birkenau, kde v úseku BIIb vznikl tzv. rodinný tábor. Rodiny ovšem nebyly umístěny společně, nýbrž muži byli v mužských a ženy v ženských blocích. Jak se později ukázalo, měly zůstat půl roku v karanténě, která měla být ukončena jejich zavražděním. Písmena SB na jejich listinách znamenala

totiž Sonderbehandlung, tj. podle terminologie SS [19] exekuci bez soudního rozsudku, policejní vraždu.

Ze vzpomínek vězňů zářijových transportů:

Při příjezdu museli vězňové na rampě zanechat všechna zavazadla, která už nikdy nedostali. Když prošli saunou, což ovšem byl jen vznešený název pro obyčejnou sprchovou místnost, přišli o své oblečení i boty. Museli si navléci vězeňské hadry, jak jim bez výběru byly hozeny.. Někteří dostali dřeváky, na jiné se dostalo až později.

Vězňové byli namačkáni do baráků, původně určených jako koňské stáje. Do některých pršelo, v některých nebyly palandy, ani jiná lůžka. V jednotlivých blocích živořilo 300 až 500 vězňů. Bloky byly bez oken, jen pod střechou byla malá okénka, panovalo tu i za světlého dne šero. Podlahou byla udusaná hlína. Uprostřed celým blokem probíhal cihlový kanál, vlastně vodorovný komín. Topilo se však i v zimě zřídkakdy, a pokud ano, vždy nedostatečně.

Vody bylo katastrofálně málo, navíc podle úředního zjištění německého odborníka nebyla způsobilá ani k vyplachování úst. Umývárny byly tři, nerovnoměrně rozložené. Středem umývárenského bloku probíhala roura nad rezavým korytem. Voda prýštila slabým pramínkem z předních kohoutků, z několika dalších vytékala po kapkách, ještě dále už netekla vůbec. V létě někdy byly umývárny bez vody i týden.

Každá ze tří táborových latrin měla 396 kulatých děr v betonovém ohrazení ve dvou řadách, kde se sedalo z obou stran zády proti sobě, muži i ženy společně. Přepážku tvořila zástěna z pytloviny, která byla upevněna nad korytem tak, aby zakrývala jen horní polovinu trupu od pasu po ramena. Také hygienické podmínky latrin a jejich uspořádání se měly stát nástrojem fyzické i psychické devastace vězňů.

Vězňové rodinného tábora byli tetováni osvětimským číslem jako ostatní. Mezi jejich privilegia však patřilo, že nebyli zbaveni svých vlasů.

Popis toho, co vězňové dostávali k jídlu, se v jejich vzpomínkách v tom či onom detailu různí, přece jen se stravování v různém období poněkud měnilo, lišilo se i podle postavení jednotlivých vězňů. Avšak až na výjimky několika prominentů s každým vězněm ve dne v noci byl všudypřítomný, otupující, ochromující děsivý hlad, vysávající z každého jeho duševní a fyzické síly. Osvětimská strava byla vypočítána na vězňovu smrt hladem.

Po příjezdu byli vězňové vyzváni, aby napsali korespondenční lístky svým příbuzným a známým. V žádném z dochovaných není otevřená výzva, aby pisateli byly poslány balíčky. Jednotlivci však nalézali cestu, jak si o tuto pomoc říci. Např. dávali pozdravovat strýčka `Odkolka` (známý pražský majitel velkých pekáren) nebo vyjadřovali přání, aby jim napsal také strýček

Maceška (pražský velkouzenář) apod. Později pak bylo možno psát si o balíčky otevřeně. Postupně začaly skutečně docházet. Každý z nich představoval nejen hmotnou, ale i neocenitelnou morální pomoc. Okruh těch, kterým se v rodinném táboře této pomoci dostalo, nebyl velký.

Mořeni hladem, dvakrát denně dlouhotrvajícími apely, těžkou prací na výstavbě tábora a vystaveni týrání, zejména surovým rapportführerem Fritzem Wilhelmem Buntrockem, hynuli terezínští vězňové v rodinném táboře v Birkenau neméně rychle jako v ostatních oblastech osvětimského komplexu.

Mimořádným jevem v terezínském rodinném táboře bylo vytvoření dětského bloku, který se stal útulkem i školou pro dětské vězně. Pod vedením Fredyho Hirsche vytvořil se tu vynikající kolektiv vychovatelů.

Podle první zprávy, sepsané a publikované bezprostředně po osvobození J. Braunerem a Ottou B. Krausem si v oddělení nejmladších, svého druhu mateřské školce, děti hrály, učily se písním, říkankám, dětským pracím. Starší děti byly rozděleny na tři skupiny, vyučovalo se běžným předmětům obecné školy ovšem jen způsobem, jaký byl v táborových podmínkách možný. Tělesná čistota, prospěch a pořádek ve skupinách se bodovaly a soutěživost mezi skupinami pomáhala odstraňovat zdánlivě nepřekonatelné potíže. Starší hoši vydávali časopis psaný na balicím papíře, který se těžko sháněl. Vůbec papír a tužka byly největšími problémy. V baráku bylo zřízeno prosté jeviště, kde děti dvakrát týdně hrály. Pro mateřskou školku tam z hadrů zhotovili maňáskové divadlo.

9. září 1943

Táborový komandant Anton Burger žádal, aby napříště byli do zvláštního četnického oddílu v Terezíně vysíláni pouze četníci, kteří tam dosud nesloužili. Obával se obnovení jejich dřívějších kontaktů s vězni.

9. září

Z deníku Willy Mahlera: "Židovské zpravodajství bylo vždy až dosud zde předčasné. Také v případě italské kapitulace vydavatelé a nesčetní šiřitelé politických zpráv v ghettu ohlašovali již před týdny italskou kapitulaci za skutečnou. Znali a uváděli i podmínky její. Ale vždy pak přišla rekapitulace a ochlazení našeho nadšení. Proto také, když dnes ráno krátce po sedmé hodině ranní vběhl Leo Hojraš z Kácova z umývárny zpět do naší ubikace a zvolal: "Itálie kapitulovala", dali jsme se do smíchu, poněvadž žádný z nás zprávě nevěřil. Ale pak chodili různí návštěvníci z jiných kasáren a domů a všichni prohlašovali, že tentokráte je zpráva autentická. [...]

Tak tentokráte musíme míti za to, že Itálie kapitulovala skutečně. Dnes je krásný, teplý a slunečný zářijový den. Srdce plesá a duše se povznáší.

Kyne nám přeci jenom svoboda a vysvobození." [188]

13. září 1943
Eva Roubíčková zapsala do svého terezínského deníku: "Itálie kapitulovala...Přirozeně kolují nejpoplašnější pověsti a nálada v ghettu je taková, jako bychom příští týden měli jet domů. Jen transporty tlumí trochu tuto náladu." [110]

14. září 1943
Z holandského Westerborku do Bergen-Belsenu přijel transport 305 "privilegovaných" Židů, který byl původně určen pro Terezín, ale pro jeho "přeplněnost" změnil trasu. Teprve po odchodu prosincových transportů z Terezína byli 25. ledna 1944 přemístěni do terezínského ghetta. Šlo o německé Židy s válečnými vyznamenáními z první světové války, kteří po roce 1933 emigrovali do Holandska.

17. září 1943
V denním rozkaze Rady starších č. 361 byl vyhlášen rozsudek nad židovským vedoucím bezpečnosti v Terezíně Karlem Loewensteinem, který byl odsouzen na tři měsíce do táborového vězení a ke ztrátě svého služebního postavení "pro zneužití úřední moci a pro zpronevěru".

17. září 1943
Dopisnice, kterou Leo Janowitz poslal z terezínského rodinného tábora v Birkenau do Ženevy F. Ullmannovi:

"Milý Ulli, s mou ženou a řadou přátel, mezi nimi Fredym [Hirshem] jsme přesídlili sem, kde se buduje nový tábor. Po zkušenostech, které jsem získal v Terezíně při spolupráci s Jakobem [Edelsteinem], doufám, že i zde budu moci být užitečný. Velmi by mne těšilo, kdybychom nadále mohli zůstat v kontaktu, a já brzo o Vás mohl slyšet. Přeji Vám všechno dobré k Novému roku a jsem se srdečnými pozdrav

Váš Leo Janowitz"

Na dopisnici byla Janowitzova adresa uvedena takto: "Arbeitslager Birkenau bei Neuberun" (Pracovní tábor Birkenau u Nové Beruně). Uvolnění Janowitzovy dopisnice německou cenzurou bylo součástí propagandistické akce, která měla zakrýt, že Birkenau je Osvětim. Zatímco tábor v Birkenau (Osvětim II) byl v bezprostřední blízkosti osvětimského kmenového tábora, Nová Beruň je malou obcí vzdálenou od Osvětimi několik železničních stanic.

19. září 1943
Egon Redlich zaznamenal, že je zakázáno mluvit s vězni, kteří byli přemístěni

do izolovaného úseku Terezína k bialystockým dětem jako vedoucí, opatrovatelé a zdravotníci: "Tak chodí někdy příbuzní těchto lidí a naslouchají naproti dětskému domovu...Matka slyší svou dceru...Vzdálenost není velká a ony se dívají, dívají se jedna na druhou." Red:95

22. září 1943
Vrchní velitelství wehrmachtu sdělilo ministerstvu zahraničí, že `Hitler` nařídil, aby deportaci dánských Židů zabezpečil říšský vůdce SS[19] , který do Dánska vyšle dva policejní prapory.

23. září 1943
Říšský ministr zahraničí `Ribbentrop` se písemně dotázal `Hitlera`, zda má být deportace uskutečněna přes obavy německého zplnomocněnce v Kodani, Wernera Besta, že se tím politická situace v Dánsku podstatně zhorší, že by mohlo dojít k nepokojům i ke generální stávce, případně i k abdikaci krále.

23. září 1943
V Terezíně se uskutečnila premiéra dětské opery terezínského vězně `Hanse Krásy` Brundibár (na slova `Adolfa Hoffmeistera`), kterou inscenoval `Rafael Schächter` a `Rudolf Freudenfeld`.

Prostinký příběh o dětech, které za pomoci zvířátek bojují o mléko pro nemocnou maminku a střetnou se s Brundibárem, zlým flašinetářem, vyzněl optimisticky. Tato opera se hrála pětapadesátkrát a přímo hymnou terezínských dětí se stala závěrečná píseň:

Brundibár poražen,
už jsme ho dostali,
zavířte na buben,
válku jsme vyhráli.
Vyhráli proto jen,
že jsme se nedali,
že jsme se nebáli,
že jsme si všichni svou
písničku veselou
do kroku zpívali.

27. září 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnes odpoledne jsem byl po prvé s Trudou v kavárně. Přišel jsem tam právě v okamžiku, kdy prvotřídní oblíbený zdejší pražský houslista `Otto Sattler` vstoupil na pódium, doprovázen svým věrným druhem pianistou `Kurtem Maierem`. Zde je málo umělců, jež by byli tak oblíbení, jako jsou oni dva. Seděli jsme v pravém rohu kavárny, pili kávu,

jež tentokráte byla studenější, jako mám rád, přikusovali přinesený chléb namazaný s margarinem. Mnoho jsme nemluvili. Věnovali jsme se pozorně podávanému výkonu obou hudebníků, který byl dnes prvotřídní." [188]

28. září 1943
Papežský nuncius v Berlíně `Cesare Orsenigo` sdělil do Vatikánu, že mu byla rezolutně odmítnuta žádost o návštěvu Terezína. Také jeho případná cesta do Protektorátu byla prohlášena za nežádoucí.

28. září 1943
Z Osvětimi odjel transport 600 židovských vězňů do Mauthausenu. Byl to první případ, kdy odtud odjel židovský transport "na západ".

28. září 1943
Do Kodaně došel Hitlerův rozkaz urychleně uskutečnit plánované protižidovské akce. Téhož dne pracovník německého vyslanectví `Ferdinand Georg Duckwitz` varoval před nastávající deportací dánské odbojové hnutí. Rabín `Melchior` vyzval návštěvníky synagogy k okamžitému útěku.

29. září 1943
Z projevu `Jana Masaryka` v londýnském rozhlase: "Židé jsou na tom dnes nejhůře. V polských ghettech je to ještě horší než v Dachau a Oranienburgu. Proto Vás prosím, pomáhejte jim, jak můžete..."

30. září 1943
Šéf koncentračních táborů `Oswald Pohl` ohlásil `Himmler`ovi snížení úmrtnosti v koncentračních táborech. V Osvětimi byla úmrtnost ve skutečnosti snížena za pomoci plynových komor. Nemocní a vyčerpaní vězňové, vybraní v selekcích uvnitř tábora, byli "propuštěni komínem". Jejich smrt byla registrována jako propuštění z tábora.

1. - 2. října 1943
V noci z 1.na 2. října německé okupační úřady v Dánsku uskutečnily akci s cílem zatknout a deportovat všechno židovské obyvatelstvo země. Akce byla prozrazena a více než sedmi tisícům Židů se podařilo uprchnout do Švédska.

2. října 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Nebylo bez náhody, že SS Obersturmbanführer `Günther` z Prahy v předvečer našeho Nového roku přijal členy Ältestenratu ke slyšení a jednal s nimi neobyčejně přívětivě. Na Nový rok konal se na 241 v B V apel všech vedoucích židovské samosprávy, na němž mluvili dr. `Paul Eppstein` a ing. `Otto Zucker`. Vzdali dík za úspěšně vykonanou celoroční práci a prosili o další podporu k plnění všech daných úkolů. Zatímco

Eppstein mluvil německy, dodal si tentokráte ing. Zucker odvahu mluviti česky. Vtipálkové charakterizovali tuto Zuckrovou agitační řeč pro další život v židovské pospolitosti takto: Korupce rovná se solidarita. [...]

Tak jako v celé samosprávě, tak i v řešení otázky úpravy modlitebny učinili jsme proti loňsku zde značné pokroky. V Hannoverských kasárnách byla modlitebna původně umístěna na půdě D. Nebyla zde dlouho, neboť tato půda byla použita za ubikaci. Nový rok a Dlouhý den jsme se modlili loni na 177 v traktu D. Prostorná místnost sloužila do té doby za ubikaci, přecházela k zdravotnictvu, jako světlá a čistá marodka. A pak se stěhoval stánek Boží do sklepa, mezi mrtvé na straně jedné, sklep brambor na straně druhé a budovanou latrínu na straně boční. Jak proti tomu skvěle byla upravena modlitebna pro letošní novoroční svátky na půdě v A traktu? Lavice, čistota, upravenost, stůl pro modlení, elektrické světlo atd." [188]

4. října 1943

`Heinrich Himmler` pronesl v Poznani projev k více než 300 shromážděným příslušníkům elity SS [19] . Tehdy jedinkrát - pokud doloženo - výslovně dešifroval pojem židovské "evakuace". Řekl: "Mám teď na mysli evakuaci Židů, vyhlazení židovského národa." Proč musí být vyhlazeny také židovské ženy a děti, zdůvodnil: "Objevila se před námi otázka: Co s ženami a dětmi? Rozhodl jsem se také zde nalézt zcela jasné řešení. Nepovažoval jsem se totiž za oprávněna vyhladit muže - tedy odpravit je nebo dát odpravit - a nechat v jejich dětech vyrůst mstitele našim synům a vnukům. Tak muselo být přijato těžké rozhodnutí nechat tento národ zmizet ze zeměkoule."

5. října 1943

Z deníku `Egona Redlicha`: "Děti z baráků odjely se svými vychovateli do zahraničí. Vychovatelé podepsali, že nebudou za hranicemi bojovat proti Německu." Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Ukrajinské děti byly náhle jednoho dne naloženy a poslány drahou včetně svých ošetřovatelů pryč. Nikdo neví kam. Prý do Švédska, snad i do Švýcarska. Ošetřovatelé jdou pravděpodobně s sebou jen až na hranice a pak budou odsunuti do Polska."

O tom, že odjíždějí za hranice, panovalo v Terezíně mínění téměř všeobecné. Vedoucím tábora a odjíždějícího transportu byl `Lazar Moldavan`, který do ghetta přijel teprve v červenci 1943 a který jako přední funkcionář Hechalucu byl do té doby hlavní spojkou mezi Prahou, Švýcarskem, Budapeští a Istanbulem. Jemu, odjíždějícímu údajně za hranice říše, propašovali z ghetta vedoucí činitelé sionistického hnutí dopis pro přátele v Budapešti a v Palestině. Později jeden z jeho signatářů, `Erich Österreicher`, byl ve věci tohoto propašovaného dopisu vyslýchán. Dopis za hranice nedošel.

Z Terezína transport (oficiálně vedený nikoli jako Transport, ale zcela

ojediněle jako Abtransport) odjel s 1 196 dětmi. V noci před jejich odjezdem bylo SS-Mannem Hansem Wostrelem postříleno nejméně dvacet nemocných bialystockých dětí, které ležely v suterénu bývalé terezínské Sokolovny, přeměněné v izolační dětskou nemocnici.

Cílem Abtransportu byl Osvětim - plynové komory Birkenau. Bialystocké děti spolu se svými 53 průvodci, mezi nimiž byla i sestra Franze Kafky Otla, byly zavražděny 7. října 1943. [114],[110]

5. října 1943

Do Terezína přijel první dánský transport s 83 vězni, kterým se nepodařilo před německou razií uprchnout přes moře do Švédska. Příštího dne přijel se 198 vězni transport druhý a a 14. října třetí se 175 dalšími. Posledních 10 bylo do Terezína převezeno v roce 1944. Ze 466 vězňů deportovaných z Dánska zemřelo - přes všechna jejich "privilegia" - 53. Dále deportován byl jen jediný. Deportaci nepřežil. Hans Sode-Madsen, Dokonalý klam. Dánští Židé a Terezín 1940-1945. In: Terezín v "konečném řešení židovské otázky", Praha 1992, s. 59-65.[192]

6. října 1943

Z deníku Willyho Mahlera: "Po několika měsících jsem dostal do rukou opětně jedno z čísel Lidových novin. Získal jsem je náhodou na balíkové poště, a i když jde o číslo velmi starého data, je pro mě tento výtisk neobyčejně milým a radostným." [188]

7. října 1943

V telegramu G.M. Riegnera ze Ženevy do Londýna se uvádělo: "Podle nedávno došlých zpráv 1 800 mužů a žen, kteří byli v měsících červenci a srpnu přesídleni z Prahy do Terezína, byli odvezeni v měsíci září do Birkenau. Dnes došlé sdělení ze 17/9 potvrzuje tuto skutečnost a informuje o nové výstavbě pracovního tábora v Birkenau pod vedením Leo Janowitze [...]."

V červenci z Prahy do Terezína bylo deportováno celkem 1 956 osob, avšak jen část z nich byla zařazena do transportů Dl a Dm, které byly 6. září vypraveny z Terezína do Birkenau s 5 007 vězni. Žádný jiný transport v září 1943 z Terezína vypraven nebyl. Na základě Riegnerova omylu bylo v některých dokumentech mylně uváděno, že do Birkenau odjelo v září nejprve 1 800 a potom 5 000, tedy celkem 6 800 terezínských vězňů.

8. října 1943

Ze zápisu o schůzi výkonného výboru Československého Červeného kříže: "K opatření prostředků z privátních zdrojů pro financování balíčkové akce do Terezína byl utvořen tzv. Czechoslovak Relief Action pod patronancí MSP [Ministerstva sociální péče]."

10. října 1943
Z deníku Evy Roubíčkové: "Včera byl den smíření... Je neuvěřitelné, že většina starých lidí, kteří tak příšerně hladoví, kteří chodí od pokoje do pokoje a žebrají o trochu polévky, se přece postila. Jak silná musí být jejich víra."

11. října 1943
Z deníku Willyho Mahlera: "Ve dnech 5. a 6. října t.r. přijeli sem prvé dva transporty dánských Židů, celkem 281 osob. Jejich transporty označené XXV/1 a /2 vyznačovaly se zajímavostmi v tom směru, že přijeli bez zavazadel, bez hvězd a bez pokrývek, zato s penězi a se zlatem, jež jim zde odebrali." [188]

12. října 1943
Ze zprávy československého vyslance ve Stockholmu V. Kučery o rozhovoru s dr. Königem a dr. Pollakem, československými židovskými uprchlíky z Dánska: "Oba se shodovali, že nacisté a německé úřady se tentokrát chovali slušně, zjevně bez elánu a že útěk přímo i podporovali. A to zejména pokud šlo o Židy cizí, nikoli dánské občany. Tvrdí se v Kodani, že i dr. Best i generál Hannicke [Hermann von Hanneken] byli proti těmto opatřením, a tomu nasvědčuje, že Židé dostali už 4 neděle před zahájením pronásledování výstrahu o tom, co se chystá. Ukrutnosti a zlovůle padají prý na vrub domácích dánských nacistů. Oba páni vychvalovali bezmezně Dány, kteří se chovali vzorně po celou dobu emigrace i za samotné krize. Proto také Židé z Dánska nechtěli, věříce, že tam budou moci vyčkat v klidu konce války." AMZV 2 LA 514, čj. 20741.

12. října 1943
V Terezíně žilo 3 550 dětí mladších patnácti let. 29 vězňů bylo starších 90 let, jeden z nich byl stoletý.

14. října 1943
Povstání vězňů sonderkomanda v Sobiboru znemožnilo další činnost tohoto vyhlazovacího tbora. Povstání se zúčastnili také českoslovenští vězňové. Z nich přežil jediný - devětatřicetiletý Kurt Ticho, který byl deportován z Terezína transportem Ag 1. dubna 1942 nejprve do ghetta Piaski, odtud 6.listopadu 1942 do Sobiboru, kde byl vybrán do komanda, které třídilo a upravovalo věci zanechané zavražděnými vězni, které pak byly celými vlaky odváženo do Německa. Kurt Ticho, Svědectví ze Sobiboru. In: Terezínské studie a dokumenty 1996, s. 66-70.[193]

17. října 1943
Z deníku Evy Roubíčkové[110]: "Z posledního transportu, který odtud odešel,

přišlo z Birkenau mnoho špatných zpráv."Šlo o dopisnice vězňů, kteří odjeli zářijovými transporty a kterým se podařilo smluvenými znaky nebo formulacemi podat pochmurný obraz o tomto táboře, zejména panujícím hladu. Dály se však pokusy sdělit ještě více. Na jedné dopisnici např. bylo u každého slova zvýrazněno vždy první písmeno a tato zvýrazněná písmena dávala dohromady slovo GASTOD (smrt plynem). Jiná dopisnice končila slovy: "Zdraví Vás Váš MAVET." Hebrejské slovo mavet znamená smrt. Poznat z takových dopisnic pravdu o osvětimské továrně na smrt ovšem možné nebylo. Židovská ročenka 5732 (1971-1972), s. 91. Dopisnici s šifrou GASTOD viděl autor jako vězeň tehdy v Terezíně.

V posledních dnech jsme byli na sklizni rajčat. Nejprve jsme museli úplně sklidit řepu a celer a mezitím všechna rajčata zmrzla. Pravděpodobně toto je německý systém. Přibližně vagon rajčat se hodil jen k zakopání."

18. října 1943
Velitel bezpečnostní policie sdělil německému státnímu ministerstvu v Praze, že Rada starších v Terezíně vede sice řádně matriky, ale že ze "všeobecně politických důvodů" nebudou úmrtí a jiné změny hlášeny jiným matričním úřadovnám. "Totální očistění matrik židovských příslušníků židovské národnosti" nebude ani později možné, protože o Židech "odešlých na východ" nebudou "spolehlivé informace o změnách v jejich osobním stavu".

18. října 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Hlad a bída z lidí lotry činí... Na denním pořádku jsou zde nyní krádeže. Zvláště pak potravin a především chleba. Nevěřím, že by Židé byli tak špatní, jak je učinila doba a zdejší poměry. Vidím-li, jak lidé žebrají o kousky chleba po ubikacích, jak prosí o odpadky jídla u kuchyní a výdejen, jak prosí o uschovávání slupek od brambor a jak po těch almužnách jim podávaných lapají svýma zhubenělýma rukama, rukama, jimiž dříve procházelo zlato a peníze, omlouvám jejich krádeže z hladu, neboť pravdu měl Villon ve svém básnickém díle "Žebrácká balada", že bída z lidí lotry činí a vlky žene z lesů hlad." [188]

20. října 1943
Byla ustavena Komise Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů, ale její první schůze se konala až 18. ledna příštího roku.

21. října 1943
Ústředna sicherheitsdienstu v tajné zprávě o smýšlení německého obyvatelstva hlásila: "Také příslušníci národa, kteří ještě dosud byli neotřesitelní ve své jistotě o vítězství, umlkli a už více neprojevují horlivě vůli vydržet."

22. října 1943
Charge d'affaires dánského vyslanectví v Berlíně požádal německé ministerstvo zahraničí, aby člen dánského vyslanectví nebo zástupce Dánského Červeného kříže mohl navštívit v Terezíně internované dánské Židy a aby jim mohly být posílány potravinové balíčky.

23. října 1943
Depeše dr. J. Kopeckého ze dne 15. října 1943 předána ministerstvem zahraničních věcí dopisem čj. 7492/dův/43 inž. A. Frischerovi. Depeše, týkající se deportace z Terezína do Birkenau, zněla:

"Podle potvrzených zpráv bylo dopraveno 1 800 mužů a žen, kteří byli v červenci a srpnu deportování z Prahy do Terezína, dále do Birkenau. Zpráva odtamtud, datována ze dne 17. září, sděluje, že pod vedením Leo Janowitze, bývalého vedoucího palestinského úřadu v Praze, se tam buduje nový pracovní tábor. S Janowitzem tam také z Terezína přesídlil Fredy Hirsch, vedoucí úřadu pro mládež v Terezíně. Leo Janowitz doufá, že bude moci vybudovati tábor na základě zkušeností, kterých nabyl v Terezíně a na základě spolupráce s Edelsteinem. Prosí Dr. Ullmanna, aby s ním byl ve styku a pomáhal mu. Žádá balíčky i kolektivní zásilky. Zpráva od Janowitze došla přes "Reichsvereinigung der Juden in Deutschland", nyní Berlín, Nr. 65, Iranische Strasse.

Jednotlivci v Birkenau už nemají čísla bloků a ulic, nýbrž plná jména a datum narození." M. Kárný, Dokumenty, dok. D 34, str. 75 b.[194]

3. října 1943
Z Bergen-Belsenu bylo vypraveno k odjezdu 1 800 polských Židů, tzv. Austauschjuden (Židé k výměně), vybavených pasy, které dovolovaly vystěhování do latinskoamerických států. Ve skutečnosti cíl jejich cesty byl koncentrační tábor Osvětim. Tam SS [19] předstírali, že před cestou musí být projít desinfekcí. Muži byli zavedeni do krematoria III, ženy do krematoria II. Tam došlo ke vzpouře. Když jedna z žen poznala bezvýchodnost situace, hodila část svých již vysvléknutého oblečení na hlavu SS-Oberscharführerovi Schillingerovi, vytrhla mu revolver a vypálila na něho tři rány. Také SS-Unterscharführer Emmerich byl jí postřelen. Ostatní ženy se vrhly holýma rukama na SS [19] . S přivolanými posilami se SS [19] podařilo ženy postřílet nebo zahnat do plynové komory. Schillinger zemřel na cestě do nemocnice. Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945, Reinbek bei Hamburg 1989, s. 637-638.[195]

28. října 1943
Německé ministerstvo zahraničí po dohodě s Himmlerem projednalo stano-

visko k přání britské vlády, aby německá vláda dovolila odjezd 5 000 neárijských dětí z Polska, Litvy a Lotyšska do Palestiny. Bylo dohodnuto, že německá vláda při jednání vyjádří ochotu souhlasit s odjezdem židovských dětí, kdyby tyto děti místo do Palestiny přesídlily do Velké Británie a byly vyměněny za německé příslušníky internované Spojenci.

28. října 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Nezapomněli jsme, že by dnes Československá republika oslavila svoji stříbrnou svatbu. Vzpomnělo se toho nehlučně a více v myslích a duších. Bývalí legionáři v B IV sešli se v tichosti na pokoji osmdesát dva v předvečer dnešního dne a vzpomínali. Při dnešním apelu vzpomněl několika letmými slovy náš nejstarší výročního dne a vyslovil přání, aby slunko, jež tak mile zde dnes září, pro nás potrvalo a ozlatilo nám krátkou cestu k našemu vysvobození. Na včerejší přednášce Jiř[iny] `Fischerové`, jíž jsem byl přítomen a jíž věnuji zvláštní poznámku, vzpomněla také přednášející krásnými a procítěnými slovy významného dne a vzpomněla `T.G. Masaryk`a, jako na ušlechtilý vzor lidské práce a čestnosti, pravdy a spravedlnosti." [188]

30. října 1943
Velká Británie, Sovětský svaz a Spojené státy americké vydaly jménem 32 Spojených národů deklaraci o odpovědnosti za zvěrstva spáchaná Němci v okupovaných zemích. Byla vyhlášena zásada, že viníci budou postaveni před soud v těch zemích, kde spáchali své zločiny, a budou souzeni podle zákonů tam platných. Němečtí zločinci, jejichž činy nelze lokalizovat zeměpisně, budou potrestáni na základě společného rozhodnutí spojeneckých vlád.

Listopad 1943
Německá vláda povolila Mezinárodnímu výboru Červeného kříže zasílat individuální balíčky konkrétním osobám do koncentračních táborů.

2. listopadu 1943
`Adolf Eichmann` se dohodl s říšským zplnomocněncem v Dánsku Wernerem Bestem na návrzích, aby do Terezína dopravení dánští Židé nebyli odtud dále deportováni a aby byli "v dohledné době" navštíveni zástupci dánské ústřední správy a Dánského Červeného kříže. U Bestovy zprávy pro Zahraniční úřad je poznámka na okraji: "Na jaře, teď v zimě nikoli". 5. listopadu sdělil Zahraniční úřad německému vyslanectví v Kodani, že Hlavní úřad říšské bezpečnosti přislíbil provedení těchto návrhů.

3. listopadu 1943
V Majdanku bylo zavražděno 18 000 židovských vězňů a v příštích dnech

dalších 24 000 vězňů v táborech lublinského distriktu. Himmlerův rozkaz k tomuto vraždění reagoval na povstání sonderkomanda ve vyhlazovacím táboře Sobibór. Téhož dne bylo likvidováno ghetto v Rize.

6. listopadu 1943
Ženevská ústředna Mezinárodního výboru Červeného kříže požádala svou delegaci v Berlíně, aby opět intervenovala u německých úřadů a získala povolení k návštěvě Terezína.

7. listopadu 1943
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Terezín je zase jednou plný dobrých zpráv. `Roosevelt` je na cestě do Teheránu. V Moskvě je veliká konference. Je prý to konference mírová. Je to také poprvé, co americký prezident jede k nějaké konferenci, takže musí jít o něco skutečně velikého. Teď nejde určitě jen o pouhá jednání. Zase obíhají zprávy, že ještě letos bude konec a že ještě v tomto roce pojedeme domů. To by ovšem se musel stát zázrak a já v zázraky nevěřím. Přes veškeré dobré zprávy je nálada zde velice podrážděná. Všude se lidé hádají, v umývárnách, ve frontách na jídlo, v obchodech. Všude jsou šmeliny , všude je protekce, nikde se bez mazání nebo známosti nic nedocílí. Dříve mě to hrozně rozčilovalo, teď již to dělám také a nedovedu si to jinak představit. [...]

Ceny stále stoupají. Chléb stojí 60 korun, cigareta 50, cukr 1 000, jablko 100 a mouka 1 200." [110]

8. listopadu 1943
Československý konzul v Lisabonu `František Čejka` hlásil, že dosud bylo odtud odesláno do Terezína 25 924 a do Birkenau 2 420 potravinových balíčků téměř výlučně sardinek. Do Terezína posílá jedenkrát měsíčně po dvou balíčcích 3 000 adresátům. Na balíčcích je nálepka, obsahující výzvu, aby adresát zásilku grémiu portugalských zasilatelů potvrdil, ale došlo jen několik málo potvrzení, že balíčky byly doručeny. Čejka sděloval, že nyní začal s balíčkovou akcí také zdejší American Joint Distribution Committee, který může posílat balíčky bez ohledu na státní příslušnost adresáte, tedy také terezínským vězňům, kteří nejsou československými příslušníky. Aby nenastala duplicita, koordinuje Čejka s Jointem obě akce.

8. listopadu 1943
Německý Červený kříž sdělil prezidentovi Dánského Červeného kříže, že žádost o povolení návštěvy Terezína se "zásadně" neodmítá, že se však její uskutečnění odkládá na poněkud pozdější dobu. Předal mu také ujištění, že dánští Židé v Terezíně zůstanou (tj. že nebudou odtud dále deportováni) a že jsou pod bezprostředním dohledem Židovské rady starších.

8. listopadu 1943
Podle hlášení velitele zvláštního četnického oddílu Hasenkopfa zemskému četnickému velitelství byl 3. listopadu 1943 zatčen štábní strážmistr Emil Zelníček pro podezření z pašování s Židy. Bylo zjištěno, že je zešvagřen s Židem. Aby se tomu v budoucnu zabránilo, nařídil velitel tábora Burger, aby napříště byli všichni nově do Terezína zařazení četníci prověřeni, zda nejsou příbuzní se Židy. Kromě toho nařídil Burger prověřit všechny četníky. Protože "právě četníci se slabým a měkkým charakterem podléhají židovským svodům", mají se takoví vyměnit, napsal Hasenkopf.

9. listopadu 1943
Do bunkru na terezínské komandatuře SS [19] byl uvězněn židovský starší Jakob Edelstein, vedoucí evidence JUDr. Ota Faltin a několik dalších pracovníků evidence.

Podle vzpomínek Karl Loewensteina bylo v Praze dopadeno několik terezínských uprchlíků, kteří byli vedeni v táborové evidenci jako přítomní, takže se jejich útěk prozradil až jejich zatčením.

Podle verze obsažené v Murmelsteinově poválečném "Historickém přehledu" táborový velitel Anton Burger odhalil, že v denním hlášení stavu je vedeno přibližně 55 osob, které údajně před rokem odjely transportem, ale v důsledku statistické chyby nebyly odhlášeny. Edelstein byl obviněn z falšování stavů ghetta.

9. listopadu 1943
Vedoucí berlínské delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže dr. Roland Marti poděkoval dopisem Německému Červenému kříži za podporu "našeho návrhu na uskutečnění návštěvy tábora Terezín delegátem MVČK před vypuknutím zimy" s tím, že by byli Německému Červenému kříži velmi zavázáni, kdyby povolení k návštěvě tohoto tábora pro delegáta MVČK dr. Otto Lehnera bylo uděleno, pokud možno, před koncem tohoto měsíce.

10. listopadu 1943
Z deníku Egona Redlicha: "Přikázali sundat "třetí patro" postelí. Zejména v místech, které navštíví různé návštěvy." [114]

11. listopadu 1943
V bohušovické kotlině se uskutečnilo sčítání všeho terezínského osazenstva s výjimkou nemocných a neschopných chůze, kteří byli sčítáni v nemocničních střediscích. Nařídila je komandatura SS [19] , aby zjistila, nakolik souhlasí vykazovaný počet vězňů se skutečným. Původně se mělo sčítání uskutečnit v hranicích ghetta, ale později terezínská komandatura ("služebna") vydala

tyto nové směrnice:

"1. Směrnice služebny o sčítání na dvorech obytných jednotek, resp. na ulicích se ruší.

2. Místo toho se bude konat sčítání v bohušovické kotlině. Všichni obyvatelé ghetta, kteří jsou při použití přísného měřítka schopni chůze, musí tedy nastoupit v bohušovické kotlině podle obytných bloků, vždy po 100 v pětistupech.

3. Nástup se uskuteční od 6 hodin podle zvláštního nástupového plánu.

4. V bohušovické kotlině se bude pořadatelská skupina podvedením pana `Mandlera` starat o řádné rozmístění. Tito pořadatelé jsou označeni páskou na rukávě a bílým turbanem. Pokynům těchto pořadatelů je třeba bezpodmínečně dbát."

Z deníku `Evy Roubíčkové`[110], o průběhu sčítání: "Teď je pět hodin ráno. Ve dvanáct hodin v noci nás vzbudili, že v pět hodin musíme všichni nastoupit a budeme odvedeni do Bohušovic, prý k registraci. Máme se teple obléci a vzíti si něco k jídlu. Co to má znamenat? Všeobecně je názor, že budeme posláni pryč. V našem pokoji je veliké rozčílení, v jiných pokračují ve spánku, pak ale byli všeobecným rozčílením nakaženi. Proto také všichni balí, všichni uklízejí, všichni na sebe navlékají další a další věci. Já osobně nevěřím, že by nás tak poslali pryč, ovšem mezitím k nám byli nastěhováni staří a nemocní muži, kteří nám pravděpodobně vše ukradnou. To je nám však v tomto okamžiku lhostejné. Je nepředstavitelné, jak to zde vypadá. Všichni pobíhají a dělají zbytečné věci, ačkoliv to nemá vůbec žádný smysl. Já jsem zcela klidná a maminka také. Nechť nás zastřelí nebo pošlou do Polska, dělat nemůžeme tak i tak nic. Snad přežijeme i toto. [...]

Tak přece jsme se vrátili domů, po hrozném dnu a v deset hodin večer. V sedm hodin ráno jsme byli odvedeni po kasárnách i blocích do bohušovické kotliny a tam jsme stáli do deseti hodin večer, někteří do devíti, ale jiní do dvanácti hodin v noci. Nejhorší bylo, že jsme do posledního okamžiku nevěděli, zda se vůbec vrátíme domů a co s námi chtějí dělat. Bylo to docela obyčejné sčítání lidu. Němci však z toho udělali akci, aby nás potrápili a zneklidněli. Ačkoliv jsme byli všichni teple oblečeni, měli jsme nejen teplé, ale i nejdůležitější věci na sobě, byla nám hrozná zima. Kromě toho jsme měli s sebou nejdůležitější jídlo a toaletní věci. Nálada po celý den nebyla tak hrozná, pomalu jsme přišli na to, že to bude jen sčítání a večer zase půjdeme domů. Stáli jsme v řadách po pěti a byli jsme asi padesátkrát počítáni. Jednou Židy a dvakrát Němci. Muži a ženy stáli odděleně, ovšem

jakmile se k nám Němci otočili zády, utíkali všichni ze svých míst a hledali své rodiny. Byla jsem zcela v blízkosti maminky.

Každých pět minut přišel rozkaz: Všichni ihned na svá místa! Pak všechno utíkalo a klopýtalo na svá místa. Tak to šlo po celý den. Děti byly nápadně hodné, jen málokdy bylo slyšet pláč některého dítěte. Horší to bylo se starými lidmi, kteří omdlévali, měli křeče a často se hroutili. Byli jsme také dost unaveni, takže jsme se nakonec položili na zem, těsně u sebe, abychom se zahřáli. Zlé to bylo se záchody. Buďto šel každý tam, kde stál, nebo někteří kolem něho drželi pokrývky nebo jsme šli do příkopu pod šancemi, kde nás hlídali četníci.

Nikdy nezapomenu, jak k večeru najednou všichni začali utíkat - směrem ghetto. Začalo pršet. Náš pokoj se pevně srazil, jako by naše štěstí záviselo na tom, abychom zůstali spolu. Všichni říkali, že je vyloučeno, že by nás pustili domů, a že bez toho to nemá smysl, ale přesto vše běželo týmž směrem, protože nikdo nechtěl zůstat vzadu. Přirozeně jsme se nemohli dostat daleko, než se vše zarazilo. Pak jsme šli zase dva kroky a zase jsme půl hodiny stáli. Tak to šlo až do devíti hodin večer a pořád jsme ještě nevěděli, zda pustili živou duši do ghetta. Děti plakaly, protože ztratily maminku, staří lidé padali jako mouchy, protože po čtrnáctihodinovém stání již nemohli vydržet. Někteří se položili do baráků, v jejichž blízkosti jsme stáli, aby tam přenocovali. Náš pokoj se postupně rozpadl a já jsem byla jen s Lidkou, která má sousední postel. Držely jsme se pevně za ruku a za žádnou cenu bychom se nebyly pustily. Konečně jsme si prorazily lokty cestu až k obvodu, kde stáli četníci a odtud jsme běžely tak rychle jak jsme jen mohly do ghetta."

Z deníku `Willyho Mahlera`[188]: "K 16. hod., kdy bylo počítání ukončeno a kdy úředníci Dienstelle odjeli do města k dokončení sčítacích prací, se počalo smrákati a listopadová mlha brzy nás zahalila do neprůhledného obalu. Dojedli jsme poslední chlebové drobty a očekávali ve značně stísněné a zneklidněné náladě věcí příštích. Zvláště neklidu přibylo, když se zde roznesla zpráva, že provedené sečtení obyvatelstva Terezína nesouhlasí. S přibývajícími minutami rostla i samozřejmě naše nervozita. Malé děti se již ozývaly netrpělivostí a pláčem. Také četní staří padali únavou a omdlévali. Zahaleni do svých plášťů, přecházeli jsme rozčíleně kolem našich stanovišť, očekávajíce nedočkavě povel k nástupu zpětné cesty. Povel nepřicházel. Po 17 hod. zmocnila se nás hrůza při pomyšlení, že zde budeme nuceni zůstati do pozdních nočních hodin, ne-li celou noc.

Zůstane provždy tajemstvím, kdo to byl, jenž dal povel k nástupu cesty do Terezína. Pojednou naprosto nečekaně, bez každé přípravy, bez každé organizace, dalo se shromáždění na zpětnou cestu ke svým domovům. Slovo "domov" v této souvislosti nutno podtrhnouti, poněvadž měli jsme v těchto

hodinách nervozity a bezmocnosti jediné přání: býti v našich terezínských ubikacích.

Pomalý chod zástupů se postupně změnil v divoký, nikým neorganizovaný útěk. Obtěžkán matčinými taškami na jedné straně a zavěšen v její rámě na druhé straně, unášeni jsme byli velikým davem k cestě vedoucí z bohušovické kotliny zpět do ghetta. V divoké chumelenici lidí, kočárků dětí, vozíků invalidů, mladých, starých, nemocných a všech zimomřivých, vyčerpaných lidí, ztráceli jsme pomalu pojem, kde se nacházíme a jak dlouho již jdeme. Chvílemi zástupy zůstávaly státi, nemohouce kupředu. Potom se prostranství uvolnilo a my mohli zase popojíti deset patnáct kroků, abychom opětně zůstali státi. A v prodírání se zástupy pokračovali jsme my odvážnější v těžké cestě domů, klopýtajíce o nohy sousedů a klouzajíce po ušlapané vlhké louce bohušovické kotliny. V mlze proti nám se objevovali siluety produkčních baráků, jež stojí na počátku této kotliny ve směru k městu. Pojednou zástup zůstal pevně státi. Nebylo možno učiniti krok kupředu ani zpět, ani na stranu. Když jsme tak stáli asi půl hodiny, počal jsem se orientovati a dotazovati, z jakých důvodů jsme zůstali státi. Ozývaly se hlasy, že brány ghetta jsou zavřeny, že do města nebudeme zatím vpuštěni, jelikož sčítací práce tam nejsou ještě skončeny. Já osobně jsem potom instinktivně vycítil, že v místech, kde stojíme, je pevná uzávěra slepé cesty a že musíme se dostati doleva, abychom našli správnou zpáteční jedinou cestu vedoucí do města. Podařilo se mně vzdor nesouhlasu okolo stojících po veliké námaze se prodrati s máti a Trudou zástupem a získati vzduch a trochu volného prostranství. A zde jsem se zachytil hada, který utvořili strážníci a četní dobrovolníci, aby umožnili průchod dětí, starých a nemocných lidí. Potom jsem zjistil, že je sedm hodin a že tudíž jsme na zpáteční cestě již půl druhé hodiny, na cestě netrvající déle jak deset minut. Potom zazněly k nám hlasy z města. Zůstaňte klidní, jakmile bude sčítání v městě skončeno, otevře se brána ghetta a budete vpuštěni. Nezapomeňte, že nejdříve půjdou děti, potom staří a nemocní.

A skutečně asi po půlhodinovém čekání jsme se opětně pohnuli vpřed. Šlo to pomalu, těžko a zvolna. Ale dav a my v něm postupovali. Potom jsme již viděli kordon četníků a pány z komandatury a v dálce jsme rozeznali silnici vedoucí do Terezína. Bože, jaká to byla radost. A když jsme po deseti minutách procházeli zase bránou ghetta, vydechli jsme si zhluboka. Vycítili jsme, že nás čeká náš prozatímní domov, ale domov, kde si budeme moci lehnouti a kde se budeme moci nasytiti. Ještě nikdy, co trvá ghetto Terezín, nešli Židé tak rádi do jeho zdí, jako tomu bylo dnes. [...]

Až do 23. hod. trvá návrat obyvatel ghetta domů. Že lékařská služba měla mnoho práce, je samozřejmé. Ale ono tragické: “Co s námi zde bude,”

jež jsme pociťovali v hodinách na bohušovické kotlině, kdy jsme nevěděli kolem 16. hod., zda-li se ještě dnes vrátíme domů, bylo zapomenuto rázem, kdy jsme překročili práh našich ubikací.

Byla to trpká a těžká nervová zkouška, jíž jsme zde prošli. V našich vzpomínkách na Terezín a na dobu strávenou pod německým vedení nebude nikdy zapomenut 11. listopad 1943. Zůstane v naší paměti jako vykřičník naší nemohoucnosti a našeho otroctví, jako projev zvůle našich utlačovatelů a jako poznatek, že i Terezín byl nám dobrým a milým domovem."

Komentář epigramatika `Josefa Taussiga`:

> Bohušovická kotlina
> Zbytečně si se sčítáním
> Burger hlavu láme,
> však my mu to na konec
> sami spočítáme.

Ze vzpomínek terezínského statistika E.K. o výsledku sčítání:

"Výsledek sčítání v bohušovické kotlině byl neupotřebitelný. Ústřední evidence pak vypracovala zvláštní abecední seznamy, na jejichž základě se musela přezkoumat a přepočítat kartotéka se 45 tisíci lístky. Skupina dvaceti vězňů pod vedením statistika pracovala v místnostech komandatury, pod stálým dozorem SS [19] a pod výhrůžkou `Rahm`ovou, že skupina bude pověšena, kdyby něco nesouhlasilo. Před zahájením prací ústřední evidence oznámila závazně, že stav je o 55 osob nižší, než bylo dotud nesprávně hlášeno. Po dvacetidenní práci se však ukázalo, že bylo méně o 75 vězňů. Ukázalo se však, že SS [19] odebraly 20 evidenčních lístků, aby kontrolovaly, zda se to projeví ve výsledku. Teprve po ukončení SS [19] vrátily zapečetěnou obálku s dvaceti listy se slovy: 'Vaše kontrolování je správné.'"

16. listopadu 1943

Ministerstvo zahraničních věcí v Londýně obdrželo od dr. `Ullmann`a z Ženevy telegram z 10.listopadu:

Podle zpráv, které došly v polovině října, bylo do 30. září z Terezína přesídleno do Birkenau ve Slezsku 6 800 Židů, příslušníků Protektorátu. Mezi přesídlenými nejsou jen mladí, ale také sedmdesátileté osoby, muži i ženy. Birkenau žádá naléhavě o balíčky a léčiva, zvláště vitaminové preparáty proti skorbutu.

17. listopadu 1943

Z deníku `Willyho Mahlera`: "Úmysl, či nehoda. Včera časně ráno došlo v bráně B V kasáren k tragickému neštěstí. Pětapadesát let starý `Leopold Löwinger` z Moravské Ostravy Bm 511 nesl si kávu k snídani. Byl poražen

prudce do kasáren vjíždějícím traktorem s uhlím, který řídil SS[19] `Poliak`. Za převozu do nemocnice svým těžkým zraněním podlehl. Žel Bohu, podobný případ nebyl zde jediným." [188]

19. listopadu 1943
V Terezíně byla zabalena a odeslána poslední ze 120 000 beden se zařízením pro zimní údržbu nákladních aut wehrmachtu, a tím ukončen program "produkce K". Velký cirkusový stan na náměstí, kde se tento program uskutečňoval, se začal likvidovat, aby se náměstí mohlo "zkrášlit".

21. listopadu 1943
Osvětimské hnutí odboje poslalo do Londýna vysvětlení, co znamená zkratka S.B.[15] : "Sonderbehandlung, v jazyce tábora - plyn." Současně přiložilo dva jmenovité seznamy vězňů, kteří byli zaplynováni.

22. listopadu 1943
Německý vyslanec v Bratislavě `H. Ludin` požádal berlínskou centrálu, zda by se "v nějaké formě" nemohla uskutečnit prohlídka židovského tábora slovenskou komisí. Ve slovenské vládě se ozvaly hlasy, že "s převedením do židovského tábora mimo Slovensko je spojena fyzická likvidace".

22. listopadu 1943
Svým dopisem `Eberhard von Thadden` informoval `Eichmann`a o žádosti ředitele Dánského Červeného kříže Helmera Rostinga, aby jeho zmocněnci mohli navštívit místa pobytu z Dánska deportovaných Židů a komunistů. Říšský zplnomocněnec v Dánsku `Best` byl vyzván, aby znovu tento požadavek přezkoumal. Thadden konstatoval, že návštěva v Terezíně se předpokládá na jaře, ale ptal se, zda by nebylo možné - jako projev vstřícnosti - tuto návštěvu urychlit.

22. listopadu 1943
Podle zprávy poslané toho dne židovským záchranným výborem z Budapešti do Istanbulu a Švýcarska žilo v Maďarsku asi 6 000 - 8 000 židovských uprchlíků ze Slovenska a 500 - 1 000 z Čech a Moravy. Der Kastner - Bericht über Eichmanns Menschenhandel in Ungarn. München 1961, str. 45.[196]

23. listopadu 1943
Londýnský rozhlas hlásil také v českém vysílání zprávu, vydanou polskou exilovou vládou, že Němci v Polsku popravili dva a půl až tři miliony Židů. Zprávu zaznamenala monitorovací služba Úřadu říšského protektora.

23. listopadu 1943
České vysílání z Londýna přineslo podle monitorovací služby říšského pro-

tektora tuto zprávu:

"Polen: Die polnische Regierung in London gab gestern bekannt, dass von den Deutschen in Polen 2 1/2 bis 3 Millionen Juden hingerichtet wurden." SUA[43] - URP[44] - k. 1169.

24. až 27. listopadu 1943
Z deníku Egona Redlicha: "Zabíjejí děti v břiše, ale přikazují zvelebovat město... Zvelebují a zdobí město. Hořký výsměch je skryt v těchto slovech." [114]

26. listopadu 1943
Z deníku Willyho Mahlera: "Již před několika týdny se zde šuškalo, že vedoucí Burger přijímá se značnou nelibostí zprávy o nově narozených dětech, zvláště pak od těch rodičů, kteří jsou více jak deset měsíců již v ghettu. Proto také došlo, jak se veřejně zde ví, k řadě nucených i dobrovolných umělých potratů. V posledních dnech se situace zle přiostřila. Rodičům, kteří očekávají narození děcka, bylo nyní sděleno, že buď musí býti děcko operativně před narozením odejmuto, nebo po narození utraceno. Kdo by z nich jednal proti tomuto příkazu, musí prý počítati s K.C.[s koncentračním táborem, tj. s deportací na východ]. Přirozeně, že tyto zprávy nepřispívají k uklidnění našich myslí." [188]

30. listopadu 1943
Jménem Židovské samosprávy Terezín odeslali Eppstein a Murmelstein dopis Smíšené pomocné komisi Mezinárodního Červeného kříže příjem zásilky léků, která jim byla ohlášena dopisem z 30. září: "Dovolujeme si opětovně poukázat na to, že zásobování námi opatrovaných Židů, zejména léky, je tak dostatečné, že se dává v úvahu upustit od dalších zásilek, zdravotní stav Židů svěřený naší péči lze stejně jako dříve označit za naprosto příznivý. [...]."

Koncem listopadu 1943
Podle zprávy budapešťského záchranného židovského výboru se ukrývalo na maďarském území 6 000 až 8 000 židovských uprchlíků ze Slovenska a 500 až 1 000 z Čech a Moravy. Údaj se vztahuje k Maďarsku v tehdejších hranicích, tj. včetně anektovaného slovenského, podkarpatského a rumunského území.

Prosinec 1943
Terezínská komandatura uložila vězňovi Jindřichu Weilovi, který před válkou pracoval ve filmovém průmyslu, aby připravil scénář propagačního filmu o Terezíně.

3. prosince 1943
Londýnský časopis Čechoslovák uveřejnil článek Smrt tří milionů Židů v Polsku.

3. prosince
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Včera jsem navštívil nové místnosti balíkové pošty. [...] S ohledem na omezené prostory, jakož i povolení svítiti, pracuje se nyní zde na dvě šichty takto: Denní od 8 hod. ráno do 16.30 hod. odpoledne. Noční od 22 hod. do 5 hod. ranní. Prvá šichta je tudíž pouze výdejová a noční pracovní. Personál je v nových místnostech spokojen, poněvadž zde má aspoň trochu teplo a nemrzne, jako v L 512. Balíků jinak přibývá. Z 29 000 balíků v říjnu stoupl počet balíků došlých v listopadu 1943 na 36 000. Většinu tvoří balíky Říšské a hlavně z Ostmark [11] y. Počet docházejících balíků Protektorátu na povolené známky se pohybuje kolem 150 denně. Také cizina především Portugalsko dodává pravidelně značnější množství balíčků. [...]

Proč? Zjišťuji, že se v posledních týdnech stalo ghetto Terezín nepřímými, ale úmyslnými zásahy skutečným politickým a náboženským bojištěm. Na jedné straně spory mezi Němci a Čechy, na straně druhé spory mezi tzv. šalomisty a českými Židy, zneklidňují nám klidné žití zde a rozčeřují při sebemenších příležitostech klidnou hladinu denních zvyklostí. Že se naši nepřátelé z této nejednotnosti našich řad musí jenom těšiti, je samozřejmé. Že i v otroctví a v utrpení mohou dnes Židé vésti tyto vnitřní boje, je odsouzeníhodné." [188]

5. prosince
Z deníku `Egona Redlicha`: "Byl jsem u německého fotografa. Chtějí snímky vedoucích ghetta." [114]

7. prosince 1943
Z deníku `Willyho Mahlera`: "O výchově mládeže v ghettu podal na další schůzce krajských vedoucích z Protektorátu Čech a Moravy a Říše, konané dne 6. prosince 1943 velmi podrobný přehled vedoucí Jugendfürsorge `Gondar Redlich` Navázal na zprávy dr. `Friedmann`a a dr. `Bäumlové` podané dne 15. 12. 1943 a uvedl, že celkem prošlo ghettem 7 461 dětí ve stáří od 16 let. Dnešní stav mládeže je tento: 3 900 dětí do 16 let a 700 ve stáří mezi 16 - 18 lety. Z tohoto počtu je zde 700 dětí bez rodičů, 300 tzv. míšenců a podle národnosti jest 70 % dětí z Protektorátu a 30 % dětí z Říše a Ostmark [11] y. Vychovatelský personál čítá celkem 380 osob a skládá se dle národnosti ze 67 % příslušníků Protektorátu a 33 % příslušníků Říše a Ostmark [11] y. Podle stáří je vychovatelů a vychovatelek do 20 let 17 %, do 30 let 21 %,

30 % do 40 let, 17 % do 50 let a zbytek přes toto stáří. Z uvedeného počtu dětí bydlí na 2 000 dětí v Domovech mládeže, ostatní u rodičů a sourozenců v kasárnách a domech. Mluvě o vlastní výchově mládeže vedoucí Redlich zmínil se velmi podrobně o nesčetných vyučovacích pokusech zde již prováděných. Uvedl, že se může s ohledem na platná omezení mluviti pouze o tzv. náhradě za vyučování, jelikož normální a vhodné vyučování nebylo dovoleno, naopak zakázáno. Těžká je také zde výchova bez dobrých poučných příkladů, resp. na podkladě špatných příkladů, bez trestání a výstrah. Také zvýšenější počet tuberkulosních dětí činí vedení Jugendfürsorge starosti.

Značného úspěchu se dopracovaly praktické dílny pro přeškolování mládeže, zvláště pak dílna truhlářská." [188]

10. prosince 1943
Z deníku Evy Roubíčkové: "Mezitím nás počítali ještě třikrát. Edelstein a Ota Faltin, vedoucí evidence, byli zavřeni, prý pro podvody, které se dělaly s lidmi při transportech. Zkrátka, sčítání nesouhlasilo[...] Každý večer musí být vše v postelích a opět jsme sčítáni. Pak bylo ještě sčítání dle písmen. Na čtyřech místech seděli Němci a před každým byla postavena fronta. Tam jsme museli osm hodin čekat, pak odevzdat legitimaci. Někteří museli stát osm hodin, my jen tři. Také zde byla protekce, kdo měl známé, nemusel čekat vůbec." [110]

14. prosince 1943
Eichmann odpověděl německému ministerstvu zahraničí, že není důvodu povolit návštěvu zástupci Dánského červeného kříže v Terezíně dříve než na jaře příštího roku.

14. prosince 1943
Německému ministerstvu zahraničí byl sdělen Hitlerův pokyn aktivizovat protižidovskou propagandu. Začal se připravovat velký mezinárodní protižidovský kongres.

14. prosince 1943
Podle pamětí Karl Loewensteina navštívili ho v jeho cele Eichmannův adjutant Ernst Möhs v doprovodu táborového inspektora Bergla. Möhs mu oznámil zatčení Edelsteina s tím, že brzo bude odtransportován do Osvětimi. Loewensteinovi údajně nabídl funkci nového Judenältestera, ale on odmítl.

15. prosince 1943
Ve švýcarském časopise Volksstimme byla publikovaná zpráva vydaná agenturou Exchange o zavraždění 70 tisíc Židů v Kyjevě. Švýcarský tiskový inspektorát vyslovil listu veřejně důtku s odůvodněním: "Jde o zahraniční

greuelpropagandu nejhoršího druhu."

15. - 18. prosince 1943
V Charkově se konal proces proti třem německým válečným zločincům, kteří se dopustili masového vyvražďování a mučení civilního obyvatelstva. Vojenský tribunál 4. Ukrajinského frontu je odsoudil k trestu smrti a rozsudek byl vykonán.

15. prosince 1943
Z Terezína byl vypraven deportační transport s 2 504 vězni do Osvětimi-Birkenau. Umístěni byli v úseku BIIb, v rodinném táboře terezínských vězňů. Osvobození se dožilo 279 z nich. S tím transportem odjel i `Jakob Edelstein`, který byl uvězněn v bunkru bloku 11 v kmenovém táboře Osvětim. Jeho manželka Miriam, syn Arie a tchýně `Jetty Ollinerová`, kteří byli v témže transportu, byli s ostatními převedeni do rodinného tábora v Birkenau.

16. prosince 1943
`Himmler` elitě německého válečného námořnictva, shromážděné ve Výmaru, zdůvodňoval, proč dal rozkaz vyvraždit židovské ženy a děti. Byl by slabochem a zločincem ve vztahu k německým potomkům, kdyby byl nechal dorůst židovské syny do mužného věku.

18. prosince 1943
Do rodinného tábora v Birkenau odjel druhý terezínský transport. Z jeho 2 503 vězňů se osvobození dožilo 449, relativně nejvíce ze všech terezínských východních transportů.

Vězňové prosincových transportů byli v Terezíně přijati přibližně stejně jako zářijové transporty. Na příjezdové rampě se nekonaly selekce, nikdo nebyl odtud poslán do plynových komor. Avšak `Vilém Bloch` vzpomínal: "Po hrozné cestě v dobytčích vagonech, z kterých jsme byli vyhnáni řvoucími SS [19] a kápy s holemi, když nás předtím okradli o svršky, tak nás zahnali do aut a odvezli do sauny." V sauně byli tetováni, oholeni po celém těle. "V běhu jsme museli chytat oblečení, které nám házeli, nedali nám však ani spodky, ani zimníky, ačkoli byl prosinec," vzpomínal `Viktor Kačer`. Hned tam zažili první ukázky koncentráčnického života. Jeden z nich, `Arnošt Hölzel` ze Znojma si vzal z hromady hadrů tričko a esesák, který ho přitom spatřil, nařídil exekuci 25 ran holí. Položili ho na kozu a kápo mu rány vysázel tak, že vězeň musel být polomrtvý odnesen.

Typické ráno v rodinném táboře vylíčil jeden z jeho vězňů, `Luděk Klačer`: "V pět hodin budíček za obvyklého rámusu a nadávání a nezbytných ran holí, které dopadaly do těl vychrtlých hladem a trýzní. Během půl hodiny se musíš obléci, jít na umývárnu, abys nachytal pár kapek vody na umytí

z poloprázdných rour, udělat pořádek na lůžku, v prostoru kolem něho, vypít několik douškù hořké a vlažné tekutiny, jejíž chuť nepoznáš, abys ve tři čtvrtě na šest stál na prostranství v řadě, připraven na sčítání k apelu. To vše se děje za chaotického zmatku, bití a řvaní...Konečně je šest hodin, my živí stojíme srovnáni jeden vedle druhého v pětistupech přesně v zákrytu, neboť Gestapák, odpočítávající každou řadu, si ji odškrtává holí. Těla těch, co v noci zemřeli, jsou narovnána na zemi za námi, před vchodem do bloku. Přešlapujeme z nohy na nohu, vymrzlí a hladoví, čekáme s nedočkavostí na znamení, že je konec apelu, a formujeme se do komand, určených na různá pracoviště. Nastupování do práce znamená pro nás pohyb, změnu, rozptýlení a zapomenutí na tu všechnu bídu a nebezpečenství, i když ta práce je jen prostředkem k bití a týrání lidí." Práce na výstavbě tábora, zejména táborové silnice, lágrovky, byla vyčerpávající a za podmínek, za jakých byla vykonávána, často vražedná. Velká část vězňů nosila na stavbu těžké kameny. František Kollmann např. pracoval v komandu, které takové kameny nosilo z velké haldy asi 3 km od tábora. Hlídali je čtyři esesáci, kteří dohlíželi, aby si každý vzal pořádně velký kámen. Kdo si vzal podle jejich názoru malý, byl bit holí a naložili mu tolik, že obyčejně již do tábora nedošel. Někdy až 15 vězňů ze stočlenného komanda muselo být do tábora přineseno. Poměrně velké a namáhavé bylo komando Grabenbau (Kanalbau), které mělo na starosti hloubení a údržbu čtyř hlubokých příkopů, protínajících tábor. V jednom z uvolněných bloků pracovalo početné komando žen, nazývané Weberei (tkalcovna), pro firmu Deutsche Ausrüstungwerke (DAW). Podle vzpomínek vězeňkyň se tam z textilního odpadu šily pásy ke kulometům a vyráběly plné pytle používané při přistávání lodí.

`Ota Klinger` vylíčil práci komanda v táborové bramborárně, kde s esesáky vládl polský kriminální vězeň `Vacek Lada`: "Zdálo-li se pracovní tempo Vackovi pomalé, vzal hůl a řezal hlava nehlava jednoho za druhým. Ačkoli kradl brambory na celé pytle a vynášel z kuchyně ze skromných přídělů pro vězně desítky kil cukru a margarinu a vyměňoval je za kuřivo a šperky, stačilo, aby u loupajících bramborářů našel jednu bramboru v kapse..., aby ukájel své sadistické choutky nepopsatelným způsobem." Týral vězně tak dlouho, až omdlel, pak ho hodil v lednu za velikého mrazu do nádrže s ledovou vodou, kde se praly brambory, a posléze ho vyhnal do tábora. Pochopitelně, že i ten nejsilnější a nejzdravější podlehl zápalu plic.

Pracovní komanda přinášela těžší i snazší práci, ale každá práce byla v konkrétních táborových podmínkách vyčerpávající a decimující dlouhou pracovní dobou, prodlužovanou ještě dvojími sčítacími apely, nesmyslným šikanováním a týráním při práci a neustálým trýznivým hladem.

Mimořádným jevem v rodinném táboře bylo vytvoření dětského bloku.

Děti tam sice nebydlely, zůstávaly se svými rodiči, ale dětský blok se jim stal svého druhu nenahraditelným denním útulkem i školou. Pod vedením Fredy Hirsche vytvořil se tam kolektiv vychovatelů, který dokázal svým svěřencům nejen přinést určité materiální výhody v jejich vězeňském strádání, ale především podle možnosti vytrhoval děti z hrozné, dusící a demoralizující táborové atmosféry čekání na smrt.

Děti byly rozděleny do skupin podle věku a jejich program byl sestavován tak, aby se jednotlivé skupiny co nejméně rušily. Některé se učily, jiné cvičily, některé "šly na procházku", pochopitelně jen po táboře. Jeden z vychovatelů, Pavel Stránský, vzpomínal, jak jednou spatřily uprostřed jílu a bláta rozkvetlý keř. Děti stály kolem jako u zázraku v birkenauské pustině. Jindy dokonce uviděly motýla, velká událost v táboře.

Tělesná čistota, prospěch a pořádek ve skupinách se bodovaly a soutěživost pomáhala odstraňovat zdánlivě nepřekonatelné překážky. Starší hoši vydávali časopis psaný na balicím papíře, který se těžko sháněl. Děti v bloku měly o něco lepší stravu, zvláštní polévku, někdy i větší porci řepné marmelády či margarinu.

V bloku bylo zřízeno prosté jeviště, kde děti dvakrát týdně hrály. Pro ty nejmenší bylo tam zhotoveno z hadrů maňáskové divadlo. V paměti dětských vězňů zvlášť zůstala vzpomínka na představení o Sněhurce a sedmi trpaslících. Zaznamenáno je i pásmo sestavené z písní Jaroslava Ježka, nazvané Chechtavý optimista podle racka chechtavého, který v jedné z těchto písniček zvěstoval Noemovi na jeho lodi konec potopy. Esesáci se těchto představení nejednou účastnili, chovali se k dětským vězňům celkem vlídně, mezi nimi také Mengele. Ten bral děti na klín a ony mu říkali "Onkel". Nakonec je tento laskavý "strýc" poslal do plynu.

18. prosince 1943
Zvláštní výnos šéfa Gestapa Heinricha Müllera o rozšíření osob určených pro "přestěhování do Terezína" oznamoval: Říšský vůdce SS[19] nařídil, aby byli zahrnuti do opatření k přestěhování do Terezína také židovští manželé z již neexistujících německo-židovských smíšených manželství, kteří dosud byli osvobozeni od nuceného veřejného označení. Výjimky byly zatím stanoveny pro ty, jejichž synové padli, anebo "kde by vzhledem k existujícím dětem byl vyvolán určitý neklid." Jako konečný termín k provedení byl určen 10. leden 1944.

18. prosince 1943
Z výnosu RSHA[21] (podepsaný Müller) Rozšíření určitého okruhu židovských osob pro přesunutí (přeložení) místa bydliště do Terezína:

- Na základě návrhu nařídil říšský vůdce SS zahrnout do opatření pro

přesunutí místa bydliště do Terezína židovské manžele z již neexistujících německo-židovských smíšených manželství, kteří jsou zproštěni povinnosti židovského označení. Vyňati zůstávají především židovští manželé:

a) jejichž synové padli nebo,

b) kde by se s ohledem na děti vyvolal jistý nepokoj. Požadované.... je třeba provést v časovém období od 5. ledna do 10. ledna 1944.

H.G.Adler, Der verwaltete Mensch, str. 202. Norimb. dok. 3366-PS.[119]

20. prosince 1943
Ministerstvo zahraničních věcí dopisem čj. 24370/43 předalo
inž. A. Frischerovi telegrafickou zprávu dr. Kopeckého č. 768 ze dne 14. prosince, v níž se mj. píše:

"O táboru v Birkenau jsme podali přesné zprávy a Čejkovi poslali 1 200 adres. Čejka do 8. listopadu zaslal do Birkenau dvakrát po 500 balíčcích. Naše depeše čís. 532, 554, 563, 635 a 640 informovaly podrobně ministrstvo zahraničních věcí o odchodu transportů z Terezína do Birkenau. Byl tam poslán Leo Janowitz (který dříve byl v Palestinském úřadu v Praze) z Terezína, aby s Fredy Hirschem vybudoval tábor pro 35 000 Židů. S ním odešlo z Terezína do Birkenau 1 800 protektorátních Židů, mezi nimi jistý počet úředníků. Franta podal zprávu, že koncem září přišlo do Birkenau dalších 5 000, mezi nimi lidé přes 70 let. Všichni naléhavě žádají balíčky. Pošta do Birkenau musela být zasílána přes Reichsvereinigung der Juden, Berlin 54, Iranische Strasse 2, vedle jména příjemce musí býti uvedeno u dopisů i balíčků datum narození." Na vědomí posláno ministerstvu sociální péče, Čs. Červenému kříži, Sociálnímu výboru Židů z Československa a Federaci československých Židů. M. Kárný, dokumenty, dok. D 39, s. 82.[194]

21. prosince 1943
Z deníku Willyho Mahlera: "Judenaltester [7] dr. Paul Eppstein o transportech Dr a Ds. Na pondělí dne 20. prosince 1943 sezval dr. P. Eppstein na místnosti ústředního sekretariátu všechny bývalé krajské vedoucí Židovských náboženských obcí z Protektorátu Čech a Moravy a Německé říše, jakož i Vídně, aby jim v projevu, jež trval téměř jednu hodinu, podal zprávu o situaci ghetta, jak se jeví po odbavení transportů Dr a Ds. Z jeho velmi zajímavého projevu jsem si poznamenal toto: Transportem Dr odešlo 2 504 osob, transportem Ds 2 501 osob, celkem tedy 5 005 osob. Z tohoto počtu bylo 1 504 osob starších 65 let. Dále 1 760 osob plně pracujících, z nichž velmi četní byli pracovníky znamenitými ve svých oborech. Také mnoho dětí odešlo transporty a to 115 ve stáří pod pět let a na 500

ve stáří od šesti do patnácti let. Z tohoto počtu pak jedno dítko staré necelé tři měsíce a dvě děti mezi jedním a druhým rokem staré; vesměs dětí narozených v ghettu od osob, které zde před narozením dětí byly jeden celý rok. Dále do transportů bylo zařazeno 171 osob trpících tuberkulózou, 112 lékařů, 383 členů tzv. Kisten-produkce, 74 bývalých Ghetto-Wachmannů, 96 osob zatčených, resp. trestaných, z toho 46 osob přímo z vězení, a konečně 205 dobrovolníků. [...]

Srdečnými slovy pak ocenil dr. Eppstein práci Jak. Edelsteina, vykonanou pro ghetto a načrtl letmo jeho lidský a pracovní profil. [...]

S Edelsteinem (nar. 25. 7. 1903, 383/AK/, 2492 Dr) odjeli současně Faltýn [Faltin], dr. Deutsch a Goldschmidt v souvislosti s aférou stavu obyvatel ghetta. Dr. Eppstein vyslovil přání, aby uvedení se sešli se svými drahými a mohli za lepších předpokladů jinde s nemenším úspěchem pracovati jako zde." [188]

29. prosince 1943

Dopis úřadu zahraniční služby [Auslandsdienst] Hlavnímu úřadu říšské bezpečnosti; zásilky léků pro Terezín.

Spojená pomocná organizace Mezinárodního Červeného kříže v Ženevě sdělila, že 27. listopadu bylo pro Terezín odesláno 27 balíků farmaceutických výrobků o celkové váze 1 185 kg. Zemská úřadovna Čechy a Morava byla prezidiem Německého Červeného kříže (DRK) pověřena postarat se o odeslání této zásilky vedení tábora v Terezíně.

Prosíme o doručení zásilky Židovské obci a samosprávě v Terezíně a zaslání potvrzení o přijetí zásilky prezidiu Německého červeného kříže v Ženevě, Úřad zahraniční služby (nyní Ettal/Obb.)

Heil Hitler!

Vedoucí Úřadu zahraniční služby vz.
Niehaus v.r.
DRK - Oberstführer

Poznámka psaná rukou: Doklad o přijetí ještě chybí. Upozornění na novou adresu: Ettal/Obb. VII/x-Rh./Pa. Rukou dopsaná poznámka OMYL

V záhlaví dokumentu na zvláštní straně Medikamente und Stärknissmittel für Lager Birkenau (Léky a posilující prostředky pro tábor Birkenau).

31. prosince 1943

V kanceláři velitele terezínského tábora Burgera byl při vyšetřování případu pašování potravin a kuřiva mučen vězeň Alfred Löbl. Esesáci jej pálil rozžhavenými železy po celém těle, byl pálen o rozžhavená kamna, skopán do bezvědomí.

31. prosince 1943
Od založení terezínského ghetta spáchalo 430 vězňů sebevraždu. Z nich bylo 129 vězňů z Protektorátu a 301 z říše. Z těchto osob bylo 7 ve věku do 20 let, 84 ve věku od 21 do 50 let, 48 ve věku od 51 do 60 let, 126 ve věku od 61 do 70 let a 165 starších 70 let. Znamená to, že více než dvě třetiny byly osoby starší 60 let.

Z uvedených 430 osob spáchalo 158 sebevraždu do jednoho měsíce po svém příchodu do Terezína, 59 ve druhém a 27 ve třetím měsíci svého věznění. Tedy 56,8 % všech sebevražedných případů se stalo v průběhu prvního čtvrtletí terezínského pobytu sebevrahů. Největší počet sebevražd byl v druhém pololetí 1942, vůbec nejvyšší v září tohoto roku.

Ze závěrů studie `Rudolfa Loewitha` o sebevraždách v Terezíně, vypracované v dubnu 1944:

"Osoby z říše spáchaly častěji sebevraždu než příslušníci Protektorátu (nepříznivější věkové složení, větší psychické zatížení). Nejoblíbenějším prostředkem sebevraždy byl jed. U osob z Protektorátu je zařazení do východního transportu velmi důležitý motiv, který však u osob z říše ustupuje do pozadí. [...]

Věkové složení ukazuje na vysoký průměrný věk sebevrahů. Zatímco za normálních poměrů muži častěji než ženy páchají sebevraždu, zde tomu tak není."

31.prosince 1943
V terezínském ghettu bylo toho dne 34 655 vězňů, z nich bylo 3 031 ve věku do 15 let a 8 735 nad 65 let. Mimo Terezín žilo v Protektorátě už jen 8 485 židovských osob. V roce 1943 zemřelo v terezínském ghettu 12 615 vězňů, nejvíce v lednu - 2 467, nejméně v září - 423. V terezínském krematoriu bylo spáleno 12 967 mrtvých vězňů.

3.8 Rok 1944

1. ledna 1944
Toho dne bylo v terezínském "židovském sídlištním území" vězněno 34 655 osob. Započal rok, v jehož průběhu bylo do Terezína deportováno 7 449 vězňů, zemřelo jich tam 4 503 a na východ bylo odtud deportováno 26 033 vězňů, takže na jeho konci stav ghetta činil 11 568 osob.

4. ledna 1944
Zástupce vedoucího Úřadu zahraniční služby Německého Červeného kříže

Niehaus požádal Eichmanna o souhlas, aby zásilka posilujících prostředků - 1 000 kg lactissy a 500 kg ovomaltiny - mohla být poslána do Birkenau, jak žádá Spojená pomocná organizace Mezinárodního Červeného kříže . Zásilka má být zaslána zemské úřadovně Německého Červeného kříže v Praze k dalšímu odeslání do Terezína. Niehaus psal: "Vzhledem k tomu, že v poslední době byly odeslány do Terezína nejrůznější zásilky léků, označuje Spojená pomocná organizace Mezinárodního Červeného kříže tuto malou zásilku jako "dodatečnou", tj. takovou, která by mohla být v případě, že není v současnosti v Terezíně potřebná, odeslána z Prahy do jednoho z židovských pracovních táborů.

Generalhauptführer Hartmann a já jsme jednou loni v létě s Vámi dohodli, že v takových případech, kdy zásilek pro Terezín tam nebude zapotřebí, mohou být po dohodě s námi odeslány do jiného židovského pracovního tábora.

V tomto případě bychom doporučovali a rádi požádali o Vaše svolení poslat tuto zásilku případně do "Birkenau" (Brzezinka) v Horním Slezsku, tím spíše, že zaslání z Prahy do tohoto místa je jednoduše proveditelné. Jsem přesvědčen o tom, že toto navržené řešení se projeví v nejlepším smyslu ve prospěch našich německých spoluobčanů, kteří jsou v rukou nepřátel." 26. ledna Eichmann odpověděl: "Přijetí zásilky se výjimečně povoluje. Pokud není potřebná pro starobní ghetto Terezín, bude zásilka odeslána jednomu židovskému pracovnímu táboru."

7. ledna 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Mám nového zástupce. Německého Žida. V každém oddělení, v němž vedoucí je Žid z Protektorátu, byl ustaven jeho zástupcem německý Žid. Nedůvěra mezi protektorátními a německými Židy." [114]

8. ledna 1944
Z depeše č. 6 československého diplomatického zástupce v Ženevě dr. Jaromíra Kopeckého zaznamenán v ministerstvu zahraničních věcí tento vzkaz pro člena Státní rady ing. Arnošta Frischera:

"Došla nová potvrzení z Terezína datovaná od 12. listopadu do 6. prosince. Také Lily Skutetzká potvrzuje příjem 5 kg balíků z Istanbulu.
Dr. Friedmann organizuje z Prahy balíkové zásilky o 20 kg a též 1/2 kg balíčky jako vzorky bez ceny. Ze Slovenska se nemohou zasílat balíky ani do Terezína, ani do Birkenau. [...] Z Birkenau hlásí Dr. Sigmund Sternberg, Arbeitslager, Haus Nr. 19, že je tam lékařem, a žádá naléhavě chléb, cibuli, sůl, cukr a sušené ovoce, zavařeniny, polévkové kostky, kartáčky na zuby a pastu." AMZV^2 LA, 505,č.745/44.

10. ledna 1944
Ministerstvo zahraničních věcí dopisem čj.337/44 sdělilo A. Frischerovi: Na telegram, který ministerstvo zahraničních věcí odeslalo Dr. Kopeckému v příčině Vašeho dotazu ze dne 14. prosince 1943 o deportovaných československých příslušnících do tábora Birkenau, jmenovaný oznamuje, že seznamy odesílá měsíčně konzulovi Čejkovi do Lisabonu. Seznamy periodicky doplňuje a hlásí, že s příští poštou odesílá novu listinu s více než 1 400 jmény. Čejka zařídil na základě těchto seznamů pravidelné zasílání balíčků do Birkenau.

10. ledna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "O výstavbě samosprávy ghetta podal zajímavý výklad ing. Otto Zucker na schůzi krajských vedoucích z říše a Protektorátu. [...]

Jestliže přirovnává řečník tyto začátky výstavby ghetta s dnešním jeho stavem, pak rád konstatuje, že ghetto učinilo veliké pokroky, ale také morálka jeho obyvatel na straně druhé se značně zhoršila. Z bývalé chvalně známé židovské lásky k bližnímu a z pospolitosti těch, kteří přijeli sem jako první, mnoho toho do dnešních dnů nezbylo. Jsme ovlivněni sobeckostí, i když připouští, že je to více méně projevem záchrany jednotlivců. Bylo také nutno bojovati proti názoru, že vše, co se zde projektovalo a budovalo, je provisoriem. Ukázalo se, že vývoj nešel tak rychle, jak Židé si přáli, a že kdyby se bývalo nebudovalo, bývali bychom zde našli naši záhubu a zkázu. Kolektivní život, který je zde vytvářen z nutnosti a povinnosti, měl by býti jinak chápán jako dosud." [188]

11. ledna 1944
Velitel zvláštního četnického oddílu v Terezíně Hasenkopf ohlásil Ústředně pro uspořádání židovské otázky, že z rozkazu táborového velitele Burgera dal zatknout šest terezínských četníků, kteří při kontrole zavazadel došlého transportu vykrádali pro sebe věci, které nebyly kontrabandem. Příštího dne zatčené převzalo Gestapo[5] . SUA[43] ZČV, H 254, karton 1006.

13. ledna 1944
Z deníku Evy Roubíčkové: "Z Německa přišla spousta lidí, kteří byli dosud uznáváni jako árijci, kteří žili ve smíšených manželstvích, měli árijské děti a podle zákona se najednou stali Židy." [110]

16. ledna 1944
Denní rozkaz č. 401 ohlásil změny ve složení Rady starších. Za prvního zástupcem židovské rady starších byl povolán ing. Otto Zucker.

18.ledna 1944
Britský list Evening Standart uveřejnil zprávu, že Němci zamýšlejí rozpustit terezínský koncentrační tábor, kde je vězněno 8 - 10 000 Židů, a deportovat je do Polska. Titulek článku byl: Dalších 10 000 Židů zemře. SUA[43] CsCK-L[16] karton 53.

12. února 1944
... dostalo československé ministerstvo zahraničních věcí ze Stockholmu depeši vyslance dr. Kučery č. 433, že podle zjištění švédského ministersta zahraničí "Terezín ani nebyl zrušen, ani se nepomýšlí na jeho zrušení." AMZV[2] LA, 514, čj. 3611/44.

20. ledna 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Ve čtvrtek dne 20. ledna 1944 přijel sem prvý z avizovaných transportů holandských Židů z tábora Westerbork pod číslem XXIV/2 s 881 [správně: s 870] osobami. Materiál jsou převážně mladší muži a mladší pracující ženy. Přijetí jejich několik dnů připravované bylo provedeno v Hamburských kasárnách za účasti členů Dienstelle a vedení židovské samosprávy.

Uvítání bylo filmováno pro zvukový týdeník AKTUALITA k účelům propagačním. Prvé jídlo obdrželi Holanďané u stolu bíle pokrytých a na porcelánových talířích. Dr. `Paul Eppstein` je v krátkém projevu uvítal. Tento projev byl zachycen také do zvukového filmu. Potom mohli Holanďané oznámiti připravenými lístky svůj příjezd sem svým drahým domů, že zprávy mohly býti příjemné, je samozřejmé. Teprve potom byli prohlédnuti, stejně jako jejich zavazadla. Že to byl důstojná šleuss [krádež], je samozřejmé."

Z deníku `Evy Roubíčkové`[110]: "Ze záhadného transportu se vyklubal docela obyčejný transport z Holandska se spoustou zavazadel, protože všem lidem bylo řečeno, aby si vzali s sebou vše, co mají, peníze, šperky, kuřivo. Zde jim vše pak odebrali." Pole oficiálních dat bylo 387 vybráno za své služby "o výstavbu a provoz Westerborku" a 141 byli rodiče osob, které se staly užitečnými v "odžidovštění Nizozemí a tábora Westerbork". J. Presser, Ashes, s. 533.[161]

Z tohoto transportu "privilegovaných"se osvobození dožilo 135 osob.

21. ledna 1944
V Londýně vycházející časopis Čechoslovák uveřejnil výzvu Britského Červeného kříže, aby zprávy deportovaným osobám byly prostřednictvím Červeného kříže zasílány pouze tehdy, je-li s určitostí známo, že se dotyčná osoba nachází v uvedeném táboře. Zároveň je nutno udat, pokud možno, datum

a místo narození deportované osoby, poslední známou adresu a přibližné datum deportace nebo číslo transportu. "Doručování zpráv do Oswiecimu (Polsko) bylo dočasně zastaveno", oznámil časopis.

22. ledna 1944
Americký prezident F.D. Roosevelt podepsal dekret o zřízení War Refugee Board, jehož členy byli ministři zahraničí, financí a války, výkonným ředitelem John Pehle. Jeho posláním bylo podporovat akce na pomoc vyhlazovaným Židům a jiným pronásledovaným minoritám.

Co tomu bezprostředně předcházelo vylíčil sám Pehle: Náhodou získal depeši amerického vyslance v Bernu, která popisovala masakrování židovského obyvatelstva s tím, že zprávu posílá bez ohledu na dřívější instrukci státního departmentu, aby nedoručoval takové informace pro židovské záchranné organizace, pouze v mimořádných případech. Ministr financí Morgenthau si tuto depeši s oním "censorship edict" vyžádal, s Pehlem informovali Roosevelta, který nařídil zjednat nápravu a ustavil War Refugee Board. John Pehle, in: The Liberation of the Nazi Concentration Camps 1945. Eyewitness Accounts of the Liberators. Ed. Brewster Chamberlin, Marcia Feldman, Washington 1987, s. 174-175.[197]

Rozhodnutí bylo pozitivně oceněno spolu s kritikou, že přichází o léta opožděně.

22. ledna 1944
Spojená pomocná organizace Mezinárodního Červeného kříže, Ženeva sdělila prezidiu Německého Červeného kříže, že 25., 26. a 27. listopadu bylo odesláno 2 070 balíčků do Terezína prostřednictvím Gremio Exportadores de Conservas de Peixe. Žádala o předání stvrzenek o příjmu odesilatelům v případě, že jsou na navržených formulářích anebo jednotlivě shromážděna. Seznamy čísel poštovních poukázek jsou v rukou prezidia Německého Červeného kříže.

Prezidium Německého Červeného kříže žádá o sdělení, zda a kdy byly tyto balíčky doručeny a zda mohly být předány příjemcům, aby o tom mohlo posléze informovat Spojenou pomocnou organizaci.

Spojená pomocná organizace Mezinárodního Červeného kříže nadto vlastní seznamy všech jmen, kterým byly tyto individuální balíčky určeny, a je ochotna - v případě potřeby - tyto seznamy předložit.

23. ledna 1944
Do svého deníku si zapsal šestnáctiletý Otto Wolf, který se spolu se svými rodiči a sestrou ukrýval od léta 1942 na Olomoucku před deportací : "Situace se zdá podle novin být dobrá, jen aby už udělali tu invazi." Deník Otty Wolfa 1942/1945, s. 202.[137]

24. ledna 1944
F.D. Roosevelt a W. Churchill vyhlásili na konferenci v Casablance zásadu bezpodmínečné kapitulace jako podmínku pro ukončení války s Německem.

25. ledna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "O knihovně a přednáškách podal zajímavý výklad na schůzce vedoucích bývalých Židovských náboženských obcí z Protektorátu Čech a Moravy a Říše, konané dne 24. ledna 1944, universitní profesor Jan [správně: Emil] Utitz (bývalý řádný profesor Něm. Karlovy university v Praze). [...]

Původně byly všechny sem dovezené knihy zabavovány, takže kniha zde byla vzácností. Původní knihovničky byly po povolení Komandatury zařízeny v různých dětských domovech a domovech mládeže. Když pak z Hamburgu sem byly dopraveny knihy tamních dvou židovských knihoven v počtu asi 4 000 knih, z čehož polovina byla výhradně náboženského obsahu, byl dán tím základ k vybudování nynější Ghetto-knihovny. Je to knihovna cestující s převážně obsahem beletristickým a židovsko-národním. Když se pak podařilo přemístiti sem ještě židovskou knihovnu z Berlína, dosáhl počet knih v ghettu úctyhodné číslice téměř 50 000 knih, z nichž je asi 10 000 knih modlících a s převážně náboženským obsahem. Kromě půjčovaných knih v různých domech a kasárnách půjčuje knihovna také knihy přímým zájemcům, jejichž počet je asi 4 000 osob. Jsou to lidé, kteří mají speciální zájmy nejrůznějších povah a jímž je tak umožňováno příp. další studium a učení. V nejbližší době získá z Německa knihovna ještě dalších 15 000 knih, takže bude moci dokonale plniti svůj veliký a zodpovědný úkol. Knihovna má také k disposici knihy pro slepce. Zřízená čítárna je malá a vykazuje pouhou denní frekvenci cca 120 osob." [188]

26. ledna 1944
Heinrich Himmler ve svém poznaňském projevu ke 260 generálům, admirálům a dalším vysokým důstojníkům wehrmachtu informoval o tom, že podle Hitlerova rozkazu je vyhlazováním židovských mužů, žen a dětí "řešena" židovská otázka. Podle přítomného Kunrat von Hammersteina všichni - až na pět výjimek - tomu aplaudovali. Kunrat von Hammerstein, Spähtrupp, Stuttgart 1963, s. 192.[198] Cituje Gerald Fleming, Hitler und die Endlösung.[199] "Es ist des Führers Wunsch..." Wiesbaden, Munchen 1982, s. 75. Srv též John Toland, Adolf Hitler, New York 1977, s. 1057-1058.[200] Himmlerovy dochované poznámky k tomuto projevu: "Judenfrage. V G.G. [Generálním gouvernementu] největší uklidnění uklidnění po řešení židovské otázky. Rasový boj. Totální řešení. Nenechat vzejít žádné mstitele p[ro] naše děti." Hi-

mmler Geheimreden, s. 201.[10]

27. ledna 1944
Československý konzulát v Jeruzalémě sdělil do Londýna, že podle uveřejněného nařízení vysokého komisaře byla imigrační kvóta pro židovské přistěhovalce do Palestiny na první čtvrtletí 1944 určena počtem 900 certiifikátů - mimo certifikáty pro rodinné příslušníky dřívějších imigrantů. [Certifikát byl opravňující k přistěhování do Palestiny.] Celková kvóta sice byla značně vyšší - 2 900 certifikátů, ale muselo být jich odpočteno 1 900 na ilegální přistěhovalectví, tj. na dodatečné jejich vydání těm, kteří se do Palestiny vystěhovali bez něho. AMZV^2 LA-D, 189/čj.2783/dův/44.

Únor 1944
Adolf Eichmann navštívil za doprovodu vedoucího představitele Německého Červeného kříže Heinricha Niehause rodinný tábor terezínských vězňů v Birkenau.

Ze vzpomínky Ruth Schindlerové: "Vybraní vězňové smějí být dotázáni. Potvrzují, že se u nás nekonaly žádné selekce. Plynové komory nebyly předvedeny. Jen naše potěmkinská vesnice. Čistota uvnitř bloků je ohromující. Slabí a nemocní musí zalézt na konec bloků. Zdraví a dobře oblečení blocältestři podávají své hlášení. Všechno v nejlepším pořádku." Eichmann v rodinném táboře také rozmlouval s Mirijam Edelsteinovou, které řekl, že její manžel Jakob se nachází pravděpodobně v Německu. Ve skutečnosti byl vězněn v bunkru bloku 11, bloku smrti, v kmenovém táboře Osvětimi. Martin Gilbert, Auschwitz & the Allies, s. 178.[121]

1. února 1944
Ve funkci táborového velitele v Terezíně došlo ke změně - Antona Burgra nahradil SS-Obersturmführer Karl Rahm. Byl to třetí terezínský táborový komandant, který pocházel z rakouských SS[19] .

Z deníku Evy Roubíčkové[110]: "Ghetto si vydechlo. Rahm je poněkud lepší. Umí sice také fackovat, ale takové zvíře jako byl Burger bychom byli stěží ještě nalezli a nikdo horší nemohl přijít po něm." O příčinách svého odvolání vypověděl Anton Burger při svém poválečném výslechu 5. března 1947, že dostal důtku od šéfa Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky Hanse Günthera údajně proto, že nehlásil krádež značného množství cigaret z táborového skladiště a že udělil židovskému příslušníku osazenstva tábora povolení napsat své matce. Odvolán do Berlína a poslán do Řecka, kde se měl "rehabilitovat". AMV CR^4 325-91-4.

1. února 1944
Z poválečného vězení Burger uprchl a dožil pod cizím jménem. K jeho osobě:

Karla Müller-Tupath, Verschollen in Deutschland. Das heimliche Leben des Anton Burger, Lagerkommandant von Theresienstadt, Hamburg 1994.[201]

7. - 8. února 1944
Z časopisu Vedem, vydávaném v chlapeckém domově 1 v L 417:"Jako první skutek, který Rahm provedl při procházce Terezínem, byl rozkaz, aby náměstí bylo upraveno v podobě parku. Uprostřed bude postaven pavilon, v němž bude každý den hrát livrejovaná kapela terezínským obyvatelům." Vedem, č. 7-8, únor 1944.

1. února 1944
Zpráva pražské řídící úřadovny Gestapa informovala: "Zatímco podle dosavadních zjištění vyhledávali Židé v ghettu styky pouze s Čechy, kteří je zásobovali potravinami, bylo opětovně zjištěno, že na pašování motáků a zboží do ghetta Terezín se podílejí i Němci. Ve sledovaném období se dále podařilo zadržet větší počet ilegálně se zde zdržujících Židů, mezi nimi také jednoho, který v 27 případech se před Židy a míšenci vydával za úředníka Gestapa a pod záminkou, že tyto Židy ochrání před evakuací, získával značné peníze a cenné předměty." Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů. Praha 1970, díl I, s. 5-6.[202]

4. února 1944
Do svého berlínského deníku si zapsala Ruth Andreas-Friedrichová: "Už se šeptá o nových židovských transportech. V přeplněné Osvětimi a Terezíně se má s nimi důkladně uklidit. "Dva tisíce odchodů týdně", naparoval se nedávno muž ze sicherheitsdienstu, který s námi jel v předměstském vlaku." O způsobech vraždění Židů píše: "Ta hrůza je tak nepředstavitelná, že se fantazie zpěčuje ji chápat jako skutečnost. Nějaký kontakt je tu vysazen. Nějaký závěr jednoduše nenásleduje. Mezi teoretickým věděním a jeho uplatněním na jednotlivý případ, právě jednotlivý případ, o který se staráme, strachujeme, který nás úzkostí sžírá, je rozevřena nepřeklenutelná propast. [...]

Na ně se ty strašlivé pověsti určitě nedají uplatnit. Na tyto lidi se nesmějí uplatnit. Nedovolíme naší obraznosti, aby je ani v nejmenším s tím dala do souvislosti." Ruth Andreas-Friedrich, Der Schattenmann. Tagebuchaufzeichnungen 1938-1945, Berlin 1971, s. 117-118.[171]

7. února 1944
Eichmann sdělil německému ministerstvu zahraničí, že nelze vyhovět žádosti slovenské vlády o vyslání delegace k prohlídce židovských táborů v Generálním gouvernmentu, že však nejsou námitky proti její návštěvě například terezínského ghetta pro staré. Eichmannův proces, exhibit č. 146.[203]

12. února 1944
Československé ministerstvo zahraničí v Londýně dostalo ze Stockholmu od vyslance dr. Kučery zprávu o výsledku prošetřování údajného německého úmyslu likvidovat Terezín. Podle švédského ministerstva zahraničí šlo o "zřejmě falešnou zprávu šířenou židovskými skandalisty". Na východ prý bylo z Terezína odesláno pouze 10 Židů. V Terezíně žije v současnosti 45 tisíc obyvatel [ve skutečnosti necelých 37 tisíc], které mají k dispozici 800 až 900 lékařů." AMZV^2 LA-D-514, čj.3611/44.

12. února 1944
Z deníku Otty Wolfa: "Dnes je předvečer Kurtových narozenin. Lici už měla nakreslený arch papíru se svérázem a napsáno: Dej, Bože, zdraví a brzký návrat našemu milému Kurtovi. Uprostřed papíru je jeho fotka [...]
O 1/2 11 hodin dělám zásmažku a táta uvařil na počest narozenin kmínovou polévku zasmaženou a zavařil do ní krupici." Deník Otty Wolfa, s. 208.[137]

· O tom, že jejich bratr Kurt padl v bitvě u Sokolova, jeho sourozenci, Ota a Lici, ani jejich rodiče ve své skrýši nevěděli.

13. února 1944
Egon Redlich zaznamenal v deníku konání apelu terezínské Rady starších u Hanse Günthera, šéfa Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě: "Divné: zajímal se, zda-li je dost jídla, dostatek oblečení a bot!"

15. února 1944
Denní rozkaz Rady starších č. 411 varoval před pokusy o útěk a vyhrožoval nejpřísnějšími opatřeními Gestapa proti rodinným příslušníkům uprchlíků, a to nejen žijícím v Terezíně, nýbrž i mimo něj.

16. února 1944
Eberhard von Thadden, referent pro židovské záležitosti v říšském ministerstvu zahraničí, informoval dopisem Eichmanna: Dánské vyslanectví opětovaně urgovalo vyřízení stížností, že do Terezína byli v rozporu s ustanoveními odtransportováni dánští míšenci. Bylo jim odpovídáno, že záležitost se velmi těžko vyvíjí, protože v důsledku nepřátelského působení shořela podstatná část podkladů. Dánské vyslanectví nyní poslalo opisy podkladů, pokud je mělo k dispozici. O dva dny později dánský vyslanec Mohr žádal státního podsekretáře Andora Henckeho o urychlené vyřízení, neboť podle jeho informací již mezitím zemřelo 18 dánských Židů z těch, kteří podle vyjádření říšského zplnomocněnce v Dánsku Besta neměli být odtransportováni. Kromě toho urgoval splnění daného příslibu, že v březnu bude moci dánské Židy

v Terezíně navštívit člen dánského vyslanectví. ZSTAP film 14173/ D 526316 a D 526346-7.

18. února 1944
V Britském Červeném kříži se konala schůze spojeneckých Červených křížů, na které podal zprávu o činnosti Švédského Červeného kříže jeho místopředseda `Folke Bernadotte`, který přijel na několik dní do Velké Británie "zejména za tím účelem, aby jednal s britskou vládou o otázkách další výměny válečných zajatců," zaznamenal protokol ze zasedání výkonného výboru Československého Červeného kříže 29. března 1944. SUA [43] CsCK-L [16] karton 7.

18. února 1944
`Heinrich Himmler` poslal `Göring`ovi v odpovědi na jeho výzvu přehled o nasazení 36 000 vězňů koncentračních táborů v letecké výrobě a pro válečné letectvo s tím, že se jejich počet brzy zvýší na 90 000 pracovních sil: "My se budeme všemi jen možnými silami podílet na překládání průmyslu pod zem i na vlastní výrobě." Der Prozess, Bd. XXVII, dokument 1584(I)-PS, s. 252-253,IMT [27] .[4]

23. února 1944
Československý konzul v Lisabonu `František Čejka` sdělil: Protože nedostával žádná potvrzení od osob, jimž jsou pravidelně posílány balíčky, odevzdal grémiu výrobců rybích konzerv, které zásilky vypravuje, 6 000 korespondenčních lístků se žádostí, aby byly připojeny ke každé zásilce do Terezína, Birkenau a do Protektorátu. Zpětná adresa byla: Grémio dos Exportadores de Conservas de Peixe v Lisabonu.. AMZV [2] LA-512, č. 236/44.

24. února 1944
Velitel bezpečnostní policie a SD [16] `Weinmann` oznámil Ústřednímu úřadu pro uspořádání židovské otázky změnu směrnic pro využití prostředků Vystěhovaleckého fondu. Prostředky fondu jsou použitelny:

1) K úhradě nákladů, které jsou spojeny. s vystěhováním, odstěhováním a ubytováním Židů v uzavřených sídlištích, opatrováním dosud neodstěhovaných Židů stejně jako jejich hlídáním a vyřizováním těchto opatření.

2) K zajištění odškodnění podle §2 třetího Nařízení Říšského protektora ohledně svěření Židů a židovské organisace z 19. 11. 1941 - VB1RProt. str. 642 - Uspokojení nároků třetího.

3) Pro odčinění škod vzniklých pohledávkou národně-politického charak-

teru v českomoravském prostoru jeho obyvatelstvu, zejména německé národnosti, prostřednictvím Židů v politickém, kulturním a hopodářském pohledu.

AMV CR[4] 325-15-4/67.

26. a 27. února 1944
Porady War Refugee Board s s představiteli Francie, Jugoslávie, Rumunska, Rakouska, Španělska, Maďarska, Lucemburska a Československa se zúčastnil Jiří Stolz. Ve své zprávě 3. března napsal: "Jde o novou organizaci, kterou ustavil prezident Roosevelt. Pehle je z ministerstva financí, kde byl hlavně činným s transferem do ciziny, stejně jako jeho kolegové. Dva dny od 11 - 5 odpoledne byly probírány problémy, týkající se možností evakuace především obyvatelstva židovského. Bylo jednáno o možnostech působení rádiem, vyhrůžkami, nátlakem především na kvislinky, aby se ulehčila situace pronásledovaných vrstev a umožněna jejich evakuace." Účastníci porady se měli stát neoficiálním poradním sborem War Refugee Boardu. Opis zprávy SUA[43] MSP-L, karton 89.

27. února 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Velitel tábora se stará o vymalování domova mládeže. Směšné! Není uhlí." [114]

28. února 1944
Z deníku Ralpha Oppenheima: "Poté co byl odstraněn dřevěný plot, který obklopoval terezínskou "árijskou ulici", začalo se s bouráním baráků válečné produkce na Tržním náměstí a místo toho tam mají být založeny trávníky." R. Oppenheim, s. 144-145.[204]

29. února 1944
Podle depeše J. Kopeckého došlo do Ženevy potvrzení o tom, že vagonové zásilky Červeného kříže odeslané ze Švýcarska do Terezína řádně došly. Potvrzení nese podpisy židovského staršího Paula Eppsteina a jeho zástupce Benjamina Murmelsteina. AMZV[2] LA-514/č.5090/44.

Na konci února 1944
Eva Roubíčková zaznamenala v deníku: "Celý leden bylo jako na jaře. Velmi málo dnů pod nulou a sníh vůbec ne. V polovině února najednou přišly mrazy a teď sněží každý den...Pak přišel rozkaz, že se již nesmí topit. V ghettu není žádné uhlí...Další katastrofa je s bramborami. Od začátku února již v Terezíně žádné nejsou, večer v tzv. bramborové polévce pluje pár bramborových slupek. Jinak máme třikrát za týden kroupy, které již nikdo nemůže ani cítit. Mně dosud chutnají docela dobře." [110]

První dny března 1944
Osvětimská komandatura ohlásila, že z terezínského rodinného tábora v Birkenau (BIIb) bude vypraven transport do pracovního tábora v Heydebrecku. (Heydebreck byl německý název pro Kedzierzyn, kde skutečně bylo více pracovních táborů.) V té době vězňů z pěti tisíc vězňů, kteří přijeli z Terezína 8. září 1943, zemřelo již 1 140, utýráno panujícími tam táborovými podmínkami. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen, s. 626.[71] K historii transportu "do Heydebrecku", která končila 8. březnem: Miroslav Kárný, Das Theresienstädter Familienlager *BIIb+ in Birkenau (BIIb) in Birkenau (September 1943-Juli 199), in: Hefte von Auschwitz Bd. 20/1997, s. 176-212.[205] Miroslav Kárný, Otazníky nad 8. březnem 1944. In: Terezínské studie a dokumenty 1999, s. 11-39.[206]

2. března 1944
Pracovní komando "Zossen" odjelo s 200 muži z Terezína do Wulkowa, kde se budovaly rezervní úřadovny pro berlínskou ústřednu Gestapa.

Z deníku `Evy Roubíčkové`[110]: "Z ghetta jel transport dvou set mladých chlapců na stavbu baráků do Německa. Baráky naší produkce jsou strhávány a dopravovány do Německa. Prý pro nesčetné Němce bez přístřeší, kteří přišli při leteckých útocích o vše. I u nás slyšíme téměř denně sirény, v noci i velmi často i k polednímu. My zde v ghettu můžeme být zcela klidní, naopak my máme z toho velikou radost, ale v Německu je to největší hrůza." K historii tohoto komanda: Miroslav Franc, Pracovní komando Wulkov. In: Terezínské studie a dokumenty 1998, s. 273-289.[207]

5. března 1944
V terezínském rodinném táboře v Birkenau byly vydány všem vězňům dopisnice s výzvou, aby napsali svým příbuzným a známým, že se jim vede dobře. Připojit měli i výzvu k zasílání balíčků. O odjezdu do Heydebrecku se psát nesmělo. Dopisnice musely být datovány 25. března s odůvodněním, že nejprve budou poslány do Berlína k cenzuře.

6. března 1944
Denní rozkaz Rady starších č. 419 s okamžitou platností zrušil povinnost terezínských vězňů zdravit každou uniformovanou osobu, příslušníky "služebny" (komandatury) a vládního četnictva.

6. března 1944
V rodinném táboře v Birkenau kolovaly mezi vězni nejrůznější zprávy o tom, zda ohlášený transport skutečně odjede do Heydebrecku, kde údajně měly být lepší ubytovací a zejména pracovní podmínky než v Birkenau. Určité

uklidnění přinesla nařízená registrace. SS-Obersturmführer `J. Schwarzhuber` nařídil táborové písárně, aby připravila seznam všech příslušníků zářijových transportů s uvedením případných táborových funkcí, neboť je v novém táboře mají dostat znovu. Také měly být pořízeny soupisy vězňů podle profesí, aby se údajně zajistilo jejich pracovní zařazení v Heydebrecku podle jejich kvalifikace. Dokonce byli jmenováni vedoucí některých pracovních skupin.

7. března 1944
Po ranním apelu v rodinném táboře komandatura vydala rozkaz, aby vězňové nenastoupili do pracovních komand, nýbrž se vrátili do svých bloků. K jedenácté hodině bylo nařízeno vystěhovat do dvou hodin levou část tábora (levou z pohledu od vstupní brány) a do vyklizených baráků přemístit vězně ze zářijových transportů, aby byli připraveni na přechod do vedlejšího karantenního tábora (BIIa), odkud měl být transport do Heydebrecku vypraven. Oddělení vězňů ze zářijových transportů od vězňů z transportů prosincových v rámci rodinného tábora byla první etapa strategického plánu SS[19] .

K večeru toho dne byli vězňové ze zářijových transportů převedeni do karantenního tábora, který byl předcházejícího dne vyklizen. Zůstal tam jen kmenový táborový personál.

Převedeni nebyli nemocní ležící v nemocničním bloku. Cesta do Heydebrecku měla být cestou do pracovního tábora a zařazení nemocných, upoutaných na lůžko, by mohlo předčasně odhalit skutečný cíl akce Heydebreck, vyvolat paniku a průběh zamýšlené likvidace ztížit.

Ještě k jedné přemisťovací operaci toho dne došlo. Do uvolněného bloku 8 v rodinném táboře bylo převedeno nebo spíše přeneseno více než 500 vězňů, vesměs starých, nemocí a hladověním vyčerpaných, sešlých vězňů. Mnozí byli naprosto neschopní chůze a zvláštní komando je muselo přenest v dekách.

V Terezíně i v táboře terezínských vězňů v Birkenau mnozí vězňové vzpomněli s úctou T.G. Masaryka v den jeho narozenin.

8. března 1944
V noci na 9. března bylo 3 792 terezínských vězňů místo do Heydebrecku posláno do plynových komor a tam zavražděno.

Co tomu předcházelo?

`Otto Wolken`, lékař v karanténním táboře, sepsal své svědectví o posledních hodinách života lidí ze zářijových transportů: V karanténním táboře proběhl tento den jako každý jiný. Pouze asi 40-50 lidí, lékaři, zdravotní personál, několik dalších jednotlivců a dvojčata byli vráceni do rodinného tábora.

O půl osmé večer byl vyhlášen zákaz vycházení v karanténním i v ro-

dinném táboře. Nastoupil silný útvar SS [19] se psy a početné komando německých a polských kápů. Přijela velká kolona nákladních aut, určená odvézt vězně nikoli do Heydebrecku, ale do plynových komor.

Podle dochovaných zpráv poslaných táborovým odbojovým hnutím tajně do Krakova, podle svědectví jednoho z vězňů sonderkomanda Salmena Gradowského a podle poválečných vzpomínek vězňů rodinného tábora odvoz vězňů organizovala táborová komandatura tak, aby masu vězňů určených k zavraždění co nejvíce rozdělila a aby se shromáždili až bezbranní a nazí v plynových komorách.

Karanténní tábor se vyklízel blok po bloku, přičemž vězňové v blocích, které ještě nepřišly na řadu, byli strážemi SS[19] zcela izolováni a nevěděli, co se vlastně děje. Nejprve byly odváženy ženy s dětmi, u nichž se předpokládalo menší nebezpečí odporu. Jejich odvoz byl postupný, takže jedna skupina žen již byla v plynové komoře, druhá byla teprve na cestě k ní a další ještě uzavřena v karanténním táboře. Teprve tehdy, když bylo vraždění žen v krematoriu II dokonáno, přemístil se štáb akce a zabezpečující oddíl SS[19] spolu s vězeňským sonderkomandem do krematoria III a započal - také postupný - odvoz terezínských mužů a zbývajících žen.

Zpráva táborového odboje z 26. března 1944 uváděla, že skupina SS [19] a kápů ubila ranami holí a pažbami pušek asi 60 vězňů při odvozu z karantenního tábora do plynových komor. Taková zpráva dosvědčuje, že přes všechna opatření SS[19] odvoz neprobíhal hladce a střetl se s aktivní rezistencí vězňů.

Ne všichni terezínští vězňové byli v noci z 8. na 9. března odvlečeni na smrt z karantenního tábora. Bedřich Hersch vydal svědectví, jak bylo zavražděno více než 500 nemocných, starých a sešlých vězňů soustředěných předcházejícího dne v bloku 8 rodinného tábora. Na ně přišla řada, až když bylo dokončeno vraždění těch ostatních. Kolem desáté hodiny večerní vstoupilo do tohoto bloku deset esesáků v čele se Schwarzhuberem. Vězeňský personál bloku, mezi nimi Hersch, dostal rozkaz naložit všechny vězně na nákladní auta. "Každé lidské hnutí z naší strany," napsal Hersch, "bylo esesáky okamžitě potlačeno, když zpozorovali, že jsme "nepracovali" dost rychle, bili nás obušky. Nelze popsat srdcervoucí nářek nejubožejších z ubohých! Na nevelké nákladní auto jsme museli naložit asi 100 osob, a to v několika vrstvách, poté si sednout zcela nahoru a už se dalo auto přímým směrem ke krematoriu. Vůz se zastavil a my museli ubožáky vykládat. Vše se dělo šíleným tempem. [...]

Jelikož byla temná noc, nemohl jsem rozeznat, kam vlastně ty polomrtvé lidi skládali, domnívám se však, že to byla jáma. Všichni bez výjimky zahynuli." Hersche a ostatní vězně odvedl esesák k postrannímu bloku v blízkosti krematoria, kde čekali celou noc. "V noční tmě nebylo nic rozeznat, avšak co

jsme slyšeli, nelze slovy vypsat. Jelikož nebylo v plynových komorách dost místa, musely jednotlivé skupiny čekat, až přijde řada na ně. Pláč a nářek žen doléhal k nám. [...]

Několik skupin k smrti odsouzených zpívalo Kde domov můj v poslední chvíli před smrtí. [...]

V ranních hodinách jsme se vrátili, avšak sotva jsem přešel podle bloku, zhroutil jsem se duševně i tělesně." O tom, co se té noci odehrávalo přímo v krematoriích II a III se dochovalo autentické svědectví `Salmena Gradowského`, vězně sonderkomanda, nasazeného přímo u plynových komor. Gradowski stejně jako někteří další vězňové tohoto komanda toužili - bez naděje na přežití - vydat alespoň budoucímu světu svědectví o apokalyptických zločinech, které se odehrávaly před jejich očima. Gradowski na teritoriu krematoria III ukryl na dvou místech rukopis, jehož jedna z obsáhlých kapitol je věnována právě "strašlivé krvavé noci o Purimu 1944", kdy SS[19] "náš Purim změnili na Tiša beav", svátek radosti v den smutku. Gradowski byl jedním z vůdců povstání sonderkomanda, uskutečněného na počátku října 1944, při kterém padl. Jeho zpráva byla tedy napsána nedlouho po událostech noci z 8. na 9. března.

Z Gradowského vylíčení je zřejmo, jaká mimořádná zajišťovací, vojenská opatření komandatura tehdy podnikla už v krematoriu II, kde bylo určeno zemřít jen ženám a dívkám. Současně s láskyplným obdivem Gradowski dosvědčoval, jak statečně terezínské ženy umíraly. Žádná z nich neprosila o milost, o život. Jedna naplila přítomné esesačce do tváře, jiná zpolíčkovala šéfa krematorií, další proklela zírající důstojníky SS[19] . Plynová komora se zaplňovala postupně, jak postupně přijížděly kolony aut. Gradowski zaznamenal údiv a úděs přítomné osvětimské elity SS[19] , když z plynové komory zazněl zpěv Internacionály, Hatikvy a Kde domov můj. Zpěv z plynové komory zněl jim jako výstraha, že brzy přijde konec jejich moci a odplata, že se jim nezdaří, aby "Žid na světě zůstal jen v muzeu". Společně soucítily v utrpení a neštěstí s českým národem, společně očekávaly svobodu, psal Gradowski o těch, které zpívaly československou hymnu. "Již nyní zpívají hymnu, která v nejbližší budoucnosti se bude rozléhat po celé zemi. Z hlubokého hrobu posílají pozdrav českému národu, aby se odvážně postavil do boje."

Druhé dějství tragické noci 8. března se odehrávalo v krematoriu III, kam se po zaplynování terezínských žen přesunuly oddíly SS[19] i se sonderkomandem. Začali přijíždět muži terezínského rodinného tábora. Gradowski marně očekával, že tento den bude "ten konečný den, který jsme s nedočkavostí očekávali". Že zoufalý zástup "rozvine na prahu hrobu prapor boje", že se vrhnou na SS[19] , "na ně a na nás" a že se pak muži sonder-

komanda k povstání přidají. "Bude to naše největší šance, která by mohla hrdinsky ukončit náš temný život, protože nás tak jako tak čeká hrůzný, tragický konec." Nedlouho předtím v karanténním táboře utloukli esesmani a vězňové s páskou kápů šedesát vězňů při nakládání do aut. Jak měli terezínští svědkové těchto vražd rozpoznat, že vězňové sonderkomanda stojící spolu ozbrojenými SS[19] před budovou, v jehož podzemí na ně čeká plynová komora, jsou jiní než tamti kápové, že naopak tito jsou jejich potencionální spojenci?

Myšlenka na povstání vězňů terezínských zářijových transportů se krátce před tragedií 8. března skutečně objevila a vedoucí skupina odboje z jejich řad, už po přesunu do karantenního tábora, své možnosti zvažovala a v těchto úvahách se zřejmě objevoval i argument o případné podpoře sonderkomanda. Výzva jednoho z vedoucích činitelů osvětimského odboje `Davida Szmulewského` k povstání terezínských vězňů, do jehož čela se měl postavit `Fredy Hirsch`, byla doprovozena jednoznačným konstatováním, že Szmulewski nemůže "prosit naše kamarády, aby obětovali život pro ztracenou věc", ale současně neurčitě dodal, že "stovky z nás, snad tisíce, budou jim stát po boku," jestliže terezínští vězňové budou bojovat, "ale musí oni začít, a to pořádně". Absurdní představa, že terezínští vězňové, z nichž většinu tvořily ženy a děti, měli v krematoriu, v předdveří plynových komor, povstat, a jestli budou bojovat "pořádně", přidají se k nim muži sonderkomanda a další, snad tisíce.

V zářijových transportech z Terezína bylo 290 dětí mladších 15 let. Povstání je nemohlo žádným způsobem zachránit. Krvavě zmasakrováno, mohlo však zvýšit utrpení těchto dětí v posledních chvílích života. Představa, že by se měl postavit do čela takového povstání, dovedla Fredy `Hirsch`e k sebevraždě.

8. března 1944
Ze zprávy odeslané osvětimským vězněm `Stanislawem Klodzinskim` tajně do Krakova:

"Nyní mají z Terezína přijet další velké transporty. Aby uvolnili místo novým hostům, poslali na rozkaz Berlína celý první transport, který sem přišel před několika měsíci, do plynu v počtu 3 800 (1 800 žen - 2 000 mužů) s lékaři a s celým personálem, lidi převážně zdravé, muže, ženy i děti. Druhého dne temně dýmaly všechny komíny krematoria. Na akci přemístění těchto lidí do plynové komory se zúčastnili také vězňové, kápové, někteří z donucení i několik dobrovolně, jako například `Zabielski`, `Wierzbica`, `Katarzynski`. Tito tři poslední se zvlášť surově chovali vůči vězňům převáděným do plynové komory. Mimo jiné ubili holemi 2 muže, kteří poznali,

kam je převádějí, a pokoušeli se o odpor.

Zbytek, který zůstal naživu, čili druhý transport (asi 2 500) se neměl dovědět o tom, co se stalo s prvním transportem, při jehož převádění bylo použito zvláštních prostředků ostražitosti a přísné "sperre".

Aby oklamali zbytek Židů v Terezíně i Mezinárodní Červený kříž, uspořádali oblíbený nacistický podvod s dopisy. Asi čtyři dny před zaplynováním nařídili všem napsat dopisy svým příbuzným v Čechách - s ubezpečením, že se jim velmi dobře daří. Nařídili všem opatřit tyto dopisy datem 25. března, ačkoliv autoři těchto dopisů byli udušeni již 15. 3. Tyto dopisy nyní do 25. března přechovávají zde v politickém oddělení - potom budou poslány, aby lákaly nové oběti a pro svědectví o lživosti tvrzení, že zde kohosi plynují.

Rozsah hitlerovské zvířecí ukrutnosti dá se porovnat snad jen s rozsahem lsti, s jakou ten dobytek se snaží zastřít stopy svých zločinů." APMO [11] , R.O. t.2, list 68/69 e.

Po 8. březnu 1944

Osud vězňů zářijového transportu těžce dopadl na ostatní vězně rodinného tábora, který se rázem změnil ve velkou celu odsouzenců k smrti, čekající na vykonání rozsudku po uplynutí jejich půlleté karanténní lhůty. "Nebyl to už rodinný tábor, ale tábor smrti. Žilo se jako na potápějící se lodi." Tak charakterizovala situaci Cecilie Friedmannová-Michalová ve své vzpomínce.

Odbojová organizace v rodinném táboře vyvodila energické závěry. Rozhodla se vyvolat povstání, kdyby se měla opakovat historie 8. března. Nemělo jít o povstání v krematoriu s cílem zničit plynové komory, ale mělo k němu dojít přímo v táboře, jeho zapálením, vyvoláním zmatku, napadením SS [19] , pokusem o uniknutí alespoň jednotlivců řetězem stráží a ostnatými dráty. Byly vytvořeny dvojice, určené k zapálení jednotlivých bloků, ukrývaly benzin, petrolej, jiné hořlaviny, zápalky, na infekčním oddělení, kam se SS [19] báli chodit, se shromažďovaly krumpáče, motyky, sekery, štípací kleště, jedinou skutečnou zbraní byl primitivní granát s třaskavinou vyrobenou magistrem Rusňakem z léků.

14. března 1944

Zahraniční služba Německého Červeného kříže dopisem Heinricha Niehause urgovala v ústředí Gestapa u Eichmanna termín přislíbené návštěvy delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže v starobním ghettu Terezín a navrhovala její uskutečnění v druhé polovině května. Současně prosila o povolení návštěvy zástupce Německého Červeného kříže v jednom židovském pracovním nebo trestním táboře. Za účelné Niehaus považoval, aby se tak stalo při předávání již povolené zásilky posilujících prostředků pro nemocné vězně táborovému vedení, aby předání této zásilky mohlo být do Ženevy

potvrzeno očitým svědectvím zástupce Německého Červeného kříže.

Niehaus se odvolával na svou rozmluvu s Güntherem 6. března a na dřívější jednání s Eichmannem o vyhlídce na návštěvu zástupce Mezinárodního výboru Červeného kříže v starobním ghettě Terezín. BAK[13] R 58/89, fol. 11.

14. března 1944
Kopeckého depeše č. 204 tlumočila Ullmannův vzkaz A. Frischerovi, aby dal "nahlédnout Moshe Shertokovi z Jeruzaléma, který je nyní v Londýně, do depeší o Terezíně a o Birkenau a o vývoji v Čechách, neboť podle sdělení dělnického sekretáře Neustadta z Istanbulu jsou v Palestině rozšířeny nesprávné představy". AMZV[2] LA-514/č. 6596/44.

16. března 1944
Z Lisabonu byla Radě starších do Terezína odeslána žádost o potvrzení, zda došlo 39 200 půlkilogramových balíčků sardinek, které portugalské grémium exportérů konzerv v době od května 1943 vypravilo jednotlivým osobám, bydlícím v Terezíně, jejichž jména a bližší adresy, pokud známy, byly uvedeny. Opis.

17. března 1944
Z deníku Willyho Mahlera[188]: "Jedenáct osob z ghetta, z toho devět maďarských státních příslušníků a dvě švédské bylo odsud propuštěno k návratu domů." Ve skutečnosti byli odvezeni do Bergen-Belsenu. V deníku vězně tohoto koncentračního tábora je k 16. březnu zaznamenáno, že k nim na jejich úsek přijelo 11 osob z Terezína, mezi nimi 7 občanů maďarských a 4 švédští. "Večer vypravěli o svých prožitcích." Józef Gitler-Barski, "Aufenthaltslager" - Bergen-Belsen. Dziennik wieznia. In: Biuletyn Zydowskiego Instytutu Historycznego, č. 3/1975 (95), s. 77.[208]

18. března 1944
Z oběžníku terezínského vedení správy budov k otázce těhotenství:

"Je třeba znovu naléhavě připomenout všem obyvatelkám směrnice o těhotenství, které byly již několikrát vyhlášeny v denních rozkazech [...].

Všechny ženy ročníků 1928 až 1889 včetně musí na listině písemně potvrdit, že byly poučeny o tom, že těhotné se okamžitě při prvních příznacích musí hlásit k prohlídce na příslušné ženské ambulanci. [...]

Objeví-li se případy, že těhotenství bylo zatajeno, musí starší pokojů (Zimmerältesten) napříště počítat s tím, že budou moci být povolány k odpovědnosti za nedodržení povinného hlášení." H.G. Adler, Theresienstadt, s. 525.[184]

19. března 1944
Německá vojska obsadila Maďarsko a s nimi do Budapešti přijelo zvláštní komando SS [19] v čele s Adolfem Eichmannem, aby zabezpečilo "konečné řešení židovské otázky" také v Maďarsku. Současně přijel jako vedoucí skupiny sicherheitsdienstu Gerhard Clages, dřívější šéf pardubické úřadovny Gestapa, proslulý zejména vypálením obce Ležáky a vyvražděním jejích obyvatel. V Budapešti vystupoval pod jménem Otto Klages.

20. března 1944
45 duševně chorých vězňů a pět jejich průvodců odjelo transportem Dx, údajně do Bergen-Belsenu, ve skutečnosti do Osvětimi-Birkenau. Duševně choří byli ihned zavražděni v plynové komoře, jejich průvodci byli převedeni do rodinného tábora.

21. března 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Prvý jarní den. Snad i pro nás přijde brzy naše jaro. Aspoň zprávy, které zde dnes máme o politické a válečné situaci, nasvědčují tomu, že se blížíme k závěrečným dějům této války. [...] Večer došla sem zpráva o obsazení Maďarska Německem." [188]

24. března 1944
Německý tzv. lidový soudní dvůr odsoudil k smrti skladníka pražského spotřebitelského družstva pro ilegální činnost, zejména proto, že předal "jednomu českému špičkovému funkcionáři" dopis propašovaný z terezínského ghetta.

25. března 1944
Polské odbojové hnutí vyslalo konspirativní cestou z Osvětimi do Krakova zprávu o událostech v rodinném táboře 8. března i o podvodu s dopisnicemi označenými datem 25. března, kdy ve skutečnosti již jejich pisatelé byli mrtví.

25. března 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Dienstelle povolila školství. Pro mládež do 14 let bude návštěva školy povinná." [188]

27. března 1944
Říšský zplnomocněnec v Dánsku Werner Best žádal urychlené povolení návštěvy dánské delegace v Terezíně, přislíbené na jaro, aby se uklidnila dánská veřejnost znepokojená řadou úmrtí dánských vězňů v německých koncentračních táborech. Z ministerstvo zahraničí Eberhard von Thadden odpověděl 3. dubna, že podle sdělení Hlavního úřadu říšské bezpečnosti zřejmě povolí říšský vůdce SS [19] návštěvu u dánských Židů v Terezíně

v druhé polovině května. ZStAP[51] film 14173, D 526349 a D526350.

29. března 1944
Židovský starší `Paul Eppstein` vystavil potvrzení, že v době od 1. listopadu 1943 přišlo z Lisabonu do Terezína dosud 6 194 poštovních balíků a balíčků, které byly o řádně vydány adresátům. Mezi nimi bylo 110 jednotlivých zásilek Portugalského Červeného kříže a 565 jednotlivých balíčků v hromadné zásilce Portugalského Červeného kříže. Opis. SUA[43] CsCK-L[16] karton 52.

29. března 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnes odchází pětatřicetičlenný druhý Barackentransport. [...] Dnes byla zde zahájena jarní fotbalová liga: V prvém zápase zdolal Rapid (bývalá MTK) a Zahradníci (Elektro) 5:4 a Aesoulap zvítězil nad Meteorem 6:3 (dříve Wärmetechnik)." [188]

30. března 1944
Monitorovací služba Úřadu říšského protektora zaznamenala z československého vysílání londýnského rozhlasu: "`Eden` dnes mluvil o pronásledování Židů v Maďarsku a o hrůzách, jaké dnes páchá Gestapo[5] v této zemi. Ubezpečil však, že nic nezůstane nepomstěno." SUA[43] URP[44] karton 1170.

31. března 1944
Šéf skupiny úřadů D v Hlavním úřadu hospodářství a správy SS[19] , `Richard Glücks`, kterému podléhal systém koncentračních táborů, poslal všem jejich velitelům tento rozkaz: "Ukázalo se jako bezpodmínečně nutné a nesmírně důležité, aby na vězně v táborech bylo dohlíženo vhodnými spoluvězni (špicly). Velitelé táborů musí věnovat svou zvláštní pozornost dění v táboře, aby nebyli jednoho dne překvapeni většími nemilými událostmi." Norimberský dokument NO 1554.

Duben 1944
Dubnové číslo tajného časopisu Moravská rovnost přinesla zprávu: "Němci provádějí urychleně evakuaci Lvova. [...] Vyvraždili tam dosud hromadně deset tisíc obyvatel, většinou v plynových komorách. Zdaleka vidět kouř a cítit pach ze spalovaných mrtvol."

2. dubna 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Škola, která měla býti zřízena, nebyla povolena. Židovské děti nemusí uměti ani číst, ani počítati; to jsou zásady tak samozvaného nejkulturnějšího státu, který chce vládnouti světu. Ještě, že v našich řadách jsou nebojácní lidé, kteří aspoň částečně a v mezích daných možností děti přiučují." [188]

3. dubna 1944
Dánský vyslanec v Berlíně Mohr znovu u státního podsekretáře Henckeho urgoval povolení návštěvy dánské delegace u dánských státních příslušníků v Terezíně, která byla přislíbena na leden a pak na březen. Dostal příslib nového termínu: květen. Nespokojil se s tím a žádal alespoň přesný květnový termín, aby jej mohl ohlásit do Kodaně. ZStAP[51] film 14173, D 526352.

3. a 4. dubna 1944
O "stavu protižidovských exekutivních opatření", se konala společná konference Hlavního úřadu říšské bezpečnosti a ministerstva zahraničí v Krummhübelu. Zúčastnili se jí í referenti pro židovské otázky na německých diplomatických zastupitelstvech, fungující formálně jako "poradci". Hlavní referent, vyslanec Six zdůraznil, že "fyzické odstranění východního židovstva" sice odejme židovstvu jeho biologické rezervy, ale židovská otázka musí být vyřešena také mezinárodně. O Thaddenově vystoupení je zaznamenáno, že vysvětlil, "z jakého důvodu sionistické palestinské řešení nebo podobná náhradní řešení musí být odmítnuta a vysídlení Židů musí být provedeno do východních území". Der Prozess, Bd. XXXII, dokument 3319-PS, s. 164-175. Der Prozess, Bd. X, s. 456-457, IMT[27] .[4]

5. dubna 1944
Šéf Hlavního úřadu hospodářství a správy SS[19] Oswald Pohl poslal Himmlerovi přehled o 20 koncentračních táborech a 165 pracovních táborech, jak se z Pohlova nařízení nazývaly pobočné tábory kmenových koncentračních táborů na území Ostland[12] u (pobaltské státy a Bělorusko) a v Nizozemí. Norimberský dokument NO-020.

6. dubna 1944
Eberhard von Thadden informoval dopisem Eichmanna, že návštěvy Terezína se má účastnit šéf oddělení dánského ministerstva zahraničí Hvass a ředitel Dánského Červeného kříže Helmer Rosting. Německé ministerstvo zahraničí původně považovalo takové obsazení za "příliš důležité", ale říšský zplnomocněnec v Dánsku Werner Best se za jejich účast zasadil, neboť tyto osobnosti považoval za zvlášť způsobilé k tomu, aby "rozšířily uklidňující zjištění a tím se dosáhlo zamýšleného účelu návštěvy". Thadden také dopisem doporučil Eichmannovi, aby se prohlídky Terezína mohl zúčastnit zástupce Švédského Červeného kříže, jak o to požádal jeden z členů švédského vyslanectví v Berlíně, s ohledem na četné Greuelmeldungen, které ve Švédsku rozšiřují dánští židovští emigranti. ZStAP[51] film 14173, D 526355 a D 526356.

6. dubna 1944
Toho dne v 11 hodin 30 minut vyslala komandatura koncentračního tábora Osvětim II (Birkenau), SS-Sturmbannführer `Friedrich Hartjenstein` úřadům a všem východním úřadovnám Gestapa a kriminální policie dálnopisnou zprávu, že židovský vězeň v ochranné vazbě `Vítězslav Lederer`, narozený 6. března 1904, naposled bytem v Terezíně, uprchl v noci z 5. na 6. dubna tábora v Birkenau. O několik hodin po této zprávě Hartjenstein odeslal druhou: "Ještě probíhající vyšetřování dosud ukázalo„ že Lederer uprchl s pomocí zdejšího příslušníka SS[19] , pravděpodobně v uniformě SS-Rottenführera." Tak tomu skutečně bylo. K uniformě SS[19] mu pomohl SS-Rottenführer `Viktor Pestek`, jeho druh na útěku. APMO[11] , D, Aul-1, FS 2, s. 358. APMO[11] , IZ-8,4, s. 190-191.

6. dubna 1944
`Lederer` uprchl, aby informoval svět o osvětimské továrně na smrt, po útěku několikrát tajně navštívil Terezín a informoval o osudu terezínských vězňů v Birkenau poměrně úzký okruh vězňů, kteří se však rozhodli ponechat si toto děsivé sděleni pro sebe. Ledererův pokus propašovat svou zprávu do zahraničí Mezinárodnímu výboru Červeného kříže se nezdařil. Motivem mladého rumunského SS[19] , Pesteka, byla jeho láska k jedné z vězeňkyň rodinného tábora, kterou chtěl zachránit spolu s její matkou. Lederer mu měl pomoci nalézt pro ně úkryt na protektorátním území. Když se Pestek vrátil tajně do Birkenau, byl zatčen a později popraven. Ledererovi se podařilo dožít se osvobození. Miroslav Kárný, Útěk osvětimského vězně Vítězslava Lederera a český odboj. In: Terezínské studie a dokumenty 1997, s. 147-169.[209]

6. - 7. dubna 1944
Na poradě o výstavbě obrovských leteckých továren, které byly říšským vedením považovány za strategicky mimořádně důležité pro obrat v letecké válce nad Německem, rozhodl `Hitler`, že se - pokud nebudou k dispozici pracovní síly - osobně spojí s říšským vůdcem SS[19] `Himmler`em a zařídí u něho, aby potřebných nějakých 100 000 mužů bylo získáno z židovských kontingentů z Maďarska. Hitler dal v úvahu, aby jedna z těchto leteckých továren byla umístěna v Protektorátu. V protokolu je jeho rozhodnutí zaznamenáno takto: "Přesto vůdce prosí pokusit se, aby tento druhý závod byl postaven v podstatně jistějším území [než ve Francii], totiž v Protektorátu. Kdyby tam také nebyly pracovní síly k dispozici, chce se vůdce osobně spojit s říšským vůdcem SS[19] a zařídit u něho, aby potřebných asi 100 000 mužů bylo poskytnuto odpovídajícími židovskými kontingenty z Maďarska."Současně nařídil svolání porady, na které měla být projednána

praktická realizace jeho rozhodnutí. IMT[27] Bd. XXXVIII, dok. R-124, s. 361.

6. - 7. dubna 1944
Z Himmlerovy řeči, kterou pronesl 24. května v Sonnthofenu k německé generalitě, vyplývá, že už na této poradě nebo při jiné příležitosti bylo rozhodnuto zvýšit počet židovských vězňů na těchto stavbách na dvojnásobek. Himmler tam nejprve vyložil, proč bylo třeba zabít židovské ženy a děti, nenechat vyrůst mstitele, a k tomu dodal na vysvětlenou: "Nyní ovšem - to je zvláštní v této válce - dovážíme nejprve 100 000, později ještě jednou 100 000 mužských Židů z Maďarska do koncentračních táborů, kterými stavíme podzemní továrny. Z nich ovšem nikdo nijak nepřijde na dohled německému národu!" H. Himmler, Geheimreden[24] s. 203.

I když Hitler a Himmler hovořili v této souvislosti pouze o maďarských židovských vězních, neomezoval se přesun židovských vězeňských pracovních sil do Německa pouze na ně a pouze na výstavbu leteckých továren. Himmlerův rozkaz z prosince 1942, že koncentrační tábory na německé půdě mají být "očistěny od Židů", přestal platit v důsledku vývoje válečných událostí.

7. dubna 1944
Toho dne v 8 hodin 33 minut večer alarmoval dálnopis SS-Sturmbannführera Hartjensteina, že z Birkenau uprchli další vězňové a dosud nebyli dopadeni, dva Židé v ochranné vazbě, Walter Rosenberg, narozený 11. září v Topolčanech, dodaný do tábora 30. 6. 1942, a Alfréd Wetzler, narozený 10. května 1918 v Trnavě, dodaný 13. 4. 1942. APMO[11] , film 90, snímek 66-67.

Rosenberg a Wetzler ve skutečnosti byli tehdy ještě v nedokončeném úseku tábora Birkenau (BIII), kterému se v táborovém žargonu říkalo "Mexiko". Území osvětimského táborového komplexu opustili až o tři dny později.

7. dubna 1944
Newyorský časopis Aufbau uveřejnil článek Hrůzný Oswiecim, kde psal: "Od zřízení tohoto tábora bylo tam už údajně zavražděno více než 500 000 osob, většina přirozeně Židů."

13. dubna 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Na náměstí města hrál poprvé židovský orchestr. [...] Naši nepřátelé mají novou válečnou taktiku - zastírání očí, stavění Potěmkinových vesnic. [...] Ale melodie nám nepomohly zapomenout ty strašné oběti, pogromy a nebezpečí, které nás ještě čekají, nebezpečí, které má nyní jen jinou tvář." [114]

13. dubna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Baron Guttmann s chotí byli dnes propuštěni - patrně na rozkaz ze zahraničí - z ghetta." Ve skutečnosti byl Friedrich Bernhard Gutmann zavražděn na Malé pevnosti, Louise Gutmanová zahynula v Osvětimi. K jejich osudu: Prominenti v ghettu Terezín 1942-1945, s. 99.[210]

15. dubna 1944
Ze Ženevy poslal Jaromír Kopecký depeší č. 295 vzkaz G.M. Riegnera a R. Lichtheima adresovaný A. Frischerovi: "Požádej Lintona a Eastermana, aby prostřednictvím sovětského velvyslanectví požádali sovětskou vládu, aby doplnila prohlášení Rooseveltovo a Edenovo ve věci Židů v Maďarsku veřejným varováním Maďarů před persekucí Židů. Varování se strany Sovětů by mělo váhu, neboť sovětská armáda je na hranicích. Varování by mělo státi v ostré formě a opakovat stále v rozhlase. Též by se měly shazovat letáky s letadel s takovým spojeneckým varováním. Němci chtějí zničit Židy v Maďarsku koncentrováním ve třech zonách: a) Zenta, b) Mohacs, c) Zemuň. Plán má býti proveden do šesti měsíců." AMZV 2 LA-dův,189/3123 dův/44.

15. - 17. dubna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Místo obvyklého denního Tagesbefehlu [denního rozkazu] vyšly dnes: Mitteilungen der Jüdischen Selbsverwaltung in Theresienstadt [Sdělení židovské samosprávy v Terezíně] v obrázkové úpravě malíře Spiera." "Vedoucí Dienstelle dovolil v rámci rekreace obyvatel Terezína přístup na všechny dosud zakázané části šancí. Je odsud velmi krásný výhled do kraje a na litoměřické vrchy a řeku Ohře." "Dnes byl zde zase dosažen smutný rekord: čtyřicet jeden mrtvých." [188]

17. dubna 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Nežijeme už v "ghettu", ale v židovské "obci"." [114]

17. dubna 1944
Karlovarské Gestapo 5 zatklo římskokatolického faráře Andrease Steina, narozeného r. 1887, který 11. ledna 1944 pokřtil dvě Židovky. Když mu to bylo vytýkáno, odpověděl: "Podle svého katolického svědomí jsem jednal naprosto správně." Zatčena byla i jeho sestra Hedvika Steinová. SUA 43 110-5-54. Zpráva Karlovarské úřadovny Gestapa z 17. 4. 1944.

20. dubna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Dva nezletilí 14tiletí mladíci, Jiří Běloch [ve

skutečnosti: Jiří Bělov] a Karel Thein, uprchli z Terezína. [...] Thein pochází z Pardubic a je míšencem." [188]

24. dubna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Odpoledne se zde kolportovala rozčilující zpráva o chystání transportů. Zaplať Bůh, že se zpráva ukázala nesprávnou. V BV totiž se pro Dienstelle připravovaly různé pracovní statistiky a Židé již považovali to za známku k chystání transportů." Záznam z příštího dne: "Dne vyšla prováděcí nařízení k uzavírání náboženských a občanských sňatků, jakož i směrnice pro event. rozvody." [188]

25. dubna 1944
Eichmann nabídl Joel Brandovi, členu Židovského záchranného výboru v Budapešti, prodej milionu Židů pod heslem "Zboží za krev, krev za zboží". Mezinárodní židovské organizace měly Německu poskytnout 10 000 nákladních aut na vyzbrojení dvou divizí Waffen-SS [23] a navíc některé další vzácné zboží. Eichmann nabídl prodat i Židy vězněné v Terezíně. Podle Branda mu Eichmann v hotelu Majestic, hlavním stanu Gestapa v Budapešti, řekl: "Vy víte, kdo jsem? Já jsem provedl akce v říši, v Polsku, v Československu. Nyní přišlo Maďarsko na řadu. Pozval jsem vás, abych vám nabídl obchod. Nejprve jsem dal přezkoumat vás a vaše lidi z Jointu a ze Sochnuthu. A zjistil jsem, že jste ještě výkonní. Jsem tedy připraven prodat vám milion Židů. Všechny vám neprodám. Tolik peněz a zboží nemůžete sehnat. Ale milion, to půjde. Zboží za krev - krev za zboží. Můžete si tento milion vzít ze všech zemí, v nichž se ještě Židé nacházejí. Můžete je vzít z Maďarska, z Polska, z Ostmark [11] y, z Terezína, z Osvětimi, odkud jen chcete. Co chcete mít zachráněno? Plodné muže? Ženy schopné rodit? Starce? Děti? Sedněte si a mluvte." Eichmann nabidl Brandovi, aby odjel do zahraničí, navázal tam spojení se svými lidmi a Spojenci a přivezl konkrétní nabídku. Brand si vybral Konstantinopel. Rozmluvě byl přítomen Kurt Becher, zplnomocněnec Himmlera, od kterého dostal pro vyjednávání tuto instrukci: "Dostaňte od Židů, co dostat lze. Slibte jim, co žádají. Co z toho se dodrží, to uvidíme." Alex Weissberg, Die Geschichte von Joel Brand, Köln, Berlin 1956, s. 13.[211] Podle Brandovy výpovědi při Eichmannově jeruzalemském procesu je ve skutečnosti autorem této knihy on sám. Becherovo svědectví: Dokumenty Eichmannova procesu, 57. a 85 zasedání soudu.[203]

25. dubna 1944
Alfréd Wetzler a Walter Rosenberg dorazili do Žiliny, kde sepsali obsáhlou zprávu o Osvětimi a Birkenau, která podrobně popsala vražedný mechanismus a rekonstruovala sled transportů deportujících oběti z nejrůznějších

zemí Evropy k plynovým komorám v Birkenau. Rosenbergovi odbojové hnutí obstaralo falešné papíry na jméno Rudolf Vrba, které si již ponechal i v budoucnu. Wetzlerovy dokumenty zněly na jméno Josef Lánik, které po válce používal jen jako literární pseudonym. V jejich zprávě jsou také popsány osudy terezínských transportů do Birkenau, také závěry, jaké učinilo táborové odbojové hnutí z událostí 8. března 1944. Předpokládalo, že také vězňům z prosincových transportů hrozí "Sonderbehandlung", smrt v plynových komorách", po skončení jejich půlleté karantény. Ve zprávě Wetzlera a Vrby se o tom psalo:

"Po zaplynování první skupiny nemůže být pochyb o tom, jaký osud je čeká, právě nyní plánují odboj. Organizuje jej Růženka Laufschner a Hugo Lengsfeld. Pomalu soustřeďují hořlavý materiál a v případě nutnosti zapálí bloky svého oddělení. Jejich karanténa skončí 20. června 1944." Jméno Růženy Lauscherové je v textu mírně zkomoleno a Hugo Lengsfeld po válce přijal jméno Pavel Lenek. Miroslav Kárný, Historie osvětimské zprávy Wetzlera a Vrby. In: Tragédia slovenských Židov, Banská Bystrice 1992, s. 167-186.[212]

26. dubna 1944
Maďarská vláda schválila výnos o "zabrání židovských bytů a koncentraci Židů (zřízení ghett)". Eichmann in Ungarn. Dokumente heraugegeben von Jenö Lévai. Budapest 1961, s. 86-88.[213]

26. dubna 1944
Německý Červený kříž, Heinrich Niehaus, urgoval ústřednu Gestapa o slíbený termín návštěvy Terezína a jednoho židovského pracovního tábora. Zatímco ve svém dopise 14. března H. Niehaus žádal povolení k návštěvě židovského pracovního tábora pouze pro zástupce Německého Červeného kříže, v tomto dopise již toto rozlišení není. BAK 13 R 58/89, folie 12.

26. dubna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Z Prahy přijel transport sedmnácti osob. [Ve skutečnosti třinácti.] Byl mezi nimi i uprchlý Karel Thein, kterého chytli v Praze druhý den po jeho útěku odsud na Národní třídě. Byl po svém předání zatčen zde a uvězněn." Karel Thein byl 12. září 1944 předán z ghetta Gestapu, osvobození se dožil. Jiří Bělov po útěku už zatčen nebyl a také okupaci přežil. [188]

27. dubna 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Zdobí a krášlí město. Opravili dva dětské domovy, že jejich vzhled připomíná pěkné sanatorium." [114]

28. dubna 1944
Wetzlerova a Rosenbergova (Vrbova) zpráva byla z Žiliny dopravena do Bratislavy, kde se jí ujala tzv. pracovní skupina, tajné vedení židovského odboje na Slovensku. Rozhodli se, že předají zprávu především vůdcům v té době zvlášť ohrožených maďarských Židů. Stalo se tak příštího dne.

Že při realizaci nacistických genocidních plánů jsou vražděny miliony, bylo tehdy už známo každému, kdo pravdu znát chtěl. Zpráva Wetzlera a Vrby tuto skutečnost potvrdila, ale především do všech detailů popsala vyhlazovací mechanismus, objasnila metody industrializované exterminace, s dokonalou znalostí očitých svědků vysvětlila organizačně-technickou záhadu, jak lze vyhlazovat miliony lidí, děsila svým odhalením, jak vlastně jednoduchá, investičně, technicky i materiálově nenáročná jsou exterminační zařízení a jaké nevídané kapacitní možnosti skýtají organizátorům genocid.

29. dubna 1944
První transport maďarských Židů byl vypraven z internačního tábora Kistarcsa - na 1 800 práceschopných mužů a žen ve věku od 16 do 50 let. Příštího dne byl vypraven z Topoly a druhý s 2 000 práce schopných osob. Po selekcích bylo do tábora v Osvětimi-Birkenau převzato 486 mužů a 616 žen. Ostatních 2 698 bylo hned z příjezdové rampy posláno do plynových komor. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, s. 650-651.[71]

30. dubna 1944
Monitorovací služba v Úřadu říšského protektora zaznamenala prohlášení československé vlády, vysílané česky londýnským rozhlasem k nejnovějším protižidovským opatřením v Maďarsku a v Maďarskem okupovaným československým územím. "Jeden z prvních úkolů při obnově státní suverenity v ČSR bude potrestání všech válečných a okupačních zločinů, které byly spáchány na čsl. území a proti čsl. občanům. Deportace, násilnosti a zavraždění židovských občanů ČSR bude stejně tvrdě potrestáno a to podle platných zákonů. Váleční zločinci budou vydáni státům, ve kterých své válečné zločiny spáchali. Toto platí i pro území Československ[ovenska], které bylo okupováno Maďarskem." SUA[43] URP[44] karton 1170.

30. dubna 1944
V terezínském ghettu bylo vězněno 36 020 osob. V dubnu tam zemřelo 729 vězňů.

30. dubna
Z deníku Willyho Mahlera: "Měsíc duben se končí a počíná měsíc, od něhož si slibujeme přinésti zahájení invaze." [188]

1.května 1944
V časopise Vedem, vydávaném chlapci v jednom z domovů v L 417, napsal jejich vedoucí `Valtr Eisinger`: "Z hloubi našeho ponížení pozvedáme svůj hlas, ale nikoli ke steskům a bolestným vzdechům, nýbrž k oslavě 1. máje. Odsouzeni k bezživotí, oslavujeme život. [..] Násilím odtrženi od ostatního světa, vyvrženi ze středu lidí, pronášíme horoucí víru v jednotu a bratrství všeho lidstva, neboť náš duch zůstal vnitřně svobodný přese vše." Vedem, Fotokopie. AZMP 9 T,inv. č. 360.

1. května 1944
Sdělení židovské samosprávy Terezín č. 8 uveřejnila tuto výzvu: "Židé z Protektorátu Čechy a Morava, kteří byli majitelé nebo vedoucí zaměstnanci firem, mají se z příkazu Služebny neprodleně, nejpozději však 3. května t.r. v 18 hodin, osobně hlásit v ústředním sekretariátu, pokoj 147 k podání zprávy."

2. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnes zde se kolportuje tento vtip: Rahm potká a zastaví jednoho Žida na ulici a ptá se jej, čím přispěl k zlepšenému vzhledu města v rámci akce Zkrášlení Terezína. Žid odpověděl: "Zakázal jsem své ženě 14 dnů vycházeti na ulici." Židé ani zde neztratili snahu po pobavení a satiře.

Jinak dny plynou jako voda v normální pracovní činnosti. Vypráví se zde houževnatě tyto dny, že osazenstvo tábora v Birkenau se převádí do Německa na práci. Uvidíme, zda-li se zprávy tyto potvrdí." [188]

3. května 1944
Byro šéfa bezpečnostní policie sdělilo říšskému ministerstvu spravedlnosti, že se zemský soud ve Vídni v řadě řízení k přezkoumání původu obrací na Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě nebo přímo na šéfa bezpečnostní policie o sdělení místa pobytu Židů. Tito Židé však byli už svého času buď deportováni na východ nebo dopraveni do Terezína. Z bezpečnostně-policejních důvodů nelze tyto dotazy zodpovídat, ani nelze kladně vyřizovat žádosti o připuštění těchto Židů jako svědků před soudy nebo k dědičně biologickým vyšetřením. SUA 43 Nor 3, karton 73, s. 3208-3209.

4. - 6. května 1944
Ve Vídni se konala konference, na které zástupci německé, maďarské a slovenské železnice, maďarského četnictva a Eichmannova zvláštního komanda dohodli jízdní řád deportačních transportů maďarských Židů do Osvětimi.

Počítalo se, že od 15. května odjedou z Maďarska přes Slovensko do Osvětimi denně čtyři transporty, každý s 3 000 vězni. Odtransportováno mělo být 320 000 Židů z pásma I a II, tj. Karpatského prostoru a Sedmihradska, takže do června měla evakuační akce z těchto pásem skončit. Kurt Pätzold, Erika Schwarz, "Auschwitz war für mich nur ein Bahnhof".[214] Franz Novak, Der Transportoffizier Adolf Eichmanns. Berlin 1994, s. 142.[215]

5. - 10. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dne 30. dubna 1944 byl slavnostně předán k užívání Freizeitgestalltungu velký divadelní sál místní Sokolovny. Stalo se tak po předchozím jeho částečném přestavění a úspěšně provedené úpravě. Slavnostního zahájení provozu Sokolovny, označené prostě Westgasse Nr. 3, se zúčastnili všechny význačné místní osobnosti a dělnictvo pracující na akci Stadtverschönerung. Zahájení byl přítomen také `Rahm` a Berger [správně: `Bergl`]. K zahájení v předvečer 1. května došlo s úmyslem vzpomenouti tak Svátku práce. [...]

Na pracovní zrychlené zde tempo je skutečně milé se dívati. Opravují se v plném tempu fasády domů i kasáren. K tomu účelu byly sem dopraveny z Prahy zvláštní pojízdná lešení a nejmodernější stříkací nátěrové stroje. Také ulice se náležitě upravují, za pomoci parního válce. V městském parku spěje stavba dětského pavilonu k svému zakončení. S hávem nového jara, také město samo se nově přiodívá. Nyní jenom čekáme ještě na zlepšené politicko-vojenské zprávy, aby také naše unavené duše potřebně již pookřály. [...]

Dívám-li se na židovské dělníky, v kterémkoliv oboru jejich zdejší práce, musím se obdivovati jejich dovednosti. Říkalo se vždy, že Židé neumějí manuálně pracovati. Terezín provedl dokonale důkaz opaku tohoto tvrzení." [188]

9. května 1944
`Hitler` rozhodl, aby 10 000 německých vojáků, kteří budou staženi z Krymu, byli dáni k dispozici jako strážné mužstvo při nasazení maďarských Židů, vězňů koncentračních táborů atd. `Himmler` si vymínil, že tato strážní mužstva musí přijít k němu, tj. K Waffen-SS[23] , "aby odtransportování z Maďarska atd. se mohlo v pořádku uskutečnit," stojí v bodě 3 protokolu z pravidelné porady ministra Alberta Speera u Hitlera. Rüstungskonferenzen.

10. května 1944
Monitorovací služba Úřadu říšského protektora zaznamenala pořad londýnského rozhlasu "Amerika volá Československo", ve kterém `Jiří Voskovec` a `Jan Werich` o antisemitismu řekli: "Antisemitismus ve všech svých odrůdách

má jen jeden výraz: vraždu." O hrdinech varšavského ghetta prohlásili: "...to jsou naši bratři." SUA[43] URP[44] karton 1130.

11. května 1944
Z deníku `Egona Redlicha`: "Slunce svítilo a orchestr vyhrával, malovali fasády domů, krášlení města, 'Stadtverschönerung', a tam v Berlíně někdo rozhodl, že 7 500 Židů pojede na východ, aby bylo na 'Stadtverschönerung' dost místa." [114]

11. května 1944
Toho dne žilo z 5 000 vězňů, kteří do rodinného tábora v Birkenau přijeli v prosinci 1943, žilo už jen 3256. Za necelých pět měsíců jich tedy zahynulo 1744, tj. téměř 35 % (34,88 %). Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, s. 700.[71] APMO[11] , D-AuII-3a/3-7.

12. května 1944
Šéf úřadu zahraniční služby Německého Červeného kříže `Hartmann` v dopise `Eichmann`ovi připomněl různé porady, zejména konanou 4. listopadu 1943, při kterých byla zásadně přislíbena návštěva delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže v Terezíně a také návštěva Dánského Červeného kříže u dánských Židů internovaných v Terezíně. Návštěva se měla uskutečnit v době po zimních měsících, "tedy počínaje květnem", a je nyní urgována. Německý Červený kříž chtěl vědět, "k jakému termínu a v jaké formě" se návštěva bude moci uskutečnit. BAK[13] R 58/89, fol. 13-14.

14. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Nahlédnutím do úředních záznamů jsme zjistili, že národnostní rozvrstvení obyvatel Terezína je k dnešnímu dni toto: Protektorát (číslice jsou okrouhlé) 15 200, Říše 12 500, Ostmark[11] a 5 200, Holandsko 2 600 a Dánsko 500. Také podle tohoto početního klíče jsou odcházející transporty sestavovány." [188]

15. května 1944
`Eichmann` naposledy hovořil s členem Židovského záchranného výboru v Budapešti Joelem `Brand`em, kterého o tři dny později zvláštní německé letadlo odvezlo do Turecka, kde měl představitele Jewish Agency informovat o německé nabídce "krev za zboží". Při této rozmluvě Eichmann Brandovi sdělil, že toho dne začíná s deportacemi, že každý den odjede 12 tisíc maďarských Židů, ale ne do Osvětimi, nýbrž do Rakouska a část zadrží na Slovensku." Transporty tam počkají, až se vrátíte, a mohou potom hned jet dál na španělskou hranici. Jestliže se nevrátíte nebo ne včas, potom půjdou ti lidé do Osvětimi." Brand namítal, že tím Eichmann torpéduje

vlastní jednání. Eichmann odpověděl: "Nechte to na mně, pane Brand. Rozumím své věci. Musím vaše Židy teď tvrdě popadnout. Kdybych se teď choval jako zbabělec, pak by si vaši lidé mysleli, že jim beztoho nic nehrozí. Pak bych nikdy nedospěl k závěru." A znovu opakoval: "Jestli se do týdne nebo řekněme do dvou týdnů vrátíte a přinesete pozitivní rozhodnutí, pak vyhodím Osvětim do vzduchu a pošlu ty nyní deportované jako první na španělskou hranici..." Alex Weissberg, Die Geschichte von Joel Brand, s. 142-143.[211]

15. května 1944
Z britských dokumentů zveřejněných v sedmdesátých letech je zřejmo, že Grosz přivezl západním zpravodajským službám nabídku maďarské vojenské zpravodajské služby na přechod Maďarska na stranu Spojenců za podmínky zastavení sovětské ofenzivy na hranicích Maďarska a především nabídku šéfa Himmlerova sicherheitsdienstu v Budapešti Otty Klagese [ve skutečnosti `Gerharda Clagese`] na setkání, dvou tří vyšších zpravodajských německých důstojníků s americkými k projednání separátního míru. `Grosz` měl informovat amerického zpravodajského důstojníka `Schwarz`e, že Američané mohou žádat jako partnera v těchto jednáních kteréhokoli důstojníka německé bezpečnostní služby s výjimkou `Himmler`a, který není s to opustit Německo. Nacisté usilovali především o jednání s Američany, jen kdyby z toho sešlo, měl Grosz organizovat setkání s britskými důstojníky prostřednictvím sionistů (úředníků Jewish Agency) v Istambulu. Grosz při tom zdůrazňoval, že jeho zpravodajské poslání je to pravé a `Brand`ova židovská věc byla zamýšlena jen ke krytí hlavního úkolu.

Ostatně toto již potvrdil i `Joel Brand` v poválečné zprávě o své misi. Grosz s odvoláním na své rozhovory s Clagesem řekl Brandovi po jejich přechodném uvěznění tureckými úřady: "Nacisté vědí, že prohráli válku. Vědí, že s Hitlerem nemohou dospět k míru. `Himmler` chce použít všechny možné kontakty, aby se dostal k jednání se spojenci." Dodal: "Tvoje židovská věc byla vedlejší otázkou." Bela Vago, The Intelligence Aspects of the Joel Brand Mission. Yad Vashem Studies in the European Jewish Catastrophe and Resistance č. X (1974), str. 111-128.[216] A. Weissberg, str. 142 a 168.[211]

15. května 1944
Do Osvětimi odjely tři deportační transporty maďarských Židů. Příštího dne přijely tři tyto transporty v nákladních vagonech na příjezdovou rampu v Birkenau a všechny skončily v plynových komorách Osvětimi, ačkoli `Eichmann` právě přislíbil `Brandovi`, že toho dne sice židovské deportace z Maďarska začnou, ale pojedou nikoli do Osvětimi, nýbrž že část bude zadržena na Slovensku: "Transporty tam počkají, až se vrátíte, a mohou potom hned dál jet na španělskou hranici. Jestli se zpět nevrátíte nebo ne včas,

pak půjdou ty lidé do Osvětimi [...]. Když se do týdne nebo řekněme nejpozději do dvou týdnů vrátíte a mně přinesete pozitivní rozhodnutí, vyhodím Osvětim do vzduchu a pošlu ty nyní deportované jako první na španělskou hranici." A. Weissberg, Die Geschichte von Joel Brand, s. 142-143.[211]

15. května 1944
Z Terezína do Osvětimi odjel deportační transport označený Dz s 2 503 vězni, který byl příštího dne bez selekce převeden do rodinného tábora v Birkenau. Bylo v něm 767 mužů a chlapců, 1 736 žen a dívek. Osvobození se jich dožilo 120.

16. května 1944
Z Terezína odjelo transportem Ea dalších 2 500 vězňů do rodinného tábora v Birkenau. Podle osvětimské evidence mezi nimi bylo 576 mužů a chlapců (A 843 až A 1 418), 1 871 žen a dívek (A 1 000 až A 1 999, A 2 751 až A 3 621). Tam bylo s nimi zacházeno stejným způsobem jako s transportem předcházejícím. Osvobození se dožilo pouze 8 vězňů.

16. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Od osmé hodiny se vagonuje druhý odcházející transport. Zdá se, že probíhá ještě klidněji, jako prvý a ještě rychleji. V městě je vážné ticho. Na pracích akce zkrášlení města se pracuje s nepatrným počtem dělníků. Mluví se o těžkostech provázejících výběr českých lidí do třetího transportu a tato nejistota z B V se šířící, způsobuje, že se Terezína v poledních hodinách zmocňuje nečekaně silné vzrušení, jež se od hodiny k hodině stupňuje." [188]

17. května 1944
Dopis šéfa bezpečnostní policie a bezpečnostní služby (podpis nečitelný) sdělil Německému Červenému kříži, jeho prezidiu a zahraniční službě (k rukám `Niehause`): "Říšský vůdce SS [19] dal souhlas k prohlídce ghetta Terezín a jednoho židovského pracovního tábora Vámi a zástupcem Mezinárodního výboru Červeného kříže. Na prohlídce ghetta Terezín se současně zúčastní také zástupce Dánska a Švédska. Předpokládaný termín prohlídky je počátek června 1944. Přesný termín ještě oznámím." Na dopise je rukou připsáno, že 19. května odpoledne v 18 hodin bylo to telefonicky sděleno švýcarské delegaci pro dr. Martiho. `Roland Marti` byl vedoucím delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže v Berlíně. Dopis není přesně datován, uveden je jen měsíc a rok, avšak dopis informující o tomto `Himmler`ově rozhodnutí říšské ministerstvo zahraničí, Eberharda von Thaddena, nese datum 17. května. `Niehaus` parafoval dopis jemu určený 18. května. ZStAP [51] film 14173, D 526362.

17. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnešní den byl tzv. kritickým. Začalo to časně ráno došlými transportními obsílkami pro řadu zvučných českých jmen. Kol. ing. `Chitz` je mezi povolanými vzdor provedeným intervencím. Potom přišly obsílky pro Vídeňáky a říšské bez transportních čísel. To bylo prvé překvapení. Tyto osoby nemusely nastupovati, ale musely se k transportu připraviti. Nejistota bývá někdy mnohem horší, jako špatná jistota. A stále a stále jdou poplašné zprávy městem, že chybí ještě čtyři sta českých jmen. Kolečka správního aparátu se točí bez přestávky na nejrychlejší plné obrátky. A potom přicházejí tvrdé údery jeden za druhým. Četní vyloučení z předchozích transportů z důvodů nemoci jsou opětně povoláváni, ale tentokráte do tzv. šleusové nemocnice v L 124, kde se musí podrobiti znovu prohlídce nově dosazenou lékařskou komisí, v jejíž čelo je povolán hanoverský šéflékař dr. `Josef Reisz`. Nemocní cesty neschopní, resp. chůze neschopní musí tam býti dopraveni na nosítkách. Rozhodnutí této nové komise je pro řadu osob (také náš `Spitz`) nečekaně špatné. Jsou opětně, a to nyní definitivně, zařazeni do transportu. A nové a nové povolávání vynášíme. Teď již ztrácíme i my přehled o situaci, neboť četná předvolání nesou čísla přes 8 000, přes 10 000, 11 000, 12 000 a 13 000. Dokonce přicházejí i předvolání z čísly přes 14 000. Teprve dodatečně zjišťujeme, že jde o různé skupiny dle národnostního klíče povolávané, o kterých se však neví, zdali skutečně odjedou. Také můj bratranec Jirka se ocitl v transportu a obdržel číslo 11 562. Podle jedněch informací jde o reservu, dle jiných znamená to odjezd. Za pochopitelné rozčílení se provádí nástup k tomu třetímu transportu. Provádíme jej obvyklým způsobem, ale jde značně volněji, jako nástupy před tím. Trvá také přirozeně, až do časných nočních hodin.

V C III zatím SS.O.ST. F. `Rahm` provádí sám výběr osob a řadu, která se mu nehodí, vyřazuje (resp. kterou dle pracovních schopností a odborné kvalifikace zde si chce ponechati). Přirozeně, že tento způsob vnáší ještě více rozčílení, poněvadž se neví, kolik osob vlastně na konec vyřadí a kolik jich bude nutno proto ještě v posledních hodinách před odchodem transportu povolati. Zatím byla povolána celá řada osob z úředního příkazu (zatčení, trestaní apod.). Také příkaz pro `Israela Friedmanna` z Vídně byl jedním z překvapení dne. `Rahm`ova přehlídka v C III trvá až do pozdních nočních hodin a přinesla řadu nečekaných překvapení.

V půlnoci přichází příkaz, že osoby, jež obdržely ráno povolání bez transportních čísel postoupí do C III ihned v noci a to do tří hodin i bez čísel. Kromě toho se povolává ještě další tzv. druhá reserva, která nastupuje do B V. Má nástup v sedm hodin ráno." [188]

18. května 1944
Z Terezína odjel do rodinného tábora v Birkenau transport označený Eb s 2 500 vězni, 1 062 mužů a chlapců (A 1445 až A 2506), 1 437 žen a dívek (A 3642 až A5078), z nichž se osvobození dožilo 273. Mezi 7 503 vězni deportovanými těmito třemi květnovými transporty bylo 3 125 německých, 2543 českých, 1 276 rakouských a 559 holandských Židů. Osvobození se z nich dožilo pouhých 401.

18. května 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Transport Eb se počíná od devíti hodin ráno odbavovati. SS[19] `Rahm` ještě na nádraží provádí několik zařazování (`Otto Adler`) a několik vyřazování a za stálého napětí postupuje odchod osob ze šleusky do vagonů. Dnes je vše značněji nervóznější a rozčilující, vagonování jde velmi zvolna. Dispozice o nástupu osob z jednotlivých tisícovek jsou několikráte měněny, takže čísla již zařazená nejedou a na místo nich jsou zařazována čísla, s jejichž odjezdem nebylo počítáno. [...]

Teprve uzavřením posledního vagónu vlaku k 19.15 hod. jsme si oddychli." [188]

19. května 1944
Německé kurýrní letadlo přistálo v Istanbulu s `Joel Brand`em a `Andor Grosz`em.

19. května 1944
H. `Niehaus` telegrafoval do Ženevy `Hartmann`ovi: "Návštěva Terezína a pracovního tábora s I.K. [Internationalen Komitee, tj. Mezinárodního výboru Červeného kříže] jakož i švédským a dánským zástupcem se předpokládá počátkem června." YVA[50] , JM/17004

20. května 1944
Po odjezdu květnových transportů zůstalo v Terezíně celkem 28 162 vězňů, z toho 12 583 dopravených z Protektorátu a 15 579 dopravených z Německa, Rakouska, Holandska a Dánska. V Terezíně se do té doby narodilo 146 dětí a zemřelo 31 214 osob (z toho 5 890 protektorátních Židů a 25 324 ostatních). Východními transporty bylo deportováno z Terezína celkem 68 235 osob (z toho 51 127 protektorátních a 17 108 ostatních). Z ghetta bylo 159 vězňů odvedeno na Malou pevnost, případně na jiná neznámá místa. Tuto bilanci z ústřední evidence zaznamenal `Willy Mahler` ve svém deníku. [188]

20. května 1944
Jeden z vězňů deportovaných z Dánska Ralph Oppenheim navštívil byt židovského staršího v Magdeburských kasárnách, který se pod přísným do-

zorem Rahma "zkrášňoval".

Ve svém deníku zaznamenal slova Hedviky Eppsteinové: "A k čemu to všechno, budeme přece všichni odtud odesláni - všichni dohromady - a neodejdeme-li teď s sebou, tak příště. Židé mají být vyhlazeni a budou vyhlazeni..." Ralph Oppenheim, An der Grenze des Lebens. Theresienstädter Tagebuch, Hamburg 1961, s. 173.[204]

22. května 1944
Vatikánský charge d'affaires v Bratislavě Giuseppe Burzio odeslal do Vatikánu zprávu Wetzlera a Vrby, sepsanou po jejich útěku z Osvětimi a odhalující apokalyptický osvětimský zločin. Kardinálu Maglionemu k tomu napsal: "Informace o osudu Židů deportovaných do Německa. Byl jsem naléhavě požádán, abych Svaté stolici předal přiloženou zprávu o osudu Židů deportovaných do Německa. Osoba, která mi tuto zprávu předala, prosí, aby se obsahu zprávy použilo velmi obezřetně."

Podle editorů vatikánských dokumentů se na místo určení dostala až v říjnu tohoto roku. Vatikánský státní sekretář Domenico Tardini teprve 22. října požádal jednoho z pracovníka sekretariátu, aby mu z této zprávy udělal výtah. Actes et Documents du Saint Siege Relatifs á la Seconde Guerre Mondiale. Vol. 10, Vaticano 1980, dok. 204, s. 204 a 281.[217]

22. května 1944
Bratislavský rabín Michael Dov Weissmandel poslal za pomoci slovenského odboje zprávu Wetzlera a Vrby do Ženevy československému představiteli Jaromíru Kopeckému.

22. května 1944
Max Braun si zapsal do svého terezínského deníku: "Je opět špatné počasí, přesto vyndali okna a myjí je. Chtějí opravdu komisi ukázat vzorné ghetto - vzorek bez ceny." APT[8] sbírka vzpomínek, č. 355.

23. května 1944
Deník Hasman, vycházející v Palestině, uveřejnil článek "Beneš o židovské otázce". Generální konzul v Jeruzalémě poslal 31.května k tomu vyjádření, které mu předal Angelo Goldstein od vojska, na jehož otázku Beneš odpovídal při své návštěvě československého vojsku: "Sám nevěřím v to, čemu se říká hromadné ničení Židů. Věřím, že Židé trpí hladem v ghettech a koncentračních táborech a že jsou vydáni strašlivému fyzickému a duševnímu nátlaku, ale nemám důvěry v pravdivost ohavných zpráv, které byly napsány v posledních měsících. Doufám, že zprávy nejsou správné - ne že bych snad věřil v soucit Němců, nýbrž proto, že se mi zdá, že si tyto zprávy poněkud odporují. Myslím, že mnozí budou naživu hodně dlouho a mnozí budou za-

chráněni, až se přiblíží fronta." [...] LA-dův., 189/čj.4916/dův.

23. května 1944
Při jednání s Eichmannovými muži, Dieterem Wislicenym a Hermannem Krumeyem, prosili představitelé Židovského záchranného výboru v Budapešti, aby jim byl umožněn kontakt s Židy v Terezíně a aby jim také mohli poskytnout finanční pomoc. Na základě toho pověřil Eichmann SS-Hauptsturmführera Klausnitzere, aby odjel do Prahy a předal dr. Františku Friedmannovi, vedoucímu tamní židovské Rady starších, 10 tisíc dolarů pro Terezín. V Terezíně pak Klausnitzer předal Radě starších dopis budapešťského výboru, podepsaný R. Kastnerem a datovaný 8. květnem, který terezínským přátelům tlumočil pozdravy palestinských a amerických Židů a vyjadřoval naději, že alespoň části z nich bude pomoženo k cestě do Palestiny.

Dopis, kterým dr. František Friedmann potvrzoval přijetí 10 tisíc dolarů, je datován 23. května a obsahuje slib, že peníze budou použity ke zlepšení životních podmínek v Terezíně. Ve skutečnosti k tomuto účelu nebyl využit ani cent z tohoto daru. Der Kastner-Bericht über Eichmanns Menschenhandel in Ungarn. München 1961, kapitola Mezi Budapeští a Terezínem, s. 92.[196]

Dopis šesti předních sionistických činitelů, dr. Franze Kahna, dr. Ericha Munka, dr. Paula Eppsteina, ing. Otty Zuckera, dr. Ericha Österreichera a Gerta Körbela, je také datován 23. května a adresován R. Kastnerovi. Děkují za dopis z 8. května a všem přátelům za to, že se jich ujali. Dopis byl napsán podle režie táborové komandatury na podporu představy Terezína jako opravdového židovského samosprávného města, ale autoři nalezli také způsob, jak požádat o konkrétní pomoc pro Terezín potravinovými zásilkami a při hledání vystěhovaleckých možností do Palestiny. Poděkovali svým přátelům za početné zásilky docházející z Lisabonu a Istanbulu, také jménem vídeňských Židů, kteří tyto balíčky odtud dostávají. "I když naše situace ve stravování je úplně spořádaná a nedává podnět k obavám, přesto se vždy znovu těšíme z těchto zásilek, neboť v nich spatřujeme znamení Vašeho přátelství."

A na jiném místě dopisu: "Také naše myšlenky se často zabývají možnostmi alijah [vystěhování do Palestiny], se zvláštním zájmem jsme z Vašich řádek usoudili, že také Vaše snahy jsou věnovány, i když ještě tak skromnému řešení tohoto problému." Dopis zdůrazňuje, že finanční podpory, "které dostaneme, jsou nám v rámci židovské samosprávy k dispozici a mohou být využity k doplňkovým účelům. Tak jsme nyní byli seznámeni s Vaší [finanční] podporou.

V záhlaví dopisu je Spierova kresba zidealizovaného Terezína, která byla převzata ze záhlaví Sdělení židovské samosprávy Terezín.

Třeba zaznamenat, že žádný z těch šesti, kteří podepsali tento dopis, se nedožil osvobození. Eppstein byl zavražděn na Malé pevnosti, čtyři další v plynových komorách Birkenau a nejmladší z nich, Gert Körbel, zahynul - "vernichtet durch Arbeit" - při pracovním nasazení v budované podzemní továrně Richard v Litoměřicích.

25. května 1944
Německý "Jägerstab" byl určen řídit výstavbu gigantických továren na výrobu stíhacích letadel. Na jeho zasedání byl uplatněn požadavek 250 000 pracovních sil pro tyto stavby. Zástupce průmyslu v tomto štábu, Lange, prohlásil: "Ty všechny můžete dostat v Maďarsku. Tam se poflakují Židé v Budapešti."

25. května 1944
Americký velvyslanec v Turecku Lawrence Steinhardt referoval do Washingtonu o misi Joela Brandа. Eichmannova nabídka slibovala: za 10 000 nákladních aut, za 2 miliony kusů mýdla, 800 tun kávy, 200 tun čaje a 200 tun kakaa zastavit židovské vyhlazování a deportace ve všech oblastech okupovaných Němci (včetně Rumunska) a souhlasit s odchodem neomezeného počtu Židů do Španělska a v omezeném počtu i do Palestiny. Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers 1944. Vol. I, s. 1050.[218]

27. května 1944
Z Birkenau uprchli další dva židovští vězni, slovenský Arnošt Rosin a polský Czeslaw Mordowicz. Na Slovensko se jim podařilo dostat 6. června. Byli sice zatčeni, ale podařilo se je z vězení vykoupit. Také oni sepsali svou zprávu, která zahrnula především události mezi datem Wetzlerova a Vrbova útěku a datem jejich útěku. Referovali o masových transportech, které od 15. května přijížděly po dokončené železniční vlečce až bezprostředně ke krematoriím. Odhadli, že jen asi 10 procent z nich zůstalo naživu, ostatní byli okamžitě zaplynováni a spáleni. Text jejich zprávy: AMZV[2] LA-D, karton 190. K historii jejich útěku: Relace Cz. Mordowicze 1. října 1964. APMO[11], Zespól Owiadczenia, tom 50, s. 103-111.

27. května 1944
Niehaus jménem prezidia Německého Červeného kříže potvrdil Eichmannovi dopis o Himmlerově souhlasu s prohlídkou Terezína a jednoho židovského pracovního tábora a sdělil, že o tom informoval zástupce Mezinárodního výboru Červeného kříže Martiho. BAK[13] R 58/89, folie 18.

27. května 1944
Himmler odpověděl Oswaldovi Pohlovi na jeho dopis z 24. května, ve kterém ho informoval, že vysoké procento prvních židovských transportů z Maďarska

představují ženy, a žádal o souhlas, aby mohly být nasazeny na stavebních pracích u Organizace Todt. Himmler odpověděl: "Můj milý Pohle! Samozřejmě mají být židovské ženy nasazeny na práci. V takovém případě je jen třeba starat se o zdravou výživu. Zde je důležitou stravou syrová zelenina. Nezapomeňte na dovoz česneku z Maďarska v dostatečném množství. Heil Hitler! Váš věrný H. Himmler." Norimberský proces NO-030(b)[113]

31. května 1944
Americká průzkumná letadla pořídila fotografie tábora v Osvětimi i Birkenau.

Koncem května 1944
V tajně vydávaném časopise Bonaco v terezínském dívčím domově XI napsala po odjezdu transportů dívka podepsaná jako `Sojka`: "Je po všem. Jen dále falešně pokračuje své zhoubné dílo "Ver-schö-ne-rungs-aktion"...Verschönerungsaktion" přeloženo do češtiny, znamená starý ztrouchnivělý stůl, plný zplesnivělých, zhnisaných odpadků jídla, pokrytý krajkovinou." Bonaco č. 6. Fotokopie. AMK[3]

Červen 1944
Dva uprchlí osvětimští vězňové `Arnošt Rosin` a `Czeslaw Mordowicz` sepsali v první polovině června v Liptovském Mikuláši svou zprávu, která doplnila svědectví dvou už v dubnu uprchlých osvětimských vězňů, `Alfréda Wetzlera` a `Rudolfa Vrby`, a to zejména informacemi o krvavém masakrování maďarských Židů, ale také o příchodu květnových transportů z Terezína.

1. června 1944
Mezinárodní výbor Červeného kříže poslal ze Ženevy vedoucímu své berlínské delegace dr. `Martim`u seznam 12 bodů, které měly být prověřeny za návštěvy jeho delegáta v Terezíně. Commission Mixte poslala sedm otázek k vyjasnění. Documents du Comite International de la Croix-Rouge concernant le Ghetto de Theresienstadt, Ženeva 26. 6. 1990, dokumenty 15 a 16.

1. června 1944
Z deníku `Willy Mahlera`: "Dnešním dnem je prodloužena vycházka o další hodinu do 22 hodin." [188]

2. června 1944
Z deníku `Egona Redlicha`: "Naši nepřátelé jsou soucitní, velmi soucitní. Posílají nemocné osoby s nevyléčitelnými chorobami, sirotky a starce v nákladních vagonech na Východ - ale obraz (v dětském pavilónu), na němž je namalován tygr s mládětem v tlamě, přikázali opravit, aby se malé děti nebály. A orchestr musí hrát jen veselé skladby..." [114]

2. června 1944
Chicagský list Denní hlasatel uveřejnil vyjádření Edvarda Beneše k článku jeruzalémského listu Hasman: "Repatriace všech československých občanů, ať Židů nebo ne, bude provedena vládou za pomoci armády, jakmile budou překonány dopravní obtíže. Budu šťasten, uvidím-li opět mezi námi všechny členy našeho národa bez zřetele k jejich náboženství nebo původu. [...] Prezident Beneš dodal, že většina zpráv o úplném vyhubení všech Židů za nacistické okupace je přehnána, a řekl: Pokud jde o navrácení majetku a dřívějších pozic, naše zákony nečiní rozdílu mezi loyálními občany, ať jsou jakéhokoli původu nebo náboženství. Rád bych dodal, že židovská otázka je mezinárodní a že musí být řešena po válce na mezinárodním základě."

3. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Odpoledne jsem shlédl v B V staročeskou hru neznámého autora "ESTER", napsanou na konci 18. století. Hra jevištně připravená známým E.F. Burianem měla znamenitou úroveň. [...] Večer před tím jsem byl na páteční večerní bohoslužbě na mém pokoji čís. 80. Dlouho jsem nebyl svědkem takové nábožnosti a takového náboženského zanícení jako zde." [188]

4. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Ze statistiky o stavu obyvatelstva několik číslic k 3. VI. 1944: Říše 9 143 osob, Ostmark [11] a 3 848 (Němci tedy 12 991 osob), Dánové 422, Holanďané 1 910 osob a Protektorát 12 640 osob. Celkem 27 963 osob. Nemocných vykazuje se 7 154 osob, jež jsou ošetřováni aparátem zdravotnictva, jenž má 3 643 osob." [188]

6. - 7. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Záhy po poledni byla zde kolportována zpráva o zahájení invazních akcí na západě. [...]

Zprávy se béřou jako vždy skepticky a velmi opatrně. Později jsou připojovány zprávy podrobnější a šíří se jako úder blesku městem. Kolem šesté hodiny večer máme zprávu z několika spolehlivých míst ověřenou. Naše radost nezná mezí. O ničem se nemluví, nežli o zahájení invaze. Nic nezajímá, než zdali se německým oddílům podaří invazi odraziti. Hovory točící se kolem řady nevypočitatelných možností nastalé situace trvají všude až do pozdních nočních hodin. Tváře všech nás jsou po dlouhých měsících zase veselejší a radost dokazující. [...]

Tentokráte - to je pro Terezín neobyčejně charakteristické - na rozdíl od všech předchozích zpráv o zahájení invaze, jež se pak nikdy nepotvrdily a jež byly provázeny těmi nejpodrobnějšími zprávami o akcích spojenců, Terezín

záhadně mlčí a vyčkává. Není zde chuti pro dělání zbytečně velké a radostné nálady, jako tomu bylo vždy předtím, poněvadž tentokráte začala pravá invaze a nikoliv terezínská, a tentokráte na úspěchu, či jejím neúspěchu, závisí celý náš Osud. A proto ta vážnost, s jakou se zprávy o invazi přijímají."

7. června 1944
V záznamu von Thaddena je vylíčena historie jednání o návštěvě dánské delegace v Terezíně. Původně Hlavní úřad říšské bezpečnosti přislíbil její možnost na počátek roku, později však "z optických důvodů" až na jaro, "až se krajina zkrášlí zazelenáním stromů". V dubnu sdělil, že postoupil v této záležitosti návrh říšskému vůdci SS [19] , počátkem května přišlo sdělení, že `Himmler` návštěvu schválil, ale že může být uskutečněna až v druhé polovině května, pak byl termín znovu odložen na počátek června, aby se dánská návštěva uskutečnila společně s návštěvou delegáta Mezinárodního výboru Červeného kříže. Začátkem června mu však referent v úřadu IV (tj. Gestapa) sdělil, že konečný termín nemůže být ještě stanoven, protože
SS-Gruppenführer `Müller`, šéf Gestapa, si chce terezínský tábor nejprve sám prohlédnout a že ostatně v případě invaze se návštěva nebude moci uskutečnit. Na základě přání politického oddělení ministerstva zahraničí sdělil Thadden SS-Sturmbannführerovi Rolfu Güntherovi, Eichmannovu zástupci, že ministerstvo zahraničí má zájem na uskutečnění návštěvy i v případě invaze a že její co nejrychlejší uskutečnění je nyní opravdu žádoucí. Na poradě ředitelů ministerstva zahraničí byl požádán státní sekretář, aby intervenoval u šéfa Hlavního úřadu říšské bezpečnosti SS-Obergruppenführera `Kaltenbrunner`a a trval na neprodleném stanovení termínu. ZStAP [51] ? film 14173, D 526370-526371.

8. června 1944
Dánskému vyslanci `Mohr`ovi sdělil státní podtajemník `Hencke`, že "z technických důvodů" se termín návštěvy Terezína musí odložit ze začátku června na dobu po 20. červnu. Na Mohrovu žádost, aby dánská delegace mohla také navštívit tábory, kde jsou vězněni dánští komunisté, prohlásil Hencke, že je to velmi obtížné, ale že přesto věc přešetří. ZStAP [51] film 14173, D 526361.

8. června 1944
Československé ministerstvo zahraničních věcí poslalo generálnímu konzulátu v Jeruzalémě ujištění, že československé úřady "při úkolech, které jsou spojeny s osvobozením československého území, mají také na mysli poměry židovských občanů, kteří velmi trpěli pod nacistickým panstvím a učiní vše, co bude možno, aby se jim poskytla pomoc, stejně jako ostatním občanům." AMZV [2] LA-514,čj.12299/44.

9. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Z oficiálních míst jsme slyšeli, že zatím akce zkrášlení města stála maličkost, asi 5 a půl milionu korun." [188]

9. června 1944
V Londýně vydávaný Dziennik Polski uveřejnil zprávu, že Němci zavraždili v plynových komorách Osvětimi 7 000 Židů z Československa, kteří byli před tím vězněni v Terezíně. Před popravou byli přinuceni napsat svým příbuzným v Československu o "dobrých pracovních podmínkách v Polsku". Podzemní polský tisk vyzývá československé Židy, aby se všemi způsoby bránili deportacím do táborů v Polsku, neboť je tam nečeká práce, ale smrt.

10. června 1944
Československý diplomatický představitel ve Švýcarsku Jaromír Kopecký obdržel kurýrem z Bratislavy plný text zprávy Alfréda Wetzlera a Rudolfa Vrby o osvětimské továrně na smrt a o osudu terezínských vězňů v jejích plynových komorách. Za zvlášť burcující považoval Kopecký a jeho poradci Fritz Ullmann a Gerhart M. Riegner toto sdělení o situaci v rodinném táboře, zejména o nebezpečí, které 20. června hrozí vězňům z prosincových terezínských transportů, jejichž transportní listiny nesou stejné označení jako listiny vězňů zářijových transportů: "SB-Transport, čeští Židé s šestiměsíční karanténou."

Vedle zprávy Wetzlera a Vrby přinesl kurýr slovenského odboje s krycím názvem Agenor (Olga Mičková) také dopis bratislavského rabína Weissmandela adresovaný londýnskému rabínu Schönfeldovi, který informoval o deportacích maďarských Židů, jichž denně je 12 000 zavlečeno do Osvětimi a tam vražděno. Weissmandel využil informace Rosina a Mordowicze, s nimiž se několikrát sešel.

10. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Dnes zde byla vyšší německá inspekce. Od 14 hod. je na pořadu prohlídka města podle předem stanoveného a vypracovaného plánu. [...]

Připravená okružní cesta pro inspekce je vlastně Potěmkinovou vesnicí. Strany domů a budov, podél kterých má inspekce chodit, jsou čistě vymalovány a upraveny, zatímco druhé a zadní části těchto domů a budov jsou špinavé a nevzhledné. Zrovna tomu tak je uvnitř místností určených pro přehlídky. Bytové poměry zde jsou přirozeně i za zmenšeného počtu obyvatel stísněné a špatné. Žádná masová ubikace nemůže vypadati, jako normální civilní obytný pokoj. Místnosti, do kterých jde inspekce, jsou zvlášť pečlivě pro přehlídku připravené. Počet osazenstva je zde menší, jako v jiných

stejně velkých místnostech. Postele převážně pouze jednoduché. Vše vymalováno, upraveno, všude záclonky, dečky, květiny, obrazy, skříně, pohodlné židle, stoly a jiná vhodná bytová zařízení. Totéž platí pro útulky přestárlých, pro dětské domovy, pro zařízení a úřad. Všude nastrkaná pozlátka pro oko, zatímco uvnitř hlodá špína, nepořádek, nezájem, hmyz. Ale svět chce býti klamán a Němci to dovedou. O tom již mnohokráte svět přesvědčili. Je jim tudíž vhodné, mohou-li tak učiniti i v případě přehlídek židovského sídla Terezína." Při svém výslechu před izraelskou policií vypověděl `Eichmann` o červnové návštěvě šéfa Gestapa Heinricha `Müller`a v Terezíně: "Poprvé dokonce Müller odjel do Terezína, aby se před návštěvami prohlédl celou záležitost." Zřejmě právě jeho cestě po Terezíně je věnován tento Mahlerův záznam. Adolf Eichmann. Printed photo-copies of all the statements made. Police d' Israel 1961, s. 2537[219].

10. června 1944
Podle osvětimské táborové evidence žilo v rodinném táboře v Birkenau 6 231 žen a dívek, které tam byly deportovány v prosinci 1943 a v květnu 1944. K dispozici nejsou přesná data o počtu mužů a chlapců v rodinném táboře toho dne. Kdybychom předpokládali stejnou míru jejich úmrtnosti, zbývalo by jich tehdy už jen naživu přibližně 3 578 z prosincových a květnových transportů. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz, s. 700.[71]

11. června 1944
Židovský starší `Paul Eppstein` potvrdil do Ženevy Výboru na pomoc válkou postiženého obyvatelstva příjem 52 zásilek léků a posilovacích prostředků, kterou před více než půl rokem odeslala Smíšená pomocná komise Mezinárodního Červeného kříže. Došlo 52 beden. Krátce před tím zaznamenal `Willy Mahler` náhlou "záplavu portugalských sardinek sem došlých". AMZV^2 LA-dův, k. 189, příloha u 27. 11. 1994

12. června 1944
Z deníku `Egona Redlicha`: "Jeden člověk s tělesnou vadou chce něco dostat od bandažisty. Bandažista říká: "Ta věc ve skladišti není. Nemohu ti ji dát." Tělesně postižený dává bandažistovi krabici sardinek. Náhle věc ve skladišti byla, náhle bylo možno věc získat." [114]

12. června 1944
Ze zápisu schůze Ústřední rady národních Židů z Československa, na kterou se dostavil člen Státní rady `Arnošt Frischer` a žádal o slovo, aby mohl podat důležitou zprávu: "Inž. Frischer uvádí, že židov. členové Polské Státní rady: dři. `Schwarzbarth` a `Scherer` dostali od polského podzemního hnutí hroznou zprávu, že Němci dopravili z Terezína 7 000 Židů do Bir-

kenau pod záminkou, že tito tam budou pracovati, ve skutečnosti je však zavezli do Oswieccimu, kde je otrávili v plynových komorách, informátoři žádají, aby Židé v Terezíně byli varováni. Zpráva je z počátku dubna t.r. Polski Dzienik přinesl zprávu o zavraždění 7 000 čs. Židů. Důležité jest, že se žádá, aby Židé v Terezíně byli varováni. [...] MZV [Ministerstvo zahraničních věcí] se bude o celé této věci informovati ve Švýcarsku a po dojití zprávy budeme musiti učiniti další rozhodnutí. Je zajímavé, že právě poslední zprávy došlé z Terezína poukazují na to, že situace Židů se tam zlepšila, mají dobrou stravu, velitel četnictva je Čech, mohou dostati balíčky a bydlí buď v domečkách nebo v sálech (až 600 v jednom sálu).

Předseda [Zelmanovits] podotýká, že by bylo záhodno prostřednictvím presidenta dr. Beneše požádati podzemní hnutí v Čechách, aby Židům pomáhalo.

Inž. A. Frischer na to opět uvádí, že podle jeho názoru musíme vyčkat určitějších zpráv a teprve poté budeme moci učiniti další rozhodnutí, po příp. Židy varovati prostřednictvím radia.

Výbor s tímto postupem souhlasí."Jak zřejmo, v Londýně stále ještě nebylo známo, jaký je vztah Osvětimi a Birkenau a že Birkenau ve skutečnosti není "pracovní tábor u Nové Beruně", ale vyhlazovací tábor zařízený na industrializované vyvraždění Židů. CZA[15] A 280, 5.

13. června 1944
Jaromír Kopecký se obrátil na britskou legaci v Bernu, Evu Wiskemanovou, s prosbou, aby zařídila odeslání jeho telegramu československé vládě do Londýna. S odvoláním na zprávu Wetzlera a Vrby, které ovšem nejmenoval a jejichž jména zřejmě ani neznal, informoval o zločinu spáchaném v březnu na vězních terezínského rodinného tábora v Birkenau a o tom, že se opakování této hromadné vraždy připravuje na 20. červen s vězni, kteří tam byli deportováni před půl rokem. V depeši byla výzva, aby britský a americký rozhlas okamžitě vysílal zprávu o spáchaném i připravovaném zločinu a zabránil v poslední chvíli novému masakru.

13. června 1944
Termín návštěvy terezínského ghetta byl stanoven na 23. června, sdělilo Gestapo[5] ministerstvu zahraničí s tím, že má o termínu informovat dánské a švédské vyslanectví v Berlíně. BAK[13] R 58/83, folie 19.

14. června 1944
Willy Mahler zaznamenal z terezínské pošty: "Večer mám mnoho práce s doručením korespondenčních lístků došlých od účastníků posledních květnových transportů z Birkenau. Celkem prý došlo 2 500 lístků. Na lístky

lze okamžitě odpovědět." Bylo to poprvé, co bylo možno z Terezína psát do Birkenau. Tam však tyto dopisnice nikdy nebyly doručeny. [188]

15. června 1944
Heinrich Himmler vydal zákaz fotografovat popravy konané na říšském území i mimo něho. Zdůraznil, že fotografovat je "jak nechutné, tak škodlivé pro naši vlast, neboť nepřítel takové fotografie zneužije ve své propagandě". Dosud pořízené fotografie měly být staženy a zničeny. H. Heiber, Reichsführer!, Dokument 322, s. 268.[145]

15. června 1944
Do Londýna došla a byla dešifrována depeše Jaromíra Kopeckého, odeslaná před dvěma dny z Bernu. Toho dne byl její obsah odtud vysílán v českých a slovenských relacích a pak denně znovu a znovu, přičemž pronikl i do jiných relací než určených pro Československo. Ze záznamů monitorovací služby Úřadu říšského protektora, ale i z důvěrných informací tiskové služby říšského ministerstva zahraničí je zřejmé, jak byla tato rozhlasová akce pečlivě sledována. V německých zahraničněpolitických operacích měla připravovaná prohlídka Terezína delegátem Mezinárodního výboru Červeného kříže a dánské delegace své důležité místo, a proto publicita právě terezínské části osvětimské zprávy Wetzlera a Vrby byla pro Himmlera i říšské ministerstvo zahraničí nepříjemná.

16. června 1944
Z rukopisné poznámky na monitorovaném záznamu londýnského vysílání v Úřadu říšského protektora je zřejmo, že byl požádán o vyjádření šéf Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě SS-Sturmbannführer Hans Günther. Odpověděl stručně: "Větší položky odešly odtud a přímo ze Slovenska." Jeho odpověď je datována 17. června. SUA 43 URP 44 karton 1170.

16. června 1944
Otto Wolf zapsal do svého deníku, že je pátek 104. týdne, kdy se jejich rodina ukrývá před deportací do Terezína, a že muž, který jim donesl jídlo, "říkal, že hlásili, že Němci zavlékli do Říše 4 000 Židů z Terezína a tam je spálili, a prý hlásili, že za to čeká Německo krutá odplata." Deník Otto Wolfa 1942-1945, s. 259.[137]

16. června 1944
Šéf zahraniční služby Německého Červeného kříže Hartmann sdělil říšskému ministerstvu zahraničí, že vedoucí delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže v Berlíně, dr. Roland Marti, se nezúčastní prohlídky Terezína, ne-

boť má neodkladnou cestu do Ženevy. Do Terezína byl určen Dr. Maurice Rossel. ZStAP[51] film 14173, D 526383-526384.

16. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Dnes byl úředně čilý den. Došla řada příkazů stran úprav a čistoty ubikací, neboť došla zpráva, že do Terezína zavítá německý státní ministr a zástupce říšského protektora v Čechách a na Moravě Karl Hermann Frank. Přijel také ke 14 hod. s velikým svým průvodem z Prahy a prohlédl si v doprovodu Rahmově a Berglově a ze židovské strany Eppsteinově zařízení a úpravu židovského sídla Terezína. [...]

Prohlídka šla vytčeným směrem. Na náměstí od 14 hod. hrála hudba, v Sokolovně bylo představení Toscy. Dětský pavilon měl slavnostní zahájení provozu. Všude panoval ruch, shon a šum. Jsme zvědavi, co nám prohlídka přinese. Zdali dobré, či zlé další děje. Se svým dvanáctičlenným průvodem odejel po šesté hodině K.H. Frank zpět do Prahy."

18. června 1944
Československá Státní rada v Londýně, která plnila úlohu exilového československého parlamentu, vyslechla zprávu o tragickém osudu terezínských vězňů v Osvětimi-Birkenau a přijala k ní tuto odsuzující a výstražnou rezoluci:

"Státní rada přijala s hlubokým dojetím a smutkem zprávu o tragickém osudu sedmi tisíců československých Židů, kteří podle informací, jež v těchto dnech došly do Londýna, byli odvlečeni z internačního tábora v Terezíně do Birkenau a Oswieczimu, aby tam byli hromadně popraveni barbarskou rukou německých katanů. Tento nový zločin nacistických zlosynů, neuvěřitelný ve své nelidské ohavnosti a obludné hrůze, bude potrestán jako všechny zločiny dřívější. Státní rada se při této příležitosti znovu připojuje k dřívějším prohlášením prezidenta a vlády československé a opětovně zdůrazňuje, že nikdo z těch, kdož se jakýmkoli způsobem zúčastnili provádění těchto zvěrstev nebo kdož jakoukoli měrou nesou spoluvinu za ně, neujdou spravedlivému trestu. Lid československý, za jehož mluvčího v zahraničí se Státní rada spolu s prezidentem republiky pokládá, bude žádati nelítostné potrestání nejen všech, kdož k těmto barbarským zločinům dali příkaz, ale i všech, kdož tyto nelidské příkazy plnili. Co platí jako ortel nad zločiny již spáchanými, nechť jest též výstrahou pro budoucnost. V tomto truchlivém okamžiku žádá Státní rada všechen československý lid doma, aby se snažili pomoci svým židovským spoluobčanům všemi prostředky, jež má po ruce, a aby všemožně usiloval o jejich záchranu před smrtí z rukou německých zločinců. Veliký mravní odkaz Masarykův, jemuž jsme věrni zůstali, nás k tom zavazuje." SUA[43] SR-L, karton 56, s. 88 a 89.

Tiskové oddělení říšského ministerstva důvěrnou cestou rozšířilo Reuterovu zprávu o varování československé vlády a o dva dny později ve zprávách své odposlouchávací služby zařadilo celý text rezoluce Státní rady.

18. června 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "U ranního apelu se dovídám o četných opatřeních, jež vyplynula z poslední návštěvy `K.H. Franka` v Terezíně. Tedy především se uvolňuje školství a to povinně pro dítka od 7 do 14 let. Původní terezínská škola v L 124 bude opětně sloužiti svému krásnému úkolu. Za druhé ruší se opatření týkající se případných německých návštěv. Nesmí se volati ACHTUNG, nemusí se státi v pozoru a odpadají obvyklá hlášení. Povoluje se výroba zmrzliny a ovocných šťáv. Budova v L 122 se dává k disposici Dánům. [...] Terezínští obyvatelé mají dostati nové osobní výkazy." [188]

18. června 1944
Sdělení židovské samosprávy Terezín č. 21 se znovu vrací k tomu, že už neplatí "povinnost zdravit a hlásit se". Proto vyzývá, aby se jako dříve při vstupu uniformované osoby nevolalo "Pozor!", nepodávalo hlášení a nevstávalo ze svých míst.

19. června 1944
Z deníku `Egona Redlicha`: "Všechno je soustředěno na jedinou věc: na komisi. [...]

Prší rozkaz za rozkazem. Děti ve školce budou během návštěvy zpívat, dělníci se budou vracet domů, budou kulturní představení a velké sportovní soutěže, také těch několik ovcí, co tu zůstaly, se budou pást na trávě kolem města - děti, dělníci, ovce - dokonalá idyla." Z deníku `Evy Roubíčkové` ([110], nedatovaný záznam): "Zkrášlování spočívá v překrásné úpravě všech parků. Na všech místech se zřizují trávníky, částečně i květinové záhony, všude jsou stavěny lavičky. Náměstí je obzvlášť pěkné, s hudebním pavilonem, ve kterém budou denně večer koncerty. Doba vycházky byla prodloužena do deseti hodin. U kojeneckého ústavu byl postaven pavilon, který se stěží dá popsat, s velkým bazénem na šplouchání, kolotočem, mnohými hračkami, rozkošnými dětskými postýlkami. Pavilon je však zavřený a je hlídán Ghettowachmannem. Sokolovna byla zcela nově zařízena. Ve velikém sále byl postaven krásný nábytek, budou tam přednášky, koncerty a bude se tam hrát divadlo. Na terase jsou židle a stoly s velikými pestrými slunečníky, je tam knihovna s dobrými knihami a restaurace s veškerým komfortem. Celý jeden barák musel být proto během dvou hodin vystěhován. Jsou tam teď stoly s bílými ubrusy, číšníky a číšnicemi s čepečky a bílými zástěrkami, mají tam

loupané, na cibulce osmažené brambory, okurkový salát, talíře a příbory, ale to vše jen dva dny před komisí a dva dny po ní. V té době bylo také více jídla a bylo lepší. Byla zelenina, k večeři polévka, brambory a jedna houska. Za to byla ale měsíc před ní strava o mnoho horší a později také. Kromě toho byla vyklizena vila Kurzaweho [jednoho z příslušníků komandatury SS [19]] a byl tam zřízen dětský domov pro nemocné děti." [114]

19. června 1944
Ředitel Palestinského úřadu v Budapešti Moshe Krausz poslal po kurýrovi tajně další exemplář zprávy Wetzlera a Vrby a připojil k ní podrobnou zprávu o deportacích nejméně 435 tisíc maďarských Židů do Osvětimi a výzvu, aby byly podniknuty kroky na záchranu zbývajících 350 tisíc maďarských Židů. Zpráva došla do Ženevy 23. června

20. června 1944
Obávaný den v rodinném táboře, kdy měla končit půlletá karanténní doba vězňů, deportovaných tam z Terezína v prosinci 1943. Avšak 8. březen 1944 se neopakoval, proběhl jen jako každý jiný krutý den v rodinném táboře. S jedinou výjimkou. V Osvětimi byl zastřelen první židovský starší terezínského ghetta Jakob Edelstein - po půl roce věznění v bunkru bloku 11 osvětimského kmenového tábora . Před jeho očima SS [19] nejprve v krematoriu zavraždili jeho ženu, malého syna a tchýni, kteří byli přivedeni z rodinného tábora. Popraveni byli i pracovníci terezínské evidence, zatčení v listopadu 1943 spolu s Edelsteinem: Ota Faltin, Alfred Goldschmied, Egon Deutsch a jejich rodiny.

20. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Dnes večer ve 20.30 hod. se konal v B V 241 apel, na který byli povoláni: Gebaudeältestři, Block- a Gruppenältestři, Hausältestři a vedoucí jednotlivých oddělení. Apel zahájil dr. Murmelstein krátkým oznámením o páteční návštěvě mezinárodní komise v Terezíně a dr. Paul Eppstein rozvedl pak v projevu, který trval téměř celou hodinu a který byl přednesen v osobitém řečníkově vtipném a srozumitelném podání. Význam této události a z toho pak pro nás vyplývající povinnosti a provedení všech potřebných opatření.

Tedy nejdříve kudy se bude ubírati průvod komise a kdo ji tvoří. Budou to prý zástupci Červeného kříže Dánského, Holandského a Švédského v celkovém počtu deseti osob. Každému delegátu bude přidělen jeden účastník SS [19] v civilu. Kromě toho budou provázeti komisi zástupci dohlédacích orgánu z Berlína, Prahy a z Terezína. Oficiálním průvodcem komise byl jmenován Judenaltester [7] dr. P. Eppstein.

Komise přijede do Terezína auty v pátek dne 23. června 1944 v 11 hod. dopoledne před budovu Dienstelle. Na náměstí se koná koncert městské hudby. Všechny lavičky jsou obsazeny posluchači. Po uvítání komise v budově Dienstelle její odchod do hotelu Viktoria k obědu.

Ve 13 hod. odchod (příp. jízda auty) z hotelu po L 3, Q 3 a L 4 k B V. Po cestě jdou proti dívky na polní práce za zpěvu písní. V B V uvedení zvláštním vchodem do kanceláře Judenältestra, kde budou shromážděni členové Aeltestenratu. Po jejich představení, projev dr. Eppsteina o vzniku a vybudování Terezína.

Prohlídka kanceláří vedení a oddělenítechnického a W. A.[Wirtschaftabteilung] návštěva bytu dr. `Eppstein`a, dr. `Murmelstein`a a dr. `Weidmann`a. (Příp. ještě bytu Schliessra a ing. `Zucker`a a kanceláře Ústřední evidence.)

Odchod třetím schodištěm k zadní bráně B V a odtud průvod jde k sběrně a výdejně prádla a oprav všeho druhu. Následuje prohlídka jídelny a městských baráků. Cesta kolem B IV (zaplať Bůh) do pekárny. Prohlídka a výklad postupu výroby.

Návštěva dětského útulku v Jižní ulici 1. Výstup na balkon s výhledem na šance a příkopy. Odtud na Baštu. Cesta kolem Bašty s výhledem na Bohušovice, Krétu, Litoměřice a Středohoří, jakož i na Litoměřické vrchy.

Na Baště se koná za účasti diváků fotbalový zápas: Praha proti Vídni komb. Berlínu.

Odtud jízda auty do Sokolovny. V dolním sále se hraje dětská opera Brundibár, v hořením sále je zkouška na Verdiho Rekviem.

Prohlídka knihovny a podání menšího občerstvení. Cesta auty vede nyní přes L 1, do L 1a a do L 2 a odtud k L 122.

Prohlídka domu Dánů.

Prohlídka L 124 školy.

Prohlídka domů prominentů L 126 a 128. Cesta auty po L 2 k zadnímu vchodu C III.

Návštěva ubikací Holanďanů, prohlídka traktu Gesundeitswesen [zdravotnictví].

Cesta pěšky po L 3 podél obchodů do ústřední lékárny. Návrat do budovy Dienstelle, kde bude čtvrthodinový oddech. Na náměstí hraje městská hudba.

Následuje návštěva kavárny a obchodu pánskými oděvy. (Sklad obchodu se podstatně pro den prohlídky rozšíří.) Odtud půjde komise pěšky podél náměstí na poštu. Přijetí, výklad manipulace, prohlídka docházejících balíků, jakož i zařízení poštovního provozu.

Následuje návštěva banky. Uvítání ředitelem dr. Dez. Friedmannem. (Nabídnutí cigár a cigaret, na vše je pamatováno).

Projev dr. Friedmanna o finančním hospodářství Terezína a účetnictví příjmu a výdaje města. Projev dr. Eppsteina o místním soudnictví, na který se navazuje návštěva soudního přelíčení, jež se bude konati ve velké radniční zasedací síni.

Odtud cesta do dětských domovů v Q 617 a v L 417, jakož i návštěva dětských jeslí. Cesta auty do L 504, kde je prohlídka Altersheimu. Návštěva strojního truhlářství v Reithalle. Návštěva ústředních lázní a nemocnice, a to chirurgického oddělení a operačních sálů. Cesta do kuchyně Kavalíru, prohlídka a cesta podél E VII k dětskému pavilonu. Prohlídkou jeho zařízení se inspekce končí. Odjezd odsud v autech do hotelu Viktoria.

Dr. Eppstein v dalším projevu rozvedl otázky významu návštěvy mezinárodní komise a vyslovil směrnice pro případný styk obyvatel Terezína s členy komise. Vtipně demonstroval pak odpovědi na otázky, jež budou kladeny, a to odpovědi žádoucí a nežádoucí. [...] Ihned poté tedy po 22 hod. byl tlumočen obsah referátu dr. Eppsteina na apelu v B IV 112 Zimmerältestrům."

Kolem 20. června 1944
Pravděpodobně 20. června se v klášteře Svatý Jur Rudolf Vrba a Czeslaw Mordowicz, doprovázeni Oskarem Krasňanským, sešli z jeho podnětu s členem vatikánské nunciatury ve Švýcarsku, Mariem Martilottim, který byl přechodně přeložen do Bratislavy.

Po celé hodiny oba uprchlí vězňové seznamovali kněze, o němž se domnívali, že je to vedoucí nunciatury Giuseppe Burzio, s chodem osvětimské továrny na smrt a odpovídali na jeho otázky, jimiž ověřoval jejich věrohodnost. Editoři vatikánských aktů nenalezli žádné stopy, že by jeho zpráva o tomto setkání kdy došla do Vatikánu. Martilotti však o tom informoval představitele War Refugee Board ve Švýcarsku Roswella Mc Clellanda. Miroslav Kárný, Historie osvětimské zprávy Wetzlera a Vrby. In: Tragédia slovenských Židov, Banská Bystrica 1992, s. 170.[212]

20. června 1944
V Terezíně byl svolán apel dánských vězňů, kteří byli předtím narychlo přestěhováni do tří sousedících domů, nově zařízených. Podle deníku Ralpha Oppenheima bylo jim sděleno: Budou-li kritizovat poměry v ghettu, přestanou dostávat potravinové balíčky a zruší se jejich privilegium, že Dánové nejsou zařazováni do východních deportačních transportů. Po skončení apelu Möhs zastavil muže v obnošených botech a nařídil Eppsteinovi, aby mu obstaral jiné. "K neuvěření, že se špičky Třetí říše nyní začínají zajímat také o naše obutí," zapsal si Oppenheim.

22. června 1944
Paul Eppstein musel předložit terezínské komandatuře SS [19] návrh k odsouhlasení svých odpovědí na otázky, které bylo možno očekávat od zahraničních návštěvníků

22. června 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Štít: Škola pro chlapce a děvčata. Nyní jsou prázdniny. To znamená "povolené vyučování". Štítky: "Kouření zakázáno. Kouření povoleno." [114]

23. června 1944
Odehrál se vrcholný akt "zkrášlování" Terezína. Delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže dr. Maurice Rossel a dva dánští delegáti Frants Hvass jako zástupce dánského ministerstva zahraničí a Juel Henningsen jako představitel Dánského Červeného kříže navštívili Terezín. Eppstein po jejich odchodu vyjádřil nejbližším svým spolupracovníkům názor, že tito "všemi mastmi mazaní pozorovatelé" se nedali oklamat. Ve skutečnosti Rossel ve své zprávě napsal: "Řekněme, že náš úžas byl obrovský, když jsme v ghettu nalezli město, které žije téměř normálním životem, očekávali jsme to horší. Řekli jsme doprovázejícím důstojníkům SS, že nejpřekvapivější byly potíže, povolení navštívit Terezín. Toto židovské město je skutečně udivující." Terezín označil Rossel za "konečný tábor", odkud normálně nikdo, kdo tam přišel, není dále transportován. Ve skutečnosti do té doby nalezlo svou smrt v terezínském táboře bezmála 32 tisíc vězňů a více než 68 tisíc odtud bylo deportováno do vyhlazovacích táborů.

Za zaznamenání stojí, že švédské vyslanectví v Berlíně odmítlo pozvání a svého zástupce na prohlídku Terezína neposlalo.

23. června 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Mezitím se událo mnoho věcí v tomto velikém světě. Začala invaze. Německá armáda ustupuje na všech frontách a zde v ghettu (název ghetto je už delší dobu zakázáno používat) hrajeme velkou hru: stavění Potěmkinovy vesnice. Navštívil nás výbor Červeného kříže. Navštívil a viděl nádherné domovy mládeže, nemocnice, krásnou školu. Zákaz vyučování ještě nebyl zrušen, ale školu máme. Stačí nápis "Škola" a jako by kouzlem objevila se přes noc škola. Židé se smějí a jsou se svým osudem spokojeni. Viděla komise, viděla a odešla...Otázka pouze zní, věřila-li tomu, co jí ukázali." [114]

23. června 1944
Jaromír Kopecký, Gerhart M. Riegner a Fritz Ullmann předali v Ženevě

členu Mezinárodního výboru Červeného kříže Albertu Lombardovi a příslušnému jeho referentu Jean-Etienne Schwarzenbergovi úplný text zprávy Alfréda Wetzlera a Rudolfa Vrby o Osvětimi a Birkenau. Ve své zprávě o jednání s nimi Kopecký uvedl: "Podle názoru obou činitelů nejlépe by bylo, kdyby velmoci učinily na Němce a Maďary silný nátlak a současně nabídly rozsáhlou výměnnou akci. Ale taková akce by musila být skutečně rozsáhlá a zahrnovat na příklad všechny internované v Terezíně za jinou skupinu Němců v Americe. A muselo by se jednat rychle. [...]

Židovské organizace soudí, že nejúčinnější intervencí v Birkenau a Oswieczimi by bylo bombardování krematorií a strážných, neboť by tak byl celý tábor rozrušen a umožněn i útěk vězňům."

23. června 1944
Walter Garrett, šéfkorespondent britské zpravodajské agentury Exchange Telegraph, dostal jinou cestou z Maďarska text zprávy Wetzlera a Vrby. O jejím obsahu příštího dne informoval nejen světový tisk, ale telegraficky přímo i vedoucí britské a americké státníky.

24. června 1944
Maurice Rossel a oba dánští delegáti se věnovali prohlídce pražských pamětihodností.

24. června 1944
Mitteilungen der jüdischen Selbstverwaltung Theresienstadt č. 23 zveřejnily poděkování Rady starších osazenstvu za práci vykonanou při "zkrášlování města" a vyhlásilo "pracovní klid" pro odpoledne tohoto dne a pro den příští. S platností od 1. července měl každý "obyvatel sídliště" možnost odeslat dopisnici jednou měsíčně.

25. června 1944
Egon Redlich do deníku zapsal groteskní příhody z návštěvy delegace a mezi nimi tuto: "Nekuřte, pánové, pan Eppstein vydal zákaz kouření ve městě, řekli Němci členům komise Červeného kříže."

26. června 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Také bylo rozhodnuto postaviti za Sokolovnou pět dalších nových baráků." Z deníku Evy Roubíčkové: "Nová starost, všichni důstojníci se museli hlásit a byli registrováni." [188], [110]

26. června 1944
Maďarské vládě byla předána americká nota požadující zastavení židovských deportací a hrozící odvetným leteckým bombardováním Budapešti.

26. června 1944
Třetí výzkumný let amerických letadel nad Osvětimí měl za cíl monovický závod I.G. Farben, ale jeden ze snímků zachytil celý tábor Osvětim i Birkenau.

26. června 1944
V českém vysílání z New Yorku připomněli Jiří Voskovec a Jan Werich německé zločiny v Lidicích a Ležákách a ještě další zločin: "Zabíjení Židů z Terezína v plynových komorách..."

26. června 1944
Ze zápisu zasedání Státní rady, ze záznamu referátu ministra vnitra dr. J. Slávika o situaci ve vlasti: "Pokud jde o Židy, čte ministr řadu zpráv o Terezíně. Podle těchto zpráv bylo tam v roce 1943 asi 75 000 Židů, nyní je jich tam prý 35 000 - 50 000 a to prakticky z celé Evropy. Prošlo jich tam prý už přes 400 000. Nyní je mnohem větší nový tábor v Birkenau u Katovic. Situace v Terezíně se prý zlepšila. Je tam české četnictvo a velitel Rahm je prý slušný. Zdá se, že si Němci snad připravují alibi. Němečtí Židé z říše se chovají špatně, ujali se všech vedoucích míst.

Jinak je Protektorát takřka bez Židů. Jen ti, kteří mají křesťanského manžela, pracují na Židovských obcích a pod.

Do Terezína se posílají na černo balíčky." SUA[43] SR,L,k.56,list 235.

26. června 1944
Jaromír Kopecký poslal ve svých depeších č. 322 až 325 ze Ženevy do Londýna podrobný výtah ze zprávy Wetzlera a Vrby. K tomu připojil další informace a konkrétní návrhy, které v československém ministerstvu zahraničních věcí (MZV) pro domo zaznamenaly takto: "Podle dalších zpráv deportuje se denně 12 000 Židů z území Podkarpatské Rusi, Sedmihrad a okolí Košic, kde bylo 320 000 Židů. Deportovaní jedou do Oswieczimi a to denně 5 000 vlaky přes Slovensko a 7 000 přes Podkarpatskou Rus. Po poradě se zástupci židovských organizací a v dohodě s Dr. Ullmannem, Dr. Kopecký navrhuje:

1) Nechť MZV informuje i ostatní spojenecké vlády, zejména ty, jichž občané trpí v obou táborech, a společně adresuje hrozbu Němcům a Maďarům, že budou represáliemi zasaženi Němci, kteří jsou v rukou těchto vlád.

2) Bombardovat krematoria v obou táborech, rozeznatelná podle vysokých komínů a strážní věže.

3) Bombardovat hlavní spoje Slovenska a Podkarpatské Rusi s Polskem, což má i význam vojenský (hlavně most u Čopu).

4) Použít výtahu [ze zprávy] k rozsáhlé publicistické kampani, ovšem bez udání pramene.

5) Veřejné varování na adresu Němců a Maďarů se mají opakovat.

6) Vatikán má být požádán o ostré veřejné odsouzení. Nechť MZV uvědomí londýnské Bureau World Jewish Congress a Jewish Agency."

27. června 1944
Představitel Německého Červeného kříže, který se zúčastnil prohlídky Terezína, `F. von Heydekampf`, sepsal zprávu o jejím průběhu. "Všichni pánové měli celkový dojem ze sídliště velmi dobrý, zejména byli příjemně dotčeni dobrým vzezřením obyvatel sídliště a všeobecně panující čistotou."

28. června 1944
Tisková agentura JUNA rozšířila podrobnou zprávu o vyhlazování maďarských Židů, v níž byl Osvětim označen za největší německou továrnu na smrt. Švýcarská cenzura k ní zaujala toto stanovisko: "Tento bulletin obsahuje cíleně nahromadění šikovně vybraných citátů o židovském pronásledování a obsahuje tak propagandistickou notu, kterou nemůžeme trpět."

Koncem června 1944
Mezi terezínskými vězni v Birkenau započaly selekce, tentokráte nazývané "odvody". Byly součástí příprav k likvidaci rodinného tábora. Práceschopní měli být vysláni k pracovnímu nasazení v systému "Vernichtung durch Arbeit", ostatní vyhlazeni v plynové komoře. "Opět stály proti sobě smrt a život," charakterizovala tragický konflikt svědomí tisíců vězňů `Cecilie Friedmannová-Michalová`.

Každého, kdo selekcí mohl projít, trýznila otázka: Mohu opustit své staré rodiče, své nemocné a umírající členy rodiny, své malé děti? Nejtragičtější byla právě selekce žen s dětmi. Pokud byly práceschopné, mohly odejít s pracovním komandem, ale za podmínky, že se oddělí od svých dětí, určených do plynové komory. Počet matek, které se rozhodly zůstat se svými dětmi do posledních chvil jejich životů, se odhaduje na šest set.

Ještě jiná otázka byla palčivá. Odejdou pracovní komanda opravdu na práci, anebo se jen opakuje v jiné variantě hra na cestu do Heydebrecku?

První mělo odejít tisícičlenné komando mužů. Podle vzpomínky Pavla Lenka se den před ohlášeným odjezdem komanda sešla porada asi patnácti

vedoucích odboje v rodinném táboře. Měli sice informace vězeňkyně pracující v rodinném táboře, že vagony jsou skutečně připraveny, přesto se názory rozcházely, jedni byli pro povstání, jiní doporučovali jít na transport. Nakonec padlo rozhodnutí nastoupit, ale v případě, že by se přece jen mělo jít do plynových komor, vzbouřit se na cestě, vrhnout se na SS [19] , pokusit se některé odzbrojit a bojovat jejich zbraněmi.

1. července 1944
Z terezínského rodinného tábora v Birkenau odjelo pracovní komando 1 000 mužů do pobočného tábora Sachsenhausenu ve Schwarzheide, kde byli nasazeni ve velkém chemickém koncernu, Braunkohlenbenzin (Brabag). O několik dnů později jiné komando mužů odjelo do pobočného tábora Osvětimi v Blechhammeru.

1. července 1944
Dr. `Maurice Rossel` poslal Thaddenovi dopis, ve kterém ho s radostí znovu ujistil, že jeho zpráva o návštěvě v Terezíně přinese mnohým uklidnění, protože tam životní podmínky jsou uspokojivé. Současně poslal jím pořízené fotografie ze "zkrášleného" Terezína. U dopisu je rukopisná poznámka, že jedna sada `Rosselo`vých fotografií byla předána švédskému vyslanectví. V odpovědi Rosselovi Thadden psal: "Těší mne, že se Vám snímky tak povedly a příležitostně je také použiji, až mne opět cizinci osloví kvůli údajným hrůzám v Terezíně".

4. července 1944
Československá vláda rozeslala osmi spojeneckým vládám "Zprávu o podmínkách v koncentračních táborech Osvětim a Birkenau", ve které je popsán chod osvětimské továrny na smrt podle svědectví `Alfréda Wetzlera` a `Rudolfa Vrby` V závěru československá vláda doporučovala, aby se spojenecké vlády dohodly na společném manifestačním odsouzení těchto neuvěřitelných bestialit, spáchaných nacistickým Německem proti Židům. "I když je možno, že v některém konkrétním údaji informace nejsou zcela přesné, po případě, že v tom či onom případě přehánějí počet obětí, je nesporno, že se tyto strašlivé ukrutnosti provádějí hromadně, systematicky a s důmyslem organizovanosti. Proto se čs. vláda domnívá, že by se měl ozvat důrazný hlas protestu a slavnostního varování se strany spojeneckých vlád proti Hitlerově vládě, která je spolu se svými orgány nesporně zodpovědna za tyto organizovaně páchané barbarské zločiny."

5. července 1944
Zvláštní služba německého ministerstva zahraničí informovala vedoucí představitele říše, že byl zachycen telegram britského zastupitelství v Bernu,

v němž se mj. doporučovalo bombardovat železniční spoje z Maďarska do Birkenau, exterminační zařízení v táborech smrti a všechny vládní budovy v Budapešti.

6. července 1944
V rodinném táboře se konala selekce, při které z několika set chlapců vybral `Mengele` a `Schwarzhuber` na devadesát práceschopných, většinou mezi čtrnácti a šestnácti léty, kteří byli převedeni v Birkenau do mužského tábora (BIId) a postupně nasazováni na práci. Osvobození se dožila přibližně polovina.

7. července 1944
`N. Horthy` vydal rozkaz k zastavení dalších židovských deportací z Maďarska.

9. července 1944
Z rodinného tábora bylo v rámci Birkenau přemístěno přibližně 2 000 vězeňkyň do ženského tábora, odkud pak postupně byla vysílána komanda do Stutthofu, Christianstadtu a do Hamburku.

10. července 1944
Uskutečnila se výměna 110 palestinských Němců za 283 osob internovaných dosud v táborech Bergen-Belsenu a Vittelu.

V noci z 10.na 11. července 1944
Mezinárodní výbor Červeného kříže nevyužil `Himmler`ova povolení k prohlídce "jednoho židovského pracovního tábora", pro kterou byl připravován rodinný tábor v Birkenau. Ten tedy ztratil své poslání a byl zlikvidován.

V Birkenau na území rodinného tábora byla v noci z 10. na 11. července vyhlášena "táborová uzávěra" a do plynových komor bylo odvezeno přibližně 3 000 terezínských žen a dětí.

V noci z 11. na 12. červenec 1944
V noci z 11. na 12. červenec bylo plynem zavražděno zbývajících přibližně 3 500 vězňů terezínského rodinného tábora v Birkenau. Skončila jeho desetiměsíční historie. Ze 17 517 jeho terezínských vězňů mohlo jen přibližně 3 500 hledat záchranu odjezdem na pracovní komanda mimo Osvětim. Dvě třetiny z nich však nepřežily útrapy v mechanismu "Vernichtung durch Arbeit" a kalvárii evakuačních transportů smrti.

Z vězňů rodinného tábora se dožilo osvobození - pokud bylo zjištěno - jen 1 167 vězňů.

12. července 1944
Ve Švýcarsku byly vydány nové směrnice o poskytování azylu, z nichž byla

vypuštěna dosud platná zásada, že uprchlíky "z rasových důvodů" nelze považovat za politické uprchlíky. Do té doby bylo tisíce židovských uprchlíků, kteří překročili švýcarskou hranici, vráceno zpět do Německa bez ohledu na následky, které je čekaly.

13. července 1944
Všem židovským vězňům v Osvětimi a Birkenau (s výjimkou polských a řeckých) bylo nařízeno napsat dopisnice, že jsou zdrávi, cítí se dobře a prosí o zasílání balíčků.

14. července 1944
V terezínském táboře uspořádána vzpomínková slavnost na paměť zesnulého spisovatele dr. `Edvarda Lederera - Ledy`, které se zúčastnilo na 1 500 vězňů. Stala se velkou manifestací českých Židů. "Řada českých přednášek". Z pozůstalosti inž. Miloše Saluse. Opis. AMK [3] Vzpomínka na spisovatele Edvarda Lederera - Ledu.

17. července 1944
Z ghetta byli po dlouhotrvajícím výslechu na komandatuře SS [19] převezeni na Malou pevnost malíři `Fritz Taussig-Fritta`, `Otto Ungar`, `Leo Haas`, `Ferdinand Bloch` a architekt `Norbert Troller`. Byli obvinění z "greuel-propagandy", které se údajně dopustili svými kresbami, na nichž zobrazili opravdovou tvář Terezína. Současně s nimi byl na Malou pevnost převeden `Leo Strass`, který jako nadšený sběratel kupoval od nich za jídlo a cigarety jejich kresby a propašovával je z ghetta do Prahy. V březnu u něho při prohlídce na jeho ubikaci nalezl SS-Scharführer Rudolf `Haindl` ukryté kresby, které pak malíři, povolávaní na komandaturu, museli identifikovat. Přestávky ve vyšetřování, která pak nastala zřejmě v souvislosti s vrcholící "zkrášlovací" akcí, využili malíři k úkrytu svých neodhalených kreseb, např. Frittovi přátelé zakopali soubor jeho 200 kreseb, podobným způsobem byla zachráněna mapa s téměř 400 Haasovými kresbami.

Na Malou pevnost byli spolu s malíři převezeni i jejich rodinní příslušníci, pět manželek a dvě děti.

Bloch byl ubit na Malé pevnosti. Ungarovi tam rozdrtili pravou ruku, aby nemohl malovat, 3. října byl deportován do Osvětimi a zahynul na následky pochodu smrti do Buchenwaldu krátce po osvobození. Jeho manželka Frída a dcera Zuzana Osvětim přežily. Do Osvětimi byli deportováni i Fritta, který tam zahynul, Haas, který odtud byl převezen do Sachsenhausenu a zařazen do komanda padělatelů britských liber, s kterým se po jeho evakuaci na rakouské území dožil osvobození. Také Troller přežil evakuační transport z Osvětimi. Na Malé pevnosti zahynula Frittova manželka Johanna,

o jejího syna Tomáše se starala na své cele Erna Haasová a dožili se osvobození. Zdeňka a Leo Strassovi zahynuli v Osvětimi.

17. července 1944
Londýnské The Times uveřejnily článek: "Monstrózní "nabídka"- Německé vydírání."Článek odsoudil nabídku Himmlerových vyjednavačů, že Německo vydá židovské vězně výměnou za 10 000 nákladních aut (byla určena pro vybavení dvou divizí Waffen-SS[23]) a za velké množství cenného, v říši nedostatkového zboží.

20. července 1944
Organizátoři puče spojeného s atentátem na `Hitlera` vydali svým stoupencům pokyn, aby urychleně obsadili koncentrační tábory, zatkli jejich velitele a odzbrojili stráže. Politickým vězňům mělo být uloženo, aby se až do svého propuštění zdrželi všeho shromažďování a jednotlivých akcí.

21. července 1944
Zástupce říšského tiskového šéfa `Helmut Sündermann` na tiskové konferenci se zahraničními novináři obhajoval německou politiku vůči židovskému obyvatelstvu poukazem na Terezín, kde v židovském společenství pod židovskou samosprávou žijí staří a zvlášť zasloužilí Židé, které nedávno navštívil delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže. Ostatní práceschopní Židé jsou nejprve soustředěni do velkých shromažďovacích táborů, kde jsou přezkoumáváni z hlediska nejúčelnějšího pracovního nasazení. Práce neschopní přicházejí do tak zvaných rodinných ghett. Příklad "evropského řešení židovské otázky" se jednou stane školou pro celý svět, prohlásil Sündermann.

22. července 1944
Sdělení židovské samosprávy Terezín č. 30 ohlásilo, že Služebna (komandatura) nařídila registraci všech bývalých důstojníků, aktivní služby, rezervy, penzisty, včetně zdravotních a správních důstojníků.

24. července 1944
Sovětská vojska osvobodila koncentrační tábor Majdanek rychlým manévrem, který znemožnil, aby táborová komandatura mohla včas zničit plynové komory a zahladit stopy po 360 000 obětech tohoto tábora. Britský novinář `Alexander Werth` o tom ve své knize vzpomínek napsal: "Když jsem v srpnu 1944 poslal BBC podrobnou zprávu o Majdanku, odmítli ji použít, domnívali se, že je to ruská propagandistická senzace a až odhalení na západ od Buchenwaldu, Dachau a Belsenu je přesvědčili, že i Majdanek a Osvětim jsou čistou pravdou...

Rusové objevili Majdanek 23. července, týž den, kdy vstoupili do Lublina.

Asi za týden Simonov napsal všechno v Pravdě, ale západní tisk nevěnoval jeho zprávě pozornost." Alexander Werth, Od Stalingradu po Berlín. Rusko vo vojne 1941-1945. II. Bratislava 1969, s. 309.[220]

25. července 1944
Představitel Světového židovského kongresu v Ženevě Gerhart M. Riegner poslal do Londýna telegram, v němž projevil obavy o osud terezínských vězňů v poslední etapě války a navrhoval, aby spojenecké vlády spolu s neutrálními státy a Vatikánem začaly jednat o "celkovou výměnu Terezína", tj. výměnu jeho vězňů za německé občany internované ve spojeneckých zemích.

26. července 1944
Do Londýna se dostal úplný text zprávy Wetzlera a Vrby. Z úředníků Foreign Office nikdo nenavrhl její zveřejnění, konstatoval britský historik Martin Gilbert.

31. července 1944
Heinrich Himmler ujistil dopisem saského gauleitera Mutschmanna, že právě teď, v rozhodujícím okamžiku války projeví potřebnou tvrdost v "židovské otázce". Z Maďarska už "odjelo 450 000 Židů a přistupuje se k odtransportování druhé poloviny". H. Heiber, Reichsführer! Dok. 333, s. 275-276.[145]

1. srpna 1944
Podle oficiálních statistik bylo registrováno 524 286 vězňů v koncentračních táborech, které byly pod správou Hlavního úřadu hospodářství a správy SS [19] (SS-WVHA [49]). Plánovalo se uvěznění 612 000 dalších. Terezínští vězňové nejsou v těchto statistikách zahrnuti.

1. srpna 1944
Britský Jewish Chronicle přinesl zprávu o tiskové konferenci v Berlíně, kde se mluvčí německé propagandy odvolával na nedávno uskutečněnou návštěvu delegace Mezinárodního Červeného kříže v Terezíně, kam prý došlo jen v červnu 20 tisíc potravinových balíčků z Portugalska. Ironický titulek článku zněl: Terezín - "ráj" pro Židy.

11. srpna 1944
Monitorovací služba říšského protektora zaznamenala zprávu moskevského rozhlasu, že v Majdanku byla odhalena skutečná továrna na smrt, vybavená plynovými komorami, a že mezi statisíci jejími obětmi bylo i 18 tisíc československých příslušníků, "kteří na základě norimberských zákonů neměli žádné právo na život". SUA [43] URP [44] karton 1170.

16. srpna - 11. září 1944
V Terezíně se dvanáct dnů natáčel "dokumentární" film, který měl podat falešný obraz o životě "židovského sídliště".

K natáčení filmu uveřejnil časopis Vedem č. 30 ročníku II tento článek:

"To není banda aneb jak se u nás filmuje. ...To byla předehra. A pak to šlo docela rychle. Už zde byla aktualita, páni režiséři Pečenka, Frič atd. Tak a páni nosatí, tlustí a brejlatí, nastoupit k filmování. Pěkně se koukat, spokojeně jako byste jedli husu. Co ty, Žide smradlavá, jak se to koukáš, tu máš facku a už se sypají pohlavky, štulce i kopance od nějakého zeleného pána na hlavu bezmocného stařečka.

Nebo: Staré babičky byly "abkommandovány" jako "Hundertschaft" se koupat. Prosím vás, já nemůžu, já mám průjem, reuma...

Halt die Kusch, alte Jüdin, gehst ins Wasser a babička, neumějící ani plavat, musí chtě nechtě do vody.

Další akt ctěného filmování. Ortodoxní Židé a rabíni byli posláni na "Stadtkapelu" a musili v rytmu jazzu poskakovat do taktu. Jéje a jídlo! Židé se olizují pod skvělými dorty a buchtami (ovšem je-li na ně namířena kamera), potom by jim málem vypumpovali žaludek.

Nejlepší kabarety, "Kinderpavillon", vše se filmovalo, ovšem filmování s "přirozeným úsměvem na rtech". To byla mezihra.

To jste měl ale dobrý nápad s tím filmováním, pane...,vidíte, šlo to bez zvětšení žrádla, bez zlepšení životních podmínek a jsme v očích přátelských nepřátelů rehabilitováni. A to byl závěr. Don..." Fotokopie, AZMP 9 T - inv. č. 360.

Polovina srpna 1944
Vedoucí představitel budapešťského Židovského záchranného výboru Rudolf Kastner se setkal v Bratislavě s členy tzv. pracovní skupiny, konspirativního vedení židovského odboje na Slovensku, a informoval je o svých jednáních s Himmlerovými pověřenci. Slovenští činitelé s ním hovořili i o připravovaném povstání. Inž. A. Steiner byl určen jako organizátor židovských povstalců.

17. srpna 1944
Místopředseda Československého Červeného kříže v Londýně G. Kleinberg požádal londýnskou delegaturu Mezinárodního výboru Červeného kříže o zprávu z návštěvy jeho delegáta v Terezíně. Zejména projevil zájem o to, zda do Terezína docházejí balíčky odesílané tam z Lisabonu.

19. - 20. srpna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "V Trávčickém údolí vzdáleném asi 20 min.

z města na břehu Ohře za Splavovými mlýny se konala dnes revue pro filmování. Více jak 1 800 osob bylo z Terezína vypraveno jako stafáž pro natáčení." "Dopoledne jsem se zúčastnil filmování koncertu jazz-orchestru pod taktovkou M. Romana na náměstí. Dnes se prozatímně četnými filmovými záběry z různých podniků Freizeitu končí filmování. Nechyběl ani na konec nařízený tanec v sále kavárny." [188]

21. srpna 1944
318 maďarských Židů, vězněných v Bergen-Belsenu, bylo propuštěno do Švýcarska. Tato akce měla dodat věrohodnosti Himmlerovým vyjednávačům.

21. srpna 1944
V celém komplexu osvětimských táborů bylo sečteno při apelu 105 168 vězňů. Přibližně 30 000 tzv. průchozích Židů (Durchgangsjuden)) však nebylo vůbec registrováno.

21. srpna 1944
Z úvodního slova inž. M. Saluse k pořadu "Praha v českém básnictví", který byl součástí české přednáškové řady v Terezíně a při němž počet návštěvníků těchto přednášek dosáhl deseti tisíc:

"Bylo to někdy skutečně dojemné, jak spontánně se probouzelo volání domova, jak rostlo uvědomění a jak okřála chuť k novému životu. V nejpodivnějších místnostech - na půdách i modlitebnách - shromažďovali se terezínští Češi, aby naslouchali hovorům o všem, co dala lidstvu vyspělá kultura této požehnané a krásné země. Snad jen ve shromážděních starořímských katakomb, anebo v přítmí skalních útulků Českých bratří, mohlo druhdy prostředí tak mocně zapůsobit na lidskou mysl, jako na nás chrámy terezínské kultury. Zdálo se, že se věkem zčernalé trámoví půd - jakoby zázrakem - změnilo v kopule gotických chrámů s žebrovím, podobným sepjatým rukoum, volajícím k nebi pokornou modlitbu díkůvzdání. Zdálo se, že se zaprášené pavučiny podstřeší přepřádají ve světelných kuželích vikýřů v krajky, utkané ze stříbrné příze, jemné jako vlákna babího léta. Dívali jsme se na všechno kolem sebe očima jasného chápání věčných hodnot. Proto nám láska odvála z cesty, rozryté šlépějemi dějin, prach zloby, proto vysušila slzy malověrných. A to, co jsme viděli, nebylo pohádkou, ale pravdou budoucnosti, na jejímž prahu stojíme." Opis. Z pozůstalosti inž. M. Saluse. AMK [3]

21. srpna 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Je zajímavé v této souvislosti zaznamenati skutečnost, že zde kolportované zprávy se potvrzují teprve tři až čtyři dny z německé strany. Asi však nikdy nezjistíme, kdo zde dává do běhu informace, zdající se na pohled neskutečnými, jež se postupně zatím všechny

splnily, jakož i ověřily. Před vjezdy do Terezína byly umístěny tabulky s textem: Jüdisches Siedlungsgebiet Stehen bleiben verboten." [188]

22. srpna 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "S mojí zdejší známou paní `Ucko` z Berlína, se kterou jsem se jako s úřednicí D.A. seznámil svého času na poště, jsem měl zajímavý rozhovor o jejím příchodu sem. Přijela s berlínským transportem I/6 dne 12. 6. 1942 a tento transport šleusoval v E VII. Na dvoře těchto kasáren oznámil potom tehdejší zdejší vedoucí Kommandatury dr. `Seidl` ženám, které vytvořily v transportu většinu, že jejich muži byli v Berlíně toho dne ráno zastřeleni. Byly to známé události s poškozením protibolševické výstavy v Berlíně konané, jež šly na židovský vrub. Paní Ucko mi jenom dodala: Bylo to zatím to nejhorší, co jsem kdy v životě prožila. Byla to rána, jež nás srazila k zemi. Takové jsou příběhy našich lidí z této války; najde se vůbec někdo, kdo bude schopen podobné odplatiti stejným?" [188]

24. srpna 1944
Londýnská delegatura Mezinárodního výboru Červeného kříže odpověděla Československému Červenému kříži, že si v Ženevě vyžádala zprávu o prohlídce Terezína. Československý Červený kříž ji však nikdy k dispozici nedostal. Až v roce 1990.

25. srpna 1944
Do Wulkova odjelo z Terezína posílit "Komando Zossen" 55 mužů a 14 žen.

25. srpna 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnes zde dlí opětně filmová skupina Aktuality z Prahy pod vedením `Jana Lehovce`, aby pokračovala v natáčení historického filmu o Terezínu." [188]

29. srpna 1944
Německý vyslanec v Bratislavě `Ludin` ohlásil své berlínské ústředně, že po nástupu německých vojsk na Slovensko spolu s velícím generálem podniká všechno "k zatčení židovských a šovinistických štváčů a k jejich odsunu".

30. srpna 1944
Vězňové internačního tábora pro slovenské Židy v Novákách se připojili k povstání.

31. srpna 1944
Židovský koncentrační tábor v Seredi byl rozpuštěn. Četnický oddíl odešel a židovští vězňové se rozprchli.

31. srpna 1944
Podle příkazu komandatury musela terezínská ústředna práce dodat příštího dne 3 000 vězňů, aby asistovali při natáčení fotbalového zápasu pro propagační film. Podle příkazu SS [19] nesměli být mezi nakomandovanými staří lidé.

31. srpna 1944
`Hitler` vyjádřil přesvědčení, že přijde chvíle, kdy "napětí mezi spojenci bude tak velké, že nastane roztržka. Koalice ve světových dějinách ještě vždycky vzaly někdy za své".

Srpen 1944
Koncem srpna prozradil `Adolf Eichmann` Wilhelmu `Höttl`ovi, svému kolegovi ze sicherheitsdienstu "zcela velké říšské tajemství", že bylo vyhlazeno 6 milionů Židů, z toho 4 miliony ve vyhlazovacích táborech.

Září 1944
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "...na Slovensku povstání. Povstalci obsadili již velkou část Slovenska až na Bratislavu, Rusové mají Podkarpatskou Rus a údajně jsou také už na Slovensku... Denně jsou 1-2 letecké poplachy." [110]

1. září 1944
V Terezíně bylo 27 565 židovských vězňů.

1. - 5. září 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Dnešek je zde ve znamení filmování. Ve Westg. 3 se natáčí schůze Aeltestenratu a projev Judenältestra dr. Paula `Eppstein`a. Odpoledne v H V fotbalový zápas vítězů Ligy 1944 a Poháru 1944 Sparty s Jugendfürsorge. Sparta hladce zvítězila 8:1/3:0, když vychovatelé selhali v útoku. Zápas řídil rozhodčí `Heller` asi před 2 500 diváky, kteří tentokráte museli nastoupiti do H V povinně a mnozí s přinucením."

"Na příkaz Dienstelle jsme také s Trudou komandováni k dnešnímu filmování plesu do Westg. 3. Velký horní sál Sokolovny se stoly pokrytými bílými ubrusy, s výzdobou květin a v záplavě reflektorů skýtá zajímavý průběh. Převládají dnes mladé tváře. Vesměs pak tmavé obleky, jak je předepsáno. Četné dívky mají neobyčejně pěkné šaty, což vše tvoří dobrý rámec večera. [...]

Je to paradoxní, když si uvědomíme, že Němci v těchto dnech prohrávají bitvu za bitvou a Židé zde povinně jsou nuceni tančiti černošský swing pro filmovou kameru."

"K večeři jsme měli mimo normální polévky sýr, který byl v neděli večer vydáván ze zásilky Švýcarského Červeného kříže. Každý z nás obdržel jeden

trojúhelník pravého švýcarského em. sýra zn. CHALET. [...]

Zda-li pak také do filmu byly zachyceny fronty o "nášup", které se před kuchyněmi pravidelně denně večer tvoří. To je pravý Terezín, starých a hladových." [188]

6. září 1944
Z deníku Egona Redlicha: "Natáčejí film ze života ghetta...Film, který ukáže Židy, jak žijí radostně bez starostí, ve velkém veselí..." [114]

6. září 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Vypráví se, že v krematoriu byly spáleny četné spisy SS[19] tam dopravené." [188]

8. září 1944
V Londýně vycházející časopis Čechoslovák uveřejnil reportáž Vl. Borka z osvobozeného Majdanku: "Nejhroznější pohled poskytují knížky pohádek a bajek, které patřily povražděným dětem, pomalované barevnými tužkami dětských rukou..."

9. září 1944
K.H. Frank napsal Hitlerovi o situaci v Čechách a na Moravě: "Připravenost k povstání je všeobecná..."

11. září 1944
V Terezíně skončilo natáčení lživého filmu o "židovském sídlišti". Jeho "premiéra" (a podle všeho současně i derniera) se konala o sedm měsíců později při návštěvě delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže 6. dubna 1945. Film se nejmenoval "Vůdce daruje Židům město", jak se traduje, ale "Terezín. Dokumentární film z židovského sídlištního území".

Film nevznikl z podnětu Goebbelsových propagandistických odborníků a byl pro nacistickou propagandu prakticky nepoužitelný, nejen proto, že všechno bylo přehnáno do neuvěřitelnosti, ale nepochybně už z toho důvodu, že film fakticky vyvracel nejsvětější tézi nacionálně socialistické rasové ideologie o židovských "Untermenschen", podlidech. Ve filmu se objevovali Židé jako lidé vysoké kultury a civilizační úrovně, kteří svou duševní a fyzickou prací dokázali velké dílo.

11. září 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Na půdě, kde jsme pracovali, je umístěn také holandský zdejší Jugendheim. Je to přes třicet dětí - sirotků ve stáří mezi šestým a dvanáctým rokem, které zde žijí pod ochranou tří holandských opatrovnic. Jejich osud byl velmi dojímavý a bylo mi jich velmi líto. Na otázky, kde mají rodiče, odpovídaly: v Polsku, v cizině, neznámo kde, zemřeli, byli

zatčeni a uvězněni apod. Většina z nich se zde naučila německy a mnoho také i česky. Viděti tyto nevinné děti v chladu půdy ležící na malých matracích, na půdě Hamburských kasáren za ranního úsvitu a v jejich dětských košilkách a s nedostatečnými pokrývkami, bylo pro mne, stejně jako i pro kolegu `Hirsch`e silné a více jak tklivé. Jedno dítko právě bylo nalezeno nemocné s vysokou teplotou přes 39 stupňů, takže naši registrační činnost jsme zde dokončovali za značného rozčilení." [188]

13. září 1944
96 spojeneckých letadel bombardovalo osvětimský závod I.G. Farben. Několik bomb zasáhlo území koncentračního tábora, dvě přímo Birkenau, ale ani tentokrát nebyl učiněn pokus zničit tamější exterminační zařízení.

15. září 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Stojíme před Novým židovským rokem 5705. Věru, že jsem si nemyslil loni, že jej budeme slaviti ještě ve zdech terezínských." [188]

15. září 1944
Ze zápisu o schůzi výkonného výboru Čs. Červeného kříže: "V ústředí byla založena kartotéka čs. uprchlíků a internovaných, viz 3.21 SUA[43] ČsČK, L, k.7.

Tabulka 3.21: Kartotéka internovaných dle Čs. Červeného kříže

v Terezíně	6 000
v Birkenau	1 200
v Polsku	6 000
na Slovensku	600
internovaných	
sporných v Terezíně	6 000
celkem	19 800

15. září 1944
Z dopisu velitele zvláštního četnického oddílu v Terezíně `Hasenkopf`a zemskému četnickému velitelství je zřejmo, že terezínská služebna SS[19] zakázala podat nadřízeným hlášení o zatčení dvou četníků až do konečného rozhodnutí Gestapa. "Toto rozhodnutí zdůvodnila zdejší služebna tím, že četnické zvláštní oddělení v Terezíně podléhá výlučně SS[19] - a policejní soudní pravomoci." SUA[43] ZČV, karton 1006, H 322.

16. září 1944
Židovský starší Paul Eppstein v širokém okruhu posluchačů měl projev, v němž - jak zaznamenala Eva Roubíčková[110], - několikráte žádal, "abychom v zájmu všech tento čas ještě vydrželi a zachovali klid. Je to prý falešné hrdinství, když si nezodpovědní lidé myslí, že musí sami něco udělat pro své osvobození. Toto je naprosto nesprávné, a i ta nejmenší maličkost může znamenat zničení pro celý Terezín." Eppstein přirovnal Terezín k lodi, která je v blízkosti přístavu: "Přístav je však obklopen minovými poli a pouze kapitán zná cestu, sice oklikou, avšak takovou, která nás dostane do přístavu. Posádka slyší z přístavu hlasy, které ji volají a povzbuzují, aby přišla. Posádka je netrpělivá a nemůže se do přístavu dostat. Přesto je však jedinou správnou věcí čekat." Autorka záznamu k tomu dodala: "Toto je teorie, jak ovšem dopadne praxe, je otázka. Myslím že určití lidé se takovými řečmi dají stěží zadržet, a také se vůbec neví, co je správné."

16. září 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Večer jdu do Speisehalle na přednášku Judenältestra dr. P. Eppsteina: "Nový rok 5705". Prostorná hala zdejší jídelny je úplně přeplněná terezínským lidem, kteří přišli vyslechnouti přednášku svého nejstaršího a z jeho vývodů načerpati dalších sil pro nucený zdejší pobyt. Orchestr řízený Karlem Ančerlem zahrál úvodem Pavla Haase "Studií pro smyčcový orchestr" a potom dr. P. Eppstein vstoupil na řečnickou tribunku zřízenou uprostřed sálu a umístěnou do záplavy zeleně květin a malých stromků. Ve svém projevu trvajícím čtyřicet minut řečník se zmínil o změnách, které byly provedeny v uplynulém roce a zmínil se zejména podrobně o úpravách, jež přinesly značné zlepšení zdejších zařízení. Uvedl zřízení trávníků, zrušení zákazu chození po šancích, úpravu parků, dodání pohodlných laviček pro sezení, zřízení městské hudby a její úspěšná oblíbená činnost, důkladnější péče o děti a o mládež, zařízení Sokolovny jako společenského domu, prodloužení denní vycházky, zlepšení bytových jednotek a stravovacích poměrů (zelenina apod.). Všechna tato zlepšení měla za následek konsolidování poměrů v Terezíně a všeobecné polepšení naší situace. Tento týden - což řečník zvlášť podtrhává - měl jeden den bez jediného úmrtí. Úmrtnost vůbec zde značně poklesla. V srpnu 1 942 obnášela 537 případů [...] a v letošním roce pouze 207 případů. Dr. Eppstein pak vzdal dík všem pracovníkům za zdolání stanovených úkolů a vyslovil přání, aby se v práci vytrvalo a nové úkoly mohly se tak splniti. Odsoudil znovu šleusování, jako nemorální způsob a vyslovil přání po ještě větším židovském společenství jako dosud. V závěru svého zajímavého projevu se zabýval současným politickým vývojem a naší situací. V náznacích podtrhl zásady vedení: klid, rozvaha, práce, jež jsou s to

zabezpečiti našemu ostrovu další klid a potřebnou stabilitu v rozbouřených dnech válečného ryku. Jeho přirovnání naší situace s parníkem plujícím v zaminovaných vodách, na který jsou z břehu vrhány signály a který přes to musí plouti svojí vytčenou cestou, i když uposlechnutím výzev z břehu by se naše cesta zkrátila, ale stala by se velmi nebezpečnou po stránce politické, bylo více jak vhodné. Vzpomínkou na zesnulé, kterou vyslechli přítomní stojíce a s novoročním přáním ŽIVOT, PRÁCE, MÍR, dr. Eppstein svůj projev odměněný hlučnými ovacemi zakončil." [188]

21. září 1944
Československý ministr zahraničí `Jan Masaryk` se obrátil na britského a amerického velvyslance s žádostí, aby se jejich vlády zasadily o uskutečnění výměny v Terezíně internovaných židovských osob, kterým palestinské úřady udělily vstupní certifikáty, za Němce internované na britském a americkém území.

21. září 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Mnoho se zde mluví o případném vypravení většího pracovního transportu do Říše. Chybí dle mého názoru předpoklady, ačkoliv vyšší místa případný transport nevylučují." [188]

22. září 1944
Z deníku `Willyho Mahlera`: "Hovory o eventuálním transportu i dnes zde pokračovaly. V městě dlí německá návštěva zdravotní a pracovní z úřadu Reichsprotektora a město, jednotlivé objekty a ubikace se na prohlídku pečlivě připravovaly a čistily, jako tomu zde obvykle bývá. V B IV komise k naší radosti nebyla. [...]

Předtím jsem byl na obvyklém měsíčním apelu Grupoušů u dra. Poppra v B V. Na pořadu byly aktuální otázky pracovní a hospodářské. Dr. `Popper` vyslovil názor, že kdes zde dlící komise bude rozhodovati zčásti také o případné likvidaci, či udržení našeho sídliště." [188]

23. září 1944
Terezínská komandatura sdělila, že v příštích dnech odjede 5 000 plnohodnotných pracovních sil ve stáří do 50 let z Terezína k totálnímu válečnému nasazení. Příštího dne Mitteilungen der jüdischen Selbstverwaltung (tak byly přejmenovány dřívější Denní rozkazy Rady starších) přinesly tuto zprávu o vyhlášení transportu k pracovnímu nasazení:

"S ohledem na totální pracovní nasazení se uvažovalo [...] o rozšíření pracovních možností v Terezíně způsobem odpovídajícím současným nárokům. V důsledku nedostatečného místa a technických obtíží se to však ukázalo být v nezbytné míře nemožné. Práceschopní muži musí být proto nasazeni mimo

Terezín na naléhavých pracích podobným způsobem jako venkovní pracovní skupina Stavba baráků. Za tím účelem podle pokynů Služebny [čti: táborové komandatury SS[19]] bude v úterý, 26.9. a ve středu, 27.9. 1944 vypraven vždy jeden transport k pracovnímu nasazení po 2 500 mužích ve věku mezi 16. a 55. rokem ze sídliště [Terezín] do říšského území. Z vedení židovské samosprávy byl určen inž. Otto Zucker k tomu, aby převzal vedení transportu. Příslušníkům [tohoto transportu] bude - jako při stavbě baráků - zaručena ochrana před transportem [na východ]. S poštovním spojením je počítáno v krátkodobých odstupech. K těmto transportům budou podchyceni všichni muži ročníků 1889 až 1928. Všichni uvedení muži musí se proto neprodleně připravit na transport a počítat s povoláním do něj. Důvody k vynětí z transportu neexistují. Transportu neschopné osoby mohou být vyřazeny výhradně [až] ze shromáždiště na základě lékařského dobrozdání. Stížnosti a reklamace nemohou být proto přijímány." Miroslav Kárný, Terezínské podzimní transporty 1944, TSAD[37] 1996, s. 10-39.

23. září 1944
Člen československé Státní rady inž. Arnošt Frischer předložil československému ministerstvu zahraničí podnět k jednání, aby 300 terezínských vězňů, držitelů certifikátu umožňujících emigraci do Palestiny, bylo prohlášeno za "Austauschgefangene", za výměnné vězně, určené k výměně za sudetské Němce internované ve spojeneckých zemích.

23. září 1944
Z deníku Willyho Mahlera: "Vedení svolalo na osmou hodinu do C III apel terezínského obyvatelstva. Aniž bych večeřel, obíhám své ubikace, abych sdělil oznámení o konání tohoto apelu. Cítíme vážnost chvíle. V C III se nás shromáždilo asi 1 500 osob, abychom z úst dra. Paula Eppsteina přijali zprávu, že z rozhodnutí německých úřadů budou odsud vypraveny v úterý a ve středu dva transporty po 2 500 mužích do oblasti Říše ve stáří od 18 do 50 let. Dr. Eppstein nabádá k rozvaze, ke klidu a sděluje prozatímní dispozice. Zpráva jeho působí jako úder blesku a roznáší se během několika vteřin městem." [188]

26. září 1944
Říšský vůdce SS Heinrich Himmler odpověděl K.H. Frankovi na jeho a Henleinovy dopisy, v nichž projevili obavy z ohlasu Slovenského národního povstání na situaci v českých zemích:

"Milý příslušníku strany Franku, Váš dopis jsem obdržel. Že neztratíte nervy, to vím. Od SS[19] - obergruppenführera dr. Kaltenbrunnera jste asi slyšel o výzvě cizím dělníkům. Jsem přesvědčen, že musíme počítat v těchto

dnech, nejpozději v příštích týdnech s povstáním Čechů. O opatřeních je nám jasno. Heil Hitler! Váš věrný H. Himmler." SUA[43] 110-12-145/1.

26. září 1944

Z deníku Willyho Mahlera: "Poslední den v Terezíně po 27 měsících a 14 dnech. Četní moji přátelé již nastoupili a i já se připravuji k nástupu. [...] Doposud nepřišly vagony a říká se, že prvý transport pojede teprve zítra a náš pozítří. Moje číslo se povolává na 14 hod. k nástupu. [...]

Píši tyto řádky po obědě kolem 14. hod., aniž vím, zda-li moje záznamy dostanu ještě kdy do rukou. Prosím osud, aby mně je zachoval a dopřál mi, abych si je mohl od Trudy brzy převzíti. [...]

Proti očekávání nepřišla do večera vlaková garnitura a prvý transport neodjel. Náš nástup se tím zdržel o jeden den, který tím získáváme. Těšíme se z tohoto faktu nesmírně. [...]

Po městě kolují nejfantastičtější zvěsti o příčině této skutečnosti. Večer dobře večeříme u příležitosti předvečeru Dlouhého Dne. Máme polévku, bramborové knedlíky s cibulkou, čaj a moučník." [188]

27. září 1944

Židovský starší Terezína dr. Paul Eppstein byl zatčen, převeden do terezínské Malé pevnosti a tam téhož dne zastřelen. K jeho zatčení bylo využito záminky, že nedovoleně, bez propustky, vstoupil na obchvatnou silnici, která ležela mimo ghetto, aby se dostal do skladu ošacení v Ústeckých kasárnách. Z toho bylo vyvozeno obvinění, že se pokusil o útěk.

Eppsteina na Malou pevnost přivezlo několik důstojníků SS[19], kteří se ihned odebrali k veliteli pevnosti, Heinrichu Jöckelovi. Jeho zástupce Wilhelm Schmidt se mezitím po Gestapácku ujal Eppsteina. Nutil ho, aby na otázku po svém jménu odpověděl: "Smradlavý Žid Eppstein."Jeden z dozorců, Theodor Hohaus, slyšel, jak se mu Schmidt vysmíval: "Na, hoď s sebou, ukážu ti byt, kde zapomeneš na vycestování", a zavedl ho na popraviště. Jöckel pak zavolal vedoucího dílen Sternkopfa a nařídil mu zhotovit čtyři rakve, do tří naložit dřevo ve váze člověka a "do čtvrté toho chlapa". Při výrobě rakví nesměl být žádný vězeň. Téhož dne nebo nejpozději příštího dne byly tyto čtyři rakve odvezeny do terezínského krematoria. Jöckel pak svolal všechny, kteří o těchto událostech věděli, a zavázal je: "Moji pánové, očekávám od vás, že o této události zachováte nejpřísnější mlčení, je to věc dalekosáhlého významu.

Komandatura SS[19] dlouho předstírala. že Eppstein ještě žije. Jeho žena Hedvika musela každý den odnést pro něho na komandaturu hrneček s jídlem. "Nikdy nedostala nádobu zpět, a nakonec měla potíže obstarat si vždy nové," napsala ve svých pamětech Eppsteinova spolupracovnice Käthe

Starkeová.

Eppstein byl ještě dlouho po své smrti veden v táborové evidenci mezi živými vězni a posléze formálně zařazen do listiny odcházejícího transportu, s kterým jako by odjel. Hedvika Eppsteinová byla v jednom z říjnových transportů do Osvětimi deportována skutečně a plynem zavražděna hned po příjezdu na rampu v Birkenau.

K odstranění Eppsteina, nepohodlného svědka, došlo v souvislosti s odstraňováním dalších podobných nositelů tajemství, nejobávanějších svědků židovské genocidy. V transportech, které následovaly, byli až na několik výjimek do Osvětimi odvlečeni téměř všichni členové Rady starších stejně jako téměř všichni vedoucí funkcionáři židovských organizací, a tam zavražděni. Nebyl důvod učinit právě u Eppsteina výjimku. Jakým způsobem bylo Eppsteinovo odstranění plánováno, zda jeho "pokus o útěk" byl inscenován - ze světa koncentračních táborů známe mnoho podobných příkladů - anebo zda šlo o pouhou improvizaci, nelze již zjistit. Miroslav Kárný, Terezínské podzimní transporty 1944, kapitola Zavraždění Paula Eppsteina, TSAD[37] 1996, s. 14-16.[221]

27. září 1944

Z deníku Willyho Mahlera: "Vstávám v 9 hod. a prvá otázka zní: přijela vlaková souprava? Zatím ne. [...]

Dopolední bohoslužba v B IV měla důstojný průběh. Při bohoslužbě za zemřelé jsem se neubránil slzám, stejně jako četní přítomní. Postil jsem se do druhé odpolední hodiny z tradice, kterou i zde jsem zatím dodržel. [...]

Večer odjíždí transport asi 25 osob cizích státních příslušníků do Zelle u Hannoveru; byli svoláni nečekaně dnes odpoledne k nástupu do svého transportu. [...]

K večeru je zde nové vzrušení, dr. Eppstein byl zatčen Dienstelle pro nedodržení daného jistého příkazu a dr. Murmelstein pověřen vypravením transportů a dalším vedením Terezína. Mnoho se zde dnes také rokovalo o příčinách, proč transport neodjel. Máme za to, že jde buď o překážky technického rázu, anebo jisté nesrovnalosti na německé straně. Ale všeobecné mínění zní: transporty i se zpožděním pojedou. [...]

Přichází právě zpráva, že prvý transport odjede zítra ráno v šest hodin, náš druhý transport v noci potom ve tři hodiny. Tak se přeci jenom naplňuje náš Osud. Zítra je svátek patrona České země Sv. Václava. [...]

Ještě zaznamenávám, že máme jeti do Riesy u Drážďan." [188]

28. září 1944

Z Terezína byl vypraven transport s 2 499 "plnohodnotnými pracovními si-

lami", určenými údajně k vybudování nového pracovního tábora. Příštího dne více než tisíc z nich skončilo svůj život v plynových komorách Birkenau. Mezi nimi inž. `Otto Zucker`, další člen Rady starších `Karel Schliesser` a celý jimi vybraný štáb. Když odjížděli, SS-Strumbannführer `Hans Günther` dovedl oba jmenované do zvláštního oddělení osobního vagonu vedle německého doprovodného mužstva a pronesl k nim řeč na rozloučenou, v níž jim děkoval za vykonanou práci a nabádal je, aby v ní pokračovali.

29. září 1944
Z Terezína odjel druhý transport s 1 500 vězni, také do Birkenau, kde byl obdobně decimován. Z obou těchto transportů byli do osvětimské evidence zařazeni jen jednotlivci. Ostatní, pokud prošli selekcí, byli poslání na pracovní komanda do procesu "Vernichtung durch Arbeit", aby byli "zničeni prací". Ze 4 999 vězňů těchto dvou transportů, označených Ek a El, se osvobození dožilo 461, méně než každý desátý.

29. září 1944
Hlavní úřad říšské bezpečnosti sdělil německému ministerstvu zahraničí, že při propuštění 318 maďarských Židů do Švýcarska šlo "o akci k obstarání válečně důležitého zboží pro SS[19] ". V čem tento obchod konkrétně spočíval, nebylo v Berlíně známo, protože všechna jednání mezi `Himmler`em a `Eichmann`em, pověřeným uskutečnit tuto záležitost, se odehrávaly jen ústně a nic písemného neexistuje. Dokumenty Eichmannova procesu, dokument 450. AZMP[9] .

29. září 1944
Delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže dr. `Maurice Rossel` odjel do Osvětimi po návštěvě těšínského tábora válečných zajatců, kde byl upozorněn na "pověsti", že se v Osvětimi plynem masově zabíjejí vězňové v "moderních sprchových prostorách". Ale ve zprávě o své návštěvě u osvětimského komandanta napsal:

"Zase jednou jsme při odchodu z Osvětimi měli dojem, že tajemství zůstává dobře zachováváno." Zprávy uprchlých osvětimských vězňů, `Wetzler`a, `Vrby`, `Rosina`, `Mordowicz`e a dalších, toto tajemství dávno světu prozradily.

30. září 1944
Z tábora v Seredi byl vypraven první z obnovených 11 deportačních transportů, jimiž bylo 12 306 slovenských Židů odvezeno do Osvětimi, Sachsenhausenu a Terezína.

1. října 1944
Z Terezína do Osvětimi odjel transport Em. Bylo do něho zařazeno 1 000

zbývajících mužů z celého původně vybraného pětitisícového kontingentu a s nimi odešlo také 500 žen. Těm bylo předstíráno, že mají možnost přihlásit se do transportu, který odjíždí do stejného pracovního tábora, kde jsou již jejich manželé. V touze po setkání s nimi se jich dobrovolně přihlásilo tolik, že vyplnily stanovené směrné číslo. Přitom není znám jediný případ, že by se dobrovolně přihlášená vězeňkyně setkala v Osvětimi se svým manželem.

3. října 1944
Zástupce židovského staršího `Benjamin Murmelstein` předložil veliteli terezínského tábora Karlu `Rahm`ovi koncept denního rozkazu, který tehdy již nesl nový "zkrášlený" název a oznamoval oficiálně konec deportačních transportů. Osazenstvo bylo vyzváno, aby zvýšeným pracovním úsilím vyplnilo vzniklé mezery. Rahm povolil znovu osídlit Hamburské kasárny, které pro svou blízkost kolejím železniční vlečky sloužily jako shromáždiště vypravovaných transportů a které proto vězňové z Holandska tam ubytovaní museli dočasně opustit. Dvě hodiny poté, co Rahm svým podpisem potvrdil vyhlášení konce transportů, bylo vydání schváleného denního rozkazu pozastaveno. Místo konce transportů byly vyhlášeny transporty nové. Původně schválený rozkaz - "Mitteilungen der jüdischen Selbstverwaltung" číslo 65 - nevyšel. Příští "Mitteilungen" spatřily světlo světa až v listopadu 1944. Benjamin Murmelstein, Geschichtlicher Überblick. Murmelsteinem nezveřejněný, pro vlastní obhajobu sepsaný rukopis. Kopie v archivu Beit Theresienstadt v Givat Chaim, s. 34-35.

4. října 1944
Do Terezína přijel židovský transport z Kolína nad Rýnem, který zřejmě omylem byl dirigován na Malou pevnost. Omyl byl korigován brutální likvidací těchto vězňů. Osvobození se dožilo jen několik málo žen, z mužů žádný.

5. října 1944
Depeše `Jaromíra Kopeckého` ze Ženevy sdělila, že tam nejsou zprávy o tom, zda v květnu opravdu z Terezína odešly transporty na východ.

7. října 1944
Ozbrojené povstání vězňů sonderkomanda nasazeného v krematoriích Birkenau. I když bylo potlačeno, podařilo se vyřadit z provozu krematorium IV, zabít tři poddůstojníky SS [19] a dvanáct dalších SS [19] zranit. Při povstání padlo 250 vězňů a 200 dalších příslušníků sonderkomanda bylo popraveno.

10. října 1944
Britský velvyslanec `Nichols` sdělil československému ministrovi
Janu Masarykovi, že britská vláda nemá k dispozici německé civilisty, které by mohla využít k výměně za internované Židy v Terezíně.

10. října 1944
Hlavní úřad říšské bezpečnosti rozhodl, že všichni židovští "míšenci" a Židé ve smíšených manželstvích budou povoláni k "hromadnému pracovnímu nasazení".

12. října 1944
Z Thaddenova záznamu o návštěvě legačního rady švédského vyslanectví `von Ottera` je zřejmo, proč se 23. června žádný zástupce vyslanectví nezúčastnil prohlídky Terezína, ačkoli měl možnost. Toho dne totiž byl švédský svátek a "žádný zaměstnanec vyslanectví nemohl opustit Berlín".

14. října 1944
V dochovaných dokumentech se poprvé uvádí osvětimský pobočný tábor v Bruntálu, kde pracovalo u firmy Emerich Machold 300 vězeňkyň.

17. října 1944
Židovské deportační transporty z Budapešti byly obnoveny. Většina z nich směřovala do Rakouska, namnoze pěšími pochody. Více než tisíc bylo později z tamnějších táborů transportováno do Terezína.

20. října 1944
`Benjamin Murmelstein` byl informován, že v Terezíně má zůstat přibližně l2 000 vězňů, hlavně "přestárlí" a ženy.

21. října 1944
Výnos Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (RSHA[21]) stanovil, že také práceschopní ženští židovští míšenci prvního stupně a ženy se Židy spřízněné mají být nasazeny k manuálním pracem v místě svého bydliště, ale mimo zbrojní sektor. Odvolával se na něj dopis Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky adresovaný 26. března 1945 ministerstvu hospodářství a práce. SUA[43] MHP, svazek 5431,karton 357.

22. října 1944
Československá vláda se připojila k britsko-americké výstraze z l0. října.

22. října 1944
Z deníku `Egona Redlicha`: "Zítra jedeme, synu, pojedeme transportem... Zdá se, že chtějí ghetto zlikvidovat a nechat jen starce a míšence." Redlich, jeho manželka a v Terezíně narozený syn byli zavražděni v Osvětimi-Birkenau hned po příjezdu. [114]

24. října 1944
Říšský vůdce SS `Heinrich Himmler` dal souhlas k odjezdu skupiny židovských

vězňů z tábora v Bergen-Belsenu do Švýcarska.

28. října 1944
Z Terezína odjel poslední z jedenácti deportačních transportů, s nimiž odjelo do Osvětimi - k údajnému pracovnímu nasazení - l8 402 vězňů, z nichž se osvobození dožilo pouze 1 574 (8,55 %). Těmito transporty, posledními deportačními transporty z Terezína, se vyčerpala jeho funkce jako "sběrného a průchozího tábora".

28. října 1944
Z deníku `Alisah Shekové`: "Konec s transporty, prozatím..."

Tabulka 3.22: Přehled transportů,které mezi 28. zářím a 28. říjnem 1944 odjely z Terezína do Osvětimi

Označení transportu	Den odjezdu	Počet vězňů v transportu	Počet vězňů osvobozených
Ek	28.9.	2 499	382
El	29.9.	1 500	79
Em	1.10.	1 500	306
En	4.10.	1 500	128
Eo	6.10.	1 550	78
Ep	9.10.	1 600	23
Eq	12.10.	1 500	78
Er	16.10.	1 500	117
Es	19.10.	1 500	53
Et	23.10.	1 715	186
Ev	28.10.	2 038	144

30. října 1944
Terezínský transport Ev byl posledním ze všech židovských RSHA[21] transportů (vypravovaných Hlavním úřadem říšské bezpečnosti), který byl v Osvětimi podroben selekci na příjezdové rampě. I tato poslední selekce měla obvyklé tragické následky. Pouze 217 mužů a 132 žen bylo uznáno za práceschopné a začleněno do táborového stavu, zatímco "neužiteční jedlíci" - 1 689 mužů, žen a dětí nalezlo 30. října 1944 smrt v plynové komoře. Když o čtyři dny později přijel do Osvětimi židovský transport ze Seredi, byl přijat do tábora již bez selekce.

31. října 1944
V terezínském ghettu zůstalo 11 068 vězňů, z toho 1 642 mužů a 4 543

žen ve věku 16 až 65 let, 819 dětí a 4 064 osob starších 65 let. Terezín se svou věkovou strukturou stal opět "starobním ghettem" (Altersghetto). Počátkem roku 1943 byla třetina (32,9 %) vězňů starší 65 let, na konci tohoto roku už jen čtvrtina (25,2 %) a koncem května 1944 dokonce jen 17,7 %. Po odjezdu podzimních transportů se však podíl vězňů starších 65 let více než zdvojnásobil, dosáhl 36,7 %. Počet práceschopných mužů nepřesáhl 400.

1. listopadu 1944
Ačkoli představitel War Refugee Board (WRB [48]) ve Švýcarsku `Roswell Mc Clelland` byl mezi prvními, kteří v polovině června 1944 dostali od `Jaromíra Kopeckého` úplný text zprávy Wetzlera a Vrby, dostal se teprve 1. listopadu na stůl výkonnému řediteli WRB [48] John `Pehle`mu. Rozhodl se dát ji k dispozici tisku, doplněnou o informaci Arnošta `Rosina` a Czeslawa `Mordowicz`e a o svědectví uprchlého polského vězně `Jerzy Tabeau`. Než k tomu došlo, uplynulo však ještě několik týdnů.

1. listopadu 1944
Z deníku `Alisah Shekové`: "Vyklízí se kolumbarium. 30 000 uren, 30 000 kartonových krabic, třicet tisíc ostatků lidí, matek, dětí, milovaných osob. Ale co už na tom je ... Spíš to je vědomí toho, že se odklízejí mrtví svědkové, materiál - ale my jsme svědci, kteří ještě žijeme."

2. listopadu 1944
`Alisah Sheková` pokračovala: "Urny se dál odnášejí podle čísel. Pravděpodobně vsypou jejich obsah do Ohře. Postaví tam ponton a traktory na něj najedou. Z kolumbária k autům se utvořil řetěz. Ranní směna - děti nad osm let. Odpolední směna - starci nad 65. Dneska jsme se tomu zasmáli, už to vážně nejde jinak, nebo bychom snad z toho umřeli - vždyť žijeme jen se zadrženým dechem."

2. listopadu 1944
Zpráva pražské ústředny Gestapa oznámila, že asi 650 mužských židovských "míšenců" I.stupně a osob spřízněných se Židy neuposlechlo povolání k pracovnímu nasazení u Organizace Todt.

5. listopadu 1944
Představitel amerického War Refugee Board, `Roswell Mc Clelland`, se sešel s Himmlerovým zplnomocněncem, `Kurt A. Becher`, aby jednali o "protislužbách" za možnost uvolnit židovské vězně do neutrálních zemí.

7. listopadu 1944
Z deníku `Alisah Shekové`: "Děti... Kolem komandatury jde čtyřletý chlapec. `Haindl` na motorce. Ten klučina křičí nahlas: To je ošklivý Němec, viď,

mami? Maminka zbledne a okřikne ho. A potom, když už jsou doma: Viď, on je ošklivý j e n o m d o m a ? Dva devítiletí kluci při nakládání uren: Pavle, až přijde na řadu babička, tak ji sbalím..."

9. listopadu 1944
Berlínská centrála Gestapa sdělila říšskému ministerstvu zahraničí, že odjede transport s 1 000 Židy do Švýcarska "v zájmu obstarání výzbrojních předmětů pro Waffen-SS [23] ". Šlo o Hitlerem schválené plány, jak "využít Židů pro zbrojní potenciál Německa ještě jiným způsobem než jejich pracovním nasazením pro Říši".

9. listopadu 1944
Z Osvětimi bylo vypraveno komando 300 židovských vězeňkyň pro nově zřizovaný pobočný tábor na českém území, ve Světlé nad Sázavou pro firmu G.A. Buhl a synové.

10. listopadu 1944
Z Osvětimi vypravili 300 vězeňkyň pro pobočný tábor Gross- Rosenu v Brněnci u Svitav pro firmu `Schindler`.

16. listopadu 1944
Mezinárodní výbor Červeného kříže varoval svou londýnskou delegaturu, že z návštěvy Terezína jeho delegátem nelze vyvozovat žádné závěry o situaci Židů na územích závislých na říši. Nedoporučovalo se vůči Spojencům a izraelitským organizacím zmiňovat o učiněných zjištěních. "Terezín je skutečně jediný internační tábor pro Židy, který jsme po téměř dvouletých jednáních mohli navštívit, zatímco jsme nebyli připuštěni do žádného jiného tábora ani v Polsku, ani ve Slezsku. Považujeme za mimořádně nebezpečné, aby se mohly použít vývody MVČK o zacházení se Židy, které se jedině a pouze opírají o internační a životní podmínky v ghettu Terezín, které se zdá být místem pobytu pro privilegované Židy." Documents CICR [20] , dokum. 21.

16. listopadu 1944
Americký armádní časopis Yank, který na základě své žádosti o materiál pro článek o německých zločinech dostal od War Refugee Board jednu kopii zprávy osvětimských uprchlých vězňů, sdělil J. `Pehle`mu, že zprávu nepoužije. Redakci byla "příliš semitská" a ona chtěla "příběh méně židovský", který by nepodněcoval "latentní antisemitismus v armádě". Dopis redakce Yank Pehlemu cituje David S. Wyman, Abandonment of Jews. America and Holocaust 1941-1945, New York 1984, s. 324-325.[222]

17. listopadu 1944
Toho dne zemřel `Karel Körper`, terezínský vězeň, který uprchl z komanda

nasazeného v oslavanském dole a který bojoval za Slovenského národního povstání v partyzánském oddíle Vpřed, zemřel při přesunu oddílu na Moravu. Alena Hájková, Dva přátelé z Pochodně. Hlas revoluce, č. 36/1979, s. 3.

19. listopadu 1944
Z deníku `Alisah Shekové`: "Město žije dál. Žije se zatajeným dechem, v přestávce mezi dvěma katastrofami, ale žije dál. Lidé schovávají své hrdinství pod denní maskou a už dávno o něm nehovoří. Po celé týdny neuvidíte párek milenců. [...] 49 dětí z Westerborku přes Zelle, jen s dvěma opatrovnicemi, nejstaršímu je sedm a půl. Mezi nimi děti, které dosud ani nechodí, vyhladovělé, 4 mají spálu, 1 případ záškrtu a spalniček."

25. listopadu 1944
K tomuto dni je datován po válce na území krematoria nalezený záznam jednoho z osvětimských vězňů sonderkomanda: "Dnes se začalo s demontáží krematoria II, nato bude následovat demontáž krematoria III. Zvláštní, že především ventilační motory a potrubí jsou demontovány a poslány do [jiných] táborů - do Mauthausenu a Gross-Rosenu. Protože to v největší míře slouží k zaplynování lidí, [...] lze se domnívat, že na teréně těchto táborů budou založeny stejné body k ničení Židů." Rukopis neznámého autora - vězně sonderkomanda. Inmitten des grauenvollen Verbrechens. Handschriften von Mitgliedern des Sonderkommandos. Hefte von Auschwitz. Sonderheft (I) 1972, s. 127.

V listopadových dnech se už sovětská ofenziva přiblížila k Osvětimi natolik, že `Himmler` dal příkaz zastavit provoz plynových komor a demontovat jejich zařízení v Birkenau, aby se neopakovalo to, co se stalo v Majdanku, který Sovětská armáda osvobodila tak rychlým manévrem, že nacističtí zločinci nebyli s to zamést za sebou stopy. Zůstaly tam i plynové komory.

25. listopadu 1944
Ve Washingtonu se konala tisková konference, na které War Refugee Board uvolnil pro tisk zprávu `Alfréda Wetzlera`, `Rudolfa Vrby` a dalších tří osvětimských uprchlých vězňů. Tisková konference měla svou předhistorii: War Refugee Board předal redakcím exemplář zprávy "Německé vyhlazovací tábory - Osvětim a Birkenau" s tím, že budou pro zveřejnění uvolněny po týdenní lhůtě. Už příští den požadoval `Elmer Davis`, ředitel Office of War Information (Úřadu pro válečnou informaci), aby imprimatur bylo odvoláno.

Jeho argumentace:

Nikdo by neuvěřil, co je ve zprávě napsáno, a americká veřejnost by přestala věřit také jiným informacím, které o válečném dění vydává Davisův úřad. `John Pehle` však své rozhodnutí nezměnil. The Liberation of the Nazi Concentration Camps 1945. Ed. Brewster Chamberlin, Marcia Feldman,

Washington 1987, s. 176.[223] Joseph Borkin, The Crime and Punishment of I.G. Farben, New York 1978, s. 112-113.[224]

26. listopadu 1944
Kurt A. Becher se vrátil od Himmlera a sdělil představiteli maďarských Židů, Rudolfu Kastnerovi, že Himmler údajně nařídil zastavit další vyhlazování Židů. Becher vyjádřil naději, že Mc Clelland ohodnotí toto rozhodnutí a zajistí uvolnění 20 milionů švýcarských franků jako protislužbu. Der Kastner-Bericht über Eichmanns Menschenhandel in Ungarnm München 1961, s. 242-243.[196]

27. listopadu 1944
V Lublinu začal soud se šesti nacistickými zločinci z majdanské komandatury. Pět bylo odsouzeno k smrti a popraveno, šestý spáchal ve vězení sebevraždu.

28. listopadu 1944
Československé velvyslanectví z Washingtonu poslalo exemplář zprávy War Refugee Board "German Extermination Camps - Auschwitz and Birkenau" (Německé vyhlazovací tábory - Osvětim - Birkenau), kterou dostal americký tisk, a hlásilo, že všechny čelné nedělní a pondělní denní listy přinesly rozsáhlé informace o zprávě osvětimských vězňů. Velvyslanec Hurban se odvolal na rozhovor s Virginií Mannon, která byla Public Relations Officer ve War Refugee Board, a ke své informaci připojil: "Ačkoli na základě zprávy Mc Clellandovy, který si údaje ve zprávě obsažené prověřoval, nemá War Refugee Board nejmenší pochybnosti o autencititě, byl by nám War Refugee Board (WRB[48]) povděčen za sdělení dalších informací, které by eventuelně naše vláda měla k dispozici a které by mohly ověřit správnost informací, obsažených v přiložené zprávě. War Refugee Board by byl povděčen za takové informace již také proto, že dle sdělení Mrs. Mannon byly z jistých oficiálních kruhů vysloveny pochybnosti, zdali všechny informace obsažené ve zprávě War Refugee Board jsou autentické." AMZV[2] LA-D, čj. 7307/44. Došlo 8. prosince 1944, čj. 11082. 30. listopadu

Situační zpráva pražského Gestapa uvedla, že pokračuje zatýkání Židů pro zatajování původu a pro porušování protižidovských předpisů, jakož i zatýkání árijců pro poskytování pomoci Židům a pro zašantročování židovského majetku.

2. prosince 1944
Podle Felixe Kerstena, kterého Himmler využíval ve svých mezinárodněpolitických kontaktech, mu říšský vůdce SS[19] při jejich setkání v Tribergu

"podmínečně" přislíbil propustit do Švýcarska dva až tři tisíce židovských vězňů Terezína za podmínky, že světový tisk toto propuštění nebude vysvětlovat jako slabost Německa. Propustit 20 000 terezínských vězňů `Himmler` odmítl.

4. prosince 1944
Československý konzul v Lisabonu `František Čejka` podal zprávu, že podle jemu dodaných seznamů 5 697 jmen terezínských vězňů zaslal do Terezína 66 430 potravinových balíčků. Ze Ženevy sdělil `Jaromír Kopecký`, že se F. Ullmannovi podařilo získat povolení k odeslání 6 300 balíčků o 2 1/2 kg do Terezína. Balíčky budou obsahovat cukr, kondenzované mléko, biscuit, krabičku sýra a cigaret. Odešle je Mezinárodní Červený kříž. Akce byla důležitá, protože vzhledem k válečným událostem byla doprava balíčků z Lisabonu a Istanbulu prakticky znemožněna. AMZV[2] LA-O-519, čj. 30568/44.

4. prosince 1944
New York World Telegram uveřejnil výsledky výzkumu amerického veřejného mínění o nacistických ukrutnostech. Na otázku, zda věří v pravdivost zpráv, že Němci zavraždili v koncentračních táborech mnoho lidí, odpovědělo: 76 % pravdivé, 12 % nepravdivé, 12 % bez názoru. Oněm 76 byla pak položena otázka: "Nikdo samozřejmě nezná, kolik bylo zavražděno, ale jaký by byl váš odhad?" Odpovědi byly: 27 % méně než 100 tisíc, 5 % 100 až 500 tisíc, 1 % 500 tisíc až milion, 6 % milion, 8 % 2 až 6 milionů, 4 % 6 a více milionů. 25 % dotázaných odmítlo se vyjádřit. SUA[43] ZTA, karton 1443.

5. prosince 1944
Na prohlídku do Terezína přijel `Murmelstein`ovi dosud neznámý činitel z Hlavního úřadu říšské bezpečnosti, který podle sdělení velitele tábora Karla `Rahm`a byl spokojen s tím, co viděl. Murmelsteinův výslechový protokol, s. 20. též s. 37. Z této návštěvy se vytvořila legenda, že na základě výsledků prohlídky Terezína zvláštní komisí z Berlína bylo rozhodnuto Terezín nelikvidovat, ale propagačně využít.

6. prosince 1944
Na švýcarsko-německou hranici přijel vlak s 1 368 židovskými vězni z Bergen-Belsenu. Na celnici došlo k vyúčtování výkupného. Podle židovských vyjednavačů měli nárok na propuštění další 400 osoby, zatímco představitelé SS[19] naopak reklamovali dluh 65 000 dolarů a žádali složení dalších 15 milionů švýcarských franků. Kastner, s. 252-254.[196]

6. prosince 1944
Šest organizací představující všechny složky československého židovského

obyvatelstva ve Velké Británii se společně obrátily na československou vládu s požadavkem, aby jim byla dána příležitost vyjádřit se k připravovaným směrnicím o řešení repatriačních problémů. EB[22] Londýn, karton 26.

9. prosince 1944
Pohotovostní skupina H bezpečnostní policie a bezpečnostní služby ve své zprávě o zabezpečování slovenského prostoru uvedla, že v souvislosti se slovenským povstáním bylo dosud zajištěno 9 653 Židů a do německých koncentračních táborů převedeno 8 975 Židů. Kromě toho bylo "sonderbehandelt" 2 237 osob. Podstatnou část těchto přímo na Slovensku zavražděných tvořili Židé. SNP[41] , dokument 559, s. 862-863.

13. prosince 1944
Sdělení židovské samosprávy Terezín č. 55 oznámilo, že židovským starším byl jmenován `Benjamin Murmelstein` (dem Judenältesten zur Seite...) a současně také byla nová Rada starších, jejímž předsedou se stal `Leo Baeck` z Německa. V případě potřeby měl zastupovat židovského staršího. Dalšími členy byli `Max Moses Friediger` z Dánska, `Heinrich Klang` z Rakouska, `Alfred Meissner` z Československa a `Eduard Meiers` z Holandska.

20. prosince 1944
Protektorátní ministerstvo pro hospodářství a práci sdělilo rozhodnutí velitele bezpečnostní policie, že všichni židovští míšenci 1. stupně a osoby zpříbuznělé se Židy mají být nasazeni na práci mimo protektorátní území, pokud již nebyli podchyceni pro zvláštní nasazení v Benešově.

21. prosince 1944
`Felix Kersten` urgoval dopisem `Himmler`ovi splnění jeho slibu ohledně Terezína, daného 2. prosince. RIOD[36] , Felix Kersten, Doc. I 878, map B., Kersten, s. 277-279.[225]

23. prosince 1944
Do Terezína přijel první transport se slovenskými Židy z koncentračního tábora v Seredi. Bylo jich 416.

O jeho příjezdu do svého deníku zapsala `Alisah Sheková`: "Slovenský transport. Pět dní a pět nocí v zaplombovaném dobytčáku při minus 12 až 16 stupňů mrazu. Několik mrtvých, ženy a děti. Všechno jim sebrali. Nový element v ghettu." Transport jel ze Seredi nejprve do Osvětimi, tam jej však už odmítli přijmout do tábora, který se už evakuoval.

29. prosince 1944
Zpráva o Terezíně určená pro československou vládu zdůrazňovala, že je potěšitelné, že se lidé deportovaní z Terezína ozvali dopisnicemi ze Schwar-

zheide, také ze Sachsenhausenu a Oranienburgu. Cituje se v ní také výrok z Eichmannova okolí, že Terezín má i nadále zůstat.

31. prosince 1944
V Terezíně bylo 11 568 vězňů, z nich bylo z Německa 4 131, z Holandska 1 713 a z Rakouska 1 485.

31. prosince 1944
Na území Čech a Moravy bylo podle hlášení velitele Gross-Rosenu `K.H. Frank`ovi čtrnáct jeho pobočných táborů se 7 850 vězni nasazenými na práci pro různé firmy, největší z táborů byl v Poříčí pro firmy `Walzelové` a `Hasse`, v Brněnci pro firmu `Schindler` a v Horním Starém Městě pro firmy Kluge a Ignatz Ettrich.

Prosinec 1944
Podle svědectví `Kurta Bechera` pro Eichmannův proces `Himmler` při setkání s Adolfem `Eichmann`em v Tribergu mu domlouval: "Když jste dosud Židy vyhlazoval, musíte, když to rozkážu, [...] být opatrovníkem Židů (Judenpfleger)." Becher byl této rozmluvě přítomen.

Prosinec 1944
V americkém časopise Public Opinion Quarterly byly zveřejněny výsledky výzkumu veřejného mínění v USA, v nichž se konstatovalo: 12 % dotázaných bylo přesvědčeno, že zprávy o masovém vyhlazování Židů jsou zcela nepravdivé, 27 % soudilo, že zabito bylo méně než 100 000 Židů, a pouze 2 %, že zavražděných bylo více než 5 000 000.

3.9 Rok 1945

1. ledna 1945
V Terezíně bylo 11 474 vězňů. V uplynulém roce bylo odtud deportováno 26 039 vězňů, zemřelo jich tam 4 531 a narodilo se 28.

2. ledna 1945
Představitel československých Židů v Ženevě `Fritz Ullmann` se obrátil na Mezinárodní výbor Červeného kříže s prosbou o informace o koncentračním táboře Schwarzheide: "V poslední době došlo více zpráv, že přátelé, kteří byli dříve v Terezíně a potom přišli do Birkenau, se nyní nacházejí ve Schwarzheide..." Uvedl šest jmen. CZA[15] A 320/390.

5. ledna 1945
Požár v terezínském krematoriu. "Týden jsme stáli. Za krutých mrazů jsme

lezli po střechách, strhávali ohořelé desky a vyměňovali je za nové," vzpomínal Edmund Sábovský, vedoucí krematoria. APT[8] Sbírka vzpomínek, č. 248.

6. ledna 1945
V Osvětimi byly popraveny čtyři statečné židovské vězeňkyně, které odbojové organizaci v sonderkomandu propašovaly střelivo z továrny, kde byly pracovně nasazeny. Střelivo bylo využito při povstání sonderkomanda 7. října 1944.

13. ledna 1945
Hlavní úřad říšské bezpečnosti (RSHA[21]) vydal výnos o uzavřeném pracovním nasazení židovské části smíšených manželství: Všechny ve smíšeném manželství žijící práceschopní Židé, státní příslušníci i bez státní příslušnosti (také "Geltungsjuden"), budou posláni k takovému uzavřenému pracovnímu nasazení do Terezína. Joseph Walk, Das Sonderrecht, s. 406.[19]

14. ledna 1945 (pondělí)
Z deníku Evy Roubíčkové: "Velká aféra. Mnoho cigaret ... nalezeno, 21 lidí zatčeno, velké tresty, hrozby celému ghettu." Záznam z příštího dne: "Zákaz vycházek. Nebude-li nalezeno árijské spojení, bude od středy i zákaz svícení a topení." [110]

15. ledna 1945
Sdělení židovské samosprávy č. 59 ohlásilo další, ještě přísnější represálie komandatury, nebudou-li do 16 hodiny 17. ledna odhaleni viníci.

15. ledna 1945
Říšský vůdce SS[19] Heinrich Himmler se ve Wildbadu sešel s bývalým švýcarským předsedou Spolkové rady Jean-Marie Musym. Himmler projevil ochotu umožnit vystěhování Židů, jestliže Německo získá ze Švýcarska za každého židovského vystěhovalce zboží v hodnotě jednoho tisíce dolarů, zejména traktory, nákladní auta, obrábějící stroje. Himmlerův záznam o jednání s Musym končí těmito slovy: "Prezident Musy se dal ihned na cestu a chtěl se brzo vrátit. Zdůrazňoval vždy znovu, že sama tato židovská věc je právě vedlejší věcí, protože hlavní věcí je, aby tímto mohl být rozvinut větší vývoj." Fotoreprodukce. In: Werner Maser, Nürnberg. Tribunal der Sieger. Düsseldorf, Wien 1977.[226]

17. ledna 1945
Z deníku Evy Roubíčkové: "Árijci [dodavatelé pašovaných cigaret] se nalezli, jsou to esesáci. Všechny tresty jsou zrušeny." [110]

17. ledna 1945
V Osvětimi-Birkenau se uskutečnil poslední večerní apel, při kterém bylo spočteno 31 894 vězňů, z toho bylo 24 Čechů, 536 českých a 541 slovenských židovských vězňů. V pobočných táborech Osvětimi bylo tehdy 35 118 vězňů, z toho 10 223 v táboře v Monovicích. Danuta Czech, Kalendarz wydarzen, s. 838-840.[71]

18. ledna 1945
Započala evakuace Osvětimi-Birkenau i dalších míst osvětimského táborového komplexu, začátek strašlivé tragédie transportů smrti, při nichž desetitisíce hynuly hladem, mrazem, nemocemi. Odstřelováni byli ti, kteří již byli na konci svých sil nebo se pokusili o záchranu útěkem. Auschwitz 1940-1945. Studien zur Geschichte des Konzentrations- und Vernichtungslagers Auschwitz. Bd. V. Epilog. Oswiecim 1999, s. 27-46.[227] Irena Malá, Ludmila Kubátová, Pochody smrti, Praha 1965.[228]

19. ledna 1945
Do Terezína přijel druhý transport ze slovenského tábora v Seredi se 129 vězni.

20. ledna 1945
V Birkenau byla z nařízení táborové komandantury výbuchem zničena krematoria II a III a jejich plynové komory.

20. ledna 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`: “Rusové mají Krakov, Katovice, Lodž, údajně Vratislav, jdou na Berlín. Jsou naši lidé již osvobozeni?” [110]

21. ledna 1945
Evakuace pobočného tábora Osvětimi v Goleszowě byla ukončena vypravením 96 nemocných vězňů v zapečetěném nákladním vagonu. Když po osmidenní cestě dojel do Svitav, polovina z nich byla mrtva. Mnoho dalších zemřelo v příštích několika dnech v Brněnci, pobočném táboře Gross-Rosenu.

22. ledna 1945
`Eva Roubíčková` zaznamenala ve svém deníku začátek stavby devíti baráků na terezínských baštách: “Během 24 hodin musela být vyklizena řada bloků, všichni Holanďané sestěhováni, na baště staví dnem i nocí. Zřejmě očekávají velké transporty, ale odkud?” [110]

24. ledna 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: “Baráky ve městě vyklizeny. Baráky na baště postaveny. Všechna okna dovnitř. Ti, co staví, “tuší” jasně, že jde o koncentrák - pro koho? Pro sebe? Pro své syny, manžele? A staví tak tiše - tak

se kope vlastní hrob."

25. ledna
Stříbrným Německým křížem byl vyznamenán SS-Gruppenführer Richard Glücks, šéf skupiny úřadů D v Hlavním úřadu hospodářství a správy SS[19] (WVHA[49]). Vyznamenání bylo zdůvodněno tím, že řídí 15 kmenových a více než 500 pobočných koncentračních táborů se 750 000 vězni střeženými 40 000 muži SS[19]. Z návrhu na vyznamenání Glückse z 13. ledna 1945. Norimberský dokument NO-4243.

26. ledna 1945
Výbuchem bylo zničeno poslední ze čtyř krematorií v Birkenau - stopy industrializovaného vraždění měly být zahlazeny.

27. ledna 1945
O 15. hodině osvobodila vojska 60. armády I. ukrajinského frontu koncentrační tábor Osvětim-Birkenau.

28. ledna 1945
Rada starších na svém zasedání projednala "návrh dodatku k novele, týkající se doplnění a ujednocení trestněprávních ustanovení" v ghettu. Podle zápisu. SUA[43] KT[8] -OVS, karton 44.

29. ledna 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Jde pověst, že prý Bohušovicemi projel transport lidí z Osvětimi na otevřených dobytčích vagonech. Tamní lágr prý už před týdnem obsadili. A dneska je minus 13 stupňů mrazu. To stačí, víc netřeba dodat. Možná, že tam byl můj táta, možná, že projel kolem. Možná, že o tom ani nevěděl. Možná...Nemyslet."

31. ledna 1945
Z pražského tábora Hagibor odjel do Terezína transport 1 056 vězňů, složený z židovských manželských partnerů žijících ve "smíšeném manželství" a ze židovských "míšenců". Většina z nich byla dosud pracovně nasazena ve slídárně firmy Glimmer-Spalterei, umístěné v táboře na Hagiboru a zrušené předcházejícího dne. Transport byl původně označen jako Ey, ale 6. února přejmenován na AE I. Byl první ze série transportů takto označených, tj. Arbeitseinsatztransporte, transporty k pracovnímu nasazení. Jejich příslušníci nebyli "ghettoizováni", nebyli tedy považováni za vystěhovalce a zbaveni protektorátní příslušnosti. Jejich majetek nepropadl Říši, jak tomu bylo u ostatních vězněných v Terezíně. Táborem na Hagiboru prošlo na 3 000 osob, průměrně tam bylo najednou internováno 1 400, po lednovém transportu do Terezína už jen 100 až l50 osob. Růžena Bubeníčková, Ludmila

Kubátová, Irena Malá, Tábory utrpení a smrti, Praha 1969, s. 150-151.[229]
Rudolf Freiberger, Studie k historii výrobní činnosti v terezínském ghettu. In: Terezínské studie a dokumenty 1996, s. 128.[181]

Únor 1945
Na Malé pevnosti v Terezíně se v nezjištěný den konala za účasti pražského Gestapa, důstojníků SS [19] z Litoměřic, velitelů terezínské komandatury `Rahm`a a Malé pevnosti `Jöckl`a porada o likvidaci vězňů Malé pevnosti a ghetta "v případě, že by válka dospěla až sem".

Únor 1945
Únorové číslo ilegálního Rudého práva přineslo tento článek o transportech osvětimských vězňů českými zeměmi a o pomoci českých lidí vězňům: "Přede dvěma týdny byl Rudou armádou obsazen koncentrační tábor v polském městě Osvětimi, nejhrůznější mučírna a největší lidské jatky nacistického Německa. Část vězňů byla osvobozena, ale zbytek těch, kteří přežili nelidská muka v táboře, byl namačkán do otevřených nákladních vagonů a odvezen za krutého mrazu přes Moravu a Čechy na jihozápad. Cesta k nám trvala tři dny a po celou dobu nedostali vězňové ani sousto jídla, ani kapku vody. Hladem, žízní a mrazem umírali polonazí vězňové po desítkách a jejich těla byla nacistickými bestiemi vyhazována na koleje. Tak zemřelo nebo bylo zavražděno pouze v jednom ze tří vlaků, které projely Prahou, přes 70 osob. Nikdo se nesměl k vlaku přiblížit, aby mohl dát vězňům něco k jídlu nebo vodu. Když se na několika místech čeští lidé k vlakům přesto dostali a dali vězňům, co měli, bylo na ně nacistickými pacholky střílено. Jistý železničář dal vězni kousek chleba, za což mu hitlerovský lotr rozbil pažbou pušky čelist. Zaplatil to však svým životem, neboť vězeň, který chléb od železničáře přijal, vrhl se na banditu, vyrval mu bodlo a probodl ho. Tento vězeň-hrdina nedal svůj život zadarmo." Rudé právo 1939-1945. Praha 1971, s. 546-547.

Únor 1945
Ze zprávy terezínského vězně ing. `Arnošta Weisze` o akci "Ententeich" (Kachní rybník): Pevnost Terezín je obklopena uzavřeným, silným pásem pevností, ve kterých jednotlivé opěrné body jsou symetricky uspořádány k severovýchodní ose města. Pevnostní pás sestává z pevnostních příkopů s vysoko vyzděnými valy a je přerušen jen výpadovými silnicemi na Bohušovice, Litoměřice a silnicí k Malé pevnosti. Uprostřed pevnostních příkopů je cca 1 m široká strouha, která pokračuje v potrubí pod silničními násypy a je napájena z Ohře stavidlem, které je nahoře nad ravelinem XV. Ohře tvoří doplňující přirozenou ochranu pevnosti na severovýchodě města a staří stavitelé pevnosti využili této situace a postarali se o možnost v případě hájení

pevnosti, aby otevřením propustí pohyblivými stavidly zavedli zadrženou vodu z Ohře do hradebních příkopů, a tím mohli pevnost ještě lépe chrániti. Zpětné odvedení vody z Ohře mohlo být provedeno další propustí na druhém konci města nad ravelinem XX. Pomocí vody z Ohře bylo možno proměnit město v opevněný ostrov.

Nacisty zajímala jen ta část pevnostního pásu mezi propustí, kterou přitékala voda, a ravelinem XV, jihovýchodně od Magdeburských kasáren. Do tohoto, do hradeb vestavěného opěrného bodu se stájemi a velkou zelenou plochou, umístili lidické ovce a zřídili zde drůbeží farmu, jejímiž produkty bylo SS [19] stále zásobováno. Neviděl jsem nic zvláštního v příkazu, který jsem dostal v únoru 1945 - založit pro farmu rybník pro kachny, a pomýšlel jsem na rozšíření strouhy v příhodném místě hradebního příkopu. Byl jsem ale velmi překvapen a zaražen, když mně bylo sděleno, že rybník má být uzavřen vysokou zdí, která měla být zřízena kolmo k paralelně probíhajícím hradebním zdem. Příchod, který vedl od městské brány jako nakloněná rovina, měl být ponechán. Šlo tedy fakticky o zřízení velkého vodního rezervoáru, jen z jednoho bodu přístupného, který mohl být podle libosti vysušen nebo naplněn, a nebylo těžké uhodnout ďábelský záměr SS [19] . Práce byla prováděna velkým počtem lidí pod mým dozorem a Němci stále kontrolována. Při jedné takové kontrole byly naše obavy jednoznačně potvrzeny rozhovorem mezi `Rahm`em a `Haindl`em, které jsem musel ve vzdálenosti deseti kroků následovat.

Oba stáli na opevnění vedle nakloněné roviny, ze které se mohla přehlédnout celá stavba až k propustím, a Rahm vysvětloval Haindlovi: "Odsud můžeš jediným agregátem ostřelovat přístup." Myslel jsem přirozeně na strojní pušky, ale podle výpovědi velitele Malé pevnosti `Jöckl`a při soudním výslechu vyšlo najevo, že mělo být použito plamenometů.

Židé, snad zase jednou pod záminkou sčítání, měli být vlákáni do léčky, ze které nebylo žádného uniknutí. Můžete si představit, jak po otevření propustí se všichni tlačí k východu a v krátkém čase plně uzavře hradba mrtvol "Ententeich", takže se nikdo živý odtud nedostane. Protože jsem znal tento podlý plán, dal jsem založit základy zdí tak mělce, že by bývaly nemohly zadržet tlak vody, a mimo to jsem nechal uprostřed uzavírací zdí větší otvor, který jsem kontrolním orgánům vyložil jako nezbytně nutný montážní otvor, který teprve při dokončení celkového zařízení definitivně bude uzavřen.

Ale vše dopadlo jinak. Když se Judenälteste `Murmelstein` 20. dubna vrátil do své úřadovny v Magdeburských kasárnách ze svého denního ranního raportu u `Rahm`a na komandantuře a dobře naladěn nám sděloval, že ho Rahm se šibeničním humorem přivítal slovy: "Tedy, Vídeň je v prdeli", věděl

jsem, že akce "Ententeich" je vyřízena." AZMP 9 Fond Terezín, inv. č. 343.

1. února 1945
Německý generální konzul `von Holleben` v Ženevě předal Mezinárodnímu výboru Červeného kříže `Ribbentrop`ovu odpověď německé vlády na svou notu z 2. října minulého roku: Z důvodů státní bezpečnosti návštěva jeho delegátů v koncentračních táborech a u pracovních komand není možná. Jean-Claude Favez, Das Internationale Rote Kreuz und das Dritte Reich, s. 480.[157]

2. února 1945
Prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže `Burckhardt` dostal Himmlerův dopis s pozváním k vzájemnémj setkání. Burckhardt váhal dva týdny než pozvání přijal. J.C. Favez, Das Internationale Rote Kreuz und das Dritte Reich, s. 488.[157]

3. února 1945
V Terezíně ohlásil SS-Sturmbannführer `Hans Günther`, že 5. února odjede transport s 1 200 osobami do Švýcarska. Ve spisovém záznamu L 593 Benjamina `Murmelstein`a se uvádí, kdo může a kdo nemůže tímto transportem odjet:

"V úvahu připadají uzavřené rodinné kruhy, manželské páry, osaměle stojící osoby, sirotci, také děti, jejichž rodiče zůstávají v Terezíně, avšak s jejich odjezdem souhlasí. Zařazeni mohou být příslušníci Říše, Protektorátu a účastníci transportů došlých z Holandska. [...]

Zařadit nelze osoby, jejichž příslušníci odjeli transportem, přičemž za příslušníky je třeba považovat rodiče, manželského partnera a děti. Zařazeny mohou být dospělé děti odešlých rodičů. Rodiče, jejichž dospělé děti odešly transportem, a také osoby, jejichž sourozenci odešli transporty, mohou být zařazeny pouze v případě, kdyby jinak nemohl být dosažen počet v úvahu přicházejících osob."

Všichni, kteří podle těchto směrnic přicházeli v úvahu, měli vyplnit formulář a v neděli 4. února být předvedeni současně ve dvou skupinách na komandaturu. Příbuzensky spojené skupiny měly nastoupit "sevřeně", tj. pohromadě.

Záznam informoval: "Přijatá rozhodnutí budou čas od času oznamována, takže potvrzené osoby mohou být vyzvány, aby se připravily na cestu. [...] Zavazadlo lze vzít s sebou, přičemž je třeba respektovat, že pro transport je k dispozici rychlíková garnitura s 15 D-vagony, ke které nejsou připojeny nákladní vagony. Vydat je třeba na cestu potraviny na 5 dnů a zvláště také vyživovací a posilovací prostředky ze skladovaných zásob." Všechny odjíždějící osoby měly být vybaveny průkazem, vystaveným židovským starším

nebo jeho zástupcem. Čas odjezdu vlakové soupravy nebyl ještě stanoven, ale všechno mělo být zařízeno, aby odjezd se mohl uskutečnit již v poledne. Murmelsteinův spisový záznam L 593. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

3. února 1945
Z deníku Evy Roubíčkové: "Rusové jsou prý před Berlínem, Ostravou a Náchodem. 1 000 lidí má údajně v pondělí odjet do Švýcarska. Někteří tomu skutečně věří, většina nikoli." Příštího dne: "Dostala jsem zařazení do švýcarského transportu, ale odmítla jsem... Paní Fantlová jede - šílenství!" Dalšího dne: "Pro transport přišly nádherné vozy. Že by to šlo skutečně do Švýcarska? Nebudu svého odmítnutí ještě litovat?" [110]

5. února 1945
Z Terezína skutečně odjela "cestovní skupina" (Reisegruppe in die Schweiz), jak se oficiálně jmenoval transport, jinak vedený jako Ew.

Ze vzpomínky Viléma Kantora: Dlouho váhal, zda se má se svou ženou a malou dcerkou do transportu přihlásit. Rozhodl se vlastně proto, že byl v Terezíně zařazen na stavbě zařízení, umožňujícího komandantuře likvidovat ještě v závěrečných dnech války terezínské věznь, a vyslechl tam cynické výhrůžky jednoho z esesáků. Zůstat považoval za větší risiko než odjet. APT[8] sbírka vzpomínek, č. 713.

5. února 1945
Ze vzpomínky Edithy Kramerové: Jako ostatní také ji vyslýchal Rahm. Když mu řekla, že je vdova, zeptal se jí, zda manžel zemřel v koncentračním táboře. Odpověděla, že zemřel před válkou na nemoc. Když se Rahm dozvěděl, že žádný z jejích příbuzných nebyl deportován na východ, souhlasil s jejím zařazením. Před ní však odmítl bledou, utrápenou ženu, která ho prosila, aby mohla odjet do Švýcarska pátrat po svých příbuzných deportovaných z Terezína. "Zůstaňte ještě u nás," odbyl ji Rahm. Třetího dne jízdy přišel před švýcarskou hranicí rozkaz sundat židovské hvězdy a udělat se pěknými. K tomu doprovázející SS[19] rozdali ženám rtěnky. "Toto byl poslední rozkaz Gestapa." Při příjezdu do švýcarského Kreuzlingenu je na nádraží uvítal představitel švýcarských Židů Saly Mayer, který jim také představil Musyho s tím, že právě on vykonal přípravné práce pro tento transport. Když Kramerová chtěla z vděčnosti Musyho políbit, Mayer ji zadržel: "Děkovat by nebylo vhodné..." Za několik dní se dozvěděla, že Musy zařídil celou věc jednáním s Himmlerem a dalšími nacisty, s nimiž byl zadobře, a že zřejmě sám byl na ní finančně zainteresován. Rukopis vzpomínek Edith Kramerové je uložen v knihovně Dokumentačního archivu rakouského odboje (DÖW) ve Vídni. Výňatky z těchto vzpomínek: Als Ärztin in Theresienstadt. In: Tribüne

(Frankfurt a.M.), roč. 23, č. 92/1984, s. 126-133.

7. února 1945
Transport Ew dorazil do Švýcarska. Mezi 1 200 jeho účastníky bylo 97 československých státních příslušníků, z nichž bylo 33 mužského pohlaví ve věku od 18 do 72 let a 64 ženského pohlaví ve věku od 6 do 74 let. Kopeckého depeše z 15. února, o které Ministerstvo zahraničních věcí informovalo příslušná ministerstva. AMZV^{2} LA-D, karton 190.

8. února 1945
Ze švýcarského města Montreaux došel do Londýna tento telegram: "7. února 11.45 dopoledne právě dojel první transport 1 200 židovských osob z Terezína. Tyto osoby byly propuštěny Německem na základě intervence dřívějšího rady Musyho, pověřeného tímto úkolem námi jakožto Evropským výkonným výborem Svazu ortodoxních rabínů Spojených států severoamerických a kanadských v Montreaux. Německo souhlasilo s propuštěním dalších transportů."Telegram byl adresován Agudas Israel World Organisation, The Union of Universally Orthodox Jewry, jehož představitel Rafael Springer 8. února jeho opis předal československému ministrovi sociální péče `Jánu Bečkovi`. SUA^{43} MSP-L, karton 66.

8. února 1945
`Jaromír Kopecký` referoval ze Ženevy o došlém transportu: "Další mají přijet... Věc projednal s `Himmler`em bývalý člen švýcarské spolkové rady `Musy`, známý svým fašistickým smýšlením, na žádost asociace ortodoxních rabínů ve Spojených státech."

Ve skutečnosti žádný další podobný transport z Terezína do Švýcarska už nebyl Himmlerem plánován a připravován. Miroslav Kárný, Transport terezínských vězňů do Švýcarska v únoru 1945. In: Vlastivědný sborník 1991-1993 Litoměřicko, XXVII-XXIX, 1995, s. 131-148.[230] Miroslav Kárný, Geschichte des Theresienstädter Transports in die Schweiz. Februar 1945. In: Judaica Bohemiae, XXVII, 1991, s. 4-16.[231]

8. února 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "`Rahm` řekl `Murmelstein`ovi o došlém telegramu, že kolem druhé hodiny transport překročil švýcarskou hranici. Když Murmelstein odcházel z komandantury, brečel jako dítě. Co všechno musí vědět, jak velkou odpovědnost a jaké velké břemeno musí sám nést. To, co ví, na něm spočívá, jen na něm, a on to nesmí povědět, aby nenarušil tu panující průhlednou naivitu."

9. února 1945
Neue Berner Zeitung uveřejnil článek "Židovští uprchlíci přijeli do Kreuzlingenu". Zdůraznil, že Švýcarská spolková rada nebyla o Musyho jednání s Himmlerem předem informována. Teprve den před příjezdem transportu ohlásil jej Musy spolkovému prezidentu von Steigerovi s tím, že že pravděpodobně přijedou ještě další vlaky s uvolněnými uprchlíky, jak Musy nazýval vězně. Podle zprávy amerického židovského listu Aufbau Steiger vyjádřil naději, že další vlaky s propuštěnými vězni opravdu přijedou, a slíbil, že všichni budou moci být ubytováni ve švýcarských uprchlických táborech, jestliže se zaváží, že opustí Švýcarsko v nejbližší možné době.

9. února 1945
Terezínská Sdělení židovské samosprávy č. 62 oznámila, že napříště budou mít v neděli odpoledne pracovní volno osoby, které jinak mají denní desetihodinovou pracovní dobu.

10. února 1945
Terezínské komando nasazené na stavbě baráků ve Wulkově, oficiálně vedené jako komando Zossen, se vrátilo. V dobytčích vozech bylo na cestě devět dnů. "Nikdo už nečekal, že ještě přijdou," komentovala jejich příchod Eva Roubíčková ve svém deníku. Miroslav Franc, Pracovní komando Wulkov. In: Terezínské studie a dokumenty 1998, s. 282-283.[207]

14. února 1945
V Terezíně byl zapálením milíře zahájen první pokus s výrobou dřevěného uhlí. Výrobní proces trval osm dní, dvakrát déle než plánováno. Murmelsteinův spisový záznam L 608/2f. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

15. února 1945
Alisah Sheková zaznamenala ve svém deníku obavy terezínských vězňů ze záhadné stavby v ravelínu XV, údajného "bazénu pro kachny".

Polovina února 1945
Terezínští vězňové byli znepokojeni také stavbou v ravelínu XVIII, která byla vydávána za stavbu proviantního skladu, ale která měla všechny předpoklady, aby mohla sloužit jako plynová komora. Když bylo objednány vzduchotěsné dveře a účel stavby se stal očividný, na naléhání Ericha Kohna a Rudolfa Prochnika se Murmelstein obrátil na Rahma s tím, že v ghettu panuje nervozita a že lze očekávat velké pokusy o útěky, poněvadž se rozšířily pověsti o stavbě plynové komory v ravelinu XVIII a o podezřelé stavbě v ravelinu XV.

Rahm zaúčel těchto staveb označil proviantní sklad a drůbeží farmu.

Přištího dne po apelu, kde v ravelinu XV podal toto vysvětlení, zavolal Rahm Ericha Kohna do ravelinu XVIII, kde jej ztýral. Šíření poplašných zpráv hodlal trestat zastřelením či převedením na Malou pevnost. Současně Rahm dal rozkaz postavit tam proviantní regály, zasazení vzduchotěsných dveří již nebylo požadováno. Úprava byla zastavena. Protokol o stavbě plynové komory v chodbě do podkopu ravelinu XVIII v únoru 1945, sepsaný na základě výpovědi inž. Ericha `Kohna` a inž. `Kolische`. Průklep. Archiv M. Kárného, AMK[3] . Tam i záznam jeho rozhovoru s inž. Erichem Kohnem.

Polovina února 1945
Podle poválečného svědectví `Kurta Gersteina`, vedoucího technické dezinfekční služby SS[19] a policie v Hlavním řídícím úřadu SS[19] , Eichmannův zástupce `Rolf Günther` učinil u něho dotaz, zda by bylo možno vyhladit velké množství Židů v otevřených pevnostních příkopech terezínské Malé pevnosti. Aby tyto plány zmařil, odpověděl Gerstein: "Ne, to je nemožný způsob." Norimberský dokument 1553-PS. Gersteinovo svědectví publikováno též v dokumentaci Augenzeugenbericht zu den Massenvergasungen. In: Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte[45] (1953, 2, s. 176-194) s poznámkou editora, že v textu byla vynechány údaje ředitele firmy Degesch o zamýšleném použití kyseliny kyanovodíkové také v Terezíně (s. 193).

Polovina února 1945
Ze vzpomínek vedoucího terezínské dezinfekce Josefa Pacovského: "Sklad kyanovodíku byl mimo pivovar a klíče měli SS[19] . Když jsme ho potřebovali, museli jsme žádat o otevření, přišel mladík bez šarže a dal nám klíč. Vzali jsme si otisk zámku a pořídili rezervní klíč. Ten jsme vrátili a původní klíč si nechali. Když jsme poznali, co se připravuje, bylo to strašné. [...] Abychom to mohli vyhodit do povětří, roztloukli jsme tam sirouhlík, několik sudů. Je to hořlavina. Když se rozleje, smísí se se vzduchem, je vysoce explozivní. Rozhodl jsem se, kdyby k něčemu došlo, vyhodíme sklad, než dostanou nový materiál, že uteču." APT[8] sbírka vzpomínek, č. 760.

16. února 1945
Poslední výnos říšského ministerstva hospodářství uložil: Jestliže spisy, jejichž předmětem jsou protižidovské činnosti, nebudou moci být odvezeny, musí být zničeny, aby nepadly do rukou nepřítele. Joseph Walk, Das Sonderrecht, s. 406.[19]

16. února 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Rusové jsou v samé blízkosti Berlína, Drážďany zcela zničeny. Denně projíždějí zde vlaky s uprchlíky, směr Liberec." [110]

17. února 1945
Z deníku Alisah Shekové: "31 korespondenčních lístků od zachráněných, od obdarovaných svobodou, ze St. Gallen. Přesto bych nechtěla být mezi nimi."

18. února 1945
Folke Bernadotte, místopředseda Švédského Červeného kříže, příslušník vládnoucího švédského královského rodu, se sešel s říšským vůdcem SS Himmlerem a učinili dohodu, že všichni uvěznění Norové a Dánové budou dopraveni do společných táborů, odkud se starci, nemocní a matky budou smět vrátit do Norska. Ve své zprávě o jednáních s Himmlerem Bernadotte dodal: "Při jedné z nejbližších příležitostí slíbil Himmler na můj návrh, že, jak to bude potřebné, internované Židy odevzdají spojeneckým vojenským úřadům a že nedá evakuovat koncentrační tábory, kde byli uvězněni Židé." Folke Bernadotte, Koniec. Moje humanitné rokovania v Nemecku na jar 1945 a ich politické dosledky, Turčianský sv. Martin 1946, s. 42 a 50.[232]

18. února 1945
215 Čechoslováků, kteří byli v srpnu a prosinci 1944 s maďarskými židovskými transporty z Bergen-Belsenu propuštěni do Švýcarska a nacházeli se v uprchlickém táboře v Caux, se obrátilo na československou vládu, aby zabránila jejich odvozu do internačního tábora v severní Africe, který jim hrozí. Jejich memorandum uvádí, že mezi nimi je mnoho starců, těžce nemocných a kojenců. Pro oslabení by mnozí nový transport, vliv náhlé klimatické změny, nevydrželi. "Jsme unavení, cítíme odpor proti neproduktivnímu životu v internaci...Nechceme do Afriky, chceme se vrátit do našich domovů." AMZV^{2} LA-D, karton 513.

20. února 1945
V konečném stavu komanda Wulkow bylo vedeno 260 vězňů, ale do Terezína se jich vrátilo pouze 215. Evidenční rozdíl představovali vězňové, kteří byli pro různé delikty z Wulkova posláni do Terezína na Malou pevnost anebo do koncentračního tábora v Sachsenhausenu. Většina z nich zahynula. 20. února bylo u Rahma rozhodnuto, že všichni mají být odepsáni z terezínské evidence s odůvodněním, že byli k tomuto dni předáni Gestapu. Murmelsteinovy spisové záznamy L 599/12. února, L 604/20. února, L 606/22. 23. února 1945. Yad Vashem Archives, YVA^{50} , 064/107.

22. února 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Večer transport z Německa. - Příbuzné árijců byly v noci vzbuzeny, ať napíší manželům. Měly zdůraznit návštěvy divadel,

koncertů a kavárny. Nazítří musel každý podepsat, kolik peněz odevzdal. Adresy manželů."

22. února 1945
Z tábora ve švýcarském Adliswilu, kde byli ubytováni osvobození terezínští vězni, se vedoucí české skupiny inž. `Armin Mayer` obrátil na dr. `Ullmann`a s prosbou o zvláštní ošetření pro jedenáct z nich, kteří trpí tuberkulózou. Mezi nimi bylo devět dětí ve věku od 11 do 24 let. CZA[15] A 320/355.

22. února 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Přišlo 7 lidí z Litzmannstadtu [Lodže], 20 dní šli pěšky. Nikdo s nimi nesmí mluvit, zcela uzavřeni na baště." O dva dny později: "Denně transporty z Německa. Všichni bez hvězd. Privilegovaná manželství." [110]

26. února 1945
`Benjamin Murmelstein` předal terezínské komandatuře pět žádostí o propuštění "z židovského sídlištního území". V jedné z nich se uvádí, že oba synové žadatele padli na frontách v Rusku a Finsku. Jiný žadatel se odvolával na skutečnost, že jeho syn již šestý rok bojuje v nasazení na frontě. Murmelsteinův spisový záznam L 610 a L 609, SUA[43] KT-OVS, karton 44.

26. února 1945
Z podnětu československé delegace se v Ženevě sešli delegáti devíti společností Červeného kříže ze států okupovaných Německem, představitelé Světového židovského kongresu a amerického War Refugee Board, aby projednali možná opatření k osvobození statisíců civilních vězňů internovaných Německem. Porada se dohodla naléhat na Mezinárodní výbor Červeného kříže, aby vyslal k německé vládě vlivnou komisi, schopnou úspěšně dojednat propuštění těchto civilních vězňů, a aby od švýcarské spolkové vlády získal souhlas, že přijme tisíce takto zachráněných. Intervence spojeneckých vlád měla zdůraznit Švýcarsku a i jiným neutrálním státům, že zachránění vězňové zůstanou u nich jen přechodnou dobu, a dát "záruku ohledně repatriace a otázek zásobování" za jejich pobytu v zemi. Zákrok u Mezinárodního výboru Červeného kříže měl každý z národních Červených křížů uskutečnit jednotlivě, ale podáním společně dohodnutého dokumentu. Příští setkání bylo určeno na 5. března.

28. února 1945
`Benjamin Murmelstein` bilancoval, že do Terezína v tomto měsíci došlo 5 675 balíčků, z toho 1 309 ze Švédska, 1 113 z Dánska, 1 068 z Protektorátu, 849 z Německa, 684 z Portugalska, 309 z Rakouska, 170 ze Slovenska, 140

ze Sudet, 33 ze Švýcarska a 1 z Holandska. Podle jeho zprávy došlo v době od května 1943 do konce února 1945 celkem 117 083 balíčků. Murmelsteinův spisový záznam L 610. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

28. února 1945
Podle svědectví velitele terezínských hasičů dal toho dne velitel tábora `Rahm` v době mezi 7.30 a 10 hodin zapálit na devíti místech požáry, aby vyzkoušel pohotovost hasičského sboru. Dopis L. Holzera z 31. ledna 1947. Oblastní státní archiv Litoměřice, Lsp 441/42, karton 134, sv. I, s. 124.

Koncem února 1945
Podle zprávy Rudolfa `Kastner`a (`Reszö Kasztnera`) mu jeden z nejbližších Eichmannových spolupracovníků, Dieter Wisliceny, vyprávěl o své rozmluvě s `Eichmann`em. Wisliceny byl údajně právě jmenován inspektorem Terezína, když se telegraficky jiný Eichmannův pověřenec `Otto Hunsche` z Prahy dotazoval, co se má stát s Terezínem v případě ruského proniknutí. Eichmann okamžitě prohlásil, že Židé musí být beze zbytku vyhlazeni. Wisliceny projevil souhlas, ale položil otázku, zda Eichmann věří, že lze odklidit všechny stopy takové masové vraždy, aby se neopakovaly události z Majdanku, kde plynové komory a krematoria téměř neporušené padly do rukou Rusů, a pak celým spojeneckým světem zazněl výkřik rozhořčení. Eichmann byl - podle Wislicenyho - volán tehdy k zodpovědnosti a bál se nového skandálu, takže prohlásil: "Ne, ne, už toho mám dost!" O Terezín se nemělo bojovat, střežení se mělo přenechat české policii a "naši lidé", Eichmannovi lidé, se měli stáhnout do hor. Protože Bergen-Belsen byl přeplněn židovskými vězni evakuovanými z různých koncentračních táborů, všechny další židovské transporty měly směřovat do Terezína. Stanovil to rozkaz vydaný Eichmannem. Také z Bergen-Belsenu mělo být do Terezína vypraveno 3 000 Židů a z Vídně 1 500 maďarských Židů, kteří po zničení továrních objektů ztratili práci. Prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže `Burckhardt` zamýšlí navštívit Terezín, tvrdil Eichmann, který mu chtěl tento tábor ukázat osobně. K terezínskému transportu do Švýcarska se Eichmann oficiálně nechtěl vyjadřovat, choval se zaraženě. Soukromě však nadával na Himmlera a byl rozhořčen, že podle nejnovějšího rozkazu se nesmějí mrtví Židé spalovat, ale musí se pohřbívat. Der Kastner-Bericht über Eichmanns Menschenhandel in Ungarn, München 1961, s. 294-296.[196] Rozhovor není přesně datován, ale ze souvislosti je zřejmo, že je Kastner umisťuje na dobu po 24. únoru a před 1. březen 1945.

Únor 1945
Do Terezína přišlo v tomto měsíci k "uzavřenému pracovnímu nasazení"

2 231 protektorátních Židů, mezi nimi posledních 55 židovských pracovníků z "přeškolovacího" statku Lípa u Havlíčkova Brodu. Koncem měsíce bylo v hradbách Terezína vězněno 15 487 vězňů.

Počátkem března 1945
Šéf Hlavního úřadu hospodářství a správy SS [19] `Oswald Pohl`, kterému podléhaly koncentrační tábory, dostal od `Himmler`a úkol osobně seznámit velitele koncentračních táborů s Himmlerovým rozkazem, že se má s dosud živými Židy "co nejlépe zacházet" a že "žádní Židé se už nemají ničit". Pohl namítal, že má v tehdejší situaci důležitější úkoly v Berlíně, než aby dělal "listonoše", ale `Himmler` na splnění tohoto úkolu trval. Pohl tedy postupně rozkaz plnil v Neuengamme, Buchenwaldu, Mauthausenu a Dachau. Z protokolu o výslechu Oswalda Pohla v Norimberku. SUA [43] Nor 4, karton 112, s. 1414.

1. března 1945
První setkání Ribbentropova a Himmlerova pověřence `Fritze Hesse` s představitelem Světového židovského kongresu ve Švédsku Hillelem `Storch`em, kterému se představil s tím, že údajně právě on vymohl vydání rozkazu o zastavení dalšího krveprolévání Židů v Německu. Storchovi nabídl propuštění půl milionu Židů. Fritz Hesse, Das Spiel um Deutschland. München 1953, s. 409-410.[233]

4. března 1945
`Benjamin Murmelstein` předal veliteli tábora matrice a 6 kopií plánu okolí Terezína, který si `Rahm` vyžádal. Murmelsteinův spisový záznam L 613/3a, SUA [43] KT-OVS, karton 44.

5. března 1945
`Eichmann` s Hansem `Günther`em navštívili Terezín a ohlásili druhou návštěvu delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže. V přítomnosti Murmelsteinově řekl Eichmann Güntherovi a `Rahm`ovi: "Terezín, jak je dnes, může být ukázán komukoli, a bude ukázán." Tak byla zahájena druhá "zkrášlovací akce". `Eichmann` vydal zákaz spalování židovských mrtvol v krematoriu - zahraniční židovské organizace ortodoxního směru prý namítaly, že jejich spalování odporuje rituálním předpisům.

Podle poválečné výpovědi `Murmelstein`a mu `Eichmann` tehdy řekl, že má opustit Terezín, aby převzal Eppsteinův úkol ve vedení jiného tábora. Nato `Rahm` upozornil Eichmanna, že by změna ve vedení nebyla ve prospěch ghetta a že návrat Eppsteinův není nutný. Ve skutečnosti židovský starší `Paul Eppstein` byl už od 27. září 1943 mrtvý, zavražděn na Malé pevnosti.

Z výslechových protokolů Murmelsteina 25. února 1947. Státní oblastní archiv Litoměřice, Lsp 441/47, karton 134, sv. 20, 41 a 11.

5. března 1945
Ze spisových záznamů, které toho dne předložil Murmelstein veliteli tábora Rahmovi o terezínské výrobě: V únoru bylo vynaloženo na práce pro "siedlungsfremde Stellen" (tj. práce nevykonané pro potřeby ghetta) 493 411 a půl hodiny. Jejich peněžní hodnota činila 1,539 381 korun a 85 haléřů. Hlavní položkou bylo štěpení slídy s výnosem 925 000 korun, zemědělství s výnosem 95 000 korun a konfekce uniforem s výnosem 101 000 korun. Ve slídárně pracovalo v únoru průměrně 842 dělnic, o 100 méně než v lednu. Švýcarským transportem jich odjelo přibližně 150 a jen pomalu se stav slídárny mohl doplňovat. V jiném záznamu Murmelstein informoval, že došly dotazy celkem na 704 osob, z nichž v Terezíně tehdy už žilo z nich pouze 124. Z Terezína jich mezitím "odešlo" 371 (z toho 3 do Švýcarska), 64 v Terezíně zemřelo a 116 tam nikdy nebylo. O zbývajících 29 se nic nezjistilo. Murmelsteinovy spisové záznamy L 614/7a,4b, 1h. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

6. března 1945
Československý představitel v Ženevě dr. Jaromír Kopecký poslal ministerstvu zahraničí zprávu o schůzi delegátů národních Červených křížů, která 5. března navázala na jejich předcházející poradu konanou 26. února, kde došlo k dohodě o jejich demarši u prezidenta Mezinárodního výboru Červeného kříže Burckhardta, aby v Německu vymohl propuštění civilně internovaných osob. Burckhardt odpověděl, že "má podobné zprávy o německé náklonnosti propustit civilně internované osoby a že již sám se spojil s příslušnými německými kruhy za tím účelem, aby osobně mohl ve věci vyjednávat." Ženevský představitel Světového židovského kongresu dr. Gerhart M. Riegner oznámil, že Burckhardt asi za tři dny odcestuje do Německa a že švýcarský spolkový prezident Steiger zásadně projevil ochotu poskytnout dočasné útočiště propuštěným.

Na poradě byla projednána doprava propuštěných do Švýcarska nebo do Švédska. Za nejpraktičtější byl označen způsob, aby angloamerické kamiony a podobně švédské lodě, dopravující balíčky pro angloamerické válečné zajatce, při návratu mohly být využity pro dopravu civilně internovaných osob. Všichni delegáti jednomyslně pověřili dr. Kopeckého, aby se prostřednictvím amerického a anglického vyslance v Bernu obrátil na jejich vlády s žádostí o souhlas s tímto využitím transportních prostředků. Dr. Kopecký žádal, aby v tom projevilo iniciativu i československé ministerstvo zahraničí. SUA[43] ČsČK,....Zpráva byla Československému Červenému kříži postoupena ministerstvem zahraničních věcí čj. 10 574/45

7. března 1945
V Terezíně bylo vězněno 93 zahraničních státních příslušníků (nepočítaje Dány, Holanďany, Slováky a Maďary). Nejvíce bylo příslušníků USA a San Salvadoru (11), Hondurasu a Paraguaye (10), Ekvádoru (9) a Anglie (8). Murmelsteinův spisový záznam L 617/lf. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

5. března 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Střelnice zplanýrována na kuželník - jeden rok práce. Zkrášlování postupuje. `Günther`, `Möhs`. Stavba zdi na ravelinu 15 uzavřena. Transport míšenců od jednoho roku do čtrnácti let z Olomouce, Prostějova."

6. března 1945
`Benjamin Murmelstein` podle `Rahm`ova rozkazu předložil návrh, jak v prostoru terezínského krematoria zřídit malý urnový háj. Delegaci se mělo namluvit, že se krematoria užívalo jen mimořádně ke spalování lidí, kteří podlehli infekčním chorobám. Murmelsteinův spisový záznam L 615/3d. SUA[43] KT-OVS, karton 44.

8. března 1945
Do Terezína přijel z Vídně transport s 1073 převážně maďarskými Židy, kteří byli po své deportaci z Budapešti umístěni v různých pracovních táborech na rakouském území. "V děsném stavu. Vši, vši," komentovala jejich příjezd `Alisah Sheková`. Z Vídně následovaly ještě dva transporty do Terezína: 20. března s 11 osobami a 15. dubna se 27. dožilo osvobození.

12. března 1945
Prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže `Burckhardt` projednal a uzavřel dohodu s šéfem bezpečnostní policie a sicherheitsdienstu Kaltenbrunnerem, kterou později (26. března) Burckhardt vysvětloval delegátům národních společností Červeného kříže, a zástupcům dalších organizací takto:

"Předmětem těchto rozhovorů byl problém válečných zajatců, uvězněných a internovaných civilních osob, a už nyní lze hovořit o dosažených výsledcích. Dosud MVČK nemohl navštívit tábory pro uvězněné civilní osoby. Těch málo návštěv delegátů MVČK se uskutečnilo na okraji táborů. Byly omezeny pouze na kontakty s veliteli tábora. Naproti tomu v nedávno vedených jednáních se předpokládalo, že delegáti budou moci být posláni do táborů za předpokladu, že tam zůstanou až do skončení nepřátelství." Die Tätigkeit des IKRK, s. 52.[131]

12. března 1945
Podle `Kaltenbrunner`ova svědectví v Norimberku došlo k takovým jednáním

s Mezinárodním Červeným křížem poprvé s Hitlerovým souhlasem. Do té doby byly nejpřísněji zakázány. Na otázku, zda existoval Hitlerův rozkaz o zničení koncentračních táborů, odpověděl Kaltenbrunner negativně. IMT[27] sv. XI, s. 303 a 316.

12. března 1945
Podle svého tvrzení Felix `Kersten` uzavřel toho dnes Himmlerem dohodu: "Každé další zabíjení Židů bude zastaveno a zakázáno. Židé budou postaveni na roveň ostatním vězňům. [...] Koncentrační tábory nebudou vyklízeny, vězňové naopak ponecháni tam, kde se nyní nacházejí, a smějí dostávat potravinové balíčky." F. Kersten, Totenkopf und Treue, Hamburg 1952, s. 343.[225]

12. března 1945
Výprava Švédského Červeného kříže s 250 lidmi a 48 autobusy a nákladními auty překročila německou hranici, aby zajistila soustředění dánských a norských vězňů do tábora v Neuengamme. Do konce měsíce jich tam převezli přibližně 4 200. F. Bernadotte, Koniec, s. 53-57.[232]

12. března 1945
Do Terezína přijel ze Seredi transport s 548 slovenskými Židy.

13. března 1945
Z dopisu `Paula März`e, adresovaného z Jeruzaléma do Ženevy F. Ullmannovi: "Můžete si představit, m[ilý] Ullmanne, jak zde zapůsobila Vaše zpráva o příchozích z Terezína do Švýcarska. Byla to první zpráva a v prvním okamžiku jsme všichni byli jako ochromeni. Byl jsem s Vaším telegramem u všech členů exekutivy [Jewish Agency] a zvlášť `Kaplan`, který jinak není náchylný k sentimentalitám, byl zcela dojat. Hlášení přišlo ještě téhož dne v mé úpravě do rozhlasu [...]. Pravděpodobně si neumíte představit, jakému náporu jsem byl vystaven a co se u mne doma a v úřadě odehrávalo. Je to opravdu nepředstavitelné."

13. března 1945
Od začátku roku 1945 přijelo do Terezína 5 330 židovských partnerů ze smíšených manželství a tzv. Geltungsjuden transporty z Protektorátu, z Německa i jiných, Německem okupovaných území. Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Denně další transporty z Maďarska, Slovenska, slyší se zde všechny možné řeči, nejméně češtinu." [110]

14. března 1945
`Murmelstein` předal na komandantuře záznam o žádosti `Fanny Stierové` o zvláštní povolení k odeslání dopisu. Její manžel byl nasazen ve wehrmachtu (polní pošta č. 01804E). Před odjezdem frankfurtským transportem do Te-

rezína mu nemohla napsat, takže mu chce sdělit místo svého pobytu a že se jí vede dobře. Murmelsteinův spisový záznam L 619/2 l. SUA [43] KT-OVS, karton 44.

14. března 1945
`Joseph Goebbels` komentoval ve svém deníku článek uveřejněný v americkém tisku těmito slovy: "Tyto Židy se musí, když k tomu bude moc, utlouct k smrti jako krysy. V Německu jsme se zaplať pánbůh poctivě už o to postarali."

15. března 1945
Na území Protektorátu Čechy a Morava žilo - mimo Terezín a věznice - 3 030 židovských osob, z nichž bylo pouze 842 židovského náboženského vyznání a 2 188 nežidovského náboženského vyznání nebo bez vyznání. Podle oficiální statistiky představovaly pouhých 2,73 % židovského obyvatelstva evidovaného k 15. březnu 1939.

16. března 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Zkrášlování. Nekonečné porady co s krematoriem. K čemu?...Nejprve projekt urnového háje. Popel společně s odvozem odpadků. Ale teď se zřizuje hřbitov - pro 600 hrobů. Staví se "starý" plot. Jiná část starých masových hrobů se planýruje."

16. března 1945
Do Terezína přijel poslední z devíti protektorátních transportů s Židy žijícími ve smíšeném manželství. Celkem jich bylo 3 654 posláno do Terezína k "uzavřenému pracovnímu nasazení".

16. března 1945
Ze vzpomínky `Richarda Federa` na přípravu návštěvy delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže: "V komisi očekávali také švýcarského Žida ortodoxních názorů, aby neurazili jeho náboženské cítění, zakázali náhle všechny kremace a poručili, aby se pochovávalo do hrobů. Chtěli komisi namluvit, že se krematoria užívalo jen v mimořádných dobách ke spalování lidí, kteří podlehli infekčním chorobám. Správce krematoria měl vypovídati, že bylo v Terezíně zpopelněno pouze 180 osob. Aby se komisi nezdálo, že jest hrobů příliš málo, musil být židovský hřbitov rozšířen, bylo k němu zabráno několik řad ze sousedního ruského hřbitova a k hrobům byly dány tabulky s hebrejským nápisem. Navíc bylo poručeno správci hřbitova, aby nadělal ještě několik řad hrobů jednoduchým nasypáním hlíny a vytvořením rovů s hebrejskými tabulkami. Vznikla imitace hrobů. Tak vytvořili asi 6 000 hrobů. Komisi referovali, že právě tolik lidí umřelo v Terezíně, ani jeden

více." Richard Feder, Židovská tragedie. Dějství poslední. Kolín 1947, s. 93-94.[96]

17. března 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Na zítřek ohlášen [K.H.] Frank. Všechny výlohy upraveny. Chodníky umyty...Záclony jsou povinné..."

17. března 1945
Československé ministerstvo zahraničí informovalo další příslušná ministerstva o depeši dr. Kopeckého, který informoval o pozadí únorového terezínského transportu do Švýcarska. Zpráva uvádí, že jednání Musyho s Himmlerem měla "úspěch pouze zatím co do prvního transportu", a pokračuje: "Němci nyní sledují bedlivě reakci švýcarského a zejména amerického tisku na toto jejich gesto a jsou ochotni v transportech pokračovat, jestliže ohlas této jejich akce bude, zejména v Americe, příznivý. To znamená, že chtějí prostřednictvím židovských organizací interesovaných na záchraně několika tisíc osob židovského původu ovlivňovat zejména americké veřejné mínění ve svůj prospěch, a toto je vlastní smysl celého nepochopitelného zdaru mise Musyho."

19. -20. března 1945
Z deníku Evy Roubíčkové: "Každý den máme jednou až dvakrát, někdy i třikrát, letecký poplach. Vždy stovky letadel nad Terezínem." [110]

21. března 1945
Heinrich Himmler v dopise F. Kerstenovi vydává uvolnění dvou židovských transportů s 2 700 židovskými muži, ženami a dětmi do Švýcarska za "pokračování cesty, kterou moji spolupracovníci a já jsme po léta důsledně sledovali, dokud válka a s ní ve světě se prosadivší nerozum neznemožnily její provádění." Jeruzalemský soud s Eichmannem označil tento dopis za nejcyničtější ze všech předložených dokumentů. F. Kersten, Totenkopf und Treue, s. 358-359.[225]

21. března 1945
Říšské ministerstvo zahraničí sdělilo svému zástupci v Praze, že se 6. dubna uskuteční prohlídka Terezína delegátem Mezinárodního výboru Červeného kříže a zástupci švýcarského a švédského vyslanectví v Berlíně.

21. března 1945
Z dopisu Himmlerova osobního referenta Rudolfa Brandta Felixovi Kerstenovi: "O Terezíně existuje zajímavý film. [...] Dále Vás bude zajímat, že podle pokynu říšského vůdce SS dostává Mezinárodní Červený kříž příležitost nahlédnout do poměrů v Terezíně." F. Kersten, Totenkopf und Treue, s. 356-357.[225]

21. března 1945
Z deníku Ericha Kesslera: "Výkladní skříně obchodů jsou vybaveny přímo marnotratně novým zbožím v nejlepší kvalitě. Nejjemnější dámské prádlo, ložní prádlo, prostírání, pánské prádlo, zlaté a stříbrné plesové obutí, prvotřídní semišové boty, bezvadné pánské obleky atd. Uvnitř jsou ale výhradně staré, použité věci a to, co se dostane, je vůbec vesměs vadné." Záznam z příštího dne: "Dnes je krásný jarní den. Bylo nádherné dívat se ráno v slunečním světle na hory u Litoměřic. Dnes odchází transport o 25 lidech do jižního Německa na práci."

22. března 1945
Z dopisu Fritze Ullmanna ze Ženevy do Jeruzaléma Paulu Märzovi: "O životě v T(erezíně) slyším nyní velmi mnoho podrobností a je neuvěřitelné, jak také tam byly rozděleny slunce a stíny. Byli lidé, kterým se dařilo dobře a kteří si mohli všechno opatřit, a jiní, kteří zemřeli hladem. Skupina tam dopravených Čechoslováků, složená největším dílem z Čechožidů, zůstává ještě dnes ve své mentalitě, které zůstala věrná i v T[erezíně]. Toto je pro mne velmi obtížné a mám zde co řešit nejrůznější otázky." CZA 15 A 320/390.

24. března 1945
Berlínská delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže poslala své ženevské centrále zprávu o svém včerejším jednání s SS-Gruppenführerem Müllerem šéfem Gestapa, nikoli sicherheitsdienstu, jak je ve zprávě mylně uvedeno), že německé úřady povolily návštěvu Terezína a že delegát bude moci tábor navštívit za několik dnů. "Müller doufal, že tím bude konečně udělána závěrečná čára za nepřátelskou lživou propagandou." Na urgenci přislíbeného, ale stále odkládaného povolení k návštěvě tábora v Bergen-Belsenu, odpověděl Müller, že musí být ještě jednou odložena: "Tábor Bergen-Belsen bude rozpuštěn a všichni Židé Německa budou soustředěni v jednom jediném táboře." Toto ke první známý doklad o úmyslu evakuovat židovské vězně z jiných koncentračních táborů do Terezína. Documents du Comite International de la Croix-Rouge, dok. 23.

24. března 1945
Téhož dne německý konzulát v Ženevě potvrdil Mezinárodnímu výboru Červeného kříže souhlas s návštěvou jeho delegáta v Terezíně, aby mu "dal příležitost přesvědčit se, že neodpovídají pravdě zprávy o Terezíně přicházející Mezinárodnímu výboru Červeného kříže z třetí strany". Die Tätigkeitsbericht der IKRK, s. 96-97.[131]

28. března 1945
Do Terezína přijel poslední transport z Berlína, poslední z řady 113 transportů odtud vypravených. Byl také posledním transportem z celého německého území. Po něm přišlo už jen 9 hamburských Židů.

29. března 1945
Se svým velitelským vlakem "Heinrich" přijel do Vídně `Himmler`, povolal k sobě mauthausenského komandanta `Ziereis`e a uložil mu: "Rozkazuji, aby všichni Židé, kteří jsou v Ostmarce nasazeni na práci, byli okamžitě odtransportováni. [...] Činím vás odpovědným za to, aby tito Židé byli slušně odtransportováni, stravováni a také lékařsky ošetřováni. Tito lidé jsou můj nejcennější kapitál." Příštího dne na poradě o otázkách obrany a vyklizení "pevnosti Vídeň" se ho šéf vídeňského Gestapa zeptal: "Co se má stát se Židy ve Vídni a v Dolním Dunaji?" Himmler odpověděl: "Za žádných okolností na ně nesahat." Baldur von Schirach, Ich glaubte an Hitler. In: Der Stern 1967, č. 36, s. 64 nebo č. 39, s. 165?

29. března 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`[110]: "Všechny obrazy musí být orazítkovány. Obrazy lidí, kteří jsou pryč, nesmějí být pověšeny. Všude nálada, jako by každého dne nastal konec války. Terezín je v radostném opojení. Mne to vše vzrušuje velmi málo."

Z deníku `Ericha Kesslera`: "Dnes bylo oznámeno, že v Terezíně bude dáván letecký poplach pouze tehdy, když město přijde přímo do oblasti útoku nepřátelských letců."

29. března
S odvoláním na své ujednání s Ernstem Kaltenbrunnerem uložil Carl Jacob `Burckhardt` berlínské delegaci Mezinárodního výboru Červeného kříže uskutečnit prohlídku Terezína s tím, že `Paul Dunant` jako delegát výboru zůstane v Terezíně do konce války. Technické podrobnosti měly být projednány s legačním radou `Horst Wagner`em na říšském ministerstvu zahraničí.

Březen 1945
Německé silnice a železniční trasy křižovaly desetitisíce vězňů v evakuačních transportech smrti. Lidé v nich hynuli hladem, zimou, nemocemi anebo kulkou doprovázejících SS[19] , když vyčerpaní již nemohli dál.

Koncem března 1945
V Terezíně se zastavil `Frédéric Siordet`, vedoucí výboru delegátů Mezinárodního výboru Červeného kříže, a `Paul Dunant`, vracející se do Berlína

z inspekční cesty v jižním Německu. Nepodařilo se jim dostat do terezínského tábora, ani na Malou pevnost. J.-C. Favez, Das Internationale Rote Kreuz, s. 498.[157]

31. března 1945
Delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže `Hans E.A. Meyer` jednal s `Ernstem Kaltenbrunnerem` v Berlíně. Z jeho zprávy o výsledku jednání: "Mému přání, abych mohl s sebou vzít do Švýcarska Židy z Terezína nebo Bergen-Belsenu, nebylo zatím vyhověno, naproti tomu byla přislíbena návštěva tábora v Terezíně [...] a povoleno zásobování tábora potravinami a léky stejnými dopravními prostředky (použitými) při následujícím odtransportování vězňů." IMT[27] sv. XL, dok. Kaltenbrunner 4 a 5, s. 322 a 323.

Koncem března 1945
Do Švédska přišlo se skupinou Německem propuštěných vězňů, vlastníků tureckých pasů, také šest vězňů propuštěných z Terezína kromě 150 vězňů z Bergen-Belsenu a Ravensbrücku. Leni Yahil, Scandinavian Countries to the Rescue of Concentratiom Camp Prisoners. In: Yad Vashem Studies on the European Jewish Catastrophe and Resistance, sv. VI, 1967, s. 182.[234]

2. dubna 1945
`Folke Bernadotte` se podruhé sešel s Himmlerem. Projednávali otázky norských a dánských vězňů, jejich propuštění a uvolnění k cestě do Švédska. `Himmler` přislíbil umožnit odjezd do Švédska všem vězněným dánským a norským ženám, všem nemocným, menší části vězněných norských studentů, z vězení měli být propuštěni také všichni dánští policisté. Jak se ukázalo, bylo Himmlerovým úmyslem získat Bernadotta k tomu, aby se odebral k vrchnímu veliteli spojeneckých vojsk `Eisenhower`ovi a přednesl mu jeho nabídku kapitulace německých vojsk na západní frontě. V příštích dnech o tom Bernadotte jednal s Himmlerovým pověřencem
`Walterem Schellenbergem`. Bernadotte o tom píše: "Schellenberg mi při této příležitosti také sdělil, že Hitler nařídil, aby koncentrační tábory v Buchenwaldu, v Bergen-Belsenu a pravděpodobně také v Terezíně byly evakuovány a aby internovaní byli nuceni urazit pěšky vzdálenost asi 300 km. Schellenberg říkal, že proti tomu ostře protestoval; po bouřlivém rozkladu se mu prý také podařilo přimět Himmlera, aby vydal opačné nařízení. Velitelé táborů byli vyrozuměni, aby tábory neevakuovali, nýbrž aby odevzdali internované spojeneckým oddílům. Podobná ustanovení měla být vydána také pro tábor v Neuengamme." Folke Bernadotte, Konec Německa. Moje filantropické vyjednávání v Německu na jaře 1945 a jeho politické následky, Praha 1945, s. 63, 65-66.[235]

2. dubna 1945
Do Terezína došla zásilka daru Mezinárodního Červeného kříže, oznámila Sdělení židovské samosprávy Terezín č. 67 o dva dny později s tím, že každý dostane 50 dkg cukru a 20 dkg rýže, každé dítě navíc 20 dkg, starší 65 let jeden dílec čokolády.

3. dubna 1945
Rahm nařídil, aby provoz výroby dřevěného uhlí byl rozvinut v plném rozsahu. Hospodářské oddělení mělo okamžitě předložit objednávky a obstarat bukové dříví, případně jiné vhodné druhy dřeva. Rahm kritizoval nepořádek na staveništi zařízení pro pěstování bource morušového. Murmelsteinův spisový záznam L 632, Yad Vashem Archives 064/107, YVA [50] .

3. dubna 1945
Představitel Světového židovského kongresu ve Švédsku Hillel Storch se obrátil na Felixe Kerstena, zda jsou pravdivé zprávy o evakuaci koncentračního tábora Bergen-Belsenu nebo alespoň jeho části. Příštího dne dostal Kerstenovu odpověď, že jsou to pověsti "vzaté ze vzduchu", že - bude-li toho potřeba - bude Bergen-Belsen předán v pořádku postupujícím Spojencům, a dodal: "Učiní se vše, aby lidské životy nebyly zbytečně obětovány. Totéž platí pro koncentrační tábor Terezín a další." Archiv RIOD [36] Amsterdam, Fond Kersten, B 32 a 33.

4. dubna 1945
Terezínská komandatura požadovala vydání všech transportních listin, které pak byly spáleny s hromadami jiných papírů a dokumentů. Ralph Oppenheim, An der Grenze des Lebens. Theresienstädter Tagebuch, Hamburg 1961, s. 243.[204]

5. dubna
Z deníku Evy Roubíčkové: "Zítra přijde komise, přijela krásná nákladní auta s čokoládou, rýží, cukrem, sýrem. Fasovali jsme 1 kg cukru, 3 sýry, 20 dkg rýže, děti a staří čokoládu." [110]

6. dubna 1945
Říšský vůdce SS Himmler jmenoval SS-Standartenführera Kurta Bechera říšským zvláštním komisařem pro veškeré koncentrační tábory (Reichssonderkommissar für sämtliche Konzentrationslager). Becher o tom informoval R. Kastnera s tím, že Himmler údajně vyslovil souhlas s reorganizací koncentračních táborů "v humánním duchu". Der Kastner-Bericht über den Menschenhandel in Ungarn, s. 313.[196]

6. dubna 1945
Z deníku Alisah Shekové o přípravě a průběhu prohlídky Terezína delegáty Mezinárodního výboru Červeného kříže: "Několik směšných příkazů z toho dnešního divadýlka. Na dotaz se nesmí o nikom prohlásit, že odjel nebo zemřel. Četníci na stráži v c i v i l u. Všichni nosí svou uniformu jen uvnitř. Všichni zdejší SS[19] v civilu. Výlohy přecpány zbožím. Invalidé a nemocní - zákaz vycházení. Šminkují babičky ve starobincích. Od 9 hodin ráno estráda. V poledne: dvojitý "karbanátek" a brambory, hrachová polévka. Večer: s a l á m, hrách s kroupami, jako moučník perník. Včera půl kila cukru, i předevčírem. Při tom rumrajchu: Vídeň, Bratislava, Hannover [padly], nemá si člověk zaťukat na čelo?"

6. dubna 1945
V doprovodu Adolfa Eichmanna navštívila delegace Mezinárodního výboru Červeného kříže, Otto Lehner a Paul Dunant, "zkrášlený" Terezín. Přítomen byl i zástupce švýcarské "ochranné moci" Buchmüller. (Švýcarsko jako "Schutzmacht" ve válečné době, kdy Británie a Německo neměly diplomatické kontakty, zastupovalo ve vzájemném styku zájmy obou těchto států.) Pozvaný švýcarský i švédský generální konzul v posledním okamžiku účast odřekli s odvoláním na nedostatek času.

Ve své zprávě Lehner přisoudil Hitlerově vládě úmysly s Terezínem přímo ušlechtilé: "Idea říšské vlády při založení Terezína spočívala v tom, aby vytvořila židovské společenství, poskytla mu vlastní samosprávu a tak v malém učinila praktický experiment pro budoucí židovský stát, kterému má být po válce dán k dispozici nějaký kus země. Malý židovský stát Terezín je vybudován zcela podle kolektivistického hospodářského principu. Panuje tam svého druhu ušlechtilý komunismus, který se silně projevuje v celkové sociální struktuře. Výsledky dosažené tímto systémem jsou nanejvýš pozoruhodné. V sociálním ohledu je Terezín jistě daleko vpředu před většinou evropských měst." Následovala řada nesmyslných tvrzení, např. že obyvatelé Terezína dostávají stejné potravinové lístky jako německé obyvatelstvo, ale mají se lépe, neboť jim přichází mnoho zásilek zvenčí. Nahromaděním nepravdivých údajů Lehnerova zpráva ještě předčí Rosselovu zprávu z léta 1944. Ve zprávě je i zmínka o terezínském filmu, jehož části delegáti viděli. Lehner jej označuje za "dokumentární film svého druhu, přirozeně s lehkým propagandistickým prvkem". Documents du Comite International de la Croix-Rouge, dok. 25. Zkráceně otištěno in: H.G. Adler, Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente, Tübingen 1958, dok. 240, s. 355-356.[119]

6. dubna 1945
Kratší zprávu pro ženevské ústředí poslal Lehner ještě z Prahy už 7. dubna. Zdůraznil, že z Terezína poslední deportace se konaly před šesti měsíci, že tehdy bylo odtransportováno 10 000 Židů do táborů na východě, zvláště do Osvětimi, aby tam byli nasazeni na práci nebo ve správě tohoto tábora. Nikdo z nich se do Terezína nevrátil. Podle německých úřadů byli se svými tábory evakuovány anebo jsou v rukou Rusů.. Další transporty z Terezína se neočekávají. Z této zprávy je zřejmo, že Dunant měl být v nejkratší době nahrazen jiným delegátem Mezinárodního výboru Červeného kříže, Robertem Schirmerem. Dunant měl mezitím zůstat v Praze a pomoci nové delegaci "postavit se na nohy". Documents du Comite International de la Croix-Rouge, dok. 25. Zkráceně otištěno in: H.G. Adler, Die Verheimlichte WahrheitAdl:58, dok. 26.

6. dubna 1945
Ze zprávy `Otto Lehner`a o jeho jednání s velitelem bezpečnostní policie v Protektorátu Erwinem `Weinmann`em a s Adolfem `Eichmann`em na Pražském hradě večer po prohlídce Terezína: "Co Mezinárodní výbor Červeného kříže zejména zajímalo, nebyly ani tak ubytovací poměry a zařízení ghetta Terezín, ale zda toto ghetto sloužilo jen jako průchozí tábor pro Židy a v jakém rozsahu tam došlo k deportacím na východ (Osvětim). Jak jsem v ghettu Terezín zjistil, byl do Osvětimi deportován, mezi mnoha jinými, také důvěrník tábora, židovský starší, dr. `Eppstein`. Položil jsem dr. Weinemannovi [správně: Weinmannovi] přímou otázku, kdy k deportacím došlo a v jakém rozsahu. Dr. Weinemann nato odpověděl, že poslední transporty do Osvětimi odešly před 6 měsíci. Šlo o 10 000 Židů. Ti byli nasazeni k další výstavbě tábora Osvětim a byli tam většinou zaměstnáni ve správě. Několik tisíc bylo nasazeno na východě na opevňovací práce." Weinmann dodal, že Terezín nemá s nimi žádné spojení a on sám neví nic o jejím dalším osudu. Pravděpodobně byli odvlečeni od Rusů, kteří tam mezitím pronikli.

Při této příležitosti mluvil Lehner také s Eichmannem, který mu vylíčil Terezín jako "dílo říšského vůdce SS[19] Himmlera, který chtěl dát v tamějším ghettu Židům příležitost vytvořit obec pod židovským vedením a s téměř úplnou autonomií. Tímto způsobem se měl u Židů vzbudit smysl pro národní pospolitost. Židé z Terezína měli být později přesídleni do nějaké krajiny, kde měli žít pro sebe, odděleně od německého národa." Jinak se Eichmann vyjádřil k celkovému židovskému problému, že "Himmler v současnosti vystupuje pro humánnější metody. On sám není s těmito metodami zcela srozuměn, ale jako dobrý voják přirozeně plní rozkazy říšského vůdce se slepou poslušností." Lehner uzavřel dohodu s Weinmannem, že Mezinárodní výbor

Červeného kříže zřídí svou delegaci v Praze, ačkoli by byl raději, kdyby její sídlo mohlo být v Terezíně. Delegátovi bude dána možnost navštěvovat Terezín v kteroukoli dobu. Pro návštěvu Malé pevnosti ("koncentrační tábor Terezína, který se nachází vedle ghetta") získal jen "poloviční příslib". Weinmann se telegraficky obrátil na Kaltenbrunnera o souhlas, ale až do odjezdu Lehnera odpověď nepřišla. Jean-Claude Favez, Das Internationale Rote Kreuz, dok. XLVI, s. 499-500.[157]

7. dubna 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Odevzdat všechny ruksaky. `Haindl` zpráskal jedno děvče bičem - odreagování se od komise." Z deníku `Ericha Kesslera`: "Dnes komise opět odjela a polévka k obědu byla opět ta stará, trpká voda." K příčinám rozkazu o okamžitém odevzdání všech baťohů: "...že budou potřeba pro Němce v Protektorátu."

8. - 10. dubna 1945
Z deníkových záznamů holandského židovského vězně Abela J. `Herzberg`a v Bergen-Belsenu:

8. dubna: "Včera přišlo...náhle Jobovo poselství: evakuace! [...] Půjdeme nebo nepůjdeme? Od toho rozhodnutí závisí život stovek lidí." 10. dubna: "Neboť v jednom bodě jsme všichni shodni: Tato evakuace znamená novou vyhlazovací akci. [..] Jak dlouho potrvá cesta? Kam? Říká se, že do Terezína, abychom, byli odtud vyměněni do Švýcarska. Nikdo tomu nevěří, nehledě k profesionálním optimistům, kteří beze snění neumějí žít." Eberhard Kolb, Bergen-Belsen, Hanover 1962, s. 282-283.[183]

7. dubna 1945
Z deníku bergen-belsenského vězně `L. Vogela`: "Včera odtáhlo 200 lidí z tábora, většinou ze zvláštního tábora. Dobře vybaveni zásobami potravin, mají být v dobytčích vagonech posláni na cestu - místo určení: Terezín." V deníku buchenwaldského vězně `Józefa Gitlera-Barského` je zaznamenáno, že tohoto dne byl z Buchenwaldu vypraven evakuační transport s 1 500 vězni do Litoměřic.

8. dubna 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "40 mužů odjíždí opět na stavbu baráků. Většinou árijsky zpříbuznělí, ale také jiní." [110]

8. dubna 1945
Z dopisu `Himmler`ova osobního referenta `Rudolfa Brandta`
Felixovi `Kersten`ovi: "Existuje zajímavý film o Terezíně [...] Dále Vás bude zajímat, že na základě rozkazu říšského vůdce SS [19] dostává Mezinárodní

Červený kříž příležitost nahlédnout do poměrů v Terezíně." Archiv RIOD[36] (NIOD[32]), Amsterdam, Kersten, B 34.

10. dubna 1945
V Terezíně přípravy k odeslání 40 mužů k pracovnímu nasazení. Také jim měly být dány potraviny na dobu do 6. června a navíc s nimi měl být poslán zvláštní příděl pro všech 101 osob pracovní skupiny - chléb na osm dní. Spolu se skupinou měly být vypraveny čtyři baráky. Murmelsteinův spisový záznam L 633, Yad Vashem Archives 064/107, YVA[50] .

10. dubna 1945
Z deníku `Ericha Kesslera`: "Obchází zde pověst, že všichni Židé, kteří jsou rozptýleni v mnoha táborech Německa, prý budou dopraveni do Terezína."

10. dubna 1945
Do koncentračního tábora v Bergen-Belsenu přijel `Kurt A. Becher` spolu s Rudolfem Kastnerem. O situaci jim referoval velitel tábora `Jakob Kramer`: V táboře je přibližně 67 tisíc vězňů, z toho 53 tisíc "Židů s hvězdou" a 7 tisíc "upřednostněných" Židů. V táboře řádí tyfus, denně umírá 500 až 600 lidí. "Na základě dřívějšího rozkazu jsem zařídil, aby tito "upřednostnění" byli odtransportováni do Terezína. První vlak opustil Bergen-Belsen už 3. dubna, poslední je právě nakládán na nádraží." Ve své poválečné zprávě Rudolf Kastner vylíčil, co o něm zjistili: "Na nádraží v Belsenu stojí ještě vlak , který má dostat 3 000 "upřednostněných" do Terezína. Fyzický stav navagonovaných je žalostný. Skupina albánských Židů jí syrovou krmnou řepu. Mladý Holanďan si stěžuje, že jedou mnozí nemocní tyfem. Transport není zásoben ani potravou, ani léky. Lidé jsou vystaveni nemoci, hladu, spojeneckému bombardování a násilnostem SS[19] dohromady. Prosím Bechera, aby nenechal lidi odjet v tomto chaosu. Becher prohlásil, že nemůže vlak zadržet, "když lidé jsou již naloženi a rozkaz k odjezdu vydán"." Vedoucího transportu, SS-Scharfährera, učinil Becher "osobně zodpovědným," aby cestující nebyli cestou "likvidováni". Příštího dne se Becher s Kastnerem vrátili do Bergen-Belsenu s Himmlerovým rozkazem, aby tábor byl bez boje předán anglické armádě.

11. dubna 1945
Z deníku bergen-belsenského vězně `A.J. Herzberga` o přípravě evakuačního transportu: "Neboť v jednom bodě jsou všichni jednotni: Tato evakuace znamená novou vyhlazovací akci. [...] Jak dlouho potrvá cesta? Kam? Tvrdí se, že do Terezína, aby odtud došlo k výměně do Švýcarska. Nikdo tomu nevěří, nehledě k profesionálním optimistům, kteří beze snů nemohou žít."

11. dubna 1945
Byl osvobozen Buchenwald s 21 tisíci vězni. Přes všechny sliby bylo na základě `Himmler`ova rozkazu ve čtyřech předcházejících dnech odvlečeno 28 185 vězňů na transporty smrti. Počet jejich obětí se odhaduje na 12 až 15 tisíc vězňů.

11. dubna 1945
Táborová komandantura si vyžádala soupis všech v Terezíně žijících vynálezců s personálními daty jejich i rodinných příslušníků a samozřejmě také s údaji o jejich vynálezech.

12. dubna 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Spáleny všechny kartotéky a dokumenty až do konce roku 1944, ze všech komínů oblaka kouře: Hoří nenahraditelný materiál. Zeevovy dokumenty mají od minuty k minutě větší hodnotu. Dneska ráno - `Rahm`: "Poslouchej, `Murmelstein`e, víš přece, že je Vídeň v prdeli."

12. dubn 1945a
Dvě alba s životopisy terezínských "prominentů" předal `Murmelstein` SS-Untersturmführerovi `Baltruschovi`.

13. dubna 1945
Svým dopisem `Luckwald`ovi `Paul Dunant` připomínal , že ještě čeká na schválení "Vašich příslušných míst, abych mohl plnit úkol, svěřený mi naším prezidentem". Protože pro Prahu určený delegát `Robert Schirmer` se ještě nedostavil, žádal Dunant o potřebná povolení, "aby mohla být v Protektorátu zřízena naše delegace". Dopis odevzdal Dunant osobně Giesovi 14. dubna a při této příležitosti znovu vyjádřil svou starost o osazenstvo Terezína.

13. dubna 1945
Komandatura sdělila židovskému staršímu `Murmelstein`ovi, že odjedou Židé, kteří byli do Terezína dopraveni transporty z Dánska. Měl předložit jejich soupis jednak podle abecedy, jednak podle státní příslušnosti a členění rodin. Současně měl odevzdat seznam státních příslušníků Švédska. Příštího dne se tak stalo. Připraveno bylo také 415 osobních průkazů pro Židy deportované dánskými transporty.

13. dubna 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Nákladní auta s přívěsy a traktory odjela s akty a dokumenty. V ravelinu 20 se pálí veškerý materiál o této stanici golah. Viděla jsem dneska tu obrovskou hranici, viděla jsem, jak lítají do plamenů tisíce dokumentů, viděla jsem čísla, cifry a data a jména, ze kterých se skládá

a v nichž se obráží naše bída, jak hoří a mění se na popel. Kdo tomu může rozumět?

13 hodin. Dánové [odjedou] do zahraničí. Večer nastoupit do Mysliveckých kasáren. Odvezou je autokary. Je to jako bomba, ta opilecká nálada stoupá k zbláznění. 400 lidí, 400 m l a d ý c h lidí. Sof, sof, sof si zpívají už všechny věci." Sof je hebrejské slovo, které znamená konec.

Z deníku `Ericha Kesslera`: "Zlé překvapení [...] oznámeno, že dnešní příděl chleba místo na 3 musí vystačit na 4 dny. To bude hlad ještě větší."

14. dubna 1945
Z deníku `Evy Roubíčkové`: "Přijelo 8 bílých autobusů s červeným křížem, švédští šoféři se baví se všemi lidmi, přinesli mnoho cigaret." Ze vzpomínky Ireny Rieselové: "Šlojska pro dánský transport byla v Jägerkaserne. Autobusy v zatemnělém Terezíně měly večer světla. Němci kolem autobusů chodili se sklopenými bičíky. Švédští vojáci a ošetřovatelky nám připadali, jako by byli pány nad světlem." [110]

14. dubna 1945
Říšský vůdce SS `Heinrich Himmler` poslal do koncentračních táborů Dachau a Flossenbürg telegram: "Předání nepřichází v úvahu. Tábor je třeba ihned evakuovat. Žádný vězeň nesmí živý do rukou nepřítele. Vězňové se chovali hrůzně proti civilnímu obyvatelstvu v Buchenwaldu." Později poslal Himmler do Dachau nový rozkaz: Evakuovat se měli Rusové, Poláci, Židé a Němci, a to do Tyrol.

Poslední hlášení o stavu vězňů v koncentračním táboře Flossenbürg: 45 813 vězňů.

Z pobočného flossenbürgského tábora v Oederanu byl vypraven evakuační transport směřující do Terezína. Byly v něm také vězeňkyně, které byly na podzim 1944 deportovány do Osvětimi, přežily tamní selekce i pracovní nasazení v Oederanu.

14. dubna 1945
Ve zprávě člena Státní rady Arnošta `Frischera` postoupené Československému Červenému kříži je zaznamenáno, že se z Německa ozvali další jednotlivci, kteří byli deportováni z Terezína do Birkenau. Uvedeni jsou `Harry Spitzer`, `Kurt Cierer` (omylem uvedeno: Kurz) a `Georg Altmann`, u nichž se uvádí, že byli v Birkenau s `Fredy Hirsch`em a ohlásili se ze Sachsenhausenu-Oranienburgu. Další, `Hans Herrmann` a `Harold Tressler` (omylem uvedeno: Dressler), si o balíčky napsali ze Schwarzheide, kde byl pobočný tábor Sachsenhausenu a kde tehdy byli vězněni i jmenovaní tři terezínští vězni.

15. dubna 1945
Zástupce říšského ministerstva zahraničí u říšského protektora Erich von Luckwald poslal osobnímu referentu K.H. Franka, Robertu Giesovi, a také do Berlína záznam o své rozmluvě s delegátem Mezinárodního výboru Červeného kříže, Paulem Dunantem.

Dunant jej oslovil v souvislosti se svým úkolem v Terezíně, údajně se zřejmým úmyslem, aby o řečeném bylo dále referováno. Informoval, že prezident výboru Burckhardt odchází jako švýcarský vyslanec do Paříže, kde bude mít blízký kontakt s vedoucími osobnostmi, také angloamerickými, a mohl by - jak Dunant naznačoval - uplatnit svůj vliv "ve smyslu našich zraněných a jiných Němců v českém prostoru, potřebujících pomoci". Za plný úspěch přejímal Dunant záruku. "Ze své strany však prosil, aby mu ve vhodném okamžiku bylo umožněno, sám být v Terezíně při personální a finanční likvidaci tamějšího tábora. Získal nejlepší dojmy a myslí na to, aby tábor byl později využit pro těžce raněné z českého prostoru, kteří nejsou schopni transportu na delší vzdálenosti." Luckwald nezaujal k Dunantovým vývodům žádné stanovisko, ale přislíbil o věci podat hlášení.

15. dubna 1945
Byl osvobozen Bergen-Belsen. V tomto táboře zahynulo za tři a půl měsíce tohoto roku 35 tisíc vězňů a další 13 tisíc zemřelo po osvobození na důsledky svého věznění.

15.dubna 1945
Švédský Červený kříž odvezl z Terezína 413 vězňů, kteří tam byli deportováni transporty z Dánska, a za tři dny je dopravil do Švédska. Z poválečné zprávy Benjamina Murmelsteina o této události: "Původně se obyvatelstvo o odjezdu Dánů nemělo dozvědět, aby nedošlo k žádným demonstracím. V posledním okamžiku - jako často - byl nařízen pravý opak a část obyvatelstva byla odvelena k slavnostnímu rozloučení na náměstí, kde byla nastoupena kapela." Ze vzpomínek Karl Loewensteina: "Jeden z Dánů byl na Malé pevnosti, protože byl přistižen, jak obchoduje se zakázanými předměty. SSmani nechtěli tohoto muže vydat, ale protože Švédové trvali na jeho propuštění, ustoupili a mladý muž se mohl k transportu do Švédska připojit. Dále mohlo několik mladých žen, které se provdaly za Dány a kterým se zpočátku kladly překážky, odjet s transportem." Z deníku Alisah Shekové: "Lidé stáli v opojení, křičeli a mávali, pronikli až k [ulici] Q7, k Victorii, do uzavřené čtvrti, kam se smí jen na propustku. Kapela vyhrávala a jarní ráno tady bylo v celé své nádheře.

Ze severu nalétávají letadla, jedno za druhým, poplachy dnem i nocí,

lidé říkají, že padly Drážďany a Lipsko. Buchenwald s 20 000 lidmi se dostal do rukou Američanům. I Zelle s 50 000, jenže se skvrnitým tyfem.

Večer. Na zítřek ohlášen Himmler. Dnes přijelo auto s jeho značkou a 2 civilisté. Rahm před nimi stál v pozoru a je úplně mešuge. Podle Murmelsteina to vypadá, že se zítra rozhodne o osudu ghetta. Za pár dní pro nás nastane "buď - anebo", a i v tom "anebo" můžeme ještě pochcípat."

16. dubna 1945
Z poválečné zprávy Rudolfa Kastnera o cestě do Terezína, na které doprovázel nejbližší Eichmannovy spolupracovníky, Hermanna Krumeye a Ottu Hunscheho.

Z Berlína vyjeli ráno o šesté hodině, do Terezína dojeli kolem třetí hodiny odpolední. Začínali obědem, při kterém Hunsche na klavíru, který patřil zavražděnému Eppsteinovi, hrál maďarské písně, jaké se naučil v Budapešti, když tam organizoval deportace maďarských Židů do plynových komor v Osvětimi. Následovala prohlídka kadeřnického ateliéru, kavárny, místnosti soudu ghetta. Murmelstein jim pak ve své úřadovně vylíčil historii Terezína.

Kastner se zeptal, zda by mohl mluvit s Eppsteinem nebo Franzem Kahnem. Odpověď byla negativní. Položil tedy otázku, zda je ještě v Terezíně někdo z šesti osobností, které na jaře minulého roku podepsaly dopis odeslaný do Budapešti. Zůstal pouze Leo Baeck. Prosba, aby byl přivolán, byla odmítnuta.

Prohlídka pokračovala obvyklou cestou. V pekárně jim dali ochutnat chléb a koláče, byly vynikající. Ve skladě potravin jim ukázali tisíce došlých balíčků, adresovaných většinou osobám, které už v Terezíně nebyly. Murmelstein je ubezpečil, že nebudou Němci zabaveny, ale dány k dispozici vězňům. Při prohlídce Kastner poznal dva přední slovenské židovské představitele a měl možnost krátce se pozdravit s Leo Baeckem. Řekl mu, že všichni budou v krátké době osvobozeni a že nemusí mít obavy z posledních hodin. Požádal ho, aby to sdělil ostatním v táboře.

U hasičské stanice nařídil Murmelstein poplach. Židovští hasiči byli za 45 vteřin připraveni k odjezdu. V knihovně jim Rahm řekl, že se v Terezíně "nápadně málo čte", že lidé dávají přednost, aby se "potloukali" po ulicích. Během prohlídky se připojil Eichmannův zástupce Rolf Günther. Následovalo divadelní představení. "Na expresionistickém jevišti zpívali chlapci a děvčata v českých národních krojích motivy ze Smetanovy Prodané nevěsty [...]. Sál byl plný, mnoho se aplaudovalo," psal Kastner. "V moderně zařízeném kině" pak jim promítli "film, který byl v červnu 1944 natočen za přítomnosti delegáta Mezinárodního Červeného kříže." Při večeři odevzdal Krumey Himmlerův rozkaz o předání Terezína a zeptal se, kdo bude "pověřen kapitulací

Terezína".

Günther prohlásil, že on sám a že proto zůstane v Terezíně až do příjezdu Spojenců do Terezína. Kastner navrhl, aby byl přibrán delegát Červeného kříže. Krumey to podpořil.

Kastner ještě požádal o možnost pohovořit s dívkou, o níž věděl, že je internována v Terezíně. Do deseti minut se objevila Schelly Fürchgottová v předsíni a Günther se diskrétně stáhl. Jedním dechem jí Kastner řekl, jaký rozkaz byl dnes předán táborovému komandantovi, a požádal ji, aby zprávu rozšířila po táboře. Potud Kastnerova zpráva.

"Víc už světu nerozumím," tak komentoval před Murmelsteinem terezínský velitel Rahm Himmlerův rozkaz o předání nepoškozeného Terezína spojeneckým vojskům.

17. dubna 1945
Představitel Světového židovského kongresu ve Švédsku Hillel Storch dostal dopis Folke Bernadotte, který mu sděloval, že za svých jednání s Himmlerem byl ubezpečen, "že koncentrační tábory se Židy v Německu nebudou evakuovány, ale předány v dobrém stavu příslušným spojeneckým úřadům. Tábory Terezín, Bergen-Belsen a Buchenwald byly speciálně uvedeny".

17. dubna 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Na dvoře Sudetských kasáren hoří dva velké ohně, zpocení esesmani vyhazují z oken akta v desetikilových a dvacetikilových balících. Udělali řetěz, jako před rokem Židé, a lopotí se. Nahoře hlídkují a sbírají listy, které odlétají pryč." O přípravách SS[19] k útěku z Terezína: "Na nádraží se všechno, co má kola opravuje. Bedny a vlečné vozy, polní kuchyň, vagon pro drůbež, klec pro králíky atd. Všichni vepři do 60 kg, všechen dobytek jsou poráženy. Drůbež a králíci budou odvezeny živé. Nákladní auta jsou vybavena lavicemi, potažena plachtami, vozy na seno se seřizují k odvozu sena, psací stroje se opravují."

V noci ze 17. na 18. dubna 1945
Na základě falešné zprávy, že SS[19] opustili Terezín, se v městě po půlnoci za zpěvu československé hymny konala manifestace pod hesly "Jsme svobodní! Ať žije Československá republika!" Murmelstein se obával provokace, vyvracel falešnou zprávu, přemluvil k návratu na ubikace manifestující vězně z Hannoverských kasáren i z protilehlých baráků, kde byli ubytování muži z nedávno přišlých transportů "spřízněných s árijci". Až po skončení manifestace se objevilo komando SS[19] v čele s Rahmem, vyzbrojené samopaly. Komando zastavilo u prvních mužských baráků na Hlavní ulici, SS[19] je

obklopili, všichni muži museli okamžitě ve čtyřstupech nastoupit na ulici. Rahm je pak vyzval, aby uvolnili řady a postavili se kolem něho do půlkruhu. Tehdy poprvé oslovil vězně: "Pánové..." a požádal je, aby neztratili trpělivost a čekali na blízké rozhodnutí.

Z Murmelsteinovy poválečné výpovědi: "[Rahm] příštího dne poznamenal, že to byla šťastná náhoda, že našel muže již v posteli, poněvadž kdyby bývali byli na ulici, byl by prý nucen použíti proti nim zbraně. V takové situaci, řekl, nesmím čekati, až já budu napaden. Slíbil mně, že případ do Prahy nebude hlásit, aby zamezil nějakým následkům. Vím však od p. Dunanta a od Rahma, že Praha se o pouliční demonstraci dozvěděla a tuším, že to nebyl Rahm, nýbrž jeden z podřízených SS [19] , který s klidným vyřízením tohoto případu nebyl spokojen."

19. dubna 1945
Paul Dunant hlásil do Ženevy, že dosud nedostal od K.H. Franka žádné definitivní povolení k pobytu v Terezíně.

19. dubna 1945
Ve tři hodiny ráno odjel z Berlína šéf Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Ernst Kaltenbrunner v doprovodu svého adjutanta Scheidlera do Rakouska. Na této cestě se zastavil v Terezíně. Zachoval se koncept jeho radiotelegramu, adresovaného SS-Gruppenführerovi Fegeleinovi, který byl Himmlerovým spojovacím důstojníkem u Hitlera:

"Prosím Vás, abyste ohlásil RFSS [22] [říšskému vůdci SS] a přednesl vůdci, že všechna zajišťovací opatření vůči Židům, politickým vězňům a vězňům koncentračních táborů v Protektorátu byla dnes mnou osobně učiněna. Situace je tam klidná, obava před sovětskými úspěchy a naděje na obsazení západními nepřáteli. Kaltenbrunner." K odeslání telegramu zřejmě nedošlo, neboť nebylo dosaženo spojení.

Při svém výslechu před Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku Kaltenbrunner vydal k tomuto dokumentu své vysvětlení:

"Dne 19. dubna 1945 jsem dostal plnou moc volně disponovat ve smyslu rozhovorů s Burckhardtem, a to se zahraničními civilními internovanými osobami, a ohledně vstupu Červeného kříže do všech táborů. Při této příležitosti jsem prohlásil, a to v přítomnosti Hitlera a Himmlera, že má cesta vede přes Prahu-Linec do Innsbrucku a že přitom pojedu kolem Terezína. Řekl jsem, že se tam nacházejí nejenom židovští vězňové, kteří mají být předáni do péče Červeného kříže, ale také čeští političtí vězňové. Navrhl jsem, aby také zde došlo k propuštění, a k tomu se vztahuje radiogram. Dostal jsem však k tomu výslovně plnou moc až 19. dubna večer o 6. hodině."

Slovu "propuštění" třeba správně rozumět. Z analýzy dokumentů i

ze skutečného průběhu událostí je zřejmo, že Kaltenbrunner nezařizoval v Terezíně skutečné propuštění "také českých politických vězňů" (tj. nejen propuštění židovských vězňů), ale projednával otázky zpřístupnění jak terezínského ghetta, tak i Malé pevnosti delegátovi Mezinárodního výboru Červeného kříže a jejich předání do jeho ochrany.

V této souvislosti také Kaltenbrunner poslal šéfovi pražské řídící úřadovny Gestapa písemný rozkaz, aby se napříště už v Terezíně nepopravovalo, leda by šlo o vykonání popravy na základě rozsudku řádného soudu nebo soudu SS.

Rakouský rodák `Kaltenbrunner` odjížděl 19. dubna do Rakouska jako zvláštní Hitlerův a Himmlerův zplnomocněnec pro "Ostmark[11] ", Východní marku, která měla tvořit jádro "Alpské pevnosti". Kaltenbrunnerovým plánem ve skutečnosti bylo vytvořit rakouskou vládu, které by stál v čele a která by Spojencům nabídla svého druhu separátní mír na rakouském území. Podobně jako Himmlerovi lidé také on posílá svého emisara (Wilhelma `Höttl`a) za šéfem americké zpravodajské služby ve Švýcarsku Allenem `Dulles`em a také on spekuluje, že rukojmí v osobách prominentních vězňů, nejen z Terezína, se mohou stát i jemu "nejcennějším kapitálem". Proto do Rakouska dával svážet prominentní vězně z různých koncentračních táborů - bývalého rakouského kancléře `Schuschnigga`, německého pastora `Niemöllera` i ocelářského magnáta `Thyssen`a, francouzského ministerského předsedu `Blum`a, důstojníka britské špionáže `Best`a a mnohé jiné. Proto také v Terezíně dal rozkaz, aby za ním poslali celé stovky nejprominentnějších vězňů ghetta a sto padesát dalších z Malé pevnosti.

19. dubna 1945

Z `Murmelstein`ova spisového záznamu L 637 o jeho jednání u táborového velitele `Rahm`a: "Pan SS OSTF Rahm sděluje 19. 4. 1945, že je třeba sestavit 2 skupiny, určené pro cizinu, sestavené z prominentních Židů, Židů cizí státní příslušnosti, Židů, kteří byli ve spojení se zahraničními organizacemi, a Židů s příbuznými v zahraničí. První listina s 300 jmény bude předána 20. 4. 1945. [...] Pokud jde o členy Rady starších, Dr. `L. Baecka`, Dr. `Meissnera`, prof. `Meyers`e a Dr. `Klang`a, zůstává v platnosti pokyn o jejich zařazení [do této skupiny]."

V záznamu je i Rahmovo sdělení, "že je třeba počítat s příjezdem několika sběrných transportů z rozpuštěných táborů. Je třeba vykonat odpovídající přípravy".

20. dubna 1945

Ráno toho dne bylo v Terezíně evidováno 17 515 vězňů. V 6 hodin 30 minut přijel první "evakuační" transport. Vlak o 25 vagonech přivezl z Bir-

kenau téměř 1 500 položivých, polomrtvých a mrtvých vězňů. Následoval druhý s více než 1 300 vězni shromážděnými z různých táborů v Rakousku. Kronikářka těchto dnů Alisah Sheková tehdy zaznamenala: "Ghettem letí zpráva: Lidé z táborů. Když přijížděli, volali "Auschwitz", "Birkenau", "Hannover", "Buchenwald", všechny tyto děsivé formule volali z vlaku. Tu zůstalo srdce města stát..." V příštích deseti dnech se počet terezínských vězňů zvýšil o 13 100 vězňů, většinou původem z Polska a Maďarska.

20. dubna 1945
Začala evakuace koncentračního tábora Flossenbürg. Ze 14 000 evakuovaných zahynulo na pochodech smrti více než 4 000 vězňů.

21. dubna 1945
V noci z 20. na 21. dubna se uskutečnilo tajné setkání Heinricha Himmlera s představitelem Světového židovského kongresu Norbertem Masurem na statku Felixe Kerstena. Aby se s ním Himmler mohl sejít, musel opustit večeři podávanou na počest Hitlerových narozenin v bunkru říšského kancléřství v Berlíně. Himmler přislíbil propuštění 1 000 židovských žen z Ravensbrücku a přibližně dalších 200 vězňů, uvedených jmenovitě na seznamech předaných švédským ministerstvem zahraničí. Jinak opakoval své dřívější sliby o zacházení se židovskými vězni ve zbylých koncentračních táborech, zejména že nebudou evakuovány, což se neplnilo ani před schůzkou s Masurem, ani po ní. Přišla řeč i na Terezín. Když si Himmler stěžoval, že propuštění 2 700 židovských vězňů do Švýcarska (z Bergen-Belsenu a z Terezína) bylo v tiskové kampani využito proti němu tvrzením, že si takto dělá alibi, Masur mu odporoval. Naopak, jejich osvobození mělo dobrý ohlas v tisku. "Propuštění Židé z Terezína se nacházeli v poměrně dobrém zdravotním stavu," řekl Masur a vyjádřil svůj dojem, "že Terezín je nejlepší tábor". Na to reagoval Himmler slovy, že Terezín je tábor zvláštního typu, vytvořený jím a Heydrichem, zvláštní druh města, jen Židy obývaného, jimi také spravovaného, ve kterém všechny práce byly vykonávány jen Židy. Potom připojil poznámku, že podle jeho a Heydrichovy představy měly takto jednou vypadat všechny tábory, které bohužel dostaly jméno koncentrační.

21. dubna 1945
Započal evakuační pochod více než 30 tisíc vězňů koncentračního tábora Sachsenhausenu. Počet obětí tohoto pochodu smrti překročil 9 500.

21. dubna 1945
Terezín navštívil - poprvé po 6. dubnu - Paul Dunant a zúčastnil se zasedání Rady starších. Přislíbil pomoc Mezinárodního výboru Červeného kříže s tím, že odtud nikdo nebude stěhován za podmínky, že v ghettu

bude klid. Dunant sdělil, že podle ujednání s K.H. Frankem musí Terezín převzít evakuační transporty z jiných táborů. Podle výpovědí Benjamina Murmelsteina zakázal mu Rahm cokoli sdělit Dunantovi o připravovaném transportu: "Zrušení transportu bylo ohlášeno panu Dunantovi teprve dodatečně. [...] Na zrušení transportu neměl Mezinárodní Červený kříž žádného vlivu."

21. dubna 1945
Do Terezína dorazily transporty z Bergen-Belsenu (1 706 vězňů), dva z Teplic (1 148 vězňů), ze Zaječí (1 671 vězňů), z Heinichenu (1 279 vězňů) a z Buchenwaldu (950 vězňů). Zaevidováno bylo 77 vězňů, kteří přijeli mrtví nebo zemřeli bezprostředně po příjezdu.

22. dubna 1945
Rada starších vydala zvláštní číslo Mitteilungen der jüdischen Selbstverwaltung Theresienstadt, které informovalo o včerejší Dunantově návštěvě Terezína a vyzývalo k udržení klidu a pořádku.

22. dubna 1945
Z deníku Ericha Kesslera o vyjádření Paula Dunanta na schůzi Rady starších: "Že mu bylo z německé strany sděleno, že Německo ztratilo na Židech zájem a všichni Židé, kteří jsou v táborech v Německu, budou posláni sem."

22. dubna 1945
Z deníku Evy Roubíčkové: "Všichni chtějí odjet do Švýcarska, každý hledá kontakty. Smějí jet jen děti, které mají rodiče venku, nebo lidé s prokazatelným vízem nebo cizinci. Přitom velké podvody. Všichni prominenti jedou také. Odpoledne přišel velký transport. Na 2 000 mužů a žen ze všech možných koncentračních táborů, v hrozném stavu, téměř vyhladovělí, žížniví, strašlivě vypadají. Muži jsou samí Poláci, 80 žen je z posledního transportu. Magda, Lidka, Nita Petschau po porodu, téměř zcela k nepoznání. Vyhublé až na kost, všechny s horečkou, prouhaté uniformy, vlasy odstřižené. Lidka dopravena do nemocnice, stěží se udržela na nohou, většina musela být nesena, vyprávěly hrůzné věci." [110]

22. - 24. dubna 1945
Podle Benjamina Murmelsteina nařídil Rahm 22. dubna vypravení čtyřicetičlenného komanda na stavební práce, které - jak se dozvěděl příštího dne od jiného SS - mělo připravit baráky pro transport prominentů. 24. dubna přesvědčoval Murmelstein Rahma, že "odvedení prominentů jako rukojmí je bezúčelné, poněvadž právě prominentní Židé jsou staršího věku a nemocní, takže nevydrží cestu a rozhodně ani pobyt v nějakém nouzovém táboře".

Podle Murmelsteina toho dne projížděl Terezínem Eichmann a Rahm mu předložil věc k rozhodnutí. Po rozmluvě s Eichmannem zrušil všechny přípravy.

K tomu z Eichmannovy výpovědi, kterou učinil před izraelskou policií o svém posledním pobytu v Praze: Eichmann se chystal do Berlína, aby ohlásil výsledek plnění rozkazu daného mu říšským vůdcem SS, "obstarat u gauleitera Hofera v Tyrolsku ubytování pro Židy z Terezína". Protože nemohl dosáhnout spojení s Berlínem, vyhledal K.H. Franka a podal hlášení jemu jako v Praze nejvyššímu vůdci SS. Žádal ho, aby jeho hlášení předal Himmlerovi, Kaltenbrunnerovi anebo Eichmannovu bezprostřednímu nadřízenému, šéfovi Gestapa Müllerovi. K.H. Frank mu vysvětlil vojenskou situaci. Když se od něho Eichmann dozvěděl, že Kaltenbrunner je v Rakousku, odjel za ním.

23. dubna 1945
Ze spisového záznamu L 638 o Murmelsteinově jednání u Rahma: "Na výzvu byla předána 2. listina osob určených pro cestovní skupinu do zahraničí." Rahm odmítl přijmout záznamy o doplňcích a změnách a žádal, aby listina byla "v daném okamžiku" nově napsána s nastalými změnami. Murmelstein upozornil na potíže vzniklé s podchycením přicházejících transportů. Jednotlivci nemají osobní průkazy a neexistují transportní listiny. Rahm souhlasil, aby byl odděleně veden stav osob, řádně dosud vedených, a táborový stav osob ze sběrných transportů přicházejících od 20. dubna do Terezína. Zcela zvlášť měly být vedeny osoby, které již jednou v Terezíně byly a nyní se sběrnými transporty sem přišly podruhé.

V poledne navštívil SS-Sturmbannführer Günther ubytovnu nově přišlých evakuačních transportů. "V této souvislosti bylo nařízeno, aby v příštích dnech byly osobám přibyvším sběrnými transporty vydávány dvojnásobné potravinové příděly." Günther také povolil, aby polovina ze skladovaných zásilek Mezinárodního Červeného kříže byla uvolněna pro Židy ze sběrných transportů, zaznamenal Murmelstein.

23. dubna 1945
Do Terezína dorazil evakuační transport s 305 vězni z Buchenwaldu.

V noci z 23. na 24. dubna 1945
Himmler nabídl vedoucímu mise Švédského Červeného kříže Folke Bernadotteovi kapitulaci Německa na západní frontě s tím, že válka bude pokračovat na východní frontě.

23. dubna 1945
Začala evakuace 15 600 vězňů Dachau.

23. dubna 1945
Židovský starší Benjamin Murmelstein se v Hannoverských kasárnách obrátil k mužům, kteří přijeli do Terezína k pracovnímu nasazení (v transportech označených AE), a oznámil jim, že muži ve věku do 50 let, pokud nejsou zařazeni na stálá pracovní místa, budou přiděleni do pořádkové služby, aby mohly být zvládnuty problémy vzniklé přílivem evakuačních transportů.

24. dubna 1945
Do Terezína dorazilo 259 vězňů evakuačním transportem z Ascherlebenu a 827 z Drážďan.

24. dubna 1945
V Terezíně byl zjištěn první případ skvrnitého tyfu, který skončil smrtí. Epidemie skvrnitého tyfu, zavlečeného do terezínského tábora vězni evakuačních transportů, postihla celkem 2 190 osob, z nichž do konce června 502 zemřelo na tuto chorobu.

24. dubna 1945
Karl Hermann Frank se pokusil vypravit česko-německou delegaci k vrchnímu veliteli spojeneckých vojsk v Evropě Eisenhowerovi. V delegaci měli být členové protektorátní vlády, doprovázení vedoucími představiteli českého hospodářství a sudetských Němců. K.H. Frank připravil pro delegaci Besprechungsgrundlage podklady pro její rozhovory, v nichž byly shrnuty tyto návrhy a požadavky:

"a) Vojenská skupina maršála Schörnera převezme i nadále ochranu Protektorátu proti sovětským armádám.

b) Americké a anglické vojenské velení zastaví nepřátelství proti Protektorátu a župě Sudetské, a to na zemi i ve vzduchu.

c) Zbrojní kapacita Protektorátu bude nadále využita ve prospěch armády Schörnerovy. [...]

d) Německé vedení ručí za účinnou ochranu říšského obyvatelstva ve všech směrech. Ručí za to, že nebude ničení ani násilností, a ručí za bezpečnost zajatců a internovaných. To platí i pro politické zajatce a pro Židy konfinované v Terezíně.

e) Anglo-Američané upustí od veškeré propagandy, která ohrožuje klid a pořádek v Protektorátě."

Mise Frankových pověřenců pochopitelně ztroskotala. Stěží se dostali do štábu německého maršala Alberta Kesselringa. Tato dokumentace však

svědčí nejen o totálním selhání schopnosti K.H. Franka reálně posoudit situaci, ale také za jak důležité považoval, že v jeho moci jsou židovští vězňové v Terezíně i ostatní vězňové terezínské Malé pevnosti. Proto také znemožnil splnění Kaltenbrunnerových pokynů z 19. dubna.

24. dubna 1945
Z Terezína byl vypraven vlak, jímž do Německa odjížděly ženy a děti terezínských SS a část personálu služeben SS. V následujících dnech byl ohněm likvidován archiv Hlavního úřadu říšské bezpečnosti (RSHA [21]), umístěný dosud v Sudetských kasárnách.

25. dubna 1945
Do Terezína dorazilo 137 vězňů z Riesy a 38 z Drážďan.

25. dubna 1945
Ze vzpomínky Hanuše Theina o jeho terezínském setkání s Hansem Güntherem, který ho vyzval, aby mu zahrál Orfea v podsvětí. Thein mu odpověděl, že nemá noty a že zpaměti jej zahrát neumějí. Rozhovor pokračoval:

> "A co můžete zahrát?"
> "Dvořákovu Serenádu."
> "Orfea v podsvětí ne?"
> "Bohužel ne."
> "No tak tu - českou hudbu! Ale hud-bu! A rychle!"

V několika chvílích Thein sehnal orchestr. "Na podiu v terezínské Sokolovně třicet hudebníků s dirigentem a s vytřeštěnýma očima. Úplně prázdný sál. Jen v poslední řadě sedí schoulený Günther. Všemocný Günther. Sedí, nehnutě poslouchá - Dvořáka. Serenáda dozní. Ticho. Orchestr po očku šilhá po Güntherovi. Ten po dlouhé chvíli na mne zakývá.

> "Orfea v podsvětí tedy nemohu slyšet?"
> "Bohužel ne!"
> "Also - ich danke"a jde těžce ze Sokolovny.
>
> Světě, zboř se! Günther poděkoval! To je patrně konec světa!

Ano, ale německého. Psalo se 25. dubna 1945."

25. dubna 1945
Další skupina na stavbu baráků měla odjet z Terezína, ale v poslední chvíli přijel na nádraží Rahm na kole a prohlásil, že se transport ruší.

26. dubna 1945
Do Terezína dorazilo evakuačními transporty dalších 753 vězňů. Rahm podepsal záznam o uvolnění 142 kg cyklonu pro potřeby dezinfektorů.

27. dubna 1945
Do Terezína dorazilo 190 vězňů evakuačním transportem ze Šatova u Znojma, 108 z Litoměřic, 359 z Buchenwaldu a 39 z Duderstadtu.

Z deníku `Alisah Shekové`: "Odhmyzování pokračuje, nově příchozí dostávají dvojnásobek všeho jídla. Pomalu se vzpamatovávají, pomalu se stávají podobnými bytostmi, jakými jsme my."

27. dubna 1945
Rahmovi byl předán inventurní soupis ústřední proviantury, načež `Rahm` požádal o předložení propočtu, na jak dlouhou dobu by vystačily skladované potraviny pro 30 000 osob.

27. dubna 1945
Začala evakuace 20 000 vězňů koncentračního tábora Ravensbrück.

29. dubna 1945
Do Terezína dorazilo 367 vězňů evakuačním transportrem z Mark Kleebergu.

29. dubna 1945
Osvobozen koncentrační tábor Dachau, kde nalezen vlak, v němž bylo od 24. dubna drženo 2 400 židovských vězňů. Při osvobození žilo už jen sedmdesát.

29. dubna 1945
`Hitler` nadiktoval svou "politickou závěť". Odvolal se na své "proroctví" z 30. ledna 1939, že židovská rasa v Evropě budoucí válku nepřežije, a prohlásil, že jako vlastní viníci války si Židé museli odpykat svou vinu, byť se to stalo "humánnějšími prostředky". Za ně Hitler zřejmě považoval plynové komory. Německý národ zavázal úzkostlivě dodržovat rasové zákony a bezohledně klást odpor "světovému traviči všech národů, mezinárodnímu židovstvu".

Dva týdny před koncem války
Vedoucí Ústředního úřadu pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě vydal interní oběžník, aby si každý zvolil falešné jméno, na které mu budou vystaveny osobní doklady. `Hans Günther` si zvolil jméno Sommer, `Gerhard Günnel`, který o tomto opatření vypověděl, si vybral jméno `Schuster`.

30. dubna 1945
Do Terezína dorazilo 157 vězňů evakuačním transportem z Gery.

30. dubna 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "`Dunant` je tedy, v Radě starších bez Němců!!!"

30. dubna 1945
Z vězňů, kteří byli do Terezína dopraveni evakuačními transporty, bylo do toho dne evidenčně podchyceno 7 370. Židovský starší Benjamin Murmelstein předal táborovému komandantovi Rahmovi poslední "Überwachungsbericht H", zprávu o bezpečnostní situaci v ghettu.

1. května 1945
Onemocnění skvrnitým tyfem se objevilo i mezi vězni, kteří byli v Terezíně už před příchodem evakuačních transportů.

1. května 1945
Do Terezína dorazilo 83 vězňů evakuačním transportem z Osvětimi a Dachau.

2. května 1945
Do Terezína přijel delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže Paul Dunant. Ve své pozdější zprávě pro ženevskou centrálu Dunant uvedl, že Terezín, ghetto i pevnost, byly od 5. května 1945 pod výlučnou autoritou Mezinárodního výboru Červeného kříže, ale že fakticky tato situace nastala už 2. května, kdy mu velitelé obou věznic předali své kompetence.

2. května 1945
V terezínské Malé pevnosti bylo zastřeleno 53 politických vězňů, kteří byli na základě rozkazu K.H. Franka "sonderbehandelt", podrobeni "zvláštnímu zacházení".

Z protokolu o výslechu velitele Malé pevnosti Heinricha Jöckla 4. března 1946: "[...] dne 2. 5. 45 dostal jsem od komisaře Jantura z pražského Gestapa telef. rozkaz k zastřelení 54 mužů, žádná jména mně však udána nebyla, jenom počet. Upozornil jsem Jantura na Kaltenbrunnerův rozkaz, ten mně však odpověděl, že toto je rozkaz K.H. Franka, který jediný tu má co poroučet."

2. května 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Večer povstání v Západních barácích, v noci v "Hamburku", kuchyně rozbita, lékárna zničena, pokoj čistící kolony vyloupen. Je to pravda, tito lidé převzali do své krve ničivé poblouznění Evropy. Jsou to nešťastní nositelé veškeré špatnosti a neštěstí této války." Proti povstalým polským vězňům bylo nasazeno na 200 příslušníků pořádkové služby.

3. května 1945
Toho dne bylo hlášeno už 159 onemocnění skvrnitým tyfem.

4. května 1945
České pomocné akci, především jejímu lékařskému týmu, bylo povoleno vstupovat do Terezína.

4.května 1945
Velitel terezínského tábora `Karl Rahm` dal na 18 různých místech v městě založit požáry, také v hasičské zbrojnici a v baráku, kde se opravovaly německé uniformy. Oheň měl odvrátit pozornost od toho, že celá posádka SS - s výjimkou Rahma a jeho šoféra Förstera - uprchla z Terezína směrem na Litoměřice.

4. května 1945
Řídící úřadovna Gestapa v Praze rozeslala dálnopisem pokyny, jak naložit s jednotlivými kategoriemi vězňů v říšských justičních ústavech v Protektorátu, jestliže při přiblížení postupujících spojeneckých vojsk nebude možné je odtransportovat. Většina měla být propuštěna, část předána protektorátní justiční správě. Jen v těžších politických případech měli být i po odchodu německého vězeňského personálu drženi v uzavření.

4. května 1945
Neúnavná terezínská kronikářka `Eva Roubíčková` pořídila svůj předposlední záznam ve svém deníku: "Je to možné, že je opravdu konec? Jednoduše neuvěřitelné! Němci jsou údajně už pryč odtud, nikdo nic neví, bláznivá nálada, všechno je v očekávání..." [110]

4. května 1945
V Terezíně započala působit Česká pomocná akce, čeští lékaři a pomocný zdravotní personál. Sudetské kasárny byly dány k dispozici pro nemocné vězně Malé pevnosti. Odpoledne tam byly převedeny vězněné ženy.

4. května 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "V ghettu se pohybují árijci na každém rohu. Odvádějí si manžele a děti a jednoduše odcházejí. Nikdo je nezadržuje, nikdo se nebojí moci představených, protože prostě neexistuje. [...] A komicky všechno ještě klape. Toto je zázračná schopnost tohoto společenství: z dezorganizace a anarchie a z nečinnosti vyrostou splněné úkoly, náhle jsou tu..."

5. května 1945
Mezinárodní výbor Červeného kříže převzal po dohodě s německými okupačními úřady ochranu Terezína, ghetta i Malé pevnosti.

5. května 1945
Poslední židovský starší Terezína `Benjamin Murmelstein` se dostavil k opu-

štěnému veliteli Rahmovi a - podle svého vlastního spisového záznamu L 645 - mu předložil ke schválení více než dvě desítky nejrůznějších hlášení a žádostí, dokonce i rozsudky soudu ghetta. Z bodu 7, nadepsaném Organizace, je zřejmo, že Murmelstein prosil Rahma, aby nově ustavil vedení židovské samosprávy. Za několik hodin poté Rahm se svým šoférem uprchli z Terezína. Murmelstein se pak sešel s Dunantem a rezignoval na funkci židovského staršího.

V poledne byla v Terezíně vztyčena československá vlajka za zpěvu hymny. Spolu s vězni, kteří do Terezína přibyli evakuačními transporty, bylo v městě Terezíně už téměř 30 000 lidí.

5. května 1945
Eva Roubíčková ukončila svůj stenograficky psaný deník dvěma slovy:

"Schluß! Konec!" [110]

5. května 1945
Z Prahy uprchla šesti auty skupina německých organizátorů genocidy protektorátních Židů. Mezi nimi jejich šéf Hans Günther a jeho bratr Rolf, který byl v centrále Gestapa Eichmannovým zástupcem. V Hlásné Třebáni byli zadrženi a odzbrojeni. Při osobní prohlídce v tamější sokolovně se Hans Günther zmocnil odložených granátů, ale než je stačil použít, byl strážmi zastřelen. Rolf Günther byl těžce raněn, ale stačil použít ukrytý jed a spáchat sebevraždu.

5. května 1945
Z pověření okresního hejtmana v Roudnici jel Jakub Svoboda jednat do Terezína o propuštění vězňů Malé pevnosti. Navštívil i ghetto: "Vjeli jsme do ghetta s oběma auty i se státní vlajkou a oběma rudými vlaječkami. [...] Při našem vjezdu do Terezína se odehrávaly nepopsatelné scény radosti, které nám zůstanou nejkrásnějšími upomínkami do nejdelší smrti. [...] Někteří líbali vlajky a plakali radostí... Už nás nezabijí, už se dočkáme..."

6. května 1945
Do Terezína dorazil poslední velký evakuační transport z Buchenwaldu. Četnická stanice v Bohušovicích zaznamenala, že toho dne v 11.40 hodin přijel od Lovosic vlak o 52 vozech, ve kterých bylo asi 2 000 lidí, mnoho mrtvol. Vlak přijel bez průvodců a byl týž den ve 14 hodin odsunut do ghetta. O jeho příjezdu zapsal do svého deníku dr. Karel Hönig: "Přijel transport asi 2 500 zubožených lidí v otevřených vagonech, 5 neděl na cestě, přivezli asi 120 mrtvol, ostatní vyhodili cestou ven. Jsou to árijci, Italové, Belgičané, Poláci atd., smíšenina všech národů."

6. května 1945
V Terezíně vyšlo provolání "Mužové a ženy v Terezíně" v české a německé verzi, které oznámilo, že Paul Dunant pověřil vedením samosprávy dosavadní členy Rady starších, dr. Leo Baecka, dr. Alfréda Meissnera, dr. Heinricha Klanga a dr. Eduarda Meijerse, tedy představitele německých, českých, rakouských a holandských Židů.

6. května 1945
Paul Dunant nařídil stáhnout vlajky a trikolory. Ze záložních důstojníků byly utvořeny oddíly pro udržení pořádku v ghettu.

6. května 1945
Větší skupina terezínských vězňů pod vedením majora Ledeče odeslána na pomoc pražskému povstání.

6. - 7. května 1945
Karl Loewenstein zaznamenal, že kolem Terezína pochodují jednotky SS a střílí divoce: "K velkému našemu štěstí chrání nás velké, zdaleka viditelné tabule Pozor! Smrt! Skvrnitý typhus!" Psal: "Jeden z granátů dopadl na byt, kde žil bývalý rakouský plukovník dělostřelectva, usmrtil jej a urval nohu jeho spolubydlícímu, bývalému vojenskému lékaři. [...] Když střílející SS procházeli mimo ghetto, schoval se v úkrytu mimo obvod ghetta dozorce zahradnictví Altmann. Příslušníci SS jej našli v křoví, zřejmě jej považovali za Žida a zastřelili jej. Měl na svědomí mnoho Židů. Udal mnoho židovských pracovníků a pracovnic, kteří utrhli ze stromu jediný plod nebo ukradli květinu nebo kus zeleniny."

6. a 7. května 1945
Boje v okolí Terezína.

7. května 1945
Z deníku Alisah Shekové: "Večer: kapitulace podepsána, nikdo nejásá. [...] Jsem unavená, svět mne unavil, navždy?" Zveřejněna zpráva polsko-sovětské vyšetřovací komise o německých zločinech spáchaných v Osvětimi.

7. května 1945
Z výpovědi Jana Linky na policejní stanici v České Lípě: Dne 7. května ve 14 hodin jel nákladním autem Hrnčířskou ulicí v České Lípě, kde byl zastaven SS-Mannem, který mu nařídil, aby s ním jel na zdejší nádraží, odkud bude odvážet nějaké mrtvoly. V té době stál na nádraží transport politických vězňů-Židů, z něhož několik cestou zemřelo a tito byli pak jinými Židy naloženi na nákladní auto a na rozkaz SS-Manna odvezeni do městského

lesa, tzv. Kinastu, kde byli za pomoci 15 Židů ve společném hrobě uloženi. Mrtvoly byly před pohřbením vysvlečeny do naha. Po zaházení hrobu bylo šatstvo a 15 Židů naloženo znovu na vůz a odvezeno na nádraží.

V noci na 8. května 1945
Do Terezína dorazil pochod smrti ze Schwarzheide, kam počátkem července bylo vypraveno tisíčlenné pracovní komando z rodinného tábora v Birkenau. Do Terezína se z něho vrátilo - pokud bylo možno zjistit - 242 vězňů.

20. duben - 11. květen 1945
Podle přehledu zpracovaného v květnu 1945 tajemníkem Rady starších Rudolfem Prochnikem přijelo nebo přišlo do Terezína evakuačními transporty 14 157 vězňů. Podle něho bylo 4 887 z Polska, 4 499 z Maďarska, 1 392 z Československa, 940 z Rumunska, 683 ze Sovětského svazu, 524 z Francie, 322 z Jugoslávie, 206 z Německa, 164 z Belgie, 142 z Itálie, 106 z Holandska, 75 z Lotyšska, 55 z Rakouska, 43 z Litvy a několik dalších ze Španělska, Velké Británie a Bulharska. Výsledkem studie Marka `Poloncarz`e z roku 1999 bylo zjištění 15 371 jmen vězňů identifikovaných z řad evakuačních transportů do Terezína.

K celkové bilanci evakuačních transportů: Ze 750 000 vězňů, kteří byli v lednu 1945 registrováni v celém systému německých koncentračních táborů, podléhajících Hlavnímu úřadu hospodářství a správy SS, jedna třetina se stala obětí evakuačních transportů smrti - ve vrcholné době "humanitárních" akcí, slibů a gest `Himmler`ů, `Schellenberg`ů, `Becher`ů a dalších předáků SS. Ve skutečnosti to byla jedna z nejkrvavějších kapitol v historii německých koncentračních táborů a v historii "konečného řešení židovské otázky".

Z vězňů, kteří došli nebo dojeli evakuačními transporty do Terezína, zemřelo ještě v dubnu 196, v květnu 1038, v červnu 304, v červenci 104 a v srpnu 23. Z těchto zahynulých vězňů mohlo být jen 979 identifikováno, 686 dalších zůstalo neznámých.

8. května 1945
Z deníku `Alisah Shekové`: "Celou noc a celý den kanonáda, zcela blízko. Dopoledne střílelo SS do ghetta. [...] Tyfus se rozšiřuje. [...] Muži [...] ze Schwarzheide [omylem psáno Schwarzwalde], 3 týdny na cestě, přišli pěšky. Z tisíce zbylo 250. [...] Večer o půl desáté první Rusové. Volání a jásot."

8. května 1945
Delegát Mezinárodního výboru Červeného kříže předal své plné moci představiteli České pomocné akce MUDr. `Karlu Raškovi` s tím, že jeho mise skončila.

10. května 1945
Sovětská armáda převzala správu Terezína, posádkovým velitelem byl jmenován major `M.A. Kuzmin`. Jeho prvním aktem bylo zřízení infekčního baráku, nasazení pojízdné odvšivovací stanice a doplnění potravinových skladů vyrabovaných utíkajícími SS. Oficiální začátek repatriace.

11. května 1945
Česká národní rada zrušila ghetto v obvodu Bohušovice-Terezín a uložila dr. Raškovi jako svému pověřenci a současně i pověřenci Mezinárodního výboru Červeného kříže, aby určil postup likvidace ghetta a jeho samosprávy tak, aby byl zaručen nerušený chod terezínského "nemocničního města". Téhož dne je datován oběžník sekretariátu samosprávy ghetta, vydaný o dva dny později, který oznámil, že vedení židovské samosprávy převzal ing. `Jiří Vogel`. Dalšími členy vedení byl `Julius Lederer`, který nahradil dr. `Meissnera`, a dosavadní členové dr. `L. Baeck`, dr. `H. Klang` a dr. `E. Meijers`.

12. května 1945
Ing. `Jiří Vogel` zvláštním memorandem podal stížnost na MUDr. Rašku, že se vědomě nestaral o nemocné a o zdravotní situaci v ghettu.

12. - 13. května 1945
Do Terezína přijel sanitární vlak Rudé armády. V Terezíně bylo k dispozici vybavení pro pět polních nemocnic s příslušným technickým zázemím a zdravotním personálem. Velitelem celé pomocné akce byl jmenován náčelník zdravotní služby I. ukrajinského frontu generálmajor dr. `N.P. Ustinov`.

13. května 1945
V Terezíně byla večer vyvěšena žlutá vlajka a vyhlášena úplná karanténa. Na čtrnáct dnů byla zastavena repatriace osvobozených vězňů.

14. května 1945
V Terezíně žilo 25 301 bývalých vězňů. `Alisah Sheková` si zapsala do deníku: "Dík ruskému zásahu se opět pracuje. Pomalu povoluje anarchie a hysterie a nastává opět pořádek."

22. května 1945
V Terezíně zemřelo 30 osob na skvrnitý tyfus, nejvíce v jednom dni.

23. května 1945
Nastoupilo 400 německých mužů a 300 žen, internovaných na 4. dvoře Malé pevnosti, kteří byli dáni k dispozici pro práci v Terezíně.

28. května 1945
Po skončení karantény byla obnovena repatriace bývalých terezínských vězňů, která byla ukončena 21. srpna 1945.

Květen 1945
Na skvrnitý tyfus zemřelo v Terezíně v tomto měsíci 346 bývalých vězňů. Od začátku epidemie až do jejího úplného zvládnutí bylo zaregistrováno 2 192 případů skvrnitého tyfu, ovšem mnohé další případy nebyly vůbec registrovány, zejména u vězňů z evakuačních transportů, kteří zemřeli krátce po svém příjezdu do Terezína. V zápase s tyfovou epidemií zemřeli 43 pracovníci židovské zdravotní služby, z toho 15 lékařů, 15 ošetřovatelek a 13 osob, které obsluhovaly odvšivovací stanici. Z řad České pomocné akce zemřel jeden lékař, dvě ošetřovatelky a jeden pracovník odvšivovací stanice.

3.10 Bilance

V terezínském koncentračním táboře-ghettu bylo evidováno celkem 152 659 vězňů. Z nich zahynulo v Terezíně 34 046. Deportováno z Terezína na východ bylo 86 934 vězňů, z nichž tuto druhou deportaci přežilo ne více než 3 500 osob. Gestapo[5] odvléklo z Terezína 336 vězňů. Do Švýcarska a do Švédska bylo propuštěno 1 623 vězňů. Jednotlivě propuštěno bylo 5 vězňů. Uprchlo 701 vězňů. Osvobozeno v Terezíně 16 832 vězňů, kteří tam byli uvězněni před 20. dubnem 1945. Osvobozeno 12 488 vězňů, kteří do Terezína přibyli evakuačními transporty v době od 20. dubna 1945.

Kapitola 4

Ediční poznámky

4.1 Vznik "Kalendária"a tohoto vydání

Zdrojový text předal Miroslav Kárný 14. března 2001, zhruba dva měsíce před svou smrtí, svým dětem. To je jediné pevné datum, které je možné s jistotou napsat. Na textu pracoval mnoho let, jak je patrno přinejmenším ze skutečnosti, že podstatnou část vytvořil se svou ženou Margitou Kárnou, která zemřela v roce 1998.

Současně předal tento text svým spolupracovníkům, ale k jeho publikaci nedošlo. Počátkem roku 2019, ředitelka Institutu Terezínské Iniciativy, Mgr. `Tereza Štěpková`, kontaktovala jejich děti, aby se spolupodíleli na chystané připomínce nedožitých stých narozenin M. Kárného. Miroslav Kárný mladší při hledání vhodných vzpomínkových materiálů našel uloženou disketu a podařilo se mu ji přečíst a konvertovat tak, aby bylo možno text editovat v modernějším editoru než zastaralý T602. Spolu se sourozenci Janou Chalupovou a Zdeňkem Kárným jsme text upravili během léta 2019 do stávajícího stavu.

Úpravy, které byly učiněny během editování tohoto textu, se snažily co nejvíce respektovat původní text a zahrnovaly:

- změnu formátování zvýrazňující kalendářový charakter textu;
- formalizaci tabulek;
- doplnění všech rejstříků a seznamu literatury, přičemž jejich obsah plně čerpá ze zdrojového materiálu;
- opravy překlepů; napojení jednopísmenových předložek; sjednocení odkazů na jména; sjednocení formátů čísel, dat a hodin;

- zvýraznění odkazovaných položek a další drobnosti.

4.2 Osobní poznámky

Ve shodě s vědomě udržovanou rodinnou tradicí jsem se snažili oddělit se od této historie. Editování započal M. Kárný mladší jako na práci technické, která má přispět k připomínce rodičů. Postupně nás však materiál vtáhl tak, jak jsem nikdy nečekali a ani nechtěli. Jen v bodech:

- čiré kladení skutečností vedle sebe, vedené jen časem, vytváří obraz světa, v němž zlo vzniká kombinací úmyslu, strojového vykonávání přijatých povinností, lhostejnosti, sobectví a sebestřednosti, ne-lidství, ekonomických a mocenskými zájmů,...

- vše uvedené v předchozím bodě je viditelné i dnes a tento text snad přispěje k tomu, že se potlačí výsledný, možný děsivý účinek této třaskavé směsi

- konfrontace nepředstavitelného průmyslového zabíjení s několika jednotlivými případy, při nichž záminky k zabití jsou triviální, mluví víc než komentáře

- drobnosti typu: Malý chlapec se dívá na fotografii, na níž je pražská radnice, a říká: "Ta kasárna jsou velice pěkná.", či údaje o zavírání očí lidí, kteří nevěřili, že se něco takového děje, doplňují fakta o zavražděných víc než výmluvně.

Jana Chalupová
Miroslav Kárný (mladší)
Zdeněk Kárný

Praha, 7. září 2019

Kapitola 5

Doplňky

5.1 Seznamy tabulek a literatury

Seznam tabulek

1.1 Podle sčítání lidu v roce 1930 žilo osob židovské národnosti . 5
1.2 Podle sčítání lidu v roce 1930 bylo osob židovského náboženství 5
1.3 Věkové složení protektorátního židovského obyvatelstva 15. března 1939 podle oficiální statistiky 6

3.1 Rozvrstvení Židů v obcích 51
3.2 Vyjmutí některých osob z dosahu vládního nařízení o právním postavení Židů ve veřejném životě 157
3.3 Rozsah a rozdělení židovských kont podle stavu k 1. 5. t.r. . 180
3.4 Stav židovského obyvatelstva 15. 3. 1939, (podle věku a pohlaví) 196
3.5 Změny celkového počtu Židů 118 310 k 15. 3. 1939 do 1. 10. 1941 196
3.6 Vystěhování Židů od 15. 3. 1939 do 1. 10. 1941 (podle světadílů a věkových skupin) 197
3.7 Stav židovského obyvatelstva 1. 10. 1941 (podle věku a pohlaví) 197

3.8 Organizace/náboženské obce a spolky Židů 15. 3. 1939 - 1. 10. 41 198
3.9 Židovský obytný prostor v Praze 1. 10. 1941 198
3.10 Porady se zúčastnili: 202
3.11 Složení terezínského osazenstva dne 31. prosince 1941 242
3.12 Rozdělení obytné plochy 264
3.13 Podíl vězňů z regionů v transportech dopravených do Terezína v % 286
3.14 Umístění prodejen 331
3.15 Rozlišení zboží 331
3.16 Vězňové ve správě Hlavním úřadem hospodářství a správy SS 334
3.17 Statistický přehled o ghettě Terezín ke 31. lednu 1943 365
3.18 Nasazení práceschopných Židů 366
3.19 Celkový stav příchozích Židů 370
3.20 Pojmenování ulic dávající Terezínu ráz normálního města . . 398
3.21 Kartotéka internovaných dle Čs. Červeného kříže 501
3.22 Přehled transportů,které mezi 28. zářím a 28. říjnem 1944 odjely z Terezína do Osvětimi 510

Literatura

[1] Joseph Goebbels, *Deníky 1938*, Liberec, 1992. 7, 9

[2] *Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918-1945. Aus dem Archiv des deutschen Auswärtigen Amtes*, vol. Série D, 1937-1945. 8, 9, 10, 12, 19, 33, 37, 95, 126

[3] Helmuth Groscurth, *Tagebücher eines Abwehroffiziers 1938-1940*, Helmuth Krausnick and Harold C. Deutsch and unter Mitarbeit and v. Hildegard von Kotze, Stuttgart, 1970. 8, 90, 94, 104

[4] *Der Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militärgerichtshof*, Norimberk, 1947-1949. 9, 18, 19, 22, 447, 458, 587

[5] Pavel Borač, "V obsazeném Vimperku", *Venkov*, 1938. 11

[6] Heinrich Bodensieck, "Das Dritte Reich und die Lage der Juden in der Tschecho-Slowakei nach München", *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, , no. 3, pp. 252, 1961. 12

[7] Václav Král, *Otázky hospodářského a sociálního vývoje v českých zemích v letech 1938-1945*, vol. sv. I, Praha, 1957. 12, 40

[8] Šárka Bartošová, "K nacistický plánům konečného řešení české otázky", in *Slezský sborník*, 1976, vol. 1, pp. 42–43. 13

[9] Friedrich Karl Kaul, *Der Fall des Herschel Grynszpan*, Berlin, 1965. 13

[10] Heinrich Himmler, *Geheimreden 1933 bis 1945 und andere Ansprachen*, B.F. Smith and A.F. Petersen, Frankfurt a. M., Berlin, Wien, 1974. 13, 124, 297, 444, 587

[11] *Okresní archiv Sokolov*, vol. 3, Archiv města Sokolova, kronika. 14

[12] *Rakovnicko v letech 1938-1941. Vzpomínky a archivní dokumenty*, Rakovník, 1965. Antonín Cikánek. 17

[13] Eric Dreifuss, *Die Schweiz und das Dritte Reich. Vier deutschschweizerische Zeitungen im Zeitalter des Faschismus 1933-1939*, Frauenfeld, Stuttgart, 1971. 20

[14] Martin Broszat, "Nationalsozialistische Konzentrationslager 1933-1945", in *Anatomie des SS-Staates*, München, 1989, p. 80, Gutachten des Instituts für Zeitgeschichte. 20

[15] František Kafka, "Malý mundstockovský trenink", in *Židovská ročenka 5730*, 1969-1970, pp. 67–74. 21

[16] H.G. Adler, *Der verwaltete Mensch. Studien zur Deportation der Juden aus Deutschland*, Tübingen, 1974. 21, 92, 108, 131, 139, 145, 213, 256, 294, 371

[17] Miroslav Kárný, "Politické a ekonomické aspekty "židovské otázky"v pomnichovském Československu", *Sborník historický*, vol. 36, pp. 171–198, 1989. 22

[18] Max Domarus, *Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945*, München, 1962. 34, 98, 163, 348, 371

[19] Joseph Walk, *Das Sonderrecht für die Juden im NS-Staat*, Karlsruhe, 1981. 34, 79, 92, 164, 192, 313, 373, 518, 527

[20] Miloš Hájek, *Od Mnichova k 15. březnu*, Praha, 1959. 37, 40

[21] Hans Buchheim, ", in *Anatomie des SS-Staates*, 1965, vol. I, pp. 82–83. 41, 215

[22] Libuše Otáhalová and Milada Červinková, Eds., *Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943*, 1966. 42, 64, 103, 114, 135, 143, 149, 202, 262, 271, 402, 587

[23] Vilém Benda, "Státní židovské muzeum v praze", in *Židovská ročenka 5729*, 1968-1969, p. 47. 42

[24] Oldřich Sládek, *Zločinná role gestapa*, Praha, 1986. 43, 53, 75

[25] Miroslav Kárný, *"Konečné řešení". Genocida českých židů v německé okupační politice*, 1991. 45, 81, 150, 185

[26] Stanislav Jurášek, *Předpisy o židovském majetku a další předpisy židů se týkající*, Praha, 1940. 45, 148

[27] Dietrich Eichholtz and Wolfgang Schumann, Eds., *Anatomie des Krieges*, Berlin, 1969. 45

[28] *Kronika Národního souručenství*, 1939. 46, 50, 65

[29] Miroslav Kárný and Jaroslava Milotová, "Anatomie okupační politiky hitlerovského Německa v "Protektorátu Čechy a Morava". Dokumenty z období říšského protektora Konstantina von Neuratha", vol. 21, 1987. 48, 54, 56, 60, 61, 65, 68, 79, 146, 586

[30] Jaroslava Milotová, "Okupační aparát a příprava transportů do Lodže", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1998. 51

[31] Rolf Vogel, Ed., *Ein Stempel hat gefehlt. Dokumente zur Emigration deutscher Juden*, München, Zürich, 1977. 53

[32] Ladislav Karel Feierabend, *Politické vzpomínky*, Brno, 1994. 55

[33] Karel Zajíček, Ed., *Československo a Norimberský proces. Hlavní dokumenty Norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu*, Praha, 1946. Ministerstvo informací, Orbis. 55, 260

[34] Helena Petrův, *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava (1939-1941)*, Praha, 2000. 55

[35] Tomáš Pasák, *Pod ochranou říše*, Praha, 1998. 56

[36] Peter Heumos, Ed., *Die Emigration aus der Tschechoslowakei nach Westeuropa und dem Nahen Osten 1938-1945*, München, 1989. 68

[37] Bohumil Černý, "Emigrace českých Židů z Českých zemí v letech 1938-1941", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, p. 62. 68

[38] *Verordnungsblatt des Reichsprotektor in Böhmen und Mähren*, Prag, 1943. Böhmisch-Mährische Verlag und Druckerei. 73, 107, 116, 117, 119, 124, 126, 127, 162, 176, 180, 185, 224, 260, 276, 347

[39] Hans Safrian, *Die Eichmann-Männer*, Wien, Zürich, 1993. 73

[40] *Eichmann, Henker, Handlanger, Hintermänner. Eine Dokumentation*, Berlin, 1961. 76

[41] Walter Hofer, Ed., *Der Nationalsozialismus. Dokumente 1933-1945*, Frankfurt a.M., 1957. 79

[42] Jaroslava Milotová, "Ústředna pro židovské vystěhovalectví v Praze. Geneze a činnost do počátku roku 1940", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997. 80

[43] *V boj. Edice ilegálního časopisu.* 81, 84, 96, 109

[44] Stanislav Kokoška, "Dvě neznámé zprávy z okupované Prahy o postavení židovského obyvatelstva v Protektorátě", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, pp. 36–38. 82

[45] Ruth Bondy, *Elder of the Jews. Jakob Edelstein of Theresienstadt*, New York, 1989. 87, 91

[46] Timothy Mason, *Arbeiterklasse und Volksgemeinschaft. Dokumente und Materialien zur deutschen Arbeiterpolitik 1936-1939*, Opladen, 1975. 90, 93

[47] Lothar Gruchmann, *Justiz im Dritten Reich 1933-1940. Anpassung und Unterwerfung in der Ära Gürtner*, München, 1988. 90

[48] Luděk Přibyl, "Osud třetího protektorátního transportu do Niska", in *Terezínské studie a dokumenty*, 2000. 91, 110

[49] Franz Halder, *Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939-1942*, Stuttgart, 1962. 92, 93, 104, 118

[50] Werner Röhr, Ed., *Die faschistische Okkupation in Polen (1939-1945)*, Berlin, 1989. 94, 97

[51] H.G. Seraphim, Ed., *Das politische Tagebuch Alfred Rosenberg 1934/35 und 1939/40*, Mnichov, 1964. 96

[52] Rudolf Iltis, Ed., *Nazi-Dokumente sprechen. Rate der jüdischen Gemeinden in den böhmischen Ländern (Praha) und vom Zentralverband der jüdischen Gemeinden in der Slowakei (Bratislava)*, Praha, 1965. 98, 100, 102, 104, 107, 108

[53] Miroslav Kárný, "Tábor Nisko a plán říšského ghetta", in *Nisko 1939/1994. Akce Nisko v historii konečného řešení židovské otázky*, Ostrava, 1995, pp. 106–117. 98

[54] Miroslav Kárný, "Nisko in der Geschichte der Endlösung", *Judaica Bohemiae*, vol. XXIII, no. 2, pp. 69–84, 1987. 99

[55] *Die Vergangenheit warnt. Dokumente über die Germanisierungs- und Austilgungspolitik der Naziokkupanten in der Tschechoslowakei.* Orbis Verlag, 1962. 99

[56] Hildegard von Kotze, Ed., *Heeresadjutant bei Hitler. Aufzeichnungen des Majors Engel*, Stuttgart, 1974. 99, 193

[57] Uwe Dietrich Adam, *Judenpolitik im Dritten Reich*, Düsseldorf, 1972. 99, 164

[58] Doron Rabinovici, *Instanzen der Ohnmacht. Wien 1938-1945. Der Weg zum Judenrat*, Frankfurt a.M., 2000. 101, 106

[59] Heinz Bobenrach, Ed., *Meldungen aus dem Reich. Die geheimen Lageberichte des Sicherheitsdienstes der SS 1938-1945.* Herrsching, 1984. 104, 133, 176

[60] Siegfried Einstein, *Eichmann, Chefbuchhalter des Todes*, Frankfurt a.M., 1961. 105

[61] Bernd Nellessen, *Der Prozess von Jerusalem. Ein Dokument*, Düsseldorf, Wien, 1964. 106

[62] Karl Stadler, *Österreich 1938-1945 im Spiegel der NS-Akten*, Wien, München, 1966. 106

[63] Werner Präg and Wolfgang Jacobmeyer, Eds., *Das Diensttagebuch der deutschen Generalgouverneurs in Polen. 1939-1945*, Stuttgart, 1975. 109, 177

[64] Tomáš Pasák, *17. listopad 1939 a univerzita Karlova*, 1997. 110

[65] H.A. Jacobsen and, *Karl Haushofer Leben und Werk*, Boppard, 1979. 112

[66] Drahomír Jančík, Eduard Kubů, Jiří Novotný, and Jiří Šouša, "Zrůdný monopol. Hadega Handelsgesellschaft m.b.H. a její obchod drahými kovy a drahokamy za druhé světové války", in *Terezínské studie a dokumenty*, 2001. 117

[67] Rolf-Dieter Müller, *Hitlers Ostkrieg und die deutsche Siedlungspolitik*, Frankfurt a.M., 1991. 118

[68] Artur Eisenbach, Ed., *Getto Lódzkie. Dokumenty a materialy do dziejów okupacji niemieckiej w Polsce*, Warszawa, Lódz, Kraków, 1946,. 119, 191, 372

[69] Léon Poliakov and Josef Wulf, *Das Dritte Reich und seine Diener. Dokumente*, Berlin, 1975. 122, 317

[70] Christopher R. Browning, "Referat Deutschland, Jewish Policy and the German Foreign Office (1933-1940)", in *Yad Vashem Studies*, 1977, vol. XII. 122, 146

[71] Danuta Czech, *Kalendarz wydarzen w KL Auschwitz*, Oswiecin, 1992. 133, 166, 186, 271, 394, 449, 464, 467, 479, 519

[72] *Hans Frank's Diary*, Warszawa, 1961. 134

[73] Oldřich Sládek, "K počátkům policejní věznice v terezíně", *Terezínské listy*, vol. 17, pp. 1–7, 1989. 136

[74] R.M.W. Kempner, *Eichmann und Komplizen*, Zürich, Stuttgat, Wien, 1961. 137, 139, 222

[75] *Okupacja i ruch oporu w dzienniku Hansa Franka 1939-1945*, Warszawa, 1972. Ksiażka i Wiedza. 141

[76] Hans-Jürgen Döscher, *Das Auswärtige Amt im Dritten Reich. Diplomatie im Schatten der Endlösung*, Berlin, 1987. 145, 258

[77] Wylli A. Boelcke, Ed., *Wollt Ihr den totalen Krieg? Die geheimen Goebbels-Konferenzen 1939-1945*, Stuttgart, 1967,. 148, 168, 356, 360

[78] von Israel Gutmann, Eberhard Jäckel, and Peter Longerich, Eds., *Enzyklopädie des Holocaust. Die Verfolgung und Ermordung der europäischen Juden*. Piper, 1998. 156

[79] *Beiträge zur nationalsozialistischen Gesundheits- und Sozialpolitik*, Berlin, 1987. Rotbuch-Verlag. 160

[80] J. Goebbels, *Die Tagebücher von Joseph Goebbels. Gebundenes Buch*, vol. I - V, 1924 - 1945. 160, 190, 199, 200, 217, 222, 223, 251, 268, 272, 280

[81] Gerhard Hirschfeld, "Niederlande in dimension des Völkermords", in *Die Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus*, v. Wolfgang Benz, Ed., München, 1991. 165

[82] v. Wolfgang Benz, Ed., *Dimension des Völkermords. Die Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus*, München, 1991. 165, 587

[83] Artur Eisenbach, *Hitlerowska polityka zaglady Zydów*, Warzawa, 1961. 168

[84] František Vašek, *Německá pořádková policie (Die Ordnungspolizei) ve východních Čechách v letech okupace 1938-1945*. 173

[85] Julian Lescynski, ", in *Biuletyn Žydowskiego instytutu historycznego w Polsce*, Od formuly obozu zaglady do Endlösung, 1977, vol. 101, pp. 60–61. 177

[86] Jaroslava Milotová and Miroslav Kárný, "Od Neuratha k Heydrichovi: Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v Protektorátu Čechy a Morava", in *Sborník archivních prací*, Jaroslava Milotová and Miroslav Kárný, Eds., Praha, 1989, vol. 39, pp. 281–394, HÚ AVČR. 178, 179, 180, 183, 190, 588

[87] *Nationalsozialistische Vernichtungslager im Spiegel deutscher Strafprozesse*, München, 1978. Albert Rückerl, 2. vyd. 180

[88] Jadwiga Bezwinska and Danuta Czech, Eds., *KL Auschwitz in den Augen der SS - Höss, Broad, Kremer*. Gebundenes Buch, 1973. 184

[89] Richard Breitman, *Official Secrets. What the Nazis planned, what the British and Americans knew*, London, 1999. 187

[90] *Theresienstädter Studien und Dokumente*. Institute Terezínské Iniciativity, publikováno každoročně od roku 1994. 189, 285

[91] Miroslav Kárný, Jaroslava Milotová, and Margita Kárná, *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*, Praha, 1991. 198, 210

[92] Anita Franková and Hanuš Bonn, ", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, pp. 280–290. 199, 202

[93] Danuta Dabrowska, "Wsiedleni Zydzi zachodnieuropejšcy w getcie Lodzkim", *Biuletyn Zydowskiego instytutu historycznego*, , no. 65-66, pp. 108, 1968. 199, 210

[94] Karel Lagus and Josef Polák, *Město za mřížemi*, Naše vojsko, 1964. 200, 206

[95] Isaiah Trunk, *Judenrat. The Jewish Councils in Eastern Europe under Nazi Occupation*, New York, London, 1972. 207

[96] Richard Feder, *Židovská tragedie. Dějství poslední*, Kolín, 1947. 208, 536

[97] Miroslav Kárný, Zdeněk Schindler, Margita Kárná, Lenka Linhartová, and Toman Brod, Eds., *Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941-1945*, vol. Díl první, Praha, 1995. 208, 221

[98] Peter Witte, Michael Wildt, and Martina Voigt, Eds., *Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42 Gebundenes Buch*, 1999. 210, 214, 217, 219, 221, 226

[99] Michael Balfour, Julian Frisby, and Helmuth von Moltke, *A Leader against Hitler*, London, 1972. 211

[100] Adolf Hitler, "Monologe im Führerhauptquartier", 1941-1944. 214, 326, 390

[101] Ivan Kamenec, Vilém Prečan, and Stanislav Škorvánek, Eds., *Vatikán a Slovenská republika 1939-1945. Dokumenty*, Bratislava, 1992. 215

[102] Ulrich von Hassel, *Vom andern Deutschland. Aus den nachgelassenen Tagebüchern 1938-1944*, Zürich, 1946, 2. vydání. 219, 327

[103] Herbert Rosenkranz, *Verfolgung und Selbstbehauptung. Die Juden in Österreich 1938-1945*, Wien, München, 1978. 222

[104] Klaus Gensicke, *Der Mufti von Jerusalem, Amin el-Husseini und die Nationalsozialisten*, Bern, New York, Paris, 1988. 225

[105] Miroslav Kárný, "Konference ve Wannsee a její místo v historii "konečného řešení"', in *Ročenka obecných dějin*, Praha, 1991, vol. 1, Historický ústav České akademie věd. 226, 253

[106] Tána Kulišová, Karel Lagus, and Josef Polák, *Terezín*, Praha, 1967. 227

[107] Miroslav Kárný, "Poslední dopisy Jakoba Edelsteina", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997. 228, 342

[108] *Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939-1945*, Warszawa, 1979. 230, 265, 300

[109] Jiří Borský, *Z koncentráku do I. čs. armády*, APT. 230, 238, 239, 249, 297, 301, 302, 369, 405

[110] Eva Roubíčková, *Deník*, vol. sbírka vzpomínek, č. 65-67, APT, 1946, Překlad deníku, který byl psán německy, pořídil po válce manžel autorky, Dr. Richard Roubíček. 230, 231, 236, 237, 239, 241, 243, 255, 259, 260, 279, 284, 285, 299, 314, 339, 354, 361, 375, 388, 390, 394, 395, 403, 404, 406, 414, 418, 419, 423, 425, 432, 440, 441, 444, 448, 449, 483, 488, 499, 502, 518, 519, 524, 527, 529, 534, 536, 538, 540, 543, 546, 553, 559, 560

[111] Karl Ley, *Wir glauben Ihnen*, Siegen-Volnberg, 1973. 234

[112] Stanislaw Piotrowski, *Dziennik Hansa Franka*, Warszawa, 1957. 235

[113] Konstantin Petrovič Goršenin, Ed., *Norimberský proces: sborník materiálů*, Praha, 1953. Orbis, dva svazky. 240, 475

[114] Egon Redlich, *Zítra pojedeme, synu, pojedeme transportem*, Brno, 1995, K vydání připravil a úvodní studii, vysvětlivky a ediční poznámku napsal Miroslav Kryl. 242, 243, 244, 254, 258, 259, 260, 261, 266, 268, 269, 271, 276, 278, 279, 280, 287, 292, 293, 295, 297, 299, 300, 301, 304, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 319, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 341, 344, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 361, 362, 364, 367, 369, 371, 374, 375, 378, 380, 382, 384, 385, 388, 400, 418, 424, 430, 431, 439, 448, 460, 461, 463, 467, 475, 479, 484, 487, 500, 509

[115] Max Sever, "Technická zařízení Terezína", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1999, pp. 171–175. 243

[116] Kurt Pätzold and Erika Schwarz, *Tagesordnung: Judenmord, Die Wannsee-Konferenz am 20. Januar 1942, Eine Dokumentation zur Organisation der Endlösung*, Berlin, 1992. 253

[117] Andrew Sharf, "The British Press and the Holocaust", in *Yad Vashem Studies*, 1963, vol. V. 254, 305, 344

[118] Ivan Kamenec, *Po stopách tragédie*, Bratislava, 1991. 256, 271, 289

[119] H.G. Adler, *Die verheimlichte Wahrheit. Theresienstädter Dokumente*, Tübingen, 1958. 261, 267, 282, 328, 346, 358, 364, 369, 386, 394, 436, 541

[120] Miroslav Kárný, "Terezínské pracovní komando v kladenských dolech", *Historie a současnost*, vol. 8, pp. 304–318, 1988, Kamenouhelné doly, koncern Kladno. 262

[121] Martin Gilbert, *Auschwitz and the Allies. The politics of rescue*, London, 1984. 266, 324, 360, 406, 444

[122] Miroslav Kárný, "Das SS-Wirtschafts-Verwaltungshauptamt. Verwalter der KZ-Häftlingsarbeitskräfte und Zentrale des SS-Wirtschaftskonzern", in *Deutsche Wirtschaft. Zwangsarbeit von KZ-Häftlingen für Industrie und Behörden.* 270, 331

[123] Jiří Kosta, "Aufbaukommando a rok v kladenských dolech", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, pp. 209–221. 270

[124] Peter Longerich, Ed., *Die Ermordung der europäischen Juden. Eine umfassende Dokumentation des Holocaust 1941 - 1945*, München, Zürich, 1989. 272

[125] Emil Sobota, *Glossy 1939 - 1945*, Praha, 1946. 273, 274

[126] Silvestr Nováček, *Z dějin moravských Židů. O dějinách Židů v Ivančicích na Moravě a o jejich sbližování s Čechy*, Orego, 1998. 275

[127] *Tragédia slovenských Židov. Fotografie a Dokumenty*, Bratislava, 1949. 276

[128] Pavla Zemanová, "Pracovní komanda vnějšího nasazení terezínského koncentračního tábora v letech 1941-1945", 2000, Diplomová práce. 277

[129] Herbert Schultheis and Isaak E. Walter, *Bilder und Akten der Gestapo Würzburg über die Judendeportatinen 1941 - 1943*, Saale, Bad Neustadt a.d., 1988. 278

[130] Adam Czerniaków, *Im Warschauer Ghetto. Das Tagebuch des Adam Czerniaków 1939 - 1942*, München, 1986. 280, 316

[131] *Die Tätigkeitsbericht des IKRK, Dritte Ausgabe*, Genf, 1947. 281, 533, 537

[132] Irene Sagel-Grande, H.H. Fuchs, and C.F. Rüter, Eds., *Justiz und NS-Verbrechen. Sammlung deutscher Strafurteile wegen nationalsozialistischer Tötungsverbrechen 1945-1966*, Amsterdam, 1978. 282, 317, 337

[133] Martin Gilbert, *The Holocaust. The Jewish Tragedy*, London, 1986. 286

[134] Karl Loewenstein, "Aus der Hölle Minsk in das "Paradies" Theresienstadt", rukopis. 290, 325, 377

[135] Henry Picker, *Tischgespräche im Führerhauptquartier*, Stuttgart, 1977. 294

[136] Miroslav Kárný, Michal Frankl, Zdeněk Schindler, Rita Meyhöfer, and Ondřej Kárný, Eds., *Theresienstädtern Gedenkbuch*, Praha, 2000. 295, 296, 300, 310, 314, 316, 317, 318, 319, 323, 324, 328, 333, 336, 349, 350, 355

[137] Margita Kárná, Miroslav Kárný, and Ludvík Václavek, Eds., *Deník Otty Wolfa 1942-1945*, Praha, 1997. 302, 346, 363, 367, 442, 446, 481

[138] Otto Zucker, "Terezínská zpráva Otto Zuckera", in *Terezínské studie a dokumenty*, 2000. 303, 309

[139] Miroslav Kárný, "Zvláštní četnický oddíl v Terezíně a terezínští vězňové", in *Litoměřicko, Vlastivědný sborník*, 1985-1986, vol. XXI.-XXII., pp. 37–50. 310

[140] Miroslav Kárný, "Die Gendarmerie-Sonderabteilung und die Theresienstädter Häftlinge. Zur Methodologie der kritischen Interpretation von Erinnerungen", in *Theresienstädter Studien und Dokumente*, 1996, pp. 136–152. 310

[141] Viktor Klemperer, *Tagebücher 1942*, Aufbau Verlag, 1999, 3. Auflage. 313

[142] Miroslav Kárný, "Das Schicksal der Theresienstädter Osttransporte im Sommer und Herbst 1942", in *Judaica Bohemiae*, 1988, vol. XXIV. 313, 314, 320

[143] Kurt Klotzbach, *Gegen den Nationalsozialismus. Widerstand und Verfolgung in Dortmund 1930-1945*, Hannover, 1969. 315

[144] Martin Broszat, Ed., *Kommandant in Auschwitz. Autobiographische Aufzeichnungen des Rudolf Höss*, München, 1989, 12. vydání. 315

[145] Helmut Heiber, "Reichsführer! Briefe an und von Himmler", 1968. 316, 317, 345, 390, 481, 495

[146] Jakov Tsur, "Osud transportu AAy", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1996, pp. 40–52. 317

[147] Saul Friedländer, *Pius XII. a třetí říše*, Praha, 1962. 321

[148] Stephen Wise, *Challenging Years. The Autobiography*, New York, 1949. 321, 368

[149] Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews*, London, 1961. 321

[150] Alfred A. Häsler, *Das Boot ist voll. Die Schweiz und die Flüchtlinge 1933-1945*, Zürich, 1968, 2. vyd. 322

[151] Gitta Sereny, *Das Ringen mit der Wahrheit. Albert Speer und das deutsche Trauma*, München, 1995. 323

[152] Hermann Langbein, *...wir haben es getan. Selbstporträts in Tagebüchern und Briefen 1939-1945*, Wien, 1964. 326

[153] Baruch Z. Ophir and Falk Wiesemann, *Die jüdischen Gemeinden in Bayern 1918-1945*, Geschichte und Zerstörung, München, Wien, 1979. 330

[154] Richard Glazar, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, Praha, 1994. 333

[155] W.A. Boelcke, Ed., *Deutschlands Rüstung im Zweiten Weltkrieg. Hitlers Konferenzen mit Albert Speer 1942-1945*, Frankfurt a.M., 1969. 334, 404

[156] Helmut Eschwege, Ed., *Kennzeichen J.*, Berlin, 1981. 336

[157] Jean-Claude Favez, *Das Internationale Rote Kreuz und dad Dritte Reich. War das Holocaust aufzuhalten?*, Zürich, 1988. 340, 341, 348, 388, 523, 539, 543

[158] Lothar Kettenacker, "Hitler's Final Solution and its Rationalization", in *The Policies of Genocide. Jews and Soviet Prisoners of War in Nazi Germany*, Gerhard Hirschfeld, Ed., London, 1986. 344

[159] Margalit Shlain, "Ein neues Dokument zu den betrügerischen Methoden der Nazis", in *Theresienstadt in der Endlösung der Judenfrage*, Miroslav Kárný, Vojtěch Blodig, and Margita Kárná, Eds., Praha, 1992. 345

[160] *De SS en Nederland. Documenten uit SS-archieven 1935-1945*. Deel I, S-Gravenhage, 1976. 354

[161] J. Presser, *Ashes In The Wind. The Destruction of Dutch Jewry*, Souvenir Press, 1965. 356, 441

[162] "Vněšnaja politika Sovetskogo sojuza v period Otečestvennoj vojny", 1946. 357

[163] Andreas Hillgruber, "Die Endlösung und das deutsche Ostimperium als kernstück des rassenideologischen Programms des Nationalsozialismus", in *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 1972, vol. 2. 358

[164] Livia Rothkirchen, *The Destruction of Slovak Jewry: A Documentary History*, Jerusalem, 1961. 361

[165] Josef Bor, *Opuštěná panenka*, Praha, 1965. 367, 403

[166] Gila Fatranová, "Franz Kahn", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1999. 369

[167] Bruno Baum, *Widerstand in Auschwitz*, Berlin, 1957. 370

[168] "Sterbebücher von Auschwitz. Fragmente. 1 Berichte", 1995. 370

[169] Gernot Jochheim, *Frauenprotest in der Rosenstrasse*, Berlin, 1993. 372

[170] Jean-Claude Pressac, *Auschwitz: Technique and operation of the gas chambers*, New York, 1989,. 372

[171] Ruth Andreas-Friedrich, *Der Schattenmann. Tagebuchaufzeichnungen 1938-1945*, Berlin, 1971. 373, 445

[172] Vilém Prečan, Ed., *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*, Bratislava, 1965. 373

[173] Bernard Mark, *Der Aufstand im Warschauer Ghetto*, Entstehung und Verlauf, Berlin, 1957. 380

[174] Yisrael Gutman, *The Jews of Warsaw, 1939-1943. Ghetto, Underground, Revolt*, Brighton, 1982. 382

[175] Joseph Goebbels, *Der steile Aufstieg*, Mnichov, 1944, 2. vyd. 382

[176] Erich Goldhagen, "Weltanschauung und Enslösung. Zum Antisemitismus der nationalen Führungsschicht", in *Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte*, 1976. 382

[177] Emil Utitz, "Peníze ghetta", *VŽNO*, , no. 11, pp. 129, 1951. 384

[178] Arolsen, *Verzeichnis der Haftstätten unter dem Reichsführer-SS (1933-1945), Konzentrationslager und deren Außenkommandos sowie andere Haftstätten unter dem Reichsführer-SS in Deutschland und deutsch besezten Gebieten*, 1979. 385

[179] František Vašek, "Bezpečnostní služba říšského vedoucího SS ve východních Čechách", in *Archiv Českého svazu protifašistických bojovníků*, 1981, number 2778, pp. 155–156. 386

[180] Albert Menasche, *Birkenau (Auschwitz II). Memoirs of an eyewitness*, New York, 1947. 386

[181] Rudolf Freiberger, "Studie k historii výrobní činnosti v terezínském ghettu", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1996. 387, 521

[182] Josef Ackermann, *Heinrich Himmler als Ideologe*, Göttingen, Frankfurt, Zürich, 1973. 389

[183] Eberhard Kolb, *Bergen-Belsen*, Hanover, 1962. 391, 543

[184] H.G. Adler, *Theresienstadt 1941-1945. Das Antlitz einer Zwangsgemeinschaft*, Tübingen, 1960, 2. Aufl. 396, 455

[185] Leo Baeck, "A People Stands Before Its God", in *We Survived*, Eric H. Boehm, Ed., New Haven, 1949. 400

[186] Richard Glazar, "Čeští židé a povstání v Treblince", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997. 401

[187] Eberhard Kolb, *Bergen-Belsen. Geschichte eines Aufenthaltslagers 1943-1945*, Hannover, 1967. 401

[188] Willy Mahler, "Deník". 402, 404, 407, 408, 411, 414, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 426, 429, 430, 431, 432, 437, 440, 443, 455, 456, 457, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 475, 476, 478, 481, 483, 488, 497, 498, 500, 501, 503, 504, 505, 506

[189] Zdeněk Filip, "Životní cesta Miloše Saluse", in *Terezínské listy*, 2000, vol. 28, pp. 7–18. 403

[190] Bronka Klibanski, "Děti z ghetta Bialystok v Terezíně", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1996, pp. 71–99. 405

[191] Zdeněk Fierlinger, *Od Mnichova po Košice*. 405

[192] Hans Sode-Madsen, "Dokonalý klam. Dánští Židé a Terezín 1940-1945", in *Terezín v konečném řešení židovské otázky*, Praha, 1992, pp. 59–65. 418

[193] Kurt Ticho, "Svědectví ze Sobiboru", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1996, pp. 66–70. 419

[194] *Dokumenty*, 2001. 421, 436

[195] Danuta Czech, *Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945*, Reinbek bei Hamburg, 1989. 421

[196] *Der Kastner - Bericht über Eichmanns Menschenhandel in Ungarn*, München, 1961. 429, 473, 514, 515, 530, 540

[197] John Pehle, ", in *The Liberation of the Nazi Concentration Camps 1945. Eyewitness Accounts of the Liberators*, Brewster Chamberlin and Marcia Feldman, Eds., Washington, 1987, pp. 174–175. 442

[198] Kunrat von Hammerstein, *Spähtrupp*, Stuttgart, 1963. 443

[199] Gerald Fleming, *Hitler und die Endlösung*, Wiesbaden, Munchen, 1982. 443

[200] John Toland, *Adolf Hitler*, New York, 1977. 443

[201] Karla Müller-Tupath, *Verschollen in Deutschland. Das heimliche Leben des Anton Burger, Lagerkommandant von Theresienstadt*, Hamburg, 1994. 445

[202] Praha, 1970. 445

[203] *The Trial of Adolf Eichmann. Record of Proceedings in the District Court of Jerusalem*, Jerusalem, 1992. Ministry of Justice. 445, 462

[204] Ralph Oppenheim, Ed., *An der Grenze des Lebens. Theresienstädter Tagebuch*, Hamburg, 1961. 448, 472, 540

[205] Miroslav Kárný, "Das Theresienstädter Familienlager (Biib) in Birkenau", in *Hefte von Auschwitz*, 1997, vol. 20. 449

[206] Miroslav Kárný, "Otazníky nad 8. březnem 1944", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1999, pp. 11–39. 449

[207] Miroslav Franc, "Pracovní komando Wulkov", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1998, pp. 273–289. 449, 526

[208] Józef Gitler-Barski, "Aufenthaltslager - Bergen-Belsen. Dziennik wieznia", *Biuletyn Zydowskiego Instytutu Historycznego*, vol. 95, no. 3, pp. 77, 1975. 455

[209] Miroslav Kárný, "Útěk osvětimského vězně Vítězslava Lederera a český odboj", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1997, pp. 147–169. 459

[210] *Prominenti v ghettu Terezín 1942-1945*. 461

[211] Alex Weissberg, *Die Geschichte von Joel Brand, Köln*, Berlin, 1956. 462, 468, 469

[212] Miroslav Kárný, "Historie osvětimské zprávy Wetzlera a Vrby", in *Tragédia slovenských Židov*, Banská Bystrice, 1992. 463, 486

[213] *Eichmann in Ungarn*, Budapest, 1961. 463

[214] Kurt Pätzold and Erika Schwarz, *Auschwitz war für mich nur ein Bahnhof*. 466

[215] Franz Novak, *Der Transportoffizier Adolf Eichmanns*, Berlin, 1994. 466

[216] Bela Vago, "The Intelligence Aspects of the Joel Brand Mission", in *Yad Vashem Studies in the European Jewish Catastrophe and Resistance*, 1974, number X. 468

[217] *Actes et Documents du Saint Siege Relatifs á la Seconde Guerre Mondiale*, vol. 10, Vaticano, 1980. 472

[218] *Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers*, 1944. 474

[219] Adolf Eichmann, Ed., *Printed photo-copies of all the statements made*. Police d'Israel, 1961. 479

[220] Alexander Werth, *Od Stalingradu po Berlín. Rusko vo vojne 1941-1945*, vol. II, Bratislava, 1969. 495

[221] Miroslav Kárný, "Terezínské podzimní transporty 1944. Zavraždění Paula Eppsteina", in *Terezínské studie a dokumenty*, 1996. 506

[222] David S. Wyman, *Abandonment of Jews. America and Holocaust 1941-1945*, New York, 1984. 512

[223] Brewster Chamberlin and Marcia Feldman, Eds., *The Liberation of the Nazi Concentration Camps 1945*, Washington, 1987. 514

[224] Joseph Borkin, *The Crime and Punishment of I.G. Farben*, New York, 1978. 514

[225] F. Kersten, *Totenkopf und Treue*, Hamburg, 1952. 516, 534, 536

[226] Werner Maser, *Nürnberg. Tribunal der Sieger*, Düsseldorf, Wien, 1977. 518

[227] Waclaw Dlugoborski and Franciszek Piper, Eds., *Auschwitz 1940 - 1945. Studien zur Geschichte des Konzentrations und Vernichtungslagers Auschwitz*. Verlag des Staatlichen Museums Auschwitz-Birkenau / Oswiecim, 1999. 519

[228] Irena Malá and Ludmila Kubátová, *Pochody smrti*, Praha, 1965. 519

[229] Růžena Bubeníčková, Ludmila Kubátová, and Irena Malá, *Tábory utrpení a smrti*, Praha, 1969. 521

[230] Miroslav Kárný, "Transport terezínských vězňů do Švýcarska v únoru 1945", in *Vlastivědný sborník 1991-1993*, Litoměřicko, 1995, vol. XXVII-XXIX. 525

[231] Miroslav Kárný, "Geschichte des Theresienstädter Transports in die Schweiz, Februar 1945", in *Judaica Bohemiae*, 1991, vol. XXVII. 525

[232] Folke Bernadotte, *Koniec. Moje humanitné rokovania v Nemecku na jar 1945 a ich politické dosledky*, Turčianský sv. Martin, 1946. 528, 534

[233] Fritz Hesse, *Das Spiel um Deutschland*, München, 1953. 531

[234] Leni Yahil, "Scandinavian Countries to the Rescue of Concentratiom Camp Prisoners", in *Yad Vashem Studies on the European Jewish Catastrophe and Resistance*, 1967, vol. VI. 539

[235] Folke Bernadotte, *Konec Německa. Moje filantropické vyjednávání v Německu na jaře 1945 a jeho politické následky*, Praha, 1945. 539

5.2 Zkratky archivů a základních odkazů

1. *ADAP* Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918-1945. Aus dem Archiv des deutschen Auswärtigen Amtes. Série D 1937-1945.
2. *AMZV* Archiv ministerstva zahraničních věcí, `https://www.mzv.cz/archivMZV`
3. *AMK* Archiv Miroslav Kárného, darován Státnímu ústřednímu archivu.
4. *AMV CR* Archiv ministerstva vnitra ČR, `http://www.badatelna.eu/instituce/Archiv_Ministerstva_vnitra_CR`
5. *Anatomie okup. politiky* Miroslav Kárný, Jaroslava Milotová, Anatomie okupační politiky hitlerovského Německa v "Protektorátu Čechy a Morava". Dokumenty z období říšského protektora Konstantina von Neuratha. In: Sborník k problematice dějin imperialismu, sv. 21, Praha 1987.[29]
6. *AIFZ* Archiv des Instituts für Zeitgeschichte München, Archiv Ústavu pro soudobé dějiny Mnichov, `https://www.ifz-muenchen.de/das-archiv/`
7. *ANBC* Archiv Národní Banky Československé, `http://www.badatelna.eu/instituce/Archiv_Ceske_narodni_banky/fondy/?s=5`
8. *APT* Archiv Památníku Terezín, `http://badatelna.eu/instituce/Pamatnik_Terezin,_narodni_kulturni_pamatka/vyhledavani`
9. *AZMP* Archiv židovského muzea Praha, `http://badatelna.eu/instituce/Archiv_Zidovskeho_muzea_v_Praze`
10. *AMV* Archiv ministerstva vnitra, `http://www.badatelna.eu/instituce/Archiv_Ministerstva_vnitra_CR`
11. *APMO* Archiv des Staatlichen Museums Auschwitz-Birnekau, Archiv státních muzeí Osvětim-Březinka, `http://auschwitz.org/en/museum/archives/`
12. *DBFP* Documents on British Foreign Policy, `https://archive.org/details/DocumentsOnBritishForeignPolicy1919-1939-ThirdSeriesVolumeVi1939`, `http://www.nationalarchives.gov.uk/`
13. *BAK* Bundesamt fur Kultur, Spolkový úřad pro kulturu, `https://www.bak.admin.ch/bak/de/home.html`
14. *BGKBZHP* Biuletyn Głównej komisji badania zbrodni hitlerowskich w Polsce, `https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000095534&find_code=SYS&local_base=BIS01`

15. *CZA* Central Zionist Archives, http://www.zionistarchives.org.il/en/Pages/Default.aspx
16. *CsCK-L* Národní archiv - Československý červený kříž, Londýn, http://www.badatelna.eu/fond/4520/
17. *Deutsche Politik im Protektorat* Deutsche Politik im "Protektorat Böhmen und Mähren unter Heydrich 1941-1942
18. *Die politische Entwicklung im Protektorat* SD-Leitabschnitt Prag. Monatsbericht. Die politische Entwicklung im Protektorat Böhmen und Mähren
19. *Dokumenty z historie* Dokumenty z historie československé politiky 1939-1943. K vydání připravily Libuše Otáhalová, Milada Červinková, sv. 1, Praha 1966.[22]
20. *Documents CICR* Documents du Comite International de la Croix-Rouge concernant le ghetto de Theresienstadt, Genéve 1990, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wEAko2yBLZIJ:https://www.icrc.org/fr/download/file/23391/17-s_farre_cicr94_fr.pdf+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz
21. *Dimension des Volkermords* Dimension des Volkermords. Die Zahl der jüdischen Opfer des Nationalsozialismus. Hrsg ^{6} v. Wolfgang Benz, München 1991.[82]
22. *EB* Archiv Ministerstva Zahraničních věcí, osobní fond Edvarda Beneše
23. *GKUP* Der Generalkomandant der Uniformierten Protektoratspolizei, Hlavní velitel uniformovaných policejních ozbrojených složek
24. *Himmler, Geheimreden* Heinrich Himmler, Geheimreden 1933 bis 1945 und andere Ansprachen. Hrsg ^{6} B.F. Smith, A.F. Petersen, Frankfurt a. M., Berlin, Wien 1974.[10]
25. *IfZ* Institut für Zeitgeschichte, https://www.ifz-muenchen.de/das-archiv/
26. *IKRK* Das Internationale Komitee vom Roten Kreuz, Mezinárodní výbor Červeného kříže, https://www.icrc.org/de/node/7450
27. *IMT* Der Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher vor dem Internationalen Militärgerichtshof, Norimberk 1947-1949.[4] https://www.worldcat.org/title/prozess-gegen-die-hauptkriegsverbrecher-vor-dem-internationalen-militargerichtshof-nurnberg-14-november-1945-1-oktober-1946/oclc/10179597.

28. *MV-SR* Ministerstvo vnitra Slovenské republiky, https://www.minv.sk/

29. *MV-NR* Národní archiv Ministerstvo vnitra, nová registratura, http://www.badatelna.eu/fond/2268/

30. *MPOZ* Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Londýn, http://www.badatelna.eu/fond/2264/uvod/948

31. *MV* Ministerstvo vnitra, https://www.mvcr.cz/

32. *NIOD* Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, https://www.niod.nl/

33. *Od Neuratha k Heydrichovi* Jaroslava Milotová and Miroslav Kárný, Od Neuratha k Heydrichovi: Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v Protektorátu Čechy a Morava, 1989.[86]

34. *PZU* Národní archiv, fond Zemský úřad Praha - prezidium, http://badatelna.eu/fond/181033

35. *PMR* Národní archiv, fond Předsednictvo ministerské rady, http://badatelna.eu/fond/124

36. *RIOD* Archiv RIOD Amsterdam, https://www.niod.nl/en/niod-history/riod-niod

37. *TSAD* Terezínské studie a dokumenty, edice sborníků vydávaných Institutem Terezínské Iniciativy, /http://www.terezinstudies.cz/publications/terezin-studies-documents/

38. *N SOUR* Národní archiv fond Národní souručenství Praha, http://www.badatelna.eu/fond/181309/

39. *NA* Národní archiv, https://www.nacr.cz/

40. *NBC* NBČ, fond Národní Banky Československé

41. *SNP* Archiv Muzea slovenského národního povstání, www.muzeumsnp.sk/archiv/

42. *StA Brno* Moravský zemský archiv v Brně - Státní archiv Telč, http://badatelna.eu/fond/21256/

43. *SUA* Státní ústřední archiv, https://biblio.hiu.cas.cz/documents/235273?locale=cs

44. *URP* Úřad říšského protektora, http://www.badatelna.eu/fond/181009/zakladni-informace/

45. *Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte* Die Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte (abgekürzt VfZ), Čtvrtletní časopis pro soudobou historii, publikovaný Ústavem pro soudobé dějiny Mnichov-Berlín, IfZ [25]
46. *VHA* Vojenský historický archiv, `http://www.vuapraha.cz/archiv-historicky`
47. *VZNO* Archiv židovského muzea v Praze, `https://www.jewishmuseum.cz/sbirky-a-vyzkum/sbirky-a-fondy/archiv-sbirky-a-fondy/`
48. *WRB* War Refugee Board, `https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-of-the-war-refugee-baord`
49. *WVHA* SS-Wirtschafts-und Verwaltungshauptamt, Hlavní ekonomický a správní úřad SS
50. *YVA* Yad Vashem Archives, `https://www.yadvashem.org/archive.html`
51. *ZStAP* Zentrales Staatsarchiv Potsdam, Centrální státní archiv, Postupim, `http://www.badatelna.eu/instituce/Narodni_archiv/fondy/?s=7&q=s`
52. *ZMP* Židovské muzeum Praha, `https://www.jewishmuseum.cz/`

5.3 Další zkratky a pojmy

1. *Altentransporte* transport starých
2. *BdS* Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD, velitel bezpečnostní policie a SD [16]
3. *Einsatzgruppen* pohotovostní skupiny německé bezpečnostní policie a bezpečnostní služby
4. *Ghetto-Wache* stráž gheta
5. *Gestapo* Geheime Staatspolizei, tajná státní policie
6. *Hrsg* Herausgeber, vydavatel
7. *Judenaltester* Židovský starší
8. *KT* Konzentrationslager, koncentrační tábor
9. *NSDAP* Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Národně socialistická německá dělnická strana
10. *NS* Národní Souručenství
11. *Ostmark* Východní marka, tj. Rakousko

12. *Ostland* německými okupačními úřady zavedený termín pro území pobaltských republik a pro podstatnou část Běloruska
13. *oberlandrat* Oberlandrat, OLR, vrchní zemský rada, vedoucí úřad německé okupační správy Protektorátu Čechy a Morava
14. *PVVZ* Petiční výbor Věrni zůstaneme
15. *S.B.* Sonderbehandlung, zvláštní zacházení, v jazyce tábora - plyn, popravy bez soudního rozsudku, policejní vražda
16. *SD* Sicherheitsdienst, bezpečnostní služba, tj. zpravodajská služba SS a NSDAP
17. *Sicherheitsdienst* bezpečnostní služba, tj. zpravodajská služba SS a NSDAP
18. *SDP* Sudetendeutsche Partei, Sudetoněmecká strana
19. *SS* Schutzstaffel, Ochranný oddíl
20. *Reichsgesetzblatt* Říšský zákoník, RGBI
21. *RSHA* Reichssicherheitshauptamt, Hlavního úřadu říšské bezpečnosti
22. *RFSS* Reichsführer SS, říšský vůdce SS
23. *Waffen-SS* Ozbrojené SS

5.4 Rejstřík zkratek

ADAP, 8–10, 12, 19, 26, 31, 33, 37, 40, 95, 126, 215, 225, 355
AIFZ, 320
Altentransporte, 341, 346
AMK, 39, 95, 154, 158, 172, 174, 182, 211, 230, 238, 244, 280, 299, 475, 493, 497, 527
AMV CR, 90, 191, 195, 205, 207, 209, 246, 381, 387, 392, 444, 448
AMZV, 11, 22, 28–31, 36, 277, 337, 381, 383, 384, 395, 419, 439, 441, 444, 446–448, 455, 461, 474, 477, 479, 514, 515, 525, 528
Anatomie okup. politiky, 48, 54, 56, 60, 61, 65, 68, 79, 146
ANBC, 26, 52, 66, 173
APMO, 338, 372, 389, 394, 401, 454, 459, 460, 467, 474
APT, 230, 238, 246, 247, 249, 250, 263, 297, 301, 369, 377, 382, 396, 405, 472, 518, 524, 527
AZMP, 16, 200, 206, 220, 222–224, 227, 229, 323, 332, 357, 382, 405, 465, 496, 507, 523

BAK, 20, 73, 168, 190, 197, 257, 378, 379, 389, 391, 455, 463, 467, 474, 480
BdS, 114
BGKBZHP, 92, 109, 113, 155, 167, 177, 256, 319

CsCK-L, 236, 249, 261, 329, 332, 359, 360, 375, 376, 381, 383, 389, 399, 441, 447, 457
CZA, 68, 389, 480, 517, 529, 537

DBFP, 34
Deutsche Politik im Protektorat, 179, 191, 195, 198, 205, 207, 209, 212, 220
Die politische Entwicklung im Protektorat, 143, 147, 154, 166, 168, 171, 174, 175
Dimension des Volkermords, 165
Documents CICR, 323, 329, 337, 348, 512
Dokumenty z historie, 42, 64, 103, 114, 135, 143, 149, 202, 262, 271, 402

EB, 516
Einsatzgruppen, 41, 93, 264

Gestapo, 39, 60, 65, 68, 71, 87, 89, 104, 109, 123, 126, 182, 185, 192, 199, 222, 240, 278, 285, 378, 395, 440, 457, 461, 480, 564
Ghetto-Wache, 226, 229, 247, 253, 261, 287, 390, 402, 410, 411
GKUP, 360, 402

Himmler, Geheimreden, 13, 124, 297, 460

Hrsg, 13, 45, 79, 94, 96, 98, 99, 108, 109, 133, 148, 165, 176, 177, 180, 193, 253, 272, 282, 315, 334, 336, 345, 390, 404, 587

IfZ, 102, 589
IKRK, 329
IMT, 9, 18, 19, 22, 111, 120, 125, 144, 167, 184, 214, 255, 263, 264, 297, 318, 324, 331, 333, 339, 347, 352, 355, 356, 385, 401, 447, 458, 460, 534, 539

Judenaltester, 106, 227, 228, 363, 436, 484

KT, 8, 363, 520

MPOZ, 19, 43, 62, 65, 69, 70, 87, 121, 145–147, 158
MV, 10, 26, 29, 82, 83, 89, 91, 97, 112, 113, 118–121, 123, 126, 128, 131, 134–136, 141, 142, 148, 160, 164, 166, 169, 174–176, 178, 181, 182, 185, 186, 196, 198, 200, 208, 210, 216, 217, 219, 221, 223, 226, 231, 240, 245, 247, 249, 256–258, 260, 273, 275, 278, 283, 288, 296, 303, 369, 371
MV-NR, 131, 134, 136, 144, 145
MV-SR, 8, 21, 25, 157

N SOUR, 46, 53, 62, 72, 137, 138, 157, 177
NA, 394
NBC, 52, 66, 180
NIOD, 544
NS, 64, 144, 152–155, 157, 162, 190, 208, 378, 379
NSDAP, 21, 96, 100, 108, 124, 130, 135, 136, 143, 149, 153, 158, 159, 212, 263, 297, 339, 394

oberlandrat, 66, 69, 70, 72, 89, 91, 97, 116, 119–122, 124, 128, 130, 136, 138, 143, 145, 147, 149, 156, 168, 173, 179, 183, 202, 210, 212, 213, 220, 232, 248, 253, 262, 278, 290
Od Neuratha k Heydrichovi, 178, 180, 183, 190
Ostland, 226, 228, 264, 318, 458
Ostmark, 76, 106, 128, 133, 214, 307, 431, 462, 467, 476, 551

PMR, 19, 22, 28, 29, 31, 33, 40, 44, 45, 48, 50, 52, 53, 59, 60, 63, 69, 71, 73, 79–81, 86, 95, 102, 107, 112, 116, 117, 122, 127, 129, 135, 138–141, 144, 147, 148, 152, 153, 156, 158–160, 162, 163, 166, 167, 170, 172, 175, 176, 178, 181, 182, 190, 196, 201, 207, 212, 214, 218, 222, 223, 228, 229, 236, 238, 245, 248, 264
PVVZ, 114
PZU, 20

Reichsgesetzblatt, 21, 27, 59, 97, 195, 347, 392
RFSS, 180, 212, 550

RIOD, 291, 516, 540, 544
RSHA, 95, 107, 113, 131, 145, 271, 350, 396, 435, 509, 510, 518, 556

S.B., 429
SD, 54, 95, 116, 117, 122–124, 127, 142, 147, 166, 232, 267, 289, 290, 402, 447, 589
SDP, 8
Sicherheitsdienst, 95, 116, 130, 133, 176, 245, 267
SNP, 516
SS, 7, 13, 19, 42, 50, 80, 90, 106, 111, 113, 124, 129, 134, 167, 170, 180, 187, 189, 209, 210, 224, 226, 230, 237, 247, 249, 250, 257, 261, 269, 270, 277, 282, 291, 298–300, 304, 313, 315, 317, 326, 332, 333, 339, 340, 347, 361, 363, 369, 370, 372, 373, 378, 384, 386, 388, 395, 396, 410, 412, 415, 417, 421, 424, 428, 429, 433, 435, 444, 450–454, 456–459, 469, 471, 477, 484, 487, 491, 493, 495, 499–501, 504, 505, 507, 508, 514, 515, 518, 520–522, 524, 527, 531, 538, 541–544, 549, 550
StA Brno, 119
SUA, 8, 10–12, 15–23, 25–29, 31, 33, 35, 38–41, 43–56, 59–63, 65–73, 75, 79–89, 91, 92, 95–98, 100–102, 106–113, 115–131, 133–149, 151–153, 155–183, 185–187, 189–191, 193, 195, 196, 198, 200, 201, 206–208, 210–214, 216–223, 226–229, 231, 234, 236, 238, 240, 245, 247–249, 254, 256–262, 264, 265, 268, 273, 275, 278, 281, 283, 287–289, 291, 294, 296, 302–304, 312, 318, 322, 329, 332, 335, 337, 339, 340, 346, 347, 352, 353, 355, 358–360, 364, 368, 369, 371, 374–376, 381, 383, 386, 387, 389, 392, 394, 399, 402, 430, 440, 441, 447, 448, 457, 461, 464, 465, 467, 481, 482, 489, 495, 501, 505, 509, 515, 520, 524–526, 529–533, 535

TSAD, 504, 506

URP, 35, 38, 41, 43, 45–52, 54, 55, 59–62, 65, 66, 68–70, 75, 79, 83–85, 88, 89, 98, 110–112, 114–117, 120, 122–125, 127, 128, 130, 135, 136, 138, 141–143, 145, 147–149, 151, 154, 158, 162, 164–166, 168–172, 174, 175, 178–180, 183, 187, 189, 191, 193, 201, 206, 207, 211, 213, 216, 218, 220, 221, 227, 228, 234, 245, 248, 254, 259, 262, 265, 268, 275, 281, 291, 294,

296, 302, 304, 329, 339, 346, 355, 358, 364, 392, 394, 430, 457, 464, 467, 481, 495

VHA, 292, 348, 349
Vierteljahrshefte fur Zeitgeschichte, 12, 134, 183, 340, 527
VZNO, 384

Waffen-SS, 333, 462, 466, 494, 512
WRB, 511, 514
WVHA, 270, 369, 495, 520

YVA, 471, 528, 540, 544

ZStAP, 137, 150, 367, 368, 378, 388, 457, 458, 469, 477, 482

5.5 Rejstřík jmenný

Österreicher, 473
Österreicher, Erich, 417
Übelhör, Friedrich, 119
Überlacker, Leopold, 43
Čípa, Karel, 310
Čejka, 436, 440
Čejka, František, 408, 423, 447, 515
Čermák, 140
Černému, Josefu, 10
Černovský, Josef, 126
Čižinský, A., 10
Čihák, 54
Čulík, Jar., 10
Ďurčanský, Ferdinand, 10, 39
Šádkovi, Vlastimilu, 62, 86
Šanda, Jaroslav, 298
Škoda, Eduard, 310
Štěpková, Tereza, 565
Žák, Antonín, 174
Žahour, Anna, 157

Drgač, Š, 62
Macha, Šaň, 368
Melč, Č, 162

A. Becher, Kurt, 511, 514, 544
Abromeita, Franze, 213
Adámek, Albert, 310
Adler, Otto, 471
Adolf, 155, 156
Alexandrovskij, Sergej S., 31
Allen, W.D., 343
Alter, 51
Altmann, 561
Altmann, Georg, 546
Ančerlem, Karlem, 502
Andreas-Friedrich, Ruth, 373, 445
Andres, Amschelberg, 59
Anielewicz, Mordechaj, 379
Antonín Černý, Jiří, 310
Arent, 144
Aronsonová-Lindtová, Hilda, 407

B. Krausem, Ottou, 413
Bäumlové, 431
Böhm, 144
Böhme, 130, 181, 186, 193, 202, 212, 219, 244, 291
Böhme, Horst, 136, 207, 218–220, 244, 290, 312, 322
Bürckel, Josef, 41, 44
Bělov, Jiří, 462, 463
Bachmann, 49
Bachmanna, Friedricha, 45
Baeck, L., 551, 563
Baeck, Leo, 400, 516, 548, 561
Baltruschovi, 545
Barou, Noah, 336
Bartl, 76
Bauer, 361
Baum, Georg, 157
Baum, Herbert, 286
Bečkovi, Jánu, 525
Becher, 562
Becher, Kurt, 462
Bechera, Kurta, 517, 540
Becker, Bernard, 339
Beneš, 42, 114, 229, 336, 337, 348, 472, 476, 480
Benešové, Haně, 331
Beran, 23, 25, 50, 62
Beran, Rudolf, 22, 23, 33, 62
Berana, Rudolfa, 20, 28, 43
Bergerovi, Gottlobu, 317

Bergl, 236, 246, 250, 279, 290, 325, 432, 466, 482
Bermana, Karla, 407
Bernadotte, Folke, 447, 528, 539, 549, 554
Bernhard Gutmann, Friedrich, 461
Bertschem, W., 121
Bertschem, Waltherem, 124
Best, 419, 429, 446, 551
Best, Wermer, 305
Best, Werner, 20, 39, 92, 456, 458
Bickem, 182
Biebowem, Hansem, 191
Biener, Henriette, 157
Bienert, Richard, 262
Biró, Imrich, 310
Blažek, Oldřich, 34, 39
Bloch, Ferdinand, 493
Bloch, Vilém, 433
Blum, 551
Bognera, Maxe, 105
Bondy, Egon, 71
Bondy, Emil, 71
Bondy, Karel, 220
Bonn, Hanuš, 199
Borka, Vl., 500
Bormann, 183, 187, 190, 340, 394
Borského, Jiřího, 270, 297, 301
Borský, Jiří, 230, 238, 239, 249, 405
Boschan, Julius, 102
Bouhlera, Philippa, 146
Brázda, 35
Brabec, Alexandr, 402
Brack, Viktor, 146, 214, 302
Brand, 462, 467, 468, 474
Brand, Joel, 462, 468, 471
Brandejs, 295
Brandejs, František, 310
Brandovi, 468
Brandt, Rudolf, 369, 378
Brandta, Rudolfa, 536, 543
Brauchitsch, 93, 94, 118
Brauchitsch, Walther von, 45
Braun, Max, 472
Braunerem, J., 413
Brkel, Karel, 145
Brunner, David, 374, 392
Brunner, Josef, 246
Brunnerem, Aloim, 99
Buchmüller, 541
Bull, Mr., 361
Bumba, Ladislav, 223
Buntrockem, Fritzem Wilhelmem, 413
Burckhardt, 340, 348, 349, 352, 358, 523, 530, 532, 533, 538, 547, 550
Burger, 394, 399, 404, 406, 424, 430, 437, 440, 444
Burger, Anton, 392, 413, 424, 444
Burgsdorff, 44, 54, 55, 156, 163, 179, 200, 206
Burianem, E.F., 476
Burzio, Giuseppe, 215, 472, 486
Buxbaum, 124
Buzalka, Michal, 215

Cadogan, 343
Campionové, M.G., 374
Canaris, 8
Cavendish-Bentinck, William, 405
Chahan, Josef, 106
Chalupa, Karel, 174
Chamberlain, Neville, 7
Charvát, 82, 97, 134, 153, 178
Chitz, 470
Christiana, 248
Churchill, W., 443

Chvalkovský, 9, 22, 30, 32, 40
Chvalkovský, František, 8, 30
Cierer, Kurt, 546
Citoyen, 70, 71
Clages, Gerhard, 456
Clagese, Gerharda, 468
Clelland, Mc, 514
Clellanda, Mc, 486
Czech, Ludwig, 346
Czerniaków, Adam, 280, 316
Czesaný, 249

Dahlerusem, Birgerem, 95
Daladier, Edouard, 7
Daluege, Kurt, 207, 214
Danneckerem, Theodorem, 99, 100
Davis, Elmer, 513
de Pilar, André, 393
Derblick, Wilhelm, 157
Deutsch, 437
Deutsch, Egon, 484
Dietricha, Otto, 199
Dobrowosky, Joz., 60
Dostál, Emilie, 157
Drbal, K., 70
Duckwitz, Ferdinand Georg, 416
Dulles, 551
Dulles, Allen W., 361
Dunant, 547, 550, 553, 557
Dunant, Paul, 538, 541, 545, 550, 552, 558, 561
Dvořák, 65
Dvořák, Ladislav František, 51

Easterman, 348, 359, 461
Easterman, A.L., 347
Easterman, Alexander L., 336
Edelstein, 68, 76, 102, 139, 208, 226, 256, 265, 285, 342, 345, 351, 363, 364, 405, 421, 424, 432, 437
Edelstein, Jakob, 68, 86, 106, 127, 166, 227, 228, 234, 341, 424, 433, 484
Edelsteinovou, Mirijam, 444
Eden, 343, 457, 461
Eden, Anthony, 351, 371
Egonem Hohenlohem, Maxem, 361
Eichmann, 68, 76–78, 80, 100–103, 105, 107, 114, 154, 177, 183, 184, 199, 202, 213, 224, 250–252, 255, 266, 278, 280, 293, 344, 363, 370, 389–392, 429, 432, 439, 445, 446, 454, 456, 458, 462, 467, 468, 473, 474, 479, 507, 517, 530, 531, 536, 541, 542, 548, 554
Eichmann, Adolf, 89, 98, 99, 105, 113, 139, 247, 250, 260, 261, 354, 422, 444, 499
Eichmannová, Marta, 70
Eisenhower, 539, 555
Eisenlohr, Ernst, 36
Eisinger, Valtr, 465
Eislerovi, Emilu, 247
Eliáš, 53, 60, 64, 73, 75, 79, 127, 152, 153, 156, 163, 169
Eminger, 158
Emmerich, 421
Engelmannové, Mar., 247
Engelmannovi, Rudolfu, 247
Engländer, 327
Engliš, Karel, 26
Eppstein, 139, 363, 364, 405, 408, 430, 437, 448, 473, 474, 482, 484–487, 499, 502,

504, 506, 542, 548
Eppstein, Paul, 416, 436, 441, 457, 479, 484, 487, 502, 505, 531
Eppsteinová, Hedvika, 506
Erich Geiger, Antonín, 60
Esterházy, János, 289

Fürchgottová, Schelly, 549
Fárka, Františka, 70
Faltýn, 437
Faltin, Ota, 424, 432, 484
Fantl, Rudolf, 263
Fantlová, 524
Federa, Richarda, 535
Federer, Hanuš, 263
Fegeleinovi, 550
Feierabend, 29, 54, 55, 88
Feierabend, Ladislav, 40
Felix, Adalbert, 157
Feuerstein, 224
Fišer, Rudolf, 301
Fidler, 231
Fierlinger, Zdeněk, 405
Finka, Hermanna, 374, 392
Fischböck, 9
Fischel, Robert, 89
Fischer, 29, 97
Fischer, Otakar, 28
Fischerové, 422
Fischerovou, Annou, 15
Fojtl, 282
Foltýn, Evžen, 224
Fousek, Jan rytíř, 217
Fraenklová, Edita, 286
Frank, 44, 54, 202
Frank, H., 120
Frank, Hans, 103, 124, 134, 141, 155, 177, 207, 234, 324, 401
Frank, K.H., 55, 87, 107, 110, 115, 116, 124, 127, 128, 145, 146, 161, 169, 172, 178, 183, 187, 188, 190, 195, 221, 244, 254, 290, 312, 322, 347, 353, 365, 390, 403, 482, 483, 500, 504, 517, 547, 550, 553–556, 558
Frankovi, Desideriovi, 116
Frauwirth, Marek, 111
Freiberg, Vincenc, 392
Freudenfeld, Rudolf, 415
Freund, Pavel, 263
Freunda, Bedřicha, 178
Frič, 496
Frick, 26
Frick, Wilhelm, 18, 403
Frickovi, Wilhelmu, 31, 110
Fridericiho, Ericha, 79
Fried, Wilhelm, 333
Friediger, Max Moses, 516
Friedmann, 431, 439, 486
Friedmann, Desider, 352, 373
Friedmann, František, 294, 473
Friedmann, Richard, 102, 166
Friedmanna, Israela, 470
Friedmannová-Michalová, Cecilie, 454, 490
Frischer, 331, 351, 383, 439, 546
Frischer, A., 421, 436, 440, 455, 461, 480
Frischer, Arnošt, 229, 324, 337, 479, 504
Fritz, Milada, 157
Fuchs, 76, 172, 180
Fuchs, Alfred, 157
Fuchs, Walther, 119, 278
Funk, Walter, 18
Funkem, Waltherem, 66

Göring, 9, 10, 18, 19, 21, 22, 45, 49, 120, 125, 127, 164, 183, 218, 225, 447
Göring, Hermann, 9, 18, 31, 137, 178, 254
Günnel, Gerhard, 557
Günther, 76, 99, 100, 102, 107, 158, 193, 199, 202, 226, 227, 347, 416, 444, 446, 455, 531, 533, 554, 556
Günther, Hans, 100, 205, 247, 272, 481, 507, 523, 557, 560
Günther, Rolf, 325, 370, 527, 560
Gürtner, Franz, 18
Gablenz, von, 43
Gaevernitzem, 361
Gajda, 64
Gajda, Radola, 43, 64
Garrett, Walter, 488
Geiger, Karel, 59
Geisslera, 218
Gerstein, Kurt, 323
Gersteina, Kurta, 527
Gies, Robert, 347
Giesovi, Robertu, 547
Gilbert, Martin, 495
Gitlera-Barského, Józefa, 543
Glücks, Richard, 270, 457, 520
Glücksovi, Rudolfu, 133
Glazar, Richard, 401
Globocnik, 302
Globocnik, Odilo, 206, 272
Goebbels, 7, 9, 17, 92, 148, 167, 199, 217, 221–223, 250, 257, 280, 281, 286, 330, 356, 360, 385, 388, 500
Goebbels, Joseph, 18, 190, 200, 267, 272, 300, 372, 535
Goldscheider, Hugo, 249
Goldschmidt, 437
Goldschmied, Alfred, 484
Goldstein, Angelo, 472
Grün, Mauricy, 102
Grünberg, 400
Grünfeld, David, 407
Grab, Jiří, 246
Grabová, Heda, 351
Gradowského, Salmena, 451, 452
Gregory, 96
Gregory, V., 202
Greiserovi, Arthurovi, 189
Gritzbach, 218
Groscurth, 90, 94, 103
Groscurth, Helmuth, 8
Gross, Josef, 246
Gross, Leopold, 333
Gross, Walter, 168
Grosz, 468
Grosz, Andor, 471
Grynszpan, Herschel, 13
Gutmanová, Louise, 461
Gutterera, 182

Hölzel, Arnošt, 433
Hönig, Karel, 560
Höppner, Rolf-Heinz, 177
Höss, Rudolf, 133, 372, 410
Hössovi, Rudolfu, 166, 184, 315, 363
Höttl, 499, 551
Hácha, 55, 64, 141, 154
Hácha, Emil, 40, 43, 53, 131, 139
Hájek, František, 174
Haas, Leo, 493
Haase, Pavla, 502
Haindl, 493, 511, 522, 543
Halder, 93, 118
Haldera, Franze, 92, 103
Halifax, 34

Hallemann, 330
Hammerstein, Kunrat von, 443
Hanák, M., 402
Hanik, 173
Hanneken, Hermann von, 419
Hanuš, 249
Harrison, 368
Harrison, L., 343
Hartjenstein, Friedrich, 459
Hartjensteina, 460
Hartmann, 391, 439, 467, 471, 481
Hartmann, L., 62
Hartmann, W.G., 387
Hartmann, Walther Georg, 390
Hasenkopf, 424, 440, 501
Hasenkopf, Miroslav, 399
Hasse, 517
Hassella, Ulricha von, 218
Haushofer, Albrecht, 112
Havelka, 55, 88
Havelka, Jiří, 28, 55
Havelkou, Jiřím, 102
Havelky, Jiřího, 23, 29
Heinen, Johann, 90
Heinricha, 558
Helfert, Vladimír, 34
Heller, 499
Hencke, 446, 458, 477
Hencke, A., 33
Hencke, Andor, 17, 23, 26, 27, 40
Henlein, 504
Henlein, Konrad, 38, 41, 44, 46
Henningsen, Juel, 487
Henschelová, Hildegard, 295
Herbeck, 49
Herbeck, Otto, 80
Hermann Frank, Karl, 155, 482, 555
Herrmann, Hans, 546
Hersch, Bedřich, 451
Herzberg, 543
Herzberga, A.J., 544
Hess, Leo, 332
Hess, R., 26, 112
Hesse, Fritze, 531
Heydekampf, F. von, 490
Heydrich, 12, 36, 41, 73, 90, 92, 97, 99, 100, 113, 128, 178, 184, 185, 189, 191–193, 195, 200–202, 205, 206, 208, 210, 212, 214, 217, 221, 222, 225, 226, 229, 231, 238, 247, 254, 259, 264, 266, 270, 276, 290, 292, 297, 298, 301
Heydrich, Reinhard, 18, 31, 36, 90, 92, 93, 95, 137, 169, 175, 187, 190, 251, 282
Himmler, 5, 12, 13, 34, 76, 80, 92, 99, 108, 118, 120, 124, 125, 133, 155, 159, 166, 184, 190, 193, 199, 206, 210, 214, 219, 221, 226, 252, 280, 302, 315, 327, 329, 331, 333, 345, 347, 350, 355–357, 364, 367, 369, 378, 385, 389, 406, 416, 421, 433, 459, 460, 466, 468, 469, 474, 477, 481, 492, 505, 507, 513–517, 525, 528, 531, 536, 538–540, 543, 545, 548–550, 552, 554, 562
Himmler, Heinrich, 90, 110, 134, 182, 189, 217, 251, 254, 297, 315, 317, 332, 336, 339, 354, 374, 389, 417, 443, 447, 481, 495, 504, 509, 518, 536, 546
Hinrichs, Walther, 36

Hirsch, 276, 413, 453, 501
Hirsch, Fredy, 243, 421, 435, 436, 453, 546
Hitler, 7–9, 18, 19, 21, 30, 31, 34, 40, 42–44, 47, 92, 95, 96, 98, 99, 103, 110, 126, 141, 146, 155, 163, 167, 177, 183, 190, 191, 197, 205, 218, 223, 225, 234, 250, 255, 262, 288, 289, 294, 325, 333, 336, 343, 348, 357, 364, 379, 389, 390, 404, 415, 443, 459, 460, 466, 494, 499, 500, 550, 557
Hofer, 554
Hoffmeistera, Adolfa, 415
Hohaus, Theodor, 505
Hohenlohe, 361
Hojraš, Leo, 413
Holleben, von, 523
Honl, 66
Hora, V., 10
Horthy, N., 492
Horthymu, 379
Hostovský, O., 298
Houzima, Františka, 165
Hronešová, Gisella, 333
Hrubého, Ad., 56
Hrubý, Adolf, 46, 65
Huber, 328, 388
Huber, Max, 11
Hunsche, Otto, 530
Hunscheho, Ottu, 548
Hurban, 514
Hurban, Vladimír, 30
Husseini, 225
Hvass, 458
Hvass, Frants, 487
Illová, Milena, 403
Iltis, Rudolf, 263
Imhoff, 380
Imhoff, H., 408

Jöckl, 521, 522, 558
Janatka, Fr., 10
Janeček, Theodor, 376
Janota, O., 10
Janowitz, 414
Janowitz, Leo, 287, 351, 395, 414, 418, 421, 436
Jantura, 558
Jeřábek, 290
Ježek, 50
Ježek, Josef, 219
Ježkovi, 174, 198, 230
Jeckeln, 226
Jelínek, Otto, 383
Jesenské, Mileny, 27
Jessen, Jens Peter, 327
Jetel, Jindřich, 246
Jirásek, Arnold, 10
Joachim Fischer, Albref, 389
Jodla, Alfreda, 193
Jury, 197

König, 419
König-Beyer, Walter, 151
Königa, Jiřího, 238
Körbel, 473
Körbel, Gert, 474
Körper, Karel, 512
Künstlingera, Morice, 256
Kárná, Margita, 1
Kárný, Miroslav, 1, 224
Kačer, Viktor, 433
Kaczmarczykem, Ottou, 173
Kafka, Emil, 76, 85
Kafka, Erich, 199

Kafkovi, Františku, 21
Kahn, 76, 369, 473, 548
Kahn, Franz, 86, 87
Kalfus, 88
Kalfus, Josef, 55
Kalina, Miroslav, 126
Kallmeyera, Helmuta, 215
Kaltenbrunner, 364, 366, 367, 369, 378, 385, 477, 504, 533, 550, 551, 554, 556, 558
Kaltenbrunner, Ernst, 366, 385, 550
Kaltenbrunnerem, Ernstem, 539
Kantora, Viléma, 524
Kaplan, 534
Kapras, 54, 88, 158
Karasová, Matylda, 145
Karski, 351
Karski, Jan, 351, 397
Kaspar, 155
Kastner, 496, 530, 548, 549
Kastner, R., 473, 540
Kastor, Andreas, 157
Kasztnera, Reszö, 530
Katarzynski, 453
Kehrl, Hans, 49
Keitela, Wilhelma, 193
Kejř, Maria, 157
Kersten, 514, 534, 536, 540, 543, 552
Kersten, Felix, 516
Kesselringa, Alberta, 555
Kesslera, Ericha, 537, 538, 543, 544, 546, 553
Klíma, Anna, 157
Klánová, Marie, 382
Klačer, Luděk, 433
Klaber, Josef, 246
Klages, Otto, 456
Klang, 551, 561
Klang, H., 563
Klang, Heinrich, 516
Klausnitzer, 473
Klein, Gideon, 407
Klein, Karel, 263
Kleinberg, 249
Kleinberg, G., 496
Kleisse, Heinze, 11
Klemperera, Viktora, 313
Klepetáře, Otto, 396
Klimeš, Vojtěch, 310
Kliment, Josef, 56
Klinger, Ota, 434
Klodzinskim, Stanislawem, 453
Klukowského, Zygmunta, 272
Klumpara, Vladislava, 29
Knirsch, Karl, 143
Košvicová, Irma, 335
Koeppen, Werner, 197
Kohn, 527
Kohn, Franz, 157
Kohna, Ericha, 526
Kokoška, František, 174
Kolben, Emil, 157
Kolisch, 527
Kominíková, Mimi, 404
Konečný, 59
Kopeckého, 421, 436, 448, 455, 532, 536
Kopeckého, Jaromíra, 360, 439, 481, 508, 511
Kopecký, 328, 351, 395, 398
Kopecký, Jaromír, 292, 325, 375, 405, 461, 478, 480, 487, 489, 515, 525, 532
Kopecký, Theodor, 10
Kopstein-Tausik, Sofie, 157
Korach, J., 392
Korherr, Richard, 5, 378

Koutecký, Josef, 310
Kozáková, Anděla, 10
Krügerovi, 315
Krása, Georg, 157
Krásy, Hanse, 415
Kramer, Jakob, 544
Kramerové, Edithy, 524
Krasňanským, Oskarem, 486
Kratsikowského, 217
Kraus, Ernst, 157
Kraus, Siegmund, 157
Krausová, Editha, 407
Krausz, Moshe, 484
Krejčí, Jaroslav, 55, 221, 230
Kremer, Johann Paul, 326
Krny, Ivana, 28
Krosigk, Ludwig Johann Schwerin von, 18
Kruliš, Elisabeth, 157
Krumey, 473, 548
Krychtálek, Vladimír, 152
Kučera, Vladimír, 384
Kučery, 419, 446
Kube, Wilhelm, 318
Kundta, Ernsta, 12
Kunzeho, Richarda, 35
Kurnik, Martin, 45
Kurzaweho, 484
Kuzmin, M.A., 563

Löbl, Alfred, 437
Lösenera, Bernharda, 182
Löwenherz, 139, 293, 294, 363
Löwenherz, Josef, 100, 364
Löwenstein, Jan, 123
Löwinger, Leopold, 428
Löwit, Arnošt, 246
Lánik, Josef, 463
Lažnovský, Karel, 162
Lada, Vacek, 434
Lagus, 227
Lagus, Karel, 157
Lammers, 12, 178
Lammers, H.H., 12, 21, 146
Lampl, 140
Lange, 474
Laufer, 88
Laufschner, Růženka, 463
Ledeč, 561
Ledeč, Josef, 157
Lederer, 459
Lederer, Julius, 563
Lederer, Vítězslav, 459
Lederera - Ledy, Edvarda, 493
Lehner, Otto, 424, 541, 542
Lehovce, Jana, 498
Lenek, Pavel, 463
Lengsfeld, 463
Lengsfeld, Hugo, 463
Lengsfeld, Josef, 157
Lesný, Milada, 157
Less, Avner, 252
Levit, Johann, 157
Levit, Veit, 157
Leye, Karla, 234
Lichtblau, Stanislav, 400
Lichtheim, R., 461
Lichtheim, Richard, 266
Liebehenschel, 338
Linhart, 11
Linky, Jana, 561
Linton, 461
Lischka, 102
Lischka, Kurt, 52
Lisického, 29
Litvinova, Maxima, 31
Lobkowic, J., 43
Loewenstein, 325, 335, 359, 414, 432

Loewenstein, Karl, 289, 377, 424, 432, 547, 561
Loewitha, Rudolfa, 438
Lohsemu, Hinrichu, 214, 318
Lombardovi, Albertu, 488
Longy, Antonína, 70
Luckwald, 545
Luckwald, von, 547
Ludin, 498
Ludin, H., 429
Ludvík Fischer, Josef, 34
Lukeschové, Irmy, 130
Lutherovi, Martinu, 225

Mändlová, 230
März, 68, 537
Märze, Paula, 534
Möhs, 363, 486, 533
Möhs, Ernst, 363, 432
Müller, 98, 213, 251, 322, 350, 435, 477, 479, 537, 554
Müller, Heinrich, 122, 167, 191, 291, 356
Müller, R.D., 118
Münz, Bedřich, 165
Macalík, František, 43
Maceška, 413
Macek, Josef, 22
Machová, 70
Maglione, 215, 472
Maglione, Luigi, 221
Mahler, Willy, 413, 471, 475, 479, 480
Mahlera, Willyho, 401, 402, 404, 407, 408, 410, 415, 416, 418–420, 422, 426, 428, 430, 431, 436, 440, 441, 443, 455–457, 461–467, 469–471, 476, 478, 482–484, 488, 496–506
Mai, D.J., 409
Maierem, Kurtem, 415
Makovský, František, 310
Malík, Josef, 10
Manch, 396
Mandelík, Erwin, 157
Mandelík, Robert, 157
Mandler, 78, 231, 425
Mannon, 514
Manoušek, Josef, 310
Maršálkové, Margity, 16
Mareš, 128
Maria, František, 63
Marti, 474, 475
Marti, Roland, 329, 337, 348, 424, 469, 481
Martilotti, 486
Masárek, Pavel, 246
Masárek, Rudolf, 400
Masařík, 23
Masaříka, Huberta, 23
Masaryk, Jan, 343, 503
Masaryk, T.G., 422
Masaryka, Jana, 30, 95, 346, 416
Mastný, Vojtěch, 35
Masurem, Norbertem, 552
Matoušek, Josef, 95
Matoušek, Miloslav, 39
Matoušek, Quido, 65
Matouška, Vlastimila, 374, 392
Maurer, 202
Maurer, August, 275
Maurer, Gerhard, 369
Mausch, 396
Mayer, Armin, 529
Mayer, Saly, 524
Mazia, Friedy, 286
Mc Clelland, Roswell, 511
Mederly, Karol, 39
Meiers, Eduard, 516

Meijers, E., 563
Meislové, Františce, 369
Meislovi, Leo, 369
Meissner, Alfred, 516
Meissnera, 551, 561, 563
Melchior, 416
Menasche, Albert, 386
Mendel, Chajt, 173
Mengele, 435, 492
Meniuer, 396
Merty, A., 292
Messnerova, Irma, 333
Messnerova, Ruth, 333
Meyer, Hans E.A., 539
Meyers, 277, 551
Mičková, Olga, 478
Mimra, 54
Mohr, 446, 458, 477
Mokry, 65, 112, 114, 192
Mokry, Leogard, 141, 159
Moldavan, Lazar, 417
Molsen, 69, 136
Moltke, Helmuth James, 211
Mordowicz, 478, 507, 511
Mordowicz, Czeslaw, 474, 475, 486
Morgenstern, Pavel, 263
Morgenthau, 442
Munk, 342, 351, 473
Munk, Julius, 157
Munka, Ericha, 403
Murmelstein, 106, 364, 430, 448, 484, 485, 506, 515, 522, 523, 525, 526, 531, 532, 534, 545, 547–551, 553, 554
Murmelstein, Benjamin, 102, 364, 405, 508, 509, 516, 529, 531, 533, 555, 558, 559
Musila, 386
Mussolini, Benito, 7
Mussolinimu, Benitu, 339
Musy, 524–526, 536
Musym, Jean-Marie, 518
Mutschmanna, 495

Nečas, Jaromír, 42, 43
Nebeský, 153
Nebeský, Josef, 46, 149
Nejedlý, Anna, 157
Neprašovi, Josefu, 153
Neurath, 44, 47, 55, 60, 73, 75, 79, 102, 110, 114, 125, 135, 141, 146, 149, 177, 183, 190
Neurath, Konstantin von, 72, 100
Neustadta, 455
Neustatlová, Eva, 145
Neuwirth, Rudolf, 21
Newton, Basil, 21, 28
Nichols, 508
Niehaus, 437, 439, 444, 454, 455, 469, 471, 474
Niehaus, Heinrich, 390, 463
Niemöllera, 551
Nováka, Vojtěcha, 392
Nový, 289
Nowak, 76

Odkolka, 412
Ollinerová, Jetty, 433
Opletal, 110
Opletal, Jan, 108
Oppenheima, Ralpha, 448, 486
Orsenigo, Cesare, 416
Osborn, 343, 360
Ottera, von, 509
Ottera, Gorana von, 323

Půrem, Ferdinandem, 71
Pachner, Franz, 157

Pacovský, Josef, 404
Paláta, 258
Paneš, Václav, 174
Paulíny, 249
Pauls, 361
Pečenka, 496
Pešla, Antonína, 63
Pehle, 448, 511, 512
Pehle, John, 442, 513
Pelzl, 192
Pestek, Viktor, 459
Petrželkovi, Leo, 185
Petschau, Nita, 553
Pfau, Antonie, 374, 392
Pfaua, Waltera, 374, 392
Pfundtnerem, Hansem, 115
Pick, Emil, 157
Pick, Josef, 157
Picker, Henry, 294
Pickovi, Leopoldu, 247
Pilar, de, 394
Pirowovi, Oswaldu, 19
Pitzek, Rud., 165
Placzek, 327
Podlaha, Theresia, 157
Podolierová, Marion, 407
Pohl, 282, 474
Pohl, Oswald, 270, 331, 416, 458, 531
Polák, Josef, 88
Poliak, 429
Pollak, 419
Pollak, Bohumil, 157
Poloncarz, 562
Ponec, Jaroslav, 10
Popílkové, Hedviky, 66
Popelky, Augustina, 216
Popitze, Johannese, 218
Popper, 503
Popper, Egon, 223
Post, 105
Pražák, Sidonia, 157
Preisler, František, 263
Prochnika, Rudolfa, 526

Rašína, Ladislava, 23
Raškovi, Karlu, 562
Radakoviče, V., 373
Rademacher, Franz, 139, 146, 215, 258
Rafael, 140
Rahm, 428, 444, 445, 466, 470–472, 482, 489, 508, 515, 521, 522, 524–526, 528, 530–533, 540, 545, 548–551, 553, 554, 556–558, 560
Rahm, Karl, 444, 559
Rais, Heinrich, 157
Rajakowitschovi, Erichovi, 106
Rasche, Karl, 81
Rath, von, 13, 18
Redlich, Egon, 242, 259, 263, 359, 370, 390, 414, 446, 488
Redlich, Gondar, 431
Redlicha, Egona, 243, 244, 254, 258–261, 265, 266, 268, 269, 271, 276, 278–280, 287, 292, 293, 295, 297, 299–301, 304, 311, 312, 314–316, 319–330, 332, 334, 336, 338, 340, 341, 344, 348, 349, 351–356, 358, 361, 362, 364, 367, 368, 371, 373, 375, 378, 380, 382, 384, 385, 388, 399, 403, 417, 424, 430, 431, 439, 448, 460, 461, 463, 467, 475, 479, 483, 487, 500, 509

Reik, Paul Heinrich, 157
Reiková, Else, 335
Reisz, Josef, 470
Revilliotová, 11
Ribbentrop, 8, 30, 137, 415, 523
Riegner, 321, 336, 349, 350, 352, 358, 368, 393, 418, 461
Riegner, Gerhart M., 320, 368, 478, 487, 495, 532
Rieselová, Irena, 250
Ripka, Hubert, 277
Rittera, Karla, 288
Roberts, F., 343
Roberts, Mr., 361
Roda, Franziska, 157
Rodenem, 100
Rohrbach, 396
Roman, M., 497
Roosevelt, 351, 398, 423, 442, 443, 448, 461
Rosenbaum, Jan Skála, 52
Rosenbaumová, Kamila, 354
Rosenberg, 190, 198, 317, 464
Rosenberg, Alfred, 96, 170, 221
Rosenberg, Walter, 460, 462
Rosenkranzová, Růžena, 174
Rosin, Arnošt, 474, 475
Rosina, 478, 507, 511
Ross, Colin, 126
Rossel, 491, 541
Rossel, Maurice, 482, 487, 488, 491, 507
Rosting, Helmer, 458
Roth, Valtr, 357
Rothmund, Heinrich, 322
Rothschild, Robert, 85
Roubíček, Richard, 230
Roubíčková, Eva, 230, 231, 263, 375, 390, 395, 405, 414, 448, 502, 519, 526, 559, 560
Roubíčkové, Evy, 236, 239, 240, 243, 255, 258–260, 279, 284, 285, 299, 314, 338, 354, 360, 377, 388, 394, 403, 404, 406, 417, 419, 423, 425, 432, 440, 441, 444, 449, 483, 488, 499, 518, 519, 524, 527, 529, 534, 536, 538, 540, 543, 546, 553
Rublee, George, 36
Rusňak, 454
Ruthová, Marie, 145
Ryšánek, 178

Sündermann, Helmut, 494
Sábovský, Edmund, 518
Saidl, Vera Hanna, 157
Salina, 315
Salus, Miloš, 403
Salus, Václav, 270
Sattler, Otto, 415
Sauckel, Fritz, 352
Schächter, Rafael, 351, 407, 415
Schönfeldovi, 478
Schörner, 555
Schückové, 16
Scharf, Rudolf, 410
Scheidlera, 550
Schellenberg, 562
Schellenbergem, Walterem, 539
Scherer, 479
Schickeho, Karla, 339
Schiff, Vítězslav, 134
Schiller, Julius, 246
Schillingerovi, 421
Schimkat, 67
Schindler, 512, 517
Schindlerové, Ruth, 444

Schirach, Baldur von, 297
Schirmer, Robert, 545
Schlecht, J., 10
Schliesser, Karel, 507
Schlosserová, Gerta, 263
Schmidt, 111
Schmidt, Wilhelm, 505
Schmolkové, Marii, 82
Schröter, 135
Schubert, 181
Schuschnigga, 551
Schuster, 557
Schwarz, 370, 468
Schwarz (Švehla), Josef, 246
Schwarzbart, Ignacy, 304
Schwarzbarth, 479
Schwarzenbergovi, Jean-Etienne, 488
Schwarzhuber, 451, 492
Schwarzhuber, J., 450
Sedláček, Otakar, 108
Seidelovi, Františku, 123
Seidl, 137, 223, 224, 226, 227, 236, 247, 250, 254, 258, 261, 263, 268, 287, 298, 344, 363, 364, 385, 387, 394, 498
Seidl, Siegfried, 222, 392
Severa, Maxe, 243
Seyß-Inquarta, Arthura, 111
Sheková, Alisah, 511, 516, 526, 533, 552, 563
Shekové, Alisah, 510, 511, 513, 519, 520, 525, 528, 533, 535, 536, 541, 543, 545, 547, 549, 557–559, 561, 562
Shertokovi, Moshe, 455
Sidor, 28, 39
Sikorski, Wladyslaw, 323
Silverman, Sidney, 228, 304
Simonov, 495
Siordet, Frédéric, 538
Six, 458
Skutetzká, Lily, 439
Slávik, J., 489
Slabý, 50
Slezákovi, J., 389
Smola, Jan, 310
Sobota, Emil, 273
Sojka, 475
Součková, Marta, 330
Sousedík, Stanislav, 43
Sowa, 258
Speer, Albert, 333
Speth, 396
Spier, 461
Spira, Emil, 157
Spitz, 470
Spitzer, Harry, 546
Spitzerová, Marianna, 333
Spitzym, Robertem, 361
Springera, Ericha, 281
Squire, P.C., 348
Stříbrný, Jiří, 37
Stahl, Heinrich, 338
Stahlecker, 102, 111, 112, 114, 205, 289
Stahlecker, Franz Walter, 80, 100, 289
Starkeová, Käthe, 506
Steckler, Jan, 141
Steiger, 526, 532
Stein, Filip, 65
Stein, K., 208
Steina, Andrease, 461
Steiner, A., 496
Steiner, Ladislav, 392
Steiner, Otto, 121
Steiner, Robert, 157

Steinhardt, Lawrence, 474
Steinová, Hedvika, 461
Sternberg, Sigmund, 439
Sternkopfa, 505
Stieber, Václav, 10
Stierové, Fanny, 534
Stingela, 250
Stolz, Jiří, 448
Storch, 531
Storch, Hillel, 540, 549
Storfer, Berthold, 102
Stránský, Jaroslav, 246
Stránský, Pavel, 435
Straschnow, 144
Strass, Leo, 493
Strauchovi, Eduardu, 282
Streckenbach, Bruno, 109
Streicher, Julius, 240
Stricker, 352
Stroop, Jürgen, 384
Stross, 21, 29
Stuckart, 21, 48, 177, 304
Stuckart, Wilhelm, 47, 84
Suchý, Oldřich, 35
Suchan, 249
Suhr, Friedrich, 165
Svoboda, Jakub, 560
Svobody, 386
Szmulewského, Davida, 453

Tabeau, Jerzy, 511
Tardini, Domenico, 472
Taskiera, Eduarda, 105
Taussig-Fritta, Fritz, 493
Taussiga, Josefa, 238, 353, 428
Teichmann, Salomon, 246
Teplanský, Pavel, 39
Thadden, Eberhard von, 390, 429, 446, 456, 458
Thein, Karel, 462, 463
Theina, Hanuše, 556
Thiebenová, Milena, 250
Thierack, 330, 332, 347
Thierack, Otto, 340
Thomas, Georg, 199
Thyssen, 551
Ticho, Kurt, 419
Tiso, 326
Tisu, Jozefa, 256
Tomšů, 59
Tomanem, Karlem, 39
Toussaint, Rudolf, 196, 207
Tressler, Harold, 546
Troller, Norbert, 493
Troutbeck, 34
Turanec, Jozef, 256

Ucko, 498
Uebelhör, 191, 199, 210
Ullmann, 86, 328, 342, 369, 383, 395, 414, 421, 428, 455, 489, 529
Ullmann, Fritz, 341, 478, 487, 517
Ungar, Otto, 493
Unger, Karel, 401
Untermüllera, 160
Ustinov., N.P., 563
Utitz, 443
Utitz, Emil, 383

Vítek, 54
Vála, 63
Vach, Vilém, 310
Ventzki, 191
Viplerem, Kamilem, 216
Voženílková, Julie, 223
Vocílka, František, 63
Vogel, Jiří, 563
Vogela, L., 543
Vokoun, Jarosl., 174

Vokroj, František, 310
Vokurka, Jiří, 174
von Hassella, Ulricha, 327
von Wolmar, Wolfram, 162
Voskovec, Jiří, 466, 489
Vrby, 472, 480, 481, 484, 488, 489, 495, 507
Vrby, Rudolfa, 475, 478, 488, 491, 513
Vyleťal, V., 386
Vystyka, 288

W. Dullesem, Allenem, 361, 374
Wächtler, 149
Wagner, 94, 98–100
Wagner, Eduard, 92
Wagner, Horst, 538
Wagner, Josef, 96
Walnik, 396
Walzelové, 517
Warrenovou, 318
Weidmann, 76, 85, 126, 139, 208, 226, 485
Weidmann, František, 76, 80, 85, 127, 293
Weilovi, Jindřichu, 430
Weinberger, Ota, 246
Weiner, Viktor, 285
Weinmann, 347, 368, 447, 542
Weinmann, Erich, 402
Weinmann, Erwin, 353, 365
Weissberger, Otto, 157
Weisskopfové, Berty, 217
Weissmandel, 472, 478
Weisze, Arnošta, 521
Weizsäcker, Ernst, 122
Wellese, Sumnera, 321, 350
Werich, Jan, 466, 489
Werner, Karel, 181
Werth, Alexander, 494
Wetzel, Erhard, 214
Wetzler, 460, 462–464, 472, 474, 480, 481, 484, 488, 489, 495, 507
Wetzlera, Alfréda, 475, 478, 488, 491, 513
Wierzbica, 453
Wild, 65
Willnera, 144
Winkler, Tomáš Martin, 259
Winternitz, Jindřich, 263
Wise, Stephen, 321, 337, 350
Wiskemanovou, Evu, 480
Wislicenym, Dieterem, 408, 473
Witte, 214
Wohltat, Helmuth, 37
Wolf, Otto, 442, 481
Wolfa, Bertolda, 302
Wolfa, Otty, 346, 362, 367, 446
Wolfram, 122, 202
Wolken, Otto, 450
Wolmar, Wolfram von, 117, 141, 162, 214
Wostrel, 246, 418
Wulkanová, Salomea, 335

Zabielski, 453
Zavorala, 162
Zdařila, Jaroslava, 346
Zelmanovits, 480
Zelníček, Emil, 310, 424
Zemanové, Pavly, 277
Zenkla, Petra, 8
Ziemke, 150
Ziemke, Kurt, 136
Ziereis, 538
Zollinger, 397
Zucker, 241, 342, 351, 363, 473, 485
Zucker, Otto, 234, 305, 342, 363, 416, 440, 504, 507
Zygelbojm, Szmuel, 294

5.6 Rejstřík místní (podvýběr)

Ústí nad Labem, 27, 63
Čachrov, 12
České Lípě, 561
Český Brod, 52
Českých Budějovicích, 15, 65, 121, 281
Československé republiky, 19, 24, 108
Československo, 9, 40, 55, 59, 260, 466, 481
Španělska, 448, 474, 562
Švédska, 416, 418, 469, 529, 532, 539, 545, 547, 564
Švýcarska, 13, 292, 383, 393, 417, 429, 448, 507, 510, 512, 515, 518, 523–525, 528, 530, 532, 534, 536, 539, 543, 544, 552, 553, 564
Ženevě, 86, 87, 266, 292, 320, 328, 340, 342, 358, 368, 405, 437, 439, 487, 495, 498, 517, 523, 529, 532, 537

Anglie, 28, 30, 52, 266, 380, 533
Annopol, 99
Auschwitz, 289
Austrálie, 30, 197

Bělovsi, 66
Belgii, 148
Benešov, 123
Bergen-Belsen, 391, 392, 401, 406, 414, 421, 455, 456, 492, 497, 510, 515, 528, 530, 537, 539, 540, 543, 544, 547, 549, 552, 553
Beroun, 126
Beyruth, 78
Birkenau, 166, 193, 344, 355, 363, 370, 372, 374, 375, 383, 386, 387, 389, 390, 394, 401, 408, 411, 413, 414, 418, 420, 421, 423, 428, 433, 436, 437, 439, 440, 444, 447, 449, 450, 455, 456, 459, 460, 462–465, 467–469, 471, 474, 475, 479–482, 488–493, 501, 506–509, 513, 514, 517, 519, 520, 546, 552, 562
Bohušovice, 109, 265, 387, 520, 563
Brno, 55, 63, 113, 123, 197, 210, 233, 242, 246, 275, 337
Brod, Uherský, 358
Brzezinka, 401
Buchenwald, 14, 39, 53, 89, 493, 494, 531, 539, 543, 545, 546, 548, 549, 552–554, 557, 560
Bulharska, 562
Buzuluk, 130
Bydžov, 128

Chelmn, 229
Chomutov, 14, 15

Dachau, 14, 53, 89, 416, 494, 531, 546, 554, 557, 558
Domažlice, 128
Drážďany, 548
Duchcov, 14
Dymokurech, 123

Ecuador, 131

Falknov, 14, 15

Fechnice, 105
Frýdku-Místku, 103
Francie, 7, 137, 139, 141, 352, 359, 389, 448, 562

Generálního gouvernementu, 103, 108, 109, 113, 125, 128, 134, 141, 155, 164, 167, 177, 197, 265, 267, 269, 272, 324, 352, 367, 372

Halič, 107
Heinichen, 553
Hluboké, 65
Hodonín, 186, 358
Holandska, 13, 247, 352, 355–357, 359, 379, 380, 389, 410, 414, 441, 471, 508, 516, 517, 523, 530, 562
Horní Bavorsko, 149
Horoušan, 52
Hradišti, Uherském, 175
Hrušově, 71
Humpolci, 87

Istanbul, 417, 429, 439, 455, 471, 473, 515
Itálie, 7, 13, 166, 413, 414, 562
Izbica, 265, 291

Jablonci nad Nisou, 14, 63
Jaroslav, 104
Jesení, 12
Jihlavě, 49, 81, 111, 124
Jugoslávie, 247, 357, 381, 448, 562

Kamenici nad Labem, 87
Karlových Varech, 14, 15
Klatovsku, 113
Kněževes, 20
Kolíně, 128, 178
Kostel, 212
Krasinik, 99
Krnov, 16
Kutné Hoře, 128, 143, 164, 178, 223
Kyjev, 192, 432
Kyjov, 175, 212, 227, 282, 358

Ledči nad Sázavou, 87
Liberci, 14, 16, 45, 63
Lipsko, 548
Lisabon, 158, 380, 381, 408, 423, 440, 447, 455, 457, 473, 496, 515
Litvy, 422, 562
Lodž, 230
Lodži, 99, 109, 119, 133, 200, 211, 337
Lotyšska, 422, 562
Lublin, 97, 99, 101, 106, 126, 265, 272, 278, 279, 291, 302, 316, 494, 514
Lucembursku, 148

Mělník, 128, 221, 240
Maďarska, 362, 395, 448, 456, 459, 460, 462, 466, 468, 474, 475, 488, 492, 495, 534, 552, 562
Majdanek, 494
Milostín, 16, 17
Minsk, 182, 193, 202, 209, 213, 214, 221, 247, 282, 289, 290, 313, 317, 318, 320, 325, 328, 335, 377, 382
Mladé Boleslavi, 128, 228
Mnichov, 7, 589
Moravské Ostravy, 88, 102, 105, 107–109, 332, 333, 335,

428
Moskvě, 86, 423
Most, 10, 14

Německém Brodě, 87
New York, 87, 146, 160, 207, 225, 320, 321, 337, 368, 372, 381, 386, 387, 443, 489, 512, 514, 515
Niska, 91, 105, 106, 108–110, 129
Nisko, 98, 103–105
Norimberk, 9, 26, 184, 319, 329, 531, 533, 550, 587
Nového Zélandu, 30

Olomouc, 63, 69, 89, 134, 136, 174, 228, 302, 304, 311, 312, 442, 533
Opavě, 14, 16, 63, 275
Ostravy, 100, 103, 107, 109, 129, 200, 207, 335, 336
Ostrově u Karlových Varů, 53
Osvětim, 133, 166, 184, 185, 223, 242, 259, 271, 285, 286, 315, 326, 330, 335–338, 344, 356, 361–367, 369, 370, 372–375, 377, 387, 390, 394, 400, 401, 403, 406, 410, 412, 414, 416, 418, 421, 429, 432, 433, 444, 445, 449, 456, 459, 461, 462, 464–469, 472, 475, 478, 480, 482, 484, 488–494, 506–510, 512–514, 516, 518–521, 542, 546, 558, 561, 586
Oswieczim, 289

Paříž, 13, 82, 85, 547
Palestiny, 36, 37, 46, 62, 68, 78, 83, 86, 87, 95, 109, 131, 141, 147, 162, 169, 197, 327, 369, 381, 422, 444, 473, 474, 504
Pelhřimov, 86, 87
Pištín, 121
Piaski, 274
Plzně, 15, 182, 249, 286, 369, 399
Plzni, 11, 15, 39, 40, 53, 62, 111, 128, 133, 147, 220, 249
Poděbradech, 123
Podivín, 186
Podkarpatské Rusi, 133, 489, 490
Prostějov, 79, 533

Radom, 316
Rakousku, 9, 76, 100, 159, 253, 255, 552, 554
Rigy, 205, 209, 213, 214, 226, 238, 243–245, 247, 259, 266, 320, 323, 389
Rozvadow, 99
Rumunska, 32, 362, 448, 474, 562

Sachsenhausen, 14, 16, 90, 111, 133, 205, 336, 410, 491, 493, 507, 517, 528, 546, 552
Schwarzheid, 491, 517, 546, 562
Sokolov, 14
Sosnovce, 110, 286, 401
Sovětského svazu, 155, 170, 289, 357, 562
Staré Pace, 128
Strakonice, 128
Straubing, 12
Sudety, 41, 204
Svitavách, 14

Tachov, 14
Teplicích-Šanově, 63
Treblinky, 334, 335

Triberg, 514, 517
Turnov, 63

USA, 30, 139, 351, 357, 517, 533

Vídně, 8, 76, 81, 105, 106, 108, 129, 139, 167, 197, 207, 208, 261, 272, 284, 288, 289, 294, 297, 301, 307, 318, 322, 363, 390, 436, 470, 530, 533, 538
Varšavě, 134, 316, 345
Varšavské ghetto, 156
Varnsdorf, 16
Vatikán, 215, 221, 277, 343, 360, 362, 416, 472, 486, 490, 495
Velké Británie, 7, 357, 380, 422, 447, 562
Velkém Meziříčí, 124
Veselí, 175
Vimperk, 11, 12
Vlašim, 87

Westerbork, 441, 513
Wloclawk, 107

Zaječí, 553
Zarzecze, 105, 129
Zelle, 506, 513, 548

5.7 Rejstřík časový

Únor 1939, 34
Únor 1940, 117
Únor 1941, 166
Únor 1942, 264
Únor 1944, 444
Únor 1945, 521, 530
Červen 1941, 173
Červen 1942, 305
Červen 1943, 387
Červen 1944, 475
Červenec 1939, 76, 81
Červenec 1941, 176
Červenec 1942, 309
Říjen 1939, 109
Říjen 1941, 192
Říjen 1942, 337
1.května 1944, 465
1. - 2. října 1943, 416
1. - 3. června 1942, 295
1. - 5. září 1944, 499
1. února 1942, 256
1. února 1943, 367
1. února 1944, 444, 445
1. února 1945, 523
1. července 1939, 78
1. července 1940, 138
1. července 1942, 310
1. července 1943, 392
1. července 1944, 491
1. června, 69
1. června 1941, 174
1. června 1942, 295
1. června 1943, 387
1. června 1944, 475
1. října 1938, 7
1. října 1939, 97
1. října 1940, 148
1. října 1941, 193
1. října 1942, 337
1. října 1944, 507
1. března 1940, 124
1. března 1941, 166
1. března 1942, 265
1. března 1943, 372
1. března 1945, 531
1. dubna 1939, 50, 51
1. dubna 1941, 168
1. dubna 1942, 274
1. května 1941, 170, 171
1. května 1942, 282, 283
1. května 1943, 381
1. května 1944, 465
1. května 1945, 558
1. ledna 1941, 160
1. ledna 1942, 242, 243
1. ledna 1943, 359
1. ledna 1944, 438
1. ledna 1945, 517
1. listopadu 1939, 109, 110
1. listopadu 1940, 154, 155
1. listopadu 1941, 218, 219
1. listopadu 1942, 346
1. listopadu 1944, 511
1. prosince 1939, 111
1. prosince 1941, 226
1. prosince 1942, 353
1. srpna 1939, 82
1. srpna 1940, 142
1. srpna 1941, 180
1. srpna 1942, 319
1. srpna 1944, 495
1. září 1939, 89
1. září 1940, 146
1. září 1941, 184

1. září 1942, 326
1. září 1943, 407
1. září 1944, 499
10. února 1940, 119, 120
10. února 1942, 258
10. února 1943, 368
10. února 1945, 526
10. července 1942, 313
10. července 1944, 492
10. června 1939, 70
10. června 1940, 135
10. června 1942, 297, 298
10. června 1943, 388
10. června 1944, 478, 479
10. října 1939, 100
10. října 1941, 200–202
10. října 1942, 339
10. října 1943, 419
10. října 1944, 508, 509
10. března 1942, 268
10. března 1943, 373
10. dubna 1942, 276
10. dubna 1943, 378
10. dubna 1945, 544
10. května 1940, 134
10. května 1941, 172
10. května 1942, 285
10. května 1943, 383
10. května 1944, 466
10. května 1945, 563
10. ledna 1939, 28
10. ledna 1941, 161, 162
10. ledna 1942, 245–247
10. ledna 1943, 360
10. ledna 1944, 440
10. listopadu 1938, 14–17
10. listopadu 1940, 156
10. listopadu 1941, 220
10. listopadu 1943, 424
10. listopadu 1944, 512
10. prosince 1938, 22
10. prosince 1940, 159
10. prosince 1941, 230
10. prosince 1942, 354
10. prosince 1943, 432
10. srpna 1939, 84
10. srpna 1942, 321
10. srpna 1943, 402
10. září 1941, 186
10. září 1942, 329
11.-12. února 1942, 259
11.-12. února 1943, 368
11. - 12. května 1942, 285
11. února 1939, 36
11. února 1942, 258, 259
11. července 1940, 141
11. července 1943, 394
11. června 1939, 70, 71
11. června 1942, 299
11. června 1944, 479
11. října 1938, 7
11. října 1939, 100, 101
11. října 1940, 150
11. října 1941, 205
11. října 1942, 339
11. října 1943, 419
11. až 15. června 1942, 299
11. března 1940, 126
11. března 1942, 268, 269
11. března 1943, 373
11. dubna 1940, 129
11. dubna 1941, 169
11. dubna 1945, 544, 545
11. května 1939, 60–62
11. května 1942, 285
11. května 1944, 467
11. května 1945, 563
11. ledna 1939, 29
11. ledna 1944, 440
11. listopadu 1938, 18

11. listopadu 1941, 221
11. listopadu 1942, 348
11. listopadu 1943, 424
11. prosince 1938, 22
11. prosince 1940, 160
11. prosince 1941, 230
11. prosince 1942, 354, 355
11. srpna 1941, 181, 182
11. srpna 1942, 321
11. srpna 1944, 495
11. září 1942, 329
11. září 1944, 500
12. října 1938, 8
12. listopadu 1938, 16
12. - 13. května 1945, 563
12. února 1940, 120
12. února 1941, 164
12. února 1942, 259
12. února 1943, 369
12. února 1944, 441, 446
12. července 1939, 79
12. července 1942, 313
12. července 1944, 492
12. června 1939, 71
12. června 1940, 135
12. června 1942, 299
12. června 1944, 479
12. října 1938, 8
12. října 1939, 101, 102
12. října 1941, 206
12. října 1942, 340
12. října 1943, 419
12. října 1944, 509
12. března 1939, 40
12. března 1940, 126
12. března 1941, 167
12. března 1942, 269
12. března 1945, 533, 534
12. dubn 1945a, 545
12. dubna 1945, 545
12. května 1942, 285, 286
12. května 1943, 383, 384
12. května 1944, 467
12. května 1945, 563
12. listopadu 1938, 18
12. listopadu 1939, 110
12. listopadu 1941, 221
12. listopadu 1942, 349
12. prosince 1938, 22
12. prosince 1941, 231
12. prosince 1942, 355
12. srpna 1941, 182
12. srpna 1942, 322
12. září 1939, 91
12. září 1940, 147
12. září 1941, 187
12. září 1942, 330
13.února 1940, 121
13.listopadu 1942, 349
13. - 14. března 1942, 269
13. - 14. března 1943, 373
13. února 1940, 120
13. února 1942, 259
13. února 1943, 369
13. února 1944, 446
13. července 1940, 141
13. července 1942, 313
13. července 1943, 394
13. července 1944, 493
13. června 1940, 136
13. června 1942, 300
13. června 1943, 388
13. června 1944, 480
13. října, 9
13. října 1938, 8, 9
13. října 1939, 102
13. října 1941, 206
13. října 1942, 340
13. března 1939, 40
13. března 1945, 534

13. dubna 1942, 276, 277
13. dubna 1944, 460, 461
13. dubna 1945, 545
13. května 1939, 62
13. května 1942, 286
13. května 1945, 563
13. ledna 1939, 29
13. ledna 1940, 115
13. ledna 1942, 247
13. ledna 1944, 440
13. ledna 1945, 518
13. listopadu 1938, 18
13. prosince 1938, 23
13. prosince 1939, 112
13. prosince 1944, 516
13. srpna 1939, 85
13. srpna 1942, 322
13. září 1939, 91
13. září 1940, 148
13. září 1942, 330
13. září 1943, 414
13. září 1944, 501
14. - 15. května 1942, 287
14. února 1940, 121
14. února 1945, 526
14. července 1942, 313
14. července 1943, 394
14. července 1944, 493
14. června 1939, 71
14. června 1940, 136
14. června 1942, 300
14. června 1943, 388
14. června 1944, 480
14. října 1938, 9, 10
14. října 1939, 102
14. října 1941, 206, 207
14. října 1942, 340
14. října 1943, 419
14. října 1944, 509
14. a 19. ledna 1942, 247
14. až 15. června 1942, 300
14. března 1939, 40
14. března 1943, 374
14. března 1944, 454, 455
14. března 1945, 534, 535
14. dubna 1940, 129
14. dubna 1942, 277
14. dubna 1945, 546
14. května 1942, 286, 287
14. května 1944, 467
14. května 1945, 563
14. ledna 1939, 29
14. ledna 1941, 163
14. ledna 1943, 361
14. ledna 1945 (pondělí), 518
14. listopadu 1938, 18
14. listopadu 1942, 349
14. prosince 1938, 23–25
14. prosince 1941, 231
14. prosince 1942, 355
14. prosince 1943, 432
14. srpna 1940, 145
14. září 1939, 92
14. září 1942, 330
14. září 1943, 414
15.- 16. listopadu 1939, 110
15.dubna 1945, 547
15. - 16. března 1942, 269
15. - 16. srpna 1943, 402
15. - 17. dubna 1944, 461
15. - 18. prosince 1943, 433
15. února 1940, 121, 122
15. února 1941, 164
15. února 1942, 260
15. února 1943, 369
15. února 1944, 446
15. února 1945, 526
15. července 1939, 79, 80
15. července 1942, 314
15. července 1943, 395

15. června 1941, 174
15. června 1942, 300
15. června 1944, 481
15. října 1938, 10
15. října 1939, 103
15. října 1940, 150
15. října 1941, 207
15. října 1942, 341
15. března 1939, 6, 41, 42
15. března 1940, 126
15. března 1941, 167
15. března 1943, 374
15. března 1945, 535
15. dubna 1939, 52
15. dubna 1942, 277
15. dubna 1944, 461
15. dubna 1945, 547
15. května 1939, 62
15. května 1941, 172
15. května 1942, 287–289
15. května 1943, 384
15. května 1944, 467–469
15. ledna 1942, 247, 248
15. ledna 1943, 361
15. ledna 1945, 518
15. listopadu 1941, 221
15. prosince 1938, 25
15. prosince 1941, 231, 234
15. prosince 1942, 355
15. prosince 1943, 432, 433
15. srpna 1940, 145
15. srpna 1941, 182
15. srpna 1942, 322
15. září 1939, 92
15. září 1941, 187
15. září 1942, 331
15. září 1944, 501
16.února 1940, 122
16.až 26. srpna 1939, 86
16. února 1939, 37
16. února 1942, 260
16. února 1943, 369
16. února 1944, 446
16. února 1945, 527
16. července 1941, 177
16. července 1942, 314
16. června 1942, 300
16. června 1943, 388
16. června 1944, 481, 482
16. října 1939, 103
16. října 1941, 207, 208
16. října 1942, 341
16. března 1939, 42, 43
16. března 1942, 269, 270
16. března 1944, 455
16. března 1945, 535
16. dubna 1942, 277, 278
16. dubna 1943, 379
16. dubna 1945, 548
16. května 1943, 384
16. května 1944, 469
16. ledna 1942, 248, 249
16. ledna 1944, 440
16. listopadu 1940, 156
16. listopadu 1941, 221
16. listopadu 1942, 349
16. listopadu 1943, 428
16. listopadu 1944, 512
16. nebo 17. října 1938, 10
16. prosince 1938, 25
16. prosince 1939, 113
16. prosince 1941, 234, 235
16. prosince 1942, 355, 356
16. prosince 1943, 433
16. srpna - 11. září 1944, 496
16. srpna 1939, 86
16. srpna 1943, 402, 403
16. září 1939, 92
16. září 1942, 331, 332
16. září 1944, 502

17.- 18. července 1942, 315
17.února 1943, 369
17. - 26. července 1942, 315
17. února 1939, 37
17. února 1942, 260
17. února 1945, 528
17. července 1941, 177, 178
17. července 1942, 314
17. července 1944, 493, 494
17. června 1941, 174, 175
17. října 1939, 103
17. října 1941, 208, 209
17. října 1943, 419
17. října 1944, 509
17. března 1939, 43
17. března 1941, 167
17. března 1942, 270
17. března 1944, 455
17. března 1945, 536
17. dubna 1939, 52
17. dubna 1942, 278
17. dubna 1944, 461
17. dubna 1945, 549
17. května 1939, 62, 63
17. května 1942, 289
17. května 1944, 469, 470
17. ledna 1939, 29
17. ledna 1940, 115
17. ledna 1945, 518, 519
17. listopadu 1939, 111
17. listopadu 1941, 221
17. listopadu 1942, 349
17. listopadu 1943, 428
17. listopadu 1944, 512
17. prosince 1941, 235
17. prosince 1942, 356
17. srpna 1939, 86
17. srpna 1940, 145
17. srpna 1944, 496
17. září 1939, 92
17. září 1940, 148
17. září 1941, 187
17. září 1942, 332
17. září 1943, 414
18.- 26. ledna 1942, 249, 250
18.března 1939, 44
18.ledna 1944, 441
18. - 26. ledna 1942, 249
18. února 1941, 164
18. února 1942, 260
18. února 1944, 447
18. února 1945, 528
18. června 1942, 301
18. června 1943, 389
18. června 1944, 482, 483
18. října 1939, 104
18. října 1941, 209, 210
18. října 1943, 420
18. března 1940, 127
18. března 1943, 374
18. března 1944, 455
18. dubna 1940, 130
18. dubna 1942, 278
18. května 1942, 290
18. května 1944, 471
18. ledna 1939, 30
18. ledna 1945, 519
18. listopadu 1938, 19
18. listopadu 1941, 221, 222
18. listopadu 1942, 350
18. prosince 1939, 113
18. prosince 1941, 235, 236
18. prosince 1942, 356, 357
18. prosince 1943, 433, 435
18. srpna 1943, 403
18. září 1941, 189
18. září 1942, 332, 333
19., 22., a 29. října 1938, 10
19. - 20. srpna 1944, 496
19. -20. března 1945, 536

19. února 1939, 37
19. února 1942, 261
19. července 1940, 141
19. července 1942, 315
19. června 1940, 136
19. června 1942, 301
19. června 1943, 389
19. června 1944, 483, 484
19. října 1939, 105
19. října 1941, 210
19. října 1942, 341, 342
19. až 25. května 1939, 63, 65
19. března 1940, 127
19. března 1942, 270, 271
19. března 1943, 374
19. března 1944, 456
19. dubna 1939, 52
19. dubna 1943, 379
19. dubna 1945, 550, 551
19. května 1939, 63
19. května 1942, 290
19. května 1944, 471
19. ledna 1942, 250
19. ledna 1945, 519
19. listopadu 1941, 222
19. listopadu 1943, 429
19. listopadu 1944, 513
19. prosince 1938, 25
19. prosince 1941, 236
19. srpna 1942, 323
19. září 1939, 92
19. září 1941, 189
19. září 1942, 333
19. září 1943, 414
2. - 3. října 1942, 338
2. února 1939, 35
2. února 1940, 118
2. února 1942, 256
2. února 1945, 523
2. července 1940, 139
2. července 1942, 310
2. června 1942, 295
2. června 1944, 475, 476
2. října 1939, 97
2. října 1941, 193, 195
2. října 1942, 338
2. října 1943, 416
2. března 1940, 124
2. března 1943, 372
2. března 1944, 449
2. dubna 1942, 275
2. dubna 1943, 376, 377
2. dubna 1944, 457
2. dubna 1945, 539, 540
2. května 1939, 55
2. května 1942, 283
2. května 1944, 465
2. května 1945, 558
2. ledna 1939, 28
2. ledna 1943, 360
2. ledna 1945, 517
2. listopadu 1940, 155
2. listopadu 1941, 219
2. listopadu 1942, 346
2. listopadu 1943, 422
2. listopadu 1944, 511
2. prosince 1938, 21
2. prosince 1941, 227
2. prosince 1944, 514
2. srpna 1940, 143
2. srpna 1942, 319
2. srpna 1943, 400, 401
2. září 1940, 147
2. září 1941, 185
2. září 1942, 326
2. září 1943, 407
20., 23. a 26. ledna 1943, 362
20. - 22. září 1942, 333
20. - 23. října 1939, 105, 106
20. února, 370

20. února 1940, 122, 123
20. února 1941, 164
20. února 1942, 261
20. února 1943, 370
20. února 1945, 528
20. července 1939, 80
20. července 1942, 316
20. července 1944, 494
20. června 1939, 72
20. června 1942, 301
20. června 1943, 389
20. června 1944, 484, 486
20. října 1938, 11
20. října 1939, 106, 107
20. října 1941, 210
20. října 1942, 343
20. října 1943, 420
20. října 1944, 509
20. března 1939, 44
20. března 1941, 167, 168
20. března 1944, 456
20. duben - 11. květen 1945, 562
20. dubna 1940, 130
20. dubna 1942, 278
20. dubna 1944, 461
20. dubna 1945, 551, 552
20. května 1940, 134
20. května 1941, 172
20. května 1942, 290
20. května 1944, 471
20. ledna 1942, 251, 253
20. ledna 1944, 441
20. ledna 1945, 519
20. listopadu 1940, 156
20. listopadu 1941, 222, 223
20. listopadu 1942, 350
20. prosince 1938, 26
20. prosince 1941, 236
20. prosince 1942, 357
20. prosince 1943, 436
20. prosince 1944, 516
20. srpna 1941, 183
20. srpna 1942, 323
20. srpna 1943, 403
20. září 1939, 92, 93
20. září 1940, 148
20. září 1942, 333
21.- 24. září 1941, 190
21. února 1940, 123
21. února 1941, 165
21. února 1942, 261, 262
21. února 1943, 371
21. července 1943, 395
21. července 1944, 494
21. června 1939, 72, 73
21. června 1942, 301
21. června 1943, 389
21. října 1938, 11
21. října 1941, 211, 212
21. října 1942, 343, 344
21. října 1943, 420
21. října 1944, 509
21. a 23. ledna 1943, 362
21. března 1939, 45
21. března 1940, 127
21. března 1941, 168
21. března 1943, 375
21. března 1944, 456
21. března 1945, 536, 537
21. dubna 1939, 53
21. dubna 1943, 379
21. dubna 1945, 552, 553
21. května 1941, 172
21. května 1942, 291
21. května 1943, 385
21. ledna 1941, 163
21. ledna 1944, 441
21. ledna 1945, 519
21. listopadu 1940, 157
21. listopadu 1942, 350

21. listopadu 1943, 429
21. prosince 1938, 26
21. prosince 1939, 113
21. prosince 1941, 237, 238
21. prosince 1942, 358
21. prosince 1943, 436
21. prosince 1944, 516
21. srpna 1942, 323
21. srpna 1942š, 323
21. srpna 1943, 403, 404
21. srpna 1944, 497
21. září 1939, 93
21. září 1942, 334
21. září 1944, 503
22. října, 11
22.-26. února 1941, 165
22. - 24. dubna 1945, 553
22. února 1940, 123
22. února 1941, 165
22. února 1942, 262
22. února 1945, 528, 529
22. července 1939, 80
22. července 1942, 316
22. července 1943, 395
22. července 1944, 494
22. června 1940, 137
22. června 1941, 175
22. června 1942, 302
22. června 1943, 390
22. června 1944, 487
22. října 1941, 212
22. října 1943, 421
22. října 1944, 509
22. března 1939, 45
22. března 1940, 127
22. března 1942, 271
22. března 1943, 375
22. března 1945, 537
22. dubna 1941, 169
22. dubna 1943, 379
22. dubna 1945, 553
22. května 1939, 65
22. května 1941, 173
22. května 1942, 291
22. května 1943, 385
22. května 1944, 472
22. května 1945, 563
22. ledna 1942, 253
22. ledna 1944, 442
22. ledna 1945, 519
22. listopadu 1939, 111
22. listopadu 1940, 157, 158
22. listopadu 1941, 223
22. listopadu 1943, 429
22. prosince 1940, 160
22. prosince 1941, 238
22. prosince 1942, 358
22. srpna 1943, 404
22. srpna 1944, 498
22. září 1939, 94
22. září 1942, 335
22. září 1943, 415
22. září 1944, 503
23. února 1939, 38
23. února 1942, 262
23. února 1944, 447
23. července 1940, 141
23. července 1941, 178
23. července 1942, 316
23. června 1939, 73
23. června 1941, 175
23. června 1942, 302
23. června 1943, 390
23. června 1944, 487, 488
23. října 1939, 107
23. října 1940, 150
23. října 1941, 213
23. října 1943, 421
23. března 1939, 46
23. března 1942, 271

23. dubna 1939, 53
23. dubna 1942, 279
23. dubna 1943, 379
23. dubna 1945, 554, 555
23. května 1941, 173
23. května 1942, 292
23. května 1943, 385
23. května 1944, 472, 473
23. května 1945, 563
23. ledna 1939, 31
23. ledna 1940, 115, 116
23. ledna 1942, 254
23. ledna 1943, 362
23. ledna 1944, 442
23. listopadu 1938, 19
23. listopadu 1943, 429
23. prosince 1941, 239
23. prosince 1944, 516
23. srpna 1939, 86
23. srpna 1941, 183
23. srpna 1942, 324
23. září 1942, 335
23. září 1943, 415
23. září 1944, 503, 504
24.března 1942, 271
24. února, 371
24. února 1942, 262
24. února 1943, 371
24. února 1944, 447
24. července 1942, 316
24. července 1943, 395, 396
24. července 1944, 494
24. června 1939, 75
24. června 1940, 137
24. června 1941, 175
24. června 1943, 390
24. června 1944, 488
24. října 1938, 12
24. října 1939, 107
24. října 1940, 151
24. října 1941, 214
24. října 1942, 344
24. října 1944, 509
24. až 27. listopadu 1943, 430
24. března 1939, 46
24. března 1944, 456
24. března 1945, 537
24. dubna 1939, 53
24. dubna 1940, 131
24. dubna 1942, 279
24. dubna 1944, 462
24. dubna 1945, 555, 556
24. května 1939, 65, 66
24. května 1943, 385
24. ledna 1939, 31
24. ledna 1944, 443
24. ledna 1945, 519
24. listopadu ... 1942, 305
24. listopadu 1938, 19
24. listopadu 1939, 111
24. listopadu 1941, 223, 224
24. listopadu 1942, 350
24. prosince 1938, 26
24. prosince 1941, 239
24. srpna 1939, 87
24. srpna 1940, 145
24. srpna 1942, 324
24. srpna 1943, 404, 405
24. srpna 1944, 498
24. září 1941, 190, 191
24. září 1942, 335
25. - 26. února 1943, 371
25. února 1939, 38
25. února 1942, 263
25. července 1939, 80, 81
25. července 1942, 316
25. července 1943, 397
25. července 1944, 495
25. června 1940, 137
25. června 1942, 303

25. června 1943, 390
25. června 1944, 488
25. října 1939, 108
25. října 1940, 152, 153
25. října 1941, 214, 215
25. března 1939, 46–48
25. března 1942, 271
25. března 1944, 456
25. dubna 1940, 133
25. dubna 1942, 279
25. dubna 1943, 380
25. dubna 1944, 462
25. dubna 1945, 556
25. května 1939, 66
25. května 1942, 292
25. května 1943, 385
25. května 1944, 474
25. ledna, 520
25. ledna 1939, 31
25. ledna 1940, 116
25. ledna 1941, 163
25. ledna 1942, 254
25. ledna 1944, 443
25. listopadu 1941, 224
25. listopadu 1942, 350, 351
25. listopadu 1944, 513
25. prosince 1939, 113
25. prosince 1941, 239, 240
25. srpna 1939, 87, 88
25. srpna 1942, 324
25. srpna 1944, 498
26.-29. března 1940, 127
26.dubna 1940, 133
26. února 1939, 38
26. února 1942, 263
26. února 1943, 371
26. února 1945, 529
26. července 1941, 178
26. července 1943, 397
26. července 1944, 495
26. června 1939, 75
26. června 1940, 138
26. června 1941, 175
26. června 1942, 304
26. června 1943, 390
26. června 1944, 488, 489
26. října 1939, 108
26. října 1941, 215
26. října 1942, 344
26. a 27. února 1944, 448
26. až 28. června 1942, 304
26. března 1941, 168
26. března 1942, 271, 272
26. dubna 1942, 279
26. dubna 1944, 463
26. dubna 1945, 556
26. května 1942, 292
26. května 1943, 386
26. ledna 1940, 116, 117
26. ledna 1941, 163
26. ledna 1943, 363
26. ledna 1944, 443
26. ledna 1945, 520
26. listopadu, 224
26. listopadu 1938, 20
26. listopadu 1940, 158
26. listopadu 1942, 351, 352
26. listopadu 1943, 430
26. listopadu 1944, 514
26. srpna 1939, 88
26. srpna 1942, 324
26. srpna 1943, 405
26. září 1939, 95
26. září 1942, 335
26. září 1944, 504, 505
27. - 28. února 1943, 371
27. února 1941, 165
27. února 1942, 264
27. února 1944, 448
27. července 1939, 81

27. července 1940, 142
27. července 1942, 317
27. června 1944, 490
27. října 1939, 108
27. října 1941, 215, 216
27. října 1942, 344
27. a 29. prosince 1941, 240
27. až 29. října 1938, 12
27. března 1939, 48
27. března 1942, 272
27. března 1944, 456
27. dubna 1939, 53
27. dubna 1940, 133
27. dubna 1942, 279, 280
27. dubna 1944, 463
27. dubna 1945, 557
27. května 1939, 67
27. května 1942, 292
27. května 1944, 474
27. ledna 1939, 32, 33
27. ledna 1942, 254
27. ledna 1943, 363, 364
27. ledna 1944, 444
27. ledna 1945, 520
27. listopadu 1938, 20
27. listopadu 1944, 514
27. prosince 1938, 26
27. prosince 1939, 113
27. prosince 1941, 240
27. srpna 1939, 89
27. srpna 1942, 324
27. srpna 1943, 405
27. září 1939, 95
27. září 1941, 191
27. září 1942, 335
27. září 1943, 415
27. září 1944, 505, 506
28.listopadu 1941, 225
28. února 1939, 38
28. února 1941, 166
28. února 1942, 264
28. února 1944, 448
28. února 1945, 529, 530
28. července 1942, 317
28. července 1943, 397
28. června 1939, 75
28. června 1942, 304
28. června 1943, 390
28. června 1944, 490
28. října 1938, 12
28. října 1939, 108
28. října 1940, 154
28. října 1941, 217
28. října 1942, 344
28. října 1943, 421, 422
28. října 1944, 510
28. března 1939, 49
28. března 1940, 128
28. března 1943, 375
28. března 1945, 538
28. dubna 1942, 280
28. dubna 1944, 464
28. května 1940, 134
28. května 1942, 293
28. května 1943, 386
28. května 1945, 564
28. ledna 1939, 33
28. ledna 1941, 163
28. ledna 1942, 254
28. ledna 1945, 520
28. listopadu 1938, 20
28. listopadu 1942, 352
28. listopadu 1944, 514
28. prosince 1938, 27
28. prosince 1941, 241
28. srpna 1939, 89
28. srpna 1942, 325
28. srpna 1943, 406
28. září 1940, 148
28. září 1942, 336

28. září 1943, 416
28. září 1944, 506
29. - 30. září 1941, 192
29. února 1940, 124
29. února 1944, 448
29. července 1943, 398
29. června 1943, 391
29. října 1938, 12
29. října 1941, 217
29. října 1942, 345
29. března, 538
29. března 1939, 49
29. března 1942, 273
29. března 1944, 457
29. března 1945, 538
29. dubna 1939, 53
29. dubna 1941, 170
29. dubna 1942, 281
29. dubna 1944, 464
29. dubna 1945, 557
29. května 1942, 293, 294
29. ledna 1939, 33
29. ledna 1940, 117
29. ledna 1942, 254, 255
29. ledna 1943, 364
29. ledna 1945, 520
29. listopadu 1938, 20
29. listopadu 1941, 225
29. prosince 1938, 27
29. prosince 1941, 241
29. prosince 1943, 437
29. prosince 1944, 516
29. srpna 1939, 89
29. srpna 1942, 325
29. srpna 1943, 406
29. srpna 1944, 498
29. září 1938, 7
29. září 1939, 96
29. září 1941, 191
29. září 1942, 336
29. září 1943, 416
29. září 1944, 507
3.- 4. března 1942, 265
3. února 1942, 256
3. února 1945, 523, 524
3. července 1940, 139
3. července 1941, 176
3. července 1942, 310
3. července 1943, 392
3. června 1940, 135
3. června 1942, 296
3. června 1944, 476
3. října 1938, 7
3. října 1942, 338
3. října 1943, 421
3. října 1944, 508
3. a 4. dubna 1944, 458
3. března 1942, 265
3. dubna 1939, 51
3. dubna 1941, 169
3. dubna 1944, 458
3. dubna 1945, 540
3. května 1942, 283
3. května 1944, 465
3. května 1945, 558
3. ledna 1940, 114
3. listopadu 1941, 219
3. listopadu 1942, 347
3. listopadu 1943, 422
3. prosince, 431
3. prosince 1938, 21
3. prosince 1940, 158
3. prosince 1941, 228
3. prosince 1942, 353
3. prosince 1943, 431
3. srpna 1939, 82
3. srpna 1942, 319
3. září 1939, 90
3. září 1941, 185
3. září 1942, 327

3. září 1943, 408
30. července 1941, 178
30. července 1942, 318
30. července 1943, 399
30. června, 304
30. června 1942, 304
30. června 1943, 391
30. října 1939, 108, 109
30. října 1941, 217, 218
30. října 1942, 346
30. října 1943, 422
30. října 1944, 510
30. března 1939, 49, 50
30. března 1942, 273
30. března 1944, 457
30. dubna, 464
30. dubna 1940, 133
30. dubna 1942, 281, 282
30. dubna 1943, 380
30. dubna 1944, 464
30. dubna 1945, 557, 558
30. května 1942, 294
30. května 1943, 386
30. ledna 1939, 34
30. ledna 1941, 163
30. ledna 1942, 255
30. ledna 1943, 364
30. listopadu 1941, 226
30. listopadu 1942, 352
30. listopadu 1943, 430
30. prosince 1940, 160
30. prosince 1941, 241
30. srpna 1940, 146
30. srpna 1942, 325
30. srpna 1944, 498
30. září 1942, 336
30. září 1943, 416
30. září 1944, 507
31.března 1943, 375
31.prosince 1943, 438
31. července 1940, 142
31. července 1941, 178, 179
31. července 1942, 318
31. července 1943, 399
31. července 1944, 495
31. října 1941, 218
31. října 1942, 346
31. října 1944, 510
31. března 1939, 50
31. března 1942, 273
31. března 1943, 375, 376
31. března 1944, 457
31. března 1945, 539
31. května 1939, 67, 68
31. května 1944, 475
31. ledna 1939, 34
31. ledna 1942, 255, 256
31. ledna 1943, 364, 365
31. ledna 1945, 520
31. prosince 1938, 27
31. prosince 1939, 113
31. prosince 1941, 241
31. prosince 1942, 358, 359
31. prosince 1943, 437, 438
31. prosince 1944, 517
31. srpna 1939, 89
31. srpna 1940, 146
31. srpna 1942, 326
31. srpna 1943, 406, 407
31. srpna 1944, 498, 499
4.května 1942, 284
4.května 1945, 559
4. - 6. května 1944, 465
4. února 1941, 164
4. února 1942, 256
4. února 1943, 367
4. února 1944, 445
4. července 1939, 78, 79
4. července 1940, 139, 140
4. července 1941, 176

4. července 1942, 311
4. července 1944, 491
4. června 1942, 296
4. června 1944, 476
4. října 1941, 195, 196
4. října 1943, 417
4. října 1944, 508
4. října 38, 7
4. března 1939, 39
4. března 1940, 124
4. března 1942, 266
4. března 1945, 531
4. dubna 1939, 51
4. dubna 1941, 169
4. dubna 1942, 275
4. dubna 1945, 540
4. května 1939, 56
4. května 1945, 559
4. ledna 1942, 243
4. ledna 1944, 438
4. listopadu 1941, 219
4. prosince 1941, 228
4. prosince 1942, 353
4. prosince 1944, 515
4. srpna 1942, 320
4. srpna 1943, 401
4. září 1942, 327
4. září 1942š, 327
4. září 1943, 408
5. - 10. května 1944, 466
5. - 6. prosince 1939, 112
5. února 1939, 35
5. února 1941, 164
5. února 1945, 524
5. července 1941, 176, 177
5. července 1942, 311
5. července 1944, 491
5. června 1939, 69
5. června 1940, 135
5. června 1942, 296
5. června 1943, 387
5. října 1942, 338
5. října 1943, 417, 418
5. října 1944, 508
5. března 1939, 39
5. března 1940, 125
5. března 1941, 167
5. března 1942, 266
5. března 1943, 372
5. března 1944, 449
5. března 1945, 531–533
5. dubna, 540
5. dubna 1939, 52
5. dubna 1940, 128
5. dubna 1944, 458
5. května 1942, 284
5. května 1943, 382
5. května 1945, 559, 560
5. ledna 1940, 114
5. ledna 1942, 244
5. ledna 1943, 360
5. ledna 1945, 517
5. listopadu 1938, 13
5. listopadu 1941, 220
5. listopadu 1942, 347
5. listopadu 1944, 511
5. prosince, 431
5. prosince 1941, 228, 229
5. prosince 1942, 353
5. prosince 1944, 515
5. srpna, 180
5. září 1942, 327
6. - 7. června 1944, 476
6. - 7. dubna 1944, 459, 460
6. - 7. května 1945, 561
6. - 7. srpna 1942, 320
6. února 1942, 257
6. února 1943, 367
6. července 1942, 311, 312
6. července 1944, 492

6. června 1939, 69
6. června 1940, 135
6. června 1941, 174
6. června 1942, 297
6. října 1939, 98
6. října 1941, 196, 198
6. října 1943, 418
6. a 7. května 1945, 561
6. března 1939, 40
6. března 1941, 167
6. března 1942, 266
6. března 1944, 449
6. března 1945, 532, 533
6. dubna 1939, 52
6. dubna 1944, 458, 459
6. dubna 1945, 540–542
6. května 1939, 56
6. května 1942, 284
6. května 1945, 560, 561
6. ledna 1943, 360
6. ledna 1945, 518
6. listopadu 1941, 220
6. listopadu 1942, 347
6. listopadu 1943, 423
6. prosince 1938, 21
6. prosince 1940, 158
6. prosince 1941, 229
6. prosince 1944, 515
6. prosinec 1940, 158
6. srpna 1941, 180
6. srpna 1942, 320
6. srpna 1943, 401
6. září 1941, 186
6. září 1942, 327
6. září 1943, 410
6. září 1944, 500
7. - 8. února 1944, 445
7. února 1939, 35
7. února 1940, 118
7. února 1942, 257, 258
7. února 1944, 445
7. února 1945, 525
7. července 1939, 79
7. července 1940, 140
7. července 1942, 312
7. července 1943, 392
7. července 19433, 393
7. července 1944, 492
7. června 1942, 296, 297
7. června 1944, 477
7. října 1939, 99
7. října 1942, 338
7. října 1943, 418
7. října 1944, 508
7. a 9.června 1943, 388
7. a 9. listopadu 1942, 348
7. a 9. září 1943, 410
7. až 22. srpna 1939, 83
7. března 1942, 267
7. března 1943, 373
7. března 1944, 450
7. března 1945, 533
7. dubna 1944, 460
7. dubna 1945, 543
7. května 1942, 284, 285
7. května 1943, 382
7. května 1945, 561
7. ledna 1941, 160
7. ledna 1942, 244
7. ledna 1944, 439
7. listopadu 1938, 13
7. listopadu 1942, 348
7. listopadu 1943, 423
7. listopadu 1944, 511
7. prosince 1939, 112
7. prosince 1941, 229
7. prosince 1942, 353
7. prosince 1943, 431
7. srpna 1939, 83
7. srpna 1940, 143

7. srpna 1942, 322
7. září 1939, 90
7. září 1942, 328
7. září 1943, 410
8.prosince 1939, 112
8. - 10. dubna 1945, 543
8. února 1939, 35
8. února 1940, 119
8. února 1942, 258
8. února 1943, 368
8. února 1945, 525
8. července 1940, 141
8. července 1942, 312
8. června 1942, 297
8. června 1944, 477
8. října 1939, 99
8. října 1940, 149
8. října 1941, 198
8. října 1943, 418
8. března 1940, 126
8. března 1942, 268
8. března 1944, 450, 453
8. března 1945, 533
8. dubna 1942, 275
8. dubna 1945, 543
8. května 1939, 59
8. května 1940, 134
8. května 1942, 285
8. května 1943, 382
8. května 1945, 562
8. ledna 1942, 244
8. ledna 1943, 360
8. ledna 1944, 439
8. listopadu 1938, 13
8. listopadu 1939, 110
8. listopadu 1940, 156
8. listopadu 1942, 348
8. listopadu 1943, 423, 424
8. prosince 1941, 229
8. prosince 1942, 353
8. srpna 1939, 83, 84
8. srpna 1940, 144
8. srpna 1941, 181
8. srpna 1942, 320, 321
8. září 1939, 90, 91
8. září 1942, 328
8. září 1943, 411
8. září 1944, 500
9. - 15. září 1939, 91
9. února 1939, 36
9. února 1940, 119
9. února 1942, 258
9. února 1943, 368
9. února 1945, 526
9. července 1942, 312, 313
9. července 1944, 492
9. června 1939, 69
9. června 1942, 297
9. června 1943, 388
9. června 1944, 478
9. října 1939, 99, 101
9. října 1940, 149
9. října 1941, 199
9. října 1942, 339
9. až 11. listopadu 1938, 14
9. března 1939, 40
9. března 1942, 268
9. dubna 1942, 275
9. dubna 1943, 377, 378
9. května 1939, 59
9. května 1941, 171
9. května 1942, 285
9. května 1943, 382
9. května 1944, 466
9. ledna 1940, 114
9. ledna 1941, 160
9. ledna 1942, 245
9. listopadu 1941, 220
9. listopadu 1943, 424
9. listopadu 1944, 512

9. prosince 1938, 21
9. prosince 1939, 112
9. prosince 1940, 159
9. prosince 1942, 354
9. prosince 1944, 516
9. srpna 1940, 144
9. srpna 1943, 401
9. září, 413
9. září 1939, 91
9. září 1941, 186
9. září 1942, 329
9. září 1943, 413
9. září 1944, 500

Březen 1939, 38
Březen 1940, 128
Březen 1942, 273
Březen 1943, 376
Březen 1945, 538

Do konce září 1941, 192
Duben 1941, 170
Duben 1942, 281, 282
Duben 1943, 381
Duben 1944, 457
Dva týdny před koncem války, 557

Kolem 20. června 1944, 486
Koncem února 1945, 530
Koncem června 1944, 490
Koncem března 1945, 538, 539
Koncem května 1944, 475
Koncem listopadu 1943, 430
Koncem roku 1938, 28
Konec února 1942, 265
Konec srpna či začátkem září 1943, 407
Konec září 1939, 96
Květen 1939, 54, 55
Květen 1941, 173
Květen 1942, 294
Květen 1943, 381
Květen 1945, 564
Květen-červen 1939, 68

l. května 1943, 381
Léto 1941, 184
Leden 1939, 34
Leden 1941, 163
Leden 1942, 256
Leden 1943, 359
Listopad 1943, 422

Na konci února 1944, 448

Po 8. březnu 1944, 454
Po 8. srpnu 1939, 84
Počátkem února 1943, 366
Počátkem března 1942, 265
Počátkem března 1945, 531
Polovina února 1945, 526, 527
Polovina srpna 1941, 182
Polovina srpna 1944, 496
Prosinec 1940, 160
Prosinec 1942, 359
Prosinec 1943, 430
Prosinec 1944, 517
První dny března 1944, 449

Srpen 1939, 81
Srpen 1942, 318, 326
Srpen 1943, 400, 403
Srpen 1944, 499

V noci z 12. na 13. prosinec 1938, 22
V noci na 8. května 1945, 562
V noci ze 17. na 18. dubna 1945, 549
V noci z 10.na 11. července 1944, 492